

CHP. JUSJONG

TIDSSKRIFT
FOR
LANDØKONOMI

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB

REDIGERET AF

H. HERTEL

1922

KØBENHAVN
AUGUST BANGS BOGHANDEL

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1922

INDHOLD.

	Side
Landbruget i 1921. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	1
Chr. Christensen. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	38
Tyrens Indflydelse paa Døtrenes Mælkeydelse. Af Statskonsulent <i>Harald Faber</i>	42
Bestyrelsesmøde i Selskabet d. 15. December 1921.....	52
Udkomne Bøger	54
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	55
Nye Medlemmer af Landhusholdningsselskabet	56
Sekretærstillingen i De samv. Landboforeninger i Sjællands Stift.....	56
Det internationale Landbrugsinstitut i Rom under og efter Ver- denskrigen. Foredrag i Landhusholdningsselskabet d. 18. Ja- nuar 1922. Af Lensbaron <i>Rosenkrantz</i>	57
Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet d. 15. Decbr. 1921	76
Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. IV. Regnskabs- resultater fra danske Landbrug i Aaret 1919—20. Af Pro- fessor <i>O. H. Larsen</i>	91
Vildmoserne. Af Kontorchef <i>H. C. Larsen</i>	101
Udkomne Bøger	108
Mindre Meddelelser:	
Bretlands Indførsel af forskellige Landbrugsprodukter i 1921	110
Landejendomssalg og Landejendomspriser i 1920	111
Forsøgene med Malkemaskiner. Foredrag i Landhusholdnings- selskabet d. 1. Februar 1922. I. Af Statskonsulent, Docent <i>Anton Christensen</i>	113
Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet d. 15. December 1921 (sluttet).....	125
Landøkonomisk Aarvog 1922	143
Udkomne Bøger	146
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	148

IV

	Side
Den internationale Arbejdskonference i Genève og Landarbejder- spørgsmaalet. Foredrag i Landhusholdningsselskabet d. 22. Marts 1922. Af Forpagter <i>Chr. Sonne</i>	149
Forsøgene med Malkemaskiner. Foredrag i Landhusholdnings- selskabet d. 1. Februar 1922. II. Af Forsøgsleder <i>A. V. Lund</i>	176
Landhusholdningsselskabets Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1921. Af Inspektør <i>James Høyer</i>	191
Kapitelstakster for 1921	199
Udkomne Bøger	202
Prisopgave	204
Mælkeribruget i Danmark 1921. Af Statskonsulent <i>Th. J. Brask</i>	205
Uddannelsen af Landvæsenslærlinge. Foredrag i Landhushold- ningsselskabet d. 15. Marts 1922. Af Inspektør <i>Froberg</i>	229
Englands største Æglægningskonkurrence. Af Statskonsulent <i>W. A. Kock</i>	257
Udkomne Bøger	259
Indtryk fra Islands Landbrug. Foredrag i Landhusholdnings- selskabet d. 15. Februar 1922. Af Docent <i>Anton Christensen</i>	261
Kammerherre Alfred Hage. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	291
Kalkunavl i Sologne. Af Statskonsulent <i>W. A. Kock</i>	294
Udkomne Bøger	297
Husdyrsundhedspleje. Foredrag i Landhusholdningsselskabet d. 1. Marts 1922. Af Konsulent, Dyrlæge <i>R. Jørgensen</i>	301
Justitsraad H. Wulff. Af Kasserer <i>H. M. Knudsen</i>	325
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921. I—III. Af Statskonsulenterne <i>A. P. Hansen, Nic. Hørlyck</i> og <i>N. Petersen</i>	327
Fjerkræavl i Frankrig. Af Statskonsulent <i>W. A. Kock</i>	340
Mindre Meddelelser:	
Behæftelsen af faste Ejendomme solgte i 1920	343
Verdensproduktionen af Sukker 1913—1922	344
Husdyrbruget i 1921. Af Statskonsulent <i>Axel Appel</i>	345
C. Grut-Hansen. Af Statskonsulent <i>P. A. Mørkeberg</i>	357
Johannes P. Leegaard. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	361
P. Nielsen. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	364
Bernhard Olsen. Af Statskonsulent <i>K. Hansen</i>	366
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921. IV—V. Af Statskonsulenterne <i>Th. J. Brask</i> og <i>Anton Christensen</i>	370
Nye Medlemmer i Landhusholdningsselskabet	377
Mindre Meddelelser:	
Godsforvalter <i>A. M. Andersen</i>	378
Præmiering af Husmandsbrug	378
Statskontrollerede Produktioner i 1921	379
Det almindelige Konsulentmøde i 1922	380
Rettelse	380

V

	Side
Dansk Landbrug. Foredrag ved »Norden«s Sommerkursus 1922.	
Af Forpagter <i>Chr. Sonne</i>	381
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921. VI. Af Stats-	
konsulent <i>Johs. Jensen</i>	418
Opdræt og Fedning af Kyllinger i Belgien. Af Statskonsulent	
<i>W. A. Kock</i>	424
Bogammeldelser. Af Konsulent <i>Ivar Dokken</i> og Red.....	427
J. Chr. A. Schwarz-Nielsen. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	433
Planteavl 1921. Af Statskonsulent <i>K. Hansen</i>	436
Hestene i 1921. Af Statskonsulent <i>Aug. Kjær</i>	469
Lensgreve B. Wedell. Af Kontorchef <i>H. Hertel</i>	493
Tørvs Anvendelighed til Fremstilling af Elektricitet. Af Kon-	
sulent <i>Jul. Rasmussen</i>	497
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921. VII—XI. Af	
Statskonsulenterne <i>N. Balle, W. A. Kock, Axel Appel, Aug. Kjær</i>	
og <i>P. A. Mørkeberg</i>	507
Bestyrelsesmødet i Landhusholdningsselskabet d. 19. Oktbr. 1922	532
Mindre Meddelelser:	
Proprietær <i>H. C. la Cour</i>	542
Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Landhusholdnings-	
selskabet	542
Konsulentmødet	542
Landejendomssalg og Landejendomspriser i 1921	543
Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1921—22. Af Afdelingschef	
<i>H. Hansen</i>	545
Landbrugsraadets Virksomhed 1. Oktbr. 1921—1. Oktbr. 1922.	
Af Kammerherre <i>A. Tesdorpf</i>	567
Udkomne Bøger og Bogammeldelser	578

REGISTRE.

a) Emner.

	Side
Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet	534
»Aktieselskabet De danske Sukkerfabriker«. Af Povl Drachmann og L. Estrup	430
»Anden Beretning om Landbrugsraadets Virksomhed 20. Juni 1920 til 31. Decemmer 1921«	146
Andersen, A. M., Godsforvalter	378
Arbejderforholdene i 1921	22
Arbejdskonferencen i Géneve og Landarbejderspørgsmaalet	149
Avlsarbejdet i 1921	351, 514, 518, 520
Behæftelsen af faste Ejendomme	343
Belgien, Opdræt og Fedning af Kyllinger i —, ...	424
Bernstorff, A. P., Buste af —, ...	535
»Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark«, Supplement- bindet til —, ...	133
Bestyrelsesmøder i Landhusholdningsselskabet	52, 532, 542
Boganmeldelser	54, 143, 146, 202, 259, 297, 427, 578
»Bogholderi eller Regnskab«. Af H. Hansen Nørgaard	427
Bretlands Indførsel af forskellige Landbrugsprodukter i 1921	110
Christensen, Chr., Landbrugslærer	38
Cour, H. C. la —, Proprietær	542
»Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik«	428
»Danmark. Land og Folk«. Ved Daniel Bruun	578
Dansk Landbrug	381
Den internationale Arbejdskonference i Géneve og Landarbejder- spørgsmaalet	149
Det internationale Landbrugsinstitut i Rom	57
Det landøkonomiske Rejsebureau	29, 126, 537
Driftforhold, Landbrugets — i 1920-21	91
Dræning, Udgivelsen af et Skrift om —, ...	136

VII

	Side
Elektricitet, Tørvs Anvendelighed til Fremstilling af —, ...	497
Englands største Æglægningskonkurrence	257
Ernæringsforholdene i 1921.....	346
Faareholdet i 1921.....	16, 356
Fjerkræavl: Englands største Æglægningskonkurrence	257
— : i 1921	16, 509
— : i Frankrig	340
— : Kalkunavl i Sologne	294
— : Opdræt og Fedning af Kyllinger i Belgien	424
Fond til Landmænds Uddannelse	90
Foredrag i Landhusholdningsselskabet 55, 113, 148, 149, 176, 229,	261, 301
Foredrag ved »Norden«s Sommerkursus 1922.....	381
Foreningsvæsenet i 1921	24
Forpagter, Jægerm. F. Skovs Legat	540
Forsøgsleder L. Helweg's Mindelegat	137
Forsøgene med Malkemaskiner	113, 176
»Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger gennem 25 Aar«.	
Af Fr. Voigt.....	259
Frøavl og Frømarkedet i 1921	9
Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet.....	76, 125, 542
Grut-Hansen, C., Proprietær	357
Hage, Alfred, Kammerherre	291
Hestene i 1921	12, 469, 518
Husdyrbruget i 1921	12, 345, 469, 514, 518, 520
Husdyrsundhedspleje.....	301
Husholdningselever, Uddannelsen af —,.....	536
Husmandsbrug, Præmiering af —,.....	378
Hædersbelønninger, Landhusholdningsselskabets —,.....	127
Høsten i 1921	2, 456
Indtryk fra Islands Landbrug	261
Internationale Landbrugsinstitut i Rom	32, 57
Kalkunavl i Sologne	294
Kapitelstakster for 1921.....	199
Kongresser.....	30
Konsulent G. Ellbrechts Ansættelse som Inspektør ved Oste-	
kontrollen	129
Konsulentmødet i 1922.....	380, 542
Kontrollen med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i 1921	191
Korn- og Foderstofmarkedet i 1921.....	7, 125

VIII

	Side
»Kortfattet Jordbundslære«. Af L. Evald Toftemark.....	54
Kvægbruget i 1921.....	13, 514, 520
Landbruget i 1921.....	1
Landbrugsjordens Benyttelse.....	436
Landbrugs-Maskiner og -Redskaber.....	20, 373, 507
Landbrugsraadet, Meddelelser fra —,.....	567
Landbrugsskolerne i 1921.....	26
Landejendomspriser i 1920.....	23, 111
— - 1921.....	543
Landmandsforsamlinger.....	87
Landvæsenlærlinge, Uddannelsen af.....	229, 533
Landøkonomisk Aarvog 1922.....	143
Leegaard, J. P., Inspektør.....	361
Litteratur, landøkonomisk —,.....	28
Malkemaskiner, Forsøg med —,.....	113, 176
Maskinbruget i 1921.....	20, 373, 507
Meddelelser fra Landbrugsraadet.....	567
Meteorologisk Instituts fremtidige Virksomhed.....	130, 537
Mindelegat for Forsøgsleder L. Helweg.....	137
Mælkeribruget i 1921.....	16, 205, 327, 331, 335, 370, 418
Nielsen, P., Gaardejer.....	364
Nye Medlemmer i Landhusholdningsselskabet.....	56, 377
Olsen, Bernhard, Musæumsdirektør.....	366
Opdræt og Fedning af Kyllinger i Belgien.....	424
Personalefterretninger 32, 38, 76, 291, 325, 357, 361, 364, 366, 378, 433, 493, 542	
Planteavl i 1921.....	2, 11, 436
Plantesygdomme i 1921.....	4
Prisopgaver.....	204, 533, 540
Produktionen og Udførselen af Fedevarer i 1921.....	348
Præmiering af Husmandsbrug.....	378
Rejsebureau, det landøkonomiske —,.....	29, 126, 537
Rettelse.....	380
Schwarz-Nielsen, J. Chr. A., Statskonsulent.....	433
Sekretærstillingen i De samv. sjællandske Landboforeninger.....	56
Skadedyr i 1921.....	5
Statskonsulenternes Indberetninger.....	327, 370, 418, 507

IX

	Side
Statskontrollerede Produktioner i 1921.....	379
Storbritanniens Indførsel af Landbrugsprodukter i 1921.....	110
Sukkerproduktionen 1913—22	344
Supplementsbindet til Værket »Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark«	133
»Svenstrup. Et sjællandsk God's Historie«	202
Svineavlen i 1921	15, 524
»Svineavlens Ledelse«. Af Statskonsulent Mørkeberg.....	297
Tyrens Indflydelse paa Døtrenes Mælkeydelse	42
Tørvs Anvendelighed til Fremstilling af Elektricitet.....	497
Uddannelsen af Husholdningselever	536
— - Landvæsen slærtinge	229, 533
Udførselen af Fedevarer i 1921	348
Udgivelsen af et Skrift om Dræning.....	136
Udkomne Bøger	54, 108, 143, 146, 202, 259, 297, 427, 578
Udvalget vedrørende Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet ..	534
Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold i 1919—20.....	91
Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1921—22	545
Verdensproduktionen af Sukker 1913—22.....	344
Vildmoserne	101
Wedell, B., Lensgreve.....	493
Wulff, H., Justitsraad	325
Æglægningskonkurrence i England	257

b) Forfattere.

Appel, Axel, Statskonsulent	345, 514
Balle, N., Statskonsulent	507
Brask, Th. J., Statskonsulent.....	205, 370
Christensen, Anton, Docent, Statskonsulent	113, 261, 373
Dokken, Ivar, Konsulent	427
Faber, Harald, Landbrugskonsulent	42
Froberg, Inspektør	229
Hansen, A. P., Statskonsulent.....	327
Hansen, H., Afdelingschef	545
Hansen, K., Statskonsulent.....	366, 436

X

	Side
Hertel, H., Kontorchef 1, 38, 291, 361, 364, 428, 430, 433, 493,	578
Høyer, James, Inspektør.....	191
Hørlyck, Nic., Statskonsulent.....	331
Jensen, Johs., Statskonsulent.....	418
Jørgensen, R., Konsulent, Dyrlæge.....	301
Kjær, Aug., Statskonsulent.....	469, 518
Knudsen, H. M., Kasserer.....	143, 325
Kock, W. A., Statskonsulent.....	257, 294, 340, 424, 509
Larsen, H. C., Kontorchef.....	101
Larsen, O. H., Professor.....	91
Lund, A. V., Forsøgsleder.....	176
Mørkeberg, Peter Aug., Statskonsulent.....	357, 520
Pedersen, Niels, Statskonsulent.....	335
Rasmussen, Jul., Konsulent.....	497
Rosenkrantz, H., Lensbaron.....	57
Sonne, Chr., Forpagter.....	149, 381
Tesdorpf, A., Kammerherre.....	567

c) Billeder.

Christensen, Chr., Landbrugslærer.....	38
Grut-Hansen, C., Proprietær.....	357
Hage, Alfr., Kammerherre.....	291
Island: Afbløst Græsland.....	266
— : — Slette.....	267
— : — Skovland.....	267
— : Gaard.....	269
— : Grundplan af Beboelsesbygninger.....	270
— : — - en nyere Hølade og Faarestald.....	271
— : Stakke af Faaregødningstørv.....	273
— : Lade paa Hvanneyri Landbrugsskole.....	277
Leegaard, J. P., Inspektør.....	361
Nielsen, P., Gaardejer.....	364
Schwarz-Nielsen, J. Chr. A., Statskonsulent.....	433
Wedell, B., Lensgreve.....	492—93
Wulff, H., Justitsraad.....	325

Landbruget i 1921 *).

Af Kontorchef *H. Hertel.*

Nu er der hengaaet 3 Aar siden Verdenskrigens Kampe ophørte og et Par Aar, siden Fredstraktaterne blev undertegnede mellem de fleste af de Stater, som havde deltaget i Verdensopgøret, men hverken politisk eller økonomisk er Forholdene faldne til Ro. Endnu er Bolshevikernes Herredømme i Rusland en stadig Urokilde for Evropa, og for intet af de i Krigen deltagende Folk har den været den »Sundhedsbrønd«, som tyske Historikere har paastaaet enhver Krig var. Stadig vedvarer Uroen og Gæringen i de brede Befolkningslag, om end næppe saa stærkt som straks efter Krigen. Og de økonomiske Forhold har saa langt fra trukket sig i Lave, at de tværtimod har forskudt sig til det værre, en Række Stater gennemgaar økonomiske Kriser, der har ramt haardt og muligvis vil slaa endnu haardere, Handelen mellem Landene har været i høj Grad paavirket heraf, de skiftende Valutakurser og de utrygge Forhold har gjort Omsætningen usikker, og det har været saare vanskeligt, undertiden umuligt, at skabe nye Handelsforbindelser. Dette har vort Landbrug med dets store Produktionsoverskud til Udførsel føleligt mærket, og Gang paa Gang er dets energiske Bestræbelser for at faa fast Fod indenfor nye Markeder blevne krydsede.

---

*) Oversigten sluttet den 17. December 1921.

Et Lyspunkt har det forløbne Aar dog bragt Landbruget: det har nu efter 7 Aars Forløb endelig atter faaet fri Raadighed over egen Avl. Først paa Aaret ophævedes Forbudene mod Udførsel af Majs, Maizena og Klid, lidt senere bortfaldt Indskrænkningerne vedrørende Fremstillingen af Kødconserves, Pølser, Margarine og Kunstfedt og fra 1. August endvidere samtlige af Kornloven 1920 foreskrevne Indskrænkninger, herunder Pligten til Aflevering af Rug og Hvede og Forbudet mod Opfodring af disse Kornsorter. Fra 1. September blev Forbudet mod Udførsel af Hvede og Rug ophævet og fra 1. Oktober for Sukker, Vikker og Sukkerroer. Rationeringen af forskellige Levnedsmidler, indført 1917, ophørte den 1. August. Forholdene indadtil er atter normale, det fri Initiativ har nu afløst Krigstidens Tvangsforanstaltninger. Et Lyspunkt har det ogsaa været, at England fra 1. April frigav Handelen med Smør, Bacon og Æg, saaledes at de ydre Betingelser for Landbrugets Udførsel til dets Hovedmarked nu er som før Krigen.

Landbrugets Bevægelsesfrihed er altsaa atter indtraadt, det er den store Fordel, det forløbne Aar har bragt. Ja, og saa maaske en Fordel til. I Krigsaarene skabtes der hos mangfoldige en stærk Higen, en febrilsk Utaalmodighed efter at blive rig i Forbindelse med en vis Ringagt for langsom og beskeden Vinding. Nu er vi komne ind i sundere Forhold, atter bliver Sparsommelighed (et Ord, man sjældent hørte i Gullaschtiden) betragtet som den Dyd, den er, og atter er Erkendelsen vaagnet af det flittige og jævne Arbejdes Betydning. Men gaar man ellers Aaret efter i Sømmene og søger af de spredte Data at danne sig et Helhedsbillede, viser det sig snart, at dette Billede bliver at tegne med graa og ikke lyse Farver.

Gaar man nu det forløbne Aars landøkonomiske Forhold nærmere efter, er der for det vigtigste af disse, H ø s t e n, følgende at meddele*):

---

*) Jvnfr. »Statistiske Efterretninger«, Nr. 31.

De i Sommerens Løb indhentede Indberetninger om Høstdudsigterne viste navnlig for Kornsorterne en væsentlig Forskel mellem Øerne og Jylland, ligesom Meddelelserne saavel fra Jylland som fra Øerne ofte fremhævede den overordentlig store Forskel, der var mellem gode og farvelige Jorder.

Hovedindtrykket af den foretagne Opgørelse af Høst-udbyttet er, at Høsten fuldt ud har svaret til Forventningerne paa de gode Jorder, ganske særlig gælder dette Hvedehøsten, og at i de magre Egne Høstudbyttet er blevet noget bedre end ventet.

Resultatet af Opgørelsen viser ca. 7 pCt. større Kærneudbytte end i 1920 og et betydeligt større Udbytte end Gennemsnittet for Aarene 1914—18 og kun lidt mindre end Gennemsnittet for Aarene 1909—13. Jvfr. nedenstaaende Oversigt.

Samlet Kærneudbytte i Millioner
Dobbelcentner.

	1921		23,65
	1920		22,19
Uden det sydl. Jylland	{	1921	21,99
		1920	20,88
		1919	21,63
		1914—18 gsntl.	19,59
		1909—13 —	22,91

Hvad de enkelte Kornsorter angaar, har Hvede givet godt 50 pCt. større Udbytte end i 1920, 2-radet Byg ca. 15 pCt. større Udbytte. For Rugen er Udbyttet lidt mindre end i 1920, medens Udbyttet af Havre og Blandsæd er omtrent det samme som i Forfjor.

Det samlede Kærneudbytte var for hele Landet (de sønderjyske Amter altsaa medregnede) (se omstaaende Tabel):

	Øerne		Jylland		Hele Landet	
	1921	1920	1921	1920	1921	1920
Hvede	2.21	1.50	0.84	0.51	3.05	2.01
Rug	1.24	1.32	1.86	2.04	3.10	3.36
2-radet Byg	4.07	3.51	1.44	1.29	5.51	4.80
6-radet Byg	0.11	0.17	0.33	0.41	0.44	0.58
Hvid el. gul Havre	2.82	2.62	4.01	3.92	6.83	6.54
Graa Havre	0.02	0.03	0.70	0.81	0.72	0.84
Blandsæd	1.96	1.92	1.69	1.74	3.65	3.66
Boghvede	0.00	0.00	0.02	0.03	0.02	0.03
Bælgsæd	0.23	0.25	0.10	0.12	0.33	0.37
Ialt...	12.66	11.32	10.99	10.87	23.65	22.19

Udbyttet af Halm, Agerhø og Enghø var for hele Landet i Millioner Tons:

	Halm	Agerhø	Enghø
1921	2.82	0.95	0.71
1920	2.84	0.97	0.68

Endnu har Departementet ikke udsendt Meddelelse om Høstudbyttet af Kartofler og Rodfrugter. Antagelig vil det vise sig, at baade Foderroer og Sukkerroer har givet en Middelhøst, Kartofler derunder. Men herom og om forskellige Forhold ved Høsten vil der blive givet nærmere Meddelelse i Tidsskriftets Oversigt over Planteavl i 1921.

Om P l a n t e s y g d o m m e i 1921 skriver Professor, Dr. phil. C. *Ferdinandson* til Tidsskriftet:

»Vaarsæden kom tidligt i Jorden og voksede hastigt frem; den paafølgende Kuldeperiode fremkaldte i April—Maj meget iøjnefaldende gule Pletter i Bygmarken. Sommeren var iøvrigt præget af en usædvanlig stærk Tørke, hvis Virkning paa Sædemarkerne stedvis var meget ødelæggende, ja i visse, navnlig jyske Egne nærmest katastrofal. Lyspletsyge var almindelig i Havremarkerne. Blandt de parasitiske Angreb paa Kornsorterne var Hvedens Stinkbrand, i hvert Fald i nogle Strøg, værre end

sædvanlig; Rugens Stængelbrand og Byggets Stribesyge optraadte almindeligt og ofte ondartet. — Paa Kartoflerne virkede den lange Tørkeperiode uheldigt derved, at de efter Tørkens Ophør genoptog den næsten standsede Vækst: man kunde endnu i September se Kartoffeltoppe i Blomst, og Knoldene »groede igen« i Stedet for at modne i alt for mange Tilfælde. Modsætningsvis var Tørken en gavnlig Forbunds-fælle for Kartoflerne i Kampen mod Kartoffelskimmelen; thi denne Sygdom, der i Aar viste sig usædvanlig tidligt (allerede 12. Juni paa en tidlig Sort), evnede kun at brede sig langsomt og at anrette en forholdsvis ubetydelig Skade. Kartoffelskurv optraadte stærkt, og Sortbensyge var ondartet paa mange Marker, særlig i Vestjylland; denne sidste Sygdom, der ligesom Mosaik- og Bladrullesyge følger med Læggeknoldene, volder efterhaanden Fremavlen af Kartoffler stort Afbræk. — Af Angrebene paa Runkel- og Sukkerroer var Bedeskimmel og Tørforraadelse ondartede, den første som sædvanlig mest i Nærheden af Frømarker.»

Om Skadedyrenes Optræden i 1921 har Fru mag. scient. *Sofie Rostrup* bl. a. meddelt Tidsskriftet følgende: Som Følge af den meget tidlige Saaning, der fandt Sted over hele Landet, led Havren gennemgaaende ikke meget af Fritfluelarvens Angreb, og mere betydende var disse kun paa nogle sent saae Havremarker og paa Staldfoderafgrøder med Havre. Bygfluens Larve var ret almindelig og gjorde en Del Skade i sentsaaede Bygmarker, især 6rd. Byg. Hvedemyggen optraadte, naar undtages nogle enkelte spredte stærke Angreb, meget godartet. Havreaalen gjorde flere Steder temmelig stor Skade. Smælderlarver var i April—Maj slemme ved Vaarsædsmarkerne, særlig Byg efter Roer, hvorimod Angrebene i Rodfrugterne kun var af mindre Betydning; til Gengæld hjemsøgte sidstnævnte, navnlig Runkel- og Sukkerroer, rundt omkring af Knoporme. Stankelbenlarver ødelagde i enkelte Egne Vaarsædsmarker og Engarealer, ligesom de var paa Færde i enkelte Turnips- og Kaa-roemarker. Kaa-

lus optraadte over hele Landet i uhyre Mængder i Kaalroer og Kaal — i Vendsyssel og Vestjylland endog til langt ind i September — hvorved Udbyttet i større eller mindre Grad forringedes. Jordlopperne kom meget tidligt frem og gjorde, navnlig i Maj, mange Steder stor Skade, medens de andre Steder saa at sige ikke viste sig eller i hvert Tilfælde ikke gjorde synderlig Fortræd; gennemgaaende har hyppig Radrensning givet godt Resultat. Kaalmøl optraadte meget sparsomt, hvorimod Kaalorme i August—September var paa Færde i ikke ringe Antal i Kaalroer og især i Kaal. Kaalfluellarven gjorde i Kaalroemarkerne i Forening med Tørken en Del Skade, men optraadte dog i Sommermaanederne ikke særlig ondartet her, hvorimod den i Kaalmarker og Haver mange Steder var slem; Efteraarsgenerationen gjorde derimod megen Skade i Kaalroemarken i Jylland. Glimmerbøssen og — men dog i langt mindre Grad — Skulpe-Snudebillen forarsagede, hvor man ikke bekæmpede den, navnlig hvor Billefangere ikke anvendtes tilstrækkeligt og i rette Tid, stort Tab. Kaal-Galmyggens Larve forringede ligeledes Frøudbyttet en Del, dog ikke i samme Maalestok som i 1920. Aadselbillelarven gjorde i nogle Egne af Jylland en Del Skade, men optraadte ellers godartet. Bedefluens Larve hærgede atter i Aar — omtrent fra Midten af Maj og Sommeren igennem — Runkel- og Sukkerroemarkerne rundt omkring i Landet; paa adskillige lollandske Marker visnede Bladene som Følge heraf 3—4 Gange i Løbet af Sommeren. Bedelusene viste sig allerede meget tidligt saa vel i 1. som 2. Aars Roer og gjorde megen Skade. Gulerods-Krusesygen tegnede i Juni Maaned flere Steder i Jylland til, ligesom i 1920, at blive ondartet, men hen i Juli tabte den sig mærkværdig nok. Larven af Gulerodsfluen udtyndede hist og her Gulerodsmarkerne, dog langt fra i den Udstrækning som i 1920. Bladrandbiller var mange Steder slemme ved Ærter og Vikker, ligesom Græsmarks-Bælgplanter og Lucerne led en Del ved deres Gnæv.

I Kløveren saas adskillige stærke Angreb af Kløveraalen, der paa Lolland og Fyn ogsaa viste sig i Lucernemarket.

K o r n m a r k e t. Handelen med Korn af Høsten 1920 drejede sig kun om Byg og Havre, idet Brødkornet stadig — indtil August — var forbeholdt Regeringen. Der var meget ringe Handel i Byg, idet Eksport ikke fandt Sted, og det meste af Høsten blev saaledes brugt her hjemme, hovedsagelig til Opfodring. I de tidligste Sommermaaneder — Maj—Juli — indførtes en Del amerikansk Byg og kanadisk Havre. Med dansk Byg af Høsten 1921 er der handlet livligt til Eksport, navnlig Tyskland var stor Aftager, i hvert Fald indtil Sammenbrudet i den tyske Valuta for Alvor indtraf. Allerede i Slutningen af Maj handlede der med Byg af ny Høst til omkring 25 Kr., men derefter steg Værdien jævnt: i Juni til ca. 30 Kr., i Juli til ca. 34 Kr. og Begyndelsen af August til ca. 38 Kr. fob. Med denne Pris synes Markedet at have kulmineret, og der gik nu nogen Tid, hvor det var yderst vanskeligt i Udlandet at finde Aftagere af den danske Byg. Medens Landmændene i den opadgaaende Periode var yderst tilbageholdende med Salg, blev de nu, da de høje Priser ikke mere var at naa, ivrigere Sælgere, saaledes at vi ult. August atter var nede i omkring 32 Kr., men der handlede kun lidt, og Værdien sank efterhaanden i September til 25 à 26 Kr. og i Oktober til 23 à 22 Kr. fob. I November har Markedet paany bedret sig lidt, og der er betalt ca. 24 Kr. fob for gode Partier. Svingningerne i Hvede har omtrent fulgt Byggen, man begyndte med ca. 30 Kr., var en Tid oppe paa ca. 36 Kr., men Værdien er efterhaanden sunket ned til ca. 23 Kr., og er, da dette skrives, ca. 25 Kr. Havre har ligget ret roligt hele Sæsonen: I Juli var Værdien ca. 33 Kr., men er nu naaet ned til ca. 21 Kr.

F o d e r s t o f f e r. Ved Aarets Begyndelse laa Markedet yderst trykket, der var i det foregaaende Efteraar gjort saa betydelige Indkøb, at man frygtede for, at de langt skulde overstige Aarets Forbrug, navnlig da Afsætningen stadig skuffede, og Følgen var et meget betydeligt

Prisfald. Det gik dog bedre, end de Handlende havde ventet, nogle Ladninger tilbagesolgtes til Amerika, og den indenlandske Produktion var meget ringe, Møllerne stod en Tid helt stille, da de ikke kunde finde Afsætning for Olien, og de smaa Priser, vi var komne ned paa, gav endelig stor Afsætning, saaledes at Lagrene her hjemme i Februar allerede var stærkt reducerede, og nye Indkøb foretoges navnlig af Bomuldsfrøkager og Jordnødkager til stigende Priser. I Marts laa Markedet atter flovt, Afsætningen var utilfredsstillende, og ved det ualmindelig tidlige Foraarsyntes Forbruget stærkt aftagende. Betydelige Salg fandt Sted til Sverige og Holland, navnlig af Jordnødkager, og ved betydelige Prisreduktioner søgte Importørerne at reducere Lagrene det mest mulige. I Foraarsmaanederne var Markedet her hjemme yderst stille; fra Tyskland forelaa umaadelig billige Tilbud af alle Slags Oliekager og fra England kom stærkt Prisfald i Hvedeklid. Flovheden vedvarede, indtil den ualmindelige Tørke i Forsommeren tilsidst gjorde sig gældende. Det saa jo ret alvorligt ud for hele Vegetationen, navnlig lød trøstesløse Beretninger om Græsmarkernes Tilstand, og et stærkt Begær for alle Foderkager opstod, hvorved de tilstedeværende Lagre stærkt reduceredes.

Endelig i Slutningen af Juli kom vi ind i en Regnperiode, der med et Slag forandrede Tonen i hele Foderstofmarkedet, idet alt Begær ophørte. Regnen havde en forbavsende Indflydelse og bragte Græs frem i store Mængder, saa Landmændene til langt hen paa Efteraaret kunde klare sig uden nævneværdigt Tilskud af Foderkager. Beretningerne fra Amerika om den mindste Bomuldshøst i en lang Aarrække stadfæstede sig mere og mere, og den lille Produktion af Bomuldsfrøkager er utvivlsomt Aarsagen til, at Markedet ikke brød mere sammen. Hertil hidrog ogsaa det franske Udførselsforbud for Jordnødkager, hvorved betydelige Kontrakter om Afskibninger i Løbet af Sommeren og Efteraaret annulleredes. Det relativt lille Forbrug af Foderstoffer gennem hele Efteraaret

er bleven opvejet af smaa Tilførsler saavel fra Amerika som Frankrig, hvorved Prisniveauet har holdt sig uden betydelige Svingninger. Naar Forbruget af Foderstoffer har været saa ringe, er dette ogsaa en Følge af Nedgangen i Kornpriserne, der gør, at store Mængder dansk Korn er bleven opfodrede.

Om Frøavlens og Frømarkedets meddelelse Direktør *Dorph-Petersen*, Statsfrøkontrollen, bl. a. efter Oplysninger, modtagne fra Dansk Frøhandlerforenings Formand, Grosserer *K. Stallknecht*, følgende:

»Forsyningen med Græsmarksbælgplantefrø har vel ikke medført saa store Vanskeligheder som de foregaaende Aar, men er dog langt fra endnu i det regelmæssige Spor som før Krigen. Frø af Tidlig Rødkløver kunde saaledes ikke faas fra Rusland, hvorfra vi fik Hovedforsyningen før 1914. Forbruget blev i 1921 væsentlig dækket ved Indførsel fra Bøhmen og omliggende Lande. Det bøhmiske Rødkløverfrø havde gennemgaaende daarlig Farve og derfor kun middelgod Spireevne. Af Sildig Rødkløver var den hjemlige Avl større end noget tidligere Aar og omtrent tilstrækkelig til Dækning af Forbruget, hvad der er en stor Fordel, da det meste af det danske Frø er af Hersnapstammen, som giver et 20—25 pCt. større Udbytte end nogen anden her prøvet Form af Sildig Rødkløver. Rødkløverfrøarealet i 1921 er udvidet yderligere til 650 ha, medens Frøarealet med Sneglebælg er indskrænket til mindre end det halve, og Arealet med de andre Græsmarksbælgplantefrø er omtrent uforandret. Af Humleagtig Sneglebælg avledes der nemlig i 1920 mere end nok til Dækning af Landets Forbrug, hvorfor forholdsvist betydelige Partier forblev usolgte. Af Lucerne dækkedes Frøforbruget hovedsagelig fra Ungarn. Af Kællingetand var Forbruget atter betydeligt; desværre avles der kun meget lidt Frø her i Landet, hvad der er beklageligt, da Norditalien derved bliver Eneleverandør, hvilket giver Anledning til stedse stigende Priser. Priserne paa Frø af Græsmarksbælgplanterne var gennemgaaende høje,

men efter at Hovedindkøbene var foretaget, kom der meget betydelige Prisfald navnlig for Rødkløver og Rundhælgs Vedkommende.

Af Græsfrø blev der i 1920 til Udsæd og Forhandling i 1921 avlet noget mindre end Aaret før, fordi Græsfrøarealet i 1920 med knap 15,000 ha var omtrent 2000 ha mindre end i 1919. Udbyttet var for de fleste Arters Vedkommende omtrent normalt. Af Hundegræs var Avlen dog næsten lige saa stor som Aaret forud, nemlig ca. 3 Gange mere end vort Forbrug (ca. 1 Mill. kg); det udførtes til gennemgaaende gode Priser, da Størsteparten af Salget og Udførslen havde fundet Sted, inden Prisfaldet kom. Af Ital. Rajgræs var der avlet over dobbelt saa meget, som vi selv bruger; trods nogen Eksport blev Prisen en Del lavere end Aaret før. Af Alm. Rajgræs svarede Avlen omtrent til Forbruget, og Prisen var ca. 50 pCt. højere end paa Ital. Rajgræs. Forbruget af Timothe dækkedes væsentlig ved Indførsel fra Amerika. Avlen af Eng-Svingel var noget større end Aaret forud, men Priserne alligevel meget høje. Ager-Hejre avledes paa et meget mindre Areal end i Aarene forud, og Prisen paa nyt, velspirende Frø var derfor forholdsvis høj. Af Alm. Rapgræs var Avlen omtrent normal; Prisen paa denne Frøsort, hvor Verdensforbruget hovedsagelig dækkes herfra, var meget høj.

Det Areal, hvorpaa der er avlet Græsfrø i 1921, er ca. 750 ha større end i 1920. Forøgelsen skyldes udelukkende en Forhøjelse paa ca. 2000 ha til 9737 ha af Hundegræs, medens Arealerne med Rajgræs er indskrænket betydeligt; Arealet med de andre Græsfrøarter er omtrent uforandret. Udbyttet var ogsaa i 1921 gennemgaaende normalt.

Røefrø avledes i 1920 paa 5200 ha, hvilket kun er ca. en Trediedel af Arealet i 1919. Indskrænkningen var stærkest for Turnips, mindst for Kaalroe. Sukkerroefrøarealet var i 1920 større end nogen Sinde før og lige saa stort som Arealet med Runkelroefrø (843 ha). Af

sidstnævnte Art var Avlen ikke stor nok til Dækning af Forbruget; men Lageret fra Aaret forud var betydeligt og mere end tilstrækkeligt til Udfyldning. Arealet med Runkelroefrø er yderligere indskrænket i 1921, og da Udbyttet tilmed er ringe, er Beholdningen af dansk Frø til 1922, navnlig af Barresfrø, kun lille. Priserne er derfor steget betydeligt. Ogsaa af Turnips-, Kaalroe- og Gulerodsfrø var Avlen yderligere indskrænket i 1921; men der er dog Frø nok til Dækning af Forbruget, og Priserne er gaaet ned. Sukkerroefrøarealet er i 1921 atter forstørret og er nu ca. 40 pCt. større end Runkelroefrøarealet. Hovedparten af Sukkerroefrøet dyrkes med Eksport for Øje, da Forbruget her i Landet af dansk Sukkerroefrø beklageligvis endnu kun er ringe. Det maa haabes, og kan efter de foreløbige Forsøg forventes, at den danske Sukkerroefrøavl og -frøavl snart kan præstere Stammer, der pr. Arealenhed giver større Sukkerudbytte end Frø, der kan faas fra Udlandet; det danske Forbrug maa da dækkes af dansk Frø, hvad der bør være Maalet, da det baade direkte og indirekte vil fremme den hjemlige Frøavl; det er nemlig meget uheldigt, saalænge det fra tysk Side overfor Udlandet kan anføres, at det danske Forbrug hovedsagelig dækkes fra Tyskland.

H a v e f r ø a r e a l e t, der i 1919 kulminerede med ca. 2900 ha, gik i 1920 ned til ca. 1800 ha og i 1921 helt ned til ca. 500 ha, idet Priserne paa de fleste Havefrøarter er gaaet meget langt tilbage.«

Fra P l a n t e a v l e n s O m r a a d e er endvidere at meddele, at Hedeselskabet nu overtager Statens Grundforbedringsvæsen (oprettet 1918) og skal føje Arbejdet for dettes Formaal til sin Virksomhed. Hedeselskabets Bestyrelse er bleven reorganiseret, og Landbrugsministeriet, Landbo- og Husmandsforeningerne har hver faaet en Repræsentant i Bestyrelsen, Hedeselskabet fire. Naar Ministeriet har faaet en Repræsentant, er det for at faa mere Indflydelse paa og Kontrol med de store Statsbevillinger, Selskabet bestyrer. — Den store Laboratoriumsbygning i Lyngby

for plantepatologiske Forsøg blev taget i Brug i Fjor, og samme Sted er begyndt Opførelsen af Statens Planteavls-Laboratorium, under hvilket er henlagt det Tilsyn med Jorders Kalktrang, som Danmarks geologiske Undersøgelse hidtil har røgtet. — I Henhold til Lov af 6. Maj 1921 om Udførsel og Indførsel af Kartofler er der oprettet en Kontrol med, at Kartofler, der udføres, er en velbehandlet Salgs vare, og et Tilsyn med, at indførte Kartofler ikke lider af smitsomme Sygdomme. — Endelig kan det nævnes, at der er nedsat et »Fællesudvalg for Statens Planteavls- og Husdyrbrugsforsøg« med Forstander *Rasmussen*, Næsgaard, som Formand. Udvalgets saare nyttige og tidssvarende Opgave er at fremkalde og planlægge Forsøgsopgaver paa Planteavlens og Husdyrbrugets Omraade, som kun kan løses paa tilfredsstillende Maade ved Samarbejde mellem Statens Forsøgsvirksomhed paa de to Omraader.

Der fandtes af Heste ved Tællingerne i 1920 og 1921 hhlvs. ca. 564,000 Stkr. og 557,000 Stkr. mod 567,000 i 1914. Vi har altsaa haft omtrent det samme Overskud til Udførsel som før Verdenskrigen, men medens vi den Gang havde et sikkert Marked i Tyskland, har dette særlig i Aarets sidste Halvdel i høj Grad svigtet os. I de 3 første Kvartaler af 1921 udførte vi kun ca. 14,000 Stkr. Heste og Føl mod over 21,500 Stkr. i samme Tidsrum af 1920, og naar Tallene foreligger for begge Aarene, vil Eksporten sikkert være gaaet endnu mere tilbage. Samtidig er i Aarets Løb de fra Tyskland hjembragte Priser efterhaanden faldne stærkt, saa Landmændene langtfra har faaet deres Produktionsudgifter dækkede. Dette har selvfølgelig stærkt paavirket Hestepriiserne i det hele. Gode Heste af Frederiksborgrace og svært Halvblod, som i Foraaret kostede omtrent fra 1400 til 1800 Kr., kunde i November Maanedes Slutning købes for 700 til 1000 Kr. eller til Priser omtrent som før Krigen, medens Priserne for jyske Heste endog er lavere nu end før 1914. Nu fore-

tager Tyskerne Opkøbet under monopoliserede Former, og saafremt Hesteopkøb til Tyskland skal fortsættes under lignende Former som nu, synes det nødvendigt, som Statskonsulent *Aug. Kjær* skriver til Tidsskriftet, at vore Opdrættere gennem Sammenslutning søger at skabe sig nogen Værn mod de uheldige Følger deraf. Der er da ogsaa oprettet en Hestesalgsforening i Thy, og flere synes at være under Oprettelse.

I de 3 første Kvartaler af 1920 og 1921 indførte vi henholdsvis 2868 og 10,579 Heste. Den store Indførsel i Fjor gør Situationen endnu mørkere. Selv om en Del af Indførselen bestod af »Smaaheste« til Husmandsbrug, kom langt de fleste fra Sverige, idet dette Land af Frygt for Mund- og Klovesyge i Aarets første Halvdel forbød Udlændinge direkte at opkøbe Heste, men udførte dem til København, hvor Tyskerne opkøbte de bedste, medens Resten spredtes rundt om i Danmark, ikke sjældent ved Auktioner eller paa Auktionsvilkaar. Paa den Maade skaffede vi en Konkurrent af med en vanskelig afsættelig Vare og forøgede vor i Forvejen store Hestebestand, hvad der var meget uheldigt, da vi i Forvejen havde langt mere Affald end ønskeligt. — Hvis Handelsforholdene ikke bedrer sig, vil der sikkert i kommende Aar finde Nedgang Sted i vor Hestebestand.

Indenfor Kvægbruget er vi nu omtrent oppe paa den samme Bestand som før Krigen, da der fandtes 2,46 Mill. Stkr. mod 2,36 Mill. den 15. Juli i Fjor (for Sammenligningens Skyld er de sønderjyske Amter ikke medregnede). Vi har altsaa rigeligt til Udførsel, men paa Grund af vort gamle Markeds, Tysklands, ringe Købeevne og den lave Markkurs har Priserne paa Kvæg været daarligere, Udførselen tog stærkt af i Efteraaret, og Landmændene har ikke faaet deres Produktionsudgifter dækkede. Derimod har vi oparbejdet nogen Eksport til Belgien. I de første 3 Kvartaler af 1921 og 1920 udførte vi af levende Hornkvæg og af Okse- og Kalvekød:

	1921		1920	
	levende Dyr	Okse- og Kalvekød	levende Dyr	Okse- og Kalvekød
	Stkr.	100 kg	Stkr.	100 kg
ialt	106.925	50.210	45.345	147.300
heraf til Tyskland...	93.245	17.906	19.547	1.697
— - Belgien	12.468	—	758	—
— - Schweiz....	897	14.387	6.506	—
— - Norge.....	—	—	—	114.308
— - Sverige	—	—	—	27.829

Med de lave Priser paa Kvæg og Kød har den i nogle foregaaende Aar fordelagtige Kvægfedning givet store Tab i 1921. Fastere Produktions- og Afsætningsforhold end de nuværende er i høj Grad ønskelige, men synes foreløbig lidet sandsynlige.

Til det forløbne Aars nye Foretagender hører den hele Landet omfattende Stambog for Køer af rød dansk Malkerace samt Registreringen for Korthornskvæg og rødt Kvæg, der senere skal udvides til Kvæg og Heste af jysk Race. Stambogsføringen for Køer var jo hidtil provinsiel, Registreringen er ny, og der er gaaet flere Aars Forhandlinger forud for dens Iværksættelse, oprindeligt planlagdes den særlig af Hensyn til den forventede Afsætning af Avlsdyr til Udlandet, men da denne Afsætning hidtil er udebleven, er Registreringen omlagt med Indlandet for Øje.

Der arbejdes under de nuværende alvorlige Tider for Kvægbruget støt paa dets Fremgang, hvad der bl. a. viser sig ved, at Priserne paa »S p i d s e r n e« blandt Avlsdyrene har været højere end nogensinde, derimod er middelgode Tyre faldne i Pris, og der er ingen Tvivl om, at Gennemsnitspriserne for de omsatte Avlsdyr ligger en Del lavere end i 1920. Saaledes indbragte Auktionen paa Langholt i Efteraaret ca. 50,000 Kr. mod 80,000 Kr. i 1920 for noget nær det samme Antal Dyr og af tilsvarende Kvalitet, og Statskonsulent *Axel Appel* har meddelt Tidsskriftet, at efter de Handler, han har Rede paa, har

G e n n e m s n i t s priserne været: for jyske Tyre 2366 Kr. + 2373 Kr. paa Vilkaar mod 2571 Kr. + 2459 Kr. i 1920 og for røde Tyre 1822 Kr. + 1318 Kr. mod 2447 Kr. + 1590 Kr. i Forfjor. Saa vidt vides er den højeste Pris, der er betalt for en fynsk og for en jysk Tyr henholdsvis 8000 Kr. + 8000 Kr. og 6500 Kr. + 6500 Kr.

S v i n e a v l e n har i det hele og store haft et godt Aar. Fedning af Svin har trods vigende Priser været en god Forretning. De høje Priser paa Pattegrise, som holdt sig til langt hen paa Efteraaret, vidnede om, at Landmændene gerne vilde fede Svin. Kreaturtællingen den 1. Juli 1921 viste ogsaa, at Svinebestanden er øget noget, fra 1 Mill. Stkr. i 1920 til 1,327,000 Stkr. Det engelske Markeds Frigivelse omkring 1. April kom som en Forløsning, og vort Flæsk blev godt modtaget af de engelske Kunder, men Priserne steg ikke, og hen paa Efteraaret gik de betydelig ned paa Grund af Overfyldning af Markedet i nogle Uger, ligesom Valutasvingningerne paa Sterling spillede ind med. I Krigsaarene kunde alt sælges uden Hensyn til Kvaliteten, men dette er nu ændret, og skal dansk Flæsk bevare sin førende Stilling, maa Kvaliteten fremmes ved alle Midler. Slagterierne indser dette, de er begyndt at sætte Notering for 1., 2. og 3. Klasse, og den Kvalitetsbedømmelse af Flæsket, som tidligere jævnlig foretoges uanmeldt af et Kontroludvalg fra Andelsslagteriernes Bestyrelse, men standsede, da Krigen udbrød, er genoptaget. — Statskonsulent *Mørkeberg* indkøbte i Sommer sammen med to Opdrættere 8 Orner og 6 Søer i England, som fordeltes til Avlscentrene. Disse har fortsat deres rolige, solide Arbejde, deres Antal er forøget noget, og der er flere Prøvecentre under Kontrol; Afsætningen fra Centrene har været god, dog var den mindre god hen paa Efteraaret, thi det mærkes straks paa Afsætningen, naar vi faar lavere Flæskepriser hjem fra det engelske Marked. Det viser sig nu, hvor gavnligt det var, at der i Krigsaarene blev truffet Foranstaltninger til Bevarelse af et tilstrækkeligt Antal Avlsdyr.

Udførselen af indenlandsk Flæsk var i de 3 første Kvartaler af 1921 og 1920 følgende:

	1921	1920
	100 kg	100 kg
ialt.....	623.388	272.804
heraf til Tyskland.....	4.074	2.846
— - Storbritan.	617.007	262.740
— - Norge	172	1.847
— - Sverige	11	948

For Væddere, Faar og Lam gælder noget lignende som for Kvæget, Gennemsnitspriserne er faldne, men særlig fremragende Avlsdyr har holdt Prisen. Naar de sønderjyske Landsdele lades ude af Betragtning, fandtes der ved Tællingen i Fjor 484,000 Stkr. mod 504,000 Stkr. i 1920.

Som i de foregaaende Aar var det ogsaa i Fjor en meget god Forretning at sælge Æg, Interessen for Fjerkræavl er stor, Antallet af Høns og Kyllinger er stigende — det var ved Tællingen i 1921 godt 17 Mill. Stkr. eller 2 Mill. Stkr. større end i 1914 —, og samtidig vinder rene Racer og vellede Høns household voksende Udbredelse. Ægudførselen har været en meget stor Indtægtskilde; Overskudsudførselens Værdi er selvfølgelig ikke opgjort for 1921, men den naaede i 1920 ikke mindre end 182 Mill. Kr., og i Fjor udførtes der i de 3 første Kvartaler 2½ Mill. Snese Æg mod 2 Mill. i Forfjor. Hovedmassen gik i 1921 som sædvanlig til Storbritannien (2⅓ Mill. Snese), medens der kun udførtes lidt til Sverige, Norge og Tyskland. Det i Udlandet meget almindelige Salg af nylig udrugede Kyllinger synes at være i Tiltagen ogsaa hos os, derimod har Salget af Avlsdyr næppe været saa stort som i de foregaaende Aar, i hvilke jo ogsaa Priserne paa Slagtefjerkræ var langt højere, end de er nu. — Den i Efteraaret afholdte internationale Fjerkræavler-Kongres i Haag er omtalt nedenfor.

Det forløbne Aar har givet Mælkeribrug et rigelig Mælk, Smørrets Kvalitet har gennemgaaende været god, og uagtet Smørpriserne har svinget stærkt, har de været

tilfredsstillende, naar Foderstofpriserne og Forholdene i det hele tages med i Betragtning. Aaret begyndte med en Notering af 605 Kr. pr. 100 kg, men i Januar og Begyndelsen af Februar faldt den gradvis til 442 Kr., steg derefter til den 7. April, da den naaede 578 Kr., for en Maaned senere at være nede paa 380 Kr. Dette voldsomme Fald paa over 30 pCt. skyldtes, at vore nye Markeder i Frankrig og Nordamerika svigtede os, vi var henviste til det engelske Marked, der imidlertid — svækket af Minearbejdernes Strejke og trykket af Regeringens store Lagre af Kolonismør — fik for store Tilførsler. Derefter viste Priskurven atter en stigende Tendens, der paa Grund af øget udenlandsk Efterspørgsel og langvarig Tørke hjemme og ude holdt sig flere Maaneder, saaledes at en-gros-Prisen den 11. August naaede 582 Kr. Men en Maaned senere var den paa Grund af faldende Sterlingkurs nede paa 425 Kr., steg og faldt derefter i Efteraarsmaanederne og var, da dette skreves, 365 Kr. pr. 100 kg. De i en stor Del af Aaret betalte høje Overpriser har fremkaldt stor Misfornøjelse, thi de har svækket Noteringens Betydning som Salgsnotering. — Vor Afsætning af Smør har været mere spredt end tidligere, thi Mælkeribrugets Fællesorganisation har udfoldet energiske Bestræbelser for at faa Smørret indført paa Markeder, vi ikke tidligere regnede med; saaledes sendtes der en Delegation, bestaaende af Proprietær *J. Petersen*, Brædstrup, Statskonsulent *N. Pedersen* og Fællesrepræsentationens juridiske Raadgiver Overretssagfører *Fabricius* til den i Juni Maaned i Bordeaux afholdte »Messe«, paa hvilken dansk Smør var udstillet og vakte megen Opmærksomhed. Tyskland og Østrig, der før Krigen modtog det Smør, vi havde tilovers, er nu omtrent gaaede helt ud, hvad der har været en medvirkende Grund til, at vi har søgt at komme ind paa nye Markeder. Forhaabentlig vil Forholdene paa disse, der unægtelig hidtil ikke har udmærket sig ved Stabilitet, efterhaanden fæstne sig. Imidlertid tør vi antage-

lig nok løbe an paa, at Storbritanniens Markeder vedblivende vil aftage langt den største Del af Smørret. Til disse gik omtrent $\frac{3}{4}$ af vor store Sommerproduktion trods de derværende betydelige Lagre af Kolonismør, og uden Modsigelse indtager vi en Særstilling derovre, kvantitativt er vi Storbritanniens største Leverandør, kvalitativt staar vort Smør øverst, dets Ensartethed giver det en stor Styrke i Konkurrencen, og det samme er Tilfældet med vor nære Beliggenhed i Forhold til vore Konkurrenter.

Osteproduktionen er atter stegen og antages i Fjor at være oppe paa ca. 30 Mill. kg eller det dobbelte af før Krigen. Arbejdet for Ostens Forbedring er gaaet støt for sig, vort eget Marked er nu væsentlig sikret Hjemmeproduktionen, Udførselen er vokset — den var i sidste Mejeriaar 1. Oktober 1920 til 30. Septbr. 1921 omtr. 13 Mill. kg — og der er ikke alene gennem Praksis, men ogsaa ad Lovgivningsvejen søgt at sikre Ostens Stilling i Udlandet: i Henhold til Lov af 11. Marts 1921 om Udførsel af Ost m. m. har Landbrugsministeriet truffet Bestemmelse om de Regler, der vil være at iagttage ved Eksport af Ost og ved dens Mærkning samt fastsat Størrelsen af dens Fedt- og Vandindhold. Navnlig de finere Kvaliteter er staaede godt an i Udlandet, og antagelig har vi nu i Osten faaet en ny, god Udførselsvare. Forøvrigt har Ostepriserne været meget svingende, gode om Sommeren, daarligere om Efteraaret, hvad der bragte de ostelavende Mælkerier ind i en ret alvorlig Krise — saaledes naaede en-gros-Prisen i Ugen fra 10. til 16. Juli 230 til 250 Øre pr. kg for 50 pCt. Ost, medens den 4 Maaneder senere var falden til 135—165 Øre. De navnlig i de sidste Maaneder vanskelige Kaar for Osteproduktionen er særlig gaaet ud over de Mælkerier, der lavede finere Ostersorter som Ementhaler og særlig Roquefort, der jo ikke taaler at lagres mere end en bestemt Tid.

Ønsket om Oprettelsen af et Forsøgsmælkeri kom første Gang offentlig frem paa den jyske Fællesforenings Delegeretmøde 1898, med Mellemløb blev Ønsket luftet,

Planer og Overslag udarbejdede, men først nu efter snart 25 Aars Forløb vil Forsøgsmælkeriet blive til Virkelighed. Det skal i Henhold til Lov af 6. Maj 1921 oprettes paa Statsejendommen Faurholm, Udgiften ved Opførelsen er beregnet til 668,000 Kr., hvortil anvendes 534,530 Kr. af »Hudepengene«, medens Mejeriforeningernes Fællesorganisation tilskyder Resten. De aarlige Driftsudgifter, anslaaede til 36,000 Kr., udredes af Staten. Meningen er, at den saakaldte ambulatoriske Forsøgsvirksomhed, som hidtil er foregaaet under Forsøgslaboratoriet, skal henlægges til Mælkeriet.

Som bekendt har vort Mælkeribrug søgt at flette en ny Streng til sin Bue ved Fremstillingen af kondenseret Mælk til Udførsel. Enhver Begyndelse er vanskelig og koster Lærepenge, Fremstillingen har haft store baade økonomiske og tekniske Vanskeligheder at overvinde, men nu lader det til, at man er kommen over disse, Produktionen synes nu at staa fuldt paa Højde med det bedste paa dette Omraade og at ville forrente sig godt.

Den milde Vinter medførte, at alle Mælkerier med Ishus ikke fik bjærget Is til Sommeren, saaledes som Tilfældet har været saa ofte før. Men denne Kalamitet kan Mælkerierne jo undgaa ved at indrette sig paa at benytte Køleanlæg. — Der er paa Møderne hyppig talt om, at en Forbedring af Mælkens Kvalitet er meget ønskelig, og Mælkebehandlingsanstalterne er i særlig Grad interesse-rede i at faa Mælken frisk ind. Herom skriver Statskonsulent *Hørlyck* til Tidsskriftet: »Et Skridt i den rigtige Retning vilde det sikkert være, om man helt gik over til Transportspande af Aluminium, man var da fri for Rustplagen. Vilde man saa paa Mejerierne gennemføre, hvad man for mange Aar siden paa en Del Mejerier havde gennemført: at skylle og skolde alle Transportspande daglig, vilde det blive kendeligt paa Mælkens Kvalitet.«

I de 3 første Kvartaler af 1921 og 1920 udførte vi af Smør i Dritler og Kasser:

	1921	1920
	100 kg	100 kg
Ialt	686.078	536.010
heraf til Tyskland	5.113	11.852
— - Storbritan.....	474.159	317.024
— - Norge	30.906	29.236
— - Sverige.....	40.566	57.315
— - Foren. Stat. ..	41.113	62.861
— - Schweiz.....	48.895	34.724

— Statskonsulent *Anton Christensen* har bl. a. meddelt Tidsskriftet følgende:

For de fleste Maskingrupper gælder det, at Nyanskaffelserne i 1921 har været forholdsvis ringe, alle Landbrugsmaskinfabriker har i betydelig Grad indstillet Virksomheden, og nogle ligger næsten stille. De fleste Redskaber og Maskiner er faldne ret stærkt i Pris i Aarets Løb, men Landmændene forventer yderligere Prisfald og udsætter Anskaffelsen.

Som Følge af den abnorm lave Valutakurs i Central-europa er der udbudt Maskiner og Redskaber til saa billige Priser, at danske Fabrikanter umulig kan konkurrere. Enkelte godt indarbejdede Maskinfabriker har endogsaa opgivet Fabrikationen for at indføre og forhandle tyske Maskiner af samme Slags og Gruppe som de tidligere fabrikerede. Det er dog langt fra alle, som har købt billige tyske Maskiner, der har opnaaet en virkelig varig Fordel; mange har haft Skuffelser baade m. H. t. Maskinernes Kvalitet og med Overholdelse af Leveringstiderne.

Interessen for Malkemaskiner holder sig, endskønt det nu er lettere at faa haandmalket end for et Par Aar siden; der er i Aarets Løb installeret en Mængde Anlæg. Udtalelserne fra Praksis lyder gennemgaaende rosende, medens Forsøgslaboratoriet, der har anstillet Forsøg med Malkemaskiner sammenlignet med Haandmalkning paa forskellige Gaarde, udtaler sig med meget Forbehold. Det maa dog bemærkes, at Maskinmalkning i Forsøgene er sammenlignet med meget god Haandmalkning — bedre

end den udføres i almindelig Praksis. De fleste mener, at Maskinmalkningen passer bedst til Kvier, unge Køer og Nykælvære; men belært af Erfaringer fra tidligere Tid er der adskillige, som befrygter, at Køernes Malkeevne ikke kan holdes paa fuld Højde ved Maskinmalkning.

Der arbejdes stadig med Kartoffeldyrkningsmaskiner, Læggemaskinerne er nu nogenlunde tilfredsstillende, og Aaret har bragt Fremgang inden for Optagerne. Den af Nyhedsudvalget prøvede Maskine fra Brødr. *Hylleberg*, Rødkjærsbro, kan lette Opsamlingen ret betydeligt; den kan arbejde paa bekvem, nogenlunde ren Jord, hvor andre Kædemaskiner er brugelige.

Hvor der indlægges elektrisk Kraft følger der paa Bøndergaardene i Reglen Anskaffelse af Selvrensere og Kværne umiddelbart efter; i Jylland har de saakaldte *Enkeltrensere* i de senere Aar faaet en ret stor Udbredelse paa Dobbeltrensernes Bekostning.

De i Oversigten for 1920 omtalte Maskinkursus omkring i Landboforeningerne er fortsatte i det forløbne Aar.

I Følge Meddelelse fra Statskonsulent *N. Balle* angaaende Landbrugets *Kraftmaskiner* synes de stedse faldende Priser paa Kul, Olie, Kobber og Maskiner ikke at have opmuntret Købelysten i nævneværdig Grad, der ventes stadig paa yderligere Prisfald, man klarer sig, saa godt man kan, med det man har, — man vil kort sagt se Tiden an. Sikkert en saare prisværdig Forsigtighed, der desværre ofte er kommet for sent, hvilket adskillige Traktorkøbere og Elektricitetsværker, der er anlagt under Højkonjunkturerne, nu maa sande.

Interessen for vore hjemlige Kraftkilder Vand og Vind, og hvorfor ikke nævne Brunkul og Tørv med, har været i rivende Tilbagegang, og med de nuværende Priser paa Kul (ca. 40 Kr. pr. Ton) og Raaolie (ca. 140 Kr. pr. Ton) vil al Konkurrence sikkert ogsaa være haabløs — Dampmaskiner til Storcentraler og Raaolienotorer til mindre Kraftanlæg er med god Grund Dagens Løsen.

For vor før saa blomstrende danske Motorindustri

har det forløbne Aar været næsten ødelæggende, thi de faa Motorer, der trods al Stilstand bliver købt, kommer næsten alle fra Tyskland til Priser, som danske Fabriker ikke kan konkurrere med, men uheldigvis for den danske Køber synes Priserne dog heller ikke at svare til de lave tyske Priser, men snarere at være afpassede saaledes, at danske Motorer netop holdes ude.

Trods ihærdige Anstrengelser synes det endnu ikke at være lykkedes Tyskerne at løse Traktorspørgsmaalet tilfredsstillende, i hvert Fald er det ikke løst paa en for danske Forhold tilpasset Maade, og de faa Traktorer, der stadig indføres, kommer vedblivende fra Amerika.

Det eneste nævneværdige nye paa Traktoromraadet stammer fra Sverige. En 2 Cyl. 2 Takts hurtiggaaende Raaolienmotor, indbygget i en Traktor af udpræget Fordson Tilsnit, synes at byde paa gode Muligheder for en rational Udnyttelse af den for Tiden saa billige Raaolie, og kan Brændselsudgifterne bringes ned til ca. $\frac{1}{3}$ af de nuværende, hvor Benzin og Petroleum anvendes, vil det unægtelig betyde et stort Plus i Traktorernes Favør.

Som for de andre Erhverv var ogsaa for Land- og Skovbrugets Vedkommende Arbejderforholdene urolige i Aarets første Maaneder. Den med Landarbejderne gældende Overenskomst vilde udløbe den 1. Maj og der skulde altsaa optages Forhandlinger om en ny. Efter langvarige, besværlige og resultatløse Drøftelser mellem Landarbejderforbundet, der omfatter ca. 35,000 Medlemmer, og Arbejdsgiverforeningen for Land- og Skovbrug, hvis Medlemsantal er ca. 1400, stillede Forligsmanden et Mæglingforslag, der (om end med stor Betænkelighed) blev antaget af Foreningen, men forkastet af Forbundet. Den første meddelte da den 18. Maj, at dens Medlemmer ikke længer var bundne ved den Overenskomst, som var udløbet den 1. Maj, men fra den 20. samme Maaned vilde holde sig til den af Forligsmanden foreslaaede Lønskala, en Bestemmelse, som Forbundet reagerede mod ved fra den 19. Maj Aften at erklære Strejke for de 10,000 Ar-

bejdere, der var beskæftigede hos Medlemmer af Arbejdsgiverforeningen. Denne udstedte nu den 27. Maj første Lockout-Varsel for de Skovbrugsarbejdere, som stod under Dansk Arbejdsmandsforbund, og Krigen var i fuld Gang. Strejken ramte fortrinsvis de større Gaarde paa Lolland-Falster og Sjælland, men Malkningen og Dyrenes Pasning forløb ret tilfredsstillende, hvorimod Røemarkens Lugning forvoldte adskillig Vanskelighed, og nogle Steder begyndte man at pløje Roerne op for at saa Byg. Imidlertid varede Strejken kun 14 Dage og Lockout'en blev aflyst, thi Forligsmanden greb atter ind, hans Forslag blev vedtaget af begge Parter, og Strejken ophørte den 4. Juni. Arbejdstiden blev lidt længere og Lønnen lidt mindre end efter den tidligere Overenskomst.

Der kom i Foraaret 337 polske Arbejdere hertil, medens Antallet af saadanne, der i Vinteren 1920—21 blev her i Landet, var mellem 4000 og 5000. Landarbejderforbundet forlangte i Foraaret, at Sæsonarbejdere, som var antaget paa Kontrakter for udenlandske Vandrearbejdere, skulde hjemsendes inden Udgangen af November Maaned 1921 og alle andre Polakker saa snart det kunde lade sig gøre. Der fordredes altsaa en saa rigoristisk Forholdsregel som Tvangsudvisning af alle Polakker, men til en saadan gik man dog ikke, derimod blev de i Foraaret indkomne Polakker hjemsendte inden Aarets Udløb.

I September Maaned afholdtes i København den 1. internationale Landarbejderkongres, til hvilken mødte Repræsentanter fra Tyskland, England, Holland og Sverige.

Allerede i 1919 begyndte Køb og Salg af Landejendomme at aftage lidt sammenlignet med Aaret 1918, Nedgangen fortsatte sig i 1920, og i det forløbne Aar er Omsætningen gaaet meget stærkt tilbage. Landejendomspriserne kulminerede 1919, senere er de ikke opgjorte af den officielle Statistik, men i 1920 hørte man om Konsortier, der havde opkøbt Ejendomme paa Spekulation, som gik i Stykker og maatte sælge til stærkt

reducerede Priser. Efter hvad der er meddelt i Bladene og efter hvad der siges Mand og Mand imellem, er Priserne paa større Ejendomme gaaede stærkt ned, ofte med 33 til 50 pCt. fra Gullaschtidens hedeste Spekulationsperiode. Køb og Salg af Bøndergaardene finder saa godt som ikke Sted, saa det er vanskeligt at konstatere Prisnedgangen for disse. Desværre viser det sig, at de kraftige Advarsler, der i sin Tid lød mod at overtage Ejendomme til helt vilde Priser, var vel begrundede. Mange af dem, som overtog Ejendom i Krigsaarene, skal have Vanskelighed med at klare sig, endnu er der vel ikke slaaet meget i Stykker — bl. a. fordi Kreditorerne er langmodige —, men hvis Tiderne en Overgang skulde blive sværere endnu, vil Følgerne sikkert mærkes.

Angaaende Foreningssvæsenet kan meddeles, at i 1918 sendte De samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse en Opfordring til alle Landboforeninger om ved frivillige Bidrag at tilvejebringe en Arbejdsfond for Samvirksomheden, og Indsamlingen, som afsluttedes 1921, indbragte ca. 638,600 Kr. Desuden tillægger Loven af 1. April 1921 »om Fordeling af et ved Udførsel herfra Landet af Huder og Skind indkommet Afgiftsbeløb« de samvirkende Landboforeninger 1,200,000 Kr., medens 400,000 Kr. er tildelt Husmandsforeningerne. De første har af »Hudepengene« lagt 500,000 Kr. til deres Arbejdsfond, medens de 700,000 Kr. er fordelt mellem de provinsielle Fællesforeninger. — Dagsordenerne for Fællesforeningernes og de samvirkende Andelsforeningers Delegeretmøder fik i ret væsentlig Grad deres Præg af Landbrugets usikre og vanskelige Afsætningsforhold, og der blev paa Møderne drøftet Spørgsmaal som: Eksport af Avlsdyr til Udlandet (Forstander *N. Bredkjær*), Afsætningen af vore Landbrugsprodukter til Tyskland (Statskonsulent *A. P. Jacobsen*), Landbrugets udenrigske Handelsomsætning (Kontorchef *Fr. Dalgas Rasmussen*), nye Markeder for Landbrugets Eksportvarer (Gaardejer *N. Porse*), Mælkeribrugets Produktion og Afsætning (Stats-

konsulent *A. P. Hansen*), vort Salg af Flæsk i England (Direktør *F. Bojsen*). Ogsaa paa det almindelige Konsulentmøde var Afsætningen af vore Landbrugsprodukter, indledet af 3 af vore Landbrugskonsulenter i Udlandet, et Hovedemne paa Dagsordenen.

Spørgsmaalet om Afholdelsen af en Landmandsfor-samling i Løbet af nogle Aar har været drøftet dels indenfor Landhusholdningsselskabets Bestyrelse og dels paa Delegeretmøderne, og medens af disse det jyske samt Selskabet fraraadede, at man foreløbig af økonomiske Grunde skred til at forberede en Landmandsfor-samling, var der paa de andre Delegeretmøder Stemning for at søge en saadan iværksat i 1925, 25 Aar efter den sidst afholdte. Spørgsmaalet har først været drøftet og vil nu vende tilbage til et af Landbrugsraadet nedsat Udvalg af Repræsentanter for Landbo-, Husmands- og Andelsforeningerne samt Landhusholdningsselskabet. — Af aktuelle Spørgsmaal, som var fremme paa Delegeretmøderne, kan endvidere nævnes: de høje Jærnbane-fragter, Toldrevisionen, Arbejdsløshedsspørgsmaalet og den økonomiske Situation.

Der er kun oprettet 2 nye Landboforeninger, men 43 nye Husmandsforeninger. Den første Hesteeksportforening her i Landet blev stiftet i Fjor (i Thy), og flere skal være under Oprettelse i Jylland. Kvægavls- og Kontrolforeninger, som var i Tilbagegang under Krigsaarene, er atter voksede, de første med 67, de sidste med 79 nye Foreninger, hvad der vel tør tages som et glædeligt Tegn paa, at man tillidsfuldt og støt arbejder paa Malkekvæggets Udvikling. Otte nye Regnskabsforeninger er oprettede, nu findes der 45, der omfatter 2015 Landbrug med et samlet Areal af ca. 77,500 ha.

Selvfølgelig har ogsaa vore Andelsforeninger, særlig Indkøbs- og Salgsforeningerne, i følelig Grad mærket de vanskelige Tider, og det vakte stor Opmærksomhed, da den i 1919 oprettede store »Dansk Kartoffeldyrkerforening« i August Maaned vedtog at træde i Likvidation. De ledende Mænd indenfor Andelsbevægelsen har stærkt

fremhævet det uheldige i, at man efterhaanden har vænnet sig til at starte og drive Andelsforetagender ved Laan og udbetale hele Overskudet i Stedet for at oparbejde en Driftskapital og gode Reserver. Det uheldige, ja farlige, heri for Andelsbevægelsen kom til Orde paa Andelsselskabernes Delegeretmøde tillige med Ønsket om at faa indført klare, mere tidssvarende Ansvarsparagraffer i mange Selskabers Love. Andelsbevægelsen er af saa stor Betydning for vort Land, at den moderne Tendens til at skeje ud fra de gamle solide Principper, ved hvilke Bevægelsen har udviklet sig til at blive den økonomiske Magtfaktor, den er, forhaabentlig kan bringes til at forsvinde. Den Betydning et stort og anset kooperativt Foretagende kan have, fik vi i Fjor et slaaende Eksempel paa, da det lykkedes »Dansk Andels-Gødningsforretning« at faa afsluttet Kontrakt med det franske Kalisyndikat om Levering af den Mængde Kali, Foreningen har Brug for, saaledes at man er bleven uafhængig af den tyske Kalitrust, der hidtil har behersket Skandinavien. — Hovedbestyrelsen for det internationale Andelsforbund mødte i April Maaned i København for at forberede den Verdenskongres, der afholdtes i Basel i August Maaned, og hvis vigtigste Forhandlingsemne var det saare vanskelige Spørgsmaal om Oprettelsen af en hele Verden omfattende Andelsorganisation, gennem hvilken de forskellige Landes Foreninger skal kunne udveksle deres Produkter. Den næstsidste Verdenskongres fandt Sted 1913 i Glasgow, og nu er altsaa det af Verdenskrigen afbrudte Samarbejde mellem Nationerne paany optaget paa det kooperative Omraade.

Til Fremme af Landbrugsstudiet henlagde en Lov af 1. April 1921 400,000 Kr. af »Hudepengene« til »Landbrugets Studiefond«, hvis Renter skal anvendes til Understøttelse af mindre bemidlede Landbrugsstuderendes Studieophold »ved højere landøkonomiske Lærestalter« — der aabnes altsaa ogsaa Adgang til at yde Hjælp til Studieophold ved en udenlandsk Landbohøj-

skole. Fonden bestyres af Landbrugsministeriet, og Understøttelserne uddeles efter Indstilling af et Tremands-Udvalg, hvortil Landbohøjskolen, de samvirkende Landboforeninger og Husmandsforeninger hver vælger et Medlem. Professor *O. H. Larsen* er Udvalgets Formand. — Et nyt Professorat og et nyt Kursus er oprettet ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Professoratet er i Avlsbiologi med Dr. phil. *Øjvind Vinge* som Lærer, Kursus'et er for Uddannelsen af »Mejeribrugskandidater«, og den $2\frac{3}{4}$ Aars Studietid vil væsentlig lægge an paa den teoretiske Uddannelse. Endvidere vil i 1922 2 nye Professorater træde i Virksomhed: fra 1. Februar er cand. polyt. *S. A. Knudsen* udnævnt til Professor i Mejerilære, og fra 1. April tiltræder Dyrslæge *M. D. Christiansen* Stillingen som Professor i veterinær Hygiejne og Bakteriologi. I Stedet for afdøde Professor *Sand* er Dyrslæge *Folmer Nielsen* ansat som Lærer i Fødselshjælp og Forstander for den ambulatoriske Klinik. Der indtegnedes i Efteraaret paa Skolen 74 Landbrugsstuderende, en Del færre end i de foregaaende Aar, hvad der ogsaa var at vente.

En ny Landbrugsskole blev aabnet den 1. November, idet Vejlbj Højskole ved Aarhus er omdannet til Landbrugsskole med Landbrugslærer *Axel Møller* som Forstander. Skolen har 2 Kursus, et 5 Maaneders og et 10 Maaneders i 2 Gange 5 Vintermaaneder og saaledes, at Eleverne i de mellemliggende Sommermaaned af Skolen skaffes Plads hos en Række af Egnens dygtigste Landmænd. Efter amerikansk Mønster er der til Husdyrbedømmelse opført en særlig Bygning, i hvilken Køer og Heste kan føres ind i Undervisningstimen.

Den 3. ældste af de nu bestaaende Landbrugsskoler, Tune Landboskole, fejrede i Fjor sit 50-Aars Jubilæum ved en Fest, som vidnede om et udmærket Forhold mellem Skolen og dens forhenværende Elever. Disse har indsamlet et Fond paa over 30,000 Kr., af hvilket unge Mennesker skal kunne modtage Laan til Ophold paa Skolen. Denne har haft stor Indflydelse, ikke alene ved

den af dygtige Forstandere og Lærere baarne Undervisning, der har omfattet ca. 4500 Elever, men ogsaa ved den Landbrugslitteratur, som er udgaaet fra Skolen. Særlig er der her Grund til at nævne to landskendte Navne: dens første Forstander *A. Svendsen* og den Mand, der lige til sin Død d. 4. Decbr. i Fjor var Bindeledet mellem dens Fortid og Nutid *Chr. Christensen*. Som almindelig bekendt, skrev den første om Fodringspørgsmaal og Husdyrbrug, den sidste om Planteavl, Gødningsspørgsmaal og Kemi, og i mange Aar har deres Bøger været benyttede som Lærebøger paa de andre Landbrugsskoler.

Skønt Tiderne økonomisk set er gaaet ikke lidt tilbage for Landbruget i det nu forløbne Aar, kan de fleste af Landbrugsskolerne dog atter i Aar glæde sig ved fuldt Hus. De levedygtige af disse har lige siden Aarhundredskiftet gennemgaaende haft et meget god Besøg i Mod-sætning til i de sidste 15 til 20 Aar af forrige Aarhundrede. Aarsagen hertil maa selvfølgelig noget søges i de økonomiske Forhold i disse to Tidsafsnit, men sikkert ogsaa i en vaagnende Erkendelse af Skolernes Betydning som et nødvendigt Led i Uddannelsen.

Som sædvanlig har den landøkonomiske Læseverden modtaget ikke faa lærerige Meddelelser i Beretninger fra Forsøgslaboratoriet, Statens Planteavls- og Maskinudvalg m. fl., og som sædvanlig foreligger der en broget Mangefold af Stambøger, Aarsberetninger, Referater fra Møder osv. Men hvad der er udkommet af selvstændige Skrifter er kun lidt. Antagelig er det de store Omkostninger ved Trykning og Udgivelsen af Skrifter, der er Aarsag hertil, i alt Fald er de Skyld i, at Priserne paa ny Litteratur er saa høje, at mange derved afholdes fra at købe de dyre Bøger — et i kulturel Henseende saare uheldigt Forhold*). Af nye Skrifter kan

*) Følgende Eksempel kan tjene til Belysning af de høje Priser: Der blev fornylig taget 50 Særtryk af en i nærv. Tidsskrift optagen Afhandling, som udgjorde 50 Sider. Afhandlingen har ganske vist

nævnes de 3 Jubilæumsskrifter: Statsfrøkontrollens Historie 1871—1921 af Direktør *Dorph-Petersen*, Tune Landboskole 1871—1921 af Landbrugslærer *Otto Christensen* og Festskrift i Anledning af Viborg Amts landøkonomiske Forenings 75 Aars Jubilæum, redigeret af Hofjægermester *Krabbe*. Saa er der Professor *O. H. Larsens* »Landbrugets Historie og Statistik«, det af Baron *J. Wedell-Neergaard* med Bistand af en Række Fagmænd udgivne store Værk om »Svenstrup. Et sjællandsk Gods' Historie«, der foreligger i en sjælden smuk Udstyrelse, og hvis Indhold sikrer Værket en fremragende Plads indenfor vor landbohistoriske Litteratur, samt Landbrugslærer *Evald Toftemarks* af Landhusholdningsselskabet præmierede »Varige Græsgange«. Fem Afdelinger af den i Forfjor begyndte og i Fjor sluttede »Illustreret Havebog« er udkomne som selvstændige Skrifter. Endelig blev i Fjor Landhusholdningsselskabets Historie sluttet. — Udgivelsen af det gamle og ansete »Ugeskrift for Landmænd« overtoges fra 1. April 1921 af Landbrugskandidatforeningen.

Foruden nogle Selskabsrejser af Landmænd er der i Sommeren 1921 foretaget følgende af Landhusholdningsselskabets landøkonomiske Rejsbureau forberedte 3 Studierejser: Den af »Danske Studerendes internationale Komité« foranstaltede Fællesrejse af Landbrugsstuderende til England, i hvilken 22 Landbrugskandidater deltog, og som var planlagt af det engelske Landbrugsministerium og lededes af en Udsending fra dette. Endvidere den af Landbrugskandidatforeningen iværksatte Fællesrejse af 34 Deltagere til Tyskland under Ledelse af Statskonsulent *A. P. Jacobsen*. Endelig den af Foreningen af Landbrugskonsulenter arrangerede Studie-

---

været optaget i 2 Hefter og maatte derfor ombrydes, da Særtrykkene skulde tages, men selv med den derved fremkaldte Fordyrelse i Erindring, vil en Regning paa 117 Kr. for 50 Særtryk sikkert falde de fleste for Brystet.

rejse, der talte 35 Deltagere, til Holland, Belgien og Tyskland, med længst Ophold i det første Land, i hvilket Rejsen var ordnet af det hollandske Landbrugsministerium og blev ledet af en hollandsk Statskonsulent. — Slige Fællesrejser er selvfølgelig udmærkede, men skal Deltagerne faa det mest mulige Udbytte, er i alt Fald noget Kendskab til Sproget i det Land, der besøges, selvfølgelig nødvendigt, men herpaa skal det have skortet en Del af Deltagerne i alle 3 Rejser. Dette har vel lidt mindre at sige ved Fællesrejser, hvor der jo altid er en eller flere Tolke med, men værre er det, naar en eller et Par unge Landmænd rejser ud uden mindste Kendskab til Sproget i det Land, de besøger. Efter de i Landhusholdningsselskabets Rejsebureau gjorde Erfaringer er dette meget almindeligt. De unge Folk mener, at naar de er Danske, vil alle Døre staa dem aabne og alle Mennesker forstaa dem, men en slig selvglad Naivitet hævner sig, og Udbyttet af Rejsen vil være minimal eller lig Nul. Selvfølgelig burde Ingen tildeles offentlig eller privat Rejseunderstøttelse, naar han ikke nogenlunde forstaa og kan gøre sig forstaaelig i det fremmede Sprog. — En Mængde Fremmede fra nær og fjern har været her for at studere vort Landbrug, derimod har ikke noget større Rejseselskab besøgt os i 1921.

Af nordiske Kongresser er der afholdt to. Det 2. nordiske Veterinærmøde blev aabnet den 6. Juli i Stockholm og talte 321 Deltagere fra Sverige, 73 fra Danmark, 42 fra Norge, 2 fra Finland og 1 fra Island; der vistes Danmark den Ære, at Professor *B. Bang* valgtes til Mødets Ærespræsident. Og i Dagene 11.—14. Juli afholdt »Nordiske Jordbrugsforskeres Forening« en Kongres i København, der i Henhold til den ved Mødet omdelte Fortegnelse talte 315 Deltagere, nemlig 94 fra Sverige, 64 fra Norge, 12 fra Finland og 145 fra Danmark. Som bekendt er der tidligere afholdt 3 nordiske Landbrugskongresser, 1888 i København med 420 Deltagere, 1897 i Stockholm med 757 og 1907 i Kristiania med 803

Deltagere. Kongressen i Fjor talte altsaa langt færre Medlemmer end de tidligere Kongresser, og det var kun faa praktiske Landmænd, fra Danmark 15, som var indtegnede, uagtet Kongressen stod aaben for Ikke-Medlemmer af Foreningen. Sagen var den, at Kongressen havde et langt mere videnskabeligt Præg end de tidligere, og derfor var det fortrinsvis Mænd, der er knyttede til Landbrugsvidenskaben, Forsøgs- og Konsulentvirksomheden, som deltog i den. Foreningen vil lade Kongresser afholde skiftevis i de nordiske Lande, og det er vistnok Mening, at de skal afløse de tidligere almindelige Landbrugskongresser, men helt vil de ikke kunne erstatte disse. Kongressen i Fjor forløb udmærket, der blev i de 4 Dage afholdt 35 Foredrag, og 6 Udflugter var knyttede til den. — Spørgsmaalet om, hvad Nytte vi kan have af saadanne Kongresser, hvad kan vi lære af hverandre, er besvaret med faa Ord: Otte Øjne ser mere end to.

Af internationale Kongresser er der, saa vidt vides, afholdt tre: en Frøkontrolkongres i København, en Gedeavl- og en Fjerkræavlerkongres, begge i Holland. Den første afholdtes den 6.—11. Juni med 30 Repræsentanter fra 17 Stater; det vedtoges at danne en Sammenslutning af Evropas Frøkontrolanstalter og ned sætte en Komité til at lede Sammenslutningen og sætte de paa Kongressen vedtagne Fællesarbejder i Gang. Til Komitemedlemmer valgtes Direktørerne for Frøkontrolanstalterne i Holland, Schweiz og Danmark med Direktør *Dorph Petersen* som Formand. Den næste Kongres skal afholdes 1924 i England. I den første internationale Fjerkræavlerkongres, som afholdtes i September Maaned i Haag og i hvilken Repræsentanter fra 25 Lande deltog, vakte den danske Udstilling fortjent Opmærksomhed og hertil bidrog ikke mindst, at der var anbragt meget udførlige Oplysninger om Afstammingsforholdene for de udstillede Høns og Haner. Den danske Komite (Kammerherre *Collet*, Folketingsmand *Jensen-Flø*, Statskonsulent *Kock* og Direktør *F. Møller*) havde ladet optage en Film,

der blev fremvist paa Kongressen og gjorde megen Lykke. Den internationale Gedeavlskongres, ligeledes den første i sin Slags, fandt Sted i Byen Roermond i Holland. Ni Lande havde sendt Repræsentanter til Kongressen (fra Danmark mødte Dyrslæge *Pyndt* og Konsulent *Pallesen*), der klart viste den store Betydning, Gederne nu har for en Række Lande — i Holland findes der saaledes henved $\frac{1}{2}$ Million Geder.

Det internationale Landbrugsinstitut i Rom har opfordret Regeringerne i de Stater, der er Medlemmer af det, »til at sende til Institutet Teknikere og Studerende, som maatte besøge Rom for at udvide deres almindelige Uddannelse med Hensyn til Agerbruget ved Studiet af Organisationen og Institutets Arbejdsmaade indenfor de forskellige Problemer, som der bliver undersøgte«, ligesom Institutet vil oprette Fripladser eller indrømme fri Rejse for de »Teknikere, Bestyrere eller unge Mennesker, der har gjort sig værdige til denne Form for Opmuntring og Belønning« og af deres Regering sendes til Rom.

Af Landbrugets Personalhistorie kan fremhæves, at fra 1. April blev forhenværende russisk Statsraad *C. A. Koefoed* ansat som Danmarks Landbrugskonsulent i Randstaterne med Bopæl i Riga. Vi kunde ikke faa en bedre egnet Mand til denne Stilling. Koefoed, Søn af en jysk Landmand og Landbrugskandidat 1875, rejste 1878 til Rusland, blev Godsbestyrer og beklædte senere flere officielle Stillinger, sidst i Landbrugsministeriet, hvor han i 1905 blev Leder af den tekniske Side af den begyndte Udskiftning af Bondejorden i Rusland. Det var et kæmpemæssigt Arbejde, som fremmedes med overordentlig Energi til Revolutionen brat standsede det. — Under de samvirkende danske Landboforeninger er der oprettet en ny Konsulentstilling — den første i sin Art — vedrørende Husdyrenes Sundhedspleje og besat med Dyrslæge *R. Jørgensen*, Aarhus. Landbrugskandidat *Karsten Iversen* er blevet Bestyrer af Askov Forsøgsstation,

Gaardejer *Mads Lambæk* og Forpagter *Chr. Sonne* har afløst henholdsvis afdøde Statskonsulent *Fr. Hansen* i Landbrugsraadet og Departementschef *Wulff* som Formand for Landbrugsmusæets Bestyrelse, medens Landbrugskandidat *N. Siggaard* er blevet Leder af det landøkonomiske Rejsebureau i Stedet for Sekretær *Ib Windfeld*, der er udnævnt til Inspektør ved Landbohøjskolen. Kammerherre *Juel*, Mejlgaard, er i afdøde Kammerherre *Lüttichaus* Sted valgt til Præsident i Landhusholdnings-selskabet, hvis Mælkerikonsulent, *G. Ellbrecht*, blev fritaget for sit Arbejde i Selskabet, da han fra 1. Maj ansattes som Inspektør ved Ostekontrollen.

Af Aarets Døde skal følgende nævnes: Etatsraad *H. N. Valentiner* († 16. Februar); han hørte til vort Landbrugs Veteraner, til en Generation, som talte mange fremragende Mænd, hvis Indsats i vort Landbrug var stor: Segelcke, Fjord, Rostrup, Stein, Storck, A. og J. C. la Cour, P. Feilberg, Buus, Hempel Syberg og endnu flere. Valentiners Fortjeneste kom navnlig til at ligge paa det administrative Omraade, særlig som Formand for den sjællandske Fællesforening, men ogsaa indadtil, mere i det skjulte, blev han ved sin rige Erfaring og sit kloge Omdømme en fint forstaaende Raadgiver for mange af Landbrugets Foregangsmænd. — Kammerherre *H. Lüttichau* bortkaldtes kun 53 Aar gammel (22. Februar). Slægtanseelse bar ham som ung Mand ind i forskellige Tillidsposter, og selvvunden Anseelse i disse førte ham videre til ledende Stillinger, f. Eks. som Hedeselskabets Formand og Præsident i Landhusholdningsselskabet. Han var i Besiddelse af forskellige af de Egenskaber, som det navnlig kommer an paa i Stillinger, der fører deres Indehaver sammen med mange Mennesker, og hans tidlige Død kuldkastede de Forhaabninger, man med Rette nærrede til hans videre Virken. — Den 24. April døde den fremragende Lærer ved Veterinær- og Landbohøjskolen, Professor *Sand*, hvis omfattende Kundskaber, navnlig vedrørende Hestens Avl, Opdræt og Pleje, blev

frugtbargjorte ikke blot gennem Lærervirksomheden paa Højskolen, men ogsaa ved Foredrag og Afhandlinger direkte for Praksis. — *Frederik Hansen* († 29. Maj) begyndte sin Løbebane som Tjenestedreng og endte den som Landbrugets højt skattede Raadgiver paa Planteavlens og andre Omraader. Han ejede altsaa gode Evner, Flid og Virksomhedstrang, efterhaanden erhvervede han sig omfattende Kundskaber, der sammen med den usvilgelige Retsindighed og Tilforladelighed, som bar hans Gerning oppe, bidrog til at skaffe ham den store Indflydelse og Anseelse, han nu ejede. — Den 26. Juli døde forhenværende Departementschef i Landbrugsministeriet *L. Wulff*, der i en Menneskealder havde haft med Landbrugssager at gøre og forhandlet med Landbrugets Mænd om disse. Som Søn af en Søofficer, opvokset i København, Jurist og Embedsmand i Kancellibygningen, laa hans egentlige Interesser vistnok paa andre Felter end de landøkonomiske, og i alt Fald til at begynde med havde han næppe sit Hjerte og sit Blod i disse. Men som den pligttro Embedsmand han var, varetog han med Samvittighedsfuldhed og Dygtighed de mange Landbrugssager, Ministeriet beskæftigede sig med, og under Samarbejdet med ham havde man altid den Tryghedsfølelse, at faglige Motiver og ikke Udenomshensyn for ham var de afgørende ved Sagernes Behandling. — En Maaned senere, den 25. August, afgik den tidligere Ejer af Sæddingegaard paa Lolland, Hofjægermester *O. Bran* ved Døden. Han var en virksom og interesseret Landmand, i Besiddelse af mange Kundskaber, ikke blot paa det landøkonomiske Omraade, men tillige paa forskellige af Aandslivets Felter. Han beklædte i Aarenes Løbtalrige Tillidsposter, var i 1894 med til at stifte »Frejr, Danske Landbrugeres Andels-Selskab«, hvis Formand han blev, og som han ledede med Dygtighed til sin Død. — Den 14. November bortkaldtes Kammerherre *S. Barner*, der langt tilbage i Tiden havde beklædt forskellige Tillidsposter indenfor Landbruget — han var saaledes

Agrarforeningens første Præsident —, men der for en Snes Aar siden trak sig tilbage fra Landbruget for helt at hellige sig religiøse og filantropiske Formaal. Han var en Mand af stort Menneskeværd. — Endelig afgik den bekendte Landbrugslærer og Forfatter *Chr. Christensen*, Tune, ved Døden den 4. December efter et langt og virksomt Liv i Oplysningens Tjeneste. Hans Virksomhed er omtalt andet Steds i dette Hefte.

Under og efter Krigen oparbejdede Landbruget nogle Produktionsgrene, hvis økonomiske Betydning lovede godt. Der blev sat meget ind paa Fabrikationen af kondenseret Mælk, Lærepenge har maattet betales, men nu synes Produktionen at ville lønne sig. Frøarealerne voksede stærkt, og Udførselen af forskellige Frøsorter betalte sig udmærket, indtil daarlige Konjunkturer afløste de gode, og fra Arealopgørelsen i 1920 til samme i 1921 aftog Frøarealerne med godt 2600 ha. Vor Kartoffeleksport gav glimrende Udbytte, indtil Tilbageslaget for ca. et Aar siden indtraadte og medførte svære Tab. Ægudførselen har indbragt Landet Beløb, som for nogle Aar siden selv den vildeste Fantasi ikke turde have nævnt, og medens vi fordum havde Overskudsindførsel af Ost, er der i de senere Aar oparbejdet en Nettoudførsel, der betalte sig fortrinligt, indtil Priserne hen paa Eftersommeren faldt stærkt og bragte de ostelavende Mælkerier ind i en ret alvorlig Krise. Den Tilbagegang, der altsaa indtraadte i 1921 for disse Produktioner, behøver imidlertid ikke at være ensbetydende med, at Forsøgene paa at oparbejde dem til gode Indtægtskilder for Landbruget er bristede som Sæbebobler. Der kan dog vist med Fordel drives en begrænset Frøavl, ikke blot til det indenlandske Markeds Forsyning, men ogsaa til Eksport, f. Eks. af Hundegræs, Engsvingel og Rajgræs, naar vi møder frem med større ensartede Partier. De Sagkyndige mener m. H. t. Kartoffeludførselen, at der er

gode Muligheder for at komme ind i flere Lande, naar de af Avlerne modtagne Kartoffler sorteres efter Størrelse og og pakkes paa dertil tjenlige Steder. Den nye Kartoffellov vil forhaabentlig støtte Bestræbelserne for at sikre Udførselen. Navnlig vore finere Ostekvaliteter er modtagne med Velvilje paa flere fremmede Markeder, og der er næppe Tvivl om, at de kan vinde yderligere Udbredelse. Udførselen af kondenseret Mælk og Mælkepulver synes nu at love godt, og med vor voksende Høsebestand vil vor Ægudførsel sikkert tiltage og vinde god Afsætning, og dette saa meget mere, som Storbritanniens tidligere største Ægleverandør, Rusland, er gaaet ud af Spillet. Randstaterne begyndte dog i Efteraaret at udføre Æg til Storbritannien.

Det er ikke blot for disse Produktionsgrenes Vedkommende, at det forløbne Aar har bragt forskellige Skuffelser, men som alt berørt tillige for flere andre af Landbrugets Udførselsvarer, specielt Heste og Kvæg, hvad der navnlig har ramt Jylland haardt, hvor Hesteopdræt og Fedning som bekendt er af større Betydning end paa Øerne. De i 1921 hjembragte lavere Priser er følt saa meget haardere, som flere af de faste og høje Udgiftsposter ikke er nedsatte. Og nogle af de Forventninger, man mente med Rette at kunne nære, er ikke gaaede i Opfyldelse, saaledes f. Eks. vedrørende Udførsel af Avlsdyr.

Med Energi og Dygtighed har derfor flere af vore ledende Organisationer søgt at vinde nye Markeder for forskellige Landbrugsvarer for at raade Bod paa svigtende Afsætning eller vigende Priser paa gamle Salgssteder. Disse Bestræbelser kan bedømmes ud fra lidt afvigende Synspunkter. De er selvfølgelig udmærkede, hvor det gælder nye Udførselsartikler eller saadanne, for hvilke de tidligere Afsætningsveje for kortere eller længere Tid helt er lukkede, og der er ogsaa Eksempler paa, at et enkelt nyt Marked til Tider har afstivet vor Smørudførsel. Men der kan ogsaa gøres andre Betragtninger gældende,

af hvilke her kun følgende skal fremhæves. Hovedmarkedet, Storbritannien, for vore 3 vigtigste Udførselsartikler, Smør, Flæsk og Æg har aftaget disse i samme Mængder som før Krigen, og af Landbrugskonsulent *Harald Fabers* paa Konsulentmødet holdte Foredrag — som sædvanlig kort, klart og dokumenteret — fremgaar, at de danske Varer vedblivende har det samme Forspring overfor Konkurrenterne som før Krigen, ja tildels et større. Hertil har ikke blot deres gode Kvalitet og deres Ensartethed bidraget, men ogsaa den vigtige Omstændighed, at de er fremkomne regelmæssigt, Aaret rundt, i store Partier, som Kunderne har kunnet gøre sikker Regning paa. Det synes at kunne indeholde en Fare for os, formindske vort Forspring overfor Konkurrenterne, der ikke kan møde op med de regelmæssige store Partier, hvis vi til Tider vil unddrage Englandsmarkedet større Mængder for at sende dem til andre Lande, paa hvilke de ikke er indarbejdede, som maaske kun har Brug for dem rent midlertidig og aldrig i saa høj Grad som Storbritannien, og som, i alt Fald hidtil, Gang paa Gang har svigtet. Og Følgen heraf har været, at naar vi en kort Tid har formindsket Tilførslerne til England, har vi pludselig og stærkt maattet forøge dem, hvad der selvfølgelig ikke har indvirket heldigt paa de engelske Markedsforhold.

Chr. Christensen.

Christen Christensen, der var født den 5. August 1844 og døde den 4. December 1921, blev altsaa 77 Aar gammel. Han levede sit Liv uden større ydre Omvekslinger og (saa synes det i alt Fald) indre Brydninger, langsomt og sikkert skabte han sig den Anseelse, han nu ubestridelig besad og som bl. a. gav sig Udslag i den Hyldest, han var Genstand for paa Mærke-

dagene i hans Liv. Han blev et Eksempel paa, hvor langt en sund Begavelse, et redeligt Arbejde, en samvittighedsfuld Holden ud kan bære sin Mand frem, men en Fører for, en Høvding blandt sine Standsfæller — som flere af hans Biografer, smittede af den ret almindelige Sygdom, man har kaldt *furor biographicus*, har villet gøre ham til — var denne Mand ikke, thi han savnede visse Egen-skaber for at blive dette.

Christensen var Søn af en Gaardfæster i Ørslev ved Slagelse og blev fra Barnsben af fortrolig med Landbrugsarbejdet i det jævne Bondehjem, af hvilket han i sin Bog

»Min Livsførelse og Virksomhed« (1918) har givet en Skildring af stor kulturhistorisk Interesse, præget som den er af Pietetsfølelse overfor Barndomshjemmet, af Forstaaelse og Sympathi for de gamle Bondeskikke, men uden i nogen Henseende at være overdreven, en nøgtern, trofast og sanddru Mands Dvælen ved Barndomsminde-erne — en Skildring, som bringer Essentsen af Christensens Forfatterskab. — Da Drengen blev Knøs, fik han paa Hindholm Højskole sin aandelige Horizont udvidet, paa Landbohøjskolen øgedes hans faglige Indsigt, og efter i et Par Aar at have været Lærer paa Hindholm, grundlagde A. Svendsen og han 1871 Tune Landboskole, hvor han virkede som fast Lærer til 1915.

Svendsens og Christensens Virksomhed bar efterhaanden Tune frem til at blive en af Landets mest ansete Landbrugsskoler, der ofte blev Forbilledet for senere oprettede Skoler. At dømme efter talrige Vidnesbyrd maa Christensen have været en udmærket Lærer. Hans Talenter var ikke glimrende, men af en saare nyttig Art. Han var en nøgtern Natur med sund Dømmekraft og sikkert Blik for det væsentlige i en Sag, han forstod altid at knytte Teori og Praksis nøje sammen, og hans Undervisning fik helt igennem Præg af den Besindighed og Tilforladelighed, som var Hovedegenskaber hos ham. Derfor havde hans Tilhørere et stærkt Indtryk af, at han havde fast Bund under Fødderne og aldrig vilde lede dem ad Glipstier ud i det Blaa, og derfor lyttede de med Tillid til hans Undervisning, anlagt som den var for at udvikle deres Dømmekraft og anspore dem til Selvtænkning. Han skal i sine Timer have forstaaet at holde en fortrinlig Disciplin, ikke paa haardhændet Maade, men ved »lune«, ironiske Smaabemærkninger, dem en Synder nødig flere Gange vilde udsætte sig for. Under Opholdet paa Tune var det vistnok kun de færreste af Eleverne, der kom i et nærmere personligt Forhold til den selvfolende Lærer, men naar de forlod Skolen, fulgte Christensen de Dygtige af dem med Interesse, hjalp mange

med Raad og Daad, og ofte udviklede der sig mellem de fordums Elever og ham et varigt Hengivenhedsforhold.

Flere af Lærerne ved Tune har som bekendt udfoldet en betydelig Forfattervirksomhed og navnlig da Svendsen og Christensen. Denne var en produktiv og dygtig Skribent, der har udgivet en Række Lærebøger, særlig vedrørende Gødningslæren og Planteavl, og skrevet en Mangfoldighed af Afhandlinger i »Vort Landbrug«, som han oprettede 1882 og i hvis Redaktion han sad til 1905. Hans litterære Arbejder blev selvsagt prægede af de samme Egenskaber, som mærkede hans Lærergerning, Stilen var klar, jævn og nøgtern, den kunde dog i hans biografiske og historiske Skildringer blive følt og varm, men til falsk Glimmer henfaldt den aldrig. Hvad Christensen fortæller i sine Erindringer om sin Forfattervirksomhed belyser den Redelighed, der kendetegnede hans Færd: da han naaede ind i 60'erne, frygtede han stærkt for at blive »noget stillestaaende i Sind og Tanke« og have vanskeligt ved fuldt ud at følge med, hvorfor han ved nye Udgaver af sine Bøger tog »Medforfattere«, som han efterhaanden gratis overlod Ejendomsretten til Bøgerne. De, som kender de forskellige Udgaver af disse, mener, at de i flere Henseender vandt ved, at »Medforfatterne«, Statskonsulent *K. Hansen* og Landbrugslærerne *J. Aagaard* og *Evald Toftemark*, traadte til.

Chr. Christensen tog stærkt Del i Foreningslivet. Han var i 20 Aar Formand for den stedlige Landboforening, tog interesseret Del i Arbejdet indenfor De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift, af hvis Planteavlsudvalg — oprettet paa Initiativ af Professor *Westermann* og Landets første Planteavlsudvalg — han bl. a. var Medlem, var Medlem af Amsraad, Amtsskoledirektion, Frøkontrolkommission, Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad (1892—1918) osv. Den jævne Stilfærdighed, som var et Karaktertræk hos ham, medførte, at han ikke i disse Stillinger traadte frem for Offentligheden paa nogen iøjnefaldende Maade, han var ved Sammenkom-

sterne ikke noget meget talende Medlem, thi for ham kom det ikke an paa altid at sige noget, derimod paa at have noget at sige, men tog han til Orde, faldt altid hans Bemærkninger med Vægt, kyndige og vel overvejede som de var.

Mindet om Chr. Christensen vil særlig være knyttet til hans fremragende Virksomhed som Lærer, Forfatter og i Foreningslivet. De, som har kendt ham nærmere, vil erindre ham som en i alle Livets Forhold retlinjet og trofast Mand, nøgtern og ubestikkelig af Karakter, sanddru overfor sig selv og andre, selvfølende og dog kendende sin Begrænsning, et særpræget Menneske af fast Støbning.

H. Hertel.

Tyrens Indflydelse paa Døtrenes Mælkeydelse. Iagttagelser i Danmark og Amerika.

Meddelt ved Konsulentmødet den 2. December 1921.

Af *Harald Faber*.

I det engelske Landbrugsministeriums Tidsskrift for Oktober 1920, findes en Afhandling af *J. Mackintosh* ved Mejeri-Institutet i Reading om Avl af Mejerikvæg for Mælkeproduktion. Han paapeger deri, hvor vigtigt det er at kende Tyrens Indflydelse paa dens Døtres Mælkeydelse, saaledes som det kunde paavises, hvis man havde Kontrolforenings Optegnelser over disse Døtres og deres Mødres Mælkeydelse. Men han maa indskrænke sig til at beklage, at saadanne Oplysninger meget sjældent findes — de findes vel overhovedet i England kun hos ganske enkelte private Opdrættere som den bekendte Opdrætter af Jerseykvæg, *Dr. Watney**), og desuden, at selv om de fandtes, vilde man ikke kunne høste megen praktisk Nytte af dem. Grunden dertil er den, at det er almindeligt kun at benytte Tyrene i et Par Aar og derefter at fede og slagte dem, saaledes at Tyrene gaar ud, inden deres Døtres Mælkeydelse kan kendes. Blandt Grundene til denne hurtige Afgang nævnes Frygten for, at de ældre Tyre vilde blive uregerlige, og at de vilde blive for tunge for Bedækning. Selv om man havde et større Antal ældre Tyre, er Kontrolforeningsarbejdet endnu for lidt udbredt

---

*) *Dr. Herbert Watney*, Buckhold, Pangbourne, Berks, hvis fortrinlige Besætning forøvrigt er averteret til Salg til Foraaret.

til at gøre det sandsynligt, at de nødvendige Sammenligninger mellem Mødres og Døtres Ydelser kunde tilvebringes i mere end ganske faa Tilfælde.

En saadan Udvikling af en af de ledende Landbrugs-konsulenter i England, thi som saadan kan Mr. *Mackintosh* betragtes, slog mig straks som en stærk Opfordring til overfor de interesserede i England at vise, hvor vidt vi i Danmark er kommet netop i den Retning, uden dog, selvfølgelig, at anstille nogen Sammenligning med Forholdene i England. Med indhentet Tilladelse lagde jeg til Grund for min Fremstilling en Afhandling af Forstander *Johs. Petersen-Dalum*, »Kontrolforeningernes avlsmæssige Betydning«, i Skriftet om Kontrolforeningernes 25-Aars Virksomhed. Udmærket Hjælp og yderligere Oplysninger fik jeg derhos fra min Kollega, Statskonsulent *Mørkeberg*, og enkelte andre. Jeg har opnaaet, at det engelske Landbrugsministerium har optaget min Afhandling i sit Tidsskrift for Oktober og November med Billeder af fremragende Tyre og Køer og Samlinger af Køer af baade rødt Malkekvæg og jydsk Kvæg, og jeg har faaet trykt et betydeligt Antal Særtryk, af hvilke Landbrugsraadet og De samvirkende danske Landboforeninger har bestilt et større Antal. Dermed er min Hensigt, at Afhandlingen skulde kunne tjene til Hjælp for Reklamen for Afsætning af danske Avlsdyr i andre Lande, sket Fyldest, og jeg benytter Lejligheden til at takke baade dem, der har hjulpet mig under Udarbejdelsen, og de nævnte Foreninger for den Samvirken, de derved har tilvejebragt til nævnte Formaals Opnaaelse. I England selv tænker jeg ikke, der bliver Afsætning for danske Avlsdyr, men jeg haaber derimod, at min Fremstilling af Arbejdet i Danmark vil yderligere befæste den store Anseelse, som dansk Landbrug nyder der.

Afhandlingen gaar naturligt og simpelt ud paa at vise vore Kontrolforeningers store Udbredelse og almindelige Resultater i Retning af forøget Udbytte, Statens Støtte, det Præmieringssystem, som har opmuntret til at

bevare Tyrene i flere Aar end almindeligt i andre Lande, den meget vigtige Afkomsbedømmelse, forskellige Forhold ved Bedømmelsen paa og Ordningen af vore Dyrskuer, og som Hovedsagen: de paa Kontrolforeningernes Materiale baserede Sammenligninger mellem Mødres og deres Døtres Mælkeydelse, hvorved Tyrens Indflydelse erkendes, og de derved paapegede Tyrefamilier, hvis Medlemmer forhøjer Døtrenes Ydelse af Mælk eller/og af Mælkefedt udover, hvad Mødrene ydede.

Det har nu truffet sig saaledes, hvad jeg var ukendt med, at for to Aar siden, i Oktober 1919, udsendtes der fra Forsøgsstationen Orono i Maine i de Forenede Stater en Beretning paa 76 Sider af den bekendte Arvelighedsforsker, Dr. *Raymond Pearl*, sammen med *J. W. Gowen* og *J. R. Miner* om Jersey-Tyres Indflydelse paa deres Døtres Mælke- og Mælkefedtydelse*), baseret paa en Undersøgelse af Tyrene i »*Jersey Registry of Merit Series*« og Køerne i de første fem Bind af »*Jersey Registry of Merit of the American Jersey Cattle Club*«**). Denne Undersøgelse er i Hovedtrækkene foretaget ligesom de, der anstilles i Danmark med det store Materiale, der foreligger hos de provinsielle Fællesforeninger. Men dels er Fremgangsmaaden noget forskellig, dels er de opnaaede Resultater i og for sig af stor Interesse, og endelig er der gjort Undersøgelser, som mig bekendt ikke er gjort i Danmark, og hvis Resultater — delvis dog negative — det derfor vil være værd at lære at kende.

Denne Beretning om de amerikanske Jerseytyre og min Afhandling om de danske Tyre har vakt betydelig Interesse indenfor Fagmændenes Kreds i det engelske Landbrugsministerium — Ministeriet har som bekendt optaget mange Fagmænd i sine Rammer, som hos os virker som Statskonsulenter og lignende udenfor Ministeriet — og der vil, efter hvad der er meddelt mig, fremkomme en

*) Beretningen er den syvende i en Række omhandlende »Studier over Mælkesekretion«.

***) Se *Lars Frederiksen*, Landbrug i Nordamerika, Side 110.

samlet Anmeldelse og Sammenstilling af de to Arbejder i et senere Nummer af Tidsskriftet. Det vil blive interessant at se en engelsk Vurdering af dem, særlig af det i Danmark udførte fortrinlige Arbejde, som ikke kan undlade at vække Beundring. Men imidlertid maa det være mig tilladt at forsøge at give en Oversigt over den amerikanske Beretning.

Af den Omstændighed, hvormed det flere Gange forklares, hvorledes Tyrens Indflydelse kan paavises ved en Sammenligning af dens Døtres Ydelse med Mødrenes Ydelse, og af andre Forhold, tror jeg man tør slutte, at en saadan Vurdering af Tyrene var noget ret nyt og ukendt i Amerika i 1919. Beretningen falder i følgende fem Afsnit:

1. Disse udvalgte Jersey Tyres Indflydelse paa Døtrenes Mælkeproduktion.
2. Deres Indflydelse paa Mælkens Fedme.
3. Deres Indflydelse paa Produktionen af Mælkefedt.
4. Tyrenes Indflydelse paa deres Sønner som paaviselig ved Sønnernes Indflydelse paa deres Døtres Ydelse.
5. Stambogsundersøgelser af de »gode« og »daarlige« Jersey Tyre i Registret.

Ved Sammenligning af Mødres og Døtres Mælkeydelse gaas der frem paa en anden Maade end almindelig i Danmark. Ved en grundig og matematisk Undersøgelse af 2153 Aars-Rekorder over Mælkemængden fra forskellige Leveaar paavises det, at Mælkemængden stiger gradvis til lidt efter det fyldte ottende Aar, for derefter at aftage. Denne Stigning og Fald følger en logaritmisk Kurve. Ved Hjælp af en Formel omregnes en Kos Rekord til, hvad den vilde være ved Koens ottende Aar, og derved bliver alle Rekorder for Mælkeydelse komparable. Hvis der forligger mere end en Aarskontrollering for en Ko, tages den, der ligger nærmest det ottende Aar. Disse Kontrolringer udføres under meget stræng Kontrol af Statens Forsøgsstation eller Landbrugskollegium. Paa lignende Maade med Hensyn til Mælkefedmen. Denne fandtes at

være størst ved Koens andet Aar og derefter at dale efter en retliniet Kurve. Alle Fedtprocenter er derfor beregnet til, hvad de vilde have været i Koens andet Aar, og bliver derved komparable. Den aarlige producerede Mælkefedtmængde beregnes for en Ko ved at multiplicere den beregnede Mælkemængde og Fedtprocent. Det bliver altsaa en Mælkefedtmængde, som kun eksisterer paa Papiret.

Det paavises først ved en Sammenligning mellem Ydelser af ca. 1500 Mødre og deres ca. 2100 Døtre, at gennemsnitlig ydede Døtrene omtrent samme Mælkemængde som Mødrene, men med en lidt lavere Fedtprocent. Altsaa ikke noget særlig fint Resultat, men et Resultat, som i høj Grad opfordrede til at undersøge netop det, som man har praktiseret i Danmark, nemlig om man kunde skelne mellem de »gode« og »daarlige« Tyre, dem der hæver, og dem der forringer Døtrenes Ydelse sammenlignet med Mødrenes, for derefter at lægge Vind paa fortrinsvis at benytte de første i Avlen.

Der opstilles først en Tabel med 224 navngivne Tyre med deres Stambogs Nummer, Antallet af Par Mødre og Døtre samt Forskellen $+$ eller $\div$ i Døtres og Mødres Mælkeydelse. Der medtages Tyre, som kun har to Par Døtre og Mødre, og de fleste har færre end fem Par. Slutninger fra saa faa Individier rummer dog Kilder til ret store Fejl, som det ogsaa udtrykkelig paavises ved en matematisk Fejlberegning. Listen begynder med den ret overraskende Oplysning, at Tyren »Queen's Raleigh« forøgede sine tre Døtres Mælkeydelse udover Mødrenes med gennemsnitlig 4546 engelske Pund, altsaa over 2000 kg. Og de to af Mødrene var dog mellem de bedste Malkere, selv indenfor disse Elitækøer. Fra dette Tal gaar det saa nedad og ender sluttelig med den lige saa mærkelige Oplysning, at den ringeste Tyr formindskede sine tre Døtres Mælkeydelse med gennemsnitlig 3979 Pund om Aaret. Af de 224 Tyre var der 105, altsaa lidt under Halvdelen, som forhøjede Døtrenes Ydelse; de andre forringede den.

Paa lignende Maade opføres i en anden Tabel Tyrene i Rækkefølge efter den Indflydelse, de har haft paa Fedtprocenten i Døtrenes Mælk, begyndende med en Tyr, som har forhøjet denne Procent med 1,34, og gradvis ned til den ringeste Tyr, der har trykket Fedtprocenten med 1,20. Ialt har 101 Tyre hævet Fedtprocenten, de andre har trykket den.

En tredje Tabel angiver endelig Tyrens Indflydelse paa hele Mælkefedtproduktionen, begyndende med den, der har hævet denne med 210 Pund, og til den, der har trykket den samlede Fedtproduktion pr. Ko med 227 Pund om Aaret. Kun 99 af Tyrene har hævet den samlede Mælkefedtproduktion, de andre har trykket den.

I hosstaaende Tabel har jeg givet et Uddrag af disse tre Tabeller, og for et lettere Overblik Skyld har jeg kun medtaget de Tyre, der møder med mere end ti Døtre-

Tyrens Navn	Antal Par	Pund Mælk	% Fedt	Pund Mælkefedt
(Max.)...	(3)	(+ 4546)	(+ 1,34)	(+ 211)
Hood Farm Torono	34	+ 2620	— 0,23	+ 122
Spermfield Owl.....	26	+ 1696	+ 0,03	+ 98
The Warden	12	+ 1190	— 0,73	+ 8
Loretta's King	18	+ 1000	— 0,43	+ 16
Pogis 99 of Hood Farm	14	+ 995	+ 0,23	+ 82
Hood Farm Pogis 9.....	39	+ 449	+ 0,24	+ 47
Interested Prince	21	+ 402	— 0,01	+ 21
Lookout Torono	17	+ 325	— 0,37	— 8
Gedney Farm Girl's Oxford..	14	+ 238	— 0,58	— 53
Rosaire's Olga Lad.....	13	+ 211	— 0,48	— 39
Sayda's Heir 3	15	+ 107	+ 0,17	+ 21
Lady Letty's Victor.....	15	— 535	+ 0,13	— 16
Hood Farm Torono 20.....	19	— 683	— 0,07	— 46
Irene's King Pogis	16	— 762	+ 0,65	+ 12
Tonona Pogis	14	— 826	+ 0,33	— 14
The imported Jap	11	— 1533	+ 0,27	— 62
(Min.)...	(3)	(— 3979)	(— 1,20)	(— 227)

Mødrepar. I Tabellen angives Tyrens Navn, Antal af Døtre-Mødrepar, Forskellen i Mælkeydelse i engelske Pund (Døtres minus Mødres), Forskellen i Fedtprocent, og Forskellen i total Mælkefedtydelse i engelske Pund. Desuden anføres Maksimums- og Minimums-Forskellen i Parentes henholdsvis foroven og forneden.

Det vil straks være iøjnefaldende, at der ikke er den ringeste indbyrdes Afhængighed mellem Tyrens Indflydelse paa Mælkemængden og dens Indflydelse paa Mælkefedmen. Det er, som Statskonsulent *Mørkeberg* har sagt det, Egenskaben at give meget Mælk og Egenskaben at give fed Mælk er to forskellige Egenskaber, som begge kan nedarves, men som nedarves uafhængig af hinanden. Dette er fuldtud bekræftet ved disse amerikanske Under-søgelse. Man sammenligne blot Tallene for »The Warden« og »Irene's King Pogis«, af hvilke den første har bevirket en betydelig forøget Mælkemængde, men med en lavere Fedtprocent, medens den anden har reduceret Mængden, men forhøjet Fedtprocenten.

Men hvad der naturligvis har større Interesse er det Forhold, at disse særlig udvalgte og udmærkede Stam-bogstyre saa lidt har formaaget at føre Racen fremad, at de, som alt sagt, i Retning af Mælkemængde kun lige holder Stillingen og i Retning af Mælkefedme viser en Tilbagegang. Og dette kommer altsaa af, at medens adskillige har en god Indflydelse, er der mindst lige saa mange, som har en daarlig, endog meget daarlig Indflydelse paa Produktionen.

Dr. *Pearl* har nu ikke blot oplyst Medlemmerne af den amerikanske Jersey Club og andre om dette Forhold, som vist har været en Overraskelse for mange Opdrættere, idet der selv mellem de Tyre, der var ledende i Avlen, fandtes flere med en meget daarlig Indflydelse, men han har ogsaa søgt at finde Grunden til, at nogle Tyre har en god, andre en daarlig Indflydelse, for om muligt derved at lede Avlen saaledes, at kun de »gode« Tyre benyttes. Det er af største Interesse for danske Opdræt-

tere, at han er havnet nøjagtig i den Betragtning, som er den raadende i Danmark. Jeg skal fatte mig i Korthed med Paavisningen heraf.

Først anstilles et Forsøg paa at finde om en Tyr kan overføre til sine Sønner Egenskaben at paavirke Døtrenes Mælkeydelse i en bestemt Retning. En Række Tyre, derimellem »Spermfield Owl«, har denne Evne. Nævnte Tyr, som selv forøgede sine Døtres Mælkefedtydelse med 98 lbs., har tre Sønner, som alle har forøget Døtrenes Mælkefedtydelse, gennemsnitlig med 36 lbs. Men mange Tyre arter sig anderledes. »Mabel's Raleigh« har selv forøget sine Døtres Mælkefedtydelse med 71 Pund, men dens tre Sønner har alle haft den modsatte Indflydelse og har i Gennemsnit nedsat deres (12) Døtres Mælkefedtydelse med 52 Pund aarlig pr. Ko. »Hood Farm Pogis 9«, som selv forøgede sine Døtres Mælkefedtproduktion med 47 Pund, har 11 Sønner paa Listen, af hvilke 4 forøgede og 7 forringede deres Døtres Mælkefedtydelse. Saa der er ingen Sikkerhed ved at slutte fra Fader til Søn. Man har dernæst anstillet Stambogsundersøgelser angaaende de »gode« og de »daarlige« Tyre. Der var 28 Tyre, som forhøjede baade Mælkeydelsen og Fedtprocenten, og der var 47 Tyre, som trykkede baade Mælkeydelsen og Fedtprocenten. Man har nøje undersøgt Procenten af Indavl for hver af disse Tyre (de »gode« er lidt mindre indavlede), man har søgt mellem Forfædrene de »gode« og »daarlige« Tyre og fundet, at »gode« Tyre findes mellem Forfædrene til baade de »gode« og de »daarlige«. Man har undersøgt Graden af Slægtskabet mellem Dyrenes Fader og Moder for at se, om det kunde have nogen Indflydelse, ligesom man ogsaa har skelnet mellem de Dyr, der er født i Amerika, og dem, der er indførte fra Øen Jersey. Men Resultatet af alle disse Undersøgelser er blevet negativt.

Forfatteren kommer derfor til følgende Slutning. »Man ser klart heraf, at den eneste holdbare Prøve paa et Dyrs Avlsværdi er Afkommets Ydelse. Det er ogsaa klart, at det Studium af Stamtavlerne, som Opdrættere i

Almindelighed foretager, har meget ringe virkelig Betydning. Studiet af Afkommets Ydelse kan, som i disse Undersøgelser, foretages frit for enhver Hypotese eller forudfattet Teori om Arvelighed eller om enkelte Individets Værdi«. Eller som det senere siges: »Visse berømte Dyrs Optræden i en Tyrs Stamtavle giver ingen Garanti for Tyrens Værdi« — hvorved tydelig nok menes Avlsværdi.

Det forekommer mig, at de amerikanske Forskere har opnaaet at vise, at det Arbejde, der udføres ved Avlens Ledelse i Danmark, støttet paa Kontrolforeningernes Talmateriale, er det rationelle i Modsætning til det, som er eller har været det ledende i England og Amerika. Medens man, som paavist, i England endnu ikke har faaet begyndt derpaa, fordi Materialet baade af Tal og af Tyre mangler, er man i Amerika ved Materialets Behandling kommen til den Anskuelse, at den danske Ledelse er den eneste rationelle, og at den Maade, paa hvilken man hidtil i Amerika har udpeget Elitetyre, er irrational.

I ovennævnte Anmeldelse af min Afhandling i December-Nummeret af det engelske Landbrugsministeriums Tidsskrift vil der blive meddelt, at Ministeriet er betænkt paa at begynde Registrering i et særligt Register af saadanne Tyre, som ved en Afkomsbedømmelse efter Ydelse har vist sig at forbedre Døtrenes Mælkeydelse. Og der tilføjes, at for at dette Register skal gøre den tilsigtede Nytte, maa Landmændene naturligvis bevare Tyrene, til deres Egenskaber i denne Retning er fundne, og derefter atter bevare de gode Tyre for Avlen. Dette vil kræve en betydelig Ændring i Avlens Ledelse fra den nu almindelige.

Der er spurgt mig meget indtrængende om, hvorledes det store Talmateriale, som vi ligger inde med i Danmark, bliver behandlet, hvem der behandler det, om det er tilgængeligt, etc. Det fortjener sikkert at gøres til Genstand for en mere omfattende Behandling. Burde ikke ogsaa vi have et særligt Register for de Tyre, der forhøjer Døtrenes Mælke- og/eller Fedtydelse? Burde ikke f. Eks. alle

Tyrene i de senere Stambøger undersøges hver for sig for at faa at vide for hver enkelt, hvilken Indflydelse den har paa Mælkeydelsen? Det vilde være interessant, om der kunde opstilles Tabeller som de af Dr. *Pearl* for amerikanske Jersey Tyre offentliggjorte, og om det saa skulde vise sig, hvad jeg mener, man har god Grund til at haabe, at der mellem danske Stambogstyre er et Flertal af dem, der forbedrer Racen.

Det er en nødvendig Forudsætning, at man kan stole paa Tallene. I den Retning kan vi maaske næppe præstere samme Sikkerhed som i den amerikanske Jersey Club. Om Paalideligheden er tilstrækkelig, kan andre dømme bedre end jeg. Det praktiske Resultat, der er kommet ud af at lede Avlen paa Basis af disse Tal, synes tilstrækkeligt til at vise deres Brugbarhed.

De Mænd, der efterhaanden har udviklet det System for vor Kvægavls Ledelse, som er kulmineret i det rationelle Udvalg af Tyre efter deres Indflydelse paa Døtrenes Mælkeydelse, fortjener stor Tak. Jeg har søgt at gøre deres Arbejde bedre bekendt i andre Lande. Det er mig en Glæde at kunne gøre opmærksom paa, at deres Arbejde og vor Kvægavls Ledelses høje Standpunkt, foreløbig i England, har opnaaet fortjent Opmærksomhed*). Hvad man særlig — i den kommende Anmeldelse — gør opmærksom paa, er det interessante Fænomen, at vi, ved mine Kollegers, *Mørkebergs* og *Appels*, Studier af engelsk Kvægavl, har faaet de første Impulser**). Men, siges der, Eleven synes at være kommet et Stykke forud for Læreren.

---

*) Der er indløbet Forespørgsler fra engelske Landbrugskonsulenter om 450 Særtryk af min Afhandling, som jeg dog neppe kan skaffe.

***) Dette hentyder til, at jeg i min Afhandling har omtalt, at engelske Opdrætters Tale om »Tribes« i Firserne gav *Mørkeberg* Ideen til den første Familiestambog paa Ourupgaard.

Bestyrelsesmødet

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

Torsdagen den 15. December 1921.

Til Stede var Præsidenterne Forpagter *Chr. Sonne* og Lensgreve *F. Moltke*. Af Bestyrelsesraadets Medlemmer var mødt Dhrr. Proprietær *K. Bak*, Faurgaard, Professor *B. Bøggild*, Frederiksberg, Kammerherre *Cederfeld de Simonsen*, Erholm, Proprietær *C. Grut Hansen*, Koltekolle, Direktør *C. Hansen*, Holbæk, Forstander *J. K. Jensen*, Haslev, Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, Kammerherre *N. Juel*, Mejlgaard, Hofjægermester *A. Krabbe*, Søbækgaard, Etatsraad *Jørgen Larsen*, Gaardbogaard, Baron *G. Lerche*, Klampenborg, Gaardejer *H. Mortensen*, Solrød, Gaardejer *P. Pinstrup*, Godensgaard, Godsejer *A. Pontoppidan*, Constantinsborg, Forpagter *G. F. Schroll*, Odense, Kammerherre *C. Sehestedt-Juul*, Ravnholt, Forpagter *Selchau-Hansen*, Alslevgaard, Kammerherre *A. Tesdorpf*, Pandebjerggaard, Baron *J. Wedell-Neergaard*, Svenstrup, og Proprietær *J. Willumsen*, Anhof.

Da der vil blive givet Meddelelse i Referatet af Generalforsamlingen om Valgene, om Optagelse af Medlemmer samt om de fleste af de paa Dagsordenen opførte Sager, som ogsaa findes paa Dagsordenen for Generalforsamlingen, henvises til Referatet fra denne, som vil blive optaget i Tidsskriftets næste Hefte. Kun skal følgende refereres her.

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*, rettede en Velkomsthilsen til den nyvalgte Præsident, Kammerherre *N. Juel*, bragte de 2 fratrædende Medlemmer af Bestyrelsesraadet, Proprietær *Damsgaard-Sørensen* og Hofjægermester *Krabbe*, en Tak for deres Virksomhed indenfor Raadet og fremhævede særlig Hr. *Damsgaard-Sørensens* udmærkede Virksomhed som Medlem af Selskabets Bedømmelsesudvalg, af hvilket Hr. D.-S. nu, da hans Funktionstid er udløbet, og han ikke længer er Medlem af Raadet, har ønsket at udtræde.

Da Statskonsulent *J. Schwarz-Nielsen* til 1. April 1922 fratræder som Statskonsulent, vedtoges det, at Selskabet, før det indgaar til Landbrugsministeriet med en Indstilling om Udnævnelsen af en ny Statskonsulent for den lettere Hesteavl, gennem de samvirkende Landboforeninger paa Sjælland og i Fyns Stift samt Bornholms landøkonomiske Forening indhenter Erklæringer fra de respektive Udvalg for Hesteavl.

Endelig genvalgte Kammerherre *A. Tesdorpf*, Pandbjerggaard, og Kontorchef *Hertel* til Selskabets Repræsentanter i Landbrugsraadet.

Udkomne Bøger.

Kortfattet Jordbundslære for Landbrugsskoler og Højskoler. Af *L. Evald Toftemark*. 3. Udgave. 111 Sider. (Andelsbogtrykkeriet i Odense.)

Landbrugslærer *L. Evald Toftemark* er en god Bekendt af Landhusholdningsselskabet, idet han to Gange er bleven præmiebelønnet for Besvarelse af Prisopgaver udsatte af dette Selskab. Hr. T. skriver godt for sig og synes at have let ved at ordne sit Stof; dette præger ogsaa hans Jordbundslære, hvis 3. Udgave nu foreligger.

Som anført i Titlen er Bogen bestemt til at skulle tjene som Lærebog for Høj- og Landbrugsskoleelever, og dertil vil den ogsaa være velegnet; dog skal der ikke lægges Skjul paa, at det vilde have været en Fordel for Bogen, om den landøkonomiske Del af Jordbundslæren var bleven givet lidt mere udtømmende og det paa den geologiske Dels Bekostning. De gamle Formationsteorier kan det være meget fornøjeligt at studere; men vorrende Landmænds Interesser ligger med Rette mere ved Studiet af Muldlaget, ved dets kemiske, fysiske og biologiske Beskaffenhed. Hvis Bogen skal komme i flere Udgaver, vil det glæde mange Landbrugslærere, om der sker en Omordning af Stoffet i ovenfor nævnte Retning. N. S.

Studier i dansk Herregaards Arkitektur i det 16., 17. og 18. Aarhundrede. Af *Vilh. Lorenzen*. 365 Sider. Udgivet af Den danske historiske Forening. (H. Hagerups Boghandel. Københ.)

Stambog over Heste af jysk Race. Hopper XIX. Udarbejdet af *Aug. Kjær* og udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 356 Sider. (Århus).

Danmarks Smørpris-Statistik. 18. Aarsberetning, udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved *A. Axelsen Drejer*. Udgivet af Udvalget for Mejeri-Statistik. 24 Sider. (Odense).

Stambog over Tyre af rød dansk Malkerace. XXIII—XXIV. Udarbejdet af Statskonsulent *Peter Aug. Mørkeberg*, udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 331 Sider. (Odense).

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. IV. Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1919—20 ved *O. H. Larsen* og *Ivar Dokken*. 172 Sider. Udgivet af Det landøkonomiske Driftsbureau. (Aug. Bangs Boghandel. Københ.).

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er foreløbig fastsat følgende Foredrag i Selskabet:

Onsdagen den 18. Januar vil Kammerherre Lensbaron *Rosenkrantz* holde Foredrag om: Det internationale Landbrugsinstitut i Rom under og efter Verdenskrigen.

Onsdagen den 1. Februar vil Statskonsulent, Docent *Anton Christensen* og Forsøgsleder *A. V. Lund* holde Foredrag om: Forsøgene med Malkemaskiner.

Onsdagen den 15. Februar vil Statskonsulent, Docent *Anton Christensen* holde Foredrag om: Indtryk fra Islands Landbrug.

Onsdagen den 1. Marts vil Konsulent, Dyrlæge *R. Jørgensen* holde Foredrag om: Husdyrsundhedspleje.

Onsdagen den 8. Marts vil Inspektør *Froberg* holde Foredrag om: Uddannelsen af Landvæsensslærlinge.

Onsdagen den 22. Marts vil Forpagter *Chr. Sonne* holde Foredrag om: Landarbejderspørgsmaalet og den internationale Arbejderkongress i Genève.

Foredragene afholdes Kl. 8 Aften i Selskabets Mødesal paa Prinsens Palæ.

Nye Medlemmer af Landhusholdningsselskabet. Paa Bestyrelsesmødet i December f. A. blev følgende optagne som Medlemmer af Selskabet:

1. Avlsbestyrer *Poul Karlshøj*, Karlshøj pr. Storehedinge, indmeldt ved Fuldmægtig *L. P. M. Larsen*.
2. Gaardejer *And. Andersen*, Bakkegaarden pr. Køge, indmeldt ved Sekretariatet.
3. Regnskabsfører, Landbrugskand. *Carl Roswall*, Trollesminde pr. Hillerød, ved Konsulent *Ivar Dokken*.
4. Godsejer *Chr. Lüttichau*, Tjele pr. Viborg, ved Sekretariatet.
5. Sekretær, Landbrugskand. *Niels Siggaard*, Jacob Danefærdsvej 11, København V., ved Sekretariatet.
6. Forpagter *T. Terkildsen*, Taagerup pr. Sommersted, ved Sekretariatet.
7. Forvalter *Johan Erik Boas*, Vindumovergaard pr. Bjerringbro, ved Sekretariatet.

Sekretærstillingen i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift er bleven besat med Landbrugskandidat *K. K. Skovgaard*, der i Aaret 1919 blev Landbrugskandidat.

Det internationale Landbrugsinstitut i Rom under og efter Verdenskrigen.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 18. Januar 1922 af Kammerherre, Lensbaron *Rosenkrantz*.

I Februar 1911 havde jeg den Ære i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab at gøre Rede for Det internationale Landbrugsinstituts Oprettelse og Organisation. Jeg skal derfor ikke i Aften komme nærmere ind herpaa, men kun kortelig resumere de vigtigste herhen hørende Data, for det Tilfælde, at de ikke skulde være alle mine Tilhørere presente.

Det internationale Landbrugsinstitut oprettedes ved en Konvention af 7. Juni 1905, der undertegnedes af Delegerede fra 47 Lande, som en international Statsinstitution. Det styres af en Generalforsamling, der i Almindelighed træder sammen hvert andet Aar, og af en permanent Komite, sammensat af Medlemmer, der udnævnes af de respektive Regeringer.

De fornødne Pengemidler skaffes tilveje ved Bidrag fra de deltagende Stater. Enhver Stat kan selv bestemme, hvilken Gruppe den vil tilhøre; der er 5 Grupper, hvis Stemmetal er henholdsvis 5, 4, 3, 2 og 1 Stemme, og som bidrager henholdsvis 16, 8, 4, 2 og 1 Bidrags-Enheder. Bidraget udgjorde i de første Aar 1500 frcs. pr. Enhed, hvilket senere forhøjedes til 2500 frcs. Danmark har tiltraadt Gruppe 4.

Desuden bidrager H. M. Kongen af Italien 300,000 Lire aarlig.

Institutets Organisation og Virkemaade vedtoges paa den første Generalforsamling i 1908. Administrationen varetages gennem 3 Departementer, nemlig 1. Departement: Generalsekretariatet, 2. Departement: Landbrugsstatistik og praktiske Landbrugsoplysninger, 3. Departement: Kooperation, Forsikring, Kredit o. l. Institutet udgiver forskellige hertil svarende Maanedskrifter, nemlig en Bulletin de Statistique, omhandlende Produktionen af og Handelen med Landbrugsprodukter, en Bulletin, omhandlende økonomiske og sociale Forhold, og endelig en »Bulletin des renseignements agricoles et des maladies des plantes«, hovedsagelig omfattende Uddrag af Landbrugs skrifter og -blade samt Meddelelser om Plantesygdomme.

Institutets Virksomhed paabegyndtes den 1. Januar 1910 med et internationalt Personale paa omtrent 100 Personer, men Personalets Karakter er efterhaanden mere og mere gaaet over til at blive italiensk.

Jeg havde Lejlighed til at deltage i Generalforsamlingerne i 1909, 11 og 13, men derefter blev disse brat afbrudte ved Verdenskrigens Udbrud i 1914, og jeg skal nu gaa over til det egentlige Emne, som det høje Præsidium har ønsket, at jeg skulde tale om, nemlig Landbrugsinstituttets Stilling under og efter Verdenskrigen.

For en Institution som Landbrugsinstituttet, der er baseret paa et Samarbejde mellem saa godt som alle Jordens Nationer, var Verdenskrigens Udbrud, faa Aar efter at det havde begyndt sin Virksomhed, en meget haard Prøve. Generalforsamlingerne maatte man selvfølgelig ganske opgive at sammenkalde, men den permanente Komité fortsatte sin Virksomhed, og det forekommer mig al Ære værd, at Repræsentanter for fjendtlige Lande, der var indviklede i en blodig Kamp paa Liv og Død, dog kunde samles og fortsætte det fredelige Samarbejde, der var en Betingelse for Institutets Eksistens og Trivsel. Endnu vanskeligere blev Forholdet, da Italien i Maj 1915 indtraadte i Krigen; men den permanente Komité fort-

satte dog sit Arbejde, om det end ikke mere var muligt at mødes med Delegerede for de Lande, som var i Krig med det Land, hvor Institutet havde sit Sæde. Institutets Arbejde fortsattes i det sædvanlige Spor, og selv den Virksomhed, der tjente Centralmagternes Interesser, blev ikke afbrudt. For at kunne opretholde Forbindelsen med de Delegerede, der ikke kunde forblive i Italien, oprettedes der et Bureau i Schweiz under Ledelse af den bekendte schweiziske Landbofører, Professor *Ernest Laur*, og dette Bureau vedligeholdt Institutets Forbindelse med Tyskland, indtil det i 1917 af økonomiske Grunde maatte lukkes.

Men det lykkedes altsaa nogenlunde at opretholde Institutets øverste Ledelse i den sædvanlige Form, og Institutet fik under Krigen Tilslutning af 6 nye Stater, saaledes at nu ialt 60 Stater og Dominions samarbejder om denne Sag. — Et Vidnesbyrd om den Anerkendelse, Institutet har vundet, er den Kendsgerning, at saavel Fredstraktaterne i Versailles og St. Germain, som alle de andre Fredstraktater, har nævnt Konventionen af 7. Juni 1905, hvorved Institutet oprettedes, mellem dem, der paany skulde sættes i Kraft.

Denne internationale Institution, der var bestemt til at udføre Fredens Gerninger, er altsaa gaaet sejrrig og levedygtig ud af den frygtelige Konflikt, der angreb selve det Grundlag, hvorpaa den var bygget: det fredelige Samarbejde mellem Nationerne.

En anden Vanskelighed, der mødte Institutet under Krigen, var, at en stor Del af dets Personale blev kaldt under Fanerne. Antallet sank fra 102 til 66. saa at de tilbageblevne næppe var i Stand til at fortsætte Institutets Virksomhed i samme Omfang som hidtil. Mange af de, der saaledes blev kaldt bort før at udføre deres Borgerpligt, er ikke vendt tilbage, da Freden paany aabnede Institutets Porte.

Ogsaa den svigtende Postforbindelse under Krigen voldte Institutet Vanskeligheder, idet mange

af de Tidsskrifter og Revuer, hvoraf Stoffet til de forskellige Bulletiner uddrages, udeblev.

Endelig skal jeg omtale den Vanskelighed, der baade under og efter Krigen har været en af Institutets største, nemlig de svigtende Indtægter og de stigende Udgifter. Ved den første Generalforsamling efter Krigen, i November 1920, gav den franske Delegerede, Hr. *Louis-Dop*, en meget grundig Oversigt over Institutets finansielle Status, som det bliver for vidtøftigt at komme nærmere ind paa; jeg skal kun kortelig omtale Hovedpunkterne.

Indtægterne stammer dels fra H. M. Kongen af Italiens Bidrag paa 300,000 Lire, dels fra Staternes Bidrag, der nu udgør 845,000 frcs., idet

15 Stater i første Gruppe bidrager	40.000 frcs. =	600.000 frcs.
4 — — anden — —	20.000 — =	80.000 —
4 — — tredje — —	10.000 — =	40.000 —
14 — — fjerde — —	5.000 — =	70.000 —
22 — — femte — —	2.500 — =	55.000 —
		= 845.000 frcs.

Desværre har imidlertid ikke alle Stater vist sig at være lige gode Betalere. Allerede inden Krigen var nogle Smaastater noget i Restance for et Beløb af ialt 88,000 Lire, men Krigen forværrede dette Forhold i en uhyggelig Grad. I 1917 androg Restancerne 252,000 Lire, i 1918 346,000 Lire, i 1919 525,000 Lire. Den 31. December 1920 skyldtes følgende Beløb:

Tyskland (der imidlertid har betalt i 1921) . .	240.000 frcs.
Østrig	240.000 —
Tyrkiet	280.000 —
Ungarn	200.000 —
Rumænien	120.000
Rusland	120.000 —
	1.200.000 frcs.

Desuden skyldte en Del ikke-krigsførende Lande 137,000 Lire, saaledes at Institutet ialt havde et Tilgode-

havende hos Staterne paa 1,337,000 Lire (i 1919 endog 1,640,000 Lire), hvilket selvfølgelig gjorde et stort Indgreb i dets Kassebeholdning og bragte det i en kritisk økonomisk Situation.

Samtidig steg Udgifterne i Italien som andetsteds, navnlig Udgifterne til Lønninger og Trykning. Medens Budgettet i 1913 var paa ca. 900,000 Lire, var Udgifterne i 1920 2,155,000 Lire og Budgettet for 1921 viser en Udgift paa godt 3 Millioner Lire. Alle Udgifter udviser stor Stigning fra 1920 til 1921, saaledes er Udgifterne til Personalet vokset fra ca. 1 til ca. 1½ Mill. Lire, Trykningsudgifterne fra 492,000 til 694,000 Lire osv.

En stor Udgift for Institutet er Trykningen af Bulletinerne paa italiensk, engelsk og spansk. Hertil er for 1921 budgetteret 376,000 Lire. Ganske vist dækkes denne Udgift tildels ved Bidrag fra de respektive Stater og ved Abonnement, men dog næppe fultud.

Naar det overhovedet er lykkedes Institutet at komme frelst gennem de ved Krigen skabte økonomiske Vanskeligheder, skyldes det dels, at Udgifterne er holdt saa langt nede som muligt — hvortil ogsaa Personalets Indskrækning bidrog, dels at Staternes Bidrag betales i franske francs, medens Udgifterne betales i lires. Der er herved indvundet en betydelig Kursgevinst, der har været en god Støtte for Institutets Økonomi, og som for 1921 anslaaes til 850,000 Lire.

Imidlertid var Stillingen dog saa vanskelig, at Generalforsamlingen i 1920 besluttede at anmode de respektive Regeringer om at betale et ekstraordinært Bidrag for Aarene 1921 og 1922 = 1½ Gang det ordinære Bidrag, baseret paa Franc'ens Pariværdi i Forhold til vedkommende Lands Mønt. Dette Forslag er blevet gunstigt modtaget af de forskellige Landes Regeringer, idet ved November Maanedes Udgang 33 af disse er gaaet ind paa at betale Bidraget og 7 har henvist Forslaget til deres Parlater; 15 har endnu ikke svaret, medens kun 3, med mindre betydelige Bidrag, har nægtet at be-

tale. Man maa være forberedt paa, at et lignende Forslag vil blive fremsat paa Generalforsamlingen til Foraaret.

Institutets Forbindelse med Danmark har hele Tiden været vedligeholdt gennem *Bureau de Danemark* paa sædvanlig Maade. Danmark og Canada er de eneste Lande, der har oprettet særlige Bureauer for deres Forbindelse med Institutet — en Foranstaltning, der ved forskellige Lejligheder har vundet megen Paaskønnelse. Saaledes udtalte Generalsekretæren, Professor *C. Dragoni*, ved Generalforsamlingen i 1920 under Drøftelsen af Spørgsmaalet om, hvorledes Institutet bedst kunde etablere Forbindelsen med de forskellige Regeringer og Administrationer: »Det bedste System er utvivlsomt ved korresponderende Bureauer. Det udmærkede Eksempel, der er givet af de to Bureauer for Canada og Danmark, er et Bevis herpaa. Men der er Tilfælde, hvor særlige Grunde og hvor Vanskeligheden ved at finde en Person, der i sig forener den Autoritet, de Evner og den Dygtighed, der er fornøden — thi i disse Bureauer afhænger alt af Chefens Person — kan give Grund til at benytte flere Korrespondenter . . .« Chefen for Institutets statistiske Departement udtalte sig ved samme Lejlighed saaledes angaaende dette Spørgsmaal: »Man kunde undertiden ønske, at Regeringerne vilde efterligne Danmarks og Canadas Eksempel. I hvert af disse Lande har Regeringen oprettet et Bureau, hvis Opgave udelukkende er at besvare alle de Forespørgsler, der kommer fra Institutet. Saaledes at Institutet har opnaaet i disse Lande at faa et Organ, der næsten er dets eget, og hvem det ganske kan betro sig til for at erholde Oplysninger af den forskelligste Art. Indtil nu har disse Bureauer givet udmærkede Resultater. For at de skal trives, er det nødvendigt, at de ledes af energiske Mænd, der er overbeviste om Betydningen af Institutets Program og som er vel bevandrede i deres Lands Administration.«

Disse smigrende Udtalelser skal jeg lade gaa videre

til Kontorchef *Cohn*, der siden Bureauets Oprettelse har fungeret som dets Sekretær og udrettet et stort Arbejde med at udarbejde Svarene paa de talrige Forespørgsler af statistisk og anden Art, der ustandselig indløber fra Rom. Jeg benytter Lejligheden til at give en Oversigt over Bureau de Danemarks Virksomhed.

Denne tager i første Række Sigte paa at være Institutet behjælpelig med at tilvejebringe de for de maanedlige Bulletiner fornødne Oplysninger. Saaledes erholder Bureau de Danemark fra Det statistiske Departement Oplysninger om de maanedlige Tal fra Ind- og Udførsel af Kornvarer, saasnart de foreligger udarbejdede og eventuelt før deres Offentliggørelse her. Desuden gør Bureau de Danemark Uddrag af Departementets Beretninger om Høstudsigterne, omsætter dem til Institutets Terminologi (Middelhøst regnes = 100) og fremsender dem til Offentliggørelse i »Bulletin de Statistique agricole«, hvori ogsaa Tallene for Ind- og Udførsel offentliggøres.

Til »Bulletin des institutions économiques et sociales« og til »Bulletin des renseignements agricoles et des maladies des plantes« fremsendes endvidere danske Landbrugsblade og Beretninger, og i givet Fald tages der Uddrag af dem af særlig sagkyndige. Saaledes gives der altid Institutet Uddrag af Beretningerne fra Forsøgslaboratoriet, og der er paa lignende Maade givet Referat af Forsøg fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur, naar denne skønnede, at Resultaterne er af international Interesse. Det kan endvidere nævnes, at Bureau de Danemark har foranlediget, at der ved Prof. *O. H. Larsens* Bistand tilgik Institutet en Oversigt over Regnskabsføringen i det danske Landbrug, og man har derefter givet Institutet Uddrag af Beretningerne fra Regnskabsstatistiken. Endelig har man til disse Bulletiner regelmæssigt givet Oplysninger om f. Eks. Andelsbevægelsen, Kreditforeningerne m. v.

Bureauet søger dernæst saa vidt muligt at holde Institutet underrettet om Landbrugets Tilstand.

I første Række skal nævnes, at der fremsendes Resultaterne af Kreatur- og Arealtællinger, om Høstudbyttet, om Arbejdslønnen i Landbruget osv. Men man har ogsaa under Krigen udarbejdet Oversigter over de overordnede Foranstaltninger, for saa vidt de angik Landbruget, og man har tilstillet Institutet Meddelelser om eller Oversættelser af de væsentligste herhenhørende Lovbestemmelser. Dette sidste Arbejde fortsættes stadig, og Meddelelserne offentliggøres i »*Annuaire de législation agricole*«, der siden 1910 er udkommen aarlig med et Bind paa ca. 1300 Sider. Heri findes gengivet in extenso eller i Uddrag alle de vigtigste Love og Bekendtgørelser, der angaar Landbrugets Forhold. Særlig skal nævnes, at vor Jordlovgivning er meddelt Institutet i stor Fuldstændighed og har vakt megen Interesse. Efter Institutets Anmodning afgør det herværende Bureau, hvilke Landbrugslove m. v. der skal optages i Aarbogen, og i hvor stort Omfang hver Lov skal medtages.

Imidlertid volder det undertiden Vanskeligheder at give Meddelelser om danske Forhold, der er forstaaelige for Udlændinge; eksempelvis skal anføres, at Institutet i sin Tid ønskede en nøjagtig Redegørelse for Begrebet »Hartkorn«, som man stod ganske uforstaaende overfor, idet noget tilsvarende vist ikke findes i andre Lande.

Institutet udgiver endvidere en anden Aarbog, *Annuaire des Statistique agricole*, hvori optages de førnævnte Areal-, Kreatur- og Høstopgørelser. Men desuden indeholder den en Række Oplysninger om Handelsomsætningen med Kornvarer, om disses Pris, om Forbruget i de enkelte Lande, og om Fragter og Vekselskurser. Endelig et Afsnit om Omsætningen med og Produktionen af Gødningsstoffer og om disses Pris. Ogsaa Fremstillingen af og Handelen med Foderstoffer gøres til Genstand for en Undersøgelse. Oplysninger herom offentliggøres i de saakaldte »*feuilles de documentation*«, men kan efter deres Form ogsaa ventes optagne i Aarbogen.

Bureau de Danemark tilstiller for samtlige disse Op-

lysnings Vedkommende Institutet de for Danmark fornødne Oplysninger, og det er vor Bestræbelse, at Danmark skal indtage en saa smuk Plads som muligt i Aarbogen, ø: at der ikke findes Streger, men Oplysninger udfør Rubriken Danmark. Undertiden kan dette imidlertid falde vanskeligt nok. Vi har saaledes i disse Dage faaet en Forespørgsel om det sandsynlige Forbrug af Rug, Hvede, Byg, Havre og Majs i indeværende Høstaar. Før Krigen var det, omend ikke saa let, saa dog muligt at besvare et saadant Spørgsmaal, fordi Forholdene var ret ensartede fra Aar til Aar. Nu vil det let indses, at Spørgsmaalene næsten ikke er til at besvare. Institutet meddelte i sin Skrivelse, at det i Nødsfald vilde være tilfreds med at faa Oplysninger for Rug og Hvede alene og vilde give Afkald paa Tal for Foderkornet. Vi har derfor kun søgt at opstille Tal for Rug og Hvede, og har meddelt dem med de fornødne Forbehold. Imidlertid maa det indrømmes, hvad Institutet ogsaa har fremhævet, at Tilvejebringelsen af disse Oplysninger er af den allerstørste Betydning. Hvis det blot tilnærmelsesvis er muligt at danne sig et Skøn over Forbruget af Rug og Hvede, vil megen Usikkerhed og Spekulation i Priserne kunne undgaas; og her er de enkelte Lande naturligvis bedst i Stand til hver for sit Vedkommende at give Oplysninger.

Ogsaa andre Spørgsmaal kan være vanskelige at besvare. Saaledes fremkom der i Efteraaret en omfangsrig Forespørgsel om dansk Skovbrug. Der var 10 store Spørgeformularer, med Plads til Oplysninger om Bevoksningernes Art og Alder, om Ejendomsforholdene, om Muligheden for Udnyttelsen af Skovene (aaftenbart med særligt Henblik paa Bjergskove), om Driftsplaner, om Udbyttet i Træ og Penge osv. osv. Spørgsmaalene var dels saa uhyre detaillerede, dels saa lidet passende for vore Forhold, at vi kun kunde svare paa nogle af dem. Men ogsaa dette har Interesse og vil hjælpe Institutet til ved

Fortsættelsen af denne Undersøgelse at formulere Spørgsmaalene bedre.

Saa var det lettere at besvare et andet Spørgsmaal, der ogsaa nylig fremkom, nemlig om det danske Landbrugs faglige Organisation. Tidligere har vi, som nævnt, givet Institutet Oplysninger om Andelsbevægelsen og dens Udbredelse i det danske Landbrug, saavel i produktiv som i forbrugsmæssig Henseende. Nu føjede vi hertil en Oversigt over Foreningerne og deres Opbygning, begyndende med en Redegørelse for Det kgl. Landhusholdningsselskabs Opstaaen og Udvikling, og for dets Betydning som ledende Landbrugsorganisation igennem et langt Tidsrum. Endvidere en Redegørelse for Landboforeningernes og for Husmandsforeningernes Organisation, for Mejeri- og Kontrolforeninger, for Hesteavls- og Kvægavlsforeninger og for deres Samarbejde under Landbrugsraadet som øverste Instans.

Naar en Generalforsamling nærmer sig, vokser altid Spørgsmaalenes Antal. Saa skal Materialet samles og bearbejdes til Forelæggelse for Generalforsamlingen, og der skal forelægge Spørgsmaalene, anmoder om Institutets Hjælp til Fremskaffelse af Oplysninger. I Anledning af den forestaaende Generalforsamling i Maj har vi f. Eks. tilvejebragt Udtalelser fra Meteorologisk Institut om den meteorologiske Tjenestes Betydning for Landbruget, vi er afæsket Oplysninger om Plantesygdomme og Organisationer til deres Bekæmpelse her i Landet. Endvidere ønsker man Oplysning om de Foranstaltninger, der er truffen til Forbedring af Landbefolkningens sociale Kaar og om Landbefolkningens Undervisning, saavel Barneundervisningen som Undervisningen af de unge. Vi skal her redegøre for hele vor Høj- og Landbrugsskoleundervisning og dennes Betydning. Et saadant Spørgsmaal er det os selvfølgelig en Glæde at besvare, og vi maa saa tilgive Institutet dets lidt uklare Forestil-

linger om danske Forhold, naar det samtidig bestormer os om Svar paa saadanne Spørgsmaal som Danmarks Stilling til Bekæmpelse af Græshopper og Olivenfluer.

Af det her fremførte vil ogsaa fremgaa, at Institutet trods Krigen og dens Følger har fortsat sin Virksomhed i samme Spor, og at det paa visse Omraader har været i Stand til at udvide og udvikle den i ikke ubetydelig Grad.

Ogsaa Institutets Bibliotek er vokset betydeligt og omfatter nu ca. 60,000 Bind. Desuden indkommer der henvend 3000 Revuer og Tidsskrifter fra alle Lande, og den Samling, som Biblioteket ejer af denne Art Landbrugsliteratur er i al Fald ganske enestaaende. For at gøre Biblioteket frugtbringende for saa mange som muligt, fremsatte den italienske Delegation paa sidste Generalforsamling et Forslag, der blev tiltraadt fra alle Sider. gaaende ud paa, at unge Mænd fra alle Lande skulde kunne faa Adgang til Studieophold ved Institutet, under hvilket der ogsaa fra den italienske Regerings Side vil blive givet dem Adgang til de Institutioner, der staar i Forbindelse med deres Studium.

For at give mine Tilhørere et Indblik i, hvad der kan udledes af Institutets statistiske Meddelelser, har jeg ladet foretage forskellige Uddrag af disse.

For det første en Sammenstilling mellem forskellige europæiske Landes og U. S. A.s Kreaturhold i 1909 og i 1918. For Hestenes Vedkommende vil man deraf se, at Antallet er steget i Danmark, Norge, Sverige og Holland. I England og U. S. A. har det holdt sig ret uforandret, hvorimod det i Tyskland er sunket fra 4,3 til 3,3 Millioner og i Frankrig fra 3,2 til 2,2 Mill.

For Hornkvægets Vedkommende har Antallet holdt sig ret uforandret i de førnævnte Lande. Kun i Frankrig er der en betydelig Nedgang, nemlig fra 14,2 til 12,2 Millioner.

Faarene er i alle Landene, undtagen Sverige, gaaet stærkt ned i Antal, saaledes i Tyskland fra 7,7 til

5 Mill., i Frankrig fra 17,3 til 9 Mill., i England fra 31,8 til 27 Mill. og i U. S. A. fra 57,2 til 48,8 Mill.

For os har jo imidlertid *Svinene* mere Interesse. I de fleste af Landene er der en betydelig Nedgang i disses Antal, og i saa Henseende staar Danmark forholdsvis højest med en Nedgang fra 1468 til 621 Tusinde. Bevægelsen har været noget lignende, om end ikke slet saa voldsom, i de andre europæiske Lande. Kun U. S. A. møder her med en mægtig Forøgelse, nemlig fra 47,7 til 74,5 Millioner Stkr. — Dog har jo Forholdene for Svinenes Vedkommende sikkert forrykket sig meget fra 1918 til 1922.

Endvidere skal jeg fremlægge en Oversigt over *Korn-Areal* og *Udbytte* hele Verden over i 1913, 1917 og 1920. — Den store ubekendte er her Rusland, hvorfra der ingen Tal foreligger i 1920; i 1913 og 1917 var Udbyttet af *Hvede* i Rusland henholdsvis 228 og 102 Mill. quintaux à 100 kg. I den øvrige Verden var Udbyttet af *Hvede* i de tre Aar 1913, 1917 og 1920 henholdsvis 869, 780 og 781 Mill. q.

For *Rugens* Vedkommende er Udbyttet fra samtlige Lande, undtagen Rusland, i 1913: 230, i 1917: 153 og i 1920: 156 q. — Rusland havde i 1913: 246 og i 1917: 154 Mill. q.

Byg: Samtlige Lande undtagen Rusland i de samme 3 Aar henholdsvis 246, 209 og 248 Mill. q. — Rusland i 1913: 121, i 1917: 80 Mill. q.

Majs: Samtlige Lande undtagen Rusland i de samme 3 Aar: 900, 1003 og 1027 Mill. q. — Rusland i 1913: 18 og i 1917: 17 Mill. q.

Medens altsaa *Majsproduktionen* hverken har været paavirket af Krigen eller af Ruslands Forsvinden fra Verdensmarkedet, og medens *Bygproduktionen*, bortset fra Rusland, har været ret uforandret under Krigen, er der en betydelig Nedgang fra 1913 til 1917 i *Produktionen af Hvede og navnlig af Rug*.

Dertil kommer saa, at Rusland, der tidligere vejede

saa tungt i hele Verdens Økonomi baade som Kornproducent og Eksportør, nu ikke blot er forsvunden som Eksportør, men ikke en Gang er i Stand til at føde sine egne ulykkelige hungrende Millioner.

Ogsaa den fremlagte Oversigt over Prisnoteringer paa Korn i U. S. A. før og efter Krigen forekommer mig interessant. Det fremgaar med Tydelighed heraf, at det høje Prisniveau fra 1920 allerede var omtrent forsvundet i Efteraaret 1921. Naar Kornpriserne her i Landet endnu ikke er naaet saa langt ned mod Før-Krigsniveauet som i Amerika, saa ligger det vel i, at Oceanfragterne, og vel ogsaa de amerikanske Jærnbanefragter, endnu ikke er gaaet helt ned til det gamle Niveau.

Institutets Generalforsamling er paany indkaldt til Møde den 8. Maj i Aar. Jeg skal nævne nogle af de vigtigste Punkter paa Dagsordenen.

Institutets Præsident, *M. E. Pantano*, aflægger Beretning.

Baron *Bildt*, Sveriges Delegerede i den permanente Komité, aflægger Beretning om General-Sekretariatets Organisation.

Sir *Thomas Elliott*, Delegeret for Storbritannien og Irland, beretter om den finansielle Status.

M. Louis-Dops, Delegeret for Frankrig og Institutets Vicepræsident, aflægger Beretning om Institutets Reorganisation.

Hs. Eksc. *M. Zabiello*, Delegeret for Rusland, aflægger Beretning om den statistiske Tjeneste.

Hr. *Anders Fjelstad*, Delegeret for Norge, aflægger Beretning om Skovbrugs-Statistiken.

M. Bilbao y Sevilla, Delegeret for Spanien, aflægger Beretning om Landbrugets Regnskabsvæsen.

M. E. J. Rovira, Delegeret for Uruguay, aflægger Beretning om Skabelsen af et internationalt Institut for phytopathologiske Undersøgelser osv. Da jeg skal have den Ære sammen med vor Minister i Rom og med Hr.

Kontorchef *Cohn* at repræsentere Danmark ved den forestaaende Generalforsamling, vilde jeg sætte megen Pris paa fra denne Forsamling at høre Udtalelser om, hvad man mener om Institutets Virksomhed og Danmarks Forhold til dette.

Navnlig vilde jeg gerne høre, om man mener, der er Grund til fra vor Side at foreslaa nogen Forandring i Planerne for Institutets Virksomhed i de kommende Aar, eller til at bringe en eller anden Sag frem, der kunde have særlig Interesse for Danmark og det danske Landbrug. Jeg har i saa Henseende overvejet, om der ikke var Grund til fra dansk Side at opfordre Institutet til i højere Grad end hidtil at skænke Husdyrbruget sin Opmærksomhed. Udover Offentliggørelsen af Kreaturtællingerne i de forskellige Lande har Institutet hidtil kun udsendt en enkelt Publikation, der vedrører Husdyrbruget, nemlig »Commerce internationale du bétail et des dérivés« af Maj 1921. Det forekommer mig, at Danmark særlig i sit Arbejde for Malkekvægets Forbedring gennem Kontrolforeningerne har Resultater at fremvise, der maatte kunne paaregne almindelig Interesse.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Forpagter *C. Sonne*, takkede for de interessante Oplysninger, der i Foredraget var givet om Institutet i Rom, og ikke mindst for Oplysningerne om den Virksomhed, Bureau de Danemark udfolder. Der er jo ingen Tvivl om, at de Lande, der er længst fremme i Udvikling, saaledes som Tilfældet uomtvisteligt for Danmarks Vedkommende er paa Husdyrbrugets Omraade, kan give Institutet de mest værdifulde Oplysninger, og Spørgsmaalet kan da være, om de Bidrag, der gives derfra, vederlægges med Oplysninger af tilsvarende Værdi for os.

Redaktør *A. Bing* fandt, at Foredragsholderen netop i sit Foredrag havde peget paa et Emne, som det internationale Landbrugsinstitut synes at nære liden Interesse for, nemlig Husdyrbruget. I de Meddelelser fra Institutet, der tilflyder Landbrugspressen, er det særlig Planteavl, der omhandles, og navnlig gives der udførlige Beretninger om Plantesygdomme. Det vilde sikkert være af Interesse, om der blev udarbej-

det tilsvarende Beretninger om Husdyrsygdomme; ikke mindst for Mund- og Klovesygens og Tuberkulosens Vedkommende vilde saadanne Oversigter over Sygdommenes Udbredelse, Bekæmpelse o. s. v. i de forskellige Lande være af betydelig Værdi.

Direktør *K. Dorph-Petersen* meddelte, at da man for nogle Aar siden ønskede at tilvejebringe Oplysninger om en Del Frøsorters Dyrkningsomraade i de forskellige Lande, var det ikke muligt at fremskaffe Materiale til et saadant samlet Overblik. Den danske Afdeling af det internationale Institut stillede med stor Redebonhed de iøvrigt ret udførlige Værker paa Frøavlsomraadet, man havde, til vor Disposition, men vi fandt ikke deri, hvad vi søgte. Selv om Forholdene er ret vanskelige paa Frøavlsomraadet, er det dog muligt, en Frøavlsstatistik fra de forskellige Lande kunde gennemføres, og det vilde i alle Tilfælde være meget ønskeligt, om Institutet vilde tage Sagen op. — Taleren spurgte, om det internationale Landbrugsinstitut søgte Samarbejde med Institutioner i andre Lande, idet der sikkert paa flere Omraader kunde opnaas Fordele ved saadant Samarbejde.

Kontorchef *H. Hertel* fandt, at efter det fremdragne synes de Oplysninger, som hidtil er fremskaffet gennem Institutets Virksomhed, mest at være af mere teoretisk Interesse — det er ligesom der mangler noget i praktisk Henseende. I sit Foredrag om det internationale Landbrugsinstitut i Rom udtalte Lensbaron Rosenkrantz her i Selskabet 1911, at Institutet vilde søge som en af sine Opgaver at imødegaa Spekulation i Kornhandelen. Nu har Krigen jo i saa mange Henseender lagt Hindringer i Vejen for Bureauets Virksomhed, men Taleren vilde spørge, om man i de forløbne Aar fra 1911—14 havde kunnet spore praktiske Resultater i denne Henseende. Det blev i Foredraget nævnt, at der hos adskillige Stater havde været Vanskeligheder med Hensyn til Betalingen, men berøede dette ikke ogsaa i nogen Grad paa, at der var Lande, der, f. Eks. som Centralmagterne, under Krigen havde ønsket at udmelde sig og at oprette et særligt Landbrugsinstitut for Centraleuropa.

Kontorchef *Helsted* var enig i den Opfattelse, at Virksomheden navnlig beskæftigede sig med Spørgsmaal af teoretisk Interesse, men det var vistnok vanskeligt at gribe Sagen anderledes an i en saa omspændende Virksomhed. Det blev fremhævet, at det særlig var Planteavlens Institut hidtil havde beskæftiget sig med, og det vilde sikkert være ønskeligt, om man i stærkere Grad tog Fuldbrugeret op. I hvert Fald vilde det sikkert have sin Betydning, om det danske Husdyr-

brugs Stilling blev optaget til Forhandling, saaledes at hele vor Standard derigennem blev bedre kendt.

Den ledende Præsident, Forpagter *C. Sonne*, bemærkede, at han havde Indtryk af, at Institutet ogsaa beskæftigede sig med sociale Spørgsmaal og da navnlig Landarbejderspørgsmaalet. Dette Spørgsmaal har dog sikkert nu sit rette Forum under det internationale Arbejdsbureau i Genève. Det maa erkendes, at det navnlig er statistiske Oplysninger, der indsamles gennem Institutet, men Forholdet er jo ogsaa det, at Krigen har skabt en stærk Trang til Verdensstatistik. Man bør ikke være blind for, at en hel Del af de Oplysninger, der findes f. Eks. i Statistisk Aarvog, skyldes det internationale Landbrugsinstitut, og disse Oplysninger kan ingenlunde underkendes praktisk Betydning, men alligevel maatte Taleren erkende undertiden at have haft en Følelse af, at man ikke direkte havde synderlig Nytte af Virksomheden. Det enkelte Lands Interesser er særlig knyttede til dets egen Statistik, og for vort Vedkommende har vi jo nærmere til dansk Statistik end at hente den over Rom, og hvad Udlandet angaar, har Forholdene ført med sig, at vore Landbrugskonsulenter i Udlandet yder os i det væsentlige, hvad vi har Brug for. Men selvfølgelig bør Danmark være med i Institutets Virksomhed, og med det anførte skal da heller ikke være sagt, at vi ikke har haft og navnlig, at vi ikke kan faa Nytte af Virksomheden; særlig efter at man indenfor Organisationerne har faaet Blikket aabent for Statistikkens Betydning, vil man sikkert ogsaa i forøget Grad udnytte Materialet fra Institutet i Rom. Det vilde være meget ønskeligt, om Mund- og Klovesygen og dens Udbredelsesforhold blev belyst i langt stærkere Grad end Tilfældet er, og det samme gælder andre Husdyrsygdomme og det af Direktør *Dorph-Petersen* fremdragne Spørgsmaal om Frøavl, men Forholdet er jo saa det, at Oplysningerne ikke foreligger endnu, men Taleren vilde gerne give sin Tilslutning til Tanken om, at de burde optages. Hvis vi skal møde med noget dernede, maa vi være klar over, at vi skal tilrettelægge det og medbringe det, og et Foredrag til Belysning af vore Kontrolforeninger burde i denne Henseende være godt. Vi indtager i denne Henseende en Førerstilling, som det vil være nyttigt at faa bekendt udadtil. — Med Hensyn til Beretningerne fra Institutet vilde det være meget ønskeligt, om disse blev udnyttet i saa høj Grad som muligt.

Direktør *K. Dorph-Petersen* vilde henlede Opmærksomheden paa, at naar vor Kontrol med Husdyrene blev fremdraget til Belysning, saa vilde det ogsaa være af stor Interesse,

om den Kontrol, vi fører med Planteavl, f. Eks. for Roefrøavlens Vedkommende, blev belyst.

Foredragsholderen meddelte med Hensyn til Undersøgelse af Husdyrsygdommenes Udbredelse, at Sagen tidligere havde været fremme, men den strandede den Gang paa Modstand fra Frankrigs Side, der navnlig med Hensyn til Mund- og Klovesygens Udbredelse ikke ønskede at lægge Kortene paa Bordet. Det er vist et lidt kildent Spørgsmaal at røre ved, men helt umuligt er det jo ikke, at Stemningen har vendt sig siden da. — Med Hensyn til Samarbejdet med andre Institutioner, maa det jo erindres, at Institutet er en verdensomspændende Institution, der har sine egne Forbindelsesveje; de eneste to Institutioner, der har været Tale om at søge Forbindelse med, er Folkenes Forbund — hvor Forholdet endnu ikke er afgjort — og det internationale Arbejdsbureau i Genève. Med det sidstnævnte havde der været lidt Gnidningsmodstand angaaende Arbejdsomraadet, men denne Gnidningsmodstand var dog nu overvundet. Kontorchef Hertel nævnede rigtigt, at det til at begynde med var en af Opgaverne at modarbejde Kornspekulation — altsaa Trusterne — og selv om man vel maa sige, at denne Opgave var uløselig, saa har dog sikkert den Statistik, der kom ud deraf, dog haft sin Betydning i denne Henseende. Tyskland havde næppe haft til Hensigt at udmelde sig af Institutet; Tyskland har i 1921 indbetalt hele sin ret betydelige Gæld, et Forhold, der tyder paa, at man netop gerne ønsker at være med. Med Hensyn til Behandling eller Optagelse af nye Spørgsmaal er Forholdet det, at Forslag til Generalforsamlingen skal komme fra vedkommende Lands Regering, men saafremt der i Forsamlingen er Tilslutning til, at Institutet beskæftiger sig noget mere med Husdyrbrug, skulde Taleren henlede Regeringens Opmærksomhed derpaa.

Professor *O. H. Larsen* udtalte i Anledning af en Bemærkning af Kontorchef Cohn om, at Institutets Oplysninger jo var afhængige af den Statistik, man fik fra de forskellige Lande, at han havde Indtryk af, at Institutet forholdt sig ret passivt i denne Henseende. Der laa sikkert en Opgave for Institutet i at paavirke Landene med Hensyn til Statistikens Udførelighed og Ensartethed. De statistiske Oplysninger, der fremkommer fra Institutet, kommer sikkert for sent frem til f. Eks. at faa Indflydelse paa Kornhandelen; paa dette Omraade som paa andre, hvor det gælder om at faa Oplysningerne hurtigt frem, maa Landene sikkert hjælpe sig selv, saaledes som Tilfældet er f. Eks. i Amerika. Ogsaa Taleren fandt det heldigt, at det danske Husdyrbrug og ikke mindst Kontrollforeningerne

blev fremdraget, thi det er os, der har rejst Kontrolforenings-sagen, og det er ingen Skade til, at dette bliver bekendt og fastslaaet. Taleren spurgte, om der kom en særlig Beretning om Generalforsamlingen, eller man skulde søge Oplysningerne om denne i de almindelige Beretninger.

Foredragsholderen meddelte, at der plejede at udkomme en særlig Beretning om Forhandlingerne paa Generalforsamlingen.

Kontorchef *Cohn* meddelte, at der hver Maaned omkring den 20. udkom en Beretning. Med Hensyn til Indsamling af Oplysninger var Forholdet det, at der fra Institutet udsendtes Spørgeskemaer, og naar de paagældende Lande ikke selv vil eller kan udfylde visse Punkter paa disse, var der næppe synderlig Grund til at tro, at en fornyet Henvendelse fra Institutet vilde frugte.

Kontorchef *H. Hertel* henledte Opmærksomheden paa de internationale Landbrugskongresser, der jo er betydelig ældre end Institutet i Rom, og hvis Arbejdsomraade for en Del gaar parallelt med dette, og spurgte *Foredragsholderen*, om der fandt Samarbejde Sted mellem disse, og om der forelaa noget om, hvorvidt det er Hensigten at afholde en ny international Landbrugskongres.

Foredragsholderen meddelte, at den sidste internationale Landbrugskongres blev afholdt i 1912, men efter Krigens Afslutning var Spørgsmaalet om Afholdelse af en saadan paany bleven taget op. I 1920 blev det ved et Møde i Paris vedtaget at afholde en ny Kongres med Udelukkelse af Tyskland, men denne Plan blev heldigvis opgivet. Det er vistnok Mening nu at holde et fornyet Møde for at tage Sagen op. Noget Samarbejde mellem Landbrugsinstituttet og de internationale Landbrugskongresser havde der h'dtil ikke været. Saafremt man spurgte om Nyttens af de internationale Landbrugskongresser, kunde det blive vanskeligt nok at give Svaret; Landbrugskongressen i Genf gav Anledning til godt Samvær, hvis Betydning man muligt heller ikke bør underkende, men noget større Arbejde kan det næppe siges, der blev udført.

Folketingsmand *P. Pinstrup* spurgte om, paa hvilken Maa-de og paa hvilket Sprog Meddelelserne fra Institutet blev offentliggjort, og om Landbrugspressen f. Eks. bragte dem videre, saaledes at de kunde komme til almindelig Nytte.

Foredragsholderen meddelte, at Beretningerne udsendtes paa det franske Sprog. Der var enkelte Lande, der fik dem trykt ogsaa i deres eget Sprog, men for Danmarks Vedkommende vilde det medføre altfor store Udgifter.

Redaktør *A. Bing* bemærkede, at det var ret sjældent, man i Landbrugspressen benyttede disse Beretninger, da de i den foreliggende Form næppe kunde antages at være af Interesse for almindelige Læsere.

Folketingsmand *P. Pinstrup* udtalte, at for at faa virkelig Nytte af Institutets Virksomhed, maatte man se at finde en Form, hvorved de indsamlede Oplysninger kunde komme ud blandt Folk i saa høj Grad som mul.gt.

Proprietær *Schultz-Petersen*, Tyrstrupgaard ved Christiansfeld, udtalte, at naar man i andre Lande var saa bange for at bringe Oplysninger om Mund- og Klovesygens Udbredelse, kunde der vistnok ogsaa for Danmarks Vedkommende være Anledning til at udvise nogen Forsigtighed i denne Retning. Baade i Sverige og Frankrig er man langt mere tavse, og det er næppe helt klogt, naar vi saa aabenhjertet udbasunerer vor Svagthed paa dette Punkt.

Redaktør *A. Bing* ønskede hertil dog at erindre om, at Sagen ogsaa havde en anden Side, nemlig den, at Landmændene, ved at se, hvorledes Stillingen virkelig var, stadig blev erindret om, at der var Fare paa Færde, saaledes at man stadig foretog de nødvendige Sikringsforanstaltninger.

Den ledende Præsident, Forpagter *C. Sonne*, udtalte som sit Indtryk med Hensyn til Mund- og Klovesygen, at den Praksis, der her fulgtes, sikkert var udgaaet af meget nøje Overvejelse. — Hovedsummen af de Udtalelser, der er faldne her i Aften, er sikkert den, at man ønsker Husdyrbruget optaget i stærkere Grad end hidtil, men Taleren vilde da henstille til Foredragsholderen, at samtidig med, at der rettes en Henstilling herom gennem Regeringen, Opmærksomheden ogsaa henledes paa Betydningen af en Frøavlsstatistik.

Den ledende Præsident sluttede derefter Mødet med en Tak til Foredragsholderen og til Deltagerne i Diskussionen.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 15. December 1921.

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne* aabnede Generalforsamlingen med at byde de mødte Velkommen og udtalte sig derpaa saaledes:

Forinden vi gaar til Behandling af de paa Dagsordenen opførte Sager, vil jeg først nævne de i Aarets Løb afdøde, som her særlig bør mindes.

Den 16. Februar afgik Etatsraad *H. N. Valentiner* ved Døden, efter at han en halv Snes Aar tidligere af Aldershensyn havde trukket sig tilbage fra de Virksomheder, hvor han som Landbrugets Tillidsmand gennem en lang Aarrække og gennem Brydningstider stod som en Leder, om hvem man fra alle Sider samledes med Tillid og varm Sympati. Etatsraad Valentiner var Bærer af et Navn, som baade gennem Faderens og Bedstefaderens Virksomhed havde vundet Anseelse i Landbrugskredse. Som aarvaagen og levende interesseret Foregangsmand i en Periode, hvor en ny Tids grødefulde Udvikling bød Landbruget nye Opgaver og nye Maal, blev Opmærksomheden tidlig henvendt paa den unge Ejer af Geddesholm som særlig skikket til at fungere som Leder under Arbejdet for at føre Udviklingen fremad. Som virksomt Medlem af vort Selskabs Bestyrelsesraad gennem ikke mindre end 39 Aar, som Formand for Københavns Amts Landboforening og ganske særlig som Formand for De

samvirkende sjællandske Landboforeninger gennem en attenaarig Periode blev der i stort Omfang lagt Beslag paa de rige Evner, som Etatsraad Valentiner sad inde med. Fra den Virksomhed, som Etatsraad Valentiner saaledes øvede i det officielle Landbrugs Tjeneste, saavel som fra hans Færd under Hverdagens Gerning fremholdes for os et smukt og harmonisk Billede af en fint kultiveret Personlighed med dybtgaaende faglig Indsigt, med en levende Trang til at tjene det faglige Erhverv og det Samfund, han tilhørte, og med en lykkelig Evne til at omgaaes og til at vinde Mennesker. Og dette Billede vil i vide Kredse bevares i erkendtlig Erindring nu, da Etatsraad Valentiner højt bedaget er stedet til Hvile.

Den 22. Februar døde Kammerherre *Lüttichau*, kun 53 Aar gammel og saaledes bortkaldt paa et Alderstrin, hvor der ordinært tør regnes med en lang Række Arbejdsaar i Behold. Kammerherre Lüttichaus Livsgerning varselede jo rige og frugtbringende Arbejdsaar, thi en lykkelig Forening af Arbejdsevne, Arbejdsvilje og dertil svarende Forhandlingsevne foranledigede, at der fra mange Sider indenfor vort Samfund blev overdraget Kammerherre Lüttichau betydningsfulde Arbejdsopgaver, blandt hvilke her særlig skal nævnes hans Virksomhed som Formand for Det danske Hedeselskab. Men Kammerherre Lüttichau har ogsaa paa ærefuld Vis indskrevet sit Navn blandt vort Selskabs fortjente Medarbejdere, først som Medlem af Bestyrelsesraadet gennem en 10-aarig Periode og derefter ved sin Død som Selskabets Præsident. Kun forholdsvis kort blev det Kammerherre Lüttichau forundt at virke i sidstnævnte Egenskab, og til Samarbejdet i Præsidiet at yde sin Indsats, præget af faglig Forstaaelse og personlig Elskværdighed, et Samarbejde, som vi, hans Kolleger i Præsidiet, saa hen til med Glæde, og som vi med oprigtig Sorg saa afbrudt. Fra alle Sider vil man have beklaget Kammerherre Lüttichaus forholdsvis tidlige Død og samtidig erkende, at han saavel ved sin Livsgerning som ved sine personlige Egenskaber har sikret sig det

smukke Eftermæle, som vel, naar alt kommer til alt, vejer mest til, naar et Menneskelivs Balance gøres op.

Den 29. Maj bortkaldtes Statskonsulent *Frederik Hansen*. Det blev fornemmelig Frederik Hansens Gerning som Statskonsulent i Planteavl for Jylland gennem en 28aarig Periode med betydningsfuld Støtte i hans sideordnede Virksomhed som Bestyrer af Forsøgsstationen for Plantekultur i Askov, som vil bevare hans Navn og hans Livsgerning i taknemlig Erindring. Frederik Hansens Virksomhed faldt jo i et Tidsafsnit, der for det mindre Landbrug herhjemme blev den afgørende Gennembruddets Periode, som mere end noget andet har paatrykt vort Landbrug sit Nutidspræg gennem en til Bunds naaet Fagudvikling. Som Vejleder og Kundskabsspreder i dette Reformarbejdes Tjeneste ejede Frederik Hansen alle Forudsætninger, ogsaa den at være udgaaet af den Jordbrugerklasse, som det fornemmelig gjaldt om at vejlede og saaledes med Adkomst til at blive betragtet som en af dennes egne. Men ogsaa Frederik Hansens Kundskabsrigdom, hans Samvittighedsfuldhed, hans Utrættelighed som Vejleder, hans personlige Elskværdighed og den Vederhæftighed og Tilforladelighedens Stilfærdighed, der prægede al hans Færd, gjorde ham i særlig Grad fortjent til den Tillid, der fra alle Sider blev ham til Del, og satte ham i Stand til at udøve en i særlig Grad fortjenstfuld Virksomhed. Derfor fyldte og betød Frederik Hansen saa meget. Derfor kan det med Sandhed siges, at der ved hans Bortgang er bleven en tom Plads, og derfor vil han mindes blandt de bedste af vort Landbrugs højt fortjente Vejledere.

Den 26. Juli døde Departementschef *L. Wulff* efter for et Par Aar siden at have trukket sig tilbage fra den Stilling som Departementschef i Landbrugsministeriet, som han havde beklædt i 23 Aar. Hverken ved Faguddannelse eller ved Virksomhed hørte Departementschef Wulff direkte til Kredsen af vort faglige Erhvervs Udøvere, men den fremskudte Plads, som Departementschef Wulff ind-

tog i Landbrugsministeriet, gav ham nær Tilknytning til de mangehaande Arbejdsopgaver vedrørende Landbruget, hvis Traade samles i Landbrugsministeriet. Den retlinede Saglighed og den personlige Elskværdighed, som Departementschef Wulff lagde for Dagen ved Behandlingen af og ved Forhandlinger med ham om de mangehaande Sager, som passerede gennem hans Hænder, har gjort ham fortjent til Landbrugets Paaskønnelse, og ogsaa vort Selskab skylder Departementschef Wulff oprigtig Tak for den velvillige Saglighed, der stedse prægede hans Behandling af de dette vedrørende Sager.

Den 25. August afgik Hofjægermester *O. Brun* ved Døden. Som mangeaarig Ejer og Bruger af et af Lollands bedst drevne Landbrug, Sæddingegaard, vandt Hofjægermester Brun fortjent Anerkendelse og Ry som en anset og dygtig Landmand. Men ogsaa paa forskellige andre Arbejdsfelter tog man Hofjægermester Bruns Arbejdsevne og Virketrang i Brug. Her skal saaledes mindes om, at ved Stiftelsen eller Starten af de danske Landbrugeres Andelsselskab »Frejr« overtog Hofjægermester Brun Formandspladsen, og han blev paa sin Post med anerkendelsesværdig Mandsvilje trods de Storme, som mødte Foretagendet ved dets Iværksættelse. Ogsaa vort Selskab skylder imidlertid Hofjægermester Brun Tak for god Bistand og det under forskellige Former, saaledes for Revision af Lærlingedagbøger samt som virksomt og paaskønnet Medlem af forskellige af de af Selskabet nedsatte Udvalg.

Den 14. November døde Kammerherre *S. Barner*, efter at han en Snes Aar tidligere havde trukket sig tilbage fra egentlig aktiv Deltagelse i landøkonomisk Foreningsvirksomhed, idet han i denne Periode samlede sin Interesse og Virkeevne om filantropiske og religiøse Formaal. Men i de yngre Aar indtog Kammerherre Barner en fremtrædende Plads blandt de Tillidsmænd indenfor Landbrugernes Kreds, hvem en Række betydningsfulde Hverv blev betroet. Her skal saaledes mindes om, at Kammerherre Barner var Formand for Sorø Amts land-

økonomiske Selskab, var den nystiftede Agrarforenings første Præsident, var Næstformand for De samvirkende sjællandske Landboforeninger, Formand for Foreningen til Kulturplanters Forbedring, Formand for De samvirkende Andelssvineslagterier, ligesom han ogsaa i en 6aarig Periode var Medlem af vort Selskabs Bestyrelsesraad. Den Samvittighedsfuldhed, den Forstaaelse og den personlige Elskværdighed, som Kammerherre Barner lagde for Dagen ved Varetagelsen af alle disse Hverv, vandt ham alles Sympati, og vi ældre, som i hin Periode lærte Kammerherre Barner at kende, bevarer et udelt lyst og smukt Minde om en i fremtrædende Grad retlinet og sympatisk Personlighed, hvis hele Færd var præget af en usvigelig Retsfølelse.

Med Landbrugslærer *Chr. Christensen*, som døde den 4. December, mistede Landbruget en Mand, der har indlagt sig betydelig Fortjeneste af vort Bondebrugs nutidige Udvikling. Baade som Landbrugslærer, som landøkonomisk Forfatter og som mangeaarig Medudgiver og Redaktør af Ugebladet »Vort Landbrug« forstod Landbrugslærer Christensen som faa at faa Folk i Tale, saaledes at hans Raad og Anvisninger, der hvilede paa solid faglig Indsigt, megen Livserfaring og fremtrædende praktisk Sans, naaede viden om og i betydelig Udstrækning blev fulgt. Det er kun naturligt, at en Mand med Landbrugslærer Christensens Evner og Virketrang blev inddraget i stort Omfang i det landøkonomiske Foreningsliv. Han virkede saaledes som Formand for Ramsø-Tune Herreders Landboforening, som Medlem af det sjællandske Planteavlsudvalg og gennem en 27aarig Periode som Medlem af vort Selskabs Bestyrelsesraad. Med en fremragende Fremstillingsevne baade mundtlig og skriftlig forbandt Landbrugslærer Christensen et vennsælt Sind og stor personlig Elskværdighed, der sikrede ham almindelig Sympati, og i vide Kredse vil han blive mindet med Tak og Paaskønnelse for den Livsgerning, det faldt i hans Lod at øve.

Vort Selskab staar endvidere i Taknemlighedsgæld

til 2 ansete Mænd blandt Aarets afdøde, nemlig Grosserer *Johs. Esmarch* og Overretssagfører *Jacob Holm*, som begge gennem en lang Aarrække og indtil deres Død havde varetaget Revisionen af Selskabets Regnskabsafleggelse og udført dette Hverv med en Trofasthed og Samvittighedsfuldhed, der fortjener vor største Anerkendelse.

Endnu skal jeg nævne, at Aarets bortgangne ogsaa omfatter Mænd, der uden at have været direkte Medarbejdere i den af vort Selskab udfoldede Virksomhed har virket som ansete og fortjenstfulde Vejledere indenfor Landbruget. Blandt disse Mænd skal jeg her særlig nævne den meget ansete og meget afholdte Lærer i Veterinærvidenskab ved Landbohøjskolen Professor *G. A. C. Sand*, hvis forholdsvis tidlige Død vakte almindelig Beklagelse.

For det fortjenstfulde Arbejde, som hver enkelt af disse Mænd har udført i vort Selskab, i vort Landbrugs og i vort Samfunds Tjeneste være deres Minde hædret.

(Samtlige tilstedeværende tilkendegav deres Tilslutning til denne Udtalelse ved at rejse sig).

Man gik derefter over til Dagsordenen:

Udfaldet af de foretagne Valg.

Kontorchef *Hertel* meddelte Udfaldet af den i Bestyrelsesmødet foretagne Optælling af Stemmesedler. Dette var saaledes:

Til Præsident i afdøde Kammerherre *Lüttichaus* Sted var valgt Kammerherre *Juel* til *Meilgaard*. Kammerherre *Juel* havde anmodet Kontorchefen om at meddele Generalforsamlingen, at han paa Grund af Forhold, han ikke var Herre over, desværre ikke kunde give Møde paa Generalforsamlingen.

Til Medlemmer af Bestyrelsesraadet var ved frit Valg genvalgt følgende 5 Herrer: Professor *Bang*, Forpagter *Schroll*, Skoleforstander *H. P. Larsen*, Inspektør *Leegaard* og Proprietær *Grut Hansen*. Og til nyt Medlem af Bestyrelsesraadet var valgt Redaktør *Anton Bing*. Landbo-

foreningernes Stemmeafgivning har givet til Resultat, at følgende Herrer er genvalgte som Medlemmer af Raadet: Gaardejer *H. Mortensen*, Proprietær *P. Andersen*, Proprietær *K. Bak* og Proprietær *J. Willumsen*, medens Forstander *H. Hauch* og Godsforvalter *Andersen* er nyvalgte.

Til Revisorer i Stedet for de to af Præsidenten nævnte afdøde var valgt Hofjægermester *Valtiner*, Geddesdal, og Grosserer *Aage Høffding*, København.

Til Medlem af Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse« var genvalgt Professor *Bøggild*.

Bestyrelsesraadet har genvalgt Gaardejer *P. Nielsen* til Medlem af Belønningsudvalget, og det er vedtaget at rette Henvendelse til Proprietær *Olufsen*, Qvistrup, om at indtræde i Belønningsudvalget. Til Medlemmer af Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen i Københavns Frihavn var genvalgt d^r Herrer Proprietær *Friis*, Grosserer *Hage* og Kontorchef *Hertel*.

Der var i Aarets Løb, i Juni og December, optaget ialt 22 nye Medlemmer. Navnene paa de i Juni Maaned optagne Medlemmer var offentliggjort i Tidsskriftet, og Navnene paa de i December optagne Medlemmer vil blive offentliggjort i Januarhæftet.

Medlemsantallet stiller sig derefter saaledes:

Den 1. April 1921 havde Selskabet	1060	Medl.
Optagne i Juni og December	22	—
	<hr/>	
	1082	Medl.
Afgaaede ved Døden i Aarets Løb	10	Medl.
Udmeldt	52	—
	62	—
	<hr/>	
Selskabet har altsaa den 15. December 1921	1020	Medl.,

hvilket viser en Tilbagegang fra 1. April 1921 af 40 Medlemmer.

Redaktør *A. Bing*: Paa Grund af min Alder har jeg været lidt betænkelig ved at modtage det paa mig faldne Valg, men den Interesse, jeg nærer for Landhusholdnings-selskabet, hvoraf jeg har været Medlem i 50 Aar, gør

at jeg med Tak modtager Valget og takker for den Ære, der er vist mig.

Det reviderede Regnskab for Regnskabsaaret 1. April 1920 til 31. Marts 1921 fremlagdes med tilhørende Bilag til Medlemmernes Gennemsyn. Revisorerne havde fundet Regnskabet fuldstændig i Orden, og i Bestyrelsesraadets Møde forud for Generalforsamlingen var der givet Regnskabsføreren *D e c h a r g e*.

B e r e t n i n g e r.

Om Selskabets almindelige Virksomhed i Aaret 1921 afgaves følgende Beretning af

Kontorchef *H. Hertel*: De Herrer har som sædvanlig i Aarets Løb modtaget *Aarsberetningen*, *Tidsskrift for Landøkonomi og Landøkonomisk Aarbog*. Ca. 100 Medlemmer af Selskabet benytter sig af deres Ret til gennem Landhusholdningsselskabet at tegne Abonnement paa *Tidsskrift for Planteavl* for 2 Kr. om Aaret, medens Abonnementsprisen i Boghandelen er 10 Kroner. Derimod er det kun ganske enkelte af Selskabets Medlemmer, der benytter sig af den Ret, de har til ligeledes gennem Landhusholdningsselskabet at tegne Abonnement paa *Landbrugsraadets Meddelelser*. Dette Abonnement kan tegnes for 4 Kr. aarlig, og da disse Meddelelser indeholder meget af Interesse, vil jeg tillade mig at henlede Opmærksomheden paa den Ret, Landhusholdningsselskabets Medlemmer har til at faa dem for et saa lille Beløb som 4 Kr. Hvis nogen af de Herrer ønsker at abonnere paa *Landbrugsraadets Meddelelser*, vil jeg bede dem om at sende en Postanvisning paa 4 Kr. til Landhusholdningsselskabet, som saa foranlediger, at Meddelelserne regelmæssigt tilstilles de Herrer.

Selskabet har i Aarets Løb udsendt 2 nye Skrifter. Det ene er et Skrift af *Evald Toftemark* om »Varige Græsgange«. Det er den prishelønnede Besvarelse af en

af Selskabet udsat Prisopgave for Midler af Brødr. Bendix' Jubilæumslegat. Det andet Skrift er Slutningen af Landhusholdningsselskabets Historie. Selskabet har modtaget betydelige Bidrag til Udgivelsen af dets Historie, ialt 28,050 Kr., heraf fra personlige Medlemmer af Selskabet omtrent 10,000 Kr., Resten fra Foreninger og Institutioner, af hvilke jeg skal nævne Det Classenske Fideikommis 1000 Kr., Landmandsbanken 2500 Kr., Østasiatisk Kompagni 5000 Kr. og Jul. Skrikes Stiftelse 6000 Kr.; de indvundne Renter har været 1172 Kr. Indtægterne andrager ialt 29,222 Kr., medens Udgifterne har været ialt 34,483 Kr.; der bliver altsaa et Underskud at dække paa 5261 Kr. for Landhusholdningsselskabet. Der er maaske her Grund til atter at bringe saavel Selskabets Medlemmer som de Institutioner, Landboforeninger o. s. v., der har ydet Bidrag, Selskabets hjertelige Tak for den Interesse, de har vist Selskabets Historie.

Der er i det forløbne Aar afholdt 5 Foredrag: Af Frøken *Helga Sehested*, Professor, Dr. *Orla Jensen*, Forstander *H. J. Rasmussen*, Forpagter *Sonne* og Konsulent *Kampp*. Der er for den forestaaende Vintersæson foreløbig fastsat følgende 6 Foredrag: Lensbaron *Rosenkrantz* vil tale om det internationale Landbrugsinstitut under og efter Verdenskrigen, Statskonsulent *Anton Christensen* om det islandske Landbrug, Dyrlæge, Konsulent *R. Jørgensen* om Husdyrsundhedspleje, Statskonsulent *Anton Christensen* og Forsøgsleder *Lund* om Forsøg med Malkemaskiner, den ene vil tale om Maskinerne, den anden om de egentlige Forsøg; Inspektør *Froberg* vil tale om Uddannelsen af Landvæsenlærlinge, og endelig vil Forpagter *Sonne* holde et Foredrag om Landarbejderspørgsmaalet og den internationale Arbejderkonference i Genève. Disse 6 Foredrag vil blive holdt i Januar, Februar og Marts.

Hvad Lærlingeinstitutionen angaar tjener for Tiden 45 Landvæsenlærlinge under Selskabet, deraf 2 paa mindre Gaarde. I 1920 blev Lønningerne forhøjet.

som de Herrer sikkert erindrer, til 600 Kr., 800 Kr. og 1000 Kr., henholdsvis for første, andet og tredje Aars Lærlinge. Nu har Forholdene imidlertid ændret sig, Lønningerne er faldet i Landbruget, og Selskabet har derfor fra 1. November i Aar nedsat Lønningerne til 500 Kr., 700 Kr. og 800 Kr. for de nyantagne Lærlinge, og for de ældre Lærlinges Vedkommende vil denne Lønreduktion træde i Kraft fra 1. Maj 1922.

Af Husholdningselever er der i Aar antaget 6, og af de gamle Elever ønsker 2 at fortsætte deres Uddannelse endnu 1 Aar. Selskabet har altsaa ialt 8 Elever. Lønnen er for disse for det første Aar 300 Kr. og for det andet Aar 400 Kr. Det er en Selvfølge, at Selskabet maa bestræbe sig for langt større Tilslutning til denne Virksomhed, hvis den skal gøre den Gavn, som er tilsigtet. Der skal i Morgen være Møde i Udvalget for Uddannelse af Husholdningselever, og man vil dør drøfte Spørgsmaalet om, hvad der kan gøres for at gøre denne Institution mere bekendt, end den er.

Et af Selskabets Udvalg er ophævet i Aar, nemlig Bogudvalget, hvis Virksomhed bestod i at afgive Erklæring om indkomne Andragender fra Laanebiblioteker. Staten har jo efterhaanden bevilget større og større Tilskud til Biblioteker udenfor København, til forskellige Bogsamlinger paa Folkehøjskoler og Landbrugsskoler, til Bogsamlinger for Lærere i Folkeskolen, til Elevbogsamlinger o. s. v. Der er paa indeværende Aars Finanslov hertil bevilget ialt ca. 484,000 Kr. Det er en Selvfølge, at Antallet af Ansøgninger til Landhusholdningsselskabet om at faa Boggaver efterhaanden svinder ind, da der stilles saa rigelige Pengemidler til Raadighed til Anskaffelse af Bøger. Dertil kommer, at Selskabets pekuniære Forhold ikke tillader det som tidligere stadig at komplettere den Bogsamling, af hvilken Uddelingen tidligere fandt Sted, og Bestyrelsen har derfor ment det rigtigst at ophæve dette Udvalg.

Derimod er der nedsat et nyt Udvalg, nemlig Ud-

valget vedrørende Tilrettelæggelsen af Konsulentmøderne. Der er, som de Herrer sikkert ved, paa de aarlige Finanslove opført 10,000 Kr. til Afholdelsen af Konsulentmøder. Da Selskabet turde gaa ud fra, at Konsulentmøderne atter vil gaa ind som en regelmæssig aarlig Begivenhed, mente Selskabet det rigtigst at nedsætte et Udvalg til at bistaa det med Konsulentmødernes Ordning, hvilke Emner man fortrinsvis skulde søge behandlet paa Konsulentmøderne o. s. v. Dette Udvalg bestaar af Statskonsulenterne *Mørkeberg*, *Brask* og *Anton Christensen*, Konsulenterne *Gejl Hansen* og *Kr. Kristensen*, valgt af Konsulentforeningen, samt mig, der er valgt som Selskabets Repræsentant i Udvalget.

Forstander *Overgaard* er indtraadt i Regnskabsudvalget i Stedet for Professor Westermann, der ønskede at fratæde. Statskonsulent *Anton Christensen* er indtraadt i Udvalget vedrørende Redaktør Pedersen-Bjergaards Legat i Stedet for Hofjægermester O. Brun. Forstander *J. J. Hansen* er indtraadt i Lærlingeuudvalget. Landhusholdningsselskabets Repræsentant i Bestyrelsen for Landbrugsmusæet, Forpagter *Sonne* er udnævnt til Bestyrelsens Formand i Stedet for afdøde Departementschef Wulff.

Endvidere skal jeg meddele, at paa Bestyrelsesraadets Møde i Formiddag blev Kammerherre *A. Tesdorpf* og jeg genvalgt som Selskabets Repræsentanter i Landbrugsraadet.

Hvad Statskonsulentstaben angaar er den Del af Staben, der sorterer direkte under Landhusholdningsselskabet ikke bleven forøget, men den har lidt et smerteligt Tab ved Statskonsulent *Frederik Hansens* Død, saaledes som Præsidenten allerede har omtalt. Alle de Herrer ved sikkert, at Ministeriet har bestemt, at Stillingen ikke skal besættes, der skal ikke udnævnes nogen ny Statskonsulent i Planteavl. Dette er forsaavidt meget naturligt, som vi nu har ansat en Mængde lokale Planteavlskonsulenter rundt om i Landboforeningerne, og Fæl-

lesforeningerne har deres egne dygtige Planteavlskon-sulenter. Ogsaa paa Forsøgsstationerne kan Landmændene indhente Raad og vejledende Oplysninger, saaledes at Forholdene ligger ganske anderledes end i 1893, da de to Statskonsulenter, *Frederik Hansen* og *K. Hansen*, blev udnævnt, og derfor har Ministeriet ment det rigtigst ikke paany at besætte denne Plads. Konsulent *Ellbrecht*, der i en lang Aarrække har været Landhusholdningsselskabet's Konsulent, er fritaget for sit Arbejde, men derom vil der blive givet Meddelelse senere paa Generalforsamlingen.

Hvad **L a n d m a n d s f o r s a m l i n g e r n e** angaar har den hidtidige Ordning, der blev indført i 1865, været den, at Landhusholdningsselskabet i Aar, før en Landmandsforsamling skulde afholdes, indbød Repræsentanter for Landboforeningerne til et Møde i København. Paa dette Møde blev der valgt Præsident, Vicepræsident og Bestyrelse for den kommende Landmandsforsamling, og hvis nogen af de valgte døde i Mellemtiden, skulde Landhusholdningsselskabet sammen med de alt valgte supplere de afgaaede. Spørgsmaalet om Afholdelse af en Landmandsforsamling har flere Gange været fremme og har flere Gange været drøftet i Landhusholdningsselskabet. Det har saaledes været drøftet i Begyndelsen af indeværende Aarhundrede, vistnok i 1903 og 1906. For ikke at sætte det store Apparat i Scene, hvis der ikke var Stemning for Afholdelse af en Landmandsforsamling, henvendte Landhusholdningsselskabet sig til Fællesforeningerne og anmodede dem om at bringe Spørgsmaalet om Afholdelse af en Landmandsforsamling frem paa Delegeretmøderne for at se, om der var Stemning derfor. Begge Gange viste det sig, at der ikke var Stemning for Afholdelsen af en Landmandsforsamling. De Herrer ved, at man i Aar har rejst det Spørgsmaal, om det ikke vilde være heldigt, at man nu begyndte at overveje en Landmandsforsamlings Afholdelse. Vi har nu faaet Landbrugsraadet, og Selskabet mente det derfor rigtigst at

bringe Spørgsmaalet frem for Landbrugsraadet, og det gjorde det saa. Selskabet henstillede, at der blev nedsat et Udvalg af Repræsentanter for Landbrugsraadet, Landboforeningerne, Andelsforeningerne, Husmandsforeningerne og Landhusholdningsselskabet for at drøfte Spørgsmaalet om en Landmandsforsamlings Afholdelse. Dette Møde fandt Sted engang i Efteraaret, og Resultatet blev, at man besluttede at faa Spørgsmaalet behandlet indenfor de forskellige Organisationer og derefter igen sammenkalde Udvalget til Møde. Spørgsmaalet har, som de Herrer ved, været for paa Delegeretmøderne, og det jyske Delegeretmøde udtalte, at man af Hensyn til de økonomiske Forhold foreløbig ikke tør tilraade at skride til Afholdelse af en Landmandsforsamling; det samme har Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad gjort, da Tiderne ikke frister paa Grund af de dyre Forhold. Paa Husmandsforeningernes og de andre Fællesforeningers Delegeretmøder har der derimod været Stemning for, at man skulde søge at faa en Landmandsforsamling afholdt, paa det fynske Delegeretmøde og det sjællandske Delegeretmøde tror jeg, det hedder: om muligt i 1925, altsaa 25 Aar efter den sidste Landmandsforsamling, som blev afholdt i Odense. Saaledes ligger Sagen. Jeg antager, at Landbrugsraadet nu paany vil indbyde Udvalget, og at man saa vil drøfte, hvorledes man skal forholde sig med Hensyn til Afholdelsen af en eventuel Landmandsforsamling i 1925.

Det landøkonomiske Rejsebureau, der blev aabnet 1912 og lededes af Konsulent Ellbrecht og fra 1. Maj 1913 af Inspektør Windfeld, har nu skiftet Leder, idet Landbrugskandidat Windfeld, da han blev udnævnt til Inspektør ved Landbohøjskolen, har ønsket at fratræde Ledelsen af det landøkonomiske Rejsebureau. Landbrugskandidat *Siggaard* har overtaget Ledelsen af Bureauet.

Selskabet har som sædvanlig uddelt en stor Mængde **Understøttelser**. Statskonsulent *Mørkeberg* og

nogle af Selskabets vel udtjente Lærlinge har faaet Understøttelse af de Midler, Selskabet har raadet over af *Jul. Skrikes* Stiftelse. Af Proprietær *Holms* Legat er uddelt Understøttelser til 13 unge Landmænd til Studier. Disse Understøttelser har varieret mellem 200 og 500 Kr. Købmand *Sørensen og Hustrus* Legat er uddelt til 6 unge Mennesker, deraf 1 Landbruger; Understøttelserne har varieret fra 100 til 150 Kr., det er kun et lille Legat. Endelig er der Etatsraad *Holme og Hustrus* Legat, hvoraf Selskabet nu uddeler 75 Portioner à 500 Kr. aarlig.

Om Uddelingen af Sølvbægre, Duelighedsmedailler og Præmier af *Pedersen-Bjergaards* Legat vil der senere paa Dagsordenen blive givet Meddelelse.

Saa skal jeg lige nævne, at Konferensraad *W. A. Hansens* Legat for de følgende 5 Aar er tildelt Grønland, og Styrelsen af Grønland har erklæret sig villig til at bistaa ved Frugtbargørelsen paa bedste Maade af Legatets Renter og har til Selskabet indsendt Forslag, der er akcepteret af dette. Legatets Renter vil altsaa i de kommende 5 Aar blive anvendt paa Grønland.

Paa Finansloven for Finansaaret 1921—22 har Selskabet faaet sit *S t a t s t i l s k u d* forhøjet med 7000 Kr., en meget kærkommen Forhøjelse paa Grund af de dyre Tider.

Selskabet har som sædvanlig besvaret en stor Del Forespørgsler, baade mundtlige og skriftlige, fra Indland og Udland, fra private Personer, Selskaber og Institutioner, ogsaa Landbrugsministeriet. I det forløbne Aar har Landbrugsministeriet udbedt sig 17 Erklæringer fra Selskabet.

Jeg nævnte før, at de Herrer *Ellbrecht* og *Windfeld* har forladt deres Virksomhed i Selskabet. Det samme er Tilfældet med Justitsraad *Wulff*, der forlod Selskabet den 30. September efter omtrent 35 Aars Tjeneste. Hr. *Wulff* motiverede sin Afskedsansøgning med, at han var fyldt 80 Aar og trængte til nogen Hvile. I denne lange Aarrække er Hr. *Wulff* saa at sige vokset sammen med

Selskabet, for hvis Ve og Vel han har meget stor Interesse. Vi paa Selskabets Kontor skylder de tre Herrer *Ellbrecht, Windfeld* og *Wulff* en hjertelig Tak for behageligt og kollegialt Samarbejde, for deres levende Interesse for de Sager, de har haft med at gøre, for den Bistand og Vejledning, de altid paa den elskværdigste Maade har ydet os, naar vi henvendte os til dem om Spørgsmaal, selv om disse laa udenfor deres Virksomhedsomraade.

»Fond til Landmænds Uddannelse«.

Beretning om Fondens Virksomhed i det 52. Forretningsaar, 1921, aflagdes af Kassereren, Landbrugskandidat *Knudsen*, som udtalte:

Det er Fondens 52. Forretningsaar — Aaret 1921 — jeg her skal afgive Beretning om. Efter at den sædvanlige Meddelelse om Uddeling af Fondens Midler for indeværende Aar var udsedt, indkom der 9 Ansøgninger, som gik ud paa, at vedkommende ønskede Understøttelse til Studium ved Landbohøjskolen for derefter at søge Ansættelse som Lærer ved en Landbrugsskole, som Konsulent eller i lignende Virksomhed.

Der blev tilstaaet Understøttelse til 8 Ansøgere, der for Tiden studerer ved Landbohøjskolen, nemlig: *Jes Peter Jørgensen, Osvald Due, Kristian Møller Sørensen, Kristen Knudsen, Laurs Jensen, Ole Bachmann Olesen, Knud Sihm* og *Silium Bjerre*. De fik tilstaaet hver ialt 100 Kr.

Understøttelserne vil saaledes tilsammen udgøre 800 Kr., og da der var 813 Kr. 58 Øre til Raadighed, vil der altsaa blive et Overskud af 13 Kr. 58 Øre at overføre til næste Aars Regnskab. Fondens Kapital er 22,600 Kr., der giver en aarlig Renteindtægt af 791 Kr.

(Sluttes.)

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold.

IV.

Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1919—20.

Ved *O. H. Larsen* og *Ivar Dokken*.

Redaktionen har anmodet mig om at give et kort Referat af den 4de Beretning fra Det landøkonomiske Driftsbureau, som udkom i Slutningen af forrige Aar.

Idet jeg med Glæde efterkommer denne Anmodning, skal jeg til Indledning erindre om, at det til Foraaret er 5 Aar siden, at disse Undersøgelser paabegyndtes, og i de forløbne Aar har Virksomheden været Genstand for en betydelig Udvikling. Bureauets første Beretning, som udkom i Efteraaret 1918, indeholdt Resultater fra 75 Regnskaber i Regnskabsaaret 1916—17, fordelt paa 6 Foreninger, hvoraf 3 i Jylland og 3 paa Øerne. Den femte Beretning, som nu er under Udarbejdelse, vil komme til at omfatte Regnskaber fra 37 Foreninger, hvoraf 17 fra Jylland og 20 fra Øerne, foruden en Del Regnskaber fra Landbrug, hvormed Bureauet staar i direkte Forbindelse, ialt Resultater fra ca. 480 Regnskaber.

En endnu stærkere Udvikling vilde dog have været ønskelig for at give Resultaterne større Almengyldighed, men af økonomiske Grunde har det været nødvendigt at indskrænke Tilgangen af Regnskaber noget, ligesom Bureauet har maattet udskyde forskellige andre Opgaver, som det kunde have ønsket at tage op, og som vil blive taget op i indeværende Aar, saavidt Pengene strækker til.

Den foreliggende 4de Beretning omfatter Resultater fra 371 Regnskaber i Regnskabsaaret 1919—20; de fordeles sig paa de forskellige Landsdele og Størrelsesgrupper af Ejendomme som anført i Tab. 1.

Tab. 1. Regnskabernes Fordeling efter Landsdele og Ejendomsstørrelse i 1919—20.

	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha	Ialt
Sjælland	7	8	20	32	8	13	88
De sydlige Øer	4	6	7	9	4	—	30
Fyen	3	15	26	28	16	5	93
Østjylland	17	19	15	20	19	11	101
Vestjylland	4	19	15	19	2	—	59
Ialt...	35	67	83	108	49	29	371
Gennemsnitsareal i ha	6.0	15.5	24.7	38.3	67.0	200.9	44.6

Det vil ses, at Fordelingen mellem de forskellige Landsdele og Størrelsesgrupper ikke er saa god som ønskelig. Der mangler endnu fuldstændig Regnskaber fra det nordlige Jylland, og andre Dele af Jylland saavel som de sydlige Øer er alt for svagt repræsenteret. Indenfor de enkelte Størrelsesgrupper er det navnlig Husmandsbrugene (under 10 ha) og de store Gaarde (over 100 ha), der kunde ønskes talrigere og bedre fordelt, omend der er Fremskridt i saa Henseende fra tidligere Aar.

Undersøgelsernes første Formaal er at gøre Rede for Landbrugskapitalens Størrelse og Fordeling under forskellige Forhold samt det samlede Landbrugs Rentabilitet gennem Bestemmelsen af Bruttoudbyttet, Driftsomkostningerne og Nettoudbyttet. I Tab. 2 er der givet en Oversigt over disse Forhold for de forskellige Størrelsesgrupper af Ejendomme, idet Gennemsnitstallene for hver Gruppe er angivet i Kr. pr. ha.

Tab. 2. Kapital- og Rentabilitetsforhold (Kr. pr. ha).

	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha	Ialt
Landbrugskapital	3.027	2.400	2.458	2.307	2.214	2.065	2.394
Deraf Grundkap.	1.814	1.501	1.573	1.510	1.501	1.439	1.544
— Driftskap.	1.213	899	885	797	713	626	850
Bruttoudbytte	1.383	1.070	1.046	951	898	902	1.024
Deraf fra Planteavl	263	234	238	262	295	449	271
— Husdyrbruget	1.043	785	771	655	571	422	712
Driftsomkostninger	1.095	783	767	669	631	628	743
Deraf Arbejdsudgifter	572	348	326	282	259	250	326
— Andre Udgifter	523	435	441	387	372	378	417
Nettoudbytte	288	287	279	282	267	274	281
Forrentningsprocent	9.5	12.0	11.4	12.2	12.1	13.3	11.7
do. af Handelsværdi	6.0	7.5	7.1	7.6	7.5	8.3	7.4

Som det fremgaar af Tabellen, staar Husmandsbrugene med de højeste Tal saavel for Landbrugskapital som for Bruttoudbytte, Driftsomkostninger og Nettoudbytte, og dette endda, skønt der er flere Husmandsbrug med relativt daarlig Jord end i nogen af de andre Grupper, eventuelt med Undtagelse af Gruppe II (10—20 ha), der har forholdsvis mange Landbrug fra Vestjylland og derfor ligesom Gruppe I en lav Jordværdi, medens til Gengæld Bygningskapitalen er meget høj, navnlig i Gruppe I (893 Kr. pr. ha).

Gennemsnitlig for alle Ejendomme er Kapitalværdien 2394 Kr. pr. ha, hvilket Beløb fordeler sig med omtrent $\frac{2}{3}$ paa Jord- og Bygninger og godt $\frac{1}{3}$ paa Besætning, Inventar og Forraad, et Forhold, der ikke har forandret sig væsentlig siden første Aar, tildels fordi man har anvendt omtrent samme Vurderingsniveau fra Aar til Aar, hvorfor Værdien nu ligger betydeligt under Handelsværdien (ca. 63 pCt. i Foraaret 1919).

Iøjnefaldende er den høje Driftskapital i Husmandsbrugene, og navnlig er Besætningsværdien høj. I god

Overensstemmelse hermed har de smaa Brug ogsaa en relativ stor Del af Bruttoudbyttet fra Husdyrbruget, nemlig ca. $\frac{3}{4}$ og kun $\frac{1}{5}$ fra Planteavl, medens Bruttoudbyttet fordeler sig omtrent ligeligt paa Planteavl og Husdyrbrug i de store Brug.

Hvad Driftsomkostningerne angaar, er det navnlig Arbejdsudgifterne, der bringer Tallet i Vejret for Smaabrugene, idet den samlede Arbejdsudgift (incl. Driftslederløn) andrager 572 Kr. pr. ha eller omtrent $2\frac{3}{4}$ Gange saa meget som i de store Brug. Det er denne høje Arbejdsudgift, hvoraf imidlertid kun ca. $\frac{1}{5}$ gaar til fremmed Folkehold, der i Forbindelse med Smaabrugenes høje Kapitalværdi pr. ha trykker Rentabiliteten indenfor denne Gruppe, thi som det ses staar allerede den næste Gruppe (10—20 ha) med en Forrentningsprocent fuldt saa høj som Gennemsnittet, og deler man Husmandsbrugene i to lige store Undergrupper med et Gennemsnitsareal af henholdsvis 7,4 og 4,4 ha, viser det sig, at den første af disse Grupper ogsaa klarer sig ganske godt, idet den har et Nettoudbytte paa 299 Kr. pr. ha og en Forrentningsprocent paa 10,9.

Den relativt høje Forrentningsprocent for de store Brug skyldes navnlig den lave Kapitalværdi og de foran nævnte lave Arbejdsudgifter, men forøvrigt er Bruttoudbyttet ogsaa relativt godt, hvilket tildels skyldes en god Kornhøst og et stort Kornsalg til gode Priser.

I det hele spiller naturligvis Høstudbyttet og Prisforhold, som er omtalt udførligt i Beretningens første Afsnit, en afgørende Rolle for Rentabiliteten. Og da Kornpriserne har været stigende, medens Kreaturpriserne var faldende, bliver de store, kornsælgende Brug relativt gunstigst stillede, tilmed da forholdsvis mange af disse findes paa Sjælland, som havde en særlig god Kornhøst. Ganske vist er der ogsaa en ret stærk Prisstigning for Smør og Flæsk, men da Foderstofferne samtidig er steget, bliver Fortjenesten ved den dyriske Produktion stærkt reduceret, naar undtages Ægproduktionen, som paa Grund af

de særlig høje Ægpriser (ca. 5 Kr. pr. kg) har haft ualmindelig gunstige Kaar.

En nærmere Redegørelse for disse og flere Forhold er givet i Beretningens 7de og 8de Afsnit, der dels behandler forskellige Driftsforholds Indflydelse paa Rentabiliteten og dels de enkelte Driftsgrenes Økonomi. I det første af disse Afsnit behandles Husmandsbrugene og Gaardmandsbrugene hver for sig, og en Inddeling af de første i to lige store Grupper efter Rentabilitet viser følgende Forhold:

	Bedste Halvdel	Daarligste Halvdel
Gennemsnitsstørrelse, ha.....	5.9	6.0
Landbrugskapital, Kr. pr. ha.....	3.164	2.882
Kornhøst, kg pr. ha.....	2.514	2.806
Aarlig Mælkeydelse pr. Ko, kg.....	2.522	1.862
Bruttoudbytte, Kr. pr. ha.....	1.709	1.038
Driftsomkostninger, Kr. pr. ha.....	1.168	1.017
Nettoudbytte, Kr. pr. ha.....	541	21
Førentningsprocent.....	17.1	0.7
Familiens samlede Arbejdsfortjeneste Kr.	4.626	2.310

Den store Forskel i Høstudbytte skyldes fortrinsvis Ejendommenes forskellige Beliggenhed, idet de fleste Ejendomme i første Gruppe er beliggende paa Øerne og ingen i Vestjylland, medens den daarligste Gruppe har de fleste Brug i Jylland og 4 i Vestjylland, hvilket ogsaa giver en noget forskellig Arealbenyttelse. Beliggenheden forklarer derimod ikke den store Forskel i Mælkeydelse pr. Ko og heller ikke Forskellen i Indtægten af Svin og Fjerkræ, som i endnu højere Grad har bidraget til den store Forskel i det samlede Bruttoudbytte.

Til denne Forskel paa 670 Kr. svarer ikke tilnærmelsesvis Forskellen i Driftsomkostninger, som kun andrager 150 Kr. pr. ha, og Hovedgrunden hertil er, at Arbejdsomkostningerne har været alt for høje i den daarligste Gruppe, nemlig 622 Kr. pr. ha imod 524 Kr. i den bedre Halvdel. Bortset fra de naturlige Produktionsfor-

hold er det altsaa fortrinsvis en daarlig Økonomi med Arbejdskraften og en mangelfuld Udnyttelse af de gode Konjunkturer paa Flæske- og Ægmarkedet samt en for lidt ydende Kobesætning, der har bevirket det tarvelige Resultat i den sidste Gruppe, som viser sig, hvad enten man ser paa Forrentningsprocenten eller Familiens samlede Arbejdsfortjeneste, idet denne ligger ca. 30 pCt. under, hvad en Arbejderfamilie i det samme Aar kunde tjene gennem Arbejde for andre, medens Fortjenesten i den bedste Halvdel er omtrent dobbelt saa høj som normal Arbejdsfortjeneste.

Et tilsvarende Indtryk faar man ved at betragte Gaardbrugene, omend Forskellen ikke er nær saa stor, hvilket tildels skyldes, at Materialet her er større og bedre fordelt over hele Landet. Inddelt i 3 lige store Grupper paa 86 Landbrug hver viser Regnskaberne følgende Gennemsnitstal:

	Bedste Tredjedel	Mellemste Tredjedel	Daarligste Tredjedel
Gennemsnitsstørrelse, ha.....	27.3	27.6	28.8
Landbrugskapital, Kr. pr. ha.....	2.311	2.438	2.390
Kornhøst, kg pr. ha.....	2.520	2.412	2.114
Aarlig Mælkeydelse pr. Ko, kg	2.736	2.626	2.447
Bruttoudbytte, Kr. pr. ha.....	1.198	1.004	835
Driftsomkostninger, Kr. pr. ha	772	727	691
Nettoudbytte, Kr. pr. ha.....	426	277	144
Forrentningsprocent.....	18.4	11.4	6.0

Arealbenyttelsen indenfor de 3 Grupper er i Hovedsagen den samme, kun spiller Handelsafgrøderne en lidt større Rolle i Gruppe 1 og 2 end i den tredje Gruppe, men det har kun ringe Betydning. Forskellen i Indtægten af Husdyrholdet er vigtigere, idet den udgør henholdsvis 147 og 256 Kr. pr. ha for 2den og 3die Gruppe, og det bemærkelsesværdige er, at Arbejdsudgifterne her ligesom i Husmandsbrugene er størst i den Gruppe med det mindste Bruttoudbytte, omend Forskellen ikke er stor.

Langt tydeligere fremtræder dette, naar man tager de 15 daarligste og de 15 bedste Gaardbrug og sammenligner dem; de tilsvarende Tal stiller sig da saaledes:

	De 15 bedste Gaardbrug	De 15 daarligste Gaardbrug
Gennemsnitsstørrelse, ha	37.2	38.2
Landbrugskapital, Kr. pr. ha	2.456	1.846
Høstudbytte, F.-E. pr. ha	3.700	1.984
Aarlig Mælkeydelse pr. Ko, kg.	3.149	2.085
Bruttoudbytte, Kr. pr. ha	1.534	624
Driftsomkostninger, Kr. pr. ha	888	625
Nettoudbytte, Kr. pr. ha	646	÷ 1
Forrentningsprocent.	26.3	0

Den store Forskel i Høstudbytte skyldes ligesom i Husmandsbrugene fortrinsvis den forskellige Beliggenhed, idet alle Brugene i den første Gruppe ligger paa Øerne, medens dette kun gælder om 3 Brug i den sidste Gruppe, der tilmed har 5 Brug i Vestjylland. Selvfølgelig faar dette ogsaa Indflydelse paa Arealbenyttelsen, hvilket navnlig giver sig Udslag overfor Frø- og Handelsafgrøder samt overfor Græs- og Grønfoderarealet. Dette udgør saaledes 37,4 pCt. i den sidste Gruppe, men kun 29,9 i den første, som saa til Gengæld har ligeved 11 pCt. med Frø og Handelsroer, medens den sidste Gruppe kun har godt 2 pCt. med disse Afgrøder.

Kommer hertil, at baade Kvægholdet og Svineholdet er betydelig mindre i denne Gruppe, er det i høj Grad paafaldende, at dens Arbejdsudgifter pr. ha er omtrent lige saa store som i den første Gruppe, nemlig henholdsvis 311 og 321 Kr., medens Bruttoudbyttet er ca. 2½ Gang større i denne. Den store Forskel i Bruttoudbytte skyldes foruden Forskellen i Høst- og Mælkeudbytte pr. Ko til lige et alt for lille Svinehold i den sidste Gruppe, og det kan saaledes med Sikkerhed siges, at baade Driftsledelse og Arbejdsudnyttelse har været meget mangelfuld i Landbrugene indenfor denne Gruppe.

Iøvrigt viser en stærkere Gruppering af Materialet ligesom de nærmest foregaaende Aar, at den intensive Drift gennemgaaende har givet det bedste økonomiske Resultat, dog saaledes, at et meget stort Kvæghold i Forbindelse med udstrakt Dyrkning af Foderafgrøder kun har været lønnende, hvor Besætningens Ydeevne ligger over det normale, og hvor Hovedvægten lægges paa Mælkeproduktion.

En nærmere Undersøgelse af de enkelte Driftsgrenes Økonomi viser nemlig, at medens Korn, Kartofler, Sukkerroer og Frø har givet et pænt Nettooverskud, giver Roemarkerne et stort Underskud og Græsmarkerne kun et lille Overskud, hvilket nærmere fremgaar af omstaaende Tab. 3.

Tab. 3. Produktionsforhold for de vigtigste Afgrøder.

	Korn- afgr.	Foder- roer	Kartofler	Sukker- roer	Græs- og Gronf.
Antal Regnskaber.....	106	58	27	27	106
Antal F.-E. pr. ha.....	2.585	4.823	4.207	268 ¹⁾	1.946
Afgrødeværdi, Kr. pr. ha.....	857	950	1.758	1.702	375
Produktionsomkostngr., Kr. pr. ha	646	1.132	1.409	1.394	315
Nettooverskud, Kr. pr. ha.....	211	÷ 182	349	308	60
Produktionspris, Øre pr. F.-E....	25.0	23.5	33.5	5.20 ²⁾	16.2
Udnyttelsespris — - — ...	33.2	19.7	41.8	6.35 ²⁾	19.3
Nettooverskud — - — ...	8.2	÷ 3.8	8.3	1.85 ²⁾	3.1

Det store Underskud for Roernes Vedkommende skyldes tildels et for lille Udbytte, men dog navnlig de meget høje Arbejdsudgifter og den temmelig lave Udnyttelsespris.

Udgiften til menneskeligt Arbejde (incl. Driftslederløn) andrager for Foderroerne tæt ved 400 Kr. pr. ha og

¹⁾ hkg pr. ha. ²⁾ Kr. pr. hkg Roer.

for Hestearbejdet tætvæd 300 Kr. pr. ha. Lægges hertil Udgiften til Saasæd og Gødning — 228 Kr. —, har vi alene i disse tre Poster omtrent samme Beløb som Afgrødens Værdi; saa kommer yderligere Jordrente, Skatter, Bygnings- og Inventarudgifter samt forskellige andre Omkostninger — ialt ca. 200 Kr. eller omtrent samme Beløb som Underskudet andrager.

Den lave Udnyttelsespris skyldes fortrinsvis de dalende Priser paa levende Kreaturer og Kødvarer. Jo større Rolle Kødproduktionen spiller indenfor Besætningen, desto lavere Udnyttelsespris; thi medens Malkekøerne har betalt Grovfoderet med 19,9 Øre pr. F.-E. er den tilsvarende Pris for Opdræt og Tyre kun 13,7 Øre, og som Følge heraf staar Vestjylland med sit store Opdræt lavere i Udnyttelsespris end nogen af de andre Landsdele.

Hvad de andre Grene af Husdyrbruget angaar, er det allerede nævnt, at Svinene og Fjerkræet har givet et godt Resultat. Overskudet pr. beregnet Slagterisvin og pr. Høne har været henholdsvis 24,00 og 11,85 Kr. — altsaa har 20 Høns paa det nærmeste givet samme Overskud som 1 Gris.

For Hesteholdets Økonomi har Aaret derimod været meget ugunstigt. De høje Foderpriser og de vanskelige Afsætningsforhold for unge Heste bringer den gennemsnitlige Udgift pr. beregnet Arbejdshest op til 1282 Kr. aarlig eller pr. Arbejdstime til 99 Øre. Det sidste Beløb svinger ikke meget fra den ene Landsdel til den anden; men det ligger en Del lavere i de store Brug end i Bønderbrugene, hvorimod Udgiften pr. Arbejdshest selvfølgelig er størst i de store Brug, dels fordi Hestene er større, og dels fordi de har flere Arbejdsdage. Derved kommer Udgiften pr. ha ned paa 139 Kr. for de store Brug, men op paa 217 Kr. i Husmandsbrugene.

Alt i alt viser Udgiften til Hesteholdet en Stigning fra Aaret forud paa 50—60 pCt., hvilket er mere end det

dobbelte af Stigningen i Udgiften til den manuelle Arbejdskraft, og den forøgede Udgift er desto større jo større Andel Opdrættet har i den samlede Hestebestand, et Udtryk for, at Hesteopdræt allerede i 1919—20 har været en daarlig Forretning.

Sluttelig skal blot nævnes, at Husholdningsregnskaberne viser en gennemsnitlig Udgift pr. Normal-Kostdag af 2,87 Kr. mod 2,36 i 1918—19 og 1,96 Kr. i 1917—18. Udgiften varierer fra 2,99 Kr. paa Fyn og de sydlige Øer til 2,31 Kr. i Vestjylland og fra 3,31 Kr. i de store Brug til 2,36 Kr. i Husmandsbrugene.

Den store Forskel skyldes formentlig ikke alene en bedre gennemført Økonomi i Vestjylland og i de smaa Brug, men eventuelt tillige, at Børnenes Omregning til Voksne efter den Skala, som Bureauet benytter, maaske i nogen Grad bidrager til, at Antallet af Kostdage i de smaa Brug, hvor Familiens egne Kostdage spiller langt den største Rolle, bliver relativt højt og dermed Prisen pr. Kostdag noget lavere.

København F. i Jan. 1922.

O. H. Larsen.

Vildmoserne.

Af Kontorchef *H. C. Larsen.*

Det store lyngklædte Øde i det nordlige Jylland — Store og Lille Vildmose, der tilsammen udgør omtrent 2 Kvadratmil, den »lille« for øvrigt noget mere end den »store« — har i Tidernes Løb sat ikke blot Digternes, men ogsaa Teknikernes og Landøkonomernes Tanker i Bevægelse og givet Anledning til mange mere eller mindre fantastiske Projekter og Planer om at hæve de Skatte, disse store Mosestrækninger rummer i den dybe Tørve-masse og det omfattende Jordareal. Tørven maatte kunne benyttes til Brændsel — nogle mente til Sprit — og Arealet dyrkes op og give nyttigere Afgrøder end Lyng og Pors. Men det viste sig altsammen at være Fantasier — altsaa de for Moserne karakteristiske Lygtemænd!

Krigen aabnede imidlertid vore Øjne for dette som for saa meget andet. Da Brændselsnøden og Arbejdsløsheden i 1917 lagde sin kolde Haand over vort Erhvervsliv, Ødelæggelsen af vore gode Engarealer paa Lavmose ved Tørveskæring tog Fart og Trangen til Udvidelse af vort dyrkelige Areal til Forøgelse af vor hjemlige Produktion voksede, tog Landbrugsministeriet Spørgsmaalet om Udnyttelsen af Vildmoserne til Brændsel og til landbrugs-mæssig Kultur op til nøje Undersøgelse og Overvejelse. Det tog dog lang Tid, før man fandt den rette Form og en farbar Vej til Løsning af dette store Problem. Ikke mindre end tre Lovforslag maatte udarbejdes, to af dem blev fremsatte og behandlede i Rigsdagen, men kun eet op-

højedes til Lov. Dette skete den 14. April 1920; men man var dog herved efter 2½ Aars Forløb ikke naaet videre end til at »bemyndige Landbrugsministeren til at nedsætte en af 5 Medlemmer bestaaende Kommission med den Opgave paa Grundlag af det foreliggende Materiale at undersøge Mulighederne for og derefter eventuelt stille Forslag til Regeringen om en rationel Ordning af Forholdene i og om Store Vildmose i Aalborg og Hjørring Amter og Lille Vildmose i Aalborg Amt, saaledes at der skabes Betingelser for en effektiv Udnyttelse af Tørvemassen i Moserne eller Dele af disse og for Mosernes landbrugsmæssige Anvendelse«.

Kommissionen blev nedsat den 24. August 1920 og kom til at bestaa af fem fortræffelige Landøkonomer, nemlig Forpagter *Chr. Sonne*, Statskonsulent *Fr. Hansen*, Forsøgsleder *L. P. Jacobsen*, Konsulent *M. K. Kristensen* og Dr. phil. *A. Mentz*, med førstnævnte som Formand og sidstnævnte sammen med Sekretæren, Konsulent *J. Rasmussen*, som tørvekyndig. Kommissionen har derimod maattet savne Repræsentanter for Kulturtekniken og den specielle Tørveteknik og har derfor paa disse Omraader maattet søge Raad hos en Række tilkaldte sagkyndige.

I December 1921, efter knap 1½ Aars Forløb, har Kommissionen afgivet Betænkning. Det maa formodes, at det er det forudgaaende, meget omfattende Undersøgelsesarbejde, som med Bevilling og Billigelse af Rigsdagen blev foretaget i Moserne, særlig i Store Vildmose, og den deraf fremgaaede Udredning af hele denne meget omfattende og indviklede Sag, der, i Forening med en energisk og maalbevidst Stræben under en kyndig og sikker Ledelse i Kommissionen, har gjort det muligt for denne paa forholdsvis saa kort Tid at løse de Opgaver, der var paalagt den.

Ved Udarbejdelsen af det af Landbrugsministeren forelagte Lovforslag om Kommissionens Nedsættelse var det Forudsætningen, at Staten 1) skulde erhverve største Delen af Store Vildmose, medens der i saa Hen-

seende kunde ses bort fra Lille Vildmose, hvis Udnyttelse paa formaalstjenlig Maade vilde blive taget op af Ejeren selv, 2) ved Kombination af offentlig og privat Virksomhed afdrive Store Vildmoses Tørvelag, hvis Mægtighed er 1—5, gennemsnitlig 3 Meter, og hvis Værdi som Brændsel svarer til ca. 5 Mill. Tons Stenkul, benytte Tørven paa Stedet til Drift af Fabriker eller Elektricitetsværker, hvilket skulde kunne betale sig, saa længe Kullenes Pris, som dengang var omkring 200 Kr. pr. Ton, ikke gik under 30 Kr. pr. Ton, og derpaa 3) efterhaanden, som Mosen blev afdrevet, opdyrke og kultivere den med det øverste Rømjordslag dækkede Bund til Landbrugsareal, som derefter skulde overlades Private til Drift, væsentlig i mindre Brug og saa vidt muligt i Forbindelse med Jord i ældre Kultur. En saadan Opdyrkning og Kultivering af Bunden under Mosen vilde det her, som paa mange andre Højmoser, være muligt at gennemføre paa lønnende Maade, fordi Mosernes mineralske Bund ligger 4—5 Meter højere end Havet, saaledes at den kan afvandes ved fri Afstrømning, altsaa uden Vandløftning. Mosens Afdrivning vilde imidlertid i alle Tilfælde vare meget længe — alt efter det Tempo, der anlægges, fra 50 til 150 Aar — og Ministeriet tilføjede derfor i Anmærkningerne til Lovforslaget: »For i dette Tidsrum saa vidt muligt at udnytte den urørte Mose vil store Dele af denne kunne tages under Kultur efter de Erfaringer, der foreligger om Kultivering af uafgravede Højmose«. Naar Tiden til Afdrivning af de dyrkede Arealer da maatte være inde, kunde Kulturlaget tænkes overført fra Mosens Overflade til dens Bund, efterhaanden som Afdrivningen skred frem.

I den Tid, der er forløbet, siden disse Planer blev fremsatte, har Situationen imidlertid i flere Henseender forandret sig meget. Bl. a. er Kulprisen faldet fra 200 Kr. til 40 Kr. pr. Ton, og dette har naturligvis i betydelig Grad kølet Tørvefabrikanternes Interesse for den tørvetekniske Side af Vildmoseprojektet. Kommissionens

Betænkning beretter da ogsaa om det private Initiativs Tilbageholdenhed. Der er »kun i beskedent Omfang rettet Henvendelse til Kommissionen angaaende Fremstilling af Vildmosetørv, og kun en enkelt af de den forelagte Planer er hidtil bragt til Udførelse.«

Under disse Omstændigheder — og da det har vist sig, at der, som af Ministeriet forudsat, har kunnet ses bort fra Statens Indgriben eller Medvirkning ved Nyttiggørelsen af Lille Vildmose — har Kommissionens Arbejde ganske naturlig hovedsagelig formet sig om Tilrettelæggelse af den landøkonomiske Udnyttelse af den uopdyrkede Del af Store Vildmose i u a f g r a v e t Stand, overensstemmende med den Tanke, der laa til Grund for den foran citerede Anmærkning til Lovforslaget.

Efter Kommissionens Forslag har Staten saaledes i Begyndelsen af Aaret 1921 for en Pris af 250 Kr. pr. ha erhvervet det Stamhuset Birkelse tilhørende Areal paa 2800 ha af Mosen, hvorom Ministeriet havde ført Forhandling med Stamhuset om Køb allerede i Efteraaret 1918 for 300 Kr. pr. ha, men uden Resultat, fordi Hensynet til en paa Arealet hvilende Forpagtningsforpligtelse paa dette Tidspunkt mentes at hindre Stamhuset i at sælge.

Endvidere har Staten for en Købesum af 30,000 Kr. efter Kommissionens Indstilling, ligeledes overensstemmende med den gamle Plan, erhvervet den til Hammelmose Mølle knyttede Ret til Opstemning af Vandet i Ry Aa nord for Vildmosen og nedlagt Opstemningen, der var til Hinder for en rationel Afvanding af de store, værdifulde Engarealer i og omkring Mosen.

Ved disse Erhvervelser var der skabt det fornødne Grundlag for Kommissionens videre Arbejde og for den heraf flydende Vejledning til Storkultur paa Højmose. Arbejdet begyndte med foreløbig Afvanding af Statsarealet — en Foranstaltning, der er lige nødvendig, hvad enten det er Opdyrkning eller Tørveproduktion, der tilsigtes. Afvandingen foretages med 2 m dybe Aflednings-

grøfter med 200 m indbyrdes Afstand, ved Hovedgrøfter og Skelgrøfter samt Grøfter langs 3 nye Færdselsveje, som er anlagte i forskellige Retninger tværs over Arealet. Og Arbejdet er, af Hensyn til Ønskeligheden af snarest muligt at sætte den bløde, vandfyldte Mose i Stand til at bære Arbejdsmateriellet, fremmet mest muligt — Arbejdsløsheden har for øvrigt ogsaa opfordret dertil — og det vil i en nær Fremtid være tilendebragt.

Allerede i Foraaret 1921 kunde det næste forberedende Arbejde — Tilintetgørelse af Lyngvegetationen og Planering og Behandling af Mosens øverste Lag — paabegyndes. Det udføres med en for Statens Regning anskaffet *M o t o r f r æ s e r* fra Firmaet *H. Lanz* i Mannheim. Denne Maskine benyttes i stor Udstrækning paa tyske Højmoser og udfører dette ellers meget brydsomme og bekostelige Arbejde grundigt og godt, hurtigt og billigt. I Løbet af Sommeren og Efteraaret 1921 er ca. 420 ha af Mosen gjort i Stand paa denne Maade, og Arbejdet fortsættes.

Til det herefter følgende Grundforbedringsarbejde, Mergling og Kalkning, er der truffet omfattende Forberedelser ved Anskaffelse af Materiel til Transport af Mergelen, som findes i og ved Mosen. Mergel og Kunstgødning skal nedbringes ved en fornyet Fræsning, der afsluttes med Tromling, hvorefter Arealet skulde være færdigbehandlet til Besaaing med Kløver- og Græsfrø til Udlæg som varig Græsgang. En frodig Bestand af gode Græsmarksplanter, særlig egnet til Afgræsning, er Hovedformaålet med Kulturen, og at denne kan gennemføres, saaledes at den kan svare Regning, anser Kommissionen for at være tilstrækkelig dokumenteret ved allerede foreliggende Erfaringer, hvorom Betænkningen bringer nærmere Oplysninger.

Omkostningerne ved Erhvervelsen og Kultiveringen anslaaes til følgende Beløb pr. ha: Købesum for den raa Mose 250 Kr., Vandafledning 100 Kr., Fræsning to Gange 150 Kr., Mergling 400 Kr., Kunstgødning som første Til-

skud med et Indhold af 100 kg Fosforsyre og 160 kg Kali pr. ha 100 Kr. samt Græsfrø 100 Kr., ialt 1100 Kr.

Paa det af Statens Forsøgsstation ved Tylstrup opdyrkede Areal af Store Vildmose har den aarlige Tilvækst af Græsningskreaturer — altsaa Kødproduktionen paa Græsningsarealet — i Gennemsnit af 6 Aar med en aarlig Tilførsel af 50 kg Fosforsyre og 80 kg Kali været 278,3 kg pr. ha, varierende mellem 392 og 186 kg, eftersom det er yngre Græsgang i et gunstigt Aar eller ældre Græsgang i et ugunstigt Aar. Paa tyske Højmoser regnes ligeledes med en aarlig Tilvækst af ca. 300 kg pr. ha, eller omtrent det samme som paa gode Marskgræsgange.

Med en saadan Indtægt vil der efter Udredning af den aarlige Udgift til Kunstgødning og andre, lidet betydende Vedligeholdelsesudgifter blive et forholdsvis stort Beløb til Forrentning af den Kapital, der er anbragt i Mosen. Det er da ogsaa Hensigten at opdyrke og kultivere største Delen af Statsarealet til Græsningsbrug ved Løsdrift, formentlig overvejende i Tilslutning til omliggende Landbrug, dog muligvis senere, naar fornøden Erfaring er indvundet, ogsaa til Oprettelse af selvstændige, mindre Landbrug efter den oprindelige Plan.

Jævnside med det landøkonomiske Arbejde har Kommissionen derhos ved Forhandling med tørveteknisk og elektroteknisk sagkyndige og ved Nedsættelse af et Udvalg af disse undersøgt og overvejet Mulighederne for Mosens industrielle Udnyttelse. En Prøvevirksomhed for Tilvirkning af Tørv efter en ny Metode er i 1921 etableret paa Statsarealet, idet der er afsluttet Kontrakt med Aktieselskabet »Hydropeat« med Ret for dette til at anlægge og drive et Hydropeat-Værk paa Arealet gennem en tiaarig Periode. Efter de foreliggende Undersøgelser og foretagne Prøver synes Hydropeat-Metoden, i hvilken Principet er ved en kraftig Vandstraale at løsne og findele Tørven i Mosen til en tyndt flydende Masse, som gennem Rør ledes ud paa Læggepladsen, ved sin praktiske Anvendelighed og billige Produktion at have en

Fremtid for sig, for saa vidt der i det hele taget kan paa-regnes i Fremtiden at være Betingelser til Stede for Stor-drift i Tørveindustrien. I saa Henseende har man overvejet et af Ingeniør *Ib M. Nyboe* fremsat Forslag om, at Staten med det Formaal at skaffe Vished for Vildmose-tørvens økonomiske Anvendelighed til Fremstilling af Elektricitet skulde anlægge og drive en mindre, elektrisk Kraftcentral i eller ved Vildmosen med fast Leverance til allerede bestaaende Værker. Men Udvalget er med Tilslutning af Kommissionen foreløbig kommet til det Resultat, at det under de nuværende Forhold ikke tør tilraade Staten at anlægge et saadant Forsøgsværk. Derimod anbefaler det Afprøvning af de forskellige Tørvefremstillings-Metoder, der har været fremme til Overvejelse, og Kommissionen stiller sig meget imødekommende dertil og udtaler sig indtrængende for, at Staten paa de lempeligst mulige Vilkaar og med enhver rimelig Støtte giver Private Adgang til paa Statsarealet at foretage Forsøg med Fremstilling af Vildmose-tørv.

Kommissionen bliver da foreløbig — indtil en endelig Ordning af Ledelsen af Arealets fortsatte Kultivering og Drift er truffen — siddende for at varetage det fornødne. — Og medens vi alle glæder os over, at det begynder at grønnes deroppe paa de store, brune Flader, venter vi paa, om Storindustriens Hjul vil begynde for Alvor at snurre Tørven af Mosen og føre Kulturlaget tilbage paa den afgravede Bund. — Maaske kommer vi til at vente længe, men det har mindre at betyde. Kreaturerne græsser allerede deroppe og trives godt — der er kommet landøkonomisk Liv og Virksomhed i den døde Mose, og det er Hovedsagen.

Udkomne Bøger.

Regnskabsbog for mindre Landbrugere. Udgivet paa Foranledning af de samvirkende Sogneraadforeninger i Danmark. (Olaf O. Barfod og Co.'s Forlag, København 1921). Efter at de samvirkende Sogneraadforeninger havde henvendt sig til Landsoverskatteraadet om Affattelsen af en Regnskabsbog for Landbrugere i en saa let fattelig Form som muligt, nedsatte Landsoverskatteraadet til Udarbejdelsen af en saadan Regnskabsbog et Udvalg bestaaende af Repræsentanter for det selv og de samvirkende Sogneraad-, Landbo- og Husmandsforeninger. Det er denne Regnskabsbog, som nu foreligger med Afdelinger til Kassebog, Forbrugslister og Statusopgørelser. I et Forord udtaler Udvalget bl. a.: »Bogen er kun beregnet for mindre og middelstore Landbrugere, der ikke for Tiden fører et egentligt Regnskab over Bedriftens forskellige Grene . . . . For Landbrugere, der fører en nøjagtig Kassebog og Forbrugsliste fra Dag til Dag og faar Driftsregnskab og Status opgjort efter de i Bogen angivne Principper, vil Regnskabet overfor Skattemyndighederne som Regel være tilstrækkeligt Bevis for Størrelsen af den skattepligtige Indkomst og Formue.«

Beretning om Nordiske Jordbrugsforskeres Forenings Kongres i København i Juli 1921 ved Foreningens Generalsekretær *E. Lunding*. 530 Sider. (Københ.). — Beretningen bringer Referater af de paa Kongressen holdte op imod 40 Foredrag og Meddelelser om de til den knyttede 5 Udflugter. Jordbrugsforskere fra de 4 skandinaviske Lande behandlede paa Kongressen Spørgsmaal af stor Betydning for Nordens Landbrug, og Beretningen bringer meget nyt ikke blot for dem, der ikke deltog i Kongressen, men ogsaa for Deltagerne, thi det var jo umuligt for disse at høre alle de Foredrag, som holdtes. Beretningen er et Værk af blivende Betydning, hvis Virkninger sikkert vil spores i vide Kredse, den bærer Vidnesbyrd om, hvor langt Jordbrugsforskningen, baaret frem af dygtige Mænd, er naaet paa mange af Landbrugets Omraader, og den er en smuk Slutsten paa den unge Forenings vellykkede første Kongres.

- Aarsberetning fra det veterinære Sundhedsraad for Aaret 1920. Udarbejdet af *Povl Hansen*. 239 Sider. (Københ.).
- Anden Beretning om Undersøgelse af de enkelte Køers Mælk. Ved Inspektør *P. Langmack*. 160 Sider. — Fjerde Beretning om Forsøg med Malkemaskiner. 82 Sider. — Udgivne af Forsøgslaboratoriet. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Beretning om Foreningen af jyske Landboforeningers 47. Delegeretmøde i Aarhus i Oktober 1921. 144 Sider. (Aarhus).
- Dansk Tidsskrift-Index. Systematisk Fortegnelse over Indholdet af 200 danske Tidsskrifter. Udarbejdet af *Svend Dahl* og *Th. Døssing*. Femte Aargang 1919. 335 Sider. (H. Hagerups Forlag. Københ.).
- Beretning om systematiske Undersøgelser samt skitserede Muligheder vedrørende Jorders Trang til Grundforbedring. 1920. Udgivet af Statens Grundforbedringsvæsen. III Række Nr. 5. (Københ. 1921).
- Landøkonomisk Aarbog for 1922. Udgivet ved Landbrugsministeriets Foranstaltning. Redigeret af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ved Selskabets Kasserer *H. M. Knudsen*. 168 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Beretning om Planteavlsarbejdet i de samvirkende jyske Husmandsforeninger. 1921. Ved *A. H. Madsen*. 212 Sider. (Aarhus).
- Betænkning afgivet af Vildmosekommissionen af 24. August 1920. 82 Sider. (Københ.).
- Beretning fra Statsfrøkontrollen (Dansk Frøkontrol) for det 50. Arbejdsaar fra 1. Juli 1920 til 30. Juni 1921. Ved *K. Dorph-Petersen*. 47 Sider. (Københ.).
- Fællesledelsen af Kvægavls- og Kontrolforeninger i Fyns Stift. Beretning for Aaret 1920—21. Udarbejdet af Konsulenterne *Jørg. Fr. Petersen* og *Moritz Hansen*. 169 Sider. (Odense).
- Arealets Benyttelse i Danmark den 15. Juli 1919. Udgivet af Det statistiske Departement. (Statistiske Meddelelser. 4. Række, 61. Binds 2. Hefte). 205 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Mindre Meddelelser.

Bretlands Indførsel af forskellige Landbrugsprodukter i 1921.

I Henhold til den nys udkomne officielle Statistik over Bretlands Ind- og Udførsel i 1921 var i dette Aar Indførselen af Smør, Bacon og Æg fra Danmark som nedenfor anført. Til Sammenligning anføres Tallene for 1913, det sidste Aar før Verdenskrigen, og for 1920.

	1913 cwts.	1920 cwts.	1921 cwts.
Smør			
fra Danmark	1.706.759	817.268	1.250.176
den samlede Indførsel.	4.139.028	1.702.203	3.523.998
Bacon			
fra Danmark	2.334.945	704.075	1.849.885
den samlede Indførsel.	4.857.890	5.611.630	5.677.786
Æg	St. Hundred	St. Hundred	St. Hundred
fra Danmark	4.264.943	3.939.437	4.735.275
den samlede Indførsel.	21.579.950	7.060.508	10.538.312

Naar Indførselen af Smør er stegen stærkt i Fjor, skyldes det forøgede Tilførsler fra Danmark, Argentina, Australien og Ny Zealand. Særlig er Importen fra den 5. Verdensdel vokset, den udgjorde fra Australien i 1920 og 1921 henholdsvis ca. 224.000 cwts. og 928.000 cwts., fra Ny Zealand henholdsvis 275.000 cwts. og 709.000 cwts. Tilførslerne fra disse Lande plejer som bekendt at svinge betydeligt, og det er antagelig exceptionelle Forhold, der har bragt dem saa højt op i Fjor. Argentina bliver næppe noget virkeligt Mejeriland, men dets Hovedproduktion bliver vistnok Slagtedy, baseret paa Udførsel.

Den største Tilførsel af Bacon er i de senere Aar kommen fra de Forenede Stater og Canada, men fra 1920 til 1921 er Tilførslerne gaaet stærkt tilbage, fra Fristaterne saaledes fra $3\frac{1}{8}$ Mill. cwts. til $2\frac{1}{2}$ og fra Canada fra $1\frac{1}{2}$ til 0.8 Mill. cwts. Derimod har Danmark mere end fordoblet sin Udførsel og vil sandsynligvis i 1922 atter blive Storbritanniens største Leverandør. Kvalitetsforskellen mellem amerikansk og dansk Flæsk fremgaar af Indførselsværdierne: uagtet Tilførslerne fra Staterne er ca. 660.000 cwts. større end fra Danmark, er Ind-

førselsværdien af amerikansk Bacon henimod 700.000 £ mindre end af dansk.

Medens Rusland før Verdenskrigen tilførte Storbritannien langt det største Antal Æg, kommer der nu ingen Tilførsler her fra, medens Randstaterne og Polen dog nu er begyndt at udføre. Danmark er nu langt den største Ægleverandør. Naar den samlede Ægudførsel i 1921 endnu ikke var naaet op til at være halvt saa stor som i 1913, skyldes det (foruden Rusland) navnlig, at Lande som Frankrig, Tyskland, Italien og Østrig-Ungarn, der tidligere udførte mange Æg til England, nu i meget væsentlig Grad eller helt har standset Tilførslerne.

— Der holdtes i Juli Maaned i Fjor i London en Kongres af Landbrugsrepræsentanter for hele det engelske Imperium. Spørgsmaalet, hvorledes dette kunde blive »selvforsynende« med Levnedsmidler drøftedes, det blev fremhævet, at der i Tide maatte træffes Forholdsregler mod en Gentagelse af den Risiko, at England under en ny Krig kom til »at staa foran Sulten«, og en Resolution herom vedtoges. Landbrugskonsulent *Harald Faber* skrev i en Indberetning af 31. August, at Kongressen »ikke har vakt nogen større Opmærksomhed og heller ikke kan ventes at faa nogen større Betydning. Dertil var Emnerne for spredte og for vidtrækkende og Forhandlingerne noget fjærnt fra det praktiske Livs Foreteelser«. Hr. Faber tilføjer, at han ikke mener, der er Udsigt til, at Forhandlingerne vil komme til at berøre vor Eksport af Landbrugsprodukter til England.

Landejendomssalg og Landejendomspriser i 1920. I Aaret 1918 var Salget af Landejendomme langt det største, det nogen Sinde har været, nemlig 18.489 Ejendomme med over 2 Skpr. Hartkorn. I 1919 solgtes der 13.273 Ejendomme og i 1920 kun 10.233, det vil sige, at Omsætningen var endog mindre end i Aarene umiddelbart før Krigsperioden. Af de i 1920 solgte Ejendomme var 4358 Gaarde og 5875 Huse. Af det samlede Antal Salg var 1468 »Familiesalg«, det vil sige Overdragelse til Børn og Svigerbørn. Antallet af Tvangssalg var kun 22.

Salgsprisen pr. Td. Hartkorn var for hele Landet:

		for Jord og Bygninger	for Besætning og Inventar	den samlede Salgspris
		Kr.	Kr.	Kr.
1919	Huse	27.344	11.226	38.570
	Gaarde	15.506	6.136	21.642
1920	Huse	25.203	13.678	38.881
	Gaarde	13.811	7.940	21.751

Salgsprisen pr. Td. Hartkorn for Jord og Bygninger er alt-saa gaaet ned siden 1919 — et Udtryk for et begyndende Om-slag i Priserne. Derimod er Værdien af Besætning og Inven-tar stegen fra 1919 til 1920, og Grunden hertil maa hovedsagelig søges i, at Besætninger og Beholdninger er blevne forøgede noget, medens Nedgangen i Priserne i 1920 kun var begyndt paa enkelte Punkter, samtidig med at der paa enkelte andre Punkter var Prisstigning.

Lægges Besætnings- og Inventarværdien til Salgsprisen for Jord og Bygninger, bliver Prisen for den samlede Ejendom en lille Kende højere i 1920 end i 1919 og det højeste, den nogen Sinde har været. Alligevel mærkes tydeligt det ind-trædende Omslag i den lavere Pris paa Jord og Bygninger og i et stærkt aftaget Antal Salg.

Som sædvanlig ligger Priserne pr. Td. Hartkorn baade uden og med Besætning og Inventar betydeligt højere i Jyl-land end paa Øerne. Og som altid er Husene betalt langt højere end Gaardene, medens indenfor disse de mindste Gaarde er betalt højere end de mellemstore og disse atter højere end Gaardene med 12 Tdr. Hartkorn og derover. For denne sidste Gruppe Ejendomme var den samlede Salgspris i 1920 lavere end i 1919, henholdsvis ca. 19.400 Kr. og 19.950 Kr.

Forsøgene med Malkemaskiner.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 1. Februar 1922 af Statskonsulent, Docent *Anton Christensen* og Forsøgsleder *A. V. Lund*.

I.

Af Statskonsulent, Docent *Anton Christensen*.

Alerede for 60 Aar siden syslede adskillige Landmænd, Opfindere og Fabrikanter med Malkemaskiner.

Til den 9. danske Landmandsforsamling i Odense 1862 anmeldtes 4, af hvilke den ene var konstrueret af Professor *Camilius Nyrop*, som paabegyndte Maskinee 1853, altsaa forinden de amerikanske Malkemaskiner omtaltes. Udstillingskomitéen, der iøvrigt var skeptisk over for de udstillede Malkemaskiner efter amerikansk Mønster, tilkendte Nyrops Maskine »Hæderlig Omtale«. Den udstilledes samme Aar paa Verdensudstillingen i London, hvor den forsvandt paa en mystisk Maade. Iøvrigt bidrog Verdensudstillingen til at vække en midlertidig Interesse for Maskinmalkning. Den besøgte af adskillige danske Landmænd, deriblandt Etatsraad *Chr. Eckardt*, Ørumgaard, som i »Ugeskrift for Landmænd« 1862, II. Bd., S. 233, under Overskriften »En Malkemaskine« beskriver »denne mærkelige lille Maskine og dens Anvendelse, saaledes som jeg saa den«. Artiklen er ledsaget af en Illustration, som viser et Apparat bestaaende af Spand, Luftpumpe med Pumpestænger og 4 Patterør; den betjenes ved, at en Person bevæger de to Pumpestænger, og virker iøvrigt ved Sugning. Køerne staar roligt under Arbejdet, og der malkes $4\frac{1}{2}$ Pot i hvert Minut (en imponerende Præstation!). Hr. Eckardt fandt Arbejdet

tilfredsstillende og bestilte straks en Maskine, som da kostede 22½ Rigsdaler; det var i Slutningen af Juni, og den 28. Oktober skriver Forfatteren: »uagtet Fabriken leverer 50 Stkr. færdige hver Dag, skal dog Turen endnu ikke være kommen til mig, hvoraf synes at fremgaa, at der er Rift om at faa denne lille Maskine, som Følge af, at man har god Tiltro til den som et praktisk Fremskridt.« . . . .

Maskinen kom dog til Ørumgaard, og Etatsraad Eckardt meddeler 28 Aar efter paa Redaltionens Opfordring sine Erfaringer i »Ugeskrift for Landmænd« 1890. II. S 204, af hvilket det fremgaaer, at Maskinen anvendtes nogen Tid med Held, men viste sig senere upraktisk af flere Grunde; den var anstrengende at arbejde med og ikke arbejdsbesparende, bl. a. fordi der skulde eftermalkes. En lignende Maskine blev prøvet af Sorø Amts landøkonomiske Selskab og omtales meget rosende i »U. f. L.« 1863, I. Bd., S. 290. Maskinerne blev efterlavede her i Landet, og der findes fra den Tid adskillige Annoncer om Malkemaskiner; disse fik dog ingen praktisk Betydning og nævnes nærmest for at godtgøre, at man her i Landet har haft Opmærksomheden henvendt paa mekaniske Malkeapparater fra disses første Dage og endogsaa har ydet en Indsats paa dette Omraade. Maskiner som *Colvins* og andre, der fremkommer i de følgende Tiaar, er væsentlig af samme Type, d. v. s. Enkeltmaskiner til Haandkraft, som flyttes fra Ko til Ko; de er ikke knyttet til nogen Installation og kan bruges saavel i Marken som i Stalden. Det samme var iøvrigt ogsaa Tilfældet med de første af de Apparater der konstrueredes af den danske Opfinder *Jens Nielsen*, som næsten hele sit Liv har beskæftiget sig med Malkemaskiner, der dog virkede ved direkte Tryk paa Patterne og ikke ved Sugning.

I »Tidsskrift for Landøkonomi« 1890, S. 659—665, omtaler Veterinærkonsulent *J. Arup* udførlig en **Malke**maskine, som er konstrueret af den skotske Ingeniør *Will*.

Murchland: Der var Motor, Pumpe, Ledninger, Spand og Pattekopper m. m.; Maskinen virkede ved Sugning og nærmede sig Nutidens Malkemaskiner. En anden Skotte, Dr. A. *Shiels*, konstruerede Malkemaskinen »Thistle«; disse to Maskiner benyttedes lidt i Storbritannien og Tyskland, og der foreligger en udførlig tysk Prøveberetning fra 1899. Patteorganet synes dog at være ufuldkommet; en Del Yvere og Patter tog Skade, og Maskinerne gik af Brug; ud fra disse eller andre Erfaringer advarede Professor C. O. *Jensen* ved Dyrlægemødet i København 1895 mod Indførelse af Malkemaskiner.

I 1907 installeredes paa Ourupgaard Malkemaskinen *Lawrence-Kennedy-Gillie*, der virker efter et kombineret Suge- og Tryksystem; Maskinen kom ogsaa til Matrups, hvor den bruges endnu. I Tidernes Løb har den forandret Navn; den hed en Tid *Phoenix* og kaldes nu *Vaccar*; der er foretaget nogle mindre Ændringer, bl. a. ved Gummiforingen, men Forsøgslaboratoriet har dog i den nylig udkomne 108. Beretning kunnet benytte den samme Kliche til »*Vaccar*«, som benyttedes i 68. Beretning til *Lawrence-Kennedy-Gillie*. ¹

Sugemaskinen »*Victoria*« kom 1908 til Fredensgaard ved Aarhus, Taastrupgaard ved Hinnerup og flere Steder.

Noget afvigende var »*Vitula*«, hvor der benyttedes to forskellige Vakuums. Den installeredes bl. a. Steder paa Storgaarden ved Haslev, Svenstrup, Sædingegaard, Rosenholm, Bregentved, Bakkegaard ved Langeskov og vakte i sin Tid betydelig Opmærksomhed. »*Wallace*«, der fremdeles benyttedes nogle Steder, »*Max*« o. fl. kom ogsaa i Brug i denne Periode, ligesom adskillige Trykmaskiner som »*Heureka*« (Jens Nielsens) o. a. blev prøvede.

Der var i Aarene 1907—09 en betydelig Interesse for Malkemaskiner; de drøftedes saavel ved Landboforeningernes Møder som ved dette Selskabs Generalforsamling, ligesom Emnet ofte behandledes i Dagblade og i den landøkonomiske Fagpresse; en for tekniske Fremskridt meget

begejstret Mand, afdøde Fabrikbestyrer *G. Faye*, skildrer efter at have set Malkemaskinanlægget paa Sædingegaard, »den oplyste Stald, de roligt arbejdende Malkemaskiner, den overordentlige Renlighed, hvor enhver Mulighed for Adgang af Staldlugt til Mælken var udelukket. Man følte, at man stod overfor et Fremskridt, en ny Tid, som var ved at bryde frem paa dette Omraade«. (U. f. L. 1909, S. 48).

De Mænd, der i disse Aar virkede som Raadgivere vedrørende Maskinmalkning, var dog mere reservede. Landhusholdningsselskabets daværende Mejerikonsulent, Hr. Ingeniør *G. Ellbrecht*, beskæftigede sig den Gang meget med Malkemaskiner, ikke alene som Skribent og Foredragsholder, men ogsaa ved at foretage praktiske Undersøgelser, vejlede Konstruktører o. lign. Desuden har Professor *B. Bøggild*, Statskonsulent *A. P. Hansen* o. fl. i de Aar leveret gode Bidrag til Belysning af Maskinmalkning, ligesom Forsøgslaboratoriets Undersøgelse paa dette Omraade fulgtes med Interesse.

Endskønt Konsulenterne gennemgaaende tilraadete at stille sig afventende, kom der dog i disse Aar ca. 70 Anlæg i Brug.

Fra Praksis faldt der i Begyndelsen meget rosende Udtalelser om Malkemaskinerne; ikke desto mindre blev flere kasserede efter 1—2 Aars Brug, fordi man mente, at Køerne gik ned i Mælkeydelse; nogle Steder fortsattes en Aarrække med at maskinmalke Kvier og haandmalke de ældre Køer. Under Krigen blev det vanskeligt at faa Gummi og passende Drivkraft; Malkemaskinerne kom af disse Grunde flere Steder ud af Virksomhed, og der var faa i Gang ved Krigens Slutning.

De stigende Lønninger i Forbindelse med Vanskelighederne med at faa Malkningen udført bevirkede, at man i Praksis atter fik Lyst til at forsøge Maskinmalkning, og der er i de sidste Par Aar installeret over 400 Anlæg. Det var derfor betimeligt, at Forsøgslaboratoriet atter iværksatte Malkemaskineforsøg, som kom til at omfatte »Dana«, »Manus III«, »Omega«, »Universal« og

»Vaccar«. »Perfection« var oprindelig ogsaa med i Forsøgene, men paa Grund af Mund- og Klovesyge paa Prøvestedet, Brattingsborg, maatte Observationerne indstilles, og denne udbredte Maskine kom derfor ikke med i Undersøgelserne.

Hr. Forsøgsleder A. V. Lund vil gøre Rede for Forsøgenes Resultater, og jeg har kun at meddele lidt om Maskinernes Indretning; de arbejder alle ved fortyndet Luft og kræver som fast Installation Kraftmaskine, Luftpumpe, Vindkedel med Trykregulator, faste Rørledninger med Trykmaalere; Rørledningerne har Hane med Nippel, hvorpaa Gummislangen til Malkemaskinen anbringes.

Manus, Omega, Universal og Vaccar arbejder efter det saakaldte kombinerede Suge- og Tryksystem, hvilket ogsaa er Tilfældet med Perfection og flere andre. Pattekoppen bestaar af et Metalhylster og inden i dette et Gummirør, som kan slutte tæt til Patten. Ved Hjælp af Pulsatoren kan Koppen sættes i Forbindelse med Vakuumledningen eller den atmosfæriske Luft, saa der skiftevis suges eller trykkes paa Pattegummiet. I Virkemaaden med Hensyn til selve Malkningen er der ingen Væsensforskkel paa disse 4 Maskiner, der iøvrigt ogsaa virker ganske som adskillige af dem, der kom hertil for 15 Aar siden. Manus og Omega er svenske Maskiner, som bæres af Koen under Malkningen og er forsynede med Celluloidrør, som leder Mælken til Beholderen, medens de amerikanske Maskiner »Perfection« og »Universal« og den engelske »Vaccar« staar paa Gulvet, og Mælken ledes til Beholderen gennem Gummislanger.

Ved disse Maskiner er der kun én Pulsator, som i Reglen er anbragt paa Malkespandens Laag; Manus og Omega, som bæres af Køerne, er Enkeltmaskiner; af de øvrige anvendes mest Dobbeltmaskiner, som malker 2 Køer samtidig. Ved Vaccar følges Sugning og Sammentrykning i alle 4 Pattekopper, ved de andre veksler det, naar Pattegummiet udvides i de to Kopper, trykkes det sammen i de andre to.

Den nye danske Maskine »Laktos« har Trykluft og svagt Vakuum og kræver derfor to Rørledninger i Stalden.

»Dana« afviger fra de øvrige prøvede ved at arbejde uden Tryk og kun ved afbrudt Sugning; den har Afbrydermekanisme — Pulsator — i Bunden af hver Sugkop, saa denne behandler sin Patte uafhængig af de øvrige; noget lignende er Tilfældet med Tryk- og Sugmaskinen »Wallace«. Dana har Enkelt- og Dobbeltmaskiner som de øvrige. Rørledningens Lysning er 2 Tommer og betydeligt større end ved de andre prøvede Anlæg. Den arbejder med kraftigere Vakuum, nemlig 460 mm, medens de andre malker ved 350—395 mm Vakuum. »Lister« er en ny enkelt Sugemaskine, som bruges et Par Steder paa Sjælland.

Ved de prøvede Anlæg er der benyttet Elektromotorer som Drivkraft. — Kraftforbruget afhænger af Pumpens Konstruktion og Anlæggets Størrelse. Ved Forsøgene har Kraftforbruget varieret stærkt ved de forskellige Anlæg, men det maa fraraades at tillægge disse Variationer for stor Betydning ved Bedømmelse af det samlede Anlæg, dels fordi der er benyttet Motorer af forskellig Størrelse (fra 1—3 HK.), og dels fordi man er frit stillet med Hensyn til Valg af Pumpe; iøvrigt spiller Kraftforbruget kun en lille Rolle i Sammenligning med de samlede Udgifter til Maskinmalkning. Ved mindre Anlæg passer $\frac{1}{2}$ —1 HK. Elektromotor og ved større Anlæg en 2 HK. Fra Praksis har jeg ofte faaet opgivet, at Strømdgiften kan sættes til 1 Øre pr. Ko for hver Malkning ved den gængse Strømpris.

Da det kun er en saa ringe og saa uvæsentlig Del af Prøverne, jeg har haft med at gøre, og jeg anser det for hensigtsløst ved denne Lejlighed atter at give en Detailbeskrivelse af de prøvede Malkemaskiner, har jeg tilladt mig at give en kort Oversigt over Malkemaskinernes Fremkomst her i Landet, og vil nu gerne give nogle Oplysninger om Malkemaskinernes Anvendelse i Øjeblikket. Til det Formaal har jeg hen-

vendt mig til Forhandlere, som velvilligst har opgivet mig Adresser paa leverede Anlæg; i Henhold hertil skal der nu i Januar være 417 Anlæg i Brug her i Landet og adskillige flere er under Installation.

Jeg har dog ikke faaet alle Anlæg med og ved f. Eks. ikke, hvormange der benyttes af Wallace o. a., ligesom der kan findes Malkemaskiner og Forhandlere, hvis Eksistens jeg ikke kender; noget stort Antal foruden de opgivne vil der dog næppe være. Naar Anlægene lægges ind paa et Danmarkskort, faar man bedre Overblik over Fordelingen omkring i Landet; det viser sig, at Malkemaskinerne fortrinsvis anvendes i det østlige Jylland, særlig Vejleegnen samt mellem Horsens og Randers. Det har ogsaa nogen Interesse at vide, hvilke Ejendomme, der fortrinsvis anvender Malkemaskiner; det er selvsagt ikke i Husmandsbrugene, men der er langt flere i de almindelige Gaardbrug, end man almindelig antager. Af de godt 400 Anlæg jeg har Adresser paa, kender jeg Besætningens Størrelse de 241 Steder eller 60 pCt. af samtlige Anlæg.

Det viser sig, at 124 eller 52 pCt. af Anlæg med opgiven Størrelse er købt til Besætninger paa under 25 Køer, 51 eller 21 pCt. til Besætninger fra 25—50 Køer, 25 eller 10 pCt. til Gaarde med 50—100 Køer og 41 Anlæg eller 17 pCt. til Gaarde med over 100 Køer. Anlæggenes Gennemsnitsstørrelse er ca. 50 Køer.

Som allerede nævnt er der ingen væsentlig Forskel i Virkemaade paa flere af de Maskiner, som anvendes nu, og dem, der fremkom for ca. 15 Aar siden, og som mange Steder bragte Skuffelser. Man kan derfor undre sig over den store Anskaffelse i de sidste Par Aar, da man med de tidligere Erfaringer for Øje kunde vente mere Tilbageholdenhed.

For at faa nogen Klarhed herover har jeg til ca. 325 Brugere af Malkemaskiner sendt Skrivelse med Anmodning om at meddele mig deres Erfaringer vedrørende Maskinernes Anvendelse, Rengøring, Indvirkning paa Mælkeydelse m. m.

Jeg benytter Lejligheden til at bringe min bedste Tak til de mange Landmænd, som velvilligst har besvaret min Henvendelse. Mange af Svarkrivelserne giver særdeles udførlige og værdifulde Oplysninger, som der kunde være Anledning til at gengive, saafremt Tiden tillod det, men de givne Oplysninger skal komme til Anvendelse ved anden Lejlighed. Et meget kort Sammendrag af de indgaaede Oplysninger vil jeg dog tillade mig at meddele.

Som *A n s k a f f e l s e s g r u n d* nævnes i Reglen, at det efterhaanden blev vanskeligt eller umuligt at faa haandmalket. Besværlighederne hermed synes at være mindst lige saa store paa Bøndergaardene som paa de større Ejendomme; alle Steder bruges Malkemaskinerne; kun fra to større Gaarde meddeles, at Anlægget staar til Skræk og Advarsel for Malkekonerne, og det paastaas, at Maskinen ogsaa gør Nytte i denne passive Tilstand.

En meddeler: »Jeg købte Malkemaskinen i Generalstrejkedagene«, og tilføjer for at tidsbestemme nærmere eller for at mindes et kært Navn, »under Ministeriet Zahle«.

Han har iøvrigt i snart to Aar benyttet Anlægget til sin fulde Tilfredshed.

Fra enkelte store Gaarde meddeles Kalkulationer over Udgifterne til Haand- og Maskinmalkning, som afgjort er til Fordel for den sidste; paa nogle mellemstore Ejendomme finder man ikke en direkte Pengebesparelse ved Maskinmalkning, men ser Fordelen ved Arbejdssikkerheden samt ved Muligheden for at kunne forøge Koantallet, og adskillige Gaardbrugere opgiver, at Maskinmalkning er lige saa dyr eller dyrere end Haandmalkning. Kun 3—4 af de større Brugere erklærer, at de atter vil gaa over til Haandmalkning, naar det bliver let at faa Malkere, og en iøvrigt ret tilfreds Bruger finder, at den nuværende Arbejdsløshed og høje Pris paa Dollars skulde afholde fra at købe Malkemaskiner.

V e d l i g e h o l d e l s e s u d g i f t e r n e synes ikke at virke afskrækkende, selv om fleres Mening kan udtryk-

kes i en Udtalelse fra en større Landmand: »Jeg har Fabrikkerne mistænkt for, at de tager for meget for Reserven-delene, men kan dog ikke dokumentere det.«

Adskillige finder, at Malkemaskinerne arbejder forholdsvis langsomt, og en kendt Landøkonom fremhæver »den store Mangel, at der ikke vindes nogen Arbejdsbesparelse ved Brugen af Malkemaskiner, naar der tages Hensyn til den Tid, der medgaar til Maskinernes Rengøring«.

Almindeligvis synes Rengøringen dog ikke at tage generende lang Tid; den foretages iøvrigt paa ret forskellig Maade og med meget forskellig Grundighed. Alle, der udtaler sig herom, bemærker, at den maskinmalkede Mælk er ren og kommer i første Klasse paa Mejerierne.

Forsøgene har som bekendt vist, at maskinmalket Mælk ofte indeholder flere Bakterier end haandmalket.

Paa en Gaard har man erfaret, at maskinmalket Mælk indeholder saa mange luftudviklende Bakterier, at den er uanvendelig til Ostelavning, selv om den iøvrigt er sund og frisk, medens haandmalket Mælk fra samme Stald ikke bliver luftudviklende ved Henstand og kan bruges til Ost. Mælkeproducenten — en større Forpagter — vil dog ikke gaa over til Haandmalkning uden et betydeligt Vederlag.

Nævnes maa det ogsaa, at Børnemælk til København hidtil ikke maa leveres maskinmalket. Mælkens Bakterieindhold paavirkes som bekendt i høj Grad af Maskinens Rengøring; denne kan foretages saa grundig, at Mælken synes at blive forholdsvis bakteriefattig, men det er ret besværligt, forudsætter megen Omhyggelighed og godt Gummimateriale.

Nogle Brugere af »Universal« Malkemaskinen benytter til Rengøring en Vædske »Thalol«, som fremstilles af en Farmaceut i Odense; det angives, at dette Middel er meget praktisk; det er selvfølgelig ogsaa anvendeligt ved Rengøring af andre Malkemaskiner.

Alle uden Undtagelse erklærer, at Køerne befinder sig vel ved Maskinmalkning, de fleste skriver, bedre end ved Haandmalkning; en, der bruger en Benzinmotor som Drivkraft, erklærer endogsaa, at der høres et Glædesbrøl fra Stalden, naar Motoren sættes i Gang. Der er fuldstændig Enighed om, at Maskinmalkning gaar bedst med Kvier og unge Køer. Der foreligger mangfoldige og fuldstændig overensstemmende Udtalelser om, at Pattesaar er absolut sjældnere ved Maskin- end ved Haandmalkning, og en Dyr lægeudtalelse gaar i samme Retning. Det skal dog ikke forties, at en forsigtig Godsinspektør gør opmærksom paa, at Malkemaskinen kan virke smitteoverførende fra Ko til Ko.

Der er delte Meninger om Eftermalkningens Nødvendighed; nogle erklærer, at den er overflødig, naar der gives Yveret Massage, medens Maskinen er paa Koen. De fleste foretager dog Eftermalkning; i nogle Tilfælde kun som Sikkerhedsforanstaltning, bl. a. fordi man har erfaret, at der er Forskel paa Køerne med Hensyn til at lade sig maskinmalke rent, og desuden kan Patterne paa samme Ko forholde sig forskellig. Adskillige — og antagelig de mest iagttagende — fremhæver stærkt Betydningen af, at Eftermalkningen foretages umiddelbart efter Maskinen. Flertallet erklærer, at de ikke med Sikkerhed kan afgøre, om Mælkeydelsen paa virkes af Maskinmalkningen; adskillige har paa vist en lille Forøgelse i Mælkeudbytte og Fedtprocent ved Maskinmalkning; meget faa har erfaret, at Mælkemængden er gaaet ned ved Maskinmalkning.

Den almindelige Antagelse, at maskinmalkede Køer goldes for tidlig, faar ingenlunde Støtte af de indgaaede Besvarelser; tværtimod meddeler adskillige, at de har vanskeligt ved at faa Køerne »sene« (golde) ved Maskinmalkning; iøvrigt er det næppe tidsbesparende at maskinmalke Køer mod Slutningen af Malkeperioden, naar de kun giver lidt Mælk. Da Flertallet af dem, som har be-

svaret Forespørgslerne, kun har maskinmalket i faa Maaneder, kan de jo ikke udtale sig om, hvorledes Køerne vil holde Mælken i det lange Løb; nogle har dog maskinmalket et, to eller flere Aar uden at have bemærket Nedgang i Mælkeydelsen, men der er fremdeles delte Meninger om dette vigtige Spørgsmaal. En ung, intelligent Inspektør paa en veldreven jydsk Gaard har givet meget udførlige og vægtige Oplysninger, som maner til Eftertanke. Efter i 1½ Aar nøje at have fulgt Malkemaskinens Arbejde og draget Sammenligninger efter hver Prøvemalkning, er han kommen til det Resultat, at Maskinmalkningen medfører en for hurtig Nedgang i Mælkeydelsen og mener, at dette vil gælde med alle andre i Brug værende Malkemaskiner efter længere Tids Anvendelse, fordi Malkeorganet ikke behandles saa kraftigt som ved Haandmalkning. Efter hans Iagttagelse har Mælkeudbyttet sidste Aar, da der blev maskinmalket, været ca. 500 kg lavere end i det foregaaende Aar, og han mener, at en Del af denne Nedgang maa føres paa Malkemaskinens Udgiftsside. Inspektøren bemærker, at en daarlig Haandmalkning øjeblikkelig kan konstateres, og Grunden er Ubrugbarhed eller Forsømmelse; ved daarlig Maskinmalkning faar Maskinen Skylden, og det er her vanskeligere at bringe kraftige og øjeblikkelige Midler i Anvendelse; han har erfaret, at der ved Maskinmalkning let kan udvikles en saadan Sløjhed, at Arbejdet tager urimelig lang Tid; naar alle Forhold vedrørende Maskinens Forrentning, Vedligeholdelse, Kraftforbrug, Pasning m. m. tages i Betragtning, mener han, at Maskinmalkning bliver lige saa bekostelig som Haandmalkning, men finder det dog nødvendigt at have installeret et Anlæg af Hensyn til Strejker.

Det langt overvejende Antal af de Landmænd, som har udtalt sig om Malkemaskiner til mig, og det er ca. 75 pCt. af Danmarks Brugere og 95 pCt. af dem, jeg har forespurgt, erklærer sig foreløbig meget tilfredse, og flere udtrykker Tilfredsheden i begejstrede Vendinger og rosende Superlativer. Man maa ønske, at Tilfredsheden

maa vare ved, og at tidligere Tidens Skuffelser paa dette Omraade ikke skal gentage sig.

Vilde man med Hensyn til Malkemaskiner slukke Historiens Lys, se bort fra Fortidens skræmmende Spor, tidligere Tidens triste Erfaringer og skuffede Forventninger, og i Dag blot spørge de over 400 Landmænd, som bruger Malkemaskiner, og de ca. 20,000 Køer, som maskinmalkes, saa vil Malkemaskinen i mindst 9 af 10 Tilfælde faa en meget gunstig Bedømmelse; man vil høre Gaardmanden, der med en 14—16aarig Søn eller Datter maskinmalker sine Køer, udtale sin Glæde over, at han nu kan overkomme Arbejdet og endda tør udvide sin Besætning; større Landbrugere udtrykker fortrinsvis Glæden over den Tryghedsfølelse, som Malkemaskinen medfører. Adskillige, som har fedet i de senere Aar, vil nu gerne lægge Hovedvægten paa Malkekøer, men kan eller tør ikke, før de har Sikkerhed for, at der kan skaffes en brugbar Malkemaskine. Naar man kender Forholdene i Praksis og de Vanskeligheder, som forekommer, kan man i nogen Maade forstaa, at saa mange har anskaffet Malkemaskiner, selv om Forsøgsresultater og tidligere Erfaringer ikke har animeret dertil. Den ivrige Praktiker kan ikke altid vente, til forsigtige Konsulenter og andre offentlig ansvarlige Raadgivere tør tilraade Handling; og det er godt, at ikke alle venter; det er godt, at nogle har Lyst til at forsøge det nye og samle Erfaringer, som ogsaa kan komme andre til Gode. Nulevende har oplevet Malkemaskinernes Fremkomst og hele Udvikling; der er et stort Spring fra 1860ernes Malkeapparater til Murchlands Maskine, der 30 Aar efter slog Nutidstypen fast, selv om der skete store praktiske Forbedringer fra 1890 til 1910: at dømme efter Konstruktion og Virkemaade er mange af Maskinerne ikke forbedrede synderlig fra 1910 til 1920: lad os haabe, at Menneskene er det, saa de kan forstaa at udnytte Tidens tekniske Fremskridt.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 15. December 1921.

(Sluttet fra S. 90).

Meddelelse om Selskabets Kontrol med Korn- og Foderstoffer i Københavns Frihavn.

Præsidenten: Jeg maa gøre den beklagelige Meddelelse, at Inspektør *Høyer* har været nødt til at melde Forfald paa Grund af Sygdom. Han har samtidig oplyst, at medens Kontrollen i Fjor omfattede 57,000 Tons Korn- og Foderstoffer, er den i Aar vokset til 75,000 Tons, det er altsaa en Fremgang fra Lavmaalet i Krigsperioden og det forholdsvis begrænsede Kvantum i Fjor af rigelig 30 pCt. Det er meddelt, at der ogsaa pekuniært set er Fremgang paa det paagældende Regnskab.

Det er beklageligt, at vi maa give Afkald paa Inspektør *Høyers* Redegørelse for de paagældende Forhold, men dette er Hovedsagen af det hele: Kvantumet af de kontrollerede Foderstoffer. Jeg kan imidlertid her meddele, at Statskonsulenten i Agrikulturkemi, Professor *Rørdam*, er tilstede og har været saa elskværdig at give Tilsagn om at besvare Interpellationer vedrørende hans Virksomhed. Hvis nogen af Medlemmerne kunde ønske at gøre Brug af den givne Adgang til at rette Forespørgsler til Hr. Professor *Rørdam*, vil jeg anbefale, at man nu fremkommer med, hvad man maatte have paa Sinde. (Op- hold). Det synes, som om der ikke ønskes rettet nogen

Forespørgsel, men ikke desto mindre takker vi Hr. Professor Rørdam meget for det givne Tilsagn.

Meddelelse om det landøkonomiske Rejsebureau.

Landbrugskandidat *Siggaard*: Da det kun er fra 1. Oktober d. A., at jeg har været knyttet til det landøkonomiske Rejsebureau, er den Beretning, jeg skal have den Ære at forelægge, udarbejdet under Inspektør *Windfelds* Censur. Haanden er min, Aanden er Hr. *Windfelds*.

Omfanget af Bureauets Arbejde har været noget nær det samme som i Fjor og har bestaaet i at planlægge Rejser dels for Udlændinge her i Landet og dels for Danskere i Udlandet, samt i at være Mellemed ved Ansættelse af unge Mænd og Kvinder som Landvæsenselever eller i andre Stillinger, og endelig med at give Oplysninger af forskellig Beskaffenhed.

Af Selskaber, som har faaet udarbejdet Rejseplaner, har der været ialt 17, nemlig 6 svenske, 1 norsk, 1 amerikansk, 1 fransk, 2 engelske og 6 danske; 3 af de danske Rejser til Udlandet har særlig givet Bureauet en Del Arbejde, nemlig: 1) Foreningen af danske Landbrugskon-sulenters Rejse til Holland. 2) Danske Landbrugskandi-daters Rejse i Tyskland, planlagt i Samarbejde med Stats-konsulent A. P. Jacobsen, Berlin. 3) Danske Landbrugs-studerendes Rejse i England, planlagt i Samarbejde med Danske Studerendes internationale Komité og med det engelske Landbrugsministerium. 4) Desuden havde Bu-reauet lagt et Filialkontor ud paa Landbohøjskolen, da nordiske Jordbrugsforskere havde deres store Møde i Juli Maaned.

De to Rejser her i Landet for Englændere skal først foregaa næste Sommer, og Planerne gælder henholdsvis engelske Landbrugsstuderende (Planen ud-arbejdet for danske Studerendes internationale Komité) og engelske Brugsforeningsfolk (Planen

udarbejdet for Andelsudvalget); Rejsen for Franskmændene her i Landet skal ogsaa først foregaa næste Sommer (Planen udarbejdet for Danske Studerendes internationale Komité).

Foruden disse Rejseselskaber har 64 Enkeltpersoner, mest Udlændinge, henvendt sig til Bureauet for at faa planlagt Rejser. Disse Udlændinge, der tilhører mange forskellige Nationer, har meget ofte faaet planlagt Rejser for 1 à 2 Uger, saa ogsaa dette kræver et ret betydeligt Arbejde.

Af Ud!ændinge, som har henvendt sig hertil med Anmodning om at faa anvist Pladser ved Landbruget, har der i Aar været 20, heraf 5 fra Bøhmen; og af danske, som har ønsket Plads ved Landbruget i Udlandet, har der været 42, hvoraf 13 til Tyskland, 7 til England, 5 til Norge, 4 til Sverige, 4 til oversøiske Lande, 3 til Holland, 2 til Frankrig, 2 til Bøhmen, 1 til Schweiz og 1 til Finland.

Det er særlig Mælkeribruget, Andelsforhold og Husmandsbevægelsen, som interesserer de fremmede, medens det for de unge Danskere mere synes at være det at komme ud, se fremmede Sæder og Skikke, lære fremmede Sprog, som virker mest dragende, og i dette Efteraar har Rejselysten hos unge danske Landmænd ogsaa mærkbart været paavirket af, at det har været noget vanskeligt at faa Plads ved Landbruget, selv til smaa Lønninger.

Meddelelse om Uddelingen af Selskabets Hædersbelønninger.

Kontorchef *Hertel*: Selskabet modtog i Fjor Andragender om 7 af Selskabets Sølvbægre for Landboflid. D'Hr. ved, at Prisen paa Sølv er steget meget, og da vi kun har budgetteret 400 Kr. til denne Foranstaltning, var det ganske umuligt at imødekomme alle Andragenderne. Alle 7 Indstillede fandtes imidlertid værdige til at faa Selskabets Sølvbægre, og Resultatet blev, at Selskabet i Fjor uddelte 2 Sølvbægre; endvidere vedtog Præsidiet og Belønningsudvalget at uddele 2 Sølvbægre i Aar, og 3 Ind-

stillede skal have Selskabets store Sølvbæger i 1922. Samtidig udsendte Selskabet Meddelelse om, at det ikke modtog Andragender, før det igen lod høre fra sig, fordi Selskabets Midler til Uddeling af Sølvbægre var beslaglagt for Aarene 1920, 1921 og 1922.

Selskabets store Bæger er givet til Husmand *Villads Knudsen* af Lem Nørhede, Hind Herred, Ringkøbing Amt; Selskabets almindelige Bæger er givet til *Marius Th. Jensen* af Hornum, Aars Herred, Aalborg Amt. Langt de fleste Bægre gaar til Husmænd i Jylland, særlig til Hedeopdyrkere. De Herrer ved af Selskabets Aarsberetning, at det er et ganske beundringsværdigt Arbejde disse Pionerer for Kultur og Landbrug udfører ude paa Heden, og Selskabet har stadig Beviser for, at dets Sølvbæger bringer en Solstraale ind i disse Hjem, mange af Modtagerne lever paa Livets Skyggeside, og Bægrene bliver modtaget med levende Paaskønnelse.

Duelighedsmedailler. Der er indkommet 40 Andragender, deraf fra Sjælland 21, fra Fyn 11, fra Jylland 6 og fra Lolland-Falster 2. Af Ansøgerne er 28 Mænd og 12 Kvinder. Det blev vedtaget at give 10 Medailler til Sjælland, 6 til Fyn, 3 til Jylland og 1 til Lolland-Falster, med andre Ord, hver Landsdel fik omtrent Halvdelen af dem, der var indstillede, belønnet. Jeg ved ikke, om D'Herrer ønsker at jeg skal læse Navnene paa de 20 Belønnede op, de vil senere blive nævnt i Aarsberetningen, saa der er maaske ingen Grund til at sinke Tiden dermed.

Endvidere har Selskabet af Redaktør *J. Pedersen-Bjergaards* Legat i Aar uddelt 11 Sølvbægre for Flid og Dygtighed paa Landbrugs-Binæringernes Omraade, særlig Fjerkræavl, men ogsaa Biavl, Havedyrkning o. s. v. Endvidere er der uddelt 1 Pengepræmie og 2 Hædersdiplomer, der er med andre Ord i alt uddelt 14 Hædersbelønninger. Navnene paa Modtagerne af disse Præmier

og Motivering, hvorfor de har faaet dem, er optaget i Landbrugsbladene og kommer i Aarsberetningen.

B. Meddelelser fra Præsidiets.

Konsulent Ellbrechts Ansættelse som Inspektør ved Ostekontrollen og Fratræden som Selskabets Konsulent.

Lensgreve *Moltke*: Loven af 11. Marts 1921 om Udførsel af Ost m. m. bemyndiger som bekendt Landbrugsministeren til at træffe nærmere Bestemmelser om de Regler, der vil være at iagttage ved Udførsel af Ost her fra Landet, samt til at fastsætte Størrelsen af Fedtindhold og Vandindhold i Ost, der fremstilles her i Landet, saavel som Regler for Mærkning af denne.

Ostekontrollen er forsaavidt henlagt under Smør- og Margarinekontrollen, da denne vil have dels at paase, at de paabudte Bestemmelser om Mærkning iagttages og dels at udtage Prøver til Konstatering af, om de fastsatte Bestemmelser om et mindste Fedtindhold og et højeste Vandindhold overholdes.

Da Landbrugsministeriet ønskede at ansætte Konsulent *Ellbrecht* ved Ostekontrollen, og da denne Stilling ikke kan forenes med Hr. Ellbrechts Stilling som Selskabets Mejerikonsulent, førtes der nogle Underhaandsforhandlinger mellem Ministeriet og Selskabet herom, der resulterede i, at Ellbrecht fra 1. Maj d. A. midlertidig er ansat som Inspektør ved Ostekontrollen, i hvilken Stilling han har dels at forestaa Tildelingen af Kontrolmærker til Mejerierne, dels at bearbejde det tilvejebragte Analyse materiale og anmelde eventuelle Overtrædelser til de paagældende Politimestre. Samtidig har Selskabet fritaget Hr. Ellbrecht for hans Arbejde under Selskabet. Hr. Ellbrecht er foreløbig ansat for en Løn af 7800 Kr. aarlig, saaledes at de 4800 Kr. udbetales ham af Statskassen, medens han ligeledes foreløbig og i hvert Fald for Tiden

indtil 1. April n. A. vil modtage Resten af Honoraret af de 3000 Kr. aarlig, som er bevilget Landhusholdningsselskabet for indeværende Finansaar til Lønning af dets Mælkerikonsulent.

**Indstilling angaaende Meteorologisk
Instituts fremtidige Virksomhed.**

Præsidenten (Förpagter Sonne): Angaaende denne Sag skal jeg oplyse følgende: Landhusholdningsselskabet modtog engang i Foraaret fra Meteorologisk Institut en skriftlig Henvendelse, hvor Institutet udbad sig Selskabets Erklæring, om den Betydning, Selskabet tillagde Institutets Virksomhed i Forhold til Landbruget. Dette foranledigede, at Selskabet efter derom ført Forhandling med Statskonsulent *K. Hansen*, hvis gode Bistand i denne Sag Selskabet meget paaskønner, afgav en udførlig Betænkning, i hvilken man pegede paa de Opgaver, som Institutet efter Selskabets Opfattelse burde optage, for at dets Virksomhed kan blive af større Betydning for Landbruget end hidtil — en Betænkning, som i Hovedlinierne er i Overensstemmelse med en af Selskabet tidligere, nemlig i 1907, afgiven Betænkning til Landbrugsministeriet angaaende en Reorganisation af Meteorologisk Instituts Arbejdsplan.

I den Betænkning, som nu blev afgivet til Meteorologisk Institut, peger Selskabet paa en Række Opgaver, som formentlig bør søges løst ved Samarbejde mellem Institutet og Jordbruget. Det fremhæves der, at efter Selskabets Opfattelse bør Hovedvægten i den jordbrugs-meteorologiske Forskning lægges paa de klimatologiske Undersøgelser, ligesom det selvfølgelig maa blive paa disse, at Jordbrugs-Vejrtjenesten baseres; Formaalet maa være at tilvejebringe Materiale til Belysning af de forskellige klimatologiske Faktoreres Optræden i forskellige Egne og den Indflydelse, de udøver paa Plantevæksten, forsaavidt ogsaa paa Husdyrbruget, forsaavidt det kan have Indflydelse paa Husdyrs Sygdomme, og i det hele taget at til-

vejebringe Materiale, der kan blive af Betydning gennem de Vink, der herhjemme kan erholdes til Nytte for Landbrugs-Praksis vedrørende saavel Plantekultur som Husdyrbrug og i det hele taget.

Hvis der imidlertid skal være Tale om en gennemgribende Reform af Meteorologisk Instituts Arbejdsplan, saaledes at det paa mere tidssvarende Maade virker i Landbrugets Tjeneste, rejser der sig her et Spørgsmaal af administrativ Natur. Forholdet er nemlig dette, at Meteorologisk Institut har været og vedblivende er henlagt under Marineministeriets Ressort. I den af Landhusholdningsselskabet afgivne Betænkning peges der imidlertid paa, at det kunde være ønskeligt at faa Meteorologisk Institut henlagt under Landbrugsministeriet, og Betænkningen konkluderer i, at man udtaler et udtrykkeligt Ønske herom.

Samtidig med, at denne Betænkning blev afgivet som Svar paa Meteorologisk Instituts Henvendelse, blev der sendt en Afskrift af den til Landbrugsministeriet, hvori man udtalte, at hvis Landbrugsministeriet kunde tiltræde de i Betænkningen fremsatte Synspunkter, skulde man henstille, at det angaaende Spørgsmaalet om den eventuelle Henlæggelse af Meteorologisk Institut under Landbrugsministeriet optog en Forhandling med Marineministeriet. Dette havde til Følge, at der fra Marineministeriet blev afgivet en udførlig Erklæring til Landbrugsministeriet, hvori Marineministeriet hævder den fortsatte Betimelighed af, at Meteorologisk Institut er henlagt under Marineministeriet, idet man bl. a. henpegede paa den Betydning, som Fyrene og Fyrskibene havde for Vejr-tjenesten, pegede paa Ismeldingernes Betydning for Marinen og i det hele taget fremholdt en Række Argumenter, som efter Marineministeriets Opfattelse talte for, at der ikke skulde ske nogen Ændring med Hensyn til Institutets Forbliven under Marineministeriet. Iøvrigt stillede Institutet sig forstaaende overfor de fra Landbrugets Side fremholdte Ønsker og erklærede sig rede til i

videste Omfang at søge disse imødekommet, og som Udtryk herfor foreslaar Meteorologisk Institut, at der nedsættes et permanent Udvalg, hvis første Opgave skulde være at tilrettelægge en Arbejdsplan for Institutets Virksomhed, med hvilken Landbruget kunde være tjent.

Denne Skrivelse sendte Landbrugsministeriet til Landhusholdningsselskabets Erklæring, og efter paany at have forhandlet med Statskonsulent K. Hansen, indgav Selskabet en Skrivelse til Landbrugsministeriet, hvori man erklærede ikke at kunne bøje sig for de af Marineministeriet fremholdte Argumenter, der skulde godtgøre Nødvendigheden af Institutets Forbliven under dettes Ressort. Man maatte vedblivende fastholde Ønsket om, at Institutet blev henlagt under Landbrugsministeriet, men det blev iøvrigt i denne Skrivelse betonet, at det for Selskabet ikke var afgørende, under hvilket Ministerium Meteorologisk Institut sorterede, men det afgørende var, at Landbrugets Krav kunde fyldestgøres paa tilfredsstillende Maade. Man udtalte derfor, at hvis der skulde være afgørende Hindringer for at henlægge Meteorologisk Institut under Landbrugsministeriet, vilde man meget vel kunne slutte sig til, at Landbrugets Interesser søges sikret ved det af Meteorologisk Institut paapegede Middel, nemlig Nedsættelsen af et permanent Udvalg, et Udvalg, man iøvrigt mente det betimeligt at nedsætte, hvad enten Meteorologisk Institut forbliver under Marineministeriet eller det henlægges under Landbrugsministeriet. Dette Udvalg skulde være saaledes sammensat, at det kunde give Landbruget tilstrækkelig Adgang til at gøre sine Krav gældende og faa dem respekteret. Forholdet skulde endvidere være dette, at forsaavidt Meteorologisk Institut staar overfor en Udvidelse, bør denne gives et saadant Omfang og gaa i en saadan Retning, at der skabes Betingelser for Iværksættelsen af tidssvarende jordbrugs-meteorologiske Arbejder. Denne Skrivelse blev altsaa tilstillet Landbrugsministeriet som Svar paa dets Forespørgsel om, hvad Selskabet havde at svare til den Skri-

velse, Landbrugsministeriet havde modtaget fra Marine-
ministeriet, og i Dag har Selskabet i Tilknytning til den
saaledes førte Korrespondance modtaget en Skrivelse fra
Landbrugsministeriet, dateret 14. December, som jeg tror,
det kan være hensigtsmæssigt at oplæse, den lyder saa-
ledes:

»Under D. D. har man tilskrevet Marineministeriet
saaledes:

»I Anledning af Marineministeriets Skrivelse af 18.
Oktober d. A. angaaende Spørgsmaalet om en Omordning af
Meteorologisk Instituts Organisation skal man tjenstlig
fremsende vedlagte Afskrift af en fra Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab om Sagen indhentet Erklæring,
idet man skal bemærke, at Landbrugsministeriet kan til-
træde Forslaget om Nedsættelse af et Udvalg til Drøftelse
af Meteorologisk Instituts fremtidige Organisation og Ar-
bejdsmaade. Man skal dog udtrykkelig henlede Opmærk-
somheden paa, at Landbrugsministeriet under Hensyn til
de meteorologiske Undersøgelers store Betydning for
Landbruget nærer et bestemt Ønske om, at den Opgave,
der stilles Udvalget, formuleres saaledes, at Udvalget ikke
afskæres fra at drøfte Spørgsmaalet om Meteorologisk
Instituts eventuelle Henlæggelse under Landbrugsmini-
steriet.«

Hvilket tjenstlig meddeles til Efterretning under Hen-
visning til Selskabets Skrivelse af 30. f. M.«

Det er altsaa en Udtalelse fra Landbrugsministeriet,
der tilkendegiver Tilslutning til de Ønsker, der gennem
Selskabets Skrivelse er fremholdt.

Supplementsbindet til Værket: »Beskri-
velse af Landbrugets Udvikling i Dan-
mark fra 1835 til Nutiden«.

Forpagter Sonne: Jeg skal angaaende denne Sag med-
dele, at da det af *Krarup* og *Tuxen* forfattede store Værk
»Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark fra
1835 indtil Nutiden« forelaa afsluttet, rettedes der fra

Selskabets Side en Anmodning til Forstander *Tuxen* om at forfatte et Supplementsbind, der skulde redegøre for de almindelige Foranstaltninger til Landbrugets Fremme, iværksatte ved Statens eller det private Initiativ, idet de paagældende Foranstaltninger ikke var omhandlede i selve Hovedværket. Hr. *Tuxen* gik velvilligt ind paa at efterkomme denne Anmodning, og der blev fra Selskabets Side tilvejebragt et Beløb af 800 Kr. fra Carlsbergfonden til Støtte for de Forstudier, det var nødvendigt at foretage. Nogen Tid efter blev Hr. *Tuxen* udnævnt til Forstander for Agerbrugsskolen paa Næsgaard, og denne Virksomhed tog selvfølgelig Hovedparten af hans Tid og Arbejdsevne, saaledes at det kun gik smaat med de paagældende Forstudier, det blev kun en lejlighedsvis Syslen dermed; da senere hen Forstander *Tuxen* fratraadte Virksomheden paa Næsgaard og bosatte sig her inde, blev Studierne genoptaget i større Maalestok, og de paagældende Forarbejder har givet sig virksomt Udslag, idet Forstander *Tuxen* paa Grundlag af disse har holdt 3 Foredrag i Selskabet, nemlig: Om Arbejdet for Landbruget i Stændertiden, Om Statsbevillinger til Landbrugets Fremme gennem 2 Menneskealdre og Om Landbolovgivning fra Stændertiden op til vore Dage. Disse Foredrag har været publiceret i »Tidsskrift for Landøkonomi«. Endvidere har Forstander *Tuxen* afleveret til Selskabet Manuskriptet vedrørende Landboforeningernes Virksomhed.

I afvigte Foraar drog Forstander *Tuxen* til hollandsk Indien, hvor han agter at blive i alt Fald i en nærmere Fremtid. Før Afrejsen udtalte Hr. *Tuxen*, at han haabede derovre at faa Lejlighed til at fuldende Forarbejderne til det paagældende Supplementsbind, men i Juli Maaned i Aar modtog Selskabet en Skrivelse fra Hr. *Tuxen*, hvori han udtalte Ønske om, at man vilde frafalde Tanken om Udgivelsen af Supplementsbindet, og motiverede det med, at for det første var en Del af det tilvejebragte Materiale allerede publiceret, jfr. Meddelelsen om de 3 Foredrag og det afgivne Manuskript vedrørende Landboforeninger-

nes Virksomhed; for det andet, at der fra anden Side var fremkommet flere Skrifter, som overflødiggjorde Supplementsbindet, og endelig for det tredje — og dette var unægtelig et afgørende Argument — at Forstander Tuxen i hollandsk Indien var afskaaret fra at afslutte Studierne. Præsidiets fandt det meget nærliggende at bøje sig for det af Hr. Tuxen fremholdte Ønske, og man maatte erkende, at Forholdene nu ligger væsentlig anderledes end i 1906, Supplementsbindet er mindre paakrævet nu, da der er fremkommet en Del Skrifter, hvor interesserede Læsere forholdsvis let vil kunne skaffe sig Underretning om de Forhold, Supplementsbindet skulde have belyst. Ved Skrivelse af 5. September d. A. blev det derfor meddelt Hr. Tuxen, at Selskabet havde besluttet sig til ikke at udgive Supplementsbindet. Samtidig underrettede Selskabet Carlsbergfonden, der havde ydet 800 Kr. til Forarbejderne ved Udgivelsen af dette Bind, om den saaledes fravegne Beslutning samt henstillede til Carlsbergfonden ikke at kræve dette Beløb tilbagebetalt, idet Hensigten i det væsentlige dog var naaet, da de paagældende Forstudier havde baaret Frugt, en Henstilling, Carlsbergfonden beredvilligt tog til Følge. »

Professor *O. H. Larsen*: Det blev nævnt, at der foreligger et Manuskript fra Hr. Tuxen vedrørende Landboforeningernes Virksomhed; jeg vil gerne tillade mig at spørge, om Selskabet agter at offentliggøre dette Manuskript.

Forpagter *Sonne*: Saavidt jeg har forstaaet, var det ikke Tanken at offentliggøre det; det er jo et nærliggende Spørgsmaal, det erkender jeg.

Kontorchef *Hertel*: Jeg tror oprigtig talt ikke, at det har været Hensigten at offentliggøre Manuskriptet, men jeg vilde sætte overmaade megen Pris paa, om Professor Larsen vilde komme ind i Selskabet og gennemgaa Manuskriptet med mig, saa jeg kunde høre Deres Mening om det. Jeg har tilladt mig at henstille til Præsidiets, at det ikke offentliggøres, men hvis De vil gøre mig den Tjene-

ste, naar De har Tid, at gennemgaa det med mig, kan vi gøre Indstilling til Præsidiets derom.

Redaktør *Anton Bing*: Jeg havde forstaaet, at det kun var Materiale.

Kontorchef *Hertel*: Nej, det er et fuldstændigt Manuskript, men det er ikke stort.

Professor *O. H. Larsen*: Jeg er selvfølgelig interesseret i at faa Lejlighed til at se Manuskriptet, saa jeg takker for Kontorchefens Indbydelse dertil. Det skal være mig en Glæde at se det igennem, navnlig da det ikke er omfattende.

Forpagter *Sonne*: Det vil ogsaa være Præsidiets meget kært, at Manuskriptet bliver gennemset af saa kyndige Øjne som Professorens, saa er der Udsigt til, at der kan blive foretaget en rigtig Vurdering af Manuskriptet, og der kan blive disponeret over det paa den Maade, som de foreliggende Omstændigheder anbefaler som hensigtsmæssigst.

Udgivelsen af et Skrift om Dræning.

Forpagter *Sonne*: Angaaende denne Sag skal jeg tillade mig at oplyse, at i Henhold til en Beslutning af Bestyrelsesraadet, der blev taget i 1913, blev der i 1914 nedsat et Udvalg med den Opgave at søge Jordens Grundforbedring fremmet ved Afvanding og Vanding. Nedsættelsen af dette Udvalg var særlig motiveret derved, at De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavludvalg i Aaret 1913 havde tilvejebragt en Kortlægning over vandlidende Arealer paa Sjælland, en Kortlægning, som paa meget virkningsfuld Maade illustrerede baade Omfanget af de vandlidende Arealer og det betydelige Driftstab, som derved paaførtes det paagældende Landbrug. I dette Udvalg fik Repræsentanter for saavel Landhusholdningsselskabet som De samvirkende Landboforeninger Sæde, og Formanden for Udvalget blev Professor *Westermann*, den Gang Præsident i Selskabet. I Oktober 1919 afgang dette Udvalg en Betænkning, i hvilken der

pegedes paa en Række ønskelige Foranstaltninger, og det henstilledes bl. a. til Selskabet ved Udsættelse af passende Prisopgaver at fremskaffe en trykt Vejledning til Udførelse af Grundforbedringsarbejder, specielt Dræning og Vanding. Denne Sag blev drøftet i et Præsidentmøde i April i Fjor, og man var fra Præsidiets Side enig i Ønskeligheden af at faa tilvejebragt et saadant Skrift om Afvanding og Vanding, idet man havde for Øje, at siden Ingeniør *Hannemann* i 1876 udgav sit for den Tid særdeles fortjenstfulde Skrift, er der kun fremkommet smaa Pjecer om Vandafledning, og det maatte derfor skønnes, at et tidssvarende Skrift, maatte være tiltrængt. Præsidiet var endvidere enig i, at ingen bedre end Professor *Westermann* vilde kunne forfatte et saadant Skrift, og det henvendte sig i Henhold dertil til Professoren med Anmodning om at paatage sig Udarbejdelsen af dette, og det var Præsidiet meget kært, at Professoren beredvillig indgik herpaa. Manuskriptet til den saaledes planlagte Bog tør ventes afleveret i en nærmere Fremtid. Det regnes med, at det bliver en Bog paa rigelig 100 Sider. Selskabet har ved Bidrag fra det Classenske Fideikommis faaet 1600 Kroner til Udgivelsen af Bogen, har indgivet Ansøgning om at faa dette Beløb suppleret med 1000 Kr. fra anden Side, og hvis denne Ansøgning bevilges, vil man altsaa raade over et Beløb af 2600 Kr., hvilket imidlertid ikke dækker Udgifterne til Bogens Fremskaffelse, men i hvert Fald andrager et saa stort Beløb, at Selskabet haaber at kunne gøre Udveje for det manglende. — Det er, hvad jeg har at meddele angaaende denne Sag.

Forsøgsleder L. Helwegs Mindelegat.

Lensgreve *Moltke*: Umiddelbart efter næstsidste Bestyrelsesmøde i Oktober modtog Selskabet fra Hr. Proprietær *Willumsen* en Skrivelse, i hvilken det meddeltes, at en Kreds af Frøhandlere og Landmænd, der ønskede at hædre afdøde Forsøgsleder Helwegs Minde, havde sat en Indsamling i Gang, ved hvilken var indkommet ca.

8300 Kr., og Indbyderne har nu bestemt, at det indkomne Beløb skal anvendes til at oprette et Legat, der skulde bære Navnet: »Forsøgsleder L. Helwigs Mindelegat«. Tanken er, at saalænge Enkefru Helweg lever, skal Legatets Renter tilfalde Fruen, og naar Fruen engang er død, skal de anvendes til Understøttelse for en ung Mand eller Kvinde, der vil søge videre Uddannelse i Planteforædling, specielt paa Roefrøavlens Omraade, og Indbyderne har nu rettet den Forespørgsel til Selskabet, om dette vil modtage Legatet, udarbejde en Fundats for dette og fremtidig uddele Renterne.

Selskabet har selvfølgelig svaret, at det skal være det en Glæde og Ære at overtage og administrere Legatet, og det har sendt Proprietær Willumsen et Udkast til en Fundats for Legatet, hvilket Udkast er bifaldet af Hr. Willumsen.

Ifølge Fundatsen skal Legatrenterne — naar Enkefru Helweg er afgaaet ved Døden — anvendes til Understøttelse af en ung Mand eller Kvinde, der søger Videreuddannelse i Planteforædling, specielt paa Roefrøavlens Omraade. Uddelingen skal ordinært finde Sted hvert andet Aar, men saafremt der efter Præsidiets Skøn ikke melder sig en tilstrækkelig kvalificeret Ansøger, kan der hengaa flere Aar imellem hver Uddeling. Den tilstaaede Understøttelse skal altid angives som ydet af Forsøgsleder L. Helwigs Mindelegat. Medfører Legatets Bestyrelse Udgifter, kan de afholdes af de aarlige Renter, og skulde Legatets Kapitalformue engang imod Forventning lide et Tab, skal der ingen Legatportioner uddeles, før Formuen har naaet sin oprindelige Størrelse.

Præsidiet tillader sig herved paa Selskabets Vegne paany at bringe de Herrer, der har været Indbydere til at hædre afdøde Forsøgsleder Helwigs Minde, Selskabets erkendtlige Tak, fordi de Herrer har vist Selskabet den Tillid at henlægge Legatet under dette.

C. Forslag fra Præsидiet.

Forslag om, at Bestemmelserne i Lovenes § 4 og § 6 om, at Selskabets Bestyrelsesraad bestaar af indtil 36 Medlemmer, og at de 18 af disse vælges frit ved almindelig Stemmegivning, ændres henholdsvis til 44 og 22.

Forpagter *Sonne*: Den hermed tilsigtede Ændring i Lovene skyldes selvfølgelig et Ønske om at forme Lovene saaledes, at de muliggør et Samarbejde med Landbruget i de genforenede sønderjydske Landsdele. Da denne Sag forelaa første Gang til Behandling paa forrige Aars Generalforsamling, blev Forslaget selvfølgelig enstemmigt tiltraadt, og man kan vel vente, at det samme vil være Tilfældet ved denne Lejlighed. Jeg ved ikke, om nogen ønsker at fremsætte nogen Bemærkning, inden vi gaar til Afstemning. (Ophold). Da dette ikke er Tilfældet, foreslaar jeg, at vi rejser os op og giver Forslaget vor Tilslutning.

(Samtlige tilstedeværende tilkendegav deres Tilslutning ved at rejse sig).

Forpagter *Sonne*: Lovforslaget er altsaa enstemmigt vedtaget, og vi glæder os over, at der nu er vedtaget en Formulering af Selskabets Love, som tilrettelægger et Samarbejde med Landbruget i de sønderjyske Landsdele, et Samarbejde, vi selvfølgelig alle af ganske Hjerte ønsker rigest muligt Udbytte.

Virksomhedsplan for Aaret 1922—23.

Forpagter *Sonne*: Forslaget til Virksomhedsplan vil de Herrer finde paa anden Side af det omdelte Aktstykke. Jeg tror ikke, der er Anledning til at oplæse de forskellige Punkter vedrørende Virksomhedsplanen. Jeg skal kun i Overensstemmelse med, hvad der allerede er meddelt af Kontorchefen, anføre, at der er sket den Ændring under Punkt 2, at Anskaffelse af Bøger til Laanebogsamlinger er udgaaet i Henhold til den givne Motivering.

Budget for Aaret 1922—23.

Forpagter *Sonne*: Vi gaar dernæst over til Budgettet. Ogsaa her skal jeg indskrænke mig til at pege paa de Ændringer, som er foretaget i Budgettet for det nu løbende Regnskabsaar ved Affattelsen af Budgettet for 1922—23.

Af Hensyn til en ventet Nedgang i Medlemskontingentet er der foretaget en Nedskrivning, som svarer til en Afgang af 75 Medlemmer. — Under Punkt 3 er der sket den af Kontorchefen omtalte Forhøjelse af Statstilskudet fra 2000 til 9000 Kr. Det er jo rigtigt, at denne Forhøjelse har fundet Sted under Hensyn til Livets Dyrhed, men jeg maa dog maaske bemærke, at Selskabets Grundfond af 280,000 Kr. er anbragt paa Statsbeviser til $3\frac{1}{2}$ pCt. Rente, og for Landets Økonomi vilde det jo være meget ønskeligt, om Staten kunde dække hele sit Forbrug af Kapital til saa billige Penge. Det ved vi er ikke Tilfældet, men Selskabet har altsaa hidtil maattet nøjes med $3\frac{1}{2}$ pCt. Vejen er spærret til at faa Pengene anbragt til en tidssvarende Rente, men Landbrugsministeriet har, hvad vi i høj Grad paaskønner, været modtageligt for en Forestilling om gennem et forhøjet Statstilskud at udligne Differencen mellem $3\frac{1}{2}$ og 6 pCt., hvilket for 280,000 Kr. udgør et Beløb af 7000 Kr., hvis Inkassation af Selskabet bl. a. vil sætte det i Stand til i noget højere Grad at udrede tidssvarende Lønninger til sine Embedsmænd og Funktionærer, end det hidtil har været i Stand til. Som sagt, vi paaskønner i høj Grad, at Landbrugsministeriet har stillet sig særdeles velvilligt overfor det fra Selskabets Side saaledes fremholdte Ønske om at faa Statstilskudet forhøjet. — Vi kommer dernæst til Punkt 9: Mælkeribruget. Der er en Afgang af 1700 Kr., idet det foreslaas, at Indtægten nedsættes med de tidligere opførte 3000 Kr., og Udgiftssiden nedsættes med 4700 Kr., idet Mejerikonsulentvirksomheden er ophørt. Dette er Forklaringen til den Ændring, der her finder Sted. — Under Punkt 19: Lønninger og Enkeunderstøttelser, er der sket

den Forandring, at vi foreslaar Kontorchefens og Kassererens Lønninger forhøjet med henholdsvis 2600 Kr. og 1200 Kr. I denne Forbindelse skal jeg bemærke, at Kontorchefens Lønning hidtil uforandret gennem alle 21 Aar har været 4000 Kr., og Kassererens Lønning har været 2400 Kr.; ved de her foreslaaede Forhøjelser vil de altsaa nu naa op til 6600 Kr. og 3600 Kr. Jeg skal bemærke, at de 7000 Kr., hvormed Statstilskudet er blevet forhøjet, gælder for det nu løbende Regnskabsaar, paa hvis Budget de ikke er optaget, og det er derfor fundet ganske naturligt, at den foreslaaede Lønningsforhøjelse faar tilbagevirkende Kraft fra 1. April d. A. Jeg skal endvidere bemærke, at der er foreslaaet en Pension af 3000 Kr. til Justitsraad Wulff, hvorved der vil spares et Dyrtidstillæg af 900 Kr. — Endvidere er der en Ændring under Punkt 25: Udgivelse af »Tidsskrift for Landøkonomi«, idet der foreslaas 400 Kr. mere opført for Annoncer. — Under Punkt 26: Landøkonomisk Rejsebureau, er der opført 1000 Kr. mere fra Staten og 1000 Kr.s Merudgift til Lederen.

Med Hensyn til Afsnit C: Legatmidler og Fonds, henlagte under Selskabet, har jeg kun at bemærke, at Selskabets Byggefond paa det kommende Aars Budget er opført med 180 Kr.s større Renteindtægt end paa dette Aars Budget.

Jeg tror dermed, jeg har peget paa alle de Ændringer, der er foretaget i det kommende Aars Budget, og jeg skal hermed indstille Budgettet til Godkendelse, en Godkendelse, der tillige vil gælde Virksomhedsplanen. Tør jeg spørge, om nogen ønsker at knytte Bemærkninger til det forelagte Budget og Virksomhedsplanen.

Professor *Rørdam*: Det er nærmest af Nysgerrighed, at jeg tillader mig at spørge; der staar under Punkt 18: Færøerne, Island, Grønland og F i n m a r k e n; hvad hentyder det til?

Kontorchef *Hertel*: Det er et Legat, vi fik lagt ind under Selskabet for over 100 Aar siden, det er Konferens-

raad W. A. Hansens Legat; det giver en aarlig Renteindtægt af 420 Kr., og det skal gaa paa Turnus mellem Færøerne, Island, Grønland og Finmarken. Da Finmarken blev taget bort fra Danmark i 1814 og fulgte med Norge, mente Selskabet, at Finmarken kom ud af Betragtning, og derfor blev Legatrenterne, 420 Kr., i over 1 Aarhundrede benyttet alene til Færøerne, Island og Grønland. Men for en Del Aar siden rejste Norge Krav om, at Finmarken ogsaa fik Del i Legatet. Selskabet havde Forhandlinger derom med den norske Gesandt Hagerup; Selskabet vilde nødig, at Finmarken skulde med, men den norske Regering sagde saa maaske: Enten lader I Finmarken gaa ind med under Legatet, eller vi anlægger Sag mod Landhusholdningsselskabet om, at det skal betale Finmarken en Sum, svarende til den Andel, det vilde have faaet, hvis det hele Tiden havde været med, med Rente og Rentes Rente. Dette havde været en meget stor Kapital, og Selskabet forhandlede med en fremragende Jurist, og han sagde: Tag hellere et magert Forlig i Stedet for en fed og meget dyr Proces. Derfor kom Finmarken med ind.

Hermed sluttede Forhandlingerne.

Ved den derpaa foretagne Afstemning vedtoges Forslag til Virksomhedsplan for Aaret 1922—23 og Forslag til Budget for samme Tidsrum enstemmigt.

Generalforsamlingen blev derefter hævet.

Landøkonomisk Aarboeg 1922.

Efter at Landhusholdningsselskabet havde foranstaltet og bekostet Udgivelsen af de 18 Aargange af Landøkonomisk Aarboeg for Aarene 1903 til 1920, skete i Fjor den Ændring i Udgivelsen, at Omkostningerne derved overtoges af Staten, idet der for første Gang paa Finansloven for 1920—21 stillede de til Udgivelsen fornødne Midler til Raadighed. Redaktionen forestaas som hidtil af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab med Kasserer *H. M. Knudsen* som Redaktør.

Den nye Aargang af Aarbogen udkom som sædvanlig til Nytaar. Sammenligner man denne Aargang med den for forrige Aar, er der ved en overfladisk Betragtning ikke stor Forskel, idet Bogens Plan stadig er den samme som i 1900, da den første Gang udkom. Men foretager man en mere grundig Sammenligning, vil man se, der er en Mængde Forandringer fra det ene Aar til det andet inden for de enkelte Institutioner, Foreninger og Foranstaltninger. En stor Del Personskifter finder aarlig Sted, ligesom de i Aarbogen i stor Udstrækning angivne talmæssige Oplysninger næsten alle forandres fra Aar til Aar. Dertil kommer, at der i Løbet af et Aar oprettes en Del nye Foreninger m. v., der optages i Aarbogen, ligesom der ogsaa hvert Aar sker Afgang af saadanne, der er blevne ophævede. Alle disse Ændringer inden for Landbrugets Organisationer gør det i høj Grad betimeligt, at der udsendes en ny Udgave hvert Aar.

I 1921 er der oprettet 2 nye Landboforeninger, nemlig paa Fyn og i Sønderjylland. Der findes nu ialt 137 Landboforeninger med 116,724 Medlemmer mod 135 Foreninger med 114,925 Medlemmer i Fjor. I de sidste 3—4 forudgaaende Aar er Landboforeningernes Antal

ellers ikke blevet forøget, saa man kan vist i det store og hele sige, at Landet er mættet med Landboforeninger.

Dette kan næppe siges om *Husmandsforeningerne*, der jo ogsaa er af betydelig nyere Dato, idet Oprettelsen først tog Fart efter Aarhundredskiftet, men stadig er fortsat med en gennemsnitlig Tilgang af omkring et Halvthundrede Foreninger aarlig. I det forløbne Aar er der kommen 43 nye Husmandsforeninger til, saa der nu er 1145 med ca. 81,500 Medlemmer. Iøvrigt maa det her erindres, at Husmandsforeningerne er langt mindre Foreninger end Landboforeninger, som Regel kun Sogneforeninger, hvis gennemsnitlige Antal af Medlemmer pr. Forening kun er ca. 70, medens Landboforeningernes er ca. 850.

Hesteavlforeningernes Antal er det samme som i Fjor, medens der er kommen 67 nye *Kvægavlforeninger* til, saa der er nu 1274 med ca. 30,170 Medlemmer. Under Krigsperioden har der været en nogenlunde stadig Stigning i Antallet af *Kvægavlforeninger*, efter at der i Aarene 1910—14 havde fundet en ikke ringe aarlig Nedgang Sted i Tallet. Denne Nedgang skyldtes sikkert i ikke ringe Grad det reducerede Stats-tilskud. Antallet af *Kontrollforeninger* er i 1921 vokset med 79, saa der nu er 752 med 18,659 Medlemmer og 261,510 Køer. I Aarene 1918 og 1919 gik *Kontrollforeningerne* noget tilbage i Antal; en Del Foreninger indstillede Virksomheden paa Grund af de ekstraordinære Forhold; Mangelen paa *Kraftfoder* har vel haft sin Andel deri. I de to sidste Aar har der igen været Fremgang i Antallet; men da kun mellem en Fjerdedel og en Femtedel af Landets Køer bliver kontrollerede, er der endnu Plads for en stærkere Udvikling af *Kontrollforeningsvirksomheden*. Af *Gedeaavlforeninger* findes der nu 116 eller 14 flere end i Fjor. Siden den første Forening oprettedes i 1909 har der været en jævn aarlig Fremgang.

Den første *Regnskabsforening* oprettedes i

1911, og siden er Antallet af disse Foreninger aarlig bleven forøget, sidste Aar med 9. Der findes nu 45 Regnskabsforeninger eller Regnskabsafdelinger under Landbo- og Husmandsforeninger; disse Foreninger omfatter ialt 2015 Landbrug med et samlet Areal af ca. 77,400 ha. Af Andelsmejerier findes der nu 1361, hvoraf 126 i de sønderjydske Landsdele; Tallet er omtrent uforandret i de sidste 2—3 Aar. Andelslagteriernes Antal er det samme som i de senere Aar, nemlig 46; desuden findes der 16 Privatslagterier.

Angaaende Landbrugets Indkøbs- og Salgsforeninger skal nævnes, at i 1921 er oprettet den første Hestesalgforening her i Landet, nemlig i Thy. Af Andels-Kreatureksportforeninger findes der nu 17, hvoraf de 5 paa Sjælland og Bornholm er oprettede i de sidste 3 Aar.

Der er i Aarets Løb oprettet en Landbrugsskole og en Højskole, medens 4 Højskoler er blevne nedlagte.

Af offentlige Institutioner og Foranstaltninger, som Aarbogen for i Aar er bleven forøget med, skal nævnes: Statens Jordlovsudvalg, Brugskommissionerne, Den overordnede Fæsteafløsningskommission, Ostekontrollen, Ind- og Udførselskontrollen med Kartofler, Fællesudvalget for Statens Planteavls- og Husdyrbrugsforsøg. Endelig skal nævnes, at inden for dette Afsnit af Bogen er ogsaa sket Afgang, idet enkelte af de paa Grund af Krigssituationen oprettede Udvalg e. l. er blevne ophævede, nemlig Statens Brødkornsadministration, Kornudvalget samt Byg-, Havre- og Majsnoteringsudvalget.

H. M. K.

Udkomne Bøger.

Anden Beretning om Landbrugsraadets Virksomhed 20. Juni 1920—31. December 1921. Udarbejdet af Raadets Sekretariat. XXXVI + 508 Sider. (København).

I Juni Maaned 1921 besluttede Landbrugsraadet, at dets Virksomhedsaar fremtidig skulde følge Kalenderaaret og ikke som hidtil gaa fra 1. April til 31. Marts. Dette er Grunden til, at den nu udsendte Beretning omfatter ca. 1½ Aar.

Beretningen giver Besked om Landbrugsraadets Virksomhed i Almindelighed: om dets Sammensætning, dets og Præsidiets Møder — henholdsvis 7 og 17 — og andre Møder, i hvilke Raadets Medlemmer har deltaget, de af Raadet nedsatte Udvalg (bl. a. for Vareudveksling med Udlandet) og de Komiteer, i hvilke det har haft Repræsentanter, de paa Raadets Foranledning eller ved dets Medvirkning iværksatte Rejser til Udlandet for at indhente Oplysninger om Forhold af Interesse eller skabe Forbindelser af Betydning for vort Landbrug — ialt 7 Rejser til Frankrig, Berlin, Karlsbad (germansk Bondekongres), Prag, Czekoslovakiet, Bryssel og Antwerpen, — endvidere om de Forhandlinger, Raadet har ført med en Række af Danmarks Repræsentanter i Udlandet, med fremmede officielle Udsendinge og danske og udenlandske Forretningsfolk, om Raadets Personale, Regnskab m. v. Men Beretningen indskrænker sig ikke hertil; den meddeler de fra vore Landbrugskonsulenter i Udlandet, Gesandtskaber o. a. fremsendte Indberetninger til Landbrugsministeriet, som af dette er overleverede Raadet — undertiden er disse Meddelelser interessante, men der er ogsaa dem, som næppe burde være genoptrykt her, — endelig findes en Del dansk og international Handelsstatistik, en af Lederen for Andelsudvalgets handelsstatistiske Kontor, Hr. *Dalgas Rasmussen* udarbejdet Oversigt over Udførsel, Priser og Markeder m. m. Alt i alt en saare fyldig Oversigt, i hvilken man dog savner Landbrugsraadets Vedtægter og Forretningsorden, der helst bør medtages i hver Aarsberetning.

En baade indadtil og udadtil saa omfattende Virksomhed, som Landbrugsraadet har oparbejdet i de 3 Aar, det snart er

gammelt, kræver selvsagt betydelige Pengemidler. Dets aarlige Indtægt er for Tiden omkring 100.000 Kr., som det modtager fra Andelsselskaber, der beskæftiger sig med Landbrugets Omsætning. Saaledes har De samvirkende danske Andels-Svine-slagterier hensat 1 Mill. Kr., af hvilke Raadet nyder Renten (48.750 Kr. aarlig), Mejeriforeningernes Fællesorganisation har stillet til Raadighed 5 pCt. Rente af en Kapital paa 400.000 Kr., Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger yder et aarligt Bidrag af 10.000 Kr., Jydsk Andels Foderstofforretning har bevilget Udbyttet af 150.000 Kr. og Andelsbanken af 100.000 Kr. Foruden disse af hensat Kapital flydende Bidrag har for Aaret 1921 4 Andelsselskaber ydet et Tilskud af 8.000 Kr.

Almindelig dansk Gartnerforening har ønsket at blive repræsenteret i Raadet, men dette har ikke ment, dels af principielle Grunde og dels i Henhold til Vedtægterne, at kunne gaa med hertil. Ogsaa Dansk Landmandsforening har ønsket sig optaget; Spørgsmaalet blev forelagt de i Raadet deltagende Organisationer, og i Henhold til disses Svar blev det meddelt Landmandsforeningen, at Landbrugsraadet paa det nærværende Tidspunkt ikke kunde imødekomme det fremsatte Ønske.

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Sjælland 1921. Samlet og bearbejdet af de samvirk. sjæll. Landboforeningers Planteavlsudvalg ved Konsulent *L. Rasmussen*. 220 Sider. (Aug. Bangs Boghandel. Københ.)

Stambog over Tyre af jydsk Race. XXIX. Af Statskonsulent *Axel Appel*. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 146 Sider. (Aarhus.)

Stambog over Heste af jydsk Race. Hingste. XXVIII. Af Statskonsulent *Aug. Kjær*. Udgivet af De samvirk. d. Landboforeningers Forretningsudvalg. 82 Sider. (Aarhus.)

Aarbog for Gartneri 1922. Udgivet af Alm. Dansk Gartnerforening. 133 Sider. (N. C. Roms Forlag. Københ.).

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er i Marts Maaned fastsat følgende 2 Foredrag:

Onsdagen den 1. Marts vil Konsulent, Dyrlæge *R. Jørgensen* holde Foredrag om. *Husdyrsundhedspleje.*

Onsdagen den 22. Marts vil Forpagter *Chr. Sonne* holde Foredrag om: *Den internationale Arbejdskonference i Genève og Landarbejderspørgsmaalet.*

Det til Onsdagen den 8. Marts berammede Foredrag af Inspektør Froberg er aflyst.

Paa Grund af Lockouten kan nærværende Hæfte kun bringe Artikler, der var sat før Lockoutens Ikrafttræden. Slutningen af Referatet fra Foredragsmødet vedrørende Malkemaskiner vil forhaabentlig kunne bringes i Tidsskriftets næste Hæfte.

Den internationale Arbejdskonference i Genève og Landarbejderspørgsmaalet.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
Onsdagen d. 22. Marts 1922 af *Chr. Sonne*.

Den i Versailles vedtagne Fredstraktat af 22. Juni 1919 søger en almindelig Verdensfred betrygget ved at bygge den paa den sociale Retfærdigheds Grund. Traktatbestemmelserne vedrørende Nationernes Forbund foreskriver derfor Oprettelse af det nødvendige internationale Organ til Tilvejebringelse og Opretholdelse af retfærdige og humane Arbejdsvilkaar for Mænd, Kvinder og Børn, saavel indenfor Forbundsmedlemmernes eget Statsomraade, som i alle Lande, hvortil deres kommercielle og industrielle Forbindelser rækker.

De nærmere Bestemmelser for det paagældende internationale Samarbejde er udformet i Fredstraktatens Kapitel XIII, der bærer Titlen: Arbejde.

Den Organisation, hvis Arbejdsopgave det er at virke til Fremme af social Retfærdighed, er af permanent Karakter og falder i to Hovedafdelinger.

Den første af disse bestaar af en General-Konference af Repræsentanter for Medlemmerne (Enkeltstaterne). Den samles saa ofte, det er fornødent og mindst én Gang aarlig. Den omfatter 4 Repræsentanter for hver af Staterne, nemlig to Regeringsdelegerede og én Delegeret for henholdsvis Arbejdsgivere og Arbejdere. Hver Delegeret kan være ledsaget af tekniske Raadgivere, som imidlertid ikke har Stemmeret, medmindre de fungerer som Suppleant eller Stedfortræder for en Delegeret. Paa

den internationale Arbejdskonference i Genève i afvigte Oktober—November mødte f. Eks. England med 29 — og Tyskland med 27 tekniske Raadgivere, og Konferencen omfattede Repræsentation fra 39 Stater med ialt 365 officielt fremmødte Delegerede og fagkyndige Raadgivere.

Organisationens anden Hovedafdeling bestaar af et internationalt Arbejdsbureau med Sæde i Genève og under Ledelse af en international Styrelse, omfattende 24 Medlemmer, af hvilke 12 repræsenterer Regeringerne, medens 6 vælges af Konferencens Arbejdsgiverrepræsentanter og 6 af dens Arbejderrepræsentanter.

Den administrative Ledelse af Arbejdsbureauet er underlagt en General-Sekretær, Direktør *Albert Thomas*, hvis fremragende Intelligens og administrative Dygtighed i Forbindelse med en ypperlig Fremstillingsevne og en varm Følelse for Arbejderklassen gør Arbejdsbureauet i Genève til et intelligent og veltalende Organ for Fremme af Arbejderklassens Tarv. Til Arbejdsbureauet er endvidere knyttet en talrig Stab af Medarbejdere, bl. a. med henholdsvis sproglig, statistisk, literær og kontormæssig Uddannelse som Specialitet. I denne fast ansatte Medarbejderstab er ike mindre end 21 Nationaliteter repræsenteret, og de forholdsvis gode Lønninger, som Arbejdsbureauet er i Stand til at yde, tildeler det hertil knyttede Personale et umiskendeligt Elitepræg. Det daglige Arbejde, der under Konferencen i Genève præsteredes af Arbejdsbureauets Tolke, Stenografer, redaktionelle Stab og af Arbejdsbureauet i det Hele taget, var saaledes intet mindre end beundringsværdigt og bidrog det mulige til at fremme Arbejdstempoet af Konferencens samlede og ret komplicerede Arbejdsmaskineri.

Det vil af det anførte fremgaa, at det internationale Arbejdsbureau ikke kan være nogen helt billig Institution. Dets Aarsbudget for 1922 lyder saaledes paa 7.960.000 Schweizerfrancs, hvoraf 4.7 Mill. medgaaer til Lønninger. De paagældende Udgifter dækkes af Nationernes Forbund paa Forbundets almindelige Budget.

De Vedtagelser paa en international Konference, der bliver at forelægge de deltagende Lande, for at disses Lovgivning eventuelt kan tilpasses efter Vedtagelserne, fremtræder i to Former, nemlig

- a. Forslag til Konvention, der bliver at forelægge de enkelte Stater til Ratifikation, og
- b. Henstilling (Recommendation) om at gennemføre det foreslaaede, enten ved at ophøje det til Lov eller paa anden Maade.

Konferencens her nævnte Vedtagelser kræver dels en Majoritet af mindst $\frac{2}{3}$ af de tilstedeværende Repræsentanters Stemmer, og dels at mindst Halvdelen af de i Konferencen deltagende Repræsentanter tager Del i Afstemningen.

Den første internationale Arbejds-konference afholdtes fra 29. Oktober—29. November 1919 i Washington og samlede Repræsentanter for 41 Stater.

Dens Dagsorden omfattede følgende Emner:

- 1) 8 Timers Arbejdsdag eller 48 Timers Arbejdsuge.
- 2) Forebyggelse af Arbejdsløshed og Afhjælpning af dens Følger.
- 3) Kvinders Arbejde: før og efter Nedkomst (herunder Moderskabsforsikring) — Natarbejde og Arbejde i sundhedsfarlige Bedrifter.
- 4) Børns Arbejde: Lavalder — Natarbejde og Arbejde i sundhedsfarlige Bedrifter.
- 5) Udvidelse og Tilpasning af de internationale Berner-Overenskomster af 1906 angaaende Forbud mod at anvende Kvinder til industrielt Natarbejde og Forbud mod Anvendelse af hvid Fosfor i Tændstikindustrien.

Samtlige de her nævnte Programpunkter tog — maaske med et Forbehold m. H. t. Arbejdsløshedsspørgsmaalet — udelukkende Sigte paa Arbejdsforholdene i Industrien. Og Konferencens Behandling af den her nævnte Dagsorden resulterede i Vedtagelsen af 6 Konventioner og 6 Henstillinger, som altsaa vilde være at forelægge de

deltagende Staters Lovgivningsmagt til Godkendelse eller Ikke-Godkendelse.

Det kan her anføres, at Formanden for det internationale Arbejdsbureaus Styrelse, Franskmanden Mnsr. *Fontaine*, advarede i den Tale, hvormed han aabnede Konferencen i Genève, mod alt for mange Vedtagelser paa Konferencerne, idet han henviste til, at disse er aarlige, og at aarlig Indbringning for de enkelte Landes lovgivende Forsamlinger af et saa stort Antal Konventioner og Henstillinger, som i Washington vedtaget, medfører Risiko for, at Vedtagelserne lader de Lovgivningsforanstaltninger, der skulde knyttes dertil, blive langt tilbage.

At denne Frygt synes begrundet fremgaar af, at Washingtonvedtagelserne var efter to Aars Forløb kun i forholdsviis begrænset Omfang gjort effektive ved Tilpasning til disse af Enkeltstaternes Lovgivning.

Iøvrigt blev der, Mnsr. Fontaines nævnte Advarsel tiltrods, paa Genève-Konferencen vedtaget 6 Konventionsudkast og 8 Henstillinger, hvilke 14 Vedtagelser altsaa vil være at indbringe for de respektive Landes Lovgivningsmagt.

Den anden internationale Arbejds-konference afholdtes i Genua fra 15. Juni til 10. Juli 1920. Da dens Dagsorden var begrænset til Søfartens Arbejdsforhold, virkede den udelukkende som Søfartskonference.

Allerede paa Washington-Konferencen i 1919 var Spørgsmaalet rejst om regulerende Bestemmelser vedrørende Landbrugets Arbejdsforhold. Den sydafrikanske Arbejderdelegerede foreslog nemlig disse optagne paa Dagsordenen for næste Konference, hvilket vedtoges med 42 mod 14 Stemmer. Afstemningen var imidlertid ugyldig, da ikke Halvdelen af Konferencens Delegerede deltog i denne, hvorfor Konferencen vedtog at overlade til Arbejdsbureauets Styrelse at afgøre, hvorvidt Landbrugets Arbejdsforhold skulde optages paa Dagsordenen for en senere Konference. Og i Henhold hertil vedtog Styrelsen

paa et Møde i London d. 25. Marts 1920 at optage paa Dagsordenen for Konferencen i 1921 bl. a. en Række Emner vedrørende Landbruget, nemlig:

- A. De paa Washington-Konferencen tagne Beslutningers Tilpasning paa Arbejdet indenfor Landbruget m. H. t.
  1. Regulering af Arbejdstiden,
  2. Midler til at forebygge Arbejdsløshed og raade Bod paa dens Følger,
  3. Beskyttelse af Kvinder før og efter Barnefødsel samt Kvinders Natarbejde,
  4. Beskyttelse af Børns Arbejde m. H. t. Lavalder og Natarbejde.
- B. Teknisk Landbrugsundervisning,
- C. Landarbejdernes Boligforhold,
- D. Landarbejdernes Organisationsret og
- E. Landarbejdernes Beskyttelse mod Ulykkestilfælde, Sygdom, Invaliditet og Alderdom.

Desuden omfattede Konferencens Dagsorden følgende Punkter: Desinfektion af Uld, smittet af Miltbrandsporer, Forbud mod Brug af Blyhvidt ved Maling, Ugentlig Hviledag i Industri og Handel, Lavalder for Fyrbødere og Kullemperer ombord i Skibe samt tvunget Lægetilsyn med Børn og unge Mennesker ombord i Skibe.

Denne ret omfattende Dagsorden blev i Aug. 1920 meddelt Medlemmerne (de i Folkenes Forbund indtraadte Stater), hvorhos det internationale Arbejdsbureau i betimelig Tid tilstillede disse udførlige Spørgeskemaer til Angivelse af de respektive Regeringers Stilling til Dagsordens enkelte Punkter. Bureauet tilsigtede hermed at faa Materiale til Udledning af et almindeligt Skøn over den raadende Opfattelse, og saaledes, at dette kunde vejlede det ved Udarbejdelse af saadanne Konventionsudkast eller Henstillinger, der paa Konferencen kunde tjene som Basis for Diskussionen.

En trykt Gengivelse af de fra Regeringerne indsam-

lede Svar blev i betimelig Tid forud for Konferencen tilstillet de enkelte Regeringer, ledsaget af Arbejdsbureauets deraf afledede Forslag til Konventioner og Henstillinger.

Den schweiziske Regering foreslog imidlertid ved Skrivelse af 7. Januar 1921 til Styrelsen, at Spørgsmaalene angaaende Landbrugets Arbejdsforhold skulde udgaa af Dagsordenen eller henvises til Behandling paa en senere Konference. Skrivelsen henviste til, at Forbundsregeringen savner Hjemmel til at udfærdige Lovregler vedrørende Arbejdsbetingelserne for Landbruget. Retten hertil er henlagt til de enkelte Kantoner — Ulykkes- og Sygdomsforsikring samt Foranstaltninger mod Arbejdsløshed dog undtaget. Ganske bortset herfra hævder imidlertid den schweiziske Regering, at det i Principet ikke er ønskeligt at udforme internationale Regler vedrørende Arbejdet i Landbruget, da den mener det umuligt at give disse en praktisk anvendelig Form. Den henpeger paa de store Uligheder m. H. t. Klima og Jordbund indenfor dens eget Landomraade. Den henviser endvidere til Tropolande med yppige Afgrøder i tæt Rækkefølge, frembragt af en gavmild Natur og med et Minimum af menneskeligt Arbejde. Og den sammenstiller dermed bjergrige Lande og Lande med lang Vinter, hvor en omfattende Indsats af Arbejde maa søge besejret de Hindringer, som givne Naturforhold byder Landbrugsproduktionen.

Styrelsens Svar paa den paagældende Henvendelse var et Afslag med Henvisning til, at Spørgsmaalet vilde være at afgøre af Konferencen jvfr. Fredstraktens § 402, som bestemmer, at Emner paa Dagsordenen, mod hvilke der er rejst Indsigelse, skal forblive paa denne, saafremt det paa Konferencen vedtages med $\frac{2}{3}$ af de tilstedeværende Delegeredes Stemmer.

Ogsaa den franske Regering nedlagde Indsigelse mod Affattelsen af Konferencens Dagsorden, først mod Regulering af Landbrugets Arbejdstid og senere mod samtlige Punkter vedrørende Landbrugets Arbejdsforhold.

Den 3. internationale Arbejdskonference aabnedes i Genève afvigte 25. Oktober og sluttede den 19. November. Dens første Afgørelse gjaldt i Henhold til det nys anførte, hvorvidt Dagsordenens første Punkt: Regulering af Landbrugets Arbejdstid skulde slettes eller fastholdes paa Dagsordenen. Som Ordfører for Kravet om dets Fjernelse fungerede den franske Regeringsdelegerede Mnsr. Fontaine — som før nævnt tillige Præsident for Arbejdsbureauets Styrelse — medens man fra schweizisk Side ikke deltog i den herom førte Diskussion, der optog 3 Dages Møder.

- I sin Indledningstale henviste Mnsr. Fontaine til,
- a t den franske Regering mener de Forhold, hvorunder Landbruget arbejder, saa vidt forskellige fra de, der gælder for Industri og Handel, at det er ubetimeligt at diskutere internationale Lovregler vedrørende Regulering af Arbejdstid;
  - a t de af Arbejdsbureauet indsamlede Udtalelser fra de forskellige Regeringer om det paagældende Spørgsmaal godtgør, at Ulighederne i nationale, økonomiske, sociale og klimatiske Betingelser samt i Krav til Arbejdsindsats rejser Hindring for Udformning af Bestemmelser, der kan tjene som effektiv Basis for international Regulering;
  - a t Fredstraktaten intetsteds omtaler Landbrugsarbejdere;
  - a t den kompetente franske Komité og de centrale landøkonomiske Organisationer derfor har rejst det Spørgsmaal overfor den franske Regering, hvorvidt Fredstraktaten paalægger det internationale Arbejdsbureau at beskæftige sig med Landbrugsspørgsmaal;
  - a t det er givet, at Dagsordenens Landbrugsemner henhører under den Arbejdsopgave, som ved Konventionen af 7. Juni 1905 er tillagt det internationale Landbrugsinstitut i Rom, saaledes at der rejser sig et Spørgsmaal om Konferencernes Competence til at behandle disse Punkter paa Dagsordenen, samt endelig

at helt bortset fra de anførte Argumenter maatte det foreliggende Tidspunkt anses for særlig uheldig valgt til Foretagelse af internationale Eksperimenter som her tilsigtet, i hvilken Henseende der henvistes til Krigsødelæggelsernes direkte og indirekte Reduktion af Landbrugsproduktionen samt Nødvendigheden af ved alle Midler at forøge—og undgaa alle Foranstaltninger, der kan virke hæmmende paa denne Produktion. —

Af den meget omfattende Forhandling om dette Dagsordenens vigtigste Spørgsmaal skal her blot fremdrages en Tale af den engelske Regeringsdelegerede: Sir *Daniel Hall*. I denne hævdedes, at den franske Regering ved sin Indsigelse har rejst 3 Spørgsmaal. D e t f ø r s t e gælder en Tvivl om Konferencens Kompetence til at behandle Landbrugsspørgsmaal. Denne Tvivl skønnes imidlertid uberettiget. Thi vel er Landarbejderne ikke udtrykkelig nævnte i Versailles-Traktaten. Men det er Søfartens Arbejdere heller ikke. Og dog blev deres Arbejdsforhold indgaaende behandlet paa det foregaaende Aars Genua-Konference. D e t a n d e t Spørgsmaal gælder Muligheden eller Umuligheden af at skabe internationale Arbejdsregler for Landbruget. Og d e t t r e d i e Spørgsmaal angaar Ubetimeligheden af paa nærværende Tidspunkt at søge udformet saadanne internationale Regler.

Taleren skulde ganske afstaa fra at beskæftige sig med de to sidstnævnte Spørgsmaal. Det maatte nemlig blive Konferencens Sag at diskutere og afgøre disse. Derfor burde de fastholdes paa Dagsordenen. Konferencens Kompetence til at behandle dem ansaa Taleren imidlertid for ubestridelig. Og han hævdede med Styrke, at de Delegerede vilde ikke kunne vende tilbage og meddele deres Hjemlands talrige Landarbejdere, at den internationale Arbejdskonference — Verdens eneste Arbejdsparlament — vel beskæftiger sig med Arbejdernes Interesser, men ikke vil beskæftige sig med Landarbejdernes Anliggender.

Ved Afstemningen vedrørende Regulering af Arbejdstiden afgaves 63 Stemmer for og 39 Stem-

mer mod dets Forbliven paa Dagsordenen. Da denne krævede en Majoritet af $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer, var Punktets Fjernelse af Dagsordenen dermed fastslaaet. Samtlige danske Delegerede stemte for at fastholde Emnet til indgaaende Behandling paa Konferencen.

I saa Henseende nærer jeg den bestemte Overbevisning, at man lige saa godt først som sidst kunde optage ogsaa dette Spørgsmaal til en Realitetsbehandling med dertil knyttet Afgørelse. Man kommer dog ikke udenom en saadan. Thi den Form, under hvilken Versailles-Traktaten har sat Arbejdsproblemet paa Dagsordenen som en vigtig Opgave for Folkenes Forbund, varetaget af det internationale Arbejdsbureau i Genève, overvaaget af den internationale Styrelse og under Pres af Arbejderdelegerede fra Alverdens Lande, gør det ganske illusorisk at tro, at man ved at anlægge Løsenet: kommer Tid, kommer Raad, vil opnaa at se Spørgsmaalet skrinlagt. At tie det ihjel, lader sig ikke gøre. Dette fremgaar tilfulde deraf, at paa Forslag af engelske, hollandske og italienske Regeringsdelegerede vedtoges det 3 Dage senere med 73 mod 18 Stemmer at optage Spørgsmaalet om Regulering af Landbrugets Arbejdstid paa en senere Konferencs Dagsorden.

Men netop paa Genève-Konferencen burde Spørgsmaalet efter min Opfattelse været undergivet en Realitetsbehandling. Thi der raader en almindelig udbredt Erkendelse af, at netop den nuværende Periode paabyder Varsomhed m. H. t. Foranstaltninger og Indgreb, som virker hæmmende paa Landbrugsproduktionen.

Arbejdsbureauets fra Staterne indhentede Erklæringer om de paa Dagsordenen opførte Landbrugsemner røbede i stor Udstrækning — navnlig m. H. t. Regulering af Arbejdstiden — vidtgaaende Betæneligheder ved Udfærdigelsen af internationale Lovregler og med stærk Fremhævelse af, at Formuleringen af saadanne i hvert Fald maatte være betinget af, at der blev givet en meget rummelig Margen for det enkelte Lands Handlefrihed. Det

var mit Indtryk, at ogsaa Konferencens Arbejderdelegerede i det store Hele røbede Forstaaelse heraf og var rede til at lade et hertil svarende Maadehold præge Fordringerne. Og jeg skønner ikke, at Sagens senere Behandling og Afgørelse vil have vundet ved, at Genève-Konferencen afviste denne. Det er kun i Overensstemmelse med det her anførte, at Arbejdsbureauets af Staternes Svar afledede Udkast til Konferencens Vedtagelser vedrørende de enkelte Programpunkter var forholdsvis forsigtigt affattede og med Adgang til en vis Bevægelsesfrihed.

Angaaende den danske Regerings afgivne Erklæring, særlig vedrørende Spørgsmaalet om Landbrugets Arbejdstid, og med Tilknytning til denne skal jeg her nøjes med Fremsættelse af nogle elementære Betragtninger.

Industriens og Landbrugets Arbejdsforhold er vidt forskellige. En Regulering af Arbejdstiden i Fabrikker og industrielle Virksomheder, der benytter fremmed Arbejdskraft, rækker for saavidt tilbunds i Faget, som den kun lader urørt en Del Smaahaandværkere, hvis Bidrag til den samlede Fagproduktion er minimal. I Landbruget er Forholdet et helt andet. Thi saavel herhjemme som i Udlandet præsteres en meget betydende Del af Produktionen af saadanne mindre Brug, hvis Brugere med Familiemedlemmer kan præstere hele Arbejdet, og for hvis Arbejdstid ingen Lovregulering rejser Skranker.

Af Danmarks 3.46 Mill. ha store Landbrugsareal optages saaledes 512.000 ha af 103.000 Smaabrug med indtil 10 ha og med i Gennemsnit ca. 5 ha. Endvidere findes 84.200 Brug med 10—60 ha, i Gennemsnit ca. 27 ha, og med ialt 2.31 Mill. ha, hvorefter der er tilbage 4300 Brug med over 60 ha og med et samlet Areal af 638.000 ha, eller ca. 18 pCt. af det samlede Landbrugsareal. Og 1.874.000 ha eller mere end Halvdelen (54 pCt.) af Danmarks samlede Areal er fordelt paa 167.000 Brug med indtil 30 ha og med i Gennemsnit ca. 11 ha. Nødvendigheden af i større Udstrækning at bruge fremmed Arbejdskraft i denne store Gruppe vil imidlertid være forholdsvis begrænset.

Landbrugets fornemmelige Drivkraft er dyrisk Trækraft. Dens økonomiske Udnyttelse er erfaringsmæssigt fastlagt ved den Arbejdstid, der skønnes afstemt med Trækdyrenes Arbejdsevne. En uforholdsmæssig Forkortelse af Arbejdstiden vil følgelig yderligere hæmme Landbrugsproduktionen ved væsentlig at fordyre Trækraften.

I Modsætning til Industrien er Landbrugets Arbejde bestemt ved de skiftende Aarstider med aarlig tilbagevendende arbejdsstravle Perioder. Og her som i andre nordlige Lande afgrænser Frostperioden den Tid, der haves til Raadighed til Markarbejdet, hvorhos Landbrugsproduktionen under vore Klimaforhold kræver en væsentlig større Arbejdsindsats, end under gunstigere Himmelstrøg.

Der er her anført nogle af de Betragtninger, som i vor Regerings Svar sammenfattedes derhen, at man finder det ubetimeligt at tilvejebringe internationale Forskrifter for Regulering af Landbrugets Arbejdstid, gaaende ud fra, at de enten vil virke uheldigt eller i bedste Fald være virkningsløse. Saadan Regulering skønnes derfor at burde overlades til de enkelte Lande under Hensyn til disses højst ulige Vilkaar for Landbrugsproduktionen. Og medens man maaske i nogle Lande hertil vil vælge Lovgivningsvejen, vil man andetsteds — som det er skønnet hensigtsmæssigst for Danmarks Vedkommende — foretrække Sagens Ordning overladt til de tvende interesserede Parter ved frie Overenskomster, efter Omstændighederne truffne enkeltvis eller kollektivt ved de respektive Parters Organisationer.

Dette den danske Regerings Svar blev af Arbejdsbureauet fremhævet og benyttet som Grundlag for en foreslaaet Henstilling til Staterne om at opmuntre Landbrugsorganisationerne til at slutte kollektive Overenskomster mellem Arbejdsgivere og Arbejdere om Maksimum af aarlige Arbejdstimer og om disses Variation i Henhold til Aarstiden og det paagældende Lands særlige Forhold. Men som det vil ses, udelader det saaledes foreslaaede Udkast Omtale af enkeltvis truffne Overenskomster.

Imidlertid udgik altsaa hele denne Sag af Mødets Dagsorden. Dennes øvrige Punkter vedrørende Landbrugets Arbejdsforhold vedtoges det at behandle. Særlig Afstemning foretoges over en første og anden Gruppe af disse Spørgsmaal, og disses Fastholden paa Dagsordenen vedtoges med henholdsvis 90 og 93 — mod 17 og 13 Stemmer.

M. H. t. Arbejdsløshedsspørgsmaalet vedtog Konferencen med 75 mod 19 Stemmer en Henstilling til Regeringerne om at overveje hertil sigtende Forholdsregler, idet der fremholdtes en Række formentlig hensigtsmæssige Foranstaltninger i saa Henseende.

Angaaende Beskyttelse af Kvinder før og efter Barnefødsel vedtoges med 65 mod 19 Stemmer en Henstilling om at tildele Landbrugets kvindelige Lønarbejdere samme Ret til Beskyttelse og Understøttelse før og efter Barnefødsel, som ved Washington-Konferencens derom vedtagne Konvention er tilmaalt Industriens og Handelens Arbejdersker. De danske Regerings- og Arbejdsgiverdelegerede stemte mod denne Vedtagelse, henvisende til at kvindeligt Lønarbejde indenfor dansk Landbrug væsentlig er Saisonarbejde — navnlig Roe-, Høst- og Tærskearbejde — til fastlagte Betalingssatser, saaledes at en Vedtagelse som den foreslaaede maatte forudsættes at udelukke fra saadant Saisonarbejde en Del Arbejdersker, som ønsker og som bør have Adgang til Deltagelse i dette.

Med 90 Stemmer mod 4 vedtoges en Henstilling om at tilsikre Landbrugets Arbejdersker en til deres fysiske Tarv svarende Nattehvil af ikke mindre end 9 Timer, som saavidt muligt skal være paa hinanden følgende.

En Konvention til Afværgelse af, at Børns Deltagelse i Landbrugsarbejde rejser Hindring for deres Skolegang, vedtoges med 85 Stemmer mod 1.

Med 82 mod 5 Stemmer vedtoges en Henstilling om at tilsikre Børn og unge Personer en Natte-

h v i l e, svarende til deres fysiske Tarv, og for Børn under 14 Aar af ikke mindre end 10 — og for unge Personer mellem 14 og 18 Aar af ikke mindre end 9 paa hinanden følgende Timer.

Med overvejende Stemme flertal vedtoges endvidere Henstillinger vedrørende Landbrugsarbejderen s faglige Uddannelse, Boligforhold, Ulykkes-, Sygdoms-, Invaliditets- og Alderdomsforsikring, medens der angaaende deres Organisationsret i Sidestilling med Industriarbejderne vedtoges en Konvention.

Om samtlige saaledes vedtagne Henstillinger og Konventioner gælder, at den overvejende Del af deri indeholdte Bestemmelser vilde i lovfæstet Skikkelse være uden Indflydelse paa danske Landbrugsforhold, idet den derved tilsigtede Regulering allerede overvejende er hidført dels ved vor bestaaende Lovgivning og dels ad Frivillighedens Vej.

Kun paa enkelte og lidet betydende Punkter vilde derfor Konferencens Vedtagelser, ophøjede til Lov, komme til at pavirke vort Landbrugs Arbejdsforhold, medens andetsteds — og navnlig i adskillige oversøiske Lande — Gennemførelsen af disse Bestemmelser vilde medføre indgribende Ændring i Landbrugets bestaaende Arbejdsordning.

I de meget omfattende Motiver, hvormed det internationale Arbejdsbureau ledsagede Forelæggelsen af de paa Konferencens Dagsorden opførte Landbrugsspørgsmaal, hedder det i Indledningen, at i Verdens førende Lande er 50.6 pCt. af alle beskæftigede Personer — mandlige og kvindelige — knyttede til Landbrug. Der henvises i saa Henseende til en vedføj et Talsammenstilling, omfattende 17 Stater. Og de nævnte 50.6 pCt. svarer ganske vist til, at der af Taloversigtens ca. 317 Mill. beskæftigede Personer angives at være knyttet 164 Mill. til Landbrug. Men uvilkaarlig vækker det Opmærksomhed, at Oversig-

ten ogsaa omfatter Indien med ca. 147 Mill. beskæftigede Personer, hvoraf 105 Mill. henføres under Landbrug. Og udelades Indien af Listen over Verdens førende Lande, saa er Procenten af de beskæftigede Personer, som er knyttede til Landbrug, ikke 50.6, men kun 32.7. Tallet reduceres altsaa derved fra over Halvdelen til under Trediedelen, hvilket unægtelig er en Forskel.

Imidlertid er det givet, at hvorledes man end foretager Talopgørelsen, er Antallet af de til Landbrugserhvervet knyttede Personer saa stort, at gode Arbejdsforhold i Landbruget er af vital Betydning saavel for Jordbrugerne som for dem, der beskæftiges af disse.

Spørgsmaalet om, hvor mange egentlige Landarbejdere der findes her i Landet, er vanskeligt at besvare. Tallet er nemlig usikkert for daglønnede Landarbejdere, som findes opført i 3 forskellige Grupper, og end mindre véd man om Antallet af saadanne Landarbejdersker, som paatager sig Saisonarbejde i Roemarkerne, i Høsten og i Tærsketiden. Usikkerheden skyldes bl. a. den Omstændighed, at Statistisk Departement savner Adgang til at udrede Tallet paa de jordbrugende Husmænd, som foruden at passe deres egen Jord ogsaa virker som Landarbejdere ved i større eller mindre Omfang at paatage sig Arbejde for andre. At Antallet af saadanne maa være betydeligt, tør anses for utvivlsomt.

Disse Forhold maa holdes for Øje ved Bedømmelsen af hosstaaende Talangivelser, hidrørende fra den sidst bearbejdede Erhvervstælling fra 1916.

	Mandlige	Kvindelige	Ialt
Landarbejdere, Daglejere og Indsiddere...	29,449	2,927	32,376
Husmænd og Landarbejdere.....	2,113	36	2,149
Husmænd	73,047	4,816	77,863
Tyende og Landarbejdere	76,757	52,808	129,565
Hjemmeværende Børn over 15 Aar af Gaardmænd, Parcellister og Boelsmænd, Husmænd, Landarbejdere og Landmænd uden nærmere Angivelse	33,281	34,912	68,193
Ialt...	214,647	95,499	310,146

Hvorledes disse Tal forholder sig til Resultatet af tidligere foretagne Erhvervstællinger lader sig ikke med Sikkerhed angive, da Delingslinierne ikke er ganske ensartede. En nærmere Analyse af dette Forhold er imidlertid neppe nødvendig til Bedømmelse af Udsigterne for vort Landbrugs Adgang til at raade over den fornødne Arbejds-kraft. Thi Landbruget kan neppe med Føje hævde for Tiden at mangle denne. Og Udsigterne er overvejende for, at saadan Mangel ikke vil opstaa i en nærmere Fremtid.

Herfor taler den Omstændighed, at Byerhvervene efter alt at dømme fremtidig ikke vil være i Stand til i det hidtidige Omfang at drage Arbejderstrømmen fra Landet til Byerne, hvortil kommer, at de Hindringer, der er rejst mod Normaltidernes Udvandring, peger i samme Retning.

Utvivlsomt vil det i hvert Fald fra Landarbejdernes Side hævdes, at der staar en absolut tilstrækkelig indenlandsk Arbejds-kraft til Raadighed for Landbruget, naar blot dette vil sikre sig denne Arbejds-kraft ved Udredelse af en passende Løn. Og ved det nutidige Udbud af Arbejds-kraft vil Landmændene i og for sig neppe bestride dennes Tilstrækkelighed, men samtidig betone Nødvendigheden af, at Begrebet »passende Løn« fortolkes saaledes, at ogsaa de kan acceptere Betegnelsen »passende«.

Som Udgangspunkt for nogle Betragtninger over det Lønningsproblem, der sikkert ogsaa fremtidig vil skabe Brydninger mellem dem, der skal udrede—og dem, der skal oppebære Lønningerne, skal her anføres nogle Tal for Bevægelsen i Landarbejderlønningerne siden 1910. De 3 første Tal er Statistisk Departements Gennemsnitstal for hele Landet, medens Tallene for de 3 sidste Aar er beregnet i Overensstemmelse med de mellem Landarbejderforbundet og Arbejdsgiverorganisationerne truffne og fra 1. Maj 1919 gældende Overenskomster, idet der er regnet med 300 Arbejdsdage samt er bortset fra de Løntillæg, der gælder for visse Egne. Der bortses endvidere fra, at Arbejdsvederlaget for de løse Arbejdere ligger væsentlig højere end Lønsatserne for de faste Arbejdere, hvorhos

Arbejdernes Ret til Køb af Mælk, Korn og Kartofler til Dagspris ikke er forsøgt kapitaliseret. De hosstaaende Tal gælder nemlig for de mandlige Daglejere paa egen Kost, med hvis Lønstigning Tyendets og kvindelige Arbejderes Fortjeneste sikkert i det store Hele vil have holdt Skridt.

For Aarene 1910, 1915, 1918, 1919, 1920 og 1921 har Aarets Arbejdsfortjeneste da været henholdsvis 680—830 —1400—1680—2287 og 2438 Kr., altsaa omtrent en Tre-dobling siden 1915 — og her ganske bortset fra Arbejds-tidens Forkortelse.

Hvad angaar Kreaturpasserne, har disses Arbejdsfor-tjeneste ved det i Overenskomsten af 1919 fastsatte maa-nedlige Fridøgn — senere forøget til $1\frac{1}{2}$ Fridøgn maaned-lig — andraget i 1919, 1920 og 1921 henholdsvis 2005—2778 og 2985 Kr.

Disse Tal gælder jo alene Mandens Arbejdsfortjeneste. Hvor Hustruen arbejder med kan imidlertid den samlede Arbejdsfortjeneste naa langt højere. Dette gælder saaledes de gifte Fodermestre, der paatager sig Pasning af en Gaards Kreaturbesætning og Svinehold, ligesom selvfølgelig ogsaa de Landarbejderhustruer, som i større Omfang kan paatage sig Roe- og Høstarbejde, kan yde et betydende Bidrag til den samlede Arbejdsfortjeneste.

I denne Forbindelse skal her anføres Arbejdsfortje-nesten for den gifte Fodermester paa det af mig forpag-tede lille Avlsbrug, Grængegaard, med et gennemsnitligt Koantal af noget under 40 og med en Aarsproduktion af omkring 50 Svin. Nævnte Fodermester er siden 1. Maj 1919 lønnet efter Lønningsoverenskomstens Tarif, dog saaledes at han ved Tillæg af en Præmie for præsteret Mælkemængde er gjort interesseret i at søge Køernes Mælkeydelse fremmet. Ved at beregne den Fodermeste-ren ydede Fribolig — en 3 Værelers Lejlighed — til 208 Kr. aarlig, har hans samlede Arbejdsfortjeneste udgjort:

$\frac{1}{5}$ — $\frac{31}{12}$ 1919: 2670 Kr., svarende til	Aarsløn	4005 Kr.
Kalenderaaret 1920	—	5449 —
— 1921	—	5096 —

Den samlede Arbejdsindsats, som en saadan Fodermester med Hustru præsterer ved Pasning af det ommeldte Husdyrhold, vil efter alt at dømme kunne side-stilles med det Arbejde, der kræves i et vel drevet Husmandsbrug med 10 à 11 Tdr. Ld. Men Fodermesterfamiliens her anførte Arbejdsvederlag ligger langt over den Arbejdsfortjeneste, der i Almindelighed kan vindes i et saadant Husmandsbrug — jvfr. de herom nedenauførte Oplysninger.

Vi vender saa tilbage til Lønningerne for de faste mandlige Arbejdere og fæster os her ved Prisniveauet i Perioden efter 1915, idet vi hermed sammenstiller Arbejds-lønningerne.

Det af Statistisk Departement beregnede Prisniveau gælder et københavnsk Husholdningsbudget, som medio 1914 var beregnet til 2000 Kr., og for hvilket Pristallet da var sat til 100. Nu er det en velkendt Sag, at Stigningen i Detailpriser — de Priser, hvormed der for det københavnske Husholdningsbudget har maattet regnes — har været væsentlig stærkere end en gros Prisernes Stigning, saaledes som det er udtrykt ved, at en gros Pristallet pr. 1. Januar 1922 var 178, mod et Pristal for de samlede Leveomkostninger af 212. Og det vil sikkert ikke kunne bestrides, at den virkelige Stigning i Landarbejdernes Leveomkostninger holder ikke Skridt med den Stigning i de københavnske Detailpriser, der har maattet lægges til Grund for Beregningen over københavnske Arbejders Leveomkostninger — jvfr. Landarbejdernes Adgang til ved Dækning af deres Behov at undgaa mangleddet Detailhandleravance, saaledes som det er klarlagt ved en paa Grundlag af Statistisk Departements Detailpriser for Aaret 1911 foretagen Beregning, der viser, at 75 Kr. paa Landet har samme Ernæringsevne som 87 Kr. i Provinsbyerne og som 100 Kr. i Hovedstaden.

Naar derfor det københavnske Pristal er lagt til Grund for hosstaaende Talsammenstilling, vil Fordyringen af Landarbejdernes Leveomkostninger sikkert ikke

naa paa Højde med Stigningen i det saaledes benyttede Pristal.

Der foreligger ingen statistisk Angivelse af Landarbejderlønnen for 1914, da Pristallet sattes til 100, men derimod for 1915, hvor Aarslønnen for faste mandlige Arbejdere var 830 Kr. og Pristallet 116. Med dette som Udgangspunkt for en Sammenligning mellem de senere Aars Landarbejderløn og Pristal bliver Forholdet følgende:

	Pristal	Aarsfortjeneste Ialt Kr.	svarer pr. Pristal-Enhed til Kr.	I Forhold til Lønnen 1915 overgaar Aars- lønnens Stigning Pris- tallets med Kr.
1915	116*)	830	7,16	--
1918	182*)	1400	7,69	97
1919	214**)	1680	7,85	148
1920	256**)	2287	8,93	454
1921	238**)	2438	10,24	734

Det vil ses, at den for 1915 normerede Aarsfortjeneste af 830 Kr. mod et Pristal af 116 svarede til Kr. 7,16 pr. Pristal-Enhed. Ved ogsaa at regne Kr. 7,16 pr. Pristal-Enhed for 1921 vilde den da normerede Aarsfortjeneste af 2438 Kr. — fremgaaet af Lønsatser, der endnu fremdeles er gældende — modsvare et Pristal af 340, medens Pristallet pr. afvigte 1. Januar sattes til 212.

Landbrugets Salgsindtægter maa vel erkendes at være væsentlig afgørende for dets Evne til at udrede Arbejdslønn. For disse stiller imidlertid Forholdet sig i store Træk saaledes, at vel er Kornprisen dobbelt saa høj som før Krigen. Men for dansk Landbrug som Helhed er dette en absolut tvivlsom Fordel, idet Foderstoffernes Prisstigning fuldt ud staar Maal hermed, hvorhos det danske Landbrugs moderne Udformning netop er baseret paa et gunstigt Forhold mellem Indkøbspris for Oliekager og Korn og Salgspris for dyriske Produkter. Og dette Forhold

*) For Juli Maaned.

***) Gennemsnit af Pristallene for Aarets Januar og Juli samt for det paafølgende Aars Januar.

stiller sig relativt ugunstigt, idet Salgsprisen for vor vedblivende væsentlig reducerede Produktion af Flæsk vel ligger ca. 75 pCt. over Gennemsnitsprisen for 1914 og 1915. Men for Landbrugets væsentligste Salgsproduktion: Smørret, ligger den knapt 50 pCt. over Normaltidernes Pris, samtidig med, at Prisen paa Kreaturer og Heste er kommet helt ned paa Niveauet før Krigen.

Resultatet bliver derfor, at i Flertallet af selv de Landbrug, hvor det væsentlig er lykkedes at raade Bod paa Krigsperiodens Svækkelse af den dyriske Produktion, vil ved de nuværende Salgspriser Landbrugets Salgsindtægt ikke naa at overstige Salgsindtægten ved Normaltidernes Prisniveau med 50 pCt.

Overfor denne Salgsindtægt, der allerhøjest naar et Forholdstal af 150, staar saa Udredelse af en Arbejds løn, som ved Pristalbetalingen for 1915 (Kr. 7,16 pr. Pristal-Enhed) modsvarer et Pristal af 340, altsaa saaledes, at medens Landbrugets Salgspriser nu højt regnet ligger 50 pCt. over Normaltidernes, staar her overfor en Arbejds løn, som er steget 240 pCt. Denne Stigning er altsaa ca. 5 Gange saa stor som Stigningen i Salgspriserne.

Selv om det heroverfor vil blive hævdet, at Landarbejderlønnen gennemgaaende laa for lavt i Tiden før Krigen og dengang Pristallet sattes til 100, maa det dog være indlysende for enhver, at en Arbejds løn af blot tilnærmelsesvis den nuværende Højde kan vor Landbrugsproduktion umulig bære. Og det er kun ganske naturligt, at der under de forhaandenværende Omstændigheder fra vort Landbrugs ledende Mænd er rettet en kraftig Appel til Landmændene — og i første Række til den talrige Gaardmandsklasse — om at søge imødegaaet de truende Udsigter for Landbrugets Driftsøkonomi ved at genoptage Fortidens gode gamle Praktisering af egne og Familie-medlemmers Arbejdsindsats i Bedriften og med det Maal for Øje ved dennes Drift i videste Omfang at være selvhjulpne.

Det er givet, at det moderne Gennembrud i dansk

Landbrugsproduktion, som skabte en stærkt fremdrevet Fremstilling af dyriske Produkter, har væsentlig øget Landbrugets Adgang til at byde Arbejdsbeskæftigelse. I saa Henseende behøver blot at nævnes Landets ca. 300,000 ha store Foderroeareal. Forholdenes Udvikling kan imidlertid bære henimod Nødvendigheden af en Signalforandring. Thi Udsigterne for vor Smørproduktion tør næppe anses for fuldt betryggede, prægede som de er af paagaende Konkurrence — navnlig fra New Zeeland og Australien — samt af en svækket Købeevne, der begunstiger Adgangen for de oversøiske Landes Produktion af Plantefedt til at fortrænge Smørret. Endnu lyder Parolen ikke paa et Tilbagetog fra vor opdrevne dyriske Produktion. Og det maa kun haabes, at Udfærdigelsen af en saadan ikke vil vise sig paakrævet. Men givet er det, at Landbrugets Arbejdsløn er et betydende Moment ved Afvejningen af vor nuværende Produktionsretnings Økonomi, og at uforholdsmæssig høje Arbejdslønninger vil kunne komme til væsentlig at fremskynde det Tidspunkt, hvor en Kursændring melder sig som nødvendig.

I højeste Grad beklageligt vilde det imidlertid være, om Udviklingen skulde fremtvinge et Driftssystem, hvis arbejdsbesparende Tilsnit væsentlig reducerede vort Landbrugs Evne til at byde Arbejdsbeskæftigelse. Thi nu mere end nogensinde er der Brug for Landbrugets Evne til at beslaglægge Arbejdskraft og derved medvirke til Afhjælpning af den Arbejdsmisère, som er godt paa Vej til at lægge vor Samfundsøkonomi øde.

Fra Landbrugets Side har man fuld Forstaaelse heraf og er rede til at udrede Arbejdslønninger, afstemt med Landbrugets Evne. Men det er kun et Selvopholdelsesdriftens Forsvar, naar Landmændene vægrer sig ved at gaa med til Arbejdslønninger, der stiller et negativt Produktionsfacit i Udsigt. En saadan Udsigt, der peger mod økonomisk Ruin, vilde tvinge mangan Landmand til at søge bevaret sit økonomiske Fodfæste ved at slaa ind paa et — i og for sig overmaade let gennemførligt — arbejdsbe-

sparende Driftssystem. Ingen vilde kunne fortænke ham deri. Dette er jo imidlertid ikke Vejen til Landbrugets Sysselsættelse af det størst mulige Antal arbejdssøgende Hænder. Og trods Uligheden i henholdsvis Arbejdsgiverne og Arbejdernes Synspunkter, mødes man sikkert fra begge Sider i Ønsket om, at vort Landbrug maa bevare og helst udvikle Evnen hertil.

Et vist Maal af Forstaaelse ogsaa fra Arbejdernes Side er imidlertid Vilkaaret herfor. Thi vi staar vist alle overfor Nødvendigheden af at se den Sandhed i Øjnene, at nationaløkonomiske Hensyn gør en gennem alle Samfundslag nedskrevet Levefod paakrævet. Der ligger deri intet som helst Attentat mod Landarbejdernes berettigede Krav paa ved deres Arbejde at sikre sig et forsvarligt og godt Udkomme gennem Normeringen af Lønninger, der er afstemt med Samfundets Ernæringssevne, og som ikke tilintetgør Muligheden for Gennemførelse af en Driftsøkonomi, der byder Brugeren nødvendige Eksistensbetingelser.

Det her fremholdte Synspunkt bestrider altsaa ikke Landarbejderens Ret til at kræve sit Arbejde passende vederlagt. Men det appellerer til Forstaaelsen af, at opdrevne Krav, der overstiger Landbrugets Evne, kan hidføre et Resultat, modsat det tilsigtede, ved at tvinge Landbruget ind paa et arbejdsbesparende Driftssystem. Og det appellerer endvidere til Forstaaelsen af, at et passende Arbejdsvederlag maa modsvares af herfor ydet godt og forsvarligt Arbejde, naar man i det længste vil bevare og udvikle Landbrugets Muligheder for i ønskeligt Omfang at byde Arbejdsbeskæftigelse.

Med Kravet om godt og forsvarligt Arbejde sigtes her eksempelvis til følgende: Et større Landbrugs Sukkerroemark blev i 1921 paa Grund af Landarbejderstrejken udtyndet for sent. Da saa Strejken endelig hævedes, foregik imidlertid til Gengæld Udtyndingen saa grundigt og eftertrykkeligt, at en omhyggelig foretagen fagkyndig Optælling af Plantebestanden viste, at der paa et Areal af rigelig

60 Tdr. Ld. kun var levnet i Gennemsnit 18,000 Planter pr. Td. Ld., mod de rigelig 40,000 Planter, som man regner med i en normalt tyndet Sukkerroemark. Jeg bortser her ganske fra det Ansvar, man paa Forhaand vil være tilbøjelig til at tillægge den paagældende Arbejdsledelse. Det skal endvidere anføres, at en Del Agerkaal, som ved den forsinkede Udtynding var bleven for stor, i Forbindelse med en delvis mangelfuldt fremspiret Plantebestand, maaske vilde have vanskeliggjort en Udtynding, der levnede fuldt normal Plantebestand. Men hvad der her præsteredes, maa dog vist erkendes i forbløffende Grad at afvige fra Begrebet: godt og forsvarligt Arbejde. Jeg føjer saa til, at et selvfølgelig Krav fra den skadelidte Brugers Side om at faa Reduktion i den kontraherede Optagningspris blev afvist af Landarbejderorganisationens Ledelse, idet jeg iøvrigt har nogen Grund til at tro, at Ledelsen ved den saaledes trufne Afgørelse ikke havde faaet fuldt Kendskab til Sagens virkelige Sammenhæng.

Vi har her et faktisk foreliggende Vidnesbyrd om, hvorledes et Landbrugs Driftsøkonomi kan paa afgørende Maade paavirkes af, om det præsterede Arbejde er godt og forsvarligt eller af den modsatte Art. Men iøvrigt føler jeg mig overtydet om, at heller ikke Arbejderorganisationens Ledelse vil mangle Forstaaelse af, at Principet godt og forsvarligt Arbejde ogsaa er i Arbejdernes Interesse ved at muliggøre Opretholdelse af et Driftssystem, der byder størst mulig Arbejdsbeskæftigelse, medens Knæsætningen af det modsatte Princip maa regnes at give eftertrykkeligt Bagslag ved at henvise Landmændene til Optagelse af et Driftssystem, der reducerer Udsigten til at lide føleligt Tab ved præsteret mangelfuldt Arbejde.

Med Hensyn til Landarbejderlønningerne gaar jeg ud fra, at disses Regulering vil og maa blive paavirket af det Arbejdsvederlag, som en Husmandsfamilie kan vinde ved Brugen af egen Jord. Til Belysning heraf foreligger kun et ret sparsomt Materiale. Men den almindelige Opfattelse gaar sikkert ud paa, at det overvejende Antal Hus-

mandsbrug ikke levner en Indtægt, der staar Maal med den Arbejdsindtægt, som de senere Aars Lønninger byder en Landarbejderfamilie, og i mange Tilfælde ikke kommer denne nær.

Imidlertid foreligger der fra det landøkonomiske Driftsbureau Regnskabsopgørelser, som for Driftsaaret 1919—20 omfatter 35 Husmandsbrug med i Gennemsnit 6,0 ha. Nu vil ingen drage i Tvivl, at det Driftsfacit, som disse Husmandsbrug opviser, ligger langt over det gennemsnitlige, idet den Omstændighed, at der til disses Drift er knyttet virkelig Regnskabsføring, er et Vidnesbyrd om særlig omhyggelig Brug af baade Jorden og Husdyrholdet. Ved at regne Boligværdien til 208 Kr. har disse 35 Husmandsbrug i 1919—20 (fra Forsommeren 1919 til Forsommeren 1920) givet de paagældende Husmandsfamilier en Gennemsnitsindtægt af 3454 Kr. Selv under Hensyn til, at det her gælder Elitebrug, er Tallet egentlig højt, og sikkert langt højere end opnaeligt ved de dyriske Produkters nu indtraadte Prisnedgang, der ikke bliver mindst følelig for Smaabrugene. Men selv for disse Elite-Husmandsfamilier ligger dog den samlede Arbejdsfortjeneste væsentlig under Aarsindtægten for den ovenfor nævnte Fodermesterfamilie, som for samme Tidsrum naaede 4727 Kr. mod Husmandsfamiliernes 3454 Kr. —

Jeg ønsker sluttelig endnu en Gang at udhæve som min Opfattelse, at man med Hensyn til Ordningen og Udviklingen af Landbrugets Arbejdsforhold maa tilstræbe Adgang for Landbruget til i videste Omfang at byde Arbejdsbeskæftigelse, og dette opnaet ved, at der ydes godt og forsvarligt Arbejde mod en god og passende Løn, der sikrer Arbejdernes gode Udkomme. Thi ingen vil kunne bestride, at ogsaa Landarbejderne paa deres Side er interesserede i vort Landbrugs Mulighed for at kunne opret holde og helst yderligere udvikle et stærkt arbejdsforbrugende Driftssystem.

Set saaledes er imidlertid Landbrugets Arbejdsgivere og Landarbejderne knyttet sammen ved et faktisk Inter-

essefællesskab, der ret beset turde være stærkere end Interesses modsætningerne.

Og i samme Grad, som man kunde mødes i den rette Forstaaelse heraf, vilde sikkert Adgangen lettes til en forsvarelig Løsning af det Lønningsproblem, om hvilket — nu som saa ofte tilforn — Anskuelserne brydes.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Professor *O. H. Larsen*: I Anledning af Foredragsholderens Bemærkning om, at de Husmandsbrug, der har indsendt Regnskaber til Det landøkonomiske Driftsbureau, sikkert laa over Gennemsnittet, vil jeg gerne oplyse, at største Parten af disse Regnskaber stammer fra jyske Husmandsbrug, og at Jorden derfor er af ret tarvelig Beskaffenhed, ligesom Mælke-mængden heller ikke er stor. Man kan derfor næppe sige, at de rager særlig højt op, men i Almindelighed er det selvfølgelig rigtig, at de Husmandsbrug, der deltager i Regnskabsforøringen, er blandt de fremmeligste. Den beregnede Arbejdsfortjeneste er forøvrigt ikke meget forskellig i Aarene 1919—20 og 1920—21. Tager man Gennemsnittet af 29 Husmandsbrug, der førte Regnskab begge Aar, udgjorde Arbejdsfortjenesten for hele Familien henholdsvis 3402 og 3348 Kr. Tager man Gennemsnit af alle Regnskaber for de to Aar, henholdsvis 35 og 45, bliver Tallene 3534 og 3374 Kr. pr. Brug, men Brugene er lidt mindre i 1920—21 end i 1919—20; pr. ha er Arbejdsfortjenesten praktisk talt den samme begge Aar.

Det maa imidlertid her erindres, at der ved Beregningen af Arbejdsfortjenesten er regnet med en relativ lav Kapitalværdi, hvorved Renteudgiften ogsaa bliver lav. I 1919—20 laa Ejendommens Handelsværdi ca. 58 pCt. over Statusværdien, og beregner man Rente af Handelsværdien i Stedet for af Statusværdien, gør det en Forskel paa ca. 100 Kr. pr. ha, hvorved vi i 1919—20 kommer ned paa ca. 2932 Kr. pr. Brug. — Efter en noget mangelfuld Opgørelse udgør Konens og Børnenes Andel heri gennemsnitlig ca. 20 pCt., og tilbage som Mandens Arbejdsfortjeneste bliver da kun ca. 2350 Kr., hvilket falder omtrentlig sammen med den af Forpagter Sonne beregnede Arbejdsløn for Daglejere.

Iøvrigt mener jeg, at denne maaske er beregnet lovlig højt for de sidste 3 Aar i Forhold til tidligere Aar, idet formentlig Lejeværdien af fri Bolig er medregnet, hvilket vistnok ikke er Tilfældet med de foran anførte Tal fra den officielle Lønstatistik. Men bortset herfra maa det siges, at der for Tiden

er et saa stærkt Misforhold mellem Arbejdsløn og Produktpriser, at jeg ganske kan give Foredragsholderen Ret i, at en betydelig Lønreduktion vil være nødvendig for atter at skabe Balance. Personlig regner jeg med ca. 35 pCt. i indeværende Aar, men om det vil være tilstrækkeligt, er tvivlsomt.

Det vilde imidlertid være meget uheldigt, om Landbruget paa Grund af den høje Arbejdsløn skulde blive tvunget over i en mere ekstensiv Drift, thi dette vilde bevirke, at mange Mennesker, som hidtil har tjent deres Brød ved Landbruget, maatte søge andet Steds hen, og at den dyriske Produktion, som hidtil har været det økonomiske Tyngdepunkt i de fleste Landbrug, atter maatte indskrænkes og dermed vor Overskuds-eksport af Landbrugsprodukter formindskes.

En nærmere Paavisning af det uheldige heri er overflødig, og personlig tror jeg da heller ikke paa, at Udviklingen vil komme til at gaa i denne Retning, undtagen maaske i enkelte større Brug.

Direktør *K. Dorph-Petersen* kunde ønske at henlede Opmærksomheden paa en Bemærkning, der var faldet ved et Ungdomsmøde i Københavns Amts Landboforening, nemlig, at man ved at forelægge Regnskabsresultaterne fra de regnskabsførende Landbrug ikke alene kunde medvirke til bedre Oplysning om Landbrugets Forhold i Almindelighed, men ogsaa bidrage til en bedre Forstaaelse mellem Arbejdere og Arbejdsgivere. Anvendt paa rette Maade maa Regnskaberne kunne vise Landbrugets Arbejdere, hvorledes den virkelige Stilling er og medføre Forstaaelse af, at en Nedgang af Arbejdslønnen er nødvendig. Det vil sikkert ikke være til Skade, at Landmændene saaledes drøfter Nedgangen med sine Medhjælpere og viser, hvorledes Situationen er, men det forudsætter selvfølgelig, at Arbejdsgiverne ogsaa er villige til at fremlægge og drøfte deres Regnskaber med Arbejderne i de gode Tider. — Taleren vilde, da han nu havde Ordet, benytte Lejligheden til at meddele, at det nu, saaledes som det blev foreslaaet paa Mødet her i Selskabet forleden, var vedtaget at optage Indførelsen af en international Frøavlsstatistik til Drøftelse paa Generalforsamlingen i det internationale Landbrugsinstitut i Rom.

Baron *O. Reedtz-Thott* henledte Opmærksomheden paa, at Arbejdstiden for de almindelige Landarbejdere i nogen Grad er fastliggende, medens der for Husmændenes Vedkommende jo langtfra er Tale om hverken 8 eller 9 Timers Arbejdsdag; hvis man derfor vilde beregne Timevederlaget, vilde Forhol-

det blive endnu ugunstigere for Husmændene i Forhold til Arbejderne.

Proprietær *J. Overgaard* var ikke helt sikker paa, at det vilde være heldigt at udlevere Regnskaberne. Der er dog vistnok en Del, der ikke vil forstaa, at det i de gode Tider vil være nødvendigt, at der finder Henlæggelser Sted til at imødegaa de daarlige Tider, der maatte komme. En saadan Drøftelse med Arbejderne vil let faa Karakteren af Bedriftsraad, og det skulde vi dog nødig styre henimod.

Baron *O. Reedtz-Thott*: Jeg har det Indtryk, at der blandt Landarbejderne er en Forstaaelse af, at Landbruget i Øjeblikket arbejder under vanskelige Kaar, og at man derfor ogsaa stiller sig forstaaende overfor en Formindskelse af Arbejdslønnen.

Professor *O. H. Larsen* bemærkede, at Rentabilitetsberegningen for Roemarkerne frembød forskellige Vanskeligheder, som let kom til at stille disse Marker forholdsvis ugunstigt. I Regnskaberne er det for det første som Regel den opfodrede Roemængde, der regnes med, og denne ligger ofte en Del under det virkelige Udbytte. Endvidere er det næppe helt korrekt at regne med Gennemsnitsprisen pr. Arbejdstime for Roemarken, thi en væsentlig Del af Rensnings- og Udtyndingsarbejdet falder paa en Tid, da Arbejdskraften ikke er særlig stærkt optaget. Endvidere maa det aldrig glemmes, at Roemarken har stor indirekte Betydning ved at give Plads for Rensning af Jorden og ved ogsaa i andre Henseender at byde den efterfølgende Afrøde gunstige Voksevilkkaar.

Forpagter *Chr. Sonne* gav Professor *O. H. Larsen* Ret i, at Huslejen burde være inkluderet i Arbejderløningerne for at Sammenligningen mellem Tallene fra før og nu kunde blive helt fyldestgørende. Men stor Betydning har man ikke tillagt dette Forhold, jvfr. den Omstændighed, at man lige indtil de senere Aar almindelig har betalt de faste Landarbejdere samme Dagløn, hvad enten de boede frit i Arbejdsgiverens Hus eller selv sørgede for Bolig, saaledes at Arbejdsgiveren realiter bortsaar fra Huslejeværdien. Egentlig er jeg tilbøjelig til at være enig med Direktør *K. Dorph-Petersen* i hans Udtalelser om, at det gælder om, at Landbruget har Opmærksomheden henvendt paa sine Arbejdes Lønforhold baade i de gode og i de daarlige Tider, og jeg kunde godt have ønsket, at Landbruget havde været noget mere villigt til at lade Arbejderne mærke de gode Aar. Vi havde den Gang haft et Middel til at vise, at vi hørte til i den samme Vogn, og jeg tror, det var en Fejl, at vi ikke benyttede det. Vi bør være mere lydhøre i opadgaende Tider,

saaledes at Arbejderne ogsaa faar Del i det stigende Udbytte. Det glædede mig meget at høre Baron Reedtz-Thotts Udtalelse om, at han havde en Følelse af, at der var en stigende Forstaaelse af Landbrugets Arbejdsvilkaar blandt vore Arbejdere. Jeg synes selv at have bemærket dette, og jeg ser deri et godt Varsel for Fremtiden.

Baron *O. Reedtz-Thott* kunde tiltræde Forpagter Sonnes Udtalelse om, at vi paa et noget tidligere Tidspunkt burde have ladet Landarbejderne mærke de gode Aar, thi jeg forstaar det saaledes, at de gode Aar for Landbrugets Vedkommende begyndte en Aarrække før Krigen. Men naar det er Tilfældet, saa vil jo ganske vist Tallet 340 i Forhold til 1914 tabe noget af sin Betydning, thi heri er da indbefattet en Del af den Stigning, som allerede tidligere burde have fundet Sted.

Da ingen yderligere begærede Ordet, bragte den ledende Præsident, Kammerherre *Juel*, Meilgaard, under Forsamlingens Tilslutning Forpagter Sonne en Tak for det udmærkede Foredrag.

Forsøgene med Malkemaskiner.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 1. Februar 1922 af Statskonsulent, Docent *Anton Christensen* og Forsøgsleder

A. V. Lund.

(Sluttet fra S. 124.)

II

Af Forsøgsleder *A. V. Lund.*

De Forsøg, jeg skal have den Ære at referere for Dem her i Aften, er udført af Forsøgslaboratoriet i Vinteren 1920—21 som sammenlignende Forsøg mellem Haand- og Maskinmalkning. De 5 Maskiner, hvormed Forsøg er foretaget, har været installeret følgende Steder: Dana paa Førslevgaard, Manus III paa Lerchenborg, Omega paa Rosenfeld, Universal paa Lundsgaard og Vaccar paa Rodstenseje.

Paa hver af disse Gaarde — fra regnet Rodstenseje, hvor Gaardens Fodermester maskinmalkede — har Maskinforhandleren haft 1 Maskinmalker, der kun havde det Arbejde at maskinmalke Forsøgskøerne, rengøre Maskinerne og holde dem i forsvarlig Orden. Forsøgslaboratoriet har ligeledes paa hver af Gaardene haft 1 Mand, en Forsøgsmedhjælper, hvis Arbejde bestod i Udvejning og Fordeling af Foderet, Afholdelse af Prøvemalkninger med tilhørende Gerberbestemmelser samt iøvrigt foretage de Observationer, der blev ham paalagt. Forsøgene er tilset et Par Gange maanedlig af vedkommende Forsøgsleder. Ved Forsøgene er kun benyttet de dygtigste og paalideligste af Gaardens Haandmalkere.

Forsøget omfatter en Forberedelsestid og en Forsøgstid. I Forberedelsestiden var Opgaven en dobbelt, dels at vænne Køerne til Maskinmalkningen, dels at danne 2 ensartede Hold. Ved ensartede Hold forstås Samlinger af Køer (Antallet bestemt af praktiske Hensyn), der Forberedelsestiden igennem (1 à $1\frac{1}{2}$ Maaned) har fulgtes nøje ad i Mælkemængde og Mælkefedme, og som ogsaa stemmer i andre Henseender (Afstand for Kælvetid, Vægt og Alder). Antal Køer paa Holdet har andraget fra 8 til 16.

I Forsøgstiden, der har omfattet 4 à 5 Maaneder, har Malkemaaden været forskellig for Holdene. Vi har her haft 2 Veje at gaa: a) gennem hele Forsøgstiden at haand- eller maskinmalke det ene Hold, eller b) dele Forsøgstiden over i 2 Afsnit: Forsøgstid I og Forsøgstid II, indenfor hvilke Malkemaaden ombyttedes for Holdene. Vi har valgt den sidste Fremgangsmaade, hvor Fordelen er den, at man bedre opnaar at konstatere, hvorvidt et eventuelt Udslag til Gunst eller Ugunst for et Hold skyldes den ændrede Malkemaade eller Holdenes Uensartethed. Metoden har den Mangel, at Tiden ikke tilstrækkelig faar Lov at gøre sig gældende; intet Hold er saaledes maskinmalket ud over 2 Maaneder i Træk. De 2 Hold er naturligvis fodret ens hele Forsøget igennem.

Efter disse indledende Bemærkninger skal jeg gennemgaa Forsøgsresultaterne, og da først beskæftige mig med Mælkeudbyttet og Mælkens Fedtprocent for de 2 Hold i Forberedelsestiden og Forsøgstiden. For at lette Oversigten gives her et Uddrag vedrørende Forsøget med Manus III, og naar denne Maskine vælges er det kun, fordi Forsøgsresultatet er ret typisk.

I Tabellen er opført Gennemsnitstal for hver Periode, der ved Forsøgene gennemgaaende har været paa 14 Dage; Forberedelsestid, Forsøgstid I og Forsøgstid II har da ved dette Forsøg været ca. $1\frac{1}{2}$ Maaned hver. Det fremgaar af Tabellen, at de 2 Hold A og B har været meget

Manus III. Mælkemængde og Mælkens Fedme.
De ældre Køer.

	kg Mælk af 10 Køer daglig						pCt. Fedt	
	A			B			A	B
	Maski- nen	Efter- mælk	Ialt	Maski- nen	Efter- mælk	Ialt		
<i>Forberedelsestid</i>			Maskin- malket			Maskin- malket		
11. Jan.—25. Jan. . .	—	—	141.8	—	—	141.6	3.48	3.44
25. — — 8. Febr. . .	—	—	138.6	—	—	139.1	3.56	3.52
8. Febr.—22. — . .	—	—	133.5	—	—	134.1	3.29	3.17
Gennemsnit . . .	—	—	138.0	—	—	138.3	3.44	3.38
<i>Forsøgstid I</i>			Haand					
22. Febr. — 8. Marts	—	—	134.1	130.4	3.3	133.7	3.38	3.12
8. Marts—22. —	—	—	133.9	126.9	1.9	128.8	3.41	3.29
22. — — 5. April	—	—	131.1	125.2	1.1	126.3	3.43	3.29
Gennemsnit . . .	—	—	133.0	127.5	2.1	129.6	3.41	3.23
<i>Overgangstid</i>						Haand		
5. April—19. April	120.1	6.5	126.6	—	—	124.5	3.30	3.23
<i>Forsøgstid II</i>						Haand		
19. April— 3. Maj .	120.6	3.2	123.8	—	—	122.6	3.37	3.20
3. Maj —17. —	115.1	1.5	116.6	—	—	119.1	3.51	3.40
17. — —31. —	115.6	1.6	117.2	—	—	117.2	3.72	3.60
Gennemsnit . . .	117.1	2.1	119.2	—	—	119.6	3.53	3.40

ensartede Forberedelsestiden igennem, hvor de er blevet maskinmalkede. I Forsøgstid I haandmalkes nu A. og maskinmalkes B. Det viser sig meget hurtigt, at det maskinmalkede Hold ikke kan klare sig for det haandmalkede; allerede i 1ste Periode (22. Febr.—8. Marts) gaar B under A, og Maskinholdets Mindreudbytte øges for hver Periode. Den 5. April ombyttedes Malkemaaden for Holdene, og i en Overgangsperiode vænnedes Køerne paa Hold A paany til Maskinmalkningen. Resultatet for den derefter følgende Forsøgstid II svarer meget nær til Resultatet fra Forsøgstid I; Maskinholdet, der er stærkest

i 1ste Periode, bukker under allerede i 2den Periode. For Maskinholdet er opført 3 Tal: det forreste Tal angiver den af Maskinen udmalkede Mælk, det næste Tal Eftermælken og det sidste Tal Mælk ialt for Maskinholdet. Eftermalkningen, der har fundet Sted for alle de prøvede Maskiner (Dana dog undtaget) er naturligvis foretaget umiddelbart efter Malkningen; man lægge Mærke til, at Mængden af Eftermælk aftager fra Periode til Periode, idet Køerne bliver mere og mere villige til at give al Mælk til Maskinen. Med Manus III har været afholdt særlige Forsøg saavel med K ø e r som med K v i e r. Forsøget med disse gav meget nær samme Resultat som med Køerne, kun er Mængden af Eftermælk mindre. Ved Forsøget med Dana, hvor der som nævnt ikke blev eftermalket (efter Fabrikantens Anmodning), kom der desværre kun til at foreligge brugelige Tal for Forsøgstid I, idet der i Forsøgstid II imellem Forsøgskøerne — navnlig de maskinmalkede — optraadte smitsom Pattelidelse i saa høj Grad, at Tallene ikke kunde benyttes. Det bør bemærkes, at denne Lidelse optraadte rundt om i Besætningen, hvoraf kun ca. $\frac{1}{3}$ maskinmalkedes; efter Dyrlægens Udsagn var Maskinmalkningen uden Forbindelse med Sygdommens Opstaaen, hvorimod smitsom Pattelidelse formentlig lettere forplantes fra Ko til Ko ved Maskin- end ved Haandmalkning. Resultatet af Forsøget med Dana bliver iøvrigt som ved Manus III. Det maa meget beklages, at Forsøgstiden blev saa forholdsvis kort; det havde været interessant i højere Grad end opnaaet at faa Bevis for, at Maskinen uden Eftermalkning klarer sig lige saa godt som de øvrige Maskiner, hvor Eftermalkning aldrig bør undlades. Jeg skal ikke trætte Tilhørerne med at gennemgaa Resultaterne for de øvrige 3 Maskiner, da de i Hovedsagen ligner de tidligere omtalte: Maskinmalkningen har i intet Tilfælde kunnet klare sig for Haandmalkning.

Forsøgene har altsaa vist os, at Haandmalkningen i alle Tilfælde har været Maskin-

malkningen overlegen. Naar man nu som ved disse Forsøg har Køerne inde til Forsøg i 5 à 6 Maanedre, foregaar der en naturlig Nedgang i Mælkeudbyttet. Laboratoriet har da ment, at man bedst maaler Forskellen paa Udbyttet ved Haand- og Maskinmalkning gennem denne Holdenes Nedgang i Mælkemængde, og da Maskinholdenes Mindreudbytte øges for hver Periode, har man ment at maale Udslaget skarpest ved at regne med Holdenes Nedgang først fra sidste Periode af Forberedelsestid og til sidste Periode af Forsøgstid I, og derefter (Malkemaaden ændres jo her) fra denne Periode til sidste Periode af Forsøgstid II. Samler man disse Tal, fremkommer følgende

Nedgang i 10 Køers daglige Mælkemængde i kg

		haand- malkede	maskin- malkede
Dana		9.1	14.9
Manus III			
Køer	Gennemsnit	5.8	10.4
Kvier	—	3.4	8.4
Omega	—	14.3	18.4
Universal	—	10.7	14.2
Vaccar	—	21.3	24.3

For Dana, hvor Forsøgstid II ikke blev gennemført, er kun opført Nedgang fra sidste Forberedelsesperiode til sidste Periode af Forsøgstid I; for de øvrige 4 Maskiner er regnet med gennemsnitlig Nedgang i begge Forsøgstider. Man ser straks, at de maskinmalkede Hold er dalet mest, og omregner man Nedgangen til at gælde 1 Køes daglige Mælkemængde faar man, at Nedgangen er ca. 0,3—0,5 kg Mælk større for den maskinmalkede Kø end for den haandmalkede. Om denne Nedgang er lidt større eller mindre for den enkelte Maskine, skal man ikke hæfte sig ved, da Maskinerne ikke er prøvet paa de samme Køer.

Der er i og for sig intet foruroligende i denne Nedgang, naar man betænker, at Maskinerne er sammen-

lignet med 1ste Kl. Haandmalkning, ligesom Køerne er gaaet over til en dem uvant Malkemaade. Det forurogende ligger i, at man ikke ved, om dette Tab, der er Gennemsnit for ca. 2 Maaneders Sammenligning, vil blive forøget — og da hvormeget — ved mere langvarige Forsøg. Med andre Ord, man ved ikke, hvorledes Haand- og Maskinmalkning vil stille sig overfor hinanden i det lange Løb — med Hensyn til Mælkeudbyttet. Dette Spørgsmaal lader sig ikke løse ved sammenlignende Forsøg, hvor man kun indenfor et begrænset Tidsrum kan raade over ensartede Hold. Vi maa her vende os til Praksis og afvente Svaret herfra, og det vil være saa meget mere retfærdigt, som man her kommer til at sammenligne Maskinmalkningen med almindelig Haandmalkning, og ikke som ved Forsøgene med udsøgte Haandmalkere. Men man maa stille sig det klart, at der maa adskillige Aars Erfaring for at kunne give et almenlydigt Svar.

For alle Forsøg gælder, at Mælkens Fedtprocent ikke i paaviselig Grad synes paavirket af den forskellige Malkemaade.

Ved de her omtalte Forsøg, hvor der var højst 16 Køer paa Holdet, var der selvfølgelig ikke fuldt Arbejde for Maskinmalkerne, de har vel nærmest sørget for at malke godt rent. Vi har imidlertid ment, at det kunde have sin Interesse at se, hvormeget Maskinmalkerne kunde udrette, naar de gik for »fuld Damp«, og anmodede derfor de forskellige Maskinmalkere om udover Forsøgs-køerne at indøve Maskinmalkning med en Del Køer. Med disse Køer — fra 24—39 paa den enkelte Gaard — er der under Kontrol foretaget en Række Prøvemalkninger, som vi har kaldt *Demonstrationsmalkninger*. Formaalet for Malkeren var at malke Køerne hurtigst muligt med saa mange Maskiner, han kunde overkomme, der stilledes kun den Fordring, at der malkedes bedst muligt rent. Til Forklaring fremsættes en Tabel vedrørende Demonstrationsforsøg med Dana.

Dana. Demonstrationsmalkninger.

	Dato	Antal Køer	I alt		pr. Ko		Malketid i Minutter	Minutter til at malke en Ko	Malket kg Mælk pr. Minut i Mask.	Malket med Antal Maskiner
			Maskinmælk	Eftermælk	Maskinmælk	Eftermælk				
Aften			kg	kg	kg	Gram				
	24/8	39	282.4	2.5	7.2	64	83	8.5	0.85	4
	1/4	24	160.4	1.9	6.7	79	51	8.5	0.79	4
	2/4	26	185.5	1.9	7.1	73	47	7.2	0.99	4
	9/4	37	254.9	2.8	6.9	76	68	7.4	0.94	4
	14/4	37	245.6	2.8	6.6	76	67	7.2	0.92	4
	15/4	37	235.2	3.3	6.4	89	65	7.0	0.90	4
	16/4	37	243.3	4.0	6.6	108	69	7.5	0.88	4
21/4	26	177.0	2.7	6.8	104	44	6.8	1.00	4	
Morgen . .	25/8	39	272.7	3.8	7.0	97	91	9.3	0.75	4
	2/4	24	162.9	1.3	6.8	54	48	8.0	0.85	4
	3/4	26	181.6	2.1	7.0	81	48	7.4	0.95	4
	10/4	37	249.6	3.1	6.7	84	74	8.0	0.84	4
	15/4	37	232.7	3.4	6.3	92	67	7.2	0.87	4
	16/4	37	232.4	3.1	6.3	84	66	7.1	0.88	4
	17/4	37	239.6	2.2	6.5	69	73	7.9	0.82	4
	22/4	26	164.4	2.2	6.3	85	38	7.3	0.87	5
Gennemsn.			220.0	2.7	6.7	82		7.6	0.88	

Demonstrationsmalkninger. Gennemsnitstal.

Maskine	Antal Demonstrationer	Malket Antal Køer	Brugt Antal Maskiner	kg Mælk pr. Ko ved 1 Malkning	gram Eftermælk	pCt. Eftermælk	Minutter til at malke 1 Ko	1 Maskine kg Mælk pr. Minut
Dana	16	24—39	4—5	6.7	82	1.2	7.6	0.88
Manus III	8	24	6	6.1	251	4.1	7.4	0.81
do.	8	24	4	6.3	71	1.1	7.0	0.90
Omega	14	24	6	5.8	119	2.0	8.6	0.68
Universal	12	28	2dobbl.	4.6	191	4.2	9.4	0.49
Vaccar	6	34—38	3 do.	5.0	217	4.3	10.6	0.47

Der er med Dana foretaget 16 Demonstrationer med fra 24—39 Køer; der er pr. Ko udmalket i Gennemsnit 6,7 kg Maskinmælk, og ved Eftermalkning fandtes i Gennemsnit 82 gr. Mælk pr. Ko. Vi mente det rigtigst ved disse Malkninger ogsaa at eftermalke for Dana, da Malkeren ellers, hvis han ikke gav sig Tid til at malke rent, vilde blive for gunstigt stillet i Forhold til de andre Maskiner. Længst tilhøjre i Tabellen er anført Tiden, der er medgaaet til Malkning af 1 Ko, den pr. Minut med 1 Maskine udmalkede Mælk samt det Antal Maskiner, der er malket med. For de øvrige 4 Maskiner er udarbejdet lignende Tabeller, og som Hovedresultat af Undersøgelserne kan anføres nedenstaaende:

Dana, Manus III og Omega har meget smukke Resultater at opvise og synes at være de hurtigste, men det bør tages i Betragtning, at Maskinerne ikke er prøvet paa de samme Køer, at disse malker ulige meget fra Gaard til Gaard, ligesom Malkerens Energi kan have været forskellig.

Een Ting er imidlertid, hvad en professionel Malker kan udrette, noget andet, hvad man kan regne med i Praksis. Her mener man at kunne regne med følgende Arbejde af 1 Maskinmalker i en Time:

Dana med 4 Maskiner:	uden Eftermalkning 20—25 Køer
Manus III med højst 6 Maskiner:	+ særsk. Eftermalker 30—35 Køer
Omega med højst 6 Maskiner:	+ særsk. Eftermalker 30—35 Køer
Universal med 2 Dobbeltmaskiner	+ særsk. Eftermalker 20—25 Køer
Vaccar med 2 Dobbeltmaskiner	+ særsk. Eftermalker 20—25 Køer

Til yderligere Belysning af denne Sag kan meddeles følgende: Dana, indlagt paa Førslevgaard, ca. 200 Køer. Tidligere ca. 12 Malkere, nu 4 Maskinmalkere med hver 4 Maskiner samt 3 Eftermalkere; Besætningen (hele) er maskinmalket fra Efteraaret 1921, og man har altsaa endnu ikke povet at undlade Eftermalkning, som dog ikke foretages for alle Køer. Manus III, indlagt paa Lerchenborg, ca. 260 Køer. Tidligere ca. 14 Malkere, nu 4 Maskinmalkere med hver 6 Maskiner plus 4 Eftermalkere: hertil kommer en Afdeling for Maskinen vanskelige Køer, der malkes med Haanden. Adskilligt Arbejde

medgaar til Rengøring af Maskiner, hvoraf der jo var henholdsvis 16 og 24 i Brug daglig.

Ved Malkning paa Stald er der — som vi har set — Arbejdsbesparelse ved Maskinmalkning, men denne Fordel forsvinder, naar Talen er om Malkning paa Græs, i hvert Fald for lidt større Gaarde. Skal Køerne maskinmalkes, naar de staar tøjrede, udkræves Vogn med Motor og Pumpe, og Køerne maa trækkes til og fra Vognen. Lettere gaar det, hvor der er løs Drift, saa Køerne enten kan drives hjem eller malkes i en Fold, hvor Maskinen er installeret.

Det skal her lige berøres, at alle 5 Maskiner ikke var lige lette at betjene. Ved de svenske Maskiner, Manus III og Omega, hænger Mælkespanden under Koens Bug i en Gjord, der befæstes om Koen, og det spiller en Rolle, at de hænger netop, som de skal. Ved de 3 andre Maskiner staar Mælkespanden paa Gulvet mellem Køerne, og Arbejdet ved at flytte fra Ko til Ko er her mindre.

Jeg skal endelig omtale nogle Undersøgelser vedrørende Renheden af haand- og maskinmalket Mælk. Ved Rengøring af Maskinen er benyttet 2 forskellige Fremgangsmaader: almindelig og særlig Rengøring. Den almindelige Rengøring, der nærmest svarer til den af Fabrikanterne foreskrevne, foretoges saaledes: Efter Aftenmalkningen sugedes Vand gennem Maskinen og ellers intet; efter Morgenmalkningen sugedes ligeledes Vand igennem den, hvorefter den delvis skiltes ad og rensedes og børstedes i varmt Soda- eller Saltvand og skylledes i varmt Vand; en Gang ugentlig fik den en ekstra Hovedrengøring. Den særlige Rengøring adskiller sig fra den almindelige deri, at Maskinen rengjordes efter hver Malkning og paa en Maade, der svarede til Morgenrengøringen, kun noget mere omhyggeligt. Maskinen skylles tilsidst i hedt Vand. Ved Forsøgene har man foretaget Kimtællinger i Mælken.

De første Prøver udtoges i Marts, og her kom vi nær-

mest bag paa Gaardene; disse Undersøgelser svarer vist bedst til, som det mange Steder ser ud i Praksis; gennemgaaende er her den maskinmalkede Mælk mere uren end den haandmalkede. Ved de i April udtagne Prøver, hvor Laboratoriet kontrollerede Rengøringen, er Forholdet bedre for Maskinen, navnlig med særlig rengjort Maskine har man faaet særdeles fine Resultater. Men Betingelsen herfor er yderligere den, at der strøs godt i Stalden og at Køerne klippes og strigles omhyggeligt. En rationel Rengøring af Maskinen er en overmaade betydningsfuld Sag, for det er givet, at mangelfuld Rengøring giver for uren Mælk. Sørgeligt vilde det være, om en Ændring i Malkemaaden skulde bidrage til, at der leveredes mere uren Mælk til Mejerierne. Dette maa ikke ske, vi maa holde paa en skrap Rengøring, men i denne Forbindelse vil man forstaa, at Maskinens Konstruktion spiller en stor Rolle; jo mere enkelt Maskinen er konstrueret, desto større Garanti for, at den bliver godt rensed. Ved de svenske Maskiner er der Led og Haner paa Mælkens Vej fra Malkekopper til Mælkespanden, hvad ikke gavner; ved Dana, Universal og Vaccar er den lange Mælkeslange noget vanskelig at rense. Alene Dana har en Malkekop, der er let at skille og samle, altsaa let at rense, og det er et stort Plus.

Naar Malkemaskinerne kun har vundet en ringe Udbredelse, saa ligger det naturligt i, at Landmændene mangler Tro til, at de kan gøre Arbejdet lige saa godt som Haandmalkerne, Angst for, at Mælkeudbyttet skal dale og endelig er Anlægget ikke helt billigt. Der synes at være en vis Forbindelse mellem urolige Arbejdsforhold og Malkemaskinens Udbredelse; Strejken i afvigte Foraar har sikkert affødt adskillige Anlæg. Men en Situation af den Art kan komme til at foreligge, før man aner det, og en Lammen af Malkearbejdet kan have langtrækkende Følger. Her ligger Malkemaskinens — efter min Mening — i Øjeblikket maaske største Fordel,

idet man med den i sin Stald ikke under Strejke kan blive sat fuldstændig til Vægs. Lad være, at man ved uøvede Malkere ikke faar Arbejdet gjort saa godt som ellers, man opnaar dog, at Køerne ikke bliver pint eller ødelagt. Et Malkemaskinanlæg kan synes en dyr Assurance mod Malkestrejke, men skal Landbruget i de kommende Tider have Strejker af samme Omfang og Hyppighed som i Industri og Haandværk og afskæres fra Benyttelsen af udenlandsk Arbejdskraft i Stalden, bliver det maaske værd for de større Gaarde at overveje, om ikke et mindre Maskinanlæg var paa sin Plads. Det kunde mulig være en god Lynafleder og kunde eventuelt benyttes til at malke Kvierne, der er ret vanskelige at malke med Haanden, men nemme med Maskinen. Jeg vil dog nødig have disse mine Udtalelser opfattet som Tilslutning til at gaa til Maskinmalkning i al Almindelighed; de, der kan faa haandmalket, gør sikkert klogt i at se Tiden an, Forsøgsresultaterne var jo ikke altfor opmuntrende.

Jeg tror, at man med megen Interesse skal imødesee Malkemaskinens Udvikling. Jeg føler mig overbevist om, at man ad Aare vil foretage nye Malkemaskinforsøg, jeg kunde saaledes tænke mig et Forsøg med Haandmalkning og Maskinmalkning sammenlignet ved Køer, der aldrig før havde været haandmalkede. Fremdeles Forsøg, hvor Maskinerne indbyrdes sammenlignedes paa samme Gaard. Det var muligt, at man gennem slige Forsøg kunde give et, omend aldrig saa lille Bidrag til hurtigere Fremkomst af den ideelle Malkemaskine, en Maskine, der giver Mælk i samme Omfang som Haandmalkning, der maler hurtigt og rent og er nem at skille ad og samle. For Landbrugets Skyld maa man haabe, at det snart maa lykkes Fabrikkerne at fremskaffe denne Maskine, og naar vi er naaet saa vidt, som vi er, kommer vi nok ogsaa Resten af Vejen. De Maskiner, vi har, er brugbare og i Udvikling, men de synes mig endnu at staa paa Forsøgets Stadium, og skulde jeg karakterisere dem, maatte det blive som værende nærmest en Nødhjælp, ganske vist en særdeles god Nødhjælp.

Foredraget var ledsaget af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*, bragte en Tak til Docent Anton Christensen og Forsøgsleder Lund for de interessante Foredrag og for de gode Bidrag, der gennem disse var givet til Belysning af Malkemaskinspørgsmaalet. Saafremt nogen maatte ønske at uddybe enkelte Sider af det fremdragne nærmere eller at stille Spørgsmaal til Foredragsholderne, vil der nu være Anledning dertil.

Inspektør *G. Ellbrecht* udtalte, at han med særlig Glæde havde gennemlæst den 4de Beretning om Forsøg med Malkemaskiner. Forsøgsleder Lund havde en udmærket Evne til at skrive klart og tydeligt, og Taleren vilde tilraade alle Landmænd at læse denne Beretning og navnlig da Beretningens sidste Afsnit. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Eftermalkning havde Taleren altid næret den Opfattelse, at en saadan var nødvendig, og det ligger da ogsaa snublende nær, at der bør eftermalkes. Ved Eftermalkningen faar Yveret en Massage, der sikkert har sin Betydning for Malkeevnens Udnyttelse. Man har ogsaa tidligere haft Øjet oppe for dette Forhold, idet flere af de ældre Former af Malkemaskiner er forsynet med Massageindretninger. Men selv om man maatte udtale sin Tilfredshed med den sidst foreliggende Forsøgsberetning om Malkemaskiner hvad Forsøgenes Udførelse og Beretningens Form angik, saa var den for saa vidt en Skuffelse, som den viste, at vi paa dette Omraade ikke er naaet videre, end vi var for 15 Aar siden. Vi sagde for 15 Aar siden til Landmændene: har I gode Køer og gode Malkere, skal I ikke gaa over til Maskinmalkning, og Resultatet af den sidste Beretning er jo i Grunden det samme. Heller ikke Konstruktionen af Maskinerne er forbedret, og sandsynligvis vil de ikke i en nær Fremtid kunne ventes at blive bedre. Vi kan bruge Maskinerne, hvor vi mangler Arbejdskraft eller hvor Besætningerne frembyder Vanskeligheder, men noget Fremskridt vil Overgangen til Benyttelse af Malkemaskiner ikke betyde. Men Hensyn til Rengøringen frembød Maskinerne stadig Vanskeligheder, og det havde vist sig i Praksis, at f. Eks. til Ostelavning kunde maskinmalket Mælk ikke anvendes. Taleren kunde derfor nu som for 15 Aar siden sige til Landmændene, at saafremt I har gode Køer, saa vil det være en meget betænkelig Sag at gaa over til Maskinmalkning.

Forstander *N. O. Hofman-Bang* meddelte, at Forsøgslaboratoriet var bleven opfordret til at prøve det af Statskonsulent Anton Christensen omtalte bakteriedræbende Middel, men baade Husdyrbrugsudvalget og Mejeriudvalget var enige

i at fraraade, at dette Middel blev optaget til Forsøg, da man fandt det utilraadeligt at anvende Desinfektionsmidler til Rensning af Malkemaskinerne. Mejerierne har sikkert gode Grunde, naar de fraraader Anvendelse af et saadant bakteriedræbende Middel, og blandt de Forhold, der taler imod Anvendelse af saadanne, er ogsaa dette, at Landmændene let fristes til at mene, at naar blot Desinfektionsmidlet fyldes i Maskinen, saa er alt godt. Dette er saa meget mere farligt, som Rensningen i Forvejen er et svagt Punkt for Malkemaskinerne. Forudsætningen for, at et saadant Desinfektionsmiddel kunde byde nogen Betyggelse vilde være, at Maskinen i Forvejen er godt rensset, men ved Forsøg, der er foretaget paa Dalum, viste det sig, at Maskinen ikke blev renere ved at benytte Desinfektionsmidlet efter Rensningen end ved en omhyggelig Rensning uden Anvendelse af Desinfektionsmidlet. Men naar det er Tilfældet, vil der jo ikke være nogen Grund til at bruge det.

Forsøgsleder *Lund* takkede Inspektør *Ellbrecht* for hans venlige Udtalelser om Beretningen og kunde i nogen Grad tiltræde hans Bemærkninger om Malkemaskinerne. Med Hensyn til Massagen af Yveret vil en god Maskinmalker dog sikkert altid sørge for, at der sker en vis Massage ved Eftermalkningen. Man kan heller ikke med Rette sige, at der slet ingen Fremskridt er sket. Maskinerne malker saaledes hurtigere, og ogsaa med Hensyn til Koppekonstruktionen er der sket Fremskridt.

Docent *Anton Christensen* havde ikke med sine Udtalelser haft til Hensigt at anbefale et bestemt Renselsesmiddel, men fandt det rent praktisk set ønskeligt at faa Midlet prøvet. Naar den højeste Sagkundskab imidlertid fraraadede dette, skulde Taleren dog ikke insistere derpaa. Den fuldkomne Renselse af Malkemaskinen er selvfølgelig Idealet, men det tager nu ikke saa lidt Tid, og en Ulempe er det, at Gummidelene vanskeligt taaler at blive taget af og paa saa tidt som den indgaaende Rensning fordrer. Kunde man faa en fyldestgørende Rensning ved et saadant simpelt Middel, vilde det i Praksis betyde en stor Fordel.

Forstander *Hofman-Bang* udtalte, at naar man nærede Betænkelighed ved Anvendelse af Desinfektionsmidler, var Grunden væsentlig den, at Ordet Desinfektion har saa stor Betydning blandt Landmænd, at det let kan misforstaas, saaledes at man blot indskrænker sig til at anvende Desinfektionsmidlet og slaar af paa Rensningen, og i saa Fald vilde det blot bidrage til at gøre ondt værre.

Inspektør *G. Ellbrecht* havde ved Gennemlæsningen af

Beretningen faaet det Indtryk, at man betragtede Dana som den bedste Malkemaskine, og han vilde derfor rette det Spørgsmaal, om man ved Forsøgene havde faaet det Indtryk, at Dana er saa god en Maskine, at man vil anbefale den fremfor andre. Dana er jo udelukkende en Sugemaskine, men man skulde dog tro, at ren Sugning i det lange Løb vil virke skadeligt, idet disse Maskiner fjerner sig langt mere fra det naturlige end de kombinerede Suge- og Trykmaskiner. Forholdet er jo dog det, at Kalven, naar den patter, baade suger og trykker paa Patterne.

Forsøgsleder *Lund* udtalte, at man ikke som Helhed havde villet fremhæve Dana som den bedste. Naar Taleren særlig havde nævnt denne, var det Koppesystemet, han navnlig havde tænkt paa.

Ingeniør *Knudsen* fandt, at Dana absolut var den letteste Maskine at have med at gøre. Den eneste virkelige Ulempe var de lange Slinger. Paa dette Punkt havde Omega en Fordel, men hos denne var Pattekopperne saa vanskelige at adskille, at Folk fristedes til at undlade det. Taleren troede ikke paa Desinfektionsmidler; der er saa mange Kroge, hvor et saadant Midel ikke kan komme til at virke, og det maa derfor kræves, at der foretages en indgaaende Rensning hver Dag. Taleren henledte Opmærksomheden paa, at der for at opnaa gode Resultater ved Maskinmalkning maatte stilles strenge Fordringer med Hensyn til Strigling af Køerne og med Hensyn til Rengøring. Med Hensyn til Smittefarens ved Brugen af Malkemaskiner nævnedes Taleren Eksempler paa, at smitsomme Yversydomme, saaledes som de fremkommer efter Mund- og Klovesygen, udbredte sig langt stærkere i Besætninger, hvor man anvendte Maskinmalkning, end hvor man benyttede Haandmalkning.

Forpagter *Chr. Sonne* kunde, da ingen yderligere havde begæret Ordet, ønske at tilføje et Par afsluttende Bemærkninger. Det er jo nu snart 60 Aar siden, at de første Malkemaskiner fremkom, men stærke Fremskridt er der ikke gjort. Kun 2 pCt. af Danmarks Landmænd anvender Malkemaskiner. Det er saaledes umiskendeligt, at Udviklingen paa dette Omraade i det hele har været langsom, og hermed stemmer jo ogsaa den Opfattelse, der har givet sig Udtryk i Aften, at vi ikke er naaet væsentlig længere frem end i 1910. Det maa da ogsaa erkendes, at der kan fremdrages adskillige Anker mod Malkemaskinerne; ved daarlig Pasning giver de mindre Mælk og uren Mælk, og Malkemaskinerne lader sig vanskeligt anvende paa Græsmarkerne om Sommeren og er vist praktisk talt

ganske uanvendelige ved Løsdrift. Dertil kommer, at det jo næppe er billigere at benytte Maskinmalkning end Haandmalkning. For Danmark som Mejeriland er der dog næppe Anledning til at være ked af disse Mangler ved Malkemaskinerne, thi ret beset vilde fuldkomne Malkemaskiner være en stor Fordel for vore Konkurrenter. I tyndt befolkede Egne er Forholdet sikkert det, at det i nogen Grad er Malkningsvanskeligheder, der sætter en Grænse for Mælkeproduktionens Størrelse, og hvis Malkemaskinerne først bliver saa fuldkomne, at de kan erstatte Haandmalkningen fuldtud ogsaa under Løsdrift og lignende Forhold, vil denne Grænse i nogen Grad bortfalde. Alt i alt har vi derfor næppe Grund til at være utilfredse med Haandmalkningen, og vi bør bestræbe os for at bevare denne saa længe som muligt. I Grunden er Malkningsarbejdet jo ogsaa i det store og hele i et ret godt Leje. Men selvfølgelig har dette, at vi har Malkemaskinerne at ty til, en Betydning, der ikke bør undervurderes, og navnlig for de store Gaardes Vedkommende betyder Malkemaskinerne en Assurance under vanskelige Arbejdsforhold og en Tryghed, som er meget værd. Vi maa derfor med største Interesse følge det Arbejde, der gøres for Malkemaskinernes Udvikling, og paaskøne, at man paa rette Sted søger at skaffe Landmændene saa god Vejledning paa dette Omraade som muligt.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1921.

Af Inspektør *James Høyer.*

I Modsætning til Kontrollens Beretninger for Aarene 1918—19—20, som udviste et samlet Kontrol-Kvantum af henholdsvis:

20.297	$\frac{590}{1000}$	Tons
26.874	$\frac{327}{1000}$	—
56.705	$\frac{226}{1000}$	—

udviser nærværende Beretning for 1921 et Kvantum paa

69.786 $\frac{328}{1000}$ Tons

altsaa en Fremgang imod 1920 af ca. 13,000 Tons, hvilket navnlig skyldes den større Import af Korn og Foderstoffer, som ogsaa var ventet, saasomt de snærende Baand, hvormed Krigens Følger bandt Importen, blev løste.

De sidste 5 Aar viser følgende cirka Importtal, anførte i Tons à 1000 kg:

	Majs	Byg	Oliekager	Klid
1917	76.000	4.300	27.000	400
1918	0	0	0	0
1919	45.000	9.800	5.800	1.900
1920	46.000	0	28.000	400
1921	94.000	15.000	39.000	3.600

Samme Aar viser, at følgende Kvanta har passeret
Kontrollen:

1917	78.191	Tons
1918	20.298	—
1919	26.874	—
1920	56.705	—
1921	69.786	—

og for 1921's Vedkommende omfatter Kontrollen følgende Varer:

Majs	40.608.098	kg
Hvede	943.203	-
Rug	1.085.860	-
Byg	2.845.582	-
Havre	643.483	-
Hvedemel	930.688	-
Hvedeklid	1.795.476	-
Rugklid	14.200	-
Soyaskraa	451.543	-
Bomuldsfrøkager	10.502.786	-
Bomuldsfrømel	275.144	-
Jordnødkager	2.675.853	-
Jordnødmel	82.183	-
Palmekager	495.180	-
Hørfrøkager	31.385	-
Kokoskager	2.217.701	-
Rapskager	580.586	-
Solsikkekager- og Skraa	241.036	-
Sesamkager	37.026	-
Foderblanding	78.740	-
Melassefoder	15.096	-
Palmekærnemel	50.000	-
Malt	26.655	-
Semoulina	19.767	-
Græsfrø	53.390	-
Kunstgødning	3.040.639	-
Kakaobønner	12.000	-
Kaffe	11.966	-
Høstbindegarn	81	-
Ærter	18.981	-
Kalk	2.000	-
	Ialt	69.786.328 kg
Kartofler	100	Tdr.

Med Hensyn til Varernes Fordeling paa Aarets forskellige Maaneder henvises til T a b e l I.

I Aarets Løb er udført 5826 enkelte Forretninger og udstedt 188 Certifikater. Naar der kun er udstedt saa faa Certifikater i Forhold til de udførte Forretninger, saa skyldes dette, at en stor Del af den indførte Majs, ligesom ogsaa af Foderstofferne, ikke var saa god, at Kontrollen kunde give Certifikat. Majsen indeholdt ret ofte mugne Kærner og til Tider store Mængder af ituslaeede Kærner, som dog ikke forringer Majsens Foderværdi, men giver den et mindre tiltalende Udseende.

Med Hensyn til e m b a l l e r e d e Foderstoffer, Oliekager, Klid etc., er der nogle faa Gange i Løbet af Aaret klaget over, at der inde i Sækkene er fundet f. Eks. Mug paa Kager og Klumper i Klid. Kontrollen har tidligere henledet Opmærksomheden paa, at det er ganske umuligt for Kontrollen, eller for nogen overhovedet, helt at undgaa den Slags Skader, d æ k k e t a f E m b a l l a g e n. Kontrollen har imidlertid i høj Grad sin Opmærksomhed henvendt paa dette Forhold, men skal dog tillade sig at citere et Cirkulære, som Kontrollen allerede udsendte i 1903, saalydende:

»I Anledning af Vanskeligheder, der kan opstaa, naar en emballeret Vare, f. Eks. B o m u l d s f r ø k a g e r, skal modtages under Kontrol, skal Kontrollen herved tillade sig at henlede Opmærksomheden paa, at en fuldt betryggende Undersøgelse kun kan foretages, naar paa-gældende Vare s t y r t e s u d a f E m b a l l a g e n, forinden Modtagelsen finder Sted. Af praktiske Grunde lader dette sig dog næppe udføre, dels fordi Omkostningerne derved — i Forbindelse med et forøget Svind — i høj Grad vilde fordyre Varen, og dels fordi en Styrtning overhovedet ikke lader sig praktisere i mange Tilfælde, særlig hvor Modtagelsen sker fra l o s s e n d e Damper; men Kontrollen anser det desuagtet for nødvendigt at henlede Opmærksomheden paa dette Forhold, idet man dog skal tilføje, at Kontrollen fremdeles udfører

Tabel I. Oversigt over kontrollerede Varer i Aaret 1921 (anfört i 1000 kg).

1921	Majs	Hvede	Rug	Byg	Havre	Hvedemel	Hvedekliid	Rugkliid	Sojaskraa	Foderbland- ding	Bomuldstrø- mel	Bomuldstrø- kager
Januar.....	5510	47	»	1	139	20	»	2	5	2	»	250
Februar.....	3049	66	»	»	34	»	2	»	10	10	10	2043
Marts.....	5353	146	»	24	40	»	95	5	8	5	5	753
April.....	4546	»	»	3	107	5	32	»	14	2	242	891
Maj.....	3491	»	»	112	61	373	50	»	»	»	»	2584
Juni.....	2247	»	»	910	9	2	124	»	15	»	»	90
Juli.....	3357	»	»	903	38	»	928	»	129	30	18	330
August.....	3558	163	55	»	50	»	223	»	30	30	»	817
September.....	3662	300	215	»	19	40	»	»	10	»	»	372
Oktober.....	2662	49	20	24	24	»	13	»	»	»	»	1033
November.....	1367	136	183	844	54	165	200	7	»	»	»	982
December.....	1806	36	623	25	68	326	129	»	230	»	»	358
Ialt.....	40608	943	1086	2846	643	931	1796	14	451	79	275	10503

1921	Jordnødkager & Mel	Palmekager	Hørrøkkager	Kokoskager	Rapskager	Sesamkager	Solsikke- kager	Græstro	Palme- kærnemel	Malt	Melassefoder	Furter	Kunst- gødning	Diverse Varer
Januar.....	11	10	17	25	»	»	»	26	»	»	»	»	683	»
Februar.....	10	5	»	5	100	»	20	5	»	»	»	»	834	»
Marts.....	61	5	»	37	10	5	150	22	»	10	5	»	10	»
April.....	38	»	»	15	20	26	71	»	»	»	10	»	423	10
Maj.....	47	12	»	2055	90	»	»	»	»	17	»	»	17	44
Juni.....	125	10	»	5	141	»	»	»	»	»	»	»	5	20
Juli.....	400	40	»	10	100	»	»	»	50	»	»	»	»	»
August.....	73	145	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	844	2
September.....	736	»	»	5	20	»	»	»	»	»	»	»	8	»
Oktober.....	184	»	»	3	15	3	»	»	»	»	»	»	»	2
November.....	571	242	14	»	84	3	»	»	»	»	»	»	125	»
December.....	502	26	»	58	»	»	»	»	»	»	»	19	60	»
Ialt....	2758	495	31	2218	580	37	241	53	50	27	15	19	3009	78

Ialt 69,786,328 kg = 69,786 $\frac{328}{1000}$ Tons.

Tabel II. Oversigt over kontrollerede Varer i Aarene

Aar	Majs	Hvede	Rug	Byg	Havre	Mel og Gryn	Bomuldsfrø- kager	Bomuldsfrø- mel	Soyakager og -skraa	Hvede- og Rugklid	Solsikke- kager
1896/8	58226	69	105	686	»	»	3709	»	»	659	213
1899..	45651	»	12	258	»	70	6891	138	»	1392	324
1900..	37314	18	805	50	50	»	2710	524	»	1749	2336
1901..	25162	1612	1297	2793	6	»	23114	326	»	1713	5970
1902..	100654	2618	7642	3847	»	»	28351	1958	»	18232	7471
1903..	50811	1043	6639	9411	»	605	27031	2102	»	7329	8025
1904..	31674	1250	2836	18992	18	332	19749	1631	»	8266	7273
1905..	64228	178	4008	14559	229	330	47980	1819	»	9908	4688
1906..	76766	603	1914	6157	333	5	49669	734	»	7923	4527
1907..	51622	2640	898	536	109	423	44830	776	»	12438	4273
1908..	38061	2747	2809	1762	919	556	33220	1034	»	5022	13013
1909..	26330	1805	2144	9295	730	322	34749	347	2294	5582	9764
1910..	25942	2328	3754	9160	1328	310	25487	226	4905	4726	2323
1911..	52878	3047	3942	6671	1365	93	25329	61	1518	5085	8817
1912..	47322	9984	953	2367	451	17	35300	126	193	3717	6633
1913..	49519	2889	1235	2720	1372	334	26718	»	634	3092	6662
1914..	33071	1564	1503	3296	2258	8	14008	»	301	1899	5823
1915..	67751	1528	1637	18645	1093	356	54163	»	2837	4766	1
1916..	74958	2118	454	1222	976	1020	30230	»	4265	339	»
1917..	33073	888	317	422	6441	88	30862	»	470	403	»
1918..	1757	90	16	596	5169	»	15	»	»	1120	»
1919..	11458	1355	»	1615	703	1908	700	237	»	730	»
1920..	24650	1532	28	426	1636	1334	7922	955	6881	590	»
1921..	40608	943	1086	2846	643	931	10503	275	451	1810	241
Ialt..	1069486	42849	46034	118332	25829	9042	583240	13269	24749	108490	98377

Ialt 2,265,379,461 kg

1896—1921, begge Aar inkl. (anført i 1000 kg).

Palmekager	Jordnd- kager og Mel	Rapskager	Diverse andre Kager	Foder-Hvede og Malt	Diverse Frøsorter	Melasse o. a. Foderstoffer	Blodfoder	Maltspirer, Risfodermel etc.	Bælgfrugter	Rer etc.	Cellulose	Diverse Varer	Oliefr og Knstgdning
30	»	112	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
53	»	677	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
56	»	714	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
92	»	714	346	»	»	12	»	»	5	»	»	»	»
124	2746	1174	485	»	»	208	»	23	»	»	»	»	1256
85	292	839	48	»	»	340	»	9	»	»	»	»	50
64	890	2102	320	»	»	298	»	21	»	»	»	»	6
89	461	1925	339	»	»	1191	»	13	»	»	»	»	»
66	1153	954	362	»	»	626	»	61	2	»	»	»	50
95	889	568	322	»	»	189	»	265	»	»	»	»	729
84	662	120	661	»	»	631	»	2260	3	»	»	»	1650
144	569	156	481	»	23	239	»	1249	1101	»	»	»	»
119	1526	354	931	»	47	837	»	119	58	»	»	»	»
112	1682	350	1510	»	106	802	»	94	17	»	»	»	20
24	1504	394	529	»	31	683	»	38	2794	»	»	»	»
90	1582	53	243	1226	84	209	»	56	210	»	»	»	152
383	1711	712	376	776	41	2747	»	451	202	»	»	»	»
926	1977	1086	321	»	45	1934	»	3124	»	»	»	»	1480
1277	1119	484	2971	»	105	471	»	315	»	»	»	»	2360
25	1639	222	211	100	10	1123	»	22	119	»	»	»	»
»	»	»	»	»	2	4366	1775	222	»	63	9	144	4
594	25	»	1365	323	999	10168	»	74	370	10	209	169	567
287	968	531	4409	»	22	114	»	162	2600	»	»	203	1454
495	2758	580	2286	27	53	15	»	»	19	»	»	207	3009
5314	24153	14821	18516	2452	1568	27203	1775	8578	7500	73	218	723	12787

= 2,265,379 $\frac{461}{1000}$ Tons.

Kontrolleringen ogsaa af emballerede Varer saa omhyggelig som muligt; men den kan af ovennævnte Grunde ikke indestaa for, at beskadigede eller ukontraktlige Varer, dækkede af Emballagen, mulig undgaar Kontrollens Opmærksomhed.«

Med Hensyn til Klumper i Klid, da forveksler man ret ofte de Klumper, som fremkommer paa Rejsen hertil fra Afladestederne, foraarsaget ved Tryk paa Klidsækkene fra den ovenpaa Sækkene liggende Ladning andet Gods, hvilket Tryk kan være stort, med de Klumper, som fremkommer, naar Kliddene er varme, og som Følge deraf mere eller mindre sammenbrændte. Klumper, opstaaede ved Tryk paa Sækkene, er uden Betydning og falder let fra hinanden.

Fra Kontrol-Virksomhedens Begyndelse i Slutningen af 1894 og til Udgangen af 1921 er ialt kontrolleret eller været Genstand for Prøvetagning

2,2 6 5,3 7 9,4 6 1 k g

eller $2.265.379 \frac{461}{1000}$ Tons à 1000 kg

hvorom henvises til Tabel II.

Kontrollen skal, i Lighed med foregaaende Aar, slutte Beretningen med at udtale, at Arbejdet fremdeles udføres saa forsvarligt og samvittighedsfuldt som paa nogen Maade muligt; men noget materielt Ansvar for Uheld, som maatte ske under Kontrollens ret vanskelige Hverv, kan ikke paalægges Kontrollen.

Kapitelstakster for 1921.

(Statistiske Meddelelser, IV R., 64. Bd.s 4. Hefte).

Med Lov af 6. Maj 1921 om Kapitelstakstens Fastsættelse er de tidligere gældende Regler for Fastsættelsen bortfaldet. Lovens § 1 bestemmer følgende:

»For hvert af Landets Stifter — for Ribe Stift dog særskilt for Vejle, Ribe og Ringkøbing Amter — samt særskilt for Bornholm sættes der Kapitelstakst paa Rug, Byg og Havre. For Sjællands, Fyns og Lolland-Falsters Stifter sættes der endvidere Kapitelstakst paa Hvede.

I øvrigt bortfalder alle indenfor de enkelte Stifter hidtil bestaaende mindre Kapitelstakstkredse og den i enkelte Stifter hidtil stedfundne Ansættelse af Kapitelstakst paa Ærter, Boghvede, Boghvedegryn, Smør, Flæsk og Honning.«

Endvidere bestemmer § 7, at Afgifter i Ærter, Boghvede, Boghvedegryn, Smør, Flæsk og Honning fremtidig skal udredes med en Gang for alle fastsatte Pengebeløb svarende til Gennemsnittet af Kapitelstaksterne for Aarene 1897—1920 med Udskydning af de 4 højeste og de 4 laveste Takster. (Se omstaaende Tabel).

For R u g er Taksten pr. Td. i Aar i Gennemsnit 22 Kr. 88 Øre; den var i Fjor 41 Kr. 32 Øre, og Aarets Takst er saaledes kun 55 pCt. af Taksten i Fjor. I Gennemsnit for Femaaret 1909—13 var Rugtaksten 11 Kr. 30 Øre pr. Td., og Kapitelstaksten for Rug er altsaa endnu over dobbelt saa høj, som den var før Krigen. B y g taksten pr. Td. er i Aar 20 Kr. 62 Øre eller knap $\frac{2}{3}$ af Taksten i Fjor (31 Kr. 50 Øre). Sammenlignet med Femaaret 1909—13, i

Kapitelstaksterne for Aaret 1921.

	Pris pr. 100 kg				Pris pr. gl. dansk Tønde			
	Rug	Byg	Havre	Hvede	Rug	Byg	Havre	Hvede
1. Sjællands Stift (Bornholm undtaget)	23.43	21.82	18.92	22.11	23.14	20.35	13.13	23.14
2. Bornholm	22.00	19.83	16.67	—	21.83	18.21	10.80	—
3. Lolland-Falsters Stift	24.45	23.73	20.24	23.03	24.06	21.99	14.44	24.55
4. Fyns Stift	23.47	23.31	20.36	22.85	23.22	22.10	14.24	24.19
5. Aarhus Stift	23.71	22.04	19.81	—	23.04	20.09	13.27	—
6. Aalborg Stift	22.76	22.17	19.59	—	21.45	20.06	13.07	—
7. Viborg Stift	22.30	22.25	19.09	—	21.00	20.07	12.24	—
8. Vejle Amt	24.67	23.67	21.00	—	24.28	21.74	14.46	—
9. Ringkøbing Amt	23.25	22.17	19.33	—	22.31	20.00	12.36	—
10. Ribe Amt	24.83	23.83	21.33	—	24.50	21.63	14.75	—
Gennemsnit for hele Landet..	23.49	22.48	19.63	22.66	22.88	20.62	13.28	23.96

De for Ærter, Boghvede, Boghvedegryn, Smør, Flæsk og Honning en Gang for alle ved Loven fastsatte Takster er følgende:

	Hvide Ærter pr. Td.	Graa Ærter pr. Td.	Boghvede pr. Td.	Boghvedegryn pr. Td.	Smør	Flæsk pr. Pd.	Honning pr. Pot.
Sjællands Stift:							
Møen	15. 64	14. 49			pr. Pd.		
Bornholm					1. 04		
Loll.-Falsters Stift:							
forrige Halsted Amt	16. 07	15. 23					
forrige Maribo Klosters og Aalholm Amter	15. 13	14. 49					
forrige Nykøbing Amt....	15. 62	14. 96			pr. Td.		
Aarhus Stift				27. 62	251. 84		
Ribe Stift:					pr. Pd.		
Ribe Amt			13. 33		1. 14	0. 61	1. 37
Vejle Amt			13. 34		1. 14	0. 64	1. 29
Ringkøbing Amt			14. 10		1. 13	0. 60	1. 25

hvilket Gennemsnittet var 11 Kr. 47 Øre, er Aarets Takst ca. 80 pCt. højere. Havretaksten er i Aar gennemsnitlig 13 Kr. 28 Øre pr. Td. Den var i Fjor 20 Kr. 55 Øre og i 1919, da Maksimum naaedes, 22 Kr. 50 Øre; Aarets Takst er saaledes ca. 60 pCt. af dette Maksimum. For 1909—13 var Havretaksten i Gennemsnit 7 Kr. 83 Øre, og den er altsaa i Aar ca. 70 pCt. højere end i dette Femaar. For Hvede er Gennemsnitstaksten i Aar 23 Kr. 96 Øre mod 46 Kr. 06 Øre i Fjor; Taksten er saaledes i Aar kun 52 pCt. af Taksten i Fjor. I Femaaret 1909—13 var Gennemsnittet af Hvedetaksten 13 Kr. 38 Øre pr. Td.; i Sammenligning med dette Gennemsnit er Aarets Takst 79 pCt. højere.

— Kapiteltakstens Fastsættelse er i Henhold til Loven af 1921 nu ændret derhen, at der til at medvirke ved Fastsættelsen for hver Amtsraadskreds nedsættes et Nævn, bestaaende af 5 Medlemmer, der vælges af Amtsraadet.

Udkomne Bøger.

Svenstrup. Et sjællandsk Gods' Historie. Udgivet af *J. Wedell-Neergaard*. 342 Sider i stort Format. (I Kommission hos *Vilh. Tryde*. København 1921).

Der foreligger vel en hel Del Beskrivelser af danske Gaarde og Godser, men enten er de ret summariske, giver kun Oplysninger om vedkommende Ejendomme indenfor et begrænset Tidsrum, eller ogsaa er de udarbejdede for saa lang Tid siden, at deres Forhold i den nyere Tid er uberørte. I det i Fjor udkomne store Værk om Svenstrup foreligger der nu et sjællandsk Gods' Historie, der naar op til vore Dage, og som er en meget værdifuld Berigelse af vor Landbrugslitteratur. Det er Godsets nuværende Besidder, Baron *J. Wedell-Neergaard*, hvem Værkets Tilblivelse skyldes, en Række sagkyndige Forfattere har medarbejdet ved Udarbejdelsen af de enkelte Afsnit om Godset, Skovene, Bygningerne, Landgilden, Udskiftningen, de skiftende Ejere m. m., mange karakteristiske og nydelige Billeder ledsager Teksten, og der er intet sparet paa Udstyrelsen.

Svenstrup har oprindeligt tilhørt Kirken, men gik ved Reformationens Indførelse over til Kronen, der 1666 afhændede Godset til den i Danmarks Historie berømte Biskop *Hans Svane*, i hvis Familie det forblev til 1751. Da fik Familien *Neergaard* det i Eje, og i over halvandet Hundrede Aar har det stadig tilhørt denne Slægt. Den er udgaaet af Borgerstanden, blev adlet 1780, og dens Medlemmer har, som Baron *Wedell-Neergaard* skriver, »ikke udmærket sig i Statstjenesten, ej heller blændet ved ydre Fremtræden, men de har været i Besiddelse af gode, borgerlige Dyder og passet deres Kram.« Svenstrup, der blev oprettet til et Fideikommis 1844, har haft den lykkelige Skæbne at gaa fra Haand til Haand indenfor samme velstillede Slægt af dygtige, humane og rettænkende Godsejere, hvad der selvfølgelig i høj Grad præger Godsets Historie. Denne tæller ikke saa mange og saa mørke Blade som mange andre Godsers i den for den danske Bondestand sørgeligste Periode: den Menneskealder, der gik forud for de store Landboreformers Begyndelse.

Hvert af de mange enkelte Afsnit har sin Interesse. Skulde man fremhæve nogle Dele som særlig interessante, maa det vistnok blive selve Godshistorien og Redegørelserne for Landgilden og navnlig for Hoveriet, der maaske ikke bringer væsentlig nyt til Belysning af dette, men alligevel er saare lærerigt ved, hvad der meddeles om Hoveriet paa Svenstrup. Og saa ikke at forglemme den udmærkede Personalhistorie om Godsets Lensmænd og Ejere, der er udarbejdet af *Louis Bobé*. Med udelte Fornøjelse læser man Udgiveren, Baron *Wedell-Neergaards* smukke og pietetsfulde »Erindringer« fra de gode, gamle Dage, om Livet som det levedes ude og inde paa Svenstrup i hans Barndom og Ungdom. Midtpunktet i Forfatterens Erindringer er hans Bedstefader, Gehejmekonferensraad *Joa-chim Bruun de Neergaard*, der overtog Svenstrup 1846 og drev Ejendommen i omtrent et halvt Aarhundrede — en Hædersmand af den gamle Skole, flittig og retskaffen i al sin Færd, dertil en dannet og vidende Mand med Almensans og udpræget Slægtsfølelse, under hvis lange Ledelse ingen blev sat fra Gaard og Hus trods ubetalte Afgifter.

De støvede Aktstykker rundt om i Godsarkiverne indeholder sikkert mangt og meget til Belysning af dansk Landbrugs Historie. Det er paa udmærket Maade draget frem for Dagens Lys fra Arkivet paa Svenstrup, og det Eksempel og den Offer-villighed, der her er udvist, maa paaskønnes i høj Grad.

Beretning om Bornholms landøkonomiske Forening og Husmandsforeningernes Arbejde for Planteavlen paa Bornholm 1921. Ved *Aage Brandt*. 47 Sider. (Rønne).

Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark. Udgivet ved den forstlige Forsøgsstation, 6. Binds 1. Hefte. (Københ.).

Beretning fra Arbejderforsikringsraadet for Aaret 1922. 81 Sider. (Københ.).

Rødt dansk Malkekvæg. Register-Stambogens 1. Hefte. De samvirkende danske Landboforeningers Registrering af rødt dansk Malkekvæg vil fremtidig udgive periodiske Meddelelser med Oplysninger om indregistrerede Dyr af den røde danske Malke race. Abonnement kan tegnes paa Registreringskontoret, Tesdorpsvej 46, Københ. F.

Prisopgave.

For Midler af Grosserer *G. Buscks* Legat udsætter Det kgl. danske Landhusholdningsselskab en Præmie paa 500 Kr. for den bedste fyldestgørende Besvarelse af følgende Prisopgave.

Anvisning til Fremstilling af dansk Roquefortost.

Besvarelsene skal være indsendt til Landhusholdningsselskabet, Vestre Boulevard 34, København B., inden den 31. December d. A.; de betegnes ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto og ledsages af en lukket Konvolut, der bærer samme Motto og indeholder Oplysninger om Forfatterens Navn, Stilling og Adresse.

Den prisbelønnede Afhandling, der højst maa udgøre 64 almindelige Sider, bliver Landhusholdningsselskabets Ejendom.

D'Hrr. Inspektør *G. Ellbrecht*, Statskonsulent *N. Hørlyck* og Mejeribestyrer *J. Justesen* har velvilligt givet Tilsagn om at bistaa Selskabet med Bedømmelsen af de indkomne Besvarelser.

København, i April 1922.

*Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab.*

Mælkeribruget i Danmark 1921.

Af Statskonsulent *Th. J. Brask.*

Vil man undersøge Betingelserne for Mælkeribrug her i Landet i 1921, ligger det nær at begynde med en Undersøgelse af, hvad Plantedyrkningen har kunnet stille til Raadighed for Mælkeproduktionen.

Selv om vort Mælkeribrug under normale Forhold henter en stor Del af sine Raavarer fra Udlandet, er det dog den hjemlige Produktion af Fodermidler, der skaber det Grundlag, som bærer hele Bygningen. De fire Femtedele af Foderenhederne skal vist helst avles paa egen Mark, hvis man vil regne med, at Grundlaget for rentabel Drift er tilstede.

Ser man da paa Høstudbyttet i 1920, som skulde bære Vinterproduktionen 1921, da viser det sig, at dette Grundlag kunde have været bedre. Det samlede Kærneudbytte udgjorde i Millioner Dobbeltcentner for

Øerne	Jylland	Hele Landet	Aarlig 1909—13
11,36	9,55	20,91	22,91

Man ser heraf, at der manglede 2 Mill. Dobbeltcentner for at naa op paa Gennemsnittet for Femaaret 1909—13, og sammenlignes med 1919, var Udbyttet da godt $\frac{1}{2}$ Mill. Dobbeltcentner større.

Halmudbyttet udgjorde i 1920 2,70 Millioner Tons eller lidt mere end i 1919, men en Del lavere end i Femaaret 1909—13, der viser et Gennemsnit af 3,52 Mill. Tons.

Udbyttet af Høavlen var for Agerhøets Vedkommende 932,000 Tons mod 592,000 Tons i 1919 og 1,090,000 Tons i Gennemsnit for 1909—13.

Hvad Roeavlen angaar, da lod ogsaa den noget til bage at ønske. Foderroeavlen beløb sig til 11,84 Mill. Tons mod 11,96 Mill. Tons i 1919 og et femaarigt Gennemsnit for 1909—13 af 11,94 Mill. Tons.

Alt i alt var herefter de Fødermængder, som Planteavlen i Vinteren 1921 kunde stille til Mælkeproduktionens Raadighed, ikke overvældende, idet alle Afgrøder laa en Del under Middel. Hertil kommer, at Frosten atter i 1920 forringede Roeudbyttets Værdi en Del, idet der skete en Del Frostskaade under Optagningen.

Vilkaarene for Sommerproduktionen tegnede fra Foraaret af meget lyse, idet det milde Foraar bragte tidlig og rigeligt Græs. Imidlertid fik vi en usædvanlig lang Tørkeperiode i de første Sommermaaneder, saa Græssets Genvækst havde meget ugunstige Vilkaar. Navnlig i store Dele af Jylland var Tørken haard, og Græsmarkerne saa ud som om al Plantevækst var uddød. Det var kun ved Hjælp af en altfor tidlig Anvendelse af det indavlede Hø og Tilskud af Kraftfoder, at Køernes Produktionsevne holdtes nogenlunde oppe. Regnen, der kom sidst i Juli, vakte igen Græsset til Live, og vi fik en god Eftergræsning i den sidste Tid af Sommeren og i Efteraaret.

Antallet af Malkekøer er forøget væsentlig i det forløbne Aar, idet Tællingen i Juli 1921 viste 1,184,000 Stkr. imod 1,113,000 i 1920. Vi er ganske vist endnu ikke naaet op paa Tallet fra 1914, da vi havde 1,310,000 Stkr. Disse Tal gælder det gamle Landomraade; men naar vi nu ser paa Landets Mælkeproduktion som Helhed, maa vi jo have de sønderjydske Landsdele med, og Koantallet var der i Juli 1921 87,479 Stkr., saa hele Landets Kobestand dermed kommer op paa 1,271,000 Stkr.

En rigtig Vurdering af Betingelserne for Mælkeproduktionen kan ikke naaes, uden at man ogsaa undersøger Betingelserne for Brugen af indkøbte Fodermidler.

Ganske vist har vi ogsaa i 1921 maattet savne de tidligere saa meget anvendte og for Smørret heldige Solsikkekager, men iøvrigt har man kunnet fremskaffe Oliekager i tilstrækkelig Mængde. Priserne har været noget svingende, men overkommelige. Tager man som Maalestok Bomuldsfrøkager, da var Noteringen ved Aarets Begyndelse 34 Øre pr. kg, faldende jævnt gennem Vinteren og Foråret til 27 i Maj og Juni. Dernæst kom en Stigning til 40 i August, hvorefter Prisen atter gik nedad til omkring 30 i November og December. Disse Priser ligger jo endnu betydeligt over, hvad man kendte før Verdenskrigen; men Forholdet mellem Kraftfoderpriser og Smørpriser har dog været ret gunstig. Man har kunnet faa 14—15 kg Kager for 1 kg Smør, medens man f. Eks. i 1920 kun kunde faa ca. 12 kg og før Krigsaarene knap 10 kg.

Har Kraftfoderpriserne været gunstige for Mælkeproduktionen, har Mund- og Klovesygen atter i det forløbne Aar forvoldt Forstyrrelse og Tab, og da som sædvanlig navnlig paa Øerne. Fra September 1920 til 1921 har ialt 7354 Besætninger eller 9 pCt. været angrebne af denne ubehagelige Sot. Heldigvis har den været i stærk Aftagen, og vi maa haabe, at den Tid ikke er fjærn, da vi kan melde »rent Land«.

Aarets samlede Mælkeudbytte kan ikke opgives med nøjagtige Tal; men her skal prøves en skønsmæssig Opførelse.

Vinterproduktionen var meget tilfredsstillende og anslaaes almindelig at være omkring 50 pCt. større end Vinteren 1920. Angaaende Sommerproduktionen udtalte Formanden for dansk Mejeristforening, Mejeribestyrer *Justesen*, ved Foreningens Delegeretmøde, at han antog, den var den største vi nogensinde havde haft. Naar dette trods den daarlige Græsning har kunnet være Tilfældet, skyldes det sikkert i nogen Maade det fine Vejr; men Hovedaarsagen maa være, at Producenterne har set deres Fordel ved at give passende Tilskud af Kraftfoder. For hele Aaret mangler der vel nok nogle faa pCt. i at naa

Produktionen for 1914, men set i Forhold til Koantallet maa Mælkemængden betegnes som i høj Grad tilfredsstillende.

Til Belysning af Mælkens Udnyttelse og det derigenem opnaaede Resultat, kan jeg ved udvist Velvilje af de paagældende Mejeribestyrere i Lighed med, hvad der i denne Beretning gennem en Aarrække har fundet Sted, anføre følgende Regnskaber:

Regnskabsresultater fra et fynsk Andelsmejeri.

Dette Mejeri, hvis Regnskab har været benyttet i Tidsskriftets 17 foregaaende Aarsberetninger, har i de anførte Aar haft følgende Mælkemængde og Forbrug.

Aar	Mælkemængde	Forbrug
1914	4,377,500 kg	25,5
1918	3,377,300 -	25,2
1919	2,290,800 -	25,15
1920	3,275,000 -	24,0
1921	4,100,300 -	25,0

Mælkemængden er her omtrent oppe paa samme Størrelse som i 1914. Mælkeforbruget til 1 kg Smør, der i 1920 var usædvanlig lav, har i det forløbne Aar været noget højere, men dog knap saa høj, som i de øvrige forud liggende Aar. Smørprisen har været 523,82 Øre pr. kg imod 641 Øre i 1920. Der er anvendt lidt mere Mælk til Ost end i de nærmest forud liggende Aar, og Osteregnskabet viser følgende Resultat:

Udgift.

Anvendt til Ost	107,715 kg Sødmealk à 22,5 Øre =	Kr. 24,235.87
— — —	490,285 - Sk.- og Kærnem. à 4 Ø. =	- 19,611.40
Omkostninger		- 3,600.00
Beholdning 1. Novbr. 1920.....		- 11,528.00
	Ialt Udgift...	<u>Kr. 58,975.27</u>

Indtægt.

Der er solgt Ost for	Kr. 57,735.84
— - — Valle for.....	- 2,758.52
Beholdning 1. Novbr. 1921.....	- 8,590.00
	<hr/>
Ialt Indtægt...	Kr. 69,084.36

Efter at den anvendte Sødmælk er betalt med 22,5 Øre pr. kg og Skummetmælken med 4 Øre pr. kg, har Ostelavningen givet et Overskud paa Kr. 10,109,09, hvilket maa siges at være et pænt Udbytte.

Til Fremstilling af Tørmælk er i Aarets Løb afgivet 308,740 kg Sødmælk, der er betalt med 26,95 Øre pr. kg, samt 195,335 kg Skummetmælk, der er betalt med ca. 7,7 Øre pr. kg.

Nettoindtægten pr. kg Sødmælk har været 22,9 Øre mod 29 Øre i 1920; 26,15 Øre i 1919 og 21,5 Øre i 1918. I 1914 var Nettoudbyttet 9,0 Øre pr. kg, men da betalte Andelshaverne ganske vist kun 1,5 Øre pr. kg Skummetmælk, hvorimod der i 1921 er betalt 3,85 Øre pr. kg.

Regnskab fra et stort jydsk Andelsmejeri med stor Ostelavning.

Bestyreren paa det store jydsk Andelsmejeri med stor Ostelavning, hvis Regnskab siden 1894 hvert Aar har været omtalt i Tidsskriftet, har været saa elskværdig at stille følgende Regnskab til Raadighed.

Regnskabet omfatter Tiden fra 29. Oktober 1920 til 28. Oktober 1921, og der er opnaaet følgende Resultater: Forbruget af Mælk pr. kg Smør har været 25,14; Pris pr. kg Smør 5,20 Kr.; samtlige Driftsudgifter pr. 1000 kg Mælk 23,16 Kr. Den opnaaede Kandepris er 53,62 Øre, og efter at Afdrag paa Laan er afholdt, har Andelshaverne faaet udbetalt 53,28 Øre pr. Kande.

Indvejet Mælkemængde og Mælkeforbrug pr. kg Smør har stillet sig som følger i de sidste 5 Aar:

Aar	kg Mælk	Forbrug
1914	5,674,838	25,4
1917	4,408,873	24,2
1918	2,749,645	24,75
1919	2,697,358	24,6
1920	4,159,568	24,8
1921	5,355,027	25,14

Til Sammenligning er det sidste normale Aar før Verdenskrigen taget med, og vi ser heraf, at der for 1921 kun mangler godt 300 Tusind kg i den daværende Mælkemængde, ligesom den store Fremgang, der noteredes i Fjor, i Aar er fortsat med noget over 1 Mill. kg. Forbruget har været noget højere end i de nærmest forud liggende Aar; men dette er et Forhold, som har været almindelig Landet over. Navnlig i Sommerhalvaaret var Mælken gennemgaaende mager, hvilket nok hænger sammen med det varme og tørre Vejr og den store Mælkemængde.

Nedenstaaende Oversigt giver Oplysning om Driftsudgifterne fordelt paa de sædvanlige Konti.

	Ialt Kr.	Øre pr. 1000 kg Mælk		
		1921	1920	1914
Kørsel	40,079.20	750.0	790.4	243.8
Brændsel	18,735.23	350.0	438.0	83.0
Dritler og Pergament.....	14,098.42	264.0	200.4	21.6
Olie	500.00	10.0	10.8	3.8
Salt, Farve, Løbe m. m.....	18,220.80	340.0	328.8	30.8
Kontorudgifter	1,099.99	20.0	21.8	11.0
Diverse	2,078.30	40.0	29.2	42.8
Inventarets Vedligeholdelse	7,611.92	142.0	152.3	38.6
Bygningernes —	1,270.50	24.0	38.8	5.6
Vognenes —	6,419.65	120.0	66.0	26.6
Lønninger.....	30,278.33	566.0	587.8	152.0
Revision	—	—	1.2	—
Renter og Skatter	2,235.98	42.0	56.3	105.2
Afdrag	5,000.00	93.0	102.2	
Ialt ...	147,628.32	2761.0	2842.0	764.8

Hovedposterne paa Indtægtsiden er følgende:

Salg af 165,455 kg Smør à 520 Øre	856,556	Kr. 58	Øre
— - 255,815 kg Ost	478,254	— 35	—
Andelshaverne 1,881,313 kg Sk.- og Kærnemælk	157,209	— 95	—
— 2,837,682 - Valle	2,374	— 24	—
Salg af Mælk og Fløde	62,433	— 11	—
Andre Indtægter	3,047	— 00	—
	<hr/>		
Ialt ...	1,559,875	Kr. 23	Øre

Der er ialt indvejet 5,355,027 kg nymalket Mælk, altsaa er Mælken udbragt i	29,16	Øre pr. kg
Der er udbetalt til Andelshaverne	21,66	— —
	<hr/>	
Forskel	7,50	— —
Driftsudgift ...	2,66	— —
	<hr/>	
Overskud ...	4,84	— —

Den store Ostelavning er udvidet i samme Grad, som Mælkemængden er forøget, og har saaledes i det forløbne Aar været meget stor. Ialt er der ostet 3,027,544 kg Mælk mod 2,322,900 kg i 1920 og 1,442,650 kg i 1919.

Detspecielle Osteregnskab viser følgende Resultat:

Anvendt til Ost 1,048,642 kg Sødmælk à 26,99 Øre =	283,034	Kr. 51 Ø.
— - — 1,978,902 - Skum.- og Kærnemælk à 8,36 Øre	165,436	— 20 —
Lønninger og Forbrugsartikler	30,000	— 00 —
Overskud	28,160	— 47 —
	<hr/>	
Ialt ...	506,631	Kr. 18 Ø.

Der er solgt Ost for	478,254	Kr. 35 Ø.
— - — Valle for	2,374	— 24 —
Beregnet Vallepris for gratis tilbageleveret Valle ...	26,002	— 59 —
	<hr/>	
Ialt ...	506,631	Kr. 18 Ø.

Overskudet paa Ostelavningen har, som det fremgaar af Regnskabet, været godt 28,000 Kroner, efter at den anvendte Sødmælk er betalt med omtrent 27 Øre pr. kg og Skummetmælken med omtrent 8½ Øre pr. kg. Dette Resultat er saa meget mere udmærket, som Oste-

handelen i Aarets Løb har frembudt store Besværigheder, ja til Tider har ligget saaledes, at mange Mejerier har fundet sig foranlediget til at indskrænke Produktionen meget eller endog helt at indstille den.

I det store og hele fremtræder den opnaaede Nettopris af 26,64 Øre pr. kg Sødmælk som et smukt Resultat af Aarets Drift, hvoraf Ostelavningen her har været et værdifuldt Led.

Det vestjydske Andelsmejeri, hvis Regnskab gennem 20 Aar er omtalt i Tidsskriftet, har velvilligst ved sin Bestyrer stillet efterfølgende Regnskab til Raadighed:

Indtægt.

Solgt 178,956 kg Smør	934,841 Kr. 77 Øre
— 4,286,714 - Skum- og Kærnemælk ...	133,530 — 52 —
— Mælk og Fløde	22,977 — 57 —
Andre Indtægter	19,378 — 57 —
Ialt...	1,110,728 Kr. 43 Øre

Udgift.

	Kr.	Øre	Øre pr. 1000 kg Mælk
Kørsel af Mælk	67,220	68	1423,0
— - Smør m. m.	964	28	20,4
Lønninger	14,987	12	317,3
Brændsel	12,350	31	261,4
Dritler, Pergament	17,485	84	370,2
Olie og Fedt	556	40	11,8
Salt, Løbe, Papir og Rengøringsartikler.	3,495	82	74,0
Vedligeholdelse af Bygninger og Vej....	2,502	15	52,9
— - Inventar	2,505	11	52,9
Skatter, Medlemsbidrag, Forsikringer...	1,712	24	36,2
Bremsudhaling	650	00	13,8
Andre Udgifter	135	12	2,9
Ialt...	124,565	07	2636,8

Der er ialt indvejet 4,724,027 kg Sødmælk, som er udbragt i	23,512 Øre pr. kg
Der er udbetalt Andelshaverne for Mælk 904,040 Kr. 45 Øre, altsaa	19,137 — —
Forskel...	4,375 Øre pr. kg
Driftsudgifter...	2,637 — —
Overskud...	<u>1,738 Øre pr. kg</u>

Disse Regnskaber, som, naar Hensyn tages til de forskellige Driftsmaader og den forskellige Pris, som den skummede Mælk er beregnet til, er i god Overensstemmelse, kan tages som et godt og paalideligt Udtryk for, hvad Mælk har kunnet udbringes i i 1921; og selv om man ikke om 1921 kan sige som om 1920, at det har været Gyldenaaret for dansk Mælkeribrug, saa har Aaret dog trods megen Usikkerhed og store Prissvingninger paa Smør, Ost, Brændsel o. s. v., givet et Udbytte, som har haft en enorm Betydning for Landets Økonomi som Helhed.

Mælkeribruget har i det forløbne Aar været den Gren af Landbruget, der har svaret sig bedst. Dernæst kommer uden Tvivl den til Mælkeribruget nær knyttede Flæskeproduktion. — Her ses bort fra Høsehøld og Ægproduktion, der ganske vist har givet gode Indtægter, men jo ikke er saa bunden til egentlig Landbrug som de to andre Produktionsretninger. — Hesteavl og Kødproduktion har i Aarets Løb bragt store Skuffelser, og det er da saa meget glædeligere, at Mælkeribrug og Svineavl ikke har svigtet, men har muliggjort, at Aaret med de stærkt nedadgaende Priser ikke har faaet Karakteren af et rent Kriseaar.

I en Tid, da Priserne gaar nedad, vil det vist som Regel føles saaledes, at Priserne gaar raskere nedad paa det man skal sælge end paa det man skal købe. Naar man ser paa Mejeriernes Driftsudgifter, faar man Indtryk af, at dette Forhold ogsaa gør sig gældende her. Ved Opgørelsen over Driftsudgifterne for det store jyd-

ske Andelsmejeri med stor Osteproduktion er for Sammenligningens Skyld medtaget Udgifterne pr. 1000 kg Mælk for 1914 og 1920, og man ser her, at selv om disse Udgifter er nedadgaaende, saa er Nedgangen dog ikke nær saa stor som paa mange andre Omraader. Dette hænger selvfølgelig sammen med, at der altid maa være et vist Lager tilstede af forskellige Artikler; men naar en Post som Dritler og Pergament viser en endog betydelig Stigning, maa det hænge sammen med særlige Prisbevægelser paa dette Omraade.

At en Post som Mælkekørsel ikke viser nogen væsentlig Nedgang trods Forøgelsen i Mælkemængden, har jo nok sin Aarsag i, at dette Arbejde bortliciteres for et Aar fremefter, og det maa have været en forholdsvis fin Forretning at køre Mælk i det forløbne Aar.

Brændselskontoen viser nogen Nedgang; men i det store og hele er Nedgangen her sikkert større end for dette bestemte Mejeri, der saavel i 1921 som i de nærmest forud liggende Aar har benyttet hjemligt Brændsel (Tørv og Kvas), som Mejeriet ligger ret godt for. De Mejerier, som ligger saaledes, at Brændselet skal fragtes en lang Vej med Bane eller Skib, har gennemgaaende større Nedgang at notere, da de af nævnte Grunde har kunnet vinde mere ved at gaa tilbage til Benyttelsen af Kul.

Importen af Stenkul har været knap saa stor i 1921 — 2,061,518 Tons — som i 1920 — 2,214,364 Tons —, men dette hænger vel nok sammen med, at Lagrene i 1920 er kompletterede. Forsyningen er i det forløbne Aar som i gamle Dage væsentligst sket fra Storbritannien. Der er herfra indført ca. 1,8 Mill. Tons mod godt 1 Mill. i 1920. Fra De forenede Stater har vi derimod ikke faaet nær saa meget i 1921 som i 1920, idet vi kun har faaet 184 Tusind Tons mod 988 Tusind Aaret forud.

Kulpriserne har været ikke saa lidt svingende. Ved Aarets Begyndelse betaltes for 1. Klasses skotske Dampkul 60—65 Kroner pr. Tons; men da der ud paa Foråret udbrød Strejke i de engelske Kulminer, der varede

i et Par Maaneder, steg Prisen til 85—90 Kroner — en Pris, der igen bragte Mejerierne til at falde tilbage paa det hjemlige Brændsel. Sidst paa Aaret laa Kulprisen omkring 45—50 Kroner pr. Tons, og det var da en daarlig Forretning at handle med Tørv.

Lønningskontoen er pr. 1000 kg Mælk gaaet noget nedad, og der er herom at bemærke, at der i Aarets Løb ingen Ændringer er sket vedrørende Mejeribestyrernes Lønforhold. Den mellem dansk Mejeristforening og danske Mejeriers Fællesorganisation fra 1. November 1919 gældende Overenskomst, der blev gjort nærmere Rede for i Fjor, har været løbende uforandret og har medført, at Bestyrerlønnen sammen med de nedadgaende Priser er gaaet noget nedad.

Som omtalt i Beretningen i Fjor, er Undermejeristerne organiseret i 2 Foreninger — som dog ikke saa nær omfatter alle Medhjælperne. — Kun den ene af Organisationerne, nemlig Mejeriernes Medhjælperforening, har haft nogen Overenskomst om Lønforholdene; men Reglen har været, at de andre Medhjælpere har faaet samme Løn, som nævnte Forenings Medlemmer.

Den i Fjor omtalte Overenskomst var gældende til 1. November 1921, hvorefter nye Regler traadte i Kraft, der i Hovedsagen gaar ud paa følgende:

Medhjælper i 1. Lønklasse faar en maanedlig Løn af 235 Kr. + et Tillæg paa fra 20—30 Kr. for Ostelavning. For Medhjælper, som har været i fortsat Tjeneste i samme Plads ud over et Aar, forhøjes Grundlønnen med 50 Kr. for hvert Aar derover, dog ikke ud over 250 Kr. ialt. Medhjælper i 2. Lønklasse faar 185 Kr. maanedlig eller 120 Kr. samt Kost og Logi, hvortil kommer ovennævnte Tillæg for Ostelavning.

Grundlønnen er bevægelig i Forhold til Statistisk Departements Pristal, saaledes at Maanedslønnen stiger eller falder med 1 Kr. for hvert Points, Pristallet bevæger sig op eller ned.

Endelig indeholder Overenskomsten Bestemmelser

om Voldgift i Tilfælde af Stridigheder Overenskomsten vedrørende.

Smørhandelen har i Aarets Løb været underkastet meget svingende Vilkaar, baade hvad de opnaaede Priser og Afsætningsstederne angaar.

Aarets højeste Notering havde vi i første Uge af Januar med 605 Kr. pr. 100 kg; men Priserne var nedadgaaende og var i sidste Uge af Januar allerede nede paa 460 Kr., og her omkring holdt de sig gennem Februar, for i Marts at ligge noget over 500 Kr. De første Uger i April laa de noget højere, men sidst paa Maaneden blev Markedet meget daarligt, og Priserne faldt betydelig samtidig med, at Produktionen forøgedes væsentlig. Første Uge i Maj naaedes Bunden med 380 Kr., hvorefter vi saa smaat kravlede opad igen for at naa Sommerens højeste Notering med 582 Kr. d. 11. August. Derefter dalede Prisen lidt efter lidt ned til 425 d. 15. Sept. for igen at stige lidt og naa 495 d. 17. Nov. Man havde nu haabet paa gode og stabile Priser Vinteren igennem; men det skulde komme helt anderledes. Allerede første Uge i December maatte Priserne ned paa 418, og da navnlig det engelske Marked helt svigtede paa Grund af meget store Tilførsler af Kolonismør — der ogsaa i nogen Maade fandt Vej til Fastlandet —, maatte Prisen yderligere ned. Det maatte virke meget nedstemmende paa Mælkeproducenterne, da Prisen d. 15. December gik ned i 365, og det skulde ikke hjælpe med til at sætte Julestemningen op, at Prisen paa en Gang tog et nedadgaaende Hop paa 75 Øre pr. kg, saa Noteringen d. 22. December maatte sættes til 290 Kr. pr. 100 kg. Hermed syntes Mælkeribrugets Rentabilitet lagt i Ruiner, idet der nu slet ikke var Tale om, at den nødvendige Betaling kunde faaes hjem, hverken for de indkøbte eller de hjemmeavlede Foderenheder, for ikke at tale om Løn for Pasning og Pleje m. m. Aaret sluttede dog med et Lyspunkt, idet Noteringen den sidste Uge steg med 10 Øre.

Samarbejdet mellem Grosserersocietetets og Statistik-

udvalgets Noteringsudvalg er fortsat gennem det forløbne Aar; men Københavns Smørnotering er ikke det samme nu som for 10 Aar siden. Den Gang afsluttedes Handlerne Tirsdag og Onsdag paa Grundlag af den Notering, der skulde sættes om Torsdagen, og det allermeste Smør solgtes frit om Bord i dansk Havn. Dette kunde lade sig gøre den Gang, da Smørret saa godt som alt sammen solgtes til England. Nu da Afsætningen finder Sted til en hel Række forskellige Lande og tidt og ofte til meget forskellige Priser samtidig, kan der ikke længere handles paa den gamle Maade. Som Forholdene ligger, er det meget vanskeligere end tidligere at fastsætte en Notering, der lige præcis udtrykker, hvad dansk Smør er værd. Noteringen er nu ligesom mere bag efter og er i højere Grad Grundlag for Afregning af Mælk fra Mejerierne end for Salg af Smør paa de udenlandske Markeder. Ikke desto mindre er Noteringens rigtige Ansættelse selvfølgelig stadig af den allerstørste Betydning; men man har Indtrykket af, at Vanskelighederne hermed snarere er bleven større end mindre.

Saa længe Københavns Smørnotering har været af den store Betydning, som nu har været anerkendt gennem en lang Aarrække, har der været foretaget Bestræbelser for at undgaa Overpriser. Der er foretaget Ændringer i Noteringsudvalgets Sammensætning flere Gange, der er dannet to Udvalg, og disse er igen gaaet sammen, og lige lidt synes det at hjælpe. I 1921 er det gaaet op og ned med Overpriserne, og de har til Tider været saa store, at Smørhandelen absolut har maattet give Tab. Det har selvfølgelig været Kampen om Kunderne (Mejerierne), der har fremkaldt Overpriserne; men hvor vidt disse har bevirket, at Smørret har bragt flere Penge til Landet, end hvis Overpriserne ikke havde været, er der delte Meninger om.

Som det vil huskes, blev Smørhandelen frigivet her i Landet d. 6. December 1920. England gav først Smørhandelen fri d. 31. Marts 1921, og indtil den Tid foretoges al

Maanedlig Gennemsnit af Københavns Smørnotering.
(Øre pr. kg).

	1917	1918	1919	1920	1921
Januar	365,00	460,00	624,00	619,20	523,00
Februar	318,00	460,00	624,00	616,00	464,75
Marts	300,40	460,00	624,00	643,25	512,50
April	287,50	460,00	624,00	613,00	537,80
Maj	301,60	460,00	530,40	584,00	410,00
Juni	310,50	460,00	468,00	589,00	410,00
Juli	337,00	460,00	468,00	575,00	512,40
August	364,00	460,00	509,00	636,25	558,00
September	392,50	460,00	550,00	682,00	453,40
Oktober	443,00	460,00	550,00	728,00	444,50
November	448,00	624,00	629,00	733,75	475,00
December	460,00	624,00	616,40	658,00	358,20
Gennemsnit for hele Aaret	360,62	487,33	568,07	639,85	471,15

Indkøb af Smør til England af Levnedsmiddelministeriet. Ophævelsen af Regeringsforanstaltningerne Smørhandelen vedrørende herhjemme betragtedes paa højst forskellig Maade af de deri interesserede baade her og i Udlandet, ja man saa endog det Særsyn, at en Repræsentant for det engelske Levnedsmiddelministerium indledede en Polemik om Sagen i den danske Presse.

Da Smørhandelen blev givet fri i England, laa Regeringen der med mægtige Lagre af Smør, og dette Smør har været medvirkende til, at Priserne paa det engelske Smørmarked har været meget svingende, idet de Priser, som Regeringen solgte Smør til, i ret stor Udstrækning har paavirket ogsaa de Priser, det danske Smør kunde udbringes i.

Til Trods for de Vanskeligheder Smørhandelen paa England har frembudt, har vi dog fundet Afsætning paa det engelske Marked for store Mængder Smør, og har den opnaaede Pris ikke til enhver Tid været tilfredsstillende, ja tidt betydelig mindre, end vi har kunnet opnaa i andre Lande, maa det dog være os en Tilfredsstillelse, at

den Overpris, vi har opnaaet paa det engelske Marked i Forhold til, hvad andre Lande har faaet, ingenlunde har været nedadgaende.

I Henhold til Statskonsulent Fabers Udtalelser ved det almindelige Konsulentmøde i Efteraaret 1921 opnaas Toppriserne i langt større Udstrækning for dansk Smør end for Smør fra andre Lande, og Overprisen for dansk Smør synes nærmest at være i Stigning.

Skeptikere har næret stærk Frygt for, at Englænderne i Krigsaarene var blevet saaledes vænnet til Brugen af Margarine, at denne Vare nu vilde blive en væsentlig Hindring for Afsætningen af det danske Smør. Prisforskellen mellem Margarine og dansk Smør før og efter Krigen synes ikke at tyde paa, at denne Frygt er velbegrundet, idet Hr. Faber oplyste, at naar Prisen paa dansk Smør før Krigen laa omkring 130 pCt. over Margارينen, har den i 1921 ligget omkring 230 pCt. over. Det danske Smør opnaar stadig de højeste Priser paa det engelske Marked, og naar det af og til kan se ud, som om f. Eks. hollandsk Smør koster mere end dansk, er det kun, fordi Holland producerer mere sæsonvis end vi, og det kan ske mod Slutningen af den hollandske Sæson, at Smørmængden aftager stærkere end Efterspørgselen, hvorved Priserne en kort Tid drives i Vejret.

Som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt, er Englands Import af Smør steget mægtig og er i 1921 mere end dobbelt saa stor som i 1920. Den er nu omtrent af samme Størrelse som i 1914. Ifølge »Board of Trade« var Importen i 1913 4,139,028 cwts.*) til en Værdi af 24,083,658 Pund Sterling, hvorimod de i 1921 importerede 3,523,998 cwts. betaltes med 42,528,399 Pund Sterling.

Oversigten viser, at Importen fra Danmark fra 1920 er steget med godt 400 Tusind cwts. Importen fra Rusland, Holland, Frankrig og de forenede Stater viser Tilbagegang. Rusland er helt gaet ud som Eksportør af Smør til England, og det vil vist vare meget længe, før

*) 1 cwt. = 50.8 kg.

Englands Indførsel af Smør i cwts
(1 cwt. = 50,8 kg).

Fra	1914	1917	1918	1919	1920	1921
Rusland	613,380	—	—	6,954	19,308	—
Sverige	270,138	—	—	—	4	808
Danmark	1,749,072	622,106	40,327	250,291	817,235	1,250,176
Holland	183,999	75,880	9,885	1,641	102,567	63,065
Frankrig	273,819	45,707	4,770	2	8,934	542
Forenede Stater .	7,844	10,534	196,598	216,495	50,897	1,910
Argentina	55,704	142,300	313,143	267,675	138,862	401,354
Victoria	204,716	219,401	192,975	214,689	129,474	419,757
N. S. Wales	122,392	169,024	198,751	118,974	75,084	244,689
Queensland	106,694	128,364	122,769	73,875	19,389	263,560
New Zealand	357,920	310,925	372,573	318,876	275,406	709,381
Kanada	3,151	33,057	61,971	33,325	32,140	43,138
Andre Lande	32,092	49,164	64,902	15,379	47,044	125,618
Ialt	3,983,921	1,806,516	1,578,058	1,558,170	1,716,344	3,523,998

vi igen møder nogen Konkurrence fra dette Land. Der menes, at Rusland fra Krigens Begyndelse og til Efteraaret 1920 har mistet 20 Mill. Stk. Hornkvæg. Landets samlede Mælkeproduktion anslaaes til kun 3 pCt. af Danmarks, og man regner, at der i Danmark findes 1 Ko pr. 2,1 Indbyggere, medens der nu i Rusland kun findes 1 for hver 10 Indbyggere.

Fra alle de andre Lande er der Fremgang, for de flestes Vedkommende en ret væsentlig Fremgang og for New Zealand endog større end for Danmark. Imidlertid staar Danmark nu igen som langt den største Eksportør af Smør til England.

Atter i Aar er der en glædelig Fremgang at notere i Mængden af eksporteret Smør. I Forhold til 1920 er der en Fremgang i Overskudsudførselen paa omtrent 17 Mill. kg.

Som allerede nævnt er vort Smør i det forløbne Aar afsat paa flere forskellige Markeder end sædvanlig, og en

Danmarks Ind- og Udførsel af Smør i Millioner kg.

Aar	Indførsel	Udførsel				Overskuds- udførsel
		i Dritler og Kasser	i Daaser	i Fløde	Ialt	
1914	9,66	101,40	2,21	5,56	109,17	99,51
1915	3,73	102,95	2,05	0,08	105,08	101,35
1916	0,22	94,01	1,85	0,25	96,11	95,89
1917	—	60,23	1,17	0,01	61,41	61,41
1918	—	14,11	0,47	—	14,58	14,58
1919	0,31	35,64	1,04	0,17	36,85	36,54
1920	0,05	73,18	1,68	0,27	75,13	75,08
1921	0,39	91,62	0,64	0,09	92,35	91,96

Del af disse har været af en ret væsentlig Betydning for at holde Prisen oppe, da det som Regel har været muligt f. Eks. i Schweiz, Frankrig og Belgien at faa en højere Pris end Englænderne har været tilbøjelig til at give. Paa Grund af at flere Lande end sædvanlig har været af Betydning for Smørhandelen, er Statistiken over Eksporten fyldigere end tidligere, hvilket fremgaar af nedenstaaende

Oversigt over Eksportens Fordeling i 100 kg.
(Smør i Dritler og Kasser).

	1919	1920	1921
Til Tyskland.....	53,410	25,594	5,443
- Storbritannien	153,296	407,593	613,154
- Norge	26,586	34,887	36,704
- Sverige	58,460	73,538	41,477
- Holland	—	—	7,768
- Belgien	—	—	33,673
- Frankrig.....	—	—	45,102
- Schweiz	—	—	77,202
- Foren. Stater.....	—	—	51,437
- Andre Lande.....	63,370	189,606	—

Tyskland ses omtrent helt at være gaaet ud af Markedet, hvilket sandsynligvis væsentligst skyldes svigtende Købeevne. England ses som tidligere nævnt at have aftaget betydelig mere end i de nærmest forud liggende Aar. Norge har faaet et noget forøget Kvantum, hvorimod Sverige kun har faaet godt halvt saa meget som i 1920, hvilket sandsynligvis skyldes, at den hjemlige Produktion er vokset. De næste 5 Lande i Rækken findes tidligere under »Andre Lande«, der i 1919 aftog 6,3 Mill. kg, i 1920 18,9 Mill. kg og i 1921 21,5 Mill. kg.

Eksporten til de forenede Stater, som man fra visse Sider havde ventet sig saa meget af, har det meste af Aaret været uden Betydning.

Den største Part af det til Staterne eksporterede Smør er afsat inden Maj, hvilket uden Tvivl hænger sammen med, at Smørprisen i Staterne al Tid er høj i Vintertiden, da Produktionen er lille; men naar Eksporten ikke er bleven større, end Tilfældet er, hænger det vel nok ogsaa sammen med den amerikanske Toldlovgivning.

Den 27. Maj vedtoges en ny, midlertidig Toldlov for Staterne, der skulde gælde i 6 Maaneder. Tolden paa Smør forhøjedes herved fra $2\frac{1}{2}$ til 6 cts pr. lbs.

Senere blev forelagt et Forslag til en ny Toldlov, hvor Smørtolden sattes til 8 cts pr. lbs.

Ved Lov af 16. Novbr. bestemmes, at den midlertidige Toldlov skal forblive i Kraft, indtil anderledes bestemmes ved Lov, saa Smørtolden er stadig 6 cts pr. lbs.

Osteproduktionen anslaaes til godt 30 Mill. kg i 1921, hvilket er dobbelt saa meget som før Krigsaarene. Produktionens Størrelse maa dog ikke tages som et Udtryk for, at Ostelavning har været en let eller fin Forretning. Afsætningen har til Tider været meget vanskelig, og Priserne har været meget svingende. Nedenstaaende Priser er taget fra Mælkeritidendes ugentlige Markedsberetning og gælder den anden Uge i hver Maaned. Det er virkelig betalte en gros Priser.

Ostepriser i 1921.

(Øre pr. kg.)

	50 pCt.s Ost	20 pCt.s Ost
Januar.....	260	150
Februar.....	210	110
Marts.....	225	130
April.....	210	135
Maj.....	190	120
Juni.....	200	125
Juli.....	230	145
August.....	240	145
September.....	220	125
Oktober.....	165	110
November.....	135	90
December.....	140	95

En nødvendig Betingelse for en Osteproduktion af den nuværende Størrelse her i Landet er, at en væsentlig Del af samme kan eksporteres, og naar Priserne har været saa svingende, maa Aarsagerne hertil søges i, at Eksporten har haft vekslende Vilkaar og til Tider har været meget vanskelig. Vanskelighederne har f. Eks. for Eksporten til Tyskland været foraarsaget af den svingende og nedadgaaende Valutakurs. Først paa Aaret fandt en livlig Eksport Sted af dansk Roquefortost til London. Denne Eksport stoppede ret pludselig op hen paa Sommeren, efter Sigende paa Grund af, at der til det londonske Marked var ankommen store Partier Gorgonzolaost fra Italien. Den engelske Statistik viser da ogsaa, at Importen fra Italien i 1921 omfattede 7447 cwts mod 951 cwts i 1920. Samtidig viser Importen fra andre Lande, hvorunder Danmark maa findes, en Nedgang fra 109,930 til 50,874 cwts. Denne Kalamitet bragte store Tab for mange Mejerier, der i Tillid til det engelske Marked havde oparbejdet et stort Lager af Roquefortost, der nu paa en Gang blev ret værdiløs, da den jo ikke godt taaler at lagres ud over et begrænset Tidsrum.

Til Trods for de forskellige Vanskeligheder viser dog 1921 den største Osteeksport her fra Landet, som vi no-

gensinde har haft, hvilket ogsaa fremgaar af nedenstaaende tabellariske Oversigt.

Danmarks Ind- og Udførsel af Ost i 1000 kg.

Aar	Indførsel	Udførsel	Over- skuds Udførsel	Kasein Udførsel
1914.....	480	500	20	348
1915.....	385	4,300	3,915	51
1916.....	145	4,460	4,315	17
1917.....	18	5,934	5,916	106
1918.....	—	3,113	3,113	76
1919.....	256	2,597	2,341	34
1920.....	130	9,706	9,576	26
1921.....	246	12,541	12,295	8

Rundt omkring paa Mejerierne arbejdes der stadig ihærdig for at gøre Osteproduktionen mere fuldkommen, og der ses gode Resultater af dette Arbejde.

Ostelagerbedømmelsen er fortsat som i de foregaaende Aar, og man kan gennem den konstatere gode Fremskridt ikke alene i Ostens Kvalitet men ogsaa i Lagerlokalernes Tilstand og Indretning. Imidlertid har Lagerbedømmelsen ikke vundet den ventede og ønskede Tilslutning, og man har drøftet Planer om at faa den anlagt paa et andet Grundlag for at opnaa større Tilslutning.

Den væsentligste Begivenhed paa Osteområdet, som Aaret bragte, var Loven af 11. Marts 1921 om Udførsel af Ost m. m.

Ifølge denne Lov bemyndiges Landbrugsministeriet til efter Forhandling med »De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation« at træffe nærmere Bestemmelse om de Regler, der vil være at iagttage ved Udførsel af Ost her fra Landet samt til at fastsætte Størrelsen af Fedtindhold og Vandindhold i Ost, der fremstilles her i Landet, saavel som Mærkning af denne.

I Henhold til denne Lov er der senere fastsat Bestemmelser, som man forventer vil øve en gavnlig Virkning paa Osteproduktionen og Ostehandelen, og man venter ikke mindst, at der i Ly af disse Bestemmelser vil kunne trives en for Mælkeribruget og Landet lønnende Osteeksport. Til Overvaagelse af de gældende Bestemmelser er oprettet Statens Ostekontrol under Ledelse af cand. polyt. *G. Ellbrecht*, det kgl. danske Landhusholdningsselskabs hidtilværende Mejerikonsulent.

De vigtigste af disse Bestemmelser, der findes i en Bekendtgørelse fra Landbrugsministeriet af 2. Juni 1921, er følgende: »§ 2. Der maa til Forhandling her i Landet eller til Eksport kun fremstilles og her fra Landet udføres nedenangivne Ostetyper, og disse maa ikke indeholde en l a v e r e Procent Fedt i Tørstoffet og h ø j e r e Procent Vand end for hver især nedenfor angivet.

A. Fast Ost.

Type 1 med mindst 45 pCt. Fedt i Tørstoffer og højst 50 pCt. Vand i Osten								
— 2 — — 30 — — — — 54 — — —								
— 3 — — 20 — — — — 57 — — —								
— 4 — — 10 — — — — 59 — — —								
— 5 Skummetmælksost.						60	—	—

Emmenthalerost og Cheddarost maa kun fremstilles i Type 1, dansk Schweizerost i Typerne 1 og 2, Goudaost, Ejdammerost, Tilsiterost, Steppeost og Taffelost i Typerne 1, 2 og 3 og Mejeriost i Typerne 3, 4 og 5.

B. Blød Ost.

Type 6 med mindst 45 pCt. Fedt i Tørstoffer og højst 60 pCt. Vand i Osten								
— 7 — — 30 — — — — 60 — — —								
— 8 — — 20 — — — — 60 — — —								

Cammenbertost maa kun fremstilles i Type 6, Limburgerost i Typerne 6, 7 og 8, Roquefortost skal indeholde mindst 50 pCt. Fedt i Tørstoffet og højst 52 pCt. Vand,

Gervaisost mindst 50 pCt. Fedt i Tørstoffet og højst 60 pCt. Vand og Quarg højst 65 pCt. Vand.

For Myseost og Surmælksost (Klosterost, Appetitost, grøn Alpeost, Rygeost) fastsættes ingen Vandprocent.

§ 4. Ved Forhandling til Udførsel og ved Udførsel skal Osten have den for den paagældende Sort normale Form, hvorhos Goudaost skal veje indtil 12,5 kg og Mejeriost ca. 20 kg.

Emmenthalerost, Cheddarost, dansk Schweizerost, Goudaost og Mejeriost i Typerne 3, 4 og 5 maa kun udføres, naar de ved Udførselen har en Alder af mindst 6 Uger.«

Overtrædelse af de givne Bestemmelser straffes med Bøder fra 200 til 2500 Kr.

Det har vist sig, at det i Praksis er ret vanskeligt at indstille sig paa det rette Fedtindhold i Osten. Skal Økonomien varetages — og det skal den selvfølgelig — maa man ikke komme for højt op med Fedtprocenten. Kommer man under Grænsen, som Økonomien siger, man skal opholde sig i Nærheden af, vanker der allermindst en Bøde paa 200 Kr. Det synes, som om disse Bødestemmelser er lovlig skrappe, navnlig i Betragtning af, at alt her henhørende endnu er nyt og uprøvet.

Jeg havde ønsket i denne Oversigt at bringe udtømmende Oplysninger om Landets Produktion af »behandlet Mælk«, hvorfor jeg henvendte mig til Landets største Kondenseringsvirksomheder, der velvilligst lovede mig Materiale. Imidlertid har jeg ikke kunnet afvente dette Materiales Fremkomst, hvorfor de ønskede Oplysninger ikke kan gives.

Da Statistiken, som den offentliggøres, ikke giver udtømmende Oplysninger om Eksporten af Mælk, har jeg henvendt mig til »Statistisk Departement«, der velvilligst har overladt mig nedenstaaende Oversigt.

Herefter har Udførselen af indenlandsk Mælk og Fløde i 1921 udgjort:

Sødmælk	1,113,800 kg
Fløde	90,300 -
Kondenseret og steriliseret homogeniseret Mælk og Fløde:	
Under hermetisk Lukke:	
Fløde	1,654,800 -
Sukret, sød Mælk	1,410,200 -
— skummet Mælk	7,914,600 -
Sukret Mælk uden nærmere Angivelse....	3,202,600 -
Usukret Mælk.....	1,199,200 -
Uden nærmere Angivelse.....	591,200 -
Tørmælk	100 -
Ikke hermetisk:	
Med Sukker.....	342,800 -
Uden —	705,000 -
Mælkepulver	311.800 -

Som et Led i Arbejdet for vore Mælkeriprodukters Anseelse og Afsætning i Udlandet udsendte Fællesorganisationen en Delegation til en Udstilling, der afholdtes i Bordeaux d. 15.—30. Juni, hvor dansk Smør og kondenseret Mælk udstilledes og vakte megen Interesse.

1921 gav Løfte om Opfyldelse af en af Mælkeribruggets længe nærrede Ønsker. Det lykkedes nemlig Landbrugsminister *Th. Madsen-Mygdal* at gennemføre en Lov om Oprettelse af et Forsøgsmejeri.

Den under en Del af Krigsperioden gældende Hudeordning foraarsagede Opsamling af et betydeligt Overskud. Dette fordeltes ved Lov blandt de Parter, som havde bidraget til dets Fremkomst, og det bestemtes, at et Beløb af 534,530 Kr. skulde anvendes til Opførelse af et Forsøgsmejeri. Da man ikke venter at kunne opføre Mejeriet for dette Beløb, har Mejeriforeningernes Fællesorganisation givet Tilsagn om at yde, hvad der her ud over kræves.

Driften af Forsøgsmejeriet skal ske for Statens Regning, og de til Driften nødvendige Beløb bevilges paa de aarlige Finanslove.

Saa vel Opførelsen af Mejeriet som dets senere Drift

skal ske under Ledelse af Statens Mejeriudvalg. Dette har iøvrigt nedsat et snævrere Byggeudvalg. Som Arkitekt fungerer *J. Jespersen*, Fredericia, og maskinkyndig Assistance ydes af Direktør *J. Schrøder*, Kolding.

Mejeriet kommer til at ligge et Par Kilometer uden for Hillerød paa en Grund, som Staten stiller til Raadighed fra Gaarden Faurholm. En passende Mælkemængde er sikret gennem Leverance fra Statens Gaarde Faurholm og Trollesminde og fra en Kreds af Egnens Mælkeproducenter, som der er afsluttet Kontrakt med.

Selv om Forsøgsmejeriet ikke kan give Svar paa alle de Spørgsmaal, der vil blive stillet til det, saa vil det uden Tvivl kunne blive det praktiske Mælkeribrug en god Vejleder paa mange Omraader og blive et virkningsfuldt Led i de Bestræbelser, der stadig maa udfoldes for at holde det danske Mælkeribrug i første Række.

Uddannelsen af Landvæsenlærlinge.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 15. Marts 1922 af Inspektør *Froberg*, Mejlgaard.

For det ærefulde Hverv, der gennem Anmodningen om at tale her om det foreliggende Emne er overdraget mig, vil jeg paa Forhaand gerne sige Tak.

Maa jeg gøre en Bemærkning om, at jeg ikke absolut staar her med Følelsen af at kunne løse Opgaven, som den fortjener; heller ikke mener jeg at kunne fremkomme med noget nyt og særligt bemærkelsesværdigt; hvad der hidtil har været Pointet i den Sag, gælder vist fremdeles.

Naar jeg alligevel gør Forsøg paa at tage Opgaven op, saa er det fordi det vist nu mere end nogen Sinde gælder om alles gode Vilje, for at der kan udrustes og uddannes en Slægt, som kan tage de Kampe op, som vi ved, der forestaar det danske Landbrug, og som det derfor vil være uforsvarligt ikke at ruste den til, saa den kan føre Kampen med Udsigt til at vinde den.

Det er en Sag, som efter hvad jeg lærte og saa, tidlig tog mig fangen, og endelig er det en Sag, som jeg søgte at knytte til den Virksomhed — hvis Interesser det faldt i min Lod at varetage — fordi jeg mente og — trods alt — fremdeles mener, at den hører hjemme paa saadanne og lignende Steder.

Tager man nu Spørgsmaalet »Uddannelse af Landbrugets Lærlinge« op i Praksis eller til Drøftelse, maa man først klare for sig, at, som overalt, hvor der sker en

Udvikling, sker den ogsaa i dette Tilfælde i samme Forhold som Betingelserne for Udviklingen er til Stede.

Deraf følger, at det gælder om at skaffe de unge, som søger ud til Bedrifterne, saa gode Betingelser at udvikle og uddanne sig under som tilstedeværende Forhold til- lader.

Vil man endvidere betænke, at den Dag man staar over for Tilfældet: at skulle sende sine egne ud for at ud- dannes til en Livsgerning, saa ønsker man, ja stiller til Dels Fordring om, at det skal ske under saa betryggende Forhold som muligt.

Følgelig maa vi derved ogsaa komme til Erkendelse af, at det ikke just gælder om at udnytte Ungdommen, som betros os, eller betror sig til os til egen øjeblikkelig Fordel, men at det under Udøvelsen af dens Gerning og- saa gælder om at vække Forstaaelse af og Kærlighed til Gerningen.

Kun derigennem opnaas den gode Udøver og at de, der uddannes, senere igen kan optræde vejledende og op- dragende over for andre.

Mange opfatter i Læretiden det at arbejde for andre som ensbetydende med at tabe noget for sig selv. Og det er en Fejl. Ved i sine unge Aar at lægge sig i Selen i Arbejdet for andre, skaber man sig ubetalelige Værdier i Reservebeholdninger, til man en Gang skal arbejde for sig selv.

At der baade blandt Lærlingene og Bedrifterne ofte gør sig forkerte Opfattelser gældende, som virker skade- ligt paa den hele Sag, er kun en sørgelig Kendsgerning.

Lærlingeinstitutionen som saadan er ikke af ny Dato. Inden for Haandværket har vi kendt den gennem mange Aar fra ældgammel Tid. I Landbruget har man naturlig- vis ogsaa skullet lære, men det var da under andre For- mer end i Nutiden.

Hovedparten af Landbrugets Udøvere rekruteredes den Gang af Landbrugets egne Børn, ligesom langt den overvejende Del af Ejendommene gik i Arv fra Fader til

Søn, og da Sønnen almindeligvis havde beskæftiget sig med Landbruget inden for den samme Bedrift fra han var Dreng, var han, som man siger, født Landmand.

De store Bedrifters Ledere, den Gang, Datidens Ridefogeder, havde vel faaet nogen Uddannelse paa lignende Maade, og opnaaet deres Stilling ved ad forskellige Veje at erhverve sig Herremandens Gunst. Deres personlige Færdigheder behøvede vel ikke at være store, naar de blot kunde svinge Pisken.

Men tænker man sig Udviklingen inden for Landbruget gennem Tiderne, saa førte den jo ogsaa med sig, at der inden for de store Bedrifter blev Brug for bedre og anderledes udrustede Kræfter som Medhjælpere og Ledere, og det ligger da ogsaa nær at tænke sig, at de første af disse stammede fra Landbohjemmenes unge Mænd, der søgte ud for at tilbyde deres Kræfter, fordi de ikke vilde gaa hjemme som den førstefødte, der var selvskreven til at overtage Fædrenehjemmet, og gennem solidt og trofast Arbejde har disse i Virkeligheden fødte Landmænd efterhaanden indtaget de ledende Stillinger som Forkarle, Ladefogeder og Forvaltere o. s. v. Med Datiden for Øje har de ogsaa kunnet magte de stillede Opgaver, støttet af den solide Stab af Arbejdere, som kendte Driften ud og ind.

Men Kravene til de forskellige ledende Stillinger voksede i samme Forhold som Udviklingen inden for Landbruget skred fremad.

Og de voksende Krav i Forbindelse med Kapløbet om at naa op til de betroede Stillinger gjorde det indlysende, at vilde den unge fremadstræbende Mand opnaa en saadan Stilling, maatte han søge sig uddannet med det for Øje, og selv om den attraaede Stilling ofte ikke bød ham noget særligt økonomisk Udbytte, saa gav den ham dog Lejlighed til at øve et Arbejde, der for en Tid tilfredsstillede Ærgærrighed og Kræfter, og hvortil han havde Brug for sin Vilje til at udrette noget samtidig med, at han stræbte frem imod det Maal, som for de flestes

Vedkommende laa saa langt ude, at det næppe kunde skimtes, nemlig Maalet om en Gang at blive Herre paa sin egen Jord.

Men hvorom nu al Ting drejer sig, saa er det indlysende, at ligesaa vel som de samme Grundlove gælder overalt: for Jordens Bearbejdning, for dens Ydeevne og for Omsætningsforhold og Afsætningsforhold, saa er det ogsaa indlysende, at de forskellige Landbrugs Størrelse, Beskaffenhed og Beliggenhed maa udnyttes paa forskellig Maade.

Men deraf følger ogsaa, at den, der med Udsigt til at kunne forestaa Ledelsen af en Bedrift for andre, maa søge sig uddannet under forskellige Forhold.

Forstaaelsen heraf skabte vel i sin Tid ogsaa Lær-linge-Institutionen i Landbruget, og med Tanken som den Gang laa bag ved, »nemlig at søge unge Bøndersønner uddannede paa gode veldrevne Gaarde«, var det naturligt, at man søgte Forbindelse med store Bedrifter, som den Gang stod som de førende inden for Landbruget. I saa Henseende er Forholdene Nutildags noget forandret, hvad vel ikke heller skal beklages. Men i de store Landbrug vil der fremdeles være den bedste Lejlighed til den mere alsidige Uddannelse, der er nødvendig for den Ungdom, der søger over i Medhjælper-Virksomheden, vel at mærke, naar denne større Bedrift ledes i den rigtige Aand og Retning.

De store Gaarde bør fremdeles blive ved med at gaa foran i dette Arbejde; fordi de har de bedste Muligheder derfor. Ingen kan i alt Fald bevise det modsatte. Men naar de har disse Muligheder, er det saa meget beklageligere, at mange af deres Indehavere, Brugere og Ledere, har skabt den tilstedeværende Modvilje, dels ved uheldige Fremgangsmaader og dels paa Grund af manglende Forstaaelse af den Samfundspligt, der er indbefattet i Ejendomsretten.

Den Modvilje, som fra mange Sider — og man kan sige — fra visse Sider med fanatisk Had — gør sig gæl-

dende over for store Gaarde, er der al god Grund til at dæmme noget op for. Der bør med alle til Raadighed staaende Midler søges vakt nogen Forstaaelse af den utvivlsomme Berettigelse, som de samfundsmæssigt set ligger inde med. Og som et af Midlerne hertil vil Uddannelsen af den lærelystne Ungdom være særdeles brugbart.

Om end der er noget Omslag at spore i Opfattelsen af Stordriften, saa bør man dog for yderligere Styrkelse af det almindelige Omdømme ude i Befolkningens brede Lag søge at naa hen til, at den, som vil uddannes i Landbruget, trygt og tillidsfuldt kan søge hen til de store Gaarde, uden forudfattet Mening om, at man kun kommer paa dem for [næsten hensynsløst] at blive udnyttet til og i Brugerens eller Lederens egen Fordel.

Aarsagen til, at de unge søger ud i Landbruget, er noget forskellig, og Tanken, som ligger bagved, er noget forskellig: Nogle kommer til Landbruget, fordi de under et Ferieophold har jagttaget Landlivets Glæder, og der kan være andre fejlagtige Forudsætninger. Men ikke mange af den Slags Lærlinge driver det særlig vidt og vender snart tilbage til andre Virksomheder.

Mange kommer, fordi de skal ud i en Gerning og ikke viser Lyst og udprægede Anlæg for noget andet.

Andre kommer med Lyst og Trang til at se Forholdene paa nye Steder eller Stedets mulige Speciale og for gennem indvundne Erfaringer at overføre et saadant paa det Virkefelt, hvor de skal gøre deres Fremtids- og Manddomsarbejde.

Men endelig er der endnu en Klasse af Landbrugets Lærlinge, og som det er en særlig Glæde at arbejde sammen med. De kan komme nu baade fra By og Land og stammer fra de flittige og arbejdsomme Hjem, hvor Forældrenes gode og ærlige Samarbejde har vist Børnene Vejen, saa Pligtfølelsen er bleven den altovervejende Egenskab. Mange af disse Lærlinge har maaske ikke vist særlige og iøjnefaldende Egenskaber; men Trofasthed og

Udholdenhed i Arbejdet bringer dem en Dag et Hestehoved frem foran Kammeraterne og gør dem til særdeles brugbare Medhjælpere og senere gode Samfundsborgere.

Men er end Aarsagen forskellig, saa er i alt Fald én Ting fælles for Landbrugets Lærlinge, nemlig den at de alle — og vist mange med dem — staar ganske uden Forstaaelse af, hvilket Arbejde og Slid der ligger foran den, der gennem Arbejde skal naa frem til at blive og være en virkelig dygtig Leder eller Bruger af en Landbrugs-Bedrift.

Evner og Egenskaber er ikke heller lige gode hos dem, der søger Uddannelse. Det er ikke Hvermands Sag nu til Dags at lede store Bedrifter, selv om man ogsaa er født og baaren i Landbruget.

Desværre mangler ofte Forstaaelsen af, hvor indgaaende et Kendskab der fordres til de mangeartede Forhold, der gør sig gældende inden for en Landbrugsbedrift. Uddannelsen bliver derfor utilstrækkelig, og Opfattelsen af, hvad en god og fornuftig Administration betyder for at holde en Bedrift paa Højde med Tidens Krav, bliver en Følge af mangelfuld Uddannelse.

Det ser for den unge Lærling — saavel som for den uforstaaende — let nok ud, naar en Dirigent slaar Taktstokken, medens Orkestret blæser og gnider af karsken Bælg, men de samme uforstaaende fatter derfor heller ikke, hvilket umaadeligt Arbejde Dirigenten almindeligvis har lagt forud for at faa det hele til at falde ind i den rette Takt og Tone.

Saaledes ogsaa i det sammensatte Landbrug. For at det hele her skal klappe — som det hedder — fordres dér ogsaa baade Takt og Tone. Der maa være System og Plan i Ledelsen, og den, der dirigerer Bedriften, maa billedligt talt have Kundskab til alle Strengene paa sit Instrument.

Som Strengene er spændte, saaledes spilles der paa dem, eller som Ordsproget siger: »Som de gamle sjunge, saa pipper de unge«.

Med den Tidsaand, der nu præger Ungdommen — ogsaa inden for Landbruget — vokser Kravene til Lærestederne. Opfylder Lærestederne ikke sine Betingelser og de Krav, der maa stilles til dem, opnaas der næppe gode Lærlinge, og tages der ikke Reb i Sejlene over for den Ligegyldighedens og Hensynsløshedens Aand, som saa at sige Ungdommen nu er indpodet med fra Moder-mælken, og faar vi ikke Flid, Sparsommelighed og Nøjsomhedens Aand indpodet i den opvoksende Ungdom, saa klarer det danske Landbrug ikke de Krav, der med Rette kan stilles til det, som Landets bærende Erhverv. Naar derfor Ungdommen kommer ud i Bedrifterne for at lære, skal den gøres opmærksom paa, at disse 3 Ting skal den lægge sig efter, og dernæst skal den i sin Læretid opøves i dem. Enhver Ting, den være sig nok saa lille, er betydningsfuld for dens Udvikling; den, der ikke kan udrette de smaa Ting, udretter aldrig noget stort.

Den unge maa lære at bruge Tiden og bruge den rigtigt; den kommer nemlig ikke igen. Kan den unge ikke indordne sig og bruge Tiden, kan han heller ikke paa virkningsfuld Maade fordele Tiden for andre, og der ødsles megen kostbar Tid bort ved ufornuftig Brug og Fordeling af Tiden. Daarlig Planlæggelse af Gangen i et Arbejde virker i høj Grad uheldigt paa den enkelte som paa en større Styrke, og det kan snart mærkes, at der ikke tages Hensyn til Tidens Fordeling paa rette Maade. Mange unge Medhjælpere og Ledere kan ikke dette, fordi de i deres Opdragelsestid ikke vænnedes dertil, da den, som ledede dem, ikke selv kunde det. Som de skal opøves i Flid og gøres forstaaeligt, at »Fliden er Moder til Heldet«, skal de ogsaa opøves i Sparsommelighed, baade med deres eget og med, hvad der betroes dem af andres. Mange unge, som er voksede op i de sidste Aartier, kender ikke Sparsommelighed, og naar man har forsøgt at indprente dem nogen Sparsommelighed, har de kun haft Ordet »fedtet« parat. Det er imidlertid ingen Skam at spare, hvad man under Tiden godt kan faa Indtryk af, at

enkelte opfatter det som; men det er — og bliver endnu mere — nødvendigt at spare, og næst efter at indprente Ungdommen med Ord, skal der i Virksomheden vises nødvendig Økonomi og tages Vare paa alle Smaating, idet man derved, med Vanens og Eksemplets gode Magt, mere end med Ord gør sit til at bekæmpe den Ligegyldighedens og Ødselhedens Aand, som præger meget Arbejde inden for Landbruget og sætter sit Stempel paa al Ungdom.

Som vi skal præge Bedrifterne ved Flid og Sparsommelighed, skal disse ogsaa bære Præg af Orden, som fra gammel Tid var en Landmandsdyd, men som nu ikke staar højt i Kurs. Orden er dyr, vil man maaske indvende. Ja maaske! men det er mere dyrt ikke at have Orden. I mange Bedrifter, som nu om Stunder benytter Lærlinge, mangler der ofte fuldstændig Orden og Ordensans, eller blot Forstaaelsen af den økonomiske Orden, som tilvejebringes ved en Smule Omtanke eller Ulejlighed, og hvor skal da Lærlingen faa det nødvendige Begreb om Orden, dersom han da ikke tilfældigt har faaet den i Vuggeave.

Desværre har ikke alle de Bedrifter, som benytter Lærlinge og Elever, forstaaet at bibringe dem den rette praktiske Færdighed eller været præget af de forannævnte Dyder — Flid, Sparsommelighed og Orden — som disse tre Ting skal forstaaes, og desværre har mange af Bedrifterne heller ikke Opfattelsen af, at de for at være Læresteder i Ordets rette Betydning maa og skal stille visse Betingelser til sig selv for blot med nogen Berettigelse at kunne forlange sig respekterede som saadanne. Af Lærestedet og dets Ledere beror til syvende og sidst det Resultat, som den unge Lærling søger at opnaa. Det er ved Uddannelse af Lærlinge, som ved mange andre Lejligheder, os selv eller Lærestedet, der er Sagens vigtigste Moment.

Jeg berørte før Tidsaanden og fremførte, at dens Indvirkning paa Ungdommen stillede større Krav til Læ-

restederne nu end før. Det er imidlertid ikke blot Tidsaandens uheldige Virkninger, der stiller alle Kravene; ogsaa den stærke og gode Udvikling inden for Landbruget rejser berettigede Fordringer, som Lærestederne nu om Stunder skal opfylde.

Overalt hvor der arbejdes med Ungdom og dens Uddannelse til fremtidig Gerning i egen og Samfundets Tjeneste, fordres der af den, som vil have med den Uddannelse at gøre, ikke alene et nøje Kendskab baade praktisk og teoretisk til den Virksomhed, Uddannelsen specielt gælder, men ogsaa Forstaaelsen af det almen menneskelige maa ikke være fremmed for den, som tager Del i Opdragergerningen, og særlig gælder dette i Landbruget, hvor Uddannelsen og Opdragelsen ikke hører op hos den iøvrigt veltjente Lærling, men hvor den bør fortsættes, naar den unge træder ud i sin første Medhjælpervirksomhed, hvor der ogsaa fordres Opdragelse, for at det gode frugtbringende Samarbejde, som er en Betingelse for de store Bedrifter, kan komme til sin Ret.

Derfor bør den første Uddannelse fuldstændig tage Sigte paa at gøre Landbrugets Lærlinge praktisk dygtige, og herved forstaaes at give dem indgaaende Kendskab og Forstaaelse af alle Landbrugets, Husdyrholdets og Avlens forskellige Grene baade i Mark og Eng, i Gaard og Stald, og søge dette Kendskab parret med høj Grad af Pligtfølelse.

Men desuden kræves der nu af Landbrugets Udøvere en Del teoretisk Viden for at staa paa Højde med Tidens Fordringer.

Og da man med Rette kan gøre gældende, at den bedste Uddannelse sker midt i selve Virksomheden, bør Lærestederne bibringe Lærlingen nogen elementær Viden om de Ting, der arbejdes med og i Forbindelse med den praktiske Uddannelse søge at give nogen Undervisning i Landbrugsfagene saa nær ind paa Livet af Praksis som vel muligt.

Er der efter en saadan praktisk Uddannelse Lyst,

Trang og Evner hos Lærlingen til yderligere teoretisk Uddannelse, maa han søge den paa de almindelige eller højere Landbrugs-Skoler.

Af Anmodningen om at tale her om det foreliggende Emne slutter jeg, at Det kgl. danske Landhusholdnings-selskabs Præsidium ønsker en Meningstilkendegivelse, som nærmere tager Sigte paa Lærlingeforholdet for Tiden inden for Selskabets Institution, for om der muligt derigennem — om jeg saa maa sige — ude fra Arbejdsmarkens Periferi kan fremkomme et eller andet, som efter nærmere Overvejelse og Drøftelse inden for Selskabet vil være til Gavn i Fremtidsarbejdet for den Sag, og idet jeg særlig tænker paa den Del af Selskabets Virksomhed, som beskæftiger sig med den 3aarige Uddannelse af Lærlinge paa større Gaarde, vil jeg da tillade mig at anføre følgende.

Selskabets Lærlingeinstitution har fra Begyndelsen især taget Sigte paa den praktiske Uddannelse og hævdet den som nødvendig ved at fastsætte en 3aarig Læretid, og denne Bestemmelse har Selskabet med fuld Forstaaelse af dens Værdi fastholdt gennem Tiderne, medens mange andre Bestemmelser dels er tilføjede og dels rekonstruerede, og det der nu herefter skal karakterisere Selskabets Uddannelse af Lærlinge, er, sammenlignet med de gode, private Læresteder, netop den 3aarige Læretid — som hvor anbefalelsesværdig og formaalstjenlig den end er og fremdeles maa anses at være, saa dog vist har virket noget hæmmende paa Tilgang af Lærlinge.

Det er beklageligt, at de unge ikke selv fuldt ud kan indse Nødvendigheden af at gennemgaa mindst en 3-aa- rig Uddannelses- tid for derigennem med nogen Sikkerhed at erhverve sig den fornødne Færdighed i og Kendskab til de forskellige Arbejds- metoder for derved selv senere at kunne gaa foran i dem eller vejlede andre. Aarsagen her- til er dels Forfængelighed hos Ungdommen og dels mang-

lende Indflydelse hos de ældre, der ikke paalægger de unge den Tvang at lære Tingene til Bunds. Tidens Jagen sætter maaske ogsaa her sit Stempel; men dertil kommer ogsaa, at Ungdommen har villet staa frit med Hensyn til Valg af Lærested — og Tid —, fordi det og maaske med Rette var noget vanskeligt for den at se nogen Fordel ved at underkaste sig Selskabets Bestemmelser i saa Henseende, og endelig kan det maaske heller ikke helt lades ude af Betragtning, at den Uddannelse, der kræves, kan være noget individuel.

Det synes som om den private Lærling hurtigere kommer over i den saa stærkt eftertragede Medhjælpervirksomhed, men desværre synes det ogsaa, som Kvaliteten af Selskabets Læringer har været i stærk Aftagen i de senere Aar. Grunden hertil kan vanskelig paavises paa fyldestgørende Maade, men det lader sig ikke bestride, at Forholdene er saadanne. Personlig har jeg mærket det paa flere Maader; den, der har hjulpet til i Bedriften, har ofte besværet sig derover, og selv enkelte Læringer udtaler sig med, at det ikke er nogen Anbefaling at være Lærling fra Selskabet.

Selskabet har fastsat Regler, som danner Grundlaget for Antagelsen og Uddannelsen af Læringerne, og da Maaden, hvorefter disse Regler praktiseres, baade af Selskabet og Lærestederne, er afgørende for Resultaterne, vil jeg gerne sige lidt derom.

Adgangen til at blive Lærling under Selskabet »staar aaben for unge Mænd af alle Samfundsklasser, naar de er fyldt 17 Aar og har haft 1 à 2 Aars Foruddannelse ved Landvæsenet, samt i øvrigt præsterer tilfredsstillende Attester for Kundskaber, Vandel, Arbejdsdygtighed og Helbred«. Dette sidste maa være klart for den, som vil ud hvor Vinden blæser. Et sundt Legeme er en Betingelse for den, som melder sig til Tjeneste i Landbruget, om man vil tjene Føden derved.

Den søgende skal fremsende Attester fra tidligere Husbond eller paalidelige Landmænd »om at være ar-

bejdsvant og fuldt ud kan gøre Karlearbejde«. Det sidste er maaske nok en stor Fordring at stille til en 17-aarig ung Mand, som skal til at lære. Karlearbejde er maaske ogsaa et abstrakt Begreb; men muligt er det jo ogsaa, at der desaaarsag er dispenseret ikke saa lidt fra Bestemmelsen, da ikke saa faa af Selskabets Lærlinge langt fra naar op til at kunne det ved Tiltrædelsen.

Almindeligvis finder der vel ingen Præsentation Sted mellem Selskabet og den søgende Lærling. Det er naturligvis ogsaa vanskeligt »at skue Hunden paa Haarene«, og iøvrigt kan »en lille og en vaagen være bedre end en stor og en doven«; Præsentation sker først paa Aastedet, og det kan ikke nægtes, at det til Tider er nogle artige Størrelser, man har den Ære at hilse paa. Jeg skal ikke opholde mig længe ved den Side af Sagen og heller ikke fremdrage Eksempler; men vilde man i sin Erindring genkalde dem, som man har haft, eller samle sammen paa Beviser i det Øjemed, tror jeg man kunde finde mange Bidragydere blandt Lærestedernes Arbejdsledere.

Passer-Sedlen for disse lidt uheldige Lærlinge maa vel have været i Orden — ellers var de vel ikke bleven antagne —, men gennem det anførte skulde der gerne peges paa, at der ved Antagelsen af Lærlinge til 3-aarige Læresteder er uheldige Forhold til Stede paa dette Punkt og samtidig henstilles det, at der ved Antagelsen af Lærlinge fremtidig øves lidt mere Kritik, idet det maa antages, at det vil virke opmuntrende paa Lærestederne, naar der kan arbejdes med nogenlunde kvalificerede Folk. Man maa indrømme det vanskelige for Selskabet i at skulle afvise unge lærelystne Mennesker, som melder sig under dets Varetægt i Erkendelse af Selskabets mulige Fortrin ved Uddannelsen, men kunde der ikke aabnes disse — for de 3-aarige Læresteder mindre kvalificerede — Adgang til nogen Uddannelse paa de veldrevne Bøndergaard, som Selskabet har Forbindelse med?

Derved opnaaede Selskabet at bevare dem for sig for senere at kunne lade dem gaa over til de 3-aarige

Læresteder, fr saa vidt de viste sig i Besiddelse af særlige Evner og Egenskaber for at blive Medhjælpere eller Ledere ved Stordriften, hvad der jo oprindeligt var en væsentlig Opgave for Selskabet at uddanne sine Lærlinge til.

Sagen stiller sig nemlig saaledes for den i Øjeblikket mindre udviklede Lærling, at foruden Vanskeligheden ved paa den store Bedrift altid at kunne finde passende Beskæftigelse, virker den Tilsidesættelse, som derved næppe undgaas, ofte noget deprimerende paa den unge Lærling, som maaske omend under lidt fejle Forudsætninger af sin Stilling (i Samfundet og til den valgte Livsgerning), saa dog alligevel er mødt med den bedste Vilje og mange gode Forsætter. Kritiken, som saa øves overfor ham, kan derfor, i Stedet for at gøre en god Gerning, vække Trods og Ligegyldighed, som igen fører til et uheldigt og spændt Forhold mellem Lærlingen og hans Overordnede. Jeg henstiller derfor til Overvejelse indenfor Selskabet at søge tilvejebragt en Ordning, som klassificerer de Ansøgere, der fremtidig melder sig til Uddannelse under Selskabet, saa at de yngre og mindre udviklede foreløbig anbringes 1 à 2 Aar paa mindre Gaarde.

Selskabet fastsætter den Løn, som Lærestederne skal yde Lærlingene, og Lærlingene er ikke mere den forholdsvis billige Arbejdskraft, som de forhen var og fremdeles burde være, fordi Lærlingenes Uddannelse ikke er helt billig for Lærestederne.

Det har været til stor Skade for Lærlingeforholdet som Helhed, at mange for at sikre sig en nogenlunde fast Arbejdsstyrke under de urolige Arbejdsforhold søgte Lærlinge og bød dem en for Lærlinge uforholdsmæssig høj Løn og derved mente at have opfyldt de Krav, som en Lærling kunde stille til et Lærested.

Der er vist ikke nogen af Selskabets Læresteder, der misunder en Lærling en Løn, som staar i rimeligt For-

hold til Tiden, naar Lærlingen til Gengæld saa ogsaa tilfredsstillende rimelige Krav. Og naar Adgangen som nævnt staar aaben for alle Samfundsklasser, maa det selv sagt ogsaa være saadant, at den mindre bemidlede ikke af økonomiske Grunde fuldstændig afskæres fra at søge sin Uddannelse der, hvor der skulde bydes den bedste Garanti for Uddannelsen. Det er i alt Fald uheldigt, om gode Kræfter gaar tabt for en god Sag af økonomiske Grunde. Men paa den anden Side maa Lønnen ikke være det Lokkemiddel, som bruges for at kalde paa Ungdommen; virker Lønnen som saadan, faar man let Indtryk af noget uheldigt og usundt ved Sagen. Der er usundt nok endda i Tiden og i Ungdommens Opdragelse nu om Stunder, saaledes forekommer det i alt Fald ofte den, som i sin Ungdom fik en fra den nugældende noget afvigende Opdragelse. Den eneste rigtige Lønningsmetode: Kvalitetsbetaling, lader sig vel næppe praktisere, og at fastsætte en til Stadighed gældende Lønskala, har Svingningerne i Pengenes Værdi ogsaa vist er noget uholdbar. Ved Fastsættelse af de senere Aars Lønninger er Selskabet maa ske gaaet ud fra den ellers gængse Opfattelse, at et Lønnings-System, der er fuldt ud paa Højde med det Ansvar og den sociale Stilling, det staar i Forbindelse med, skulde virke opmuntrende i Arbejdet og henimod en Højnelse af Standen inden for Faget, og derfor ogsaa skulde have samme Indflydelse paa Selskabets Lærlinge, men det er ikke desto mindre et Faktum, at med Lønnens Stigning er Niveauet sænket.

I øvrigt maa man vel gøre gældende, at for saa vidt Lærlinge-Institutionen og det, der staar i Forbindelse med den inden for de specielle Omraader er, hvad det bør og skal være, saa bliver Lønnen — om end ikke helt underordnet — saa dog mindre væsentlig for den forstaaende Lærling, og Løns spørgsmaalet ordner sig forholdsvis let ved blot at følge med Tiden uden at lade sig tage af Strømmen.

Allerede i Aaret 1836 bestemte Selskabet, at dets Lærlinge skulde føre Dagbog efter den Anvisning, der herom gives fra Husbonden eller fra Selskabet, for som det hedder »at de derigennem skulde skærpe deres Opmærksomhed og lære at føre deres Indtryk i Pennen.« Uden al Tvivl er der gennem den forløbne Tid indkommen flere gode og velførte Bøger, der vidner om Lyst og Interesse for skriftlige Arbejder; men i øvrigt tror jeg nok, at mange Lærlinge staaer overfor Dagbøgerne som mange Landmænd har staaet overfor Kobesætningen: Kærne og Dagbøgerne betragtes som nødvendige Onder. Om det skal tillægges manglende Forstaaelse af begge Faktors Værdi eller skyldes Magelighed, forbliver usagt.

Krigen har imidlertid vakt nogen Forstaaelse overfor Kreaturerne, og den kommende Tid vil nok røre lidt ved Mageligheden paa det Punkt.

Slet saa store Omvæltninger skal der vel næppe til for Dagbøgernes Vedkommende; men hos mange Lærlinge virker den strenge Bedømmelse af Dagbøgerne afskrækkende og hæmmende for Opnaaelse af 1ste Karakter i Forbindelse med Lærebrevet, hvilket er Aarsag til nogen Selvopgivelse hos Lærlingen, saa han kun trægt slider sig gennem de 3 Læreaar, og for andre bevirker det fuldstændig Opgivelse af det hele, saa Lærlingen træder ud efter 1 à 2 Aars Forløb.

Sligt er uheldigt for Selskabets Lærlingeinstitution saavel som for Lærlingen, og der maa bødes paa Forholdet, om det hele skal opretholdes paa virkningsfuld Maade.

Selv om det med fuld Føje kan hævdes, at det for en væsentlig Grad beror paa Lærlingen personlig, hvad han faar ud af sin Læretid og Uddannelse, og selv om det fremdeles først og fremmest gælder om at udvikle Lærlingens praktiske Færdigheder til Fuldkommenhed, saa maa han dog under sit Ophold paa Lærestederne ikke faa Indtryk eller Følelse af, at Dagbogen og alt andet, der ellers vedkommer hans Udvikling og Uddannelse, er Læ-

restedet omtrent ligegyldigt eller uvedkommende, og til Bedring af de nuværende Forhold paa det Omraade bør Lærestederne i Fremtiden lægge nogen mere Vilje for Dagen og tage et systematisk Arbejde op for at naa det bedst mulige Resultat ogsaa paa det Punkt under Uddannelsen af Landbrugets unge Mænd.

Selskabet henstiller i Reglerne for Lærlingenes Uddannelse, at Lærestederne giver Lejlighed til Deltagelse i alle forefaldende Arbejder og nævner specielt to Ting, som Lærlingen bør have Adgang til. — Hvad Arbejdet i Kostalden og Brugen af Maskiner og Redskaber angaar, har jeg gennem min Praksis ikke faaet Indtryk af, at Lærlingene sætter Pris paa at deltage i dette Arbejde, hvad naturligvis heller ikke skal være afgørende. Men jeg tror ærlig talt ikke paa Nyttens af nogle Dages eller faa Ugers Deltagelse i Arbejdet paa det Felt, i alt Fald ikke for den, som staar fuldstændig ukendt med det, vi kalder Kvægets Røgt og Pleje. Og den Lærling, der er bondefødt, taget i dette Ords bedste Betydning, han er fra Barndommen bleven hundset saa meget som »Hjorddreng«, at han vist snarere anser det for en Straf i sin Læretid ved Landbruget at skulle arbejde i Kostalden. Jeg er den sidste som mener, at den unge ikke paa det Punkt har Uddannelse behov, men jeg hævder, at den bør ske for sig selv og i en fortsat Læretid — før eller efter den 3-aarige Lærlingetid. Brugen af Maskiner staar i Forbindelse med det som Lærlingen helst af alt vil, nemlig »at følge Heste« som det hedder. Dette sidste er vel ogsaa Lærlingenes Hovedbeskæftigelse. Desværre naar Størsteparten af Lærlinge ikke saa vidt, at de forstaar »at bruge et Par Heste, i saa Fald vilde endda noget være vundet, og hvad det specielt angaar at bruge Maskiner, saa kan det maaske nok være, at enkelte Lærlinge paa det Punkt mener sig forbigaaede; men mon saa disse Lærlinge eller dem, som de muligvis beklager sig til over den formentlig

skete Uret, tænker over hvorvidt de overhovedet opfylder blot den mindste Betingelse for at blive betroet til slige Arbejder.

Den Drifts- og Arbejdsleder, som med Følelsen af sit Ansvar til alle Sider, deri ikke mindst Ansvaret overfor de Unges Liv og Lemmer, har prøvet paa travle Høstdage under mangeartede vanskelige Forhold at holde f. Eks. 4—5 Bindere i Gang og har travet rundt efter dem, har samlet Skruenøgler, Smørekander, Pisk, Tømmer med meget mere sammen for nogle Smaafyre, som daarligt nok har Kræfter til at holde baade Pisk og Tømme i Haanden paa en Gang og samtidig skulde styre 3 Heste, har maattet dunke en i Ryggen her, trukket en i Ærmet der, og har maattet hjælpe dem ud af alle mulige og umulige Situationer — han vil ogsaa under Omtale eller Bedømmelse af det Spørgsmaal kunne tilgive mulig Forbigaaelse af den Slags Arbejder i Lærlingeuddannelsen.

I sine Regler for Uddannelsen anfører Selskabet, »at Lærlingene er i Forholdet til deres Husbønder Tyendelovens Bestemmelser underkastede.« Sagen er maaske uden Betydning. Men for saa vidt der i Læringleforholdet er Brug for Retsbestemmelser, saa byder den ny Lov ingen Garanti overfor Lærestederne i Tilfælde af en Strejke. Sligt burde maaske betænkes.

Følger man Arbejderbladets hadske Angreb paa de store Gaarde og deres Brugere, saa hører man ogsaa Fløjten, som kalder paa Lærlingen, og det er vel heller ikke helt udelukket, at det usunde, som har sneget sig ind i Læringleforholdet, kan føre til Organisation, da den Opfattelse, at Lærlinge har man kun til at gøre det Arbejde, som andre ikke vil, let giver Agitationen Vind i Sejlene.

I øvrigt maa det vel slaas fast som gældende, at hvor den rette Forstaaelse af Læringleforholdet er til Stede, der

vil de Betingelser, som skal opfyldes af Parterne, gaa i Lave uden større Vanskeligheder.

De iøvrigt af Selskabet fastsatte Regler for Uddannelsen af Lærlinge danner et særdeles godt Grundlag at arbejde videre paa, og naar Selskabet gennem disse ved Antagelsen af Lærlinge paatager sig Ansvar for, at Læretiden anvendes i god Overensstemmelse med Hensigten og under Former, der staar paa Højde med Tidens Krav, saa maa det være indlysende for de Bedrifter, der indlader sig paa Samarbejde med Selskabet, at dette har Krav paa at være nøje kendt med Lærestedernes Fremgangsmaade.

Selv om man ikke er Tilhænger af Bedrifts- og Tilsynsraad, kan man ikke desto mindre anerkende Selskabets nyere Bestemmelse med Hensyn til gennem et effektivt Tilsyn at gøre sig bekendt med Lærestederne for derved at skabe et bedre Samarbejde, idet man tør gaa ud fra, at Selskabet til det Øjemed inden for sine Medlemmer altid vil have praktiske Mænd, som uden Smaalighed og med den rette Forstaaelse og ved den rette Bedømmelse af foreliggende Forhold paa Lærestedet vil kunne være et godt Bindeled mellem Selskabet og Lærestedet.

»Erfaren Mand er god at gæste« siger Ordsproget, men her kan man vende lidt om paa det og sige, at et Besøg paa Lærestedet af en for Sagen virkelig interesseret Mand og en med Landbrugets Enkeltheder kendt Mand altid vil have sin Betydning for Selskabet som for Lærestedet, dels ved at Selskabet kan bestyrkes i sin Tilid til Lærestedet, og dels vil der gennem det Samarbejde, som derved skabes, kunne opnaas mere Ensartethed i Lærestedernes Uddannelsesmetode, hvilket vist maa anses for overordentlig formaalstjenligt.

Et er det jo at fastsætte Regler for Uddannelsen, et andet er at faa disse Regler gennemført, ikke alene paa den fordelagtigste Maade, men ogsaa paa en for Lærestedet overkommelig Maade.

Af væsentlig Betydning herfor og for at en større Bedrift i det hele taget egner sig som Lærested er, at der i

denne finder et forstaaende Samarbejde Sted mellem Bedriftens Indehaver og Leder, for saa vidt de ikke er forenede i samme Person. Det er i høj Grad uheldigt for Lærlingens Uddannelse, naar de i den Sag staar med modsatte Anskuelser overfor hinanden, for ikke at sige, at den umuliggøres.

Ansvar for, at Lærlingene anbringes paa tidssvarende Læresteder, paahviler ifølge Forholdene Selskabet.

Men Ansvar for, at Uddannelsen af Lærlingen foregaar paa forskriftsmæssig og forsvarlig Maade, bør hvile paa Lærestedets Indehaver og ikke som saa ofte overlades til de skiftende Driftslederes Forgødtbefindende.

Man kan nemlig ikke forlange, at alle de store Bedrifters Ledere skal være i Besiddelse af Evner baade til at drive Landbruget paa forsvarlig Maade og samtidig have Evne til at arbejde med Lærlinge, hvis Uddannelse, nu som Tiden udvikler sig, fordrer specielle Evner i flere Retninger hos Lederen.

En stor Bedrift kan i mange Tilfælde tage den nyanstattede Leders fulde Arbejdskraft, og optaget som han er ude i det praktiske og af meget andet som kan følge med en Bedrifts Ledelse — dels for Opnaaelse af det bedst mulige økonomiske Resultat til Fordel for sin Principal og dels for sig selv — for at bevise sin Duelighed, maa man tilgive ham muligt manglende Interesse og Anlæg for den Del af Gaardens Drift, som omfatter Lærlingenes Uddannelse, ligesom man vist heller ikke kan forlange, at han skal se paa den som en ham paahvilende Samfundsplicht, hvortil han tidlig og sildig skal ofre Tid og Kræfter, medens andre høster Æren og Udbyttet. Men heller ikke engang alle Drifts- og Arbejdsledere, som ligger inde med Viljen til at arbejde med Lærlinge, er i Besiddelse af de pædagogiske Evner, som man kunde ønske sig forlenet med, naar der skal arbejdes med Ungdom. Evnen til at meddele sin Viden i Ord er ikke alle givet. Det er Egenskaber, som enkelte er født med, og som vel nogle kan tilegne sig gennem energisk Arbejde. Men mange og

største Parten kan, selv om de synes nok saa godt udrustede fra Naturens Haand, ikke tilegne sig nogen Rutine deri, og uden lidt Rutine bliver et saadant Arbejde trykkende og virker søvndyssende og er dermed uden Betydning.

Og her er vi vist ved Sagens Kærne: Lærlingens Uddannelse.

Lærlingenes Uddannelse i Landbruget og hele det Arbejde, der nu om Stunder skal gøres for den Sag, er nemlig et langt vanskeligere Problem end forhen. Men gennem de gjorte Erfaringer mener jeg at have lært at indse, at de unge fordrer en kombineret praktisk og teoretisk Uddannelse paa Lærestedet, og at man for at faa fat paa den Ungdom, »som vil fremad«, maa skaffe Forhold til Veje, som tildels opfylder denne Fordring. Mange har den samme Opfattelse og har iværksat en saadan Uddannelsesmetode med Held og Tilfredsstillelse for sig selv og Opgavens Løsning.

Flere Eksempler kan vist nævnes, men jeg vil blot pege paa to, som særlig godt illustrerer Forholdet.

Det ene Eksempel er af noget ældre Dato, men særdeles godt kendt af alle, idet jeg tænker paa den Virksomhed, som Hr. Etatsraad *Harald Branth* i mange Aar drev paa Sdr. Elkjær. Hans aldeles umiskendelige og enestaaende Evner til baade praktisk og teoretisk at arbejde med sine Lærlinge, behøver ingen nærmere Omtale, kun vil vi slaa fast, at han var i Besiddelse af baade Evner og Vilje til at løse Spørgsmaalet, og at han ofrede begge Dele og derved havde den Tilslutning af Ungdom, som gav Bedriften sit særegne Præg.

Det andet Eksempel er af nyere Dato, og her sigter jeg til det af Hr. Greve *Danneskiold-Samsøe* paa Visborggaard oprettede Lærested, som har faaet Navnet »Græsmarksskolen« og derved endogsaa fremkaldt en hel Bladpolemik. Navnet kan for saa vidt være ligegyldigt. Hovedsagen er, at der med god Vilje bliver gjort et Arbejde for at uddanne Landbrugets Lærlinge, og jeg synes.

at det absolut er en Fordel for Lærlingene, at det sker under gode, velordnede Forhold i en stor, praktisk Virksomhed, hvor der samtidig er skabt gode Betingelser tilveje for at give dem nogen teoretisk Undervisning. Der foreligger selvfølgelig ikke allerede nu Resultater fra Visborggaard, der kan bevise dets Overlegenhed som Lærested i samme Forhold som Sdr. Elkjær. Men der foreligger et Resultat, som har Betydning i Omtalen af denne Sag, nemlig det, at da Skolen — som vi godt kan kalde den — i afvigte Efteraar søgte 30 nye Lærlinge, meldte der sig 130 Ansøgere.

For mig staar de nævnte Eksempler som en Bekræftelse af den Opfattelse, som jeg dannede mig om Uddannelse af Landbrugets Lærlinge, og som et Fingerpeg hen ad den Vej, der i Fremtiden skal befares for at naa Maalet, uden at Vejen dog behøver at være saa bredt anlagt som den sidst omtalte, hvad der iøvrigt ikke er til Forkejlning for den.

Bivejene fører ogsaa til Maalet, og der er næppe Tvivl om, at Landbrugets gode Lærlinge vil finde tilbage til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og dets Læresteder, naar der i godt Samarbejde for Sagen skaffes det gode Omdømme tilveje, som er en Betingelse for at kalde paa Ungdommen.

Idealet af et Lærested vil være der, hvor praktisk Dygtighed i Bedriftens Ledelse er forenet med Evne, Lyst og Vilje til at udføre det Undervisningsarbejde, som paa kræves nu for Tiden baade i Praksis og i Teori.

Men Idealet er vel nok vanskeligt at naa, hvorimod man altid kan stræbe efter at naa det.

For Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ligger der fremdeles — i Forbindelse med det øvrige store Arbejde, der udføres i den Sag — en smuk og værdig Opgave i at finde og udpege de Bedrifter, som har Betingelser og Vilje til Samarbejde med Selskabet, og der er vel heller ikke Tvivl om, at Selskabet fremdeles hos forstaaende og formaende Ejendomsbesiddere og Jordbrugere

vil kunne finde den Støtte, som er nødvendig for den gode Sags Realisation.

Nu vil det selvsagt være Fejl, ikke fuldt ud at anerkende det Arbejde, som Selskabet og dets Læresteder gennem Tiderne har gjort; men Sandheden tro maa det vist ogsaa erkendes, at meget af det, som gennem Tiderne er foreslaaet og forventet udført, er løbet ud i Sandet, og nogen Skyld herfor kan man ude fra Lærestederne vist desværre ikke fralægge sig.

I det fremtidige Arbejde er det maaske ikke engang givet, at Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og dets Præsidium sympatiserer med en kombineret praktisk og teoretisk Uddannelsesmetode, og navnlig fordi det ved Iværksættelsen af en saadan maaske kan nødes til at afbryde Forbindelsen med mangeaarige nuværende Læresteder, hvad der naturligvis ogsaa i høj Grad vil være at beklage.

Men hertil vil der vel ogsaa kunne indvendes, at for saa vidt den 100-aarige Institution, der tog Opgaven op, fremdeles ønsker at være toneangivende uden just at foranstalte Konkurrence eller Masseproduktion, saa maa den dog arbejde paa, at dens Uddannelsesmetoder staar paa Højde med Tidens Krav. Og navnlig maa det erindres, at hvor man tager Ansvar for sig i kortere eller længere Tid for Uddannelsen, der bør den ske paa betryggende Maade, og de nødvendige Betingelser maa være sikrede forud ved et godt Omdømme af Forholdene. I modsat Fald gives der let de unge en fejl Opfattelse af Lærlingeforholdet ved Tiltrædelsen, eller ogsaa ødelægges den gode Opfattelse, som Lærlingen muligvis har erhvervet sig sit første Læreaar under gode Forhold.

I det store Arbejde, som Lærestederne har at gøre, maa uden Tilsidesættelse af noget andet den fornemste Opgave fremdeles være: at vække Lysten til Arbejdet og Respekt for Arbejdet. Og Lærlingen maa lære at forstaa, at uden Arbejde naar man ikke frem, hverken til

økonomiske Goder eller sine Medmenneskers Agtelse; og om Lysten skal slippe op for en Tid, hvad der let kan ske i Arbejdet for andre, da maa Pligten træde til og udføre, hvad Lysten ikke orkede. Det er selvsagt ikke let at indprente alle Lærlinge disse gode Leveregler og alt det andet som kræves for at dygtiggøre dem til Landmandens Gerning, men for at det bedst mulige Resultat kan naas, er det derfor heller ikke nok, at Lærlingene et enkelt Aar arbejder under Forhold, der har Betingelser for at tildele dem den rette Opfattelse. For de unge maa Resultatet af Uddannelsen blive bedst, naar den sker i samlet Aarrække under fortsat og formaalstjenlig Vejledning, og Betingelserne for at gennemføre en saadan har uden al Tvivl Det ggl. danske Landhusholdningsselskab.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion.

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne* takkede for Foredraget og for den Velvilje og Interesse for Landhusholdningsselskabets Lærlingeinstitution, som Foredraget var præget af. Lærlingesagen har altid været en betydningsfuld Side af Selskabets Virksomhed, og vi vilde da ogsaa være taknemmelige for Udtalelser fra Forsamlingens Side til yderligere Klarlæggelse af denne Sag.

Forstander *H. J. Rasmussen* udtalte sin Glæde over Foredraget, som han i det store og hele kunde give sin Tilslutning. Foredragsholderen fremdrog som en Mangel, at Præsentationen mellem Husbond og Elev først fandt Sted paa Aastedet, efter at Sagen var afgjort, og at det første Indtryk da ikke altid var lige fornøjeligt for begge Parter. Ogsaa jeg tror, at dette Forhold medfører en betydelig Brist for Lærlingeinstitutionen; der er sikkert ikke saa faa unge, der netop af den Grund føler sig utrygge og holder sig tilbage, ligesom der er en Del Læresteder, der ønsker at staa frit, saaledes at de selv kan vælge mellem dem, der melder sig. Det er imidlertid vanskeligt at anvise en praktisk Vej til en Ændring heri, men jeg tror, at Selskabet bør tage Forholdet op til en grundig Overvejelse. Jeg er ogsaa enig med Foredragsholderen i, at der hidtil er lagt rigelig Vægt paa Dagbogsføringen. Naturligvis har det sin store Betydning, at Eleverne fører Dagbog, og det er ingenlunde min Opfattelse, at der ikke skal føres Dagbog, men der er dog vist hidtil lagt lidt for

mange Points paa Dagbogen ved Bedømmelsen. Saafremt Landhusholdningsselskabet vedblivende vil bibeholde de 3 Aars Læretid, vil det sikkert ogsaa være heldigt, at der af denne Læretid bliver anvendt mindst $\frac{1}{2}$ Aar som Foderelev. Med Hensyn til Elevernes Uddannelse i Brugen af Maskiner i Marken, er det muligt, at Eleverne ikke altid paa dette Punkt faar den Øvelse, der egentlig var ønskelig, thi det kan jo ikke nægtes, at netop Indøvelsen i Brugen af Maskiner medfører ikke saa lidt Ulejlighed for Lærestedets Leder, men vil man have unge Mennesker i sin Tjeneste, maa man nu en Gang finde sig i at ofre nogen Tid paa disse. — Angaaende den kombinerede praktiske og teoretiske Undervisning, der bør være Adgang til paa Lærestedet, er vi vistnok ogsaa i Hovedsagen enige, thi jeg antager ikke, at Foredragsholderen gaar saa vidt, at han mener, at den teoretiske Undervisning, der gives, skal være fyldestgørende for Fremtiden. For mig staar det saaledes, at det maa være Driftslederen selv, der giver sine Elever denne teoretiske Viden, og at Opgaven navnlig maa være den at bibringe Eleven Forstaaelse og Kærlighed til Arbejdet. Der er vel næppe nogen, der har haft større Betydning for sine Elever end Harald Branth, men netop hos ham var det jo ogsaa Driftslederen selv, der talte med Eleverne om Bedriften og Ledelsens Tilrettelæggelse, og et lignende Forhold gjorde sig gældende hos Gehejmerraad Tesdorpf paa Ourupgaard. Og netop paa denne Side af Sagen tror jeg, der er Grund til at lægge særlig Vægt. I Virkeligheden er der altfor mange, der sætter de unge Mennesker i Arbejde, uden at der nogen Sinde bliver givet dem en Forklaring paa, hvorfor og hvorledes dette Arbejde skal udføres. I gamle Dage var det i hvert Fald en Del Steder god Latin at tale saa lidt med sine Medhjælpere som muligt, men det passer ikke mere i vore Dage, og allermindst passer det, naar man vil have Lærlinge i sit Brød. Hvis Lederen ikke personlig vil tage sig af de unge Menneskers Uddannelse, kan det ikke blive et virkeligt godt Lærested.

Kontorchef *H. Hertel* havde med stor Interesse hørt Foredragsholderens Udtalelser, baade hvor disse bar Præget af Kritik, og hvor han kunde give Selskabet sin Tilslutning. Præsidiets har tidligere haft de Spørgsmaal, der blev fremdraget, fremme til Drøftelse. Foredragsholderen begyndte med at udtale, at Landhusholdningsselskabets Læresteder burde opfylde alle de Fordringer, der kan stilles til et godt Lærested, og dette vilde naturligvis ogsaa være Idealet. Men det bør dog siges, at selv om der paa et eller andet Punkt kan være en

Brist, saa kan Lærestedet alligevel derfor være saa godt, at det vil være betænkeligt at udskyde det; thi hvor finder man det i et og alt fuldkomne? At Selskabet har en Forpligtelse til at kende sine Læresteder saa godt som muligt er jo rigtigt, og i Erkendelse heraf fik det i sin Tid Forstander Tuxen til at rejse omkring for at inspicere Lærestederne. I de Indberetninger, Selskabet modtog fra ham, udtalte han sig altid meget tilfredsstillende om disse. Senere bevægede Selskabet to Mænd til at føre Kontrol med Lærestederne — Forstander H. P. Larsen i Jylland og Forp. Schroll paa Øerne — men ogsaa for deres Vedkommende var Hovedresultatet af Lærestedernes Bedømmelse 1. Karakter. Selskabet har nu indført den Ordning, at et Bestyrelsesmedlem i hvert Amt paatager sig Tilsynet med Lærestederne, og Selskabet har nu faaet Indberetninger fra omtrent Halvdelen af disse; ogsaa disse, der alt-saa refererer til den allersidste Tid, er alle rosende. Som Helhed tror jeg derfor, det kan siges, at Selskabets Læresteder er gode, og selv om der er enkelte Steder, hvor Mangler hist og her kan paapeges, saa er disse Mangler alligevel kun mindre, og i hvert Fald vil det være betænkeligt at udskyde et gammelt Lærested, uden der kan paavises virkelige Anker mod det.

Ogsaa i Selskabets Sekretariat har vi desværre kunnet mærke, at Kvaliteten af Selskabets Lærlinge i de senere Aar har været i Tilbagegang. Krigsaarene har sikkert medført adskilligt i denne Retning. En Del af de unge blev hurtigt smittet af bolshevistiske Anskuelse, og det kan ikke skjules, at Forholdene en Tid var ret vanskelige. I de seneste Aar har vi dog heldigvis kunnet mærke paa Vidnesbyrdene, at Kvaliteten er gaaet frem. En Tid var det ikke ualmindeligt, at Lærningene ganske roligt forlod Lærestedet, naar de fandt for godt eller mente at have fundet et bedre Sted. I de sidste 3 Aar er dette heldigvis kun sket enkelte Gange, og vi har sjældent haft saa gode Vidnesbyrd som i Aar.

Det blev endvidere fremhævet, at det var uheldigt, at Præsentationen mellem Husbond og Lærling først fandt Sted paa Aastedet, og det er jo rigtigt, at dette Forhold ikke er helt tilfredsstillende. Men vi kan desværre næppe naa videre end til at stille strenge Krav med Hensyn til Attester og Vidnesbyrd; at sende en Lærling f. Eks. fra Sydfyn til Nordjylland før Antagelsen vil næppe kunne lade sig gøre, thi hvem skal betale Omkostningerne derved. Selskabet har i Aar haft en ualmindelig stærk Tilgang af Lærlinge, og det har været strengt i sine Fordringer, saaledes at det nu kan siges,

at det vistnok har et betydeligt Antal gode Lærlinge. Til den toaarige Uddannelse, der har ligget i Brak i mange Aar, har Selskabet i Aar haft en Tilgang paa 10 Elever, saaledes at Selskabet nu ialt har 12 Lærlinge paa Bøndergaardene.

Lønningsspørgsmaalet har jo frembudt adskillige Vanskeligheder, navnlig fordi det har været vanskeligt for Selskabet at følge de stærke Svingninger i de senere Aar. Følgen heraf er, at Selskabet nu er kommen til at staa med for høje Lønninger, til hvilke det for de sidst antagnes Vedkommende er bundne endnu et Aar.

Med Hensyn til den kombinerede praktiske og teoretiske Uddannelse véd Selskabet, at Lærestederne ogsaa har Opmærksomheden henvendt paa dette Forhold. Paa flere af Gaardene har man saaledes engageret en Landbrugskandidat til at holde Foredrag for Eleverne, og Selskabet har iøvrigt henledt Lærestedernes Opmærksomhed paa dette Forhold. Men iøvrigt kan den Betragtning dog muligt have sin Berettigelse, at den praktiske og teoretiske Uddannelse i nogen Grad bør holdes ude fra hinanden, saa meget mere som Selskabet jo nu i 20 Aar har været i Stand til at understøtte alle de gode Lærlinge til et Ophold paa en Landbrugsskole.

Som Helhed kan det siges, at Selskabet har Følelsen af, at de Læresteder, det har, sætter Pris paa Forbindelsen med Landhusholdningsselskabet, ligesom man ogsaa i Selskabet har lært at skatte og anerkende de Læresteder, det gennem en Aarrække har haft Forbindelse med.

Inspektor *Froberg* ønskede ikke sine Udtalelser opfattede som en Kritik hverken af Lærlingeinstitutionen eller af Lærestederne. De gamle prøvede Læresteder fortjener selvfølgelig ikke at retledes, men Taleren kunde dog tænke sig, at der var enkelte af Selskabets Læresteder, som hellere burde træde tilbage, hvis man ønskede at hævede den førende Stilling, Landhusholdningsselskabets Lærlingeuddannelse tilstræber. Det er jo forsaavidt glædeligt, at der i de sidste Aar har været en betydelig Tilgang af Lærlinge — navnlig hvis vi ikke taler for højt om, hvad det er, der har medført denne stærkt forøgede Tilgang.

Forstander *H. J. Rasmussen* bemærkede, at han med sine Udtalelser ikke havde tænkt paa den teoretiske Vejledning, der kan gives af en Landbrugskandidat. For mig er det Hovedsagen, at det er Driftslederen selv, der taler med sine Elever og giver dem den fornødne teoretiske Uddannelse. En Landbrugskandidat er noget helt andet, og selv om han er nok saa dygtig, vil Resultatet blive langt ringere.

Inspektør *Froberg* kunde fuldtud give Forstander *Rasmussen* sin Tilslutning. Den teoretiske Vejledning faar først virkelig Betydning, naar den gives af Driftslederen selv.

Kontorchef *Hertel* vilde gerne benytte Lejligheden til at drage Aldersspørgsmaalet frem. Vidnesbyrdene viser med stor Tydelighed, at man er mindre tilfreds med de helt unge, og der kunde muligt være Anledning til at overveje, om man burde sætte 18 Aar som Aldersgrænse. I gamle Dage holdt Selskabet desuden paa, at Lærlingene skulde være fra Landet, medens det senere indførte den Ændring, at ogsaa Lærlinge fra Byerne kan deltage. Men det kan jo ikke nægtes, at de Lærlinge, der er fra Landet, har langt de bedste Vidnesbyrd.

Inspektør *Froberg* udtalte, at naar blot de unge Mennesker fysisk set opfyldte de Fordringer, man maatte stille, var 17 Aars Alderen ikke for ung; i den Retning var der saa store Forskelligheder, at en 18 Aars Lærling undertiden heller ikke opfyldte Fordringerne. Mest uheldigt er det at faa et ungt Menneske fra Byen, der hverken fysisk eller paa anden Maade har tilstrækkelig Modenhed.

Kontorchef *H. Hertel*: Maaske vil det være rigtigt at gøre den Forskel at stille 18 Aar som Betingelse for Antagelse af Lærlinge fra Byerne og blive ved de 17 Aar for Lærlinge fra Landet.

Forstander *H. J. Rasmussen* ansaa det for nødvendigt, at en ung Mand, der ikke før havde været paa Landet, kom paa en Bondegaard først, inden han tiltraadte Læretiden paa en større Gaard.

Forpagter *Chr. Sonne* udtalte, at Det kgl. danske Landhus-holdningsselskab nu havde en 100aarig Tradition at se tilbage paa, og alene i Tidsrummet fra 1869 til 1919 udstedtes der Lærebrev til 1186 Elever. Alene dette Tal viser, hvilken Betydning denne Lærlingeuddannelse har og har haft. Nu udtalte Foredragsholderen, at Lærlingene selv ikke mere tillagde Uddannelsen under Selskabet den Betydning som tidligere, og det er muligt, at dette er rigtigt; men paa den anden Side har vi saa mange Vidnesbyrd om, at man i det praktiske Landbrug vurderer vore Lærebrev saaledes, at det med Rette kan siges, at Lærlingeuddannelsen har staaet sin Prøve. Hovedlinierne maa derfor i det hele siges at være trukket rigtigt op. Der er rettet nogle Indvendinger mod Dagbogsføringen, og mange af Lærlingene vil rimeligvis kunne tiltræde disse, thi det kan jo ikke nægtes, at en Del af dem betragter Dagbogsføringen som en trykkende Byrde. Men paa den anden Side vil de fleste sikkert indrømme, at Dagbogsføringen er et saa

nødvendigt Led i Uddannelsen, at det ikke kan undværes, og Dagbogsføringen bidrager i væsentlig Grad til, at Lærlingene faar en klarere Opfattelse af den Bedrift, de virker i. Med Hensyn til det paabudte korte Ophold i Stalden er Meningerne ret delte, og der er jo flere, der ønsker, at dette skulde være af noget længere Varighed. Der er jo imidlertid Grænser for, hvad der kan naas indenfor et begrænset Tidsrum.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om den teoretiske Uddannelse er jeg fuldstændig enig med Forstander Rasmussen i, at det maa være Driftslederen selv, der paatager sig denne, thi der er ingen, der som han kan give Lærlingene en virkelig Forstaaelse af Forholdene i Bedriften, ganske simpelt fordi der ingen andre er, der fuldtud er fortrolig med Bedriften i alle dens Enkeltheder. Det Arbejde, der er taget op, for at skaffe en bedre Forbindelse mellem Selskabet og Lærestederne, tillægger jeg stor Betydning, thi det er jo givet, at ønsker vi at knytte de gode Lærlinge fra de bedste Hjem til Selskabet, da gælder det ogsaa om, at vi raader over de bedste Læresteder.

I Hovedtrækkene tror jeg, at den Plan, der er lagt for Selskabets Lærlingeuddannelse, har bestaaet sin Prøve, men fordi Hovedlinierne er trukket rigtigt op, er det jo ikke udelukket, at der er Punkter, hvor Forbedringer er ønskelige. Og jeg tror da, at det med mindre Omformninger kan lykkes at faa Lærlingeuddannelsen ordnet saaledes, at den i alle Retninger maa betegnes som god. Og det glæder mig at kunne sige, at der i Selskabets Bestyrelse ret snart vil blive Lejlighed til en nærmere Drøftelse af hele Sagen.

Jeg vil hermed, da ingen yderligere har ønsket Ordet, slutte Mødet med at bringe Hr. Inspektør Froberg Selskabets bedste Tak for det gode Bidrag, han i sit Foredrag har givet til Belysning af Lærlingspørgsmaalet.

Englands største Æglægningskonkurrence.

Af Statskonsulent W. A. Kock.

Afholdelse af Æglægningskonkurrencer vinder mere og mere Udbredelse i de forskellige Lande. I England tog man allerede Sagen op i 1897 under meget beskedne Former, i Australien har man afholdt toaarige Æglægningskonkurrencer, og i Aaret 1912 blev den første Æglægningskonkurrence afholdt i Irland. Ogsaa i Holland og her i Landet har man optaget Sagen, og i Frankrig, hvor der i det store og hele kun er udrettet lidt for at fremme praktisk Fjerkræavl, paabegyndte man den første Konkurrence i 1914, som grundet paa Krigen ikke blev afsluttet. Den 1. Oktober 1919 lagde man ud paa ny, idet man ved Vaulex de Cernay c. 40 Kilometer fra Paris fik indrettet de nødvendige Lokaliteter til at huse de fra Landets forskellige Egne indsendte Hold Høns, hvis Æglægning da bliver kontrolleret daglig ved Hjælp af Kontrolreder. I de senere Aars Konkurrencer har der i flere Lande foruden Høns ogsaa deltaget Ænder, og man forbavses ofte ved at se den høje Æglægning, sidstnævnte kan præstere. Det er særlig Løbeænderne, der i saa Henseende gør sig fordelagtig bekendt.

Uden at gaa de andre Lande, der har optaget Æglægningskonkurrencer, for nær, kan man sige, at disse hidtil har vundet størst Tilslutning i England, hvor man i de senere Aar med stor Energi og med god Støtte har udrettet et godt Arbejde for Fjerkræavlens Udvikling i praktisk og økonomisk Henseende. Flere Steder i Landet har

man optaget nævnte Konkurrencer, saaledes bl. a. ved Harper Adams College og ved Great Eastern Railway Co.s store Landejendom Dodnash Priory i Bentley. For at drage Gavn af Fagkundskaben har nævnte Jærnbaneselskab arrangeret sig med »The National Utility Poultry Society«, saaledes at dette har overtaget hele Tilsynet, det daglige Arbejde og selve Ordningen, medens Jærnbaneselskabet har stillet henved en Snes acres Land til Raadighed, bekostet hele Anlægget samt afholder Udgiften ved Driften.

Ogsaa »Daily Mail«, det velkendte engelske Dagblad, har vist en ikke ringe Interesse for Sagen ved flere Gange at stille Præmiebeløb til Raadighed, sidst til den store internationale Æglægningskonkurrence — den første i sin Slags i England —, der paabegyndtes den 23. November forrige Aar. Den tæller Deltagere fra flere Lande, saaledes ogsaa fra Danmark, idet et Nummer hvide Italienerne og et Nummer sorte Minorkaer her fra Landet er med i denne Kappelstrid.

Præmiebeløbet er ikke mindre end 21,000 Kr., hvorat 10,500 Kr. er bestemt til at tilfalde den Flok, der er den bedste med Hensyn til Ydeevnen i de to Aar, Konkurrencen varer. Der deltager henved et Par Hundrede Hold, og hver af disse omfatter 8 Høns, der alle skal være født i 1921. Som det var at vente, hersker der en gennemført Renlighed og Orden overalt, Pasningen og Plejen er overladt i de bedste Hænder, og de mange ens opførte Hønehuse, som i Afstand ligner en lille By, er lyse og luftige og belagte med et tørt, rent Strøelsesmateriale, saa der gøres alt for, at de fra de forskellige Lande under lige Forhold levende Høns kan befinde sig vel i den Tid, de deltager i Konkurrencen i Bentley.

Udkomne Bøger.

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger gennem 25 Aar. Ved *Fr. Voigt*. 253 Sider i Kvart. (Københ.).

Den første Brugsforening her i Landet blev oprettet 1866 i Thisted af Pastor (senere Provst) Sonne. Den Mand, hvis Navn fra Begyndelsen af blev knyttet til Brugsforenings-Bevægelsen, *Severin Jørgensen*, søgte i 1883 at faa oprettet et Fællesindkøb for samtlige Brugsforeninger, men Forsøget bristede. Aaret efter stiftedes i Roskilde »Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger«, der imidlertid faktisk kun kom til at omfatte sjællandske Brugsforeninger, og i 1887 fik *Severin Jørgensen* oprettet en Fællesforening for Jyllands Foreninger. Fem Aar senere forhandlede der om de 2 Fællesforeningers Sammenslutning, der fandt Sted fra 1. Januar 1896 og fik den sjællandske Fællesforenings Navn som det, der omfattede hele Landet. I Fjor, da der var gaaet 25 Aar siden Sammenslutningen skete, lod Fællesforeningen udgive et, først nu udsendt, smukt udstyret Festskrift, som er udarbejdet af dens Konsulent, den tidligere Højskoleforstander *Fr. Voigt*.

Mægtig er den Udvikling, Fællesforeningen har gennemløbet. Den har anlagt et Net af betydelige Filialer over hele Landet, den er i stedse voksende Grad bleven sin egen Importør, og den har efterhaanden optaget en Fabriksvirksomhed af imponerende Omfang: ristet Kaffe, Chokolade, Konfekt og Sukkervarer, Cigarer og Tobak, Reb, Sæbe, Sennep, Margarine, Trikotagevarer, Herreklæder, Cykler, Skotøj osv. osv. Nogle enkelte Tal er tilstrækkelige til at belyse Udviklingen: I 1896 havde 290 Brugsforeninger, men i 1920 1729 indmeldt sig i Fællesforeningen; dens samlede Omsætning er vokset fra 4 Mill. Kr. til 203 Mill., dens Nettooverskud er steget fra 100,000 Kr. til 5 Mill., og dens Fabrikers samlede Produktion fra 400,000 Kr. til 42 Mill. Og medens den i 1896 beskæftigede 76 Personer, sysselsatte den i 1920 1953.

Udviklingen er ikke sket i Spring, men først naar Tiden var moden, Forholdene altsaa krævede det, optoges nye Led i den Række Foretagender, som nu i Forening udgør vort Lands største Handels- og Fabriksvirksomhed. To Forhold har særlig bidraget til, at Fællesforeningen er bleven den økonomiske Magtfaktor i vort Land, som den nu er: dels den Vækst, Brugsforenings-Bevægelsen har haft i de forløbne 25 Aar og det forstaaende Samarbejde, der har været mellem de enkelte Foreninger og Fællesforeningen, dels den nøgterne Forretningsans, med hvilken denne er ledet af dens 2 Formænd, først *Severin Jørgensen*, derefter Landstingsmand *L. Broberg*, og af dens overordnede Personale. For disse Mænd har kun det opnaaelige været det bedste. Et særligt Afsnit, »Fællesforeningens Mænd«, bringer Billeder og en kort Omtale af Folk, der har været eller er knyttet til Foretagendet. Der dvæles i et »Festskrift« selvfølgelig fortrinsvis ved, hvad godt der kan siges om Mænd og Forhold, og det er da ogsaa meget anerkendende Karakteristiker, der gives af de enkelte Personer, men det er maaske lidt vanskeligt for en Udenforstaaende af de mange Lovord at faa et nærmere Indtryk af hver enkelts Individualitet og særlige Indsats i Arbejdet, thi der er lidt stereotypet ved Forfatterens Karakteristiker. Iøvrigt er Bogen godt skreven og let at læse, thi den tynges ikke af mange og lange Talrækker, som ofte gør Læsningen af slige Festskrifter mer eller mindre tør og kedelig.

Der er sikkert ingen Tvivl om, at Skriftet vil bidrage til at styrke Sammenholdet mellem Fællesforeningen og de enkelte Brugsforeninger til Gavn ikke blot for store Kredse af Landbefolkningen, men ogsaa for den Del af Bybefolkningen, hos hvilken Brugsforeningsbevægelsen i de senere Aar vinder voksende Udbredelse. Den tidligere Opfattelse i Byerne af Brugsforeningerne gik nærmest ud paa, at disse, oprettede af fordægtige Subjekter, var en Slags ubetydelige Høkerboder med dertil knyttede Smugkroer, i hvilke der blev drukket høje Snapse paa de nærmest boende Købmænds Ruin. Brugsforeningerne ses nu under en anden Synsvinkel, og navnlig i Hovedstaden har de senere Aars Prisforhold indenfor Detailhandelen aabnet manges Øjne for Foreningernes økonomiske Betydning i al Almindelighed og særlig som et nyttigt Korrektiv overfor en Udnyttelse af Forbrugerne. Efterhaanden som Brugsforeningerne breder sig i Hovedstaden, vil Fællesforeningen faa et nyt Opland, større Omsætning og forøget Styrke.

Indtryk fra Islands Landbrug.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
Onsdagen den 15. Februar 1922
af Docent, Statskonsulent *Anton Christensen*.

Naar Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har ønsket afholdt et Foredrag om islandske Landboforhold, maa det antagelig betragtes som Udtryk for, at Selskabet fremdeles nærer varm Interesse for vort Broderland og Broderfolk.

Denne Interesse er af gammel Dato; derom vidner en Række oplysende Afhandlinger i Selskabets Medlemsblad og mangfoldige Meddelelser i Aarsberetningerne; thi Det kgl. danske Landhusholdningsselskab var i lang Tid det vigtigste og næsten eneste landøkonomiske Bindeled mellem Danmark og Island. Selskabet har virket til Fremme af Mejeribrug, Havebrug, Plantning, for Uddannelse af landøkonomiske Vejledere samt for andre Foranstaltninger til Fremme af Næringslivet.

Det var ogsaa paa Selskabets Foranledning, at Etatsraad *P. Feilberg* 1876 rejste til Island for at undersøge de landøkonomiske Kulturforhold. Saavel i Afhandlinger i »Tidsskrift for Landøkonomi« som ved Foredrag her i Selskabet har Etatsraad Feilberg givet værdifulde Oplysninger om islandske Landboforhold; det kan ogsaa nævnes, at Selskabet »De danske Atlanterhavsøer«, der stiftedes paa Professor *Westermanns* Initiativ, har haft Hjemsted i Landhusholdningsselskabets Lokaler.

Det er altsaa i god Overensstemmelse med Traditionen, naar Selskabet viser Interesse for Island; men paa et Omraade brydes Traditionen i Aften, idet Etatsraad *Feilberg* og andre, som tidligere fra denne Plads skildrede islandske Forhold, besad et indgaaende Kendskab til Emnet, medens min Indsigt er meget beskeden, bl. a. fordi jeg ved 6—7 Ugers Ophold, af hvilke den meste Tid var beslaglagt af Redskabsprøver, kun kunde faa et overfladisk Kendskab til dette udstrakte Land. Mine Meddelelser maa derfor modtages, som de er betegnede, nemlig som Indtryk. At disse Indtryk suppleres med nogle statistiske Oplysninger, maa vel betragtes som en Selvfølge, thi Traditionen kræver, at en Foredragsholder, der behandler et landøkonomisk Emne, serverer en — mer eller mindre passende — Dosis af Tal og Statistik, og han oppuller med Forkærlighed en Millionvinding for Landet, saafremt Folket følger Talerens Anvisning. Jeg vover ikke at bryde denne Tradition og begynder med nogle Oplysninger om Arealets Anvendelse og om Størrelsen af de forskellige Landomraader paa Island.

Af Øens ca. 100,000 km² er ca. en Femtedel (21,040 km²) beboet; det er det græsbevoksede Lavland, Kyst- og Dalstrækninger eller Hjemmelandet.

Fjeldgræsgangene, d. e. fortrinsvis den indre Højslette, indtager et Areal af 26,330 km² og giver Sommergræsning for Faar og Ungheste; det kan altsaa siges, at omtrent Halvdelen af Island er bevokset med Græs eller anden Plantevækst. Bjerge-, Sand- og Lavamarker udgør 38,980 km² og er uegnede til Dyrkning, det samme gælder selvfølgelig ogsaa om Jøklerne, som dækker 13,650 km².

Af det beboede Areal er kun en yderst ringe Del egentlig dyrket, nemlig 212 km² som Tun og 4 km² som Haver; Engene udgør 840 km², Skovene 420 km², Hjemmegræsgange 10,404 km², Mose og Kær 9160 km², hvilket tilsammen giver de ovennævnte 21,040 km², som regnes for beboet Land.

De dyrkede Arealer, »T u n e n e«, findes umiddelbart

tæt ved Gaardene; de er i Reglen indhegnede, græsbevokkede, faar Gødning og leverer det bedste Hø, som bruges til Køerne. Ved Gaardene findes i Reglen desuden s m a a H a v e r med Kartofler, Kaalroer, Kaal, Rabarber og lignende Vækster.

Hjemmegræsgangene giver Sommergræs til Køer, Heste og Malkefaar. Engene kan være ret frodige og giver sammen med Kær og Moser, Hø til Faar og Heste. Det er disse Arealer, der maa kultiveres og frugtbargøres, naar det islandske Landbrug skal forbedres og udvides.

Til hver Gaard hører i Gennemsnit ca. 300 ha Hjemmemark og ca. 400 ha Fjeldgræsgange. Da en væsentlig Del af Hjemmemarken kan forvandles til Tun eller frodig Eng, maa man vistnok give Direktøren for Det islandske Landbrugsselskab, Landbrugskandidat *Sigurdur Sigurdsson*, Medhold, naar han paastaar, at der af Landbruget kan ernæres 10 Gange saa mange Mennesker som nu.

K l i m a e t er meget ustadigt; Nedbøren er paa Nordlandet omtrent som i Danmark (ca. 600 mm); paa Sydlandet er Regnmængden mindst dobbelt saa stor som i Danmark. Temperaturen er i Juli—August omtrent som Maj i Danmark. Sommeren er kort; der kan i Reglen kun regnes med at foretage Pløjning og andre Jordarbejder fra Slutningen af Maj til omkring November. Nattefrost kan forekomme hele Aaret.

Der kan ikke dyrkes Korn. Hovedafgrøden er Græs og Hø. Græsbestanden bestaar i botanisk Henseende af Slægter og Arter, der ikke regnes højt som Foderplanter her i Landet, f. Eks. Rød Svingel, Eng. Rapgræs, Fiorin-græs, Mose-Bunke, Star, Halvgræsser o. fl. Paa Island faar disse Planter en ganske anden Karakter end her i Landet; de bliver blødere i Straaet, rigere paa Æggehvite og Fedt, men fattigere paa Cellulose. Navnlig er velbjerget Hø fra Tunene af overordentlig god Kvalitet; og man regner 1,7 kg Tunhø lig 1 dansk Foderenhed.

Ejendommelig for Græsmarkerne paa Island er T u-

Analyser af islandsk Hø (omregnet efter 15% Vand).

	Tunhø fra	
	Hvanneyri Landbrugs- skole	Johannes Reykdal Setberg ved Havnefjord
Fedt	3.02	3.00
Kvælstofholdige Stoffer *)	16.38	12.31
Kvælstoffri Ekstraktstoffer	36.52	39.28
Træstof	21.32	21.26
Aske	7.76	9.15
*) I de kvælstofholdige Stoffer fandtes af Raaprotein	65.8	85.7

erne; det er ikke som i Danmark, Siv, Mose-Bunke og andre Planter, der foraarsager Tuerne; selve Jordsmonnet danner uregelmæssig halvkugleformede Forhøjninger af forskellig Form og Størrelse. Højden er $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ m, Tværmaalet omtrent dobbelt saa stort. Tuerne kan ligge saa tæt, at de dækker over Halvdelen af Arealet, undertiden er de langstrakte og danner lave Volde tværs paa Jordens Hældningsretning. Paa lave Arealer, som siver med Vand, forekommer ikke Tuer.

Tunet har de fleste Steder oprindeligt været stærkt tuet og er det ofte endnu; omkring 1840 begyndte man med Tuejævning; det angives, at $\frac{1}{6}$ af Tunene er jævned. Jævningen foregaar dels ved Haandarbejde, dels ved Brug af Heste og Plov; den er meget besværlig, og der medgaar 180 Arbejdsdage til Jævning af 1 ha, som Fræseren besørger paa 1 Dag; betalt med gængse Arbejdspriser i de forskellige Perioder vilde den udførte Tuejævning have kostet 6 Mill. Kr. efter Direktør Sigurdssons Opgivelse.

Tuernes Jævning er en Betingelse for virkelig Fremskridt i det islandske Landbrug. Hvor Marken er tuet, kan der ikke køres med Vogne, der kan hverken bruges Slaamaskine, Hesterive, Høvender eller andre Maskiner;

Gødningens Udbringelse, Græssets Slaaning og Høets Bjergning er besværlig. Da Arbejdslønnen er høj, og Sæsonen for Markarbejde kort, gaar Bestræbelserne ud paa at jævne Tuerne ved Heste- og Maskinkraft. Det simpleste er at løsskære Tuerne med Plov, men de kommer saa til at ligge i store Klumper, der enten maa jævnes eller fjernes og ordnes; der er ogsaa forsøgt gentagne Behandlinger med Spadeharve, men baade Pløjning og Harvning er selvfølgelig besværlig for de smaa Heste, som maa gaa paa den ujævne Mark. Der findes paa Island enkelte Tractorer; disse kan selvfølgelig ikke uden Fare køre hen over Tuerne, men det viste sig i Sommer, at det kan lade sig gøre at anbringe en Spadeharve bagved og til Siden for Tractoren. Naar der tages et smalt Arbejdsdræt ad Gangen, kan Harven stadig jævne det værste af Tuerne og derved bane Vejen for Tractoren; hertil maa selvfølgelig bruges en ret svær Spadeharve med rigelig Vægt paa Rammen.

Sidste Sommer kom der til Island en Motorfræser af samme Model som den, der i Foraaret 1921 blev anskaffet til Vildmosen. Fræseren arbejdede fortrinligt og vakte selvsagt megen Opmærksomhed; med Islænderens rige Sprog og Evne til at danne nye Ord, blev Fræseren hurtigt døbt *Tu f n a b a n i* eller Tuernes Banemand.

I Løbet af Eftersommeren har den fræset et ret betydeligt Areal, som tilhørte Byen Reykjavik; der er Planer om at købe en ny Fræser til Nordlandet. Det er selvfølgelig vanskeligt og flere Steder umuligt at transportere den tunge og brede Maskine ad de ofte stærkt bakkede Veje og over de smalle og ret spinkle Broer, som ikke er beregnede paa en saadan Transport.

Det kan ikke ventes, at Fræseren vil komme ind i en hver Bygd, men den kan faa Betydning ved Kultivering af de store sammenhængende, tuede Græsgange.

Da Island blev bebygget for godt 1000 Aar siden, var store Dele af Landet *s k o v b e v o k s e t*; det er meddelt i Sagaerne og fremgaar af Levningerne i Jordbunden.

I Løbet af faa Aarhundreder blev Skovene omtrent ødelagte dels ved direkte Hugst og dels af græssende Husdyr; hertil kommer, at hvad Mennesker og Dyr ikke har kunnet ødelægge, besørger Vinden med en sørgelig Grundighed. Afbløsningen eller Muldflyvningen fortsættes; det er vanskeligt og de fleste Steder praktisk talt umuligt at standse denne Ødelæggelse, som ikke alene rammer Skov og Krat, men ogsaa Græsland; store Strækninger er i den historiske Tid forvandlet fra

Fig. 1. Afbløst Græsland.

vegetationsbærende Land til nøgne, golde, Grus- og Stenørkener. Paa et ufuldendt Affygningsstadium ser man større og mindre Muldknolde kronede med den oprindelige Vegetation, der i Randen danner en Bræmme, som hænger lidt ud over Løsjordsskrænten. Muldaffygningen standser, naar den naar sumpet Land, eller naar Undergrunden er af stenet eller meget grov Konsistens. Løsjordsfygningen er ikke alene ødelæggende i landøkonomisk Henseende, men den kan desuden være højst generende for Mennesker og Dyr, saa det er vanskeligt at færdes i de Støvskyer, som opstaar, naar Løsjorden sættes i Bevægelse.

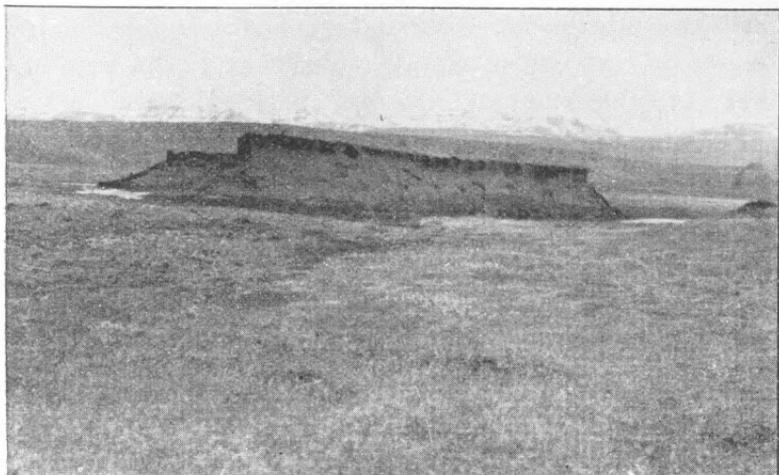

Fig. 2. Afb læst Slette.

Muldknolden (Lössjordsknold) viser den sidste Rest af den oprindelige Jordoverflade.

Det maa dog bemærkes, at afblæst Land atter lidt efter lidt kan blive vegetationsbærende, men Genvæksten er meget langsom.

En dansk Forstkandidat, *A. F. Kofoed-Hansen*, er ansat som Skovdirektør eller Forstmester paa Island; han

Fig. 3. Afb læst Skovland.

arbejder utvivlsomt saa godt for Skovfredning, som det under de forhaandenværende vanskelige Forhold er muligt. Der forekommer hist og her lav Skov eller Krat, overvejende af Birk, Trævæksten synes at trives bedst paa Nordlandet. For at Træerne skal kunne udvikles, maa Bevoksningen udtyndes og fredes ved Indhegning, men det er kostbart og meget vanskeligt at holde Faarene borte fra Kratskoven.

Der tilstræbes enkelte Steder Fredning, saa Træerne kan danne anselige Stammer, hvorefter Skovbunden skal anvendes til Græsning for Kreaturer.

Forbedring af Skovene har ikke alene Betydning for at skaffe Træ til Brændsel og Bygninger, men det vil have Betydning for at mindske Jordfygningen.

Til en islandsk Gaard hører altsaa 1) *T u n e t*, der ofte er indhegnet; tidligere hegnedes med Sten- og Jordvold, nu anvendes meget Pigtraad. Tunet er af meget forskellig Størrelse, i Reglen mellem 2 og 10 ha. (Gennemsnit $3\frac{1}{3}$ ha), det gødes hvert Aar og er bevokset med Græs, der slaas til Hø, 2) *E n g e* og *M o s e r*, fortrinsvis bevoksede med Halvgræsser, som slaas til Hø; de faar i Reglen ingen Gødning, men der findes enkelte Vandingsenge, som giver meget gode Afgrøder.

Desuden forekommer 3) *H j e m m e g r æ s g a n g e* for Køer, Heste og undertiden Malkefaar.

Der er ikke foretaget Opmaaling og Kortlægning af de enkelte Ejendommers Tilliggender. Elve og Fjeldrygge danner ofte naturlige Skel, og desuden drages Skellinier efter fremstaaende Klippeblokke og andre naturlige Kendingmærker. Den islandske Bonde kender dog sine Skel og vaager vagtsomt over Ejendomsretten til sin Jord; Rejsende kan dog i Hvilepauser og under Natophold uhindret lade Hestene græsse overalt undtagen paa Tun og indhegnet Eng.

Fjeldgræsgangene, hvor Faarene gaar om Sommeren, er som oftest Fælleseje.

G a a r d e n e ligger paa Tunet og bestaar af flere

spredt beliggende Bygninger: Beboelseshus, Køkken eller Bryggers, Opbevaringsrum, Kostald og Hølade ligger ofte tæt Side om Side med Gavlene fremefter; nogenlunde i Nærheden heraf ligger i Reglen ogsaa Hestestalden; derimod ligger Faarestalden, hvoraf der kan være flere, ofte et Stykke fra de øvrige Bygninger. Husene opføres af Sten og Græstørv, de maa hyppig udbedres og paa Sydlandet fornyes 2—3 Gange i Løbet af et Aarhundrede. I

Fig. 4. Islandsk Gaard.

ældre Gaarde bestaar Beboelseshuse kun af et Rum — Badstuen; her findes en Række Senge ved hver Side, og Badstuen er Spise-, Opholds- og Soveværelse for Gaardens Husstand, Mand, Hustru, Børn, Karle, Piger, ældre Slægtninge o. fl.

Paa Fremmede gør dette Fællesophold et ejendommeligt Indtryk, men nulevende kan dog huske en lignende Levemaade fra flere Steder i Jylland.

Iøvrigt er det en almindelig Antagelse, at det fælles Badstueophold ingenlunde har haft uheldig Indflydelse paa den sædelige Moral. Det bliver dog mere og mere almindeligt at udvide Beboelseshuset, saa Mænd og Kvinder sover i hvert sit Rum; der indrettes en særlig Stue

til Familien og maaske et eller flere Gæsteværelser, hvilket er særlig vigtigt i de Egne, som besøges af Fremmede, thi der findes hverken Kroer eller Gæstgivergaarde, saa de Rejsende maa søge Mad og Logi omkring i Gaardene. Nyere Beboelseshuse opføres ofte af Træ og Bølge-

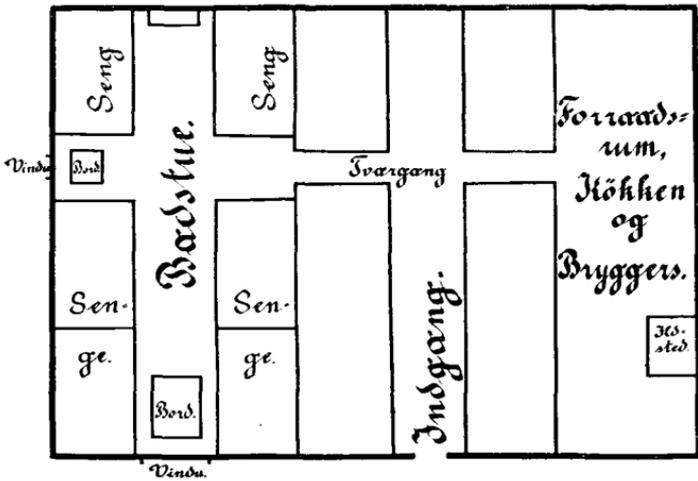

Fig. 5. Grundplan af Beboelseshyngningerne til en ældre islandsk Gaard.

blik, som lettest kan transporteres fra Handelspladserne; i de seneste Aar anvendes en Del Beton. De gamle Gaarde med Frontgavle er iøvrigt mere karakteristiske og falder smukkere sammen med Landskabet end de nyere Huse.

Der er ikke nogen karakteristisk islandske Stil i Indbo og Bohave. Til Udsmykning hænger mange Fotografier af Familiemedlemmer og Bekendte samt Portrætter af

fremstaaende Personer, navnlig af *Jón Sigurdsson* (1811—79).

Kostaldene er i Reglen snævre og mørke, da Bunden er ujævn, og der som oftest savnes Strøelse, giver de et ret utiltalende Opholdssted; fra denne Regel findes dog Undtagelser, idet der ogsaa forekommer lyse

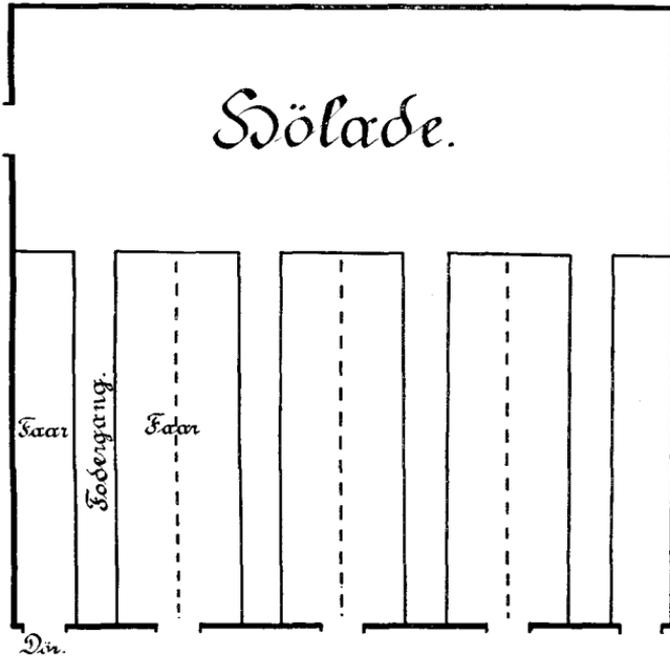

Fig. 6. Grundplan af en nyere Hølade og Faarestald paa Island.

Stalde med jævnt, træbelagt Baasegulv samt betonstøbt Grebning og Staldgang.

Hestestaldene er som Regel ogsaa ret primitive. Ride- og Arbejdsheste er paa Stald det meste af Vinteren; Udgangsheste (Eksportheste) gaar i Reglen ude hele Aaret. De spredt beliggende Faarestalde er ofte praktisk indrettede, idet de sammenbygges med en Hølade, saa Vinterfodringen er bekvem.

Kogødningen bliver i Reglen skødesløst opbevaret i aabne uregelmæssige Bunker; det opgives dog, at

$\frac{1}{6}$ af Gaardene nu har Gødningshus. I de senere Aar er der indrettet nogle Ajlegruber; over disse opstilles ofte et W. C.

Gødningen udbringes paa Tunet Efteraar og Vinter; naar Tunet er tuet, er det et besværligt Arbejde, der yderligere vanskeliggøres om Foraaret, naar Gødningen skal jævnes og findeles omkring paa Tuerne med et Redskab, der ligner en Rive uden Tænder. Er Tunet fri for Tuer, kan Gødningen jævnes og findeles ved Hestekraft med en Engharve eller et Redskab af Pigtraadsfletværk. Der anvendes meget Arbejde paa at findele Gødningen og faa den presset ned i Grønsværet, men sluttelig maa man dog afrive de uopløste og usønderdelte Gødningklumper, fordi man vil undgaa at faa Gødning med i Høet. Ofte anvendes Møller, hvorpaa de tørre Gødningsskølde findeles. Ligesom Tunhøet fortrinsvis anvendes til Køerne, er det Kogødningen, der gaar tilbage til Tunet. Ajlen, der udføres om Foraaret, gør udmærket Virkning paa Tungræsset.

F a a r e g ø d n i n g e n opbevares ideelt, idet den forbliver i Stalden hele Vinteren; den trædes sammen af Faarene og faar en fast Konsistens.

Da store Dele af Landet savner stedligt Brændsel, og da Transport af Kul paa Hesteryg eller Karre selvsagt kan være meget besværligt, er man flere Steder henvist til at benytte Faaregødningen som Brændsel. Naar Stalden rømmes om Foraaret, udstikkes Gødningen med Spade i regelmæssige Tørv, som opstilles til Tørring i Stakke, undertiden dækkede med Græstørv for at holde Regnvandet ude. Efter at Faaregødningstørvene er godt tørre, bringes de i Hus. De har en Brændværdi som gode Tørv, og der synes ikke at være nogen Ubefrag ved at bruge dem; de foretrækkes endogsaa for de lette islandske Tørv, som giver støvfin Aske, der hvirvler om i Huset. I landøkonomisk Henseende betyder Brændingen af Faaregødningen dog et stort Tab af Gødningstof, og Bestræbelserne gaar ud paa at anvende andet Brændsels-

materiale, hvor dette kan fremskaffes. De store Afstande og vanskelige Transportforhold lægger mange Steder uoverstigelige Hindringer i Vejen for Fremskaffelse af fremmed Brændsel. Hvor der er anlagt Veje og nogenlunde let Adgang til at faa Kul eller Tørv, bliver Faaregødningen ikke brændt, og man regner, at omtrent Halvdelen i de senere Aar anvendes som Gødning.

Fig. 7. Stakke af Faaregødningstørv.

Ganske enkelte Steder anvendes Vandkrafts-Elektricitet til Opvarmning, hvorved Faaregødningen skaanes.

Høslætten begynder i de første Dage af Juli; paa tuede Arealer anvendes Le, og en Dagslet regnes til ca. $\frac{1}{3}$ ha; paa jævn Tun og Eng bruges i de senere Aar flere Steder Slaamaskiner. Den islandske Bonde kræver, at der slaas meget tæt til Bunden. Ved en Prøve i Sommer viste det sig, at de tætfingrede Slaamaskiner kan tage Græsset tilstrækkelig tæt og som Helhed udføre et tilfredsstillende Arbejde. Hestene forspændes paa norsk Vis ved Brug af en Forhammel, hvorved de faar godt Herredømme over Maskinen. Det fine, tunge og saftige

Græs falder tæt sammen og maa gentagne Gange vendes, spredes, samles i Strimler, Smaastakke o. s. v.

Der samles en betydelig Styrke af fremmede Karle og Piger, og de arbejder som oftest hurtigt gennem en ret lang Arbejdsdag. Pigerne bruger Haandriver, der er saa lette og fint forarbejdede, at man skulde tro, de var fremstillede til Komtesser under en Landarbejderstrejke.

I ustadigt Vejr forøges Arbejdet selvsagt betydeligt, og det kraftige Tunhø er som Helhed vanskeligt at faa bjerget uden Tab i Næringsværdi. Er Høet ikke tilstrækkelig tørret, er der foruden Tab under Opbevaringen desuden Fare for Selvantænding.

Det tørrede Hø bindes i Bundter à ca. 50 kg, saadanne to Bundter hænges paa Kløvsaddelen, den ene Hest bindes efter den anden, og Transporten gaar hjemefter; det er den ældgamle Transportmetode, der fremdeles anvendes. Hvor Marken er jævn, bruges nu Enspænderkarer, som letter og fremmer Indbringningen. Høstens Størrelse angives i »Heste Hø«, d. v. s. saa meget Hø, som en Hest kan bære, altsaa 2 Bundter à 50 kg eller 100 kg. Som Middelhøst regnes 3000 kg Tunhø pr. ha, men der er baade Eksempler paa langt ringere og betydeligt større Udbytte. Paa Hvanneyri Landbrugsskole, hvor der findes store og gode Græsmarker, avles gennemsnitlig 4500 kg Hø pr. ha.

Undertiden kan der bjerger nogen Efterslet, men med det ustadige Efteraarsvejr er Højbergningen besværlig, og man forsøger derfor hist og her Ensilering af Eftergrøden; det anføres, at et Tilskud af Ensilage til Høfoderet har gavnlig Virkning.

Naar Tunhøet er bjerget, tager man fat paa Eng og Mose, hvis grovere Græsser og Halvgræsser ikke er saa vanskelige at bjerger som det saftige Tungræs.

Høhøsten er Bondens vigtigste Arbejde og travleste Tid. Der begyndes i Reglen Kl. 6—7 om Morgenen og fortsættes til 8—9 om Aftenen. Arbejdet afbrydes dog af adskillige Spise- og Kaffepauser, tidligere var Arbejdsti-

den meget længere, nemlig fra tidlig Morgen til sen Aften. Sæsonen varer 9—10 Uger. Høet er absolut den vigtigste Afgrøde; efter Høhøstens Størrelse maa Bonden bestemme, hvor mange Faar og Køer der kan vinterfodres.

Skønt der fra flere Sider og ikke mindst her fra Landhusholdningsselskabet er opmuntret til Dyrkning af Havesager, er det gaaet langtsomt fremad hermed.

De klimatiske Forhold er jo ikke gunstige, det har ogsaa skortet paa Interesse og Indsigt, men foruden disse Grunde nævner en Sysselmand fra Norder Syssel i en Skrivelse til Landhusholdningsselskabet 1821 »... de uregjerlige og overmodig blevne Tjenestetyenders Uvillie til at spise nogensomhelst Kjøkken-Urter, hvorved disse, om de ogsaa blev avlede i betydelig Mængde, næsten maatte blive spildte for Bønderne, der i dette Stykke, som i meget andet, maa, formedelst Mangel paa Tjenestefolk, være afhængige af dissers Luner og Forgodtbefindende«. (Nye Landoekonomiske Tidender 1830, S. 242). Senere lyder Beretningerne mere opmuntrende; i en Række Aar før og efter 1900 indeholder Landhusholdningsselskabets Aarsberetninger Oversigter over Forsøg med Dyrkning af Havesager; bl. a. var Apoteker *H. G. Ernst*, Seydisfjord, og Fysikus *Schierbeck*, Reykjavik, virksomme for Havebrugets Fremme.

1900 oprettedes Forsøgsstationen ved Reykjavik med Landbrugsselskabets Konsulent, *Einar Helgason*, som Forsøgsleder, og i de følgende Aar findes Oversigt over Forsøgene i Landhusholdningsselskabets Aarsberetninger.

Kartofflen, der førtes til Island 1758, dyrkes nu overalt i Haverne og trives ret godt; men da den daarlig taaler Nattefrost, er Avlen dog noget usikker.

I Tidsskrift for Landøkonomi 1849, S. 381, findes en ejendommelig Artikel om »Den islandske Kartoffel«, den er oversat efter en Afhandling af Professor *Charles Morren* i Liège, som meddeler, at denne Kartoffel har vakt megen Opmærksomhed paa en Udstilling i Bruxelles 1848; den er fri for Sygdomme, men paa Grund af det iskolde

Klima ved Reykjavik faar den paa Island kun Størrelse som en Nød.

I Følge Resultater fra Forsøgsstationen ved Reykjavik kan der af flere Kartoffelsorter avles ca. 150 kg pr. ha. (Landhusholdningsselskabets Aarsberetning 1905—06, S. 254).

Kaalroer og Turnips taaler bedre Nattefrosten end Kartoffler og giver et nogenlunde godt Udbytte. Baade Kartoffler og Rodfrugter anvendes udelukkende til Menneskeføde, men Landet kan dog ikke kartoffelføde sig selv. Forskellige Kaalvækster trives godt, og f. Eks. Blomkaal faar en god Smag; Renholdelse af Rodfrugter og Haveplanter synes at være besværlig og kan vanskelig gennemføres i den travle Høhøst. Frugttræer forekommer ikke, af Frugtbuske kun Ribs og Solbær, der endda ikke modnes hvert Aar. Ved Byerne findes adskillige Smahaaver, som ofres megen Omhu.

I Reykjavik giver Førsteministeren — eller maaske rettere hans Hustru — et smukt Eksempel ved at have en lille velplejet blomsterrig Have foran Villaen. Det Offentlige viser fremdeles Havebruget Opmærksomhed ved Ansættelse af Konsulent, Forsøgsleder m. m.

Husdyrene er Heste, Faar og Køer; Svin og Fjerkræ findes næsten ikke.

Hestens Udholdenhed og Nøjsomhed er bekendt; i Forhold til Vægt og Størrelse har den en overordentlig Styrke og Arbejdsevne, hertil maa føjes, at den har betydelig Smidighed og Stedsans. Gennem Aarhundreder har den islandske Hest faaet en efter vore Begreber haard og ublid Behandling; Eksportheeste gaar omtrent ude hele Aaret; det drejer sig om at faa saa smaa Udgifter som muligt, da Priserne ikke kan bære Omkostninger til Staldfodring.

Ride- og Arbejdsheste maa med Rytter eller Byrde ofte løbe 50—80 km paa en Dag og søge Føde i Hvilepauserne paa tilfældige Græsgange. Iøvrigt er Ridehesten Kælebarnet og faar i Reglen en omhyggelig Behandling.

Ogsaa paa Island er Hippologerne uenige om Avlsretningen; der er hos flere Landøkonomer Stemning for at udvikle to Racer, nemlig en Ridehest og en Arbejdshest, og det anføres at være i Analogi med Avlsretningen i den øvrige Verden; Hesteavlskonsulenten, *Theodor Arnbjarnarson*, har ikke denne Opfattelse og mener at kunne støtte sig til afdøde Professor *Sand* i sin Avlsteori. Til Trods for min hippologiske Uvidenhed blev

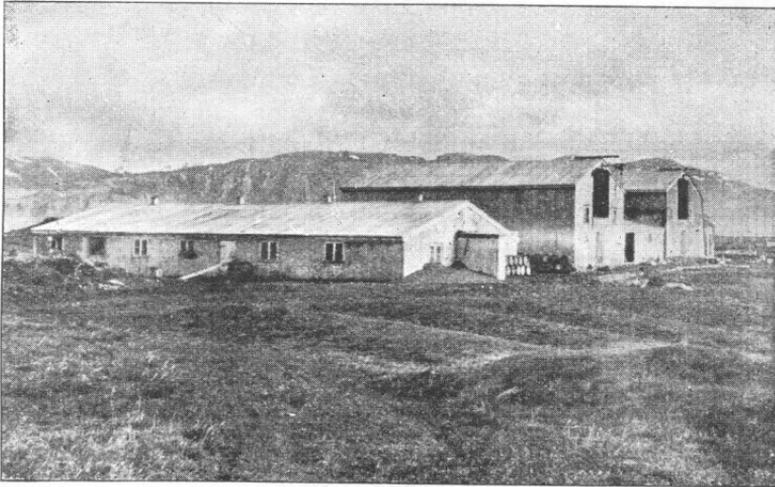

Fig. 8. Lade paa Hvanneyri Landbrugsskole.

jeg ofte raadspurgt i denne Sag, men kunde kun give det negative Svar, at naar man har Aarhundreders Erfaring for at naa et godt Resultat ved den enkle Avlsmetode, som nu foretages, er det betænkeligt at slaa ind paa andre Retninger, naar Hestens Hovedegenskaber, Udholdenhed, Haardførhed og Nøjsomhed skal bevares.

Hesten er nødvendig som Ride- og Transportdyr; Hesteholdet i Byerne er dog i de senere Aar blevet dyrt og betydelig indskrænket; saa det for Rejseselskaber er vanskeligt og kostbart at leje Heste.

Paa hele Island findes ca. 6600 Gaarde; da der er 46,000 Heste, bliver den gennemsnitlige Bestand 7—8 Heste pr. Landejendom.

De islandske Køer er noget mindre end de danske. Gennemsnitsvægten er knap 400 kg. Køerne er uensartede i Form og Farve; hornede og kullede forekommer imellem hverandre. Som Helhed har den islandske Ko et ret udtalt Malkepræg og maa betegnes som en virkelig god Ko.

Det aarlige Mælkeudbytte er 2200 kg (Kontrollforeningernes Gennemsnitstal for 10 Aar); gode Køer giver ca. 3000 kg, og der forekommer Køer, som giver 5000 kg Mælk aarlig; da Køerne kun fodres med Hø, er det et ganske godt Udbytte. Fedtindholdet er $3\frac{1}{2}$ —4 pCt.

Ifølge Opgivelse fra Forstander *Halldor Vilhjalms-son*, Hvanneyri Landbrugsskole, var Gennemsnitsvægten af 17 Køer for nogle Aar siden 393 kg. Ved en nylig foretagen Vejning, Maaling og Aarsopgørelse er i Gennemsnit for 26 voksne Køer (1. og 2. Kalvs Dyr ikke medregnet):

Brystomfang 175 cm.

Levende Vægt 385 kg.

Mælkemængde 3053 kg (Mælken vejet hver Uge).

Procent Fedt 3,875 (Fedtbestemmelse 1 Gang mdl.).

Vinter - Fodermængden 2644 isl. Foderenheder;*)

$$\frac{2644}{1,7} = 1555 \text{ danske Foderenheder.}$$

En Rekordko er »Dumba« paa Hvanneyri. Dens Regnskab for Aaret 1. Oktober 1920—30. Septbr. 1921 ser saaledes ud:

Aarligt Mælkeudbytte 5139 kg med 4,34 Procent Fedt.

Vinterfodermængde:

Tunhø (Tada)... 1015 kg $\times \frac{4}{4} = 1015$ isl. F. E.

Enghø ..... 1372 — $\times \frac{4}{5} = 1098$ — —

Tun- og Enggræs

i Ensilage.... 2016 — $\times \frac{4}{13} = 620$ — —

Saltet Sild ..... 200 — $\times \frac{4}{3} = 266$ — —

Sildemel ..... 59 — $\times \frac{4}{1,6} = 148$ — —

Rugmel..... 102 — $\times \frac{4}{2} = 204$ — —

$$3351 \text{ isl. F. E. } \left(\frac{3351}{1,7} = 1971 \text{ d. F. E. } \right)$$

*) 1 isl. F. E. = 1 kg Tada (Tunhø); der regnes med, at 1 kg Tunhø svarer til 1,7 dansk Foderenhed.

Forstander *Halldor Vilhjalmsson* beregner, at der i 1 kg Tada (Tunhø) er ca. 400 »Næringsenheder« (1 g beregnet Kulhydrat = 1, 1 g fordøjelig Æggehvide = 1,4; 1 g Fedt = 2,0).

Det foretrækkes, at Køerne kælver i Slutningen af Oktober eller 2—3 Uger efter, at de er kommet paa Stald; de kan da malke hele Vinteren og tage lidt til i Mælk, naar de kommer paa Græs; de goldes i Slutningen af August og Begyndelsen af September.

Det opgives, at en almindelig Ko, som vejer knap 400 kg, kræver til Vedligeholdelsesfoder ca. 5 islandske Foderenheder altsaa 5 kg Tunhø eller 6—6½ kg Enghø til en Goldko; Kalvefostret kræver ca. 1½ isl. F.-E. (1½ kg Tunhø) og derefter regnes godt ½ isl. F.-E. pr. kg Mælk i Produktionstiden. En god Ko, som faar 16 kg Tunhø regnes at skulle give ca. 18 Liter Mælk daglig.

Høportionen varierer fra 12—15 kg daglig, i Kontrolforeningerne er der gennemsnitlig givet ca. 13 kg Hø daglig, paa Nordlandet opgives ofte 15—16 kg daglig som passende Høportion.

Høfoderet til en Ko Vinteren igennem (36 Uger) regnes til 30—35 Hestebyrder eller 3000—3500 kg, hvilket giver 12—14 kg Hø daglig.

De islandske Køers Evne til at udnytte Høets Næringsstoffer hænger antagelig sammen med, at de har en lang Fordøjelseskana l. Det angives almindeligvis, at Drøvtyggenes Tarmkanal er 25 Gange saa lang som Kroppen. Forstander *Halldor Vilhjamsson*, Hvanneyri, har maalt Tarmkanalen hos 3 slagtede islandske Køer og fundet, at dens Længde var henholdsvis 33,4, 37,5 og 34,8 Gange Køernes Kroplængde.

Ved et Lam var Tarmlængden ca. 50 Gange Kroplængden.

Høet til Malkekøerne udvælges og fordeles med Omhu; en kendt Landmand udtalte, at de unge danske, der kommer til Island, er i flere Henseender udmærkede

Fodermestre, men de kan ikke bedømme Høet, før de er oplærte og indøvede deri.

Køerne faar en efter Omstændighederne omhyggelig Pleje; der tages Hensyn til Moderdyret ved Udvalg af Til-lægskalve, men nogen egentlig rationel maalbevidst Avl er almindeligvis ikke foretaget; der er dog Fremskridt paa dette som paa mange andre Omraader inden for Islands Landbrug.

Paa Gaarde, der ikke har særlig Afsætning for Mælk og Mælkeriprodukter, holdes gennemsnitlig kun 4—5 Køer; Mælken bruges saa væsentlig som Fødemiddel for Gaardens egne Folk. Enkelte større Gaarde har 30—40 Køer.

Efter Anmodning fra Det islandske Landbrugsselskab anviste Landhusholdnings-selskabet 1900 en Mand til at forestaa Undervisning i Mejeribrug paa Island. Paa Forslag af Professor *B. Bøggild*, som den Gang var Selskabets Mejerikonsulent, kom den vestjydske Mejerist *H. Grønfeldt* til Island, hvor han fremdeles virker til Mejeribrugets Fremme.

I Aarene før Krigen oprettedes en Del *Flødemerier*, d. v. s. Bønderne centrifugerede Mælken og sendte Fløden til et Mejeri, hvor en Mejerske forestod Tilvirkningen af Smør; der oparbejdedes i nogle Aar nogen Eksport af Smør til England, men de stigende Arbejds-lønninger vanskeliggjorde Transporten saavel af Fløden til Mejeriet som af Smørret til Handelspladsen; flere Mejerier maatte indstilles om Vinteren, og under Krigen gik de næsten alle i Staa. Systemet har imidlertid givet Anledning til, at man paa mangfoldige Gaarde har *Haandcentrifuger* og centrifugerer Mælken, ogsaa naar Fløden kærnes paa Gaarden til eget Brug eller til privat Salg. Disse Haandcentrifuger, der prøvedes i Sommer, renskummer godt; den Rejsende, som overnatter paa Gaardene, vækkes om Morgenen af Centrifugens sum-mende Lyd.

Der er selvfølgelig Salg af Mælk og Mejeriprodukter

til Byer og Handelspladser. Mælkeforsyningen til Reykjavik er iøvrigt ret besværlig, da Størstedelen af det omliggende Land er meget øde; 20—25 km fra Reykjavik kan man træffe Enspænderkarrer med nogle faa Spande Mælk paa Vej til Hovedstaden; en Del af Transporten foregaar nu paa Lastbil. Byens Forsyning med Mælk og Mejeriprodukter er om Efteraaret — naar Mælken forekommer sparsomt — og om Vinteren — naar Transportforholdene er vanskelige — noget usikker, men en Ting er sikker, Prisen er høj. Mælken koster i Reykjavik 1 Kr. pr. Liter; det er næsten dobbelt saa meget som i den nordlige By Akureyri. Det er derfor forstaaeligt, at Reykjaviks Bystyre tænker paa at fræse og kultivere en Del af Byens udstrakte, tuede Marker for at skaffe Græsland, der kan tjene som Grundlag for Koholderi til Hjælp ved Byens Mælkeforsyning.

En for Island ejendommelig Form for Mælkeanvendelse er Fremstilling af »Skyr«, en Art oplagt Mælk, som smager forfriskende. Skyr er Islændernes Jordbær og Fløde, og der er det gode, at den kan fremstilles hele Aaret.

Medens Køerne har størst Betydning ved at give Bonden og hans Husstand daglig Føde, er det Faarene, som giver den kontante Pengeindtægt ved Salg af Kød og Uld. Der findes paa Island ca. 600,000 Faar, og selv om det kun giver ca. 90 Faar pr. Ejendom, naar man regner med de ca. 6600 Gaarde og Jordbrug, kan det nævnes, at der paa en almindelig Gaard holdes 200—300 Vinterfaar. De læmmer i Midten af Maj, ofte i det frie.

Lammene mærkes; hver Faareejer, enten han er Bonde eller Tyende, har et Mærke, som registreres, for at det kan have Retsgyldighed. Tjenestefolkene ejer ofte nogle faa Stykker. De fleste Faar føder kun 1 Lam. Ulden afklippes eller afgnides i Juni, hvorefter Faar og Lam drives til Fjælds. Tidligere holdtes en Del af Faarene paa Hjemmegræsgangene som Malkefaar, men det er til dels gaaet af Brug, da Malkearbejdet er for besværligt.

Det sidste Aar har man med særdeles godt Resultat forsøgt at fremstille Roquefortost af Faaremælk.

Hele Sommeren er den overvejende Del af Faarebestanden til Fjælds ude af Ejerens Syne og Varetægt. Faarene strejfer frit og vidt omkring, indtil de samles i Slutningen af September. Hver Bonde maa stille Mandskab med Heste. Fjældgræsgangene hjemses under en Formands Ledelse; Tusinder af Faar drives sammen i de store Fællesfolde, og nu er Øremærkerne nødvendige, for at Faarene kan fordeles til Ejerne; de drives under Sorteringen ind i Skillefolde og derefter hjem. Faareindsamlingen er en yndet Beskæftigelse for unge raske Karle, og Sorteringen ved Foldene samler Egnens Beboere til Folketester, som ikke altid forløber i Stilhed. Om Efteraaret tager man Skøn over Høbeholdningen og bestemmer, hvor mange Faar der kan vinterfodres; Resten slagtes umiddelbart efter Indsamlingen. Det ferske Lammekød er fint og velsmagende, men den overvejende Mængde maa saltes, hvorved det selvfølgelig taber i Kvalitet. Et 4 Maaneders Lam giver 10—12 kg Kød, voksne Moderfaar 20—24 kg og Beder ca. 35 kg; der hensaltes selvfølgelig en betydelig Del til eget Brug. Udførselen beløber sig til 2 $\frac{1}{2}$ —3 $\frac{1}{2}$ Millioner kg Kød aarlig.

Hvert Faar giver gennemsnitlig ca. 1 $\frac{1}{4}$ kg Uld, men mange selvfølgelig mere; der udføres aarlig 400,000—600,000 kg Uld. Prisen var under Krigen ret høj, men i Sommer kunde Ulden knap sælges til 2 Kr. pr. kg. Der har ogsaa været Vanskeligheder ved Afsætning af Kød, men efter hvad der meddeles, er Produktionen dog nu solgt.

Faareskab har tidligere gjort stor Skade, men er nu i det væsentligste udryddet ved Tobaksbadning. Den frygtede Bradsot, som tidligere bortrev mange Faar om Vinteren, bliver nu holdt nede ved en Beskyttelsespodning, som er udarbejdet og anvist af Professor C. O. Jensen, der herved i høj Grad har gavnet det islandske Landbrug.

Skønt der fra Midten af forrige Aarhundrede skete

betydelige Fremskridt i Landbruget, kunde dette dog ikke fastholde Landbougdommen, mange udvandrede, gik til Søen eller søgte ind til Købstæderne; det angives, at ca. 25,000 Islændere eller over en Fjerdedel af Befolkningen er rejst til Amerika; da det fortrinsvis er den arbejdsdygtige Ungdom fra Landet, som emigrerede, har denne Aareladning selvsagt været meget føleligt for Landbruget. Endnu saa sent som 1903 indberetter Mejeriskoleforstander *H. Grønfeldt* her til Selskabet, at der er Mangel paa Arbejdskraft, og at flere Gaarde af den Grund staar øde til stor Skade for Landet.

Af Befolkningen lever nu Halvdelen af Landbrug, som fremdeles er Hovederhvervet. Af Gaardbrugerne er ca. 45 pCt. Selvejere, Resten er Fæstere under Staten eller Lejere hos private.

Perioden 1910—16 betegner en rivende Udvikling i Islands Landbrug. *Ejendomspriserne* steg overordentlig stærkt; en almindelig Gaard, som før Krigen kostede 10,000—12,000 Kr., steg mod Krigens Slutning til 50,000—60,000 Kr. eller mere. Produktpriserne steg ogsaa, og der var nogle pengeregelige Aar; men saa kom Sildespekulationen; den trak yderligere Arbejdskraften fra Landbruget og drev Lønningerne op til en hidtil ukendt Højde. Karle fik 1920 i Høhøst 80—100 Kr. egentlig samt fri Station, Pigerne godt det halve. I 1921 dalede Lønnen betydelig, men var dog saa høj i Forhold til Produktpriserne, at Bønderne paa forskellig Maade maa indskrænke Produktionen og udsætte adskillige Grundforbedringsarbejder, der ellers er haardt paakrævede.

Det *landøkonomiske Oplysningsarbejde* er i gode Hænder; der er to anselige Landbrugsskoler med to Vintres Kursus; til Skolerne hører store mønsterdrevne Landbrug. Det islandske Landbrugsselskab (Bunadarfjelag Islands) udfører ved sin energiske Direktør, den tidligere Landbrugsskoleforstander paa Holar, *Sigurdur Sigurdsson*, og en Række Konsulenter et dygtigt Arbejde; desuden virker flere lokale Landbofor-

eninger, Kulturforeninger, Kontrolforeninger m. m. ligesom der findes Forsøgsstationer, Laboratorier og andre Institutioner.

Man er i ledende Kredse meget optaget af at skaffe større og bedre Produktionsmuligheder. Tuer skal jævnes, saa der kan bruges Maskiner og Vogne til Høslæt og Transport. Enge skal vandes og Moser udgrøftes, saa der avles mere Foder.

Naar Vejnettet udvides, forøges Mulighederne for at skaffe Kunstgødning, som utvivlsomt hist og her kan anvendes med Fordel. Det drejer sig om at skaffe Hø, Hø og atter Hø. Man er meget optaget af Kultivering paa Sydlandet; her findes et ca. 500 km² stort sammenhængende fladt græsbevokset Lavland, Floi og Skeid, som er opmaalt af Det danske Hedeselskab ved Ingeniør *Karl Thalbitzer*, der ogsaa har udarbejdet en Plan for Arealets Kultivering ved Vanding og Afvanding. Der er sidste Sommer fuldført Gravningen af en større Vandingskanal i Skeid.

Det er dog ikke nok at forøge Produktionen, der maa ogsaa tænkes paa Afsætningen, som atter er afhængig af Transportforholdene, der er vanskelige i det udstrakte bjergfulde og tyndt befolkede Land. Medens Floder og Elve i de fleste andre Lande kan tages i Transportens og Samfærdselens Tjeneste, er de stride islandske Elve en Hindring for Samfærdselen. Der er i den sidste Menneskealder bygget mange kostbare Broer, som fører over de fleste store Elve, men endnu foregaar en ikke ringe Del af Rejserne til Hest tværs over Vandløbenes Vadesteder. Vejnettet føres dog videre og videre omkring. De anlagte Veje er gode og kan befærdes med Automobileer, som har overtaget en betydelig Del af Transporten paa Sydlandet og omkring Købstæderne; men selv om der kun kan køres med Karrer og Vogne, er det en betydelig Fordel i Sammenligning med at lade al Transport foregaa paa Hesteryg.

Men Afstandene er store og Rejser tager Tid. En

Bonde i Omegnen af Geysir — der ganske vist ogsaa er en af de Bopladser, som ligger fjærnest fra Kysten — fortalte, at det tager en Uge at komme til og fra Købstaden; der gaar 3 Dage paa Henvejen, 1 Dags Ophold i Byen og 3 Dage paa Tilbagevejen. 5—10 Heste hver med en Karre bindes sammen den ene bag den anden, en Mand paa Hesteryg dirigerer Transporten; dette er et dagligt Syn i Nærheden af Handelspladserne.

En Konsulent fra Østlandet, der var til Landbrugsmødet i Reykjavik, opgav, at det vilde tage ham 14 Dage at komme ad Kystvejen til sit Hjem. Konsulenten i Kulturteknik, *Vallyr Stefansson*, som er kendt af flere her i Landet, startede i Midten af Juli med Medhjælper og 8—9 Heste, hvoraf Halvdelen bar Instrumenterne; han begyndte ved Geysir, tog derefter Nord paa og ventede at være hjemme ved November. Iøvrigt er Rejserne paa Hesteryg fornøjelige, naar man har rigelig Tid og gode Heste.

Der er Planer om en Jærnbane fra Reykjavik til Sydlandet, og nogle tænker paa at drive den ved Elektricitet fremskaffet fra Vandfaldene; den vil faa stor Betydning for Afsætninger af Landbrugsvarer og for Hovedstadens Forsyning med Levnedsmidler.

Der er Muligheder for Fremskridt i det islandske Landbrug, men der kan næppe tilraades en Masse-Indvandring; hvis de økonomiske Vilkaar er saa gode, som begejstrede Islandsvenner mener, vilde vel endnu flere af de 25,000 udvandrede Islændere komme tilbage til Sagaøen, som de dog alle holder af. Dansk-islandsk Samfunds Bestræbelser paa en Udveksling af unge Danske og Islændere er utvivlsomt til gensidig Nytte. Ved Samfundets Mellekomst anvises hvert Aar Plads til nogle unge danske Mænd og Kvinder paa Island, og et nogenlunde tilsvarende Antal fra Island skaffes Plads her i Danmark. Danskeren kan utvivlsomt gøre Nytte paa Island og kan selv have Gavn af Opholdet; ikke netop for at lære Landvæsen, men for at lære en interessant Natur og en i flere Henseender ejendommelig Nation at kende; desuden vil

han faa sin Opfattelse af Islænderne korrigeret. De tillægges jo undertiden nogle mindre elskværdige Egenskaber; disse har jeg dog ikke iagttaget. Tværtimod har de Islændere, jeg har truffen, været særdeles elskværdige og lette at samarbejde med; de er taknemlige, naar de møder Velvilje og Forstaaelse her fra Broderfolket.

Etatsraad *P. Feilberg*, Professor *C. O. Jensen* og andre, der har vist Interesse for Island eller gavnet Landet, omtales med Taknemmelighed og Paaskønnelse. Og Islænderen er redelig. Man møder ikke Smiger, Øjentjeneri og selskabelige Fraser. Adskillige danske smiler ad Islændernes Interesse for Sagaerne og ad deres Sans for Historie og Slægtskabsforhold; men det er dog naturligt, at de interesserer sig for deres enestaaende Sagaskatte, som beundres i litterærhistoriske Kredse hele Verden over.

Jeg mindes med Glæde og Taknemmelighed adskillige unge Islændere, som med Iver og Begejstring førte mig ind i Sagaverdenen eller skildrede Gaardenes og Egnenes Historie, hvor vi kom frem. Maaske er Kendskabet til Historie i Tilbagegang; i hvert Fald har adskillige Professorer i Reykjavik alvorligt beklaget, at Byungdommen nu savner Interessen for Sagaerne.

Paa Island er Kulturen gennem Aarhundreder vedligeholdt paa Landet. Fattigdom, Kulde, Sult, Pest og ulykkebringende Naturkatastrofer af et Omfang, som man vanskelig kan forestille sig, har ikke formaaet at slukke Aandens Fakkel i det islandske Bondehjem. Slægt efter Slægt er Sagaerne læst højt i Badstuerne, hvor Beretningen om stærke handlekraftige Forfædre har sat Fantasien og Tankerne i Bevægelse.

Hvis Sagaerne ophører med at være Hvermands Eje, taber Islænderen ikke alene en karakteristisk Ejendommelighed men desuden en aandelig Rigdom.

Sagaernes Højtlesning i Bondehjemmene er utvivlsomt ogsaa Skyld i, at Sproget er bevaret rent og uden kendelig Forskel i Almuens og Byboernes Tale.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*: Den ærede Foredragsholder har givet os en interessant Skildring af Forholdene paa Island og paa en heldig Maade illustreret sit Foredrag med en Række gode Billeder. Idet jeg takker for Foredraget, behøver jeg næppe at minde om, at det hører til vort Selskabs gode Traditioner, at der knyttes en frugtbringende Diskussion til de Emner, der behandles, og ogsaa i Aften tillader jeg mig da at indbyde til en saadan.

Professor *B. Bøggild* kunde ønske at spørge Foredragsholderen, hvorledes det forholdt sig med de islandske Vandløb. Knytter der sig noget Fiskeri til disse, eller er de i denne Henseende uden Betydning? Faaremælken havde i sin Tid dog nogen Betydning paa Island, men det er bleven meddelt, at man i Krigsaarene er gaaet bort fra at malke Faarene. Har Foredragsholderen nogen Erfaring for, hvorledes det nu stiller sig i denne Henseende; om man igen har taget Malkningen op, eller man vedblivende undlader det.

Kontorchef *H. Hertel*: I de gamle islandske Sagaer er der Tale om Byg og Havre, og med dette i Erindring maa det egentlig undre noget, at Korndyrkningen ingen Betydning har paa Island nu. Det synes næsten, som om man den Gang paa dette Omraade var længere fremme, end Tilfældet er nu. Foredragsholderen nævnte 40 Køer som et stort Antal, men i Sagaerne omtales indtil 100 Køer, ligesom det ogsaa omtales, at der fandtes Svin. Landhusholdningsselskabet har gjort flere Forsøg paa at indføre Svin paa Island, men dette er ikke lykkedes; mulig kan Foredragsholderen oplyse noget om de særlige Grunde til, at Forholdene paa Island saaledes slet ikke synes at egne sig for Svinehold. Med Hensyn til Korndyrkning er der ligeledes gjort gentagne Forsøg baade af den danske Regering og Landhusholdningsselskabet, men alt har været frugtesløst. Hvis man imidlertid kan fæste Lid til Meddelelserne fra Sagatiden, skulde man jo tro, at Korndyrkning ogsaa i vore Dage maatte kunne lykkes, og det vilde derfor være af Interesse at erfare, om der i den seneste Tid er gjort Forsøg med Dyrkning af Havre eller Byg. Foredragsholderen nævnte, at Skovene er fuldstændig forsvundne, men Forholdet er dog vist det, at der findes lidt Skov deroppe endnu; i denne Forbindelse vilde jeg gerne erindre om, at Landhusholdningsselskabet i 1899 tog Initiativet til, at der blev plantet en Plantage paa Island. Denne Plantage blev efter nogle Aars Forløb overgivet til det islandske Landhusholdningsselskab; det vilde være interessant at høre noget om, hvorledes Tilstan-

den i denne Plantage er nu. Den islandske Kartoffel, der, som omtalt af Foredragsholderen, sendtes til Belgien, og som man mente var uimodtagelig mod Sygdomme, navnlig mod den frygtede Kartoffelsygdom, der den Gang hærgede Evropa, vakte ogsaa stor Opsigt her i Landet, men det viste sig, at naar den dyrkedes her, var dens Modstandskraft mod Sygdommen omtrent som andre Sorters, hverken større eller mindre. Endelig nævnte Foredragsholderen, at det islandske Landhusholdningsselskab bestræber sig for at skaffe unge Islændinge til Danmark og omvendt. Det kunde interessere mig at erfare, om disse Bestræbelser er kronede med Held, thi ogsaa Landhusholdningsselskabet har søgt at løse denne Opgave. Selskabet indrykkede 1910 og de følgende Aar i de islandske Blade en Meddelelse om, at det var villig til at hjælpe unge Islændinge til Ophold i Danmark og at støtte dem med Hensyn til Rejse og Skoleophold, men der meldte sig ikke en eneste Islænding.

Professor *O. H. Larsen* udtalte, at Forklaringen paa det manglende Svinehold paa Island antagelig var, at der ikke dyrkes Korn, og uden Korn kan Svinehold jo nu en Gang ikke blive lønnende. Naar Korndyrkning i Følge Sagaerne synes at have spillet en større Rolle tidligere end nu, saa kunde man maaske tænke sig, at der tidligere har været mere Skov end nu, og at dette i hvert Fald i visse Egne har gjort Klimaet mindre barskt. Det anførte Kartoffeludbytte var jo meget stort, og der kunde derfor være nogen Anledning til at tro, at det anførte Udbytte var beregnet ud fra et meget lille Areal. Hvis man virkelig fra større Arealer kan have saa stort Udbytte, er det jo meget tilfredsstillende, forsaavidt Forklaringen ikke skal søges i, at Tørstofudbyttet har været meget ringe.

Landinspektør *Aage Feilberg* udtalte sin Glæde over at have haft Lejlighed til at høre dette Foredrag om Island, som Taleren alt fra sin Barndom havde lært at omfatte med stor Interesse. Med Hensyn til Tuedannelsen var dette sikkert noget ganske for sig selv, og det vilde være af Interesse, saafremt Foredragsholderen kunde meddele noget nærmere om denne.

Docent *Anton Christensen*: De islandske Elve er ikke alene interessante i sig selv ved deres Naturskønhed; de har ogsaa gennem deres Fiskebestand nogen Betydning for Ernæringen, og det er en overordentlig yndet Sport at fiske Laks i Elvene. I Sammenligning med Havfiskeriet er Elvens Betydning dog selvfølgelig ret underordnet. Der blev sidste Sommer foretaget Malkning af en Del Faar, og Mælken anvendtes til Fremstilling af Roquefortost med særdeles gunstigt Resultat.

tat, men Forholdet er dog det, at saafremt der ikke kan opnaas særlig gode Priser for Osten, vil Malkningen af Faarene næppe blive foretaget i større Udstrækning ogsaa af den Grund, at Malkarbejdet baade er dyrt og vanskeligt at faa udført. Det er rigtigt, som fremhævet af Kontorchef Hertel, at Forholdene i gamle Dage har Krav paa betydelig Interesse, thi det synes jo at have været saaledes, at Betingelserne for Landbrug var betydeligt bedre den Gang end nu; muligt har Grunden dertil ikke alene været den, at der var mere Skov og dermed tillige mere Læ, men der er noget, der tyder paa, at Klimaet i det hele har været mildere. Kornavl har dog næppe spillet større Rolle, og paalidelige Efterretninger herom findes i hvert Fald ikke. I vore Dage er der i Virkeligheden slet ikke Tale om Kornavl, og det er sikkert heller ikke paa dette Punkt, man særlig skal have Opmærksomheden henvendt. Naar der ikke findes Svinehold paa Island, staar det, som af Professor O. H. Larsen anført, navnlig i Forbindelse med, at man ikke kan dyrke Korn. Svineavl til Eksport er der saaledes ingen Tilskyndelse til, og til Dækning af Ernæringen har man jo baade Faarene og Fiskeriet. Landhusholdningsselskabets Plantage paa Island er i gode Hænder, idet den er underlagt Forsøgsstationen under Forstkandidat Kofoed-Hansens Ledelse. Han talte en Del om denne Plantage, som han omfattede med stor Interesse, han beklagede sig over, at Indhegningen frembød Vanskeligheder. Det er næsten umuligt at hegne saaledes, at Faarene kan holdes ude, og dette Forhold vil i det hele altid betyde en Vanskelighed for Skovdyrkingen paa Island. Men Plantningen frembyder ogsaa i sig selv store Vanskeligheder. Naaletræer kan mærkeligt nok ikke trives, hvorimod Birk, Røn og nogle Pilearter klarer sig nogenlunde. Det anførte Kartoffeludbytte stammede fra Opgivelse fra Forsøgsstationen og er sikkert rigtigt nok, men det er troligt, at Kartofflerne har et stort Vandindhold; i Konsistens og Farve mindede de noget om Rosenkartofler. Om Tuedannelsen er der paa Island fremsat mangfoldige Teorier, der er meget forskellige; kun en Ting er givet, nemlig at Tuedannelsen skyldes en Frostvirkning. Det kan næppe siges, at Tuedannelsen foregaar saa hurtigt, at en Jævning vil være uden Betydning. Der maa kunne opnaas noget ad denne Vej, men iøvrigt vil man sikkert forstaa, at jeg efter et saa kort Ophold ikke vil være i Stand til at fremsætte nye Synspunkter hverken med Hensyn til Grunden til Tuedannelsen eller mulige Midler mod denne.

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*, udtrykte

sin Glæde over den Interesse for Island som saavel Foredraget som den paafølgende Diskussion bar Vidne om. Saavel Foredragsholderen som Kontorchef Hertel anførte, at Landhusholdningsselskabet gentagne Gange tidligere har vist sin Interesse for det inlandske Landbrug. Den Omstændighed, at vi har ønsket dette Foredrag i Aften, tør vel siges at være et Vidnesbyrd om, at Selskabet har bevaret denne Interesse og vil bevare den ogsaa i Fremtiden, og vi er sikkert alle enige i at ønske, at Baandene mellem Island og Danmark maa bevares og fæstnes, ogsaa efter at Island er blevet en suveræn Stat. Vi har Indtryk af, at den ærede Foredragsholder under sin Rejse har ydet sit Bidrag til Befæstelse af det gode Forhold og Samarbejdet mellem Danmark og Island, og vi, der har haft den Glæde at høre hans Foredrag i Aften, vil forene os i at bringe ham vor bedste Tak.

Kammerherre Alfred Hage.

Kammerherre *Alfred Hage*, der døde Natten til den 30. April, 79 Aar gammel, var en Søn af den bekendte Handelsmand og Politiker Alfr. Hage (død 1872), hvis rige og gæstfri Hjem var et af Samlingsstederne for fremragende Mænd paa Politikens, Handelens og Kunstens Omraader. Sønnen havde arvet Hjemmets aandelige og politiske Interesser, han bar Præget af gammel Slægtskultur og dens sikre Form, var behersket og reserveret i sin Optræden og var, som saa mange af Slægten, et lyst Hoved med Lyst til nyttigt Samfundsarbejde.

Hage, der var statsvidenskabelig Kandidat fra 1866, forpagtede og overtog efter Faderens Død Oremandsgaard. Han skal have været en dygtig Landmand, men han hørte ikke til Landbrugets Foregangsmænd. Hans Interesser omfattede særlig dels Havebruget — han stiftede og ledede i de første 25 Aar Østifternes Forening for Frugttræavlens Fremme og var fra 1910—13 Formand for de paa hans Initiativ oprettede samvirkende danske Have-

selskaber — dels Husflid og Naturfredning. Men som Godsejer — han ejede ogsaa Kallehave Færgegaard og en Tid Snapparp i Skaane —, interesserede han sig selvfølgelig for Landbruget, og som Landstingsmand valgtes han til Medlem af den i 1890'erne nedsatte Landbokommision.

Det vakte dog nogen Forundring, da *Hage* blev udnævnt til Landbrugsminister i Ministeriet *Hørring*. Han beklædte Stillingen i 3 Aar, fra 23. Maj 1897 til 27. April 1900, paa en Tid da de politiske Forhold var lidet gunstige for et frugtbart Lovgivningsarbejde. Men *Hage* var en Forhandlingernes Mand, og det lykkedes ham at knytte sit Navn til enkelte vigtige Love. Saaledes til Lov af 26. Marts 1898 om Begunstigelser for landøkonomiske Forskudsforeninger, en Lov som imidlertid var udarbejdet og først forelagt af *Hages* Forgænger i Embedet, Kammerherre *K. Sehested*. Endvidere Loven af 26. Marts 1898 om Handel med Gødnings- og Foderstoffer, som ligeledes Aaret før var forelagt af *Sehested*, der i Overensstemmelse med Landbrugets Opfattelse den Gang havde ønsket Bestemmelser om Handel med Markfrø og Sædekorn optagne i Loven; dette modsatte Handelsstanden med *Tietgen* i Spidsen sig stærkt, Landstinget sluttede sig hertil og *Hage* ligeledes — han udtalte bl. a.: »det er ikke Statens Opgave at være Ukyndighedens eller Udygtighedens Barne pige«, og som bekendt indeholder Loven ingen Bestemmelse om Handel med Markfrø og Sædekorn. Fremdeles Loven af 26. Marts 1898 om Foranstaltninger til Bekæmpelse af Tuberkulose, der forbød Udlevering til Kreaturføde af Mælk og Kærnemælk, som ikke har været opvarmet til 85° Celcius, Loven af 7. April 1899 om Foranstaltninger mod Oldenborrer og Loven af 24. Marts 1899 om Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere, som *Hage* tidligere havde stillet sig noget uvillig til. Endelig Loven af 7. April 1899 om Salg af indenlandske Haveprodukter og indenlandsk Frugt ved offentlig Auktion uden Auktionsdirektørens Mellekomst og

uden Erlæggelse af Afgifter. Selv havde *Hage* taget Initiativet til denne lille Lov, som det maaske var ham kære at gennemføre end de andre Love.

— I over et Halvhundred Aar har Navnet *Hage* paa forskellig Maade været knyttet til vor indre Historie. Ingen unge Kræfter af Slægten synes for Tiden at være til Rede til at optage Traditionen fra de ældre Slægtled, hvis Indsats i det offentlige Liv var præget af Begavelse, Kultur og Retsind.

Kalkunavlen i Sologne.

Af Statskonsulent *W. A. Kock.*

Frankrig har i mange Aar været bekendt for sine Kalkuner, der værdsættes højt paa det engelske Marked. I Modsætning til andre Lande, hvor den fra Amerika stammende Broncekalkun er den mest fremherskende, er Interessen i Frankrig samlet om Landracer, indenfor hvilke den saakaldte blaa franske, men særlig den sorte Kalkun, der ikke alene er stor men ogsaa haardfør, hører til de mest udbredte. De kraftige Ben er vel lange, hvilket let bevirker, at ufedede Individuer faar et noget opstyttet Udseende. Den rejsende, der kommer til Frankrig, vil finde denne smukke Landrace udbredt overalt, men dog særlig i Sologne, hvor Kalkunavl lige fra gammel Tid har spillet en vigtig Rolle, skønt Jordbunden ikke er særlig gunstig for denne indbringende Avl. Jorden er hverken tør eller varm, men man fortalte mig, at det, der har bidraget til, at Kalkunavlen har vundet særlig Fremgang i Sologne var, at man meget tidlig lærte at indse, at der var en stor Fordel forbunden ved at lade de af Børn passede Kalkuner udnytte de paa Stubmarkerne liggende Kornaks og Boghveden. Om denne Udtalelse har noget paa sig eller ikke, skal jeg lade være usagt, nok er det, at Kalkunavlen betyder meget i nævnte Egn.

Almindelig er det, at Kalkunerne faar Lov til at gaa frit, hvorfor man fra Midten af Marts, den Tid Æglægningen indtræffer, har Opmærksomheden henledt paa at finde Kalkunhønernes som oftest godt skjulte Reder. Som Re-

gel lægger Kalkunerne Æg igen hen paa Eftersommeren, men det er kun Foraarsæggene, der anvendes til Rugning. Megen Vægt lægges paa, at Kalkunhønen lægges til Rugning paa et tørt, lunt Sted, og at Rugeæggene er saa friske som mulig. De fleste Opdrættere tager Hønen af Reden to Gange daglig, for at den kan faa rigelig Æde, og til at begynde med holdes Kyllingerne inde paa et tørt, lunt Sted med Adgang til en lille Indhegning i det Fri. Paa Jorden lægges et godt Lag tørt Sand, ligesom der ved Hjælp af Grene eller Plantning sørges for, at Kyllingerne kan søge Beskyttelse for Solen. Fodringen er ganske simpel, idet denne de første 4 à 5 Dage bestaar af Hvedebrødskrummer blandede med letkogte Æg og Tykmælk, som sammenbages. Efter nogle Dages Forløb tilsættes hakkede Nælder, der anses for at være særlig gode, og senere Hvidløg til Foderet, og der gives mindre med Æg. Gammelt Hvedebrød udblødt i Mælk anvendes ogsaa en Del, og senere fodres de som almindelige Kyllinger, men man giver stadig rigelig med hakkede Løg i Blødfoderet.

Megen Vægt lægges paa, at Kyllingerne, saa snart de er stærke nok, drives paa Marken midt paa Dagen om Vejret er godt, for at de kan fange Orme og Insekter, som er en meget vigtig Føde for dem, ligesom Opmærksomheden stadig er henledt paa, at de beskyttes mod Regn, Taage, Blæst, stærk Sol og sidst, men ikke mindst, Utøj. Efter Høst drives Flokkene paa Stubmarkerne og faar da ingen anden Føde, end de selv kan opsamle, og de kan da herved omtrent blive fede. Naar saa godt som alt Kornet er opsamlet, faar Kalkunerne to Gange daglig et Blødfoder, der gives paa lange Brædder, anbragt paa Stubmarken, hvorpaa de ikke drives, naar den egentlige Fedning begynder. Forinden der meldte sig større Konkurrence paa det engelske Marked, fandt en saadan Fedning ikke Sted, idet man nøjedes med at opfede Kalkunerne paa Stubmarkerne og give dem lidt ekstra Foder. Først da andre Lande meldte sig som Konkurrenter med denne af Englænderne saa yndede Julespise og sendte en Vare,

der med Hensyn til Fedtpaalægning, fint hvidt Skind og Udseende kunde konkurrere med de store, kødfulde Kalkuner fra Sologne, optoges en rationel Fedning. Fedefoderet gives 4 à 5 Gange daglig, og bestaar almindeligvis af kogte Kartoffler blandet med Havre, Byg-, Boghvede- eller Havremel samt finthakket Salat. Ofte udrøres Blødfoderet i Mælk.

Kalkunerne sælges fra midt i November til midt i December til Opkøbere, der selv besøger Slagtningen og Behandlingen for Markedet. Foruden til England, hvortil der i de før Krigen nærmest foregaaende Aar er eksporteret henved 600 til 800 Tons Kalkuner, er der fra Sologne sendt ca. 100,000 Kalkuner til andre Markeder. Krigen har paa dette, som paa saa mange andre Omraader, bevirket en Nedgang i Produktionen og dermed Eksporten, der i 1920 ansloges til at andrage 150 Tons Kalkuner, der gennemsnitlig Haner og Høner tilsammen har vejjet ca. 6 Kilo pr. Stk.

Som naturlig er, har den centrale Landbrugskomité for Sologne søgt at fremme Sagen ved Afholdelse af særlige Kalkunskuer, omfattende Avlsdyr og slagtede fede Kalkuner, ligesom det har ladet uddele et Skrift om Kalkunavl, hvori der særlig er lagt Vægt paa at slaa til Lyd for Opdræt af større, bedre fedede og behandlede Kalkuner, der paa det største Marked for disse, nemlig England, kan konkurrere med de bekendte nordfranske, irske og engelske Kalkuner.

Udkomne Bøger.

Om Svineavlens Ledelse. Af Statskonsulent *Peter Aug. Mørkeberg*. 39 Sider (Ringsted). — Hr. *Mørkeberg* forelagde paa De samvirkende danske Andelsslagteriers Delegeretmøde i Marts Maaned om vor Svineavl nogle Meddelelser, som nu er udgivne. Hvad en saa kyndig Mand som Statskonsulenten i Svineavl mener om denne for vort Landbrug saare vigtige Produktionsgren er jo altid af betydelig Interesse, og Tidsskriftet skal derfor fremhæve nogle af de Hovedpunkter, der er berørte i Skriftet.

Vor Svinebestand udgjorde ved Tællingen den 15. Juli 1914 ca. $2\frac{1}{2}$ Mill. Stkr. Saa kom Krigen, med den Vanskelighederne ved at faa det nødvendige Foder, og ved Tællingen den 10. April 1918 var vi nede paa 433,000 Stkr. Opgangen begyndte med Krigens Ophør, og ved Tællingen i Juli Maaned 1921 havde vi ca. $1\frac{1}{3}$ Mill. Svin. Fra April 1918 til Januar 1920 havde vi intet Flæsk at udføre, saa kunde vi atter begynde at eksportere, men det engelske Marked var som bekendt ikke den Gang »frit Marked«, vi skulde forhandle om Tilførslernes Størrelse og de Priser, hvortil de skulde sælges, med den engelske Levnedsmiddel-Kommission. Først fra 1. April 1921 blev det engelske Marked atter aabnet for frit Salg.

Har det 3aarige Interregnum skadet vor Stilling i England? Det synes ikke saa. Som Hr. *Harald Faber* allerede oplyste paa Konsulentmødet i December Maaned, vil man nu, som tidligere, gerne i England have vort Flæsk, man regner det som et Produkt af fin Kvalitet, atter indtager det en meget smuk Stilling i Konkurrencen og en fuldt ud ligesaa gunstig Stilling i Forhold til andre Lande som før Krigen. Dansk Flæsk er nemlig »velbygget« i Forhold til andre Landes, d. v. s. de dyre Partier, hvilket navnlig vil sige Mellemlæsket (Ryg- og Bugflæsket) er bedre udviklede. Englænderne siger, at vort Flæsk aldrig har været bedre end nu, og at det er absolut

godt. Vi har i vor nuværende Svinebestand og i Maaden, hvorpaa den udnyttes, et Aktiv, vi maa søge at bevare.

Statskonsulent Mørkeberg redegør for, hvorledes vi har naaet vor nuværende Stilling, og fremhæver navnlig Slagteriernes Klassifikation som Vejledning ved Valget af Avlsmateriale samt Udnyttelsen af den Elitebestand af Avlsdyr, som vi har i Avlscentrene for Svin af Landrace og Yorkshirerace, endvidere Stambogsføringen, Dyrskuerne og Samarbejdet med Forsøgslaboratoriet gennem Forsøgsstationerne for Svin. Det lykkedes som bekendt, bl. a. ved Hr. Mørkebergs energiske Bestræbelser, at bevare Bestanden i Avlscentrene uformindsket gennem hele Krigsperioden, medens Svinene ellers i stor Maalestok maatte lade Livet paa Grund af Fodermanglen. Det tør antages, at det var de mindre gode Avlsdyr, som fortrinsvis blev ofrede, og Avlscentrenes Blod har særlig under og efter Krigen gennemsyret vor Svinebestand. Denne Omstændighed og Kvalitetsbetalingen paa vore Slagtier — afbrudt ved Krigens Begyndelse, men atter traadt i Kraft fra den 1. April 1921 — er de væsentlige Grunde til, at vort Flæsks Kvalitet nu er bedre end før Krigen*).

Vi har for Tiden 132 Avlscentre for Svin af Landrace og 29 for Svin af Yorkshirerace. Det kan konstateres, skriver Hr. Mørkeberg, at Landracens Form, som den er repræsenteret i Centrene, gaar jævnt fremad, ligesom Finheden, Typen og Ensartetheden bliver stedse mere fremtrædende. Det var selvfølgelig under Krigen umuligt at indføre engelske Yorkshireorner, og Yorkshirecentrene trængte til Blodsfornyelse. De har delvist faaet en saadan ved det Indkøb af Orner og Søer, som Statskonsulenten sammen med et Par Repræsentanter for Centreejerne i Fjor Sommer foretog i England. »Som Helhed, skriver Hr. Mørkeberg, er Bestanden i vore Yorkshirecentre for Tiden ret tilfredsstillende, nogle Centre har endog en særdeles tiltalende Bestand. Vi venter, at Gennemsnitskvaliteten i Løbet af et Aars Tid vil stige adskillige Grader.«

Som bekendt er der i den senere Tid af Eksportører i England udfoldet en ret stærk Propaganda herhjemme for forskellige sorte eller sortbrogede engelske Svineracer. Forfatteren advarer, ledet af forskellige Grunde, mod Anskaffelsen af disse.

— Det Horoskop, Statskonsulent Mørkeberg mener at kun

---

*) I Marts Maaned, da Hr. Mørkeberg udarbejdede sin Oversigt, var der en Forskel paa 8 Øre pr. kg for 1. og 3. Kl., altsaa en Præmie for Produktionen af fint Flæsk.

ne stille for en af vort Landbrugs vigtigste Produktionsgrene, er altsaa godt.

Dyrkningen af Køkkenurter. Af A. Pedersen. 168 Sider. (N. C. Roms Forlag. Kbhvn.). — Medens man som bekendt her i Landet alt i Oldtiden kendte Tr rfrugt ( bler nævnes i Edda-sangene), er Dyrkningen af Køkkenurter først begyndt med de i det 11. Aarhundrede indvandrede Munke, der anlagde Frugt- og K kkenhaver omkring Klostrene. Fra disse bredte, om end saare langsomt, Kendskabet til Dyrkningen og Anvendelsen af Køkkenurter sig. Da Klostrenes Jordegods ved Reformationens Indførelse gik over til Kronen og Adelen, flyttedes Centrene for Havebruget til de kongelige Slotte og Herregaardene, og der anlagdes ved disse store Haver, ogsaa K kkenhaver. Men hos den store Befolkning var det i Aarhundreder kun smaat bevendt med K kkehavedyrkningen, trods de fra forskellige Sider (saaledes ogsaa af Landhusholdningsselskabet) udfoldede Bestræbelse for at fremme den. Først omtrent i den anden Tredjedel af det 19. Aarhundrede satte den nu navnlig af de specielle Havebrugsorganisationer udfoldede Virksomhed sig gode Spor, men det er dog først med Bybefolkningens store Tilvækst i Aarhundredets sidste Tredjedel, at K kkehavedyrkningens store Udvikling skriver sig, og at det er gaaet op for Befolkningen, hvilken økonomisk og sanit r Betydning et rigeligt Forbrug af Køkkenurter har. Det foreliggende Skrift g r klart og populært Rede for baade de almindelige Forhold ved K kkehaven og Dyrkningen af de forskellige Køkkenurter, deres Opbevaring m. v. Bogen, der er autoriseret af Alm. dansk Gartnerforening til Brug ved Foreningens Elevundervisning, vil være en god om end ret kortfattet Vejleder for de mange, som nu giver sig af med Dyrkningen af Køkkenurter.

Ensilage. Indberetning til Landbrugsministeriet fra Statskonsulent S. Sørensen. 21 Sider. Særtryk af »Landbrugsraadets Meddelelser«.

En af Statskonsulent S. Sørensen, Washington, indsendt Indberetning om Ensilering i Amerika (Dyrkning af Ensilage-Afgrøder, Konstruktion af Siloer samt Ensilagens Tilberedning, Opbevaring og Foderværdi) er paa Landbrugsraadets Foranstaltning udkommen som Særtryk og kan ved Henvendelse til Raadets Sekretariat, Vestre Boulevard 4, København, B, faas for en Pris af 25  re pr. enkelt Eksemplar. Ved Køb af 100 Eksemplarer er Prisen 15  re pr. Eksemplar mod Efterkrav. Betalingen for enkelte Eksemplarer kan indsendes i Frimærker.

Maribo Amts økonomiske Selskabs Aarbog 1921. VII—XIII + 212 Sider. Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Lolland-Falster 1921. Ved *H. A. B. Vestergaard* og *H. H. Holme-Hansen*. 74 Sider. Beretning om Kvægavls- og Kontrolforeningernes Virksomhed paa Lolland-Falster. Ved *Kr. Frydenlund* og *H. Jensen*. I—XVII + 92 Sider. (Nykøbing F.).

Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i Aaret 1920—21. Udarbejdet af Sekretariatet. 101 Sider. (Københ.).

Husdyrsundhedspleje.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab d. 1. Marts 1922
af Konsulent, Dyr læge R. Jørgensen.

Husdyrsundhedspleje er et Virkeomraade, som hidtil kun er mangelfuldt bearbejdet ikke alene med Hensyn til praktisk Udførelse, men ogsaa med Hensyn paa teoretisk Udformning.

Der findes ikke mig bekendt nogen Plan, som i en Skikkelse, der er egnet for almindelige Landmænd, omfatter alt, hvad der maa tages i Betragtning for varigt at opretholde Husdyrbestandens Sundhed, medens der er mange, som har beskæftiget sig med og redegjort for, hvorledes man skal gaa frem overfor enkelte bestemte Sygdomme, hvilket naturligvis har sin store Betydning.

Men Manglen paa Overblik er uheldig. Ved ensidige Forholdsregler overfor Sygdom er der en Udsigt til at undgaa den eller de Lidelser, man specielt tager Sigte paa, men samtidig Fare for at faa andre i Stedet paa lignende Maade som den, der kører og kun har Opmærksomheden henvendt paa den ene Grøft, staar i Fare for at køre i den anden.

Men desuden er der Grund til at bemærke, at dette, at vore Husdyr ikke lider af vel karakteriserede Sygdomme, ikke altid er tilstrækkeligt. For gennem længere Tid at kunne arbejde med fuld Kraft, maa de heller ikke befinde sig paa Grænsen mellem Sundhed og Sygdom, men være i Besiddelse af den fulde Styrke og Funktionsdygtighed.

Hvor mange gode Avlsdyr af Hankøn gaar f. Eks. ikke ud af Brug, fordi de ikke længere formaar at gøre Tjeneste, skønt de ikke er syge i almindelig Forstand.

Ufrugtbarhed hos Malkekvæg, som er en slem Ulempe i mange højt forædlede Besætninger, skyldes vel i mange Tilfælde paa viselige Sygdomme i forskellige Organer, som staar i Forplantningens Tjeneste; men der forekommer ogsaa Tilfælde, hvor man ikke kan paavise nogen Lidelser, og hvor man derfor maa søge Aarsagen i andet, og det ligger da nær at regne med en blot mangelfuld Funktionsdygtighed paa Grund af svigtende Livskraft — Fejl ved Konstitutionen. Men denne Ulæmpe kan ofte nedsætte det gennemsnitlige Udbytte meget mere, end mangan vel karakteriseret Sygdom.

Jeg vil nu prøve paa i grove Træk at opridse Rammerne for, hvad der skal tages i Betragtning for ikke alene øjeblikkeligt, men i Længden at kunne bevare en sund Husdyrbestand og tillige ganske løseligt forsøge at fylde ud i Rammerne.

Da jeg ikke har haft noget Mønster at gaa efter, er det kun rimeligt, at baade Opstillingen og endnu mere Udfyldningen vil lide af Mangler; men jeg haaber da, at disse efterhaanden kan blive afhjulpne.

Som et gammelt Ordsprog siger, er Forebyggelse af Sygdom bedre end Kur, og dette gælder da specielt over for Sygdomme, der efter at være kommen til Udbrud er helt eller saa godt som uhelbredelige — f. Eks. Tuberkulose, mange Infektionssygdomme hos spæde og unge Dyr o. s. v., eller ogsaa Sygdomme som først overvindes efter lang Tids Forløb og efter at have forvoldt store Tab — f. Eks. smitsom Kastning, Stivsyge o. m. a. Medens det vil spille en mindre Rolle, om man forebygger f. Eks. Kælvningsfeber o. lign., som helbredes hurtigt og sikkert ved Behandling.

Forholdsreglerne til Forebyggelse af Sygdom hos Dyr maa for at fyldestgøre angaa alt af Betydning, som kan virke skadeligt, intet saadant maa overses eller glemmes,

da det jo er en underordnet Sag, om et Dyr bliver sygt — eventuelt dør — af det ene eller det andet.

Maalet maa være at faa vedkommende Dyr ikke alene til at leve, men leve vel, og Forholdsreglerne, der maa tages, bliver derfor mere omfattende, end mange paa Forhaand er tilbøjelige til at mene, og falder naturligt i to Hovedgrupper, nemlig for det første den Slags, som blot tilsigter at opretholde den individuelle Sundhed — den man for Tiden næsten udelukkende har Opmærksomheden henvendt paa — og saa for det andet den Slags, som tilsigter at opretholde Race- eller Slægtssundheden, den som er betinget ved Arv.

Med Henblik paa første kan man atter gaa frem efter forskellige Principper, hvad der da ogsaa gøres i Praksis, nemlig dels give en Behandling, som er egnet til at fremme Modstandsdygtighed og Haardførhed, hvad der jo særlig er paa sin Plads og Mulighed for i den unge Alder — hærde Dyrene under Opvæksten, som man siger — dels kan man søge i saa vid Udstrækning som mulig at beskytte Dyrene mod Paavirkning, som er i Stand til at fremkalde Sygdom, og paa denne Maade kan selv mindre kraftige Individuer holde sig sygdomsfri.

Man maa nemlig stadig erindre, at Sygdom først opstaar, naar Organismens Modstandsdygtighed bliver underlegen overfor sygdomsvækkende Kræfter.

Det er altsaa ikke de absolute Tilstande, som er afgørende, men de forholdsmæssige. Sundheden kan bevares, naar Modstandsevnen er stor — det er saa lige til — men ogsaa naar denne er mindre, bare Forholdene er indrettede derefter.

En Plante kan f. Eks. trives vel i et Drivhus eller almindelig Stue, selv om den gaar til Grunde ved at flyttes ud paa fri Mark.

Mangen Sogylt befinder sig i bedste Velgaaende, til man en Dag i koldt Vejr tager den ud og kører den til Orne, naar den kommer hjem igen, har den Stivsyge.

Det hænder ofte, at en Ko gaar til Grunde af Tuber-

kulose efter Ejerskifte og dermed følgende anstrengende Rejse, fremmed Kost og Omgivelser m. m., selv om den efter al Sandsynlighed kunde have levet videre der, hvor den kom fra.

Disse Dyr har saaledes, mens de opholdt sig i de hjemlige Omgivelser, været paa den rigtige Side af Grænsen for, hvad de formaaede at taale. Efter Omflytningen kom de paa den gale Side, og Sygdommen brød straks ud i Lue.

Det, det gælder om med Henblik paa den individuelle Sundhed, er altsaa at opretholde den rette Balance mellem Modstandsdygtighed og de skadelige Paavirkninger, Dyrene er udsat for.

Planmæssig Hærdning af de unge Dyr drives, saa vidt jeg ved, ikke i synderligt Omfang her i Landet, det sker paa visse Steder, men de er faa. Mange gør endog-saa lige det modsatte — anbringer Dyrene under Forhold, som er egnede til at gøre dem zarte og ømfindtlige. Det mindste, som i saa Henseende bør præsteres, vil være at gaa Mellemvejen.

Unge Dyr, som agtes anvendt til Avl, til Mælkeproduktion, til Arbejde m. m. kort sagt alle de, der ikke opdrættes i umiddelbart Slagteøjemed, bør under Opvæksten ikke alene vokse, d. v. s. øges i Omfang og Vægt, men udvikles. Alle de forskellige Legemsdele skal indrettes paa og opøves til den Funktion, de skal udføre.

Muskler og Knogler, Hjerte, Lunger m. m. fl. kan imidlertid ikke opnaa den rette Funktionsdygtighed, med mindre de i Tide virkelig bruges i tilbørligt Omfang. — Brugen er altsaa et Incitament, som er nødvendigt for Udviklingen — hvilket ikke sker, naar Dyrene staar lænkede i Baasen eller holdes indespærret i et skummelt, snævert Rum, og derfor er det saa vigtigt, at de unge Dyr faar rigelig Lejlighed til at bevæge sig i det fri — paa en Græsmark, en Løbegaard eller anden Tumbleplads — det er en Indretning, som ikke bør savnes noget Steds, hvor man giver sig af med Opdræt af Avls- og Brugsdyr.

Arbejde og Motion er i Virkeligheden en sand Livs-
eleksir for saavel Dyr som Mennesker, men af den Slags,
som ikke altid vurderes paa rette Maade hverken for hine
eller disse.

Uden Lejlighed til at tumle sig kan unge Dyr vel
opnaa en tilstræbt ydre Form og Størrelse, men ikk den
rette Styrke og Præstationsevne.

Hvis de nævnte Organer — og da særlig Hjertet —
ikke udvikles paa rette Maade, risikerer man, at dets
Funktionsevne svigter paa et kritisk Tidspunkt, og Dy-
ret gaar til Grunde.

Det er noget, man som praktiserende Dyrlæge ikke
saa sjældent har Lejlighed til at iagttage for drægtige
Søers Vedkommende, og forleden Aar oplyste Forman-
den i Hingsteforsikringen Danmark, at Dødeligheden
blandt unge Hingste var uhyggelig stor, og at Dødsaar-
sagen i 30 pCt. Tilfælde var angivet at være Hjerteaffek-
tioner.

Nu ved jeg nok, der blandt Veterinærerne er stor
Tilbøjelighed til i Almindelighed at betragte disse som
sekundære Lidelser, d. v. s. opstaaet som Følge af Syg-
dom andet Steds i Legemet, men denne Tilbøjelighed,
mener jeg, for Tiden er af tvivlsom Berettigelse.

Jeg vil endogsaa mene lige det modsatte, at Sygdom
i Fordøjelseskanal, i de perifere Dele af Lemmerne med
flere Steder til Tider for en væsentlig Del skyldes en man-
gelfuld Hjerteaktion saaledes, at endnu flere pCt. Døds-
fald og Invaliditet burde skrives paa denne Konto, og
Hjertets Svigten tilskriver jeg Mangel paa Udvikling i de
unge Aar ved en for ringe Legemsbevægelse, og saa til-
lige at Hjertets Arbejde bliver stærkt forøget paa Grund
af den med Overernæring følgende unaturlige Størrelse
og Fedtaflejring.

Ogsaa Kønndrift, Omsorgsfølelse overfor Afkommet
m. m. er alt noget, som har vanskeligt ved at udvikles
under Forhold, som ikke i nogen Maade ligner de na-
turlige.

Det er jo let at iagttage, hvorledes Kønndriften deprimeres ved permanent Staldophold og rigelig Ernæring.

De sygdomsvækkende Kræfter, som Individerne er udsat for at blive paavirkede af, kan være af vidt forskellig Art, saaledes Kulde og Hede, Slag og Stød, Giftstoffer af allehaande Art, Overernæring og Underernæring, Overanstrengelse, Lediggang o. s. v.

Men en særlig betydningsfuld Rolle spiller dog Infektionsstoffer af forskellig Slags, hvilke man af praktiske Hensyn kan sondre i to Kategorier, nemlig de specifikke og de almindelige.

Til første hører den Slags, som giver Anledning til en Mængde ondartede Sygdomme som f. Eks. Mund- og Klovsyge, Kvægpest, Tuberkulose, Snive o. s. v.

Ved saadanne Sygdommes Opstaaen regner man med, at de til Grund liggende Mikrober altid direkte eller indirekte er paaført de vedkommende Individder fra andre syge Dyr. Paa dette Forhold er jo vore Afsondringsforanstaltninger baserede.

I den senere Tid har Mund- og Klovsygen haft en kedelig Aktualitet, hvilket dog forhaabentlig kun skal være forbigaaende.

Ellers er det jo mest Tuberkulose og smitsom Kastning, der i saa Henseende er af almindelig Interesse.

Ved den eksperimentelle Forskning af disse Sygdommes Forhold er der efterhaanden opfundet gode specifikke Midler og Metoder til at stille Diagnosen paa et tidligt Stadium, hvor det ikke lader sig gøre ved almindelig Undersøgelse, medens man ikke har fundet Midler af almindelig anerkendt Værdi til Behandling af disse, hverken forebyggende eller kurative, hvilket alt yderligere maa skynde til at søge disse Sygdomme holdt helt uden for Besætningerne. Det er i det væsentlige kun ved Bestræbelser af denne Art, at Videnskaben kan være Praktikerne behjælpelig.

Med Henblik paa Kvægtuberkulose vil jeg gøre et Par Bemærkninger.

Medens den offensive Bekæmpelse af denne Sygdom i den enkelte Besætning først og fremmest maa iværk-sættes ved hver enkelt Ejers private Initiativ — hvilket man dog paa forskellig Maade kan søge at stimulere — maa de defensive Foranstaltninger, som gaar ud paa at hindre Smittens Udbredelse fra den ene Besætning til den anden, være en Opgave, som paahviler det offentlige.

Vi har da ogsaa her i Landet en Del forskellige Lovbestemmelser, som tager Sigte derpaa, saaledes Paabud om Pasteurisering af Mælken paa Mejerierne, om Nedslagtning af Køer med Yvertuberkulose, samt en Del andre Bestemmelser i § 11 af Lov om smitsomme Sygdomme hos Husdyr, hvilke sidste jeg dog mener, der ikke gøres nok for at sikre Overholdelsen af.

Men desuden vilde det være heldigt at faa truffet Forholdsregler til at dæmme op for den Fare, som Handel og Omsætning med tuberkuløse Avlsdyr repræsenterer.

I Sydsvrig har man for flere Aar siden truffet saadanne Forholdsregler ved at stille strenge sundhedsmæssige Krav for Adgangen til Avlsdyrauktionerne i Malmø, hvilke vistnok spiller en lignende Rolle for Salg af Avlsdyr som Ungskuerne her.

Lignende Forholdsregler vil jeg anse det for betimeligt, at vi tager ogsaa her i Landet. I et saa udpræget Kvægbrugsland som Danmark bør vi ogsaa, hvad Kvæggets Sundhedstilstand angaar, være paa Højde med de forreste. At lade sig distancere vil være meget uklogt, nærmest selvmorderisk.

Jeg mener, vi her i Landet bør stille Krav om, at de Dyr, der indstilles til Bedømmelse og Præmiering paa Ungskuerne, skal møde med Attest for, at de er fri for Tuberkulose.

Nu ved jeg nok, der er mange, som mener, at Faren for Smitte ad den Vej er minimal og uden praktisk Betydning, og der nævnes som Eks., at det vil spille en ganske underordnet Rolle, om en Tyr kan bestaa en Tuberkulinprøve eller ikke, og da i Særdeleshed, hvis den bli-

ver opstaldet et Sted, hvor Besætningen i Forvejen ikke er tuberkulosefri.

Jeg skal gerne indrømme, at Betydningen af et saadant enkelt staaende Tilfælde ikke synes at være stor. Tuberkulose er jo ikke nogen arvelig Sygdom i dette Ords rette Betydning, og det er vistnok kun saare sjældent, der bliver Tale om Overførelse af Tuberkulose til Afkommet sammen med Sæden.

Men alligevel er det en Kendsgerning, at Tuberkulosens Udbredelse i væsentlig Grad staar i Forbindelse med Handel og Omsætning af tuberkuløse Avlsdyr. Det er noget, som Prof. *Bang* har paavist efter nærmere Undersøgelse for Danmarks Vedkommende, og som findes anført i det trykte Referat af Professorens Foredrag her i Landhusholdningsselskabet forleden Aar, »at Tuberkulosen i Aarhundredets Begyndelse havde været næsten ukendt i Danmark, at den i 30erne var indført til enkelte Steder ved Schweitzerkvæg, senere ved Anglerkvæg og ved Korthorn, og at den efterhaanden bredte sig stærkt paa mange Herregaarde og derfra ved Salg af Tillægskalve til mange mindre Besætninger . . . .«

For Sverrigs Vedkommende har Prof. *Bergmann* forleden Aar i en lille Bog redegjort for, hvorledes Tuberkulosen blev indført dertil med fremmede Avlsdyr omkring Midten af forrige Aarhundrede og derefter spredtes fra de inficerede Besætninger med Tillægskalve rundt omkring.

Resultatet blev, at man i visse Importegne f. Eks. Malmøhus Len naaede en Tub. pCt. paa ca. 65 for voksne Køers Vedkommende — denne er rimeligvis atter betydelig nedbragt — medens Sygdommen stadig har været næsten ukendt, hvor man holdt sig til det oprindelige svenske Kvæg — f. Eks. i Værmland.

Noget tilsvarende kan man for Resten ogsaa iagttagelse her i Landet. Medens Tuberkulosen er almindelig i de fleste Egne, hvor man gennem længere Tidsrum har drevet rationel Avl med Benyttelse af indkøbte Avlsdyr,

er Sygdommen fremdeles sjælden i Egne, hvor man har holdt sig til den hjemlige Bestand, f. Eks. i Himmerland, hvor jeg personlig har haft Lejlighed til at foretage Undersøgelser. Men dette Forhold vil næppe vare ved, saafremt man ikke griber regulerende ind. Det stadig livligere Samkvem mellem Dyr fra forskellige Egne af Landet, som de moderne Avlsbestræbelser fører med sig, vil efterhaanden sprede Sygdommen ud over det hele.

Jeg mener forøvrigt, det kun vil være ganske naturligt at stille Forlangende om, at de Individer, der ved offentlig Foranstaltning tilkendes Udmærkelse som Avlsdyr, ogsaa maa være i Stand til at tjene offentligt Øjemed, d. v. s. ikke alene Sælgers og umiddelbar Købers Interesse, men ogsaa at tjene det almene Vel, eller i hvert Fald ikke modarbejde dette.

Men det mindste Krav, man da bør stille, er dette: **G a r a n t i f o r, a t v e d k o m m e n d e D y r i k k e g ø r S k a d e.**

Ved Indførelse i 30erne i forrige Aarhundrede af Avlsdyr fra Schweiz, England og andre Steder har muligvis de direkte Købere og deres nære Forbindelser høstet Fordel i Form af forbedret Anlægspræg hos deres Kvægbestand. Men denne eventuelle nyttige Virkning er dog, saavidt jeg kan skønne, forlængst svundet væk, medens vi endnu har et smerteligt Minde om dem i Form af udbredt Tuberkulose, og hvis man nærmere gør op den gavnlige Virkning, disse Dyr har udøvet i Sammenligning med den skadelige, tror jeg nok, den sidste vil faa en uhyggelig Overvægt.

Som fornuftige Folk kan vi ikke godt fortsætte paa denne Maade.

Nu vil man muligvis dertil sige, at det er der forlængst sat en Stopper for, idet Dyr fra Udlandet først kan indføres efter indgaaende Undersøgelse.

Dette er rigtigt, men hvad der gælder om Smittefare ved Handel mellem forskellige Lande, gælder ogsaa for-

skellige Landsdele, naar Smitten findes inden for Landets Grænser; et Forhold, som vi er blevene praktisk belærte om i disse Mund- og Klovsygeaar.

Ogsaa de almindelige Mikrober, som forekommer i Jord, Staldgødning, Dyrenes Tarmkanal og andre Steder, kan være Aarsag til mange forskellige Sygdomme, saaledes Navlebetændelse og Føllesyge, Børbetændelse saavel akut som kronisk, Yverbetændelse, Brandbyld, Rødsyge, Colibacilløse m. fl.

Med Henblik paa at forebygge disse Lidelser er Renlighed af stor Betydning; men selv om man er nok saa renlig, kan dog Tilfælde af nævnte Art indtræffe, og sker det, maa man gaa frem paa samme Maade som overfor Tuberkulose og smitsom Kastning, d. v. s. afsondre og desinficerer, alt naturligvis med tilbørlig Hensyntagen til det specielle Tilfældes Art.

Dette Forhold, at en smitsom Sygdom kan opstaa af sig selv, som man siger, hvad der betyder, at man ikke nærmere kender Grunden dertil, er der Anledning til at understrege stærkt, da mange Landmænd ikke er fortrolige dermed, i hvert Fald ikke handler derefter.

Faren for Infektionen af denne Art er, saavidt jeg kan skønne, meget større nu, end den har været forhen. Staldopholdet er i Almindelighed længere, hvad der umiddelbart forøger Infektionsmuligheden, Staldene er anderledes og i hygiejnisk Henseende daarligere trods Forbedringer i andre Retninger, Dyrenes Levemaade er forandret m. m.

Indvendigt i Staldene er der nu gennemgaaende meget fugtigt — det gælder saavel Luften deri som Gulv og Vægge og særlig da i den kolde Aarstid, hvad der staar i Forbindelse med bl. a. det store Rodfrugtfoder, som nu benyttes næsten overalt og som foranlediger mild Afføring og Udskillelse af megen Urin — at Dyrene formedelst den store Produktion har et livligt Stofskifte med Udskillelse af en Mængde Vanddampe sammen med Udaandingsluften — og saa tillige fordi Gulv og Vægge helt

eller delvis bestaar af Beton, et Materiale, som til de fleste Tider er koldt, og som derfor bringer Vanddampene til at fortættes til Vand.

Denne forøgede Fugtighedsgrad har Betydning ved direkte at virke slappende, svækkende paa Dyrene og derved bidrage til, at der bliver en gal Balance mellem Modstandsdygtighed og angribende Kræfter; men Fugtigheden bidrager ogsaa i høj Grad til at fremme Svampe- og Baktterievegetation.

De specifik sygdomsvækkende Mikrober skal man altsaa søge at holde ude fra Besætningen ved Afsondretthed, af hvilken Grund alt unødvendigt Samkvem med fremmede Besætninger maa banlyses, — de almindelige Mikrober søger man at holde i Ave ved Renlighed, og naar de ved saakaldt Virulensændring er bleven ondartede, hvilket viser sig ved Sygdoms Opstaaen, maa man fjerne eller tilintetgøre dem ved Desinfektion.

Om Føden vil jeg sige, hvad der for Resten er selvfølgelig, at baade dens kemiske Sammensætning og fysiske Tilstand er af Betydning i sundhedsmæssig Henseende.

Særlig i Vinterhalvaaret 1918—19 er mange af de bedste Malkekøer i Jylland døde paa Grund af ensidig Ernæring. En god Ko vil umiddelbart efter Kælvningen yde en betydelig Mælkemængde, selv om Kosten er mangelfuld, f. Eks. mangler Oliekager. Koen tager da af de Stoffer, der findes i dens eget Legeme — i Muskler, Kirtler med flere Steder, bogstavelig talt æder sig selv op — og gaar denne Proces for sig med tilbørlig Langsomhed, kan den naa vidt, uden at der behøver at ske Skade.

Men foregaar dette Forbrug hurtigt, eller den forbrugte Mængde naar ud over en vis Grænse, bliver Dyret sygt, og det kan meget vel ske, uden at Dyret er bleven magert — et Forhold, som mange Landmænd havde vanskeligt ved at forstaa.

Mangel paa Mineralsalte i Foderet, hvilken man maa regne med kan findes efter tørre Sömre, f. Eks. den i Fjor — muligens tillige, at Foderet er tungere fordøjeligt, kan give Anledning til Opstaaen af Stivsyge i stort Omfang hos Kvæg — selv paa Steder, hvor man ellers ikke mærker denne Sygdom.

Under saadanne Forhold er det indiceret at give et Tilskud af Benmel eller andre Ting, hvis Virkning gaar i samme Retning.

Den fysiske Tilstand kan være uheldig paa forskellig Maade. Koldt Vand kan f. Eks. give Anledning til Opstaaen af Forkølelssygdomme, Kolik, Forfængenhed m. fl., hvilket ingenlunde er sjældent hos Heste.

Derfor er det klogt paa Steder, hvor man formaar at tage saadanne Hensyn, ikke at lade Heste gaa til Vandtruget umiddelbart efter en anstrengende Tur, naar de er meget varme, og deres Vandbegær da ofte langt overstiger deres Vandbehov.

Langt bedre vil det da være at give dem en lille afmaalt Portion Vand og f. Eks. blande lidt Hakkelse eller Høsmul i, hvorved Hesten nødes til langsomt at suge Vandet ind mellem Læber og Tænder og faar derved Tørsten slukket ved en mindre Vandmængde. Hvis der er Grund til det, kan man saa senere give dem noget mere.

De kolde Roer kan hos Kvæget give Anledning til Fordøjelsesforstyrrelser af forskellig Art, men ogsaa baade direkte og indirekte til f. Eks. Kastning, og jeg vil mene, det sker langt hyppigere, end mange Landmænd regner med.

I Følge Prof. C. O. Jensen kan man regne med, at der i Besætninger med enzootisk Kastning findes 16—20 pCt., der ikke skyldes Infektion med Abortbaciller. I Besætninger med sporadisk Kastning maa de tilsvarende Procenttal anslaaes til 42—45, og i de Besætninger, hvor kun et enkelt Kastningstilfælde er optraadt, til ca. 58—60 pCt.

Det er Tal, som virker overraskende, og jeg tror, man

ved Paapasselighed i forskellige Retninger kan bringe Antallet af den Slags Kastningsstilfælde betydeligt ned.

Til Kalve i Overgangsalderen fra Sødmeik til anden Kost er det ikke sjældent, at man giver for meget af en for grov og voluminøs Kost, hvilken da giver Anledning til Sygdom — et Forhold, man som praktiserende Dyr-læge jævnligt kan iagttage, og som findes statistisk opgjort i Serumlaboratoriets Beretninger.

Mange Landmænd er nemlig tilbøjelige til at betragte en Kalv som en lille Ko og behandle den derefter, hvilket er forkert, da Kalvens Mave er ganske anderledes indrettet end de voksne Dyrs.

Vommen, den mægtige Maveafdeling, som hos det voksne Kvæg opfylder det meste af Baglivet og tjener som Oplagsplads for det grove voluminøse Foder, er kun ganske lille hos den spæde unge Kalv. Først i ca. 4 Maaneders Alderen naas den blivende forholdsmæssige Størrelse.

Følgen af at give en for grav og tungtfordøjelig Kost bliver Udspiling af Baglivet med Katarrher i Mave og Tarme, under hvilke en hel Del Dyr gaar til Grunde, medens andre bliver Vrag — smaa pjukskaarede Skabninger med en ganske umaadelig Mave.

Det var om den Slags, Statskonsulent *Appel* forleden meget træffende fortalte efter en anden, at i Fald Vorherre vilde holde sin Haand over dem, kunde Vedkommende i dem have Kalve i mange Aar.

Skønt det ligger lidt udenfor mit Emne, vil jeg lige tillade mig at berøre et Forhold, som jeg har tænkt meget paa, og som har undret mig. Vedligeholdelsesfoderet til vore Husdyr f. Eks. til Malkekvæg er man i visse Kredse tilbøjelig til at betragte som en ret konstant Størrelse, i hvert Fald kan man ved Foredrag høre den omtalt Gang paa Gang, uden at der gøres Forsøg paa at rede-gøre for, hvilke Forhold der øver Indflydelse paa denne

Størrelse til Trods for, at den ikke kan være konstant; det er jo ganske umuligt.

Hvis man udtrykker samme Forhold paa lidt anden Maade og siger, at man under forskellige Omstændigheder faar f. Eks. ulige stor Vækst for en vis Fodermængde, saa er ingen Praktiker i Tvivl om, at dette er rigtigt.

Alle ved, at Svin under iøvrigt lige Vilkaar vokser bedre om Sommeren end om Vinteren; men kun de færreste gør sig Sammenhængsforholdet klart, og derfor gøres der heller ikke, hvad der kunde, for at afværge eller imødegaa Kuldens uheldige Virkning.

Efter min Formening burde Landmændene i højere Grad end Tilfældet er oplyses om, at Størstedelen af Vedligeholdelsesfoderets Energiindhold anvendes til Udvikling af Kraft og Varme i Legemet, og det man særlig skal have Opmærksomheden henvendt paa, naar man vil indskrænke dette Foder, vil være Forskaanelse for unødigt Arbejde og Uro og for al unødigt Afkøling, noget som almindelige Landmænd langt fra i tilstrækkelig Grad er fortrolige med — særlig spiller unødigt Afkøling en stor økonomisk Rolle.

Hvis man derved, hvad jeg anser for muligt, kunde opnaa at nedsætte Vedligeholdelsesfoderet til vore Husdyr med nogle pCt., vilde det for Landet som Helhed andrage betydelige Summer.

Den anden Hovedgruppe af Forholdsregler, som maa tages, tilsigter altsaa at opretholde Race- eller Slægtsundheden, den som er betinget ved Arv.

Den Legemstilstand, et Individ er i Besiddelse af, er Resultat af dels de Vilkaar, det har levet under at regne fra Befrugtningsøjeblikket, men ogsaa af de fra Ophavet arvede Ejendommeligheder.

Evnen til at taale Kulde og Hede, Regn og Blæst m. m. er tildels individuel og kan erhverves ved en passende Træning. Den dyriske Organisme besidder stor Evne til at læmpe sig efter Omstændighederne.

Der er f. Eks. Mennesker, som om Vinteren kan foretage Kapsvømminger i Øresund mellem Isstykkerne, uden at dette generer dem, og det staar som Regel i Forbindelse med, at Legemet lidt efter lidt er vænnet dertil. Hvis andre, selv uden at være Svæklinge, uden videre vilde gøre det samme, kunde en dødelig Lungebetændelse meget let blive Følgen.

Evnen til at taale Kulde kan altsaa erhverves ved Øvelse, og det samme kan Evner i mangfoldige andre Retninger.

Der er imidlertid ogsaa en Slags Haardførhed, som er en Slægtsejendommelighed, og som derfor er arvelig og medfødt, den man med et fremmed Udtryk kalder en »kraftig Konstitution«, og paa almindelig dansk en »stærk Natur«. De fleste kender sikkert Mennesker, der besidder en saadan, som uden nogensinde at hærde sig saa at sige aldrig er syge, medens andre er daarlige det meste af Livet til Trods for, at de holder sig Sundhedens Forskrifter efterrettelige.

Om Vinteren har de ondt i Halsen paa Grund af Kulden, og om Sommeren ondt i Maven paa Grund af Varmen; naar det regner har de Hovedpine, naar det blæser har de Gigt o. s. fr.

Lignende Forskelle maa man regne med ogsaa findes hos Dyr, omend i formindsket Maalestok, da naturligvis de mest svagelige Individuer bliver befordret af Vejen og ikke faar Lejlighed til at forplante sig. Men Forskellene er der, og det er heller ikke saa vanskeligt at se dem, naar man lukker Øjnene godt op. Disse Forskelle skyldes Variationer i den saakaldte genotypiske Konstitution — det Grundlag, der blev lagt ved Forening af de to Kønsceller.

Der er et gammelt Udtryk, som hedder Overkultivering, og som i moderne Sprog hedder Degeneration, og hvilket betyder, at de vedkommende Individuer paa Grund af samtlige uheldige Indflydelser, de selv og deres Ophav har været udsat for, er undergaaet en Forandring,

der kort kan karakteriseres som Svækkelse af Livskraften som Helhed.

En saadan Svækkelse kan man iagttage overalt, hvor Kultivering finder Sted, enten den saa gælder Mennesker, Dyr eller Planter.

For Svinenes Vedkommende har det længe været en kendt Sag, at hos højt kultiverede Racer, f. Eks. det lille Yorkshiresvin, er baade Frugtbarheden og Afkommets Levedygtighed ringe.

Den samme Tendens kan man ogsaa iagttage hos Kvæget. Hvor mange fremragende Besætninger og Kostammer har ikke vanskeligt ved at holde sig vedlige, naar ikke en indsigtfuld Opdrætters Foranstaltninger træder i Stedet for den naturlige Forsorg.

Udartningstendensen, der nødvendigvis maa følge med Variabiliteten, er en Grundegenskab hos den dyriske Organisme — man kan sige Vrangside af de samme Faktorer, hvis Retside er Tillæmpningsevnen. Den er derfor ikke skabt ved Forædlingsproces'en, men denne byder gunstige Kaar for Tendensens Udfoldelse.

Naturens Maade at opretholde Sundheden paa er ved Udvalg efter Hensigtsmæssighed — d. v. s. den Type, som bedst er i Stand til at klare sig under de givne Forhold — og samtidig Udryddelse af den Slags, som ikke besidder Evne til Selvopholdelse. Dette Udvalg hidføres ved den saakaldte »Kamp for Tilværelsen«.

Denne er en mægtig Regulator til at udrangere de svagelige Elementer af en Bestand, og derfor finder man næppe den Slags inden for vide Dyrearter, der lever som saadanne.

Men for at ikke Bestandens Eksistens skal trues, maa en nyttig Eksistenskamp nødvendigvis forudsætte rigelig Produktion af Afkom saaledes, at der er nok at vrage imellem; men noget af det, der kendetegner livskraftige Slægter i Naturen, er da just stor Frugtbarhed.

Ved Ordningen af Husdyrhygiejnen kan man ikke uden videre benytte Naturens Midler — Nedsabling for

Fode —; men paa den anden Side skal man være varsom med at sætte den naturlige Regulering ud af Kraft, uden samtidig efter bedste Evne at søge den erstattet, og Erstatningsmidlet maa være et af Brugeren foretaget Udvalg efter sundhedsmæssige Principper.

For vore Husdyrs Vedkommende er det naturlige Udvalg saa godt som ophørt. Kamp mellem Tyrene om Køerne, hvilken vilde resultere i, at de stærkeste kom til at foretage de fleste Parringer, eksisterer ikke mere.

Vejrligets Indflydelse er kun rent undtagelsesvis i Stand til at udskyde svage Individder, fordi de holdes paa Stald i den Tid, hvor Kulden skulde dræbe dem.

Ved omhyggelig Ernæring og Pleje, ved særlig Behandling med Medikamenter, Serum, Instrumenter m. m. er man yderligere i Stand til at holde Liv i Svæklinge, ja, endogsaa til Tider at bibringe dem et Udseende, som i mindre kyndiges Øjne giver Indtryk af Sundhed og Styrke, og det er noget, man fristes til at gøre overfor Individder, som i Kraft af deres Afstamning har Betingelse for at kunne sælges til en høj Pris.

Hvad en Prins af Blodet var i gamle Dage, er nu Ætlingen af vore fine Husdyrstammer — Kostbarheder, som man for enhver Pris holder Liv i.

Opfostring af Svæklinge, som oven i Købet bruges specielt i Avlsøjemed, er farlig for vor Husdyrbestands Sundhed, men desværre næppe saa ualmindelig.

Det hænder ikke saa sjældent, at man som praktiserende Dyrlæge kaldes til Dyr, som er indkøbt i Avlsøjemed til store Penge, men som har det paa lignende Maade som Drivhusplanter, der snart falder sammen, naar de kommer uden for Drivhuset.

Nu ligger det lige for at spørge: Hvorved viser denne Udartning sig? Man maa jo kende den for at kunne vare sig for den.

Ja, dertil maa desværre svares, at Kendskabet, man besidder i saa Henseende, er mangelfuldt. Men der kan næppe være Tvivl om, at særlig skarpsynede Opdræt-

tere formaar at se den Slags, og derfor er de i Stand til at opfostre livskraftige Slægter, som kan fortsætte Tilværelsen gennem lange Tider, f. Eks. *Bakewell*, Brødrene *Collin* o. m. a.

Mængder af Smaating ved Dyrets Bygning og Maade at være paa er af Betydning for Vurderingen, men af den Slags, som almindelige Mennesker ikke lægger rigtig Mærke til, som f. Eks. Øjnenes Form og Størrelse, Behaaringen omkring Øjnene, Blikket, Dyrets Agtpaagivenhed, Bevægelsen, Omhyggelighed over for Afkom o. s. v.

Men ogsaa grovere og let synlige Ejendommeligheder maa tydes i samme Retning, saaledes Forstyrrelse af Forholdsmæssigheden i Legemets forskellige Dele, f. Eks. at Hovedet er paafaldende lille og fint med spidst Næseparti, at Lemmerne er fine og spinkle, at Huden er tynd og Haarlaget sparsomt, Temperamentet uroligt og nervøst o. s. v. eller ogsaa lige det modsatte, at Hovedet er uforholdsmæssigt stort og groft, Lemmerne tykke og grove uden Sene- eller Knogeltegning, at Dyret har et søvnigt og flegmatisk Temperament m. m.

Endvidere tror jeg, man for en væsentlig Del kan henregne til samme Kategori de Bygningstræk, man i foruds Tid betegnede som Malketegn saasom udadrejede Albuer, nedsunken Ryg, stærk Hængebug med overdrevent store Mælkeaarer m. m., hvilket alt blot er Udtryk for Slaphed i Vævene og de store Mælkeaarer for en væsentlig Del et Stadsefænomen.

Nu er det sikkert nok, at denne Slaphed kan være af funktionel Art, en Slags Overanstrengelse med deraf følgende Udmattelse paa Grund af en særlig stor Mælkeydelse, og i saa Fald er den til en vis Grad undskyldelig og maa ikke uden videre bedømmes som Udartningstegn, men den er aldrig ønskelig.

Hvor disse Bygningstræk forekommer uden at være en Følge af stor Ydelse, bør de betragtes med stor Mis-

tænksomhed, og under iøvrigt lige Forhold undgaar man til Avl de Dyr, der viser dem.

Naar man af Hensyn til Produktets Kvalitet ønsker og gennemfører Ændringer i Svinenes Legemsform som Spinkelhed et Sted, Fyldighed et andet, fin Hud og fint Haarlag m. m., er der Grund til at erindre, at disse Bygningstræk, som i større eller mindre Grad betyder Forstyrrelse af den naturlige Harmoni, almindelig er forbundet med Tendens til Svækkelse af Livskraften.

Hvor langt man bør gaa i nævnte Retning med Hensyn til Flæskekvaliteten, vil jeg ikke udtale mig om, men med Racens Sundhedstarv for Øje gør man klogt i at holde Maade, og da der blandt Dyr, som giver Flæskeprodukt af samme Kvalitet, findes betydelige Forskelle, gælder det om at holde paa de gode og vrage de mindre gode.

Ud fra denne Betragtning vil jeg anse det for heldigt, om alle Individier, som ved en almindelig sund Kost og øvrig jævnt god Behandling ikke formaar at udvikle sig tilfredsstillende, bliver unddraget Avlen. Fosfor, Arsenik og andre særlige Stimulantser bør ikke være nødvendige til Dyr, der betegnes som særlig egnede i Avlsøjemed.

Det er Bemærkninger, som der muligen kan være Grund til at rette til Indehavere af Avlscentre.

Det er altsaa ikke de nævnte Midlers skadelige Virkning, der er Tale om, men den til Grund for Anvendelsen liggende Mangelfuldhed, der diskvalificerer.

Fra forskellig Side kan man nu jævnlige høre udtalt Glæde over, at vi ikke længere af Hensyn til Flæskekvaliteten behøver at benytte Yorkshireorner, da Landsvinene er i tilstrækkelig Grad forædlede og velbyggede.

Denne Glæde formaar jeg ikke rigtig at dele, idet jeg tvivler paa det fordelagtige i, at Landracen i stort Omfang bliver i høj Grad forædlet.

Ved Krydsning mellem ret primitive Landsøer og Yorkshireorner kan der faas Afkom, som er baade triveligt og i Stand til at give et fint Slagteriprodukt, og det

kan ske paa samme Tid, som man har Landracens robuste Kraft og Modstandsdygtighed i Behold, hvilke Ejendommeligheder ogsaa kommer Afkommet til Gode. Man har bevaret Landsoens Frugtbarhed, Mælkeydedygtighed og Omsorgsfølelse overfor Grisene, hvilke er Fortrin af største Betydning for Svineproduktionens Rentabilitet.

At forene alle Dyder i samme Race er et smukt Maal at sætte sig, men af den Slags, som det er vanskeligt at opnaa og at bevare. Man kan derimod uden generende Vanskelighed have en Race, som besidder Frugtbarhed og Styrke, og en anden, der udmærker sig ved hurtig Vækst og fin Kvalitet, og ved Sammenparring af disse kan man erfaringsmæssigt i 1ste Generation opnaa de væsentligste Fordele fra begge Sider.

At have en Race, som bærer Nationens Navn, og som i Kvalitet kan maale sig med fornemme udenlandske Racer, er der en vis Tilfredsstillelse ved, det styrker Selvfølelsen; men deraf følger ikke, at det er mest fordelagtigt.

Naturlig Livskraft og Kultivering staar i Forhold til hinanden noget lignende som Vintersne til Foraarssol. Første svinder, naar sidste tiltager i Virkning.

Med den Intensitet og Ensidighed, hvormed Forædlingen nu foregaar, maa man være forberedt paa Undergravning af Husdyrenes Livskraft, saafremt man ikke ved fornuftige Forholdsregler sikrer sig derimod.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion.

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*, takkede for Foredraget og udtalte, at der i dette var peget paa mange Forhold, som det vilde være af betydelig Interesse at faa yderligere uddybet gennem en Diskussion.

Konsulent *L. Frederiksen* var noget betænkelig ved som foreslaaet af Foredragsholderen at kræve, at Dyr, der fremstilles paa Dyskuerne, skal have bestaaet Tuberkulinprøven. Forholdet er dog vistnok det, at denne Prøve er saa fin, at adskillige Dyr vil reagere, som uden Fare kunde anvendes i Avlens Tjeneste, og som det vilde være kedeligt at skulle kas-

sere. Saafremt det kan siges, at alle Dyr, der reagerer for Tuberkulinprøven er farlige at benytte til Avl, er det naturligvis rigtigt, at en saadan Bestemmelse indføres, men saafremt Tuberkulinprøven giver Reaktion for saa lidt, at det i Virkeligheden intet betyder, bør der advares derimod.

Kontorchef *H. Hertel*: Ved Læsningen af gamle Skrifter faar man et stærkt Indtryk af, at de hygiejniske Forhold var meget daarlige, men alligevel led man i Husdyrbruget — bortset fra Kvægpest — ikke nær saa meget under smitsomme Sygdomme som i vore Dage. Muligt er det vore Husdyrs større Kultur, der medfører større Modtagelighed, eller er Forholdet det, at vi den Dag i Dag staar tilbage i hygiejnisk Henseende? Det vilde have sin Interesse, om Foredragsholderen kunde oplyse os om, hvorledes Danmarks Stilling i Henseende til Husdyrhygiejne er i Forhold til Udlandet.

Forstander *J. J. Hansen*, Lyngby Landboskole, omtalte, at der i 1901 blev udsat en Prisopgave vistnok af Videnskaberne Selskab om Afgroedernes Afhængighedsforhold af Vejrliget og spurgte, om Foredragsholderen vidste noget om, hvorvidt der nogen Sinde var fremkommet en præmieret Besvarelse af denne Opgave. Med Hensyn til den af Foredragsholderen nævnte Sogris, der blev angrebet af Stivsyge, maatte man dog sikkert antage, at der forelaa andre Aarsager til Sygdommen end den nævnte. Med Hensyn til vore Stalde vilde Taleren nødig tro, at disse var daarligere end i gamle Dage; det er rigtig nok, at Væggene ofte er fugtige, men til Gengæld er der indført Fremskridt paa saa mange andre Omraader f. Eks. mere Rum, mere Lys og langt større Renlighed, at Forholdene i Staldene i det store og hele maa betegnes som langt bedre end i ældre Tid. Men Modstandskraften hos Husdyrene og navnlig hos Kvæget er langt mindre end i gamle Dage; det er da sikkert ikke Staldene, men den ensidige Brug, der har medført Tuberkulosens store Udbredelse. En Fordring om, at alle Dyr der reagerer for Tuberkulin, udelukkes fra Fremstilling paa Dyrskuerne, vil sikkert medføre, at altfor mange gode Avlsdyr udelukkes fra Avlstjeneste, og der er næppe heller Grund til at tro, at den saakaldte lukkede Tuberkulose er smittefarlig for Avlsdyr.

Dyrlæge *R. Jørgensen* udtalte, at Fordringen angaaende Tuberkulinprøven, saafremt den blev gennemført, burde indføres gradvis, saaledes at den, hvis den f. Eks. i 1922 traadte i Kraft, skulde gælde de etaarige, i 1923 og i 1924 tillige de toaarige. Dyrene kan ganske vist være lige anvendelige til Avl, men det vil have sin store Betydning, at alle dyrskuepræmierede Dyr med Rette ogsaa kan kaldes for sunde Dyr. Man er dog

sikkert ogsaa noget tilbøjelig til at undervurdere Betydningen af Tuberkulose, naar denne er til Stede i saa ringe Grad, at den ikke giver sig synlige Udslag. Det er utvivlsomt rigtigt, at Husdyrene i gamle Dage var sundere end nu og var i Besiddelse af langt større naturlig Livskraft. Alene den Omstændighed, at det naturlige Udvalg i stærkere Grad gjorde sig gældende, maatte medføre, at de avlsmodne Dyr blev sundere end nu. Med Hensyn til Husdyrhygiejnen i andre Lande kan det siges, at baade i Norge og Sverige maa Forholdene betegnes som bedre; for begge Lande gælder det, at Husdyrene jo ligesom har større Plads at røre sig paa, men det har dog sikkert ogsaa sin Betydning, at Autoriteterne gaar mere energisk frem i Kampen mod Sygdommene, end Tilfældet er hos os. I Malmohus Len har man saaledes for 3 Aar siden gennemført de Krav, jeg omtalte i Foredraget. — Den af Forstander J. J. Hansen omtalte Prisopgave kunde Taleren ikke give Oplysninger om. Naar Taleren havde fremdraget Eksemplet med Soen, der fik Stivsyge efter Kørslen, var det nærmest, fordi det er et Eksempel paa, at Oprættet ikke er, som det skal og bør være, thi ganske vist kan det siges, at ogsaa andre Aarsager end selve Køreturen maa have været medvirkende, men en Sos Sundhedstilstand maa ikke være saa ømfindelig, at den er afhængig af, hvorvidt det er Graavejr eller Regn. Med Hensyn til Staldene er Forholdet det, at der selvfølgelig er sket mange Fremskridt, men i sundhedsmæssig Henseende er de langt fra saa gode, som de burde være, og ikke mindst i Svinestaldene er det navnlig Fugtighedsforholdene det er galt med. Det stadige Op- hold i fugtig Luft angriber Dyrene paa forskellig Maade, og bl. a. vil man se, at alle Slimhinder faar en underlig bleg og gusten Kulør. Hvad Tuberkulosen angaar, er det sikkert nødvendigt, at vi holder os til Tuberkulinprøven, thi hvem tør paatage sig at afgøre, om det er aaben eller lukket Tuberkulose, man har med at gøre. Man bør holde paa, at de Dyr, der fremstilles paa Dyrskuerne, skal have Attest for, at de har bestaaet Tuberkulinprøven; en Undersøgelse er uholdbar og kan let bidrage til, at der skabes en falsk Tryghedsfølelse.

Forstander J. J. Hansen vilde dog mene, at Maalet — Fremelskelse af de gode Dyder, vi nu en Gang ønsker at lægge ensidig Vægt paa i Husdyrbruget — maatte kunne naas, uden at Sundheden samtidig gik tilbage, naar man som Modvægt mod den ensidige Udvikling søgte at gøre Livsbetingelserne gunstigere, f. Eks. ved for Svinenes Vedkommende at indrette Løbegaarde mod Syd o. s. v. Med Hensyn til Stivsygen troede Taleren vedblivende, at Sygdommen vilde være kommet i Løbet

af kortere eller længere Tid, ganske bortset fra Køreturen — der har sikkert i Forvejen været Fejl til Stede med Hensyn til Fodringen.

Konsulent *L. Frederiksen* spurgte Foredragsholderen, om han sad inde med Oplysninger om, hvorledes Tuberkuloseprocenten for Slagtekvæget stillede sig for Danmarks Vedkommende i Forhold til Udlandet. Angaaende de Krav, der i Udlandet stilles i sundhedsmæssig Henseende, oplyste Taleren, at man i Holland har stillet som Betingelse for, at et Dyr kan eksporteres ud af Landet, at det har bestaaet Tuberkulinprøven. I England skal Temperaturen angives, og i Amerika havde Taleren set, at man ogsaa paa Dyrskuerne isolerede de Dyr, der ikke var tuberkelfri. Vi bør i en Tid, hvor vi retter vore Bestræbelser mod at afsætte Avlsdyr til Udlandet, gøre alt, hvad der kan gøres for at styrke Tilliden til vore Avlsdyr ogsaa i sundhedsmæssig Henseende.

Dyrlæge *R. Jørgensen* udtalte, at han ikke turde benægte Muligheden af at naa til en stærk ensidig Udvikling af de eftertragede Egenskaber, uden at det i for stærk Grad gik ud over Sundhed og Livskraft, men de foreliggende Erfaringer gør det egentlig ikke sandsynligt. Yorkshiresvinene har jo saaledes en mindre Frugtharhed end Landracerne, og forskellige Sygdomme i Poltealderen staar sikkert i Forbindelse med Racesvækelse. Taleren vilde derfor hævde, at en Krydsningsproduktion vilde være heldig, thi man kan meget vel have en forholdsvis grov Landrace og dog ved at benytte Yorkshiresorner faa et udmærket Slagteprodukt. Saadanne Krydsningsprodukter vilde sikre Sundheden, og Taleren kunde ikke se, hvorfor man i Svineavlten vægrede sig ved dette. Vil man holde sig alene til Landracen og søge at forbedre denne, vil man komme til at erfare, at en Del af de gode Egenskaber forsvinder. For Svineavgens Vedkommende er Forholdet det, at alt hvad der følger af ensidig Udvikling i en enkelt Retning, befordrer denne, og de daarlige, fugtige Stalde sætter Kronen paa Værket.

Kontorchef *H. Hertel* udtalte, at det sikkert var ret vanskeligt at faa fuldt paalidelige Oplysninger angaaende de smitsomme Sygdomme i Udlandets Besætninger, idet flere Lande var uvillige til at give fyldestgørende Oplysninger. Det var derfor vanskeligt at drage Sammenligninger. Taleren havde i sin Tid været Sekretær i et af Landhusholdningsselskabet nedsat Tuberkuloseudvalg, hvor der bl. a. ogsaa blev fremlagt et ret udførligt Talmateriale; disse Tal stod selvfølgelig ikke nu Taleren klart, men vi stod i hvert Fald ikke værst, hvad Tuberkulose angaar.

Forstander *J. J. Hansen* nævnte med Hensyn til Mund- og Klovesygens stærke. Udvikling, at der vistnok gjorde sig for megen Øllebrødsbarmhjertighed gældende, saaledes at de paa krævede Foranstaltninger ikke altid blev haandhævet, som de burde.

Forpagter *Chr. Sonne* udtalte sin Tak for de mange nyttige Vink, der var givet i Foredraget og yderligere uddybet i Diskussionen. Saavel Foredraget som Diskussionen har vist, at vi paa Sundhedsplejens Omraade ikke har Spor af Anledning til Selvglæde, og at vi sikkert staar noget tilbage paa dette Omraade. Men saa meget mere nyttigt er da det Oplysningsarbejde, der udføres af Foredragsholderen.

Justitsraad H. Wulff.

Den 3. Juni afgik Justitsraad *H. Wulff* ved Døden i sit Hjem i København i den høje Alder af over 81 Aar, og ikke blot et langt, men ogsaa et meget virksomt Liv er her afsluttet. Justitsraad Wulff havde den Lykke kun i ringe Grad at føle Alderens Tryk; først for et Aars Tid siden begyndte Kræfterne at svigte; for godt et halvt Aar siden trak han sig tilbage fra sin

Gerning i Landhusholdningsselskabet, hvor han havde virket i det lange Tidsrum af $34\frac{1}{2}$ Aar, og for kun et Par Maaneder siden tvang Sygdom ham til at opgive sin mangeaarige Virksomhed som Medarbejder ved de Ferslewske Blade.

Henrik Wulff var født den 10. April 1841 paa Østergaard ved Løgstør som Søn af Justitsraad, kgl. Domæneforvalter *Joseph Wulff*. Efter i 1861 at have taget dansk-juridisk Eksamen var han 1862—68 Byfogedfuldmægtig i Viborg og oplevede saaledes her Krigen i 1864; i en fornøjelig og interessant lille Bog: »Da Fjenden var i Landet«, skildrer han Minderne fra den Tid. I 1869—72 var Wulff Sagfører i Aarhus, men de stærke politiske Brydninger, der paa den Tid fandt Sted, tog hans Interesse, han lagde Juraen paa Hylden, kastede sig over politisk Journalistik og deltog igennem en lang Aarrække baade

skriftlig og mundtlig i den politiske Kamp som en energisk og uegennyttig Forkæmper for den konservative Politik; Forsvarssagen — der som bekendt ogsaa i hine Aar stod paa Dagsordenen — omfattede han med varm Interesse. 1873—77 var Wulff Medarbejder ved »Dagbladet«, 1877—84 Redaktør af den daværende »Folkets Avis«, 1894—1919 af »Højrebladet« og 1899—1911 af »Nationaltidende«s Landbrugstidende. I Begyndelsen af 80'erne udgav han Bogen »Den danske Rigsdag«, der indeholder en Karakteristik af hver enkelt af de daværende Rigsdagsmænd.

I 1887 blev Wulff knyttet til Landhusholdningsselskabet, idet han ansattes som Fuldmægtig paa Selskabets Kontor. Denne Gerning røgtede han med stor Samvittighedsfuldhed og Interesse i over en Menneskealder ved Siden af sit journalistiske Arbejde, indtil han fra 1. Oktober 1921 tog sin Afsked fra Selskabets Tjeneste. Her var det særlig Sager vedrørende Konsulentvirksomheden og Lærlingeinstitutionen, han beskæftigede sig med; særlig sidstnævnte omfattede han med stor Interesse og har gennem de mange Aar paa dette Omraade udført et samvittighedsfuldt og paaskønnelsesværdigt Arbejde; de mange, der gennem Aarene i Selskabet søgte Oplysninger vedrørende Lærlingeuddannelsen, vil mindes Wulff som den, der altid søgte at bistaa dem paa bedste Maade.

Justitsraad Wulff var en Mand, der var trofast mod sin Overbevisning, og en retliniet Karakter, om hvis Retssind ingen nærede Tvivl. Blandt de mange Personer inden for de forskellige Kredse, han gennem sit lange, virksomme Liv kom i Berøring med, vandt han sig mange Venner. Ikke alene hans Medarbejdere paa Landhusholdningsselskabets Kontor, men ogsaa alle dem, der gennem Aarene ofte kom i Selskabet, saavel som alle hans andre Venner vil nu ved hans Bortgang med Venlighed bevare Mindet om den gamle Justitsraad.

H. M. Knudsen.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921.

I.

Beretning fra Statskonsulent A. P. Hansen.

Ligesom de foregaaende Aar har jeg i 1921 været stærkt optaget, idet jeg foruden mit Hjemmearbejde og Virksomheden ved Forsøgslaboratoriet har været paa Rejse i 207 Dage. Disse Rejser har som sædvanlig fordelt sig paa Mejeribesøg, Møder og Udstillinger samt Foredragsrejser.

Mejeribesøg: Af saadanne har jeg foretaget 68 dels for at yde Vejledning til Afhjælpning af Fejl ved Produktionen og dels for at give Oplysning vedrørende andre Forhold indenfor Driften. Mejerierne har været stærkt interesserede i at faa afhjulpet de Fejl, der paa forskellig Maade har været tilstede, ikke mindst som Følge af manglende Kølemateriale.

Udstillinger: Som Dommer har jeg fungeret ved 48 Bedømmelser af Smør og Ost, dels ved de store provinsielle Mejeriudstillinger, dels ved Bøtteudstillinger samt ved Forsøgslaboratoriet og hos Cooperative Wholesale Society her i Byen.

Møder: Jeg har deltaget i 38 Møder af forskellig Art, herunder de aarligt tilbagevendende Delegeret- og Repræsentantmøder indenfor Mejeribrugets og Landbrugets Organisationer, endvidere har jeg fungeret som Censor ved Mælkeriskolerne og ved den Classenske Ager-

brugsskole paa Næsgaard, og endelig har jeg været til stede ved Kursus for Mejerister samt ved en Del Udvalgs-møder o. lign.

F o r e d r a g: Jeg har i Aarets Løb holdt 20 Foredrag over mejerifaglige Spørgsmaal, dels ved Udstillinger, dels ved Møder og Generalforsamlinger, hyppigst er det Mæl-kens Behandling og Afregning, som har været Emne for Foredrag, idet disse Spørgsmaal har været Genstand for betydelig Interesse fra Mejeriernes Side. Endvidere holdt jeg Foredrag om »Mejeribrugets Produktion og Afsæt-ning« ved De sjællandske Landboforeningers Delegeret-møde.

I Forbindelse med Rejserne maa jeg ogsaa nævne, at jeg har deltaget i 2 Ostelagerbedømmelser paa henholds-vis 20 og 21 Mejerier her paa Sjælland og Samsø. Antal-let af de deri deltagende Mejerier burde dog være betyde-
lig større.

Gennem Brevveksling og Telefonsamtaler har jeg som sædvanlig staaet i stærk Forbindelse med Mejerierne og andre, som har ønsket Oplysninger vedrørende faglige Forhold og Spørgsmaal.

Som foran nævnt har en Del Mejerier haft visse Pro-duktionsvanskeligheder i Sommeren 1921, fordi den mil-de Vinter forud medførte en mange Steder meget følelig Mangel paa Kølemateriale. Et ikke ringe Antal Mejerier besluttede sig til at anskaffe Køleanlæg, men ikke alle naaede at faa disse installerede inden Varmen kom. Andre Mejerier købte Is fra Norge eller fra hjemlige Isværker, men da dette Kølemateriale, naar Hensyn tages til For-sendelsesomkostninger og Svind, stillede sig ret dyrt — fra 30 til 60 Kr. pr. Ton — alt efter Forhold og Beliggen-hed, laa det nær at indskrænke Indkøbet heraf til det aller nødvendigeste, men herved kom mange Mejerier i den uheldige Situation at skulle arbejde med for høje Temperaturer, med deraf følgende Vanskeligheder, sær-
lig med Hensyn til Flødens Syrning, Smørrets Konsistens og Vandindhold, ligesom ogsaa Forholdene for Opbeva-

ring af Smørret herved blev forringede, det er næppe usandsynligt, at f. Eks. Klager over Mug paa Smørret i nogen Grad kan føres tilbage til denne Mangel paa Kølemateriale, som gjorde, at Kølerummene ikke kunde holdes saa kolde og tørre, som det er ønskeligt.

Ogsaa Ostproduktionen paavirkedes uheldigt af den forannævnte Tilstand ved at Lagrene kom til at mangle Afkøling, og dette blev særlig føleligt hen paa Eftersommeren, fordi Afsætningen af Ost — væsentlig paa Grund af Udlandets svigtende Købeevne — da blev mindre god, hvorved Lagrene voksede betydeligt.

At det derfor bør være Mejerierne magtpaaliggende at søge Køleforholdene bragt saaledes i Orden, at de til enhver Tid er Herre over Temperaturen, er da paa det kraftigste blevet understreget af Praksis selv, og det tør vel da haabes, at man belært af Erfaringerne i det forløbne Aar vil gaa over til i stedse stigende Grad at anskaffe Køleanlæg.

Mejeriernes Mælkemængde har i Aarets Løb været meget betydelig, for manges Vedkommende vistnok helt paa Højde med hvad de behandlede før Krigen, og dette har atter for en stor Del Mejerier gjort Spørgsmaalet om mere tidssvarende Lokaler og Inventar aktuelt, saaledes at de mere end de foregaaende Aar har beskæftiget sig med Tanken om at foretage Forandringer og Nybygninger, idet det erkendes, at selv om det fremdeles er dyrt at bygge og anskaffe nyt Inventar, saa er de Værdier, der skal omsættes, dog saa store, at det er nødvendigt, at Omsætningen kan ske paa den mest betryggende Maade, med Sikkerhed for, at Kvaliteten holdes oppe og at intet gaar til Spilde.

I det hele taget har Spørgsmaal vedrørende Produkternes Kvalitet været Genstand for større Interesse og Drøftelse blandt Mejeriernes Andelshavere i det forløbne Aar end tidligere. Dels er dette vel i Erkendelse af, at den Slappelse, som Krigstiden medførte, ogsaa paa dette Omraade, ikke mere kan tillades, nu da en skærpet Kon-

kurrence og nedadgaaende Priser medfører, at kun de fineste Kvaliteter kan give et saa tilfredsstillende Udbytte, som specielt det danske Mejeribrug maa forlange, og dels skyldes det, at Mejeribrugets Hovedorganisationer kraftigt har rejst Spørgsmaalet om Mælkens Kvalitet blandt sine Medlemmer. Der er næppe Tvivl om, at dette er det stærkest virkende Middel til at opnaa Resultater af praktisk Betydning. Teoretisk har Spørgsmaalet været trænet i Aarevis ud fra ganske de samme Synspunkter, men vil Mejeriernes egne Repræsentanter nu tage Sagen op og lægge den til Rette, f. Eks. paa Basis af en vis Kvalitetsbetaling, da er der Udsigt til, at Interessen kan holde sig, og da vil det utvivlsomt betyde en stor Værdiforøgelse for danske Mejeriprodukter.

Mellem Mejeribrugets mere tekniske Udøvere er Interessen fremdeles usvækket. Gennem Bøtteudstillingerne af Smør — hvortil der ofte har været knyttet Udstilling af Ost — holder Mejeribestyrerne sig stadig underrettet om Kvaliteterne, og gennem Diskussion og Drøftelse søges ved disse Lejligheder samtidig indhøstet Belæring, ligesom ogsaa ved Afholdelse af særlige Kursus vedrørende Syrning og Ostning. Som nævnt har jeg ofte ved disse Lejligheder holdt Foredrag eller deltaget i Forhandlingerne.

Et Forhold, som Mejeribestyrerne synes at skænke noget mindre Opmærksomhed, er de iværksatte Lagerbedømmelser af Ost, og dog er der næppe Tvivl om, at det er af langt større vejledende Betydning at faa en sagkyndig Vurdering af Mejeriets hele Produktion paa Lageret, end af en enkelt Ost — saaledes som det sker paa Udstillingerne — ligesom ogsaa disse Bedømmelser i mange Tilfælde kan yde en Støtte til Forbedring af et mindre godt Lagerlokale.

Foruden gennem Breve og Telefon har jeg til et ikke ringe Antal Besøgende givet faglig Vejledning af forskellig Art.

II.

Beretning fra Statskonsulent Nic. Hørlyck.

I 1921 har jeg været paa Rejse 240 Dage, Resten af Tiden er anvendt til Hjemmearbejde. Hovedarbejdet er som tidligere Mejeribesøg og Arbejdet med de forskellige Smørudstillinger, og hertil er medgaaet henholdsvis 58 og 80 Dage. Iøvrigt har jeg som sædvanlig deltaget i en Del Udvalgsmøder i Statens Mejeriudvalg, Mejerifondets Osteudvalg og Mælkenoteringsudvalget. Endvidere har jeg deltaget i Ostelager-Bedømmelserne og Bedømmelsen ved Forsøgsostningerne, overværet Eksaminerne ved Mejeriskolerne og deltaget i samt holdt Foredrag ved Kort Kursus for Mejeribestyrere paa Ladelund.

Mejeribesøg. Medens jeg i 1920 besøgte 73 Mejerier, har jeg i Aar kun besøgt 42, idet Forholdene har tvunget mig til at indskrænke Mejeribesøgene. Den nye, tidligere omtalte Ordning var tænkt saaledes, at Mejerikonsulenterne ikke alene skulde besøge de Mejerier, som kaldte, men tillige, saa vidt deres Tid tillod, de Mejerier, hvor Kvaliteten var utilfredsstillende. Dette blev i Fjor gennemført efter Evne, men i Aar har Arbejdet maattet indskrænkes, fordi det Beløb, som ialt er stillet ti Raadighed, ikke maa overskrides. I det kommende Aar vil dette atter rette sig paa Grund af billigere Kørsel.

Arbejdet paa Mejerierne har ikke været forskelligt fra tidligere normale Aar. Krigsaarene med aftagende Mælkemængder var noget for sig; men det forløbne Aar maa kaldes ret normalt hvad Mælkemængde angaar. I anden Henseende var det dog for mange Mejerier alt andet end normalt, idet de tomme Ishuse i den ret varme Sommer gav store Vanskeligheder at overvinde. Mange hjalp sig igennem ved at hente Blokis paa Nabomejerier med Maskinkøling. Denne Form for Nødhjælp er forholdsvis billig, og Blokisen anvendt paa rette Maade gør det muligt at fremstille Smørret fast og behandle det normalt. Desværre kommer saadanne Mejerier til at savne

et afkølet Rum til Opbevaring af Smørret, men alene det at kunne fremstille Smørret normalt er en stor Fordel, og det er da ogsaa mit Indtryk, at saadanne Mejerier efter Forholdene klarede sig tilfredsstillende. Andre Mejerier købte Is fra Norge, men i de fleste Tilfælde fik man ikke Ishusene fyldte, og Isen slap for tidligt op. Men for de Mejerier, som intet Afkølingsmateriale havde, var Smørrets Behandling vanskelig, og for dem kunde det blive svært at holde Smørrets Vandprocent under den tilladte højeste Grænse; thi selv om vi har mange Midler til at paavirke Vandprocenten, slaar de netop under saadanne Forhold ikke altid til, og i høj Grad savner man da variabel Hastighed paa Kærnernes Valseværk, som iøvrigt vil virke heldigt under alle Forhold.

Den dalende Smørpris i Forbindelse med de ret vanskelige Afsætningsforhold har atter gjort Landmændene lydhøre overfor Mejeribruget. I Krigsaarene, da alt kunde gaa, var deres Mejeriinteresser til Tider ringe, men nu vaagner Erkendelsen af, at Mejerierne bør have bedre Mælk at arbejde med. Spørgsmaalet om god Mælk er saa gammelt som Mejerierne, og de Fremstød, der Tid efter anden er forsøgt, har ikke været af gennemgribende Art. Om der kunde fremlægges Beviser for fin Mælks gavnlige Indflydelse, vilde det anspore stærkt; men selv uden saadanne næres af de fleste Frygt for, at vor Mælkekvalitet lægger Hindringer i Vejen for yderligere Fremgang for de forædlede Produkters Kvalitet. Der har maaske ingensinde været saa gode Betingelser for et alvorligt Fremstød som nu, og Arbejdsmarken er stor. For blot at nævne: 1) Vi har mange med Rust befængte Transportspande. Den kan sidde i større eller mindre Pletter, men selv ringe Mængder af Rust er skadelig for Mælken. Tiden er inde til, at Mejerierne tager mere fast paa denne Sag. Leverandørerne maa læres til at rense Transportspande paa rette Maade, saa Rustdannelse holdes borte, muligt bør man gaa over til at bruge Transportspande af Aluminium. 2) Vi gennemfører endnu ikke nogen Spande-

rensning paa Mejerierne, og dog vilde det, for de Produkter vi sender tilbage til Leverandørerne, være i høj Grad ønskeligt. Men det er ikke af den Grund alene, vi skal tænke paa at faa gennemført en Spanderensning, men en saadan vilde kunne støtte den Rensning, der ofte meget mangelfuldt foretages i Hjemmene, Man er maaske til at begynde med ganske utilbøjelig til at ville indrømme, at Mejerierne her har en Opgave at løse, og mange vil maaske mene, at man hermed vil svække Ansvarsfølelsen i Hjemmene; men god Mælk og rene Spande hører nu en Gang saa nøje sammen, at den bedste Spanderensning er paakrævet. Men den faar vi først, naar Mejeri og Hjem hjælpes ad. 3) I ret stor Udstrækning forsommer man at sende Morgenmælken med og lader den blive hjemme til næste Dag. Vi forvandler her Morgenmælken fra at være vort friskeste og bedste Maal Mælk til det ældste og daarligste. De Folk, der gør det, begaar en meget stor Fejl, og Fejlen bør rettes.

S m ø r b e d ø m m e l s e r. Vore saakaldte Bøttestillinger har altid lidt under den Fejl, at man om Vinteren har opbevaret Smørret under Henstand mellem Indkaldelse og Bedømmelse ved Luftens almindelige Temperatur, der i den kolde Tid bevirker, at selv det daarligste Smør saa nogenlunde kan holde sig, og i hvert Fald udvises Gradsforskellene mellem det gode. Nogle af Kredsene har endog ødelagt eller i høj Grad forringet Værdien af Sommer-Smørudstillingerne ved at bruge stærk kunstig Afkøling under Henstand.

Naar denne Fejl har været vanskelig at rette, skyldes det, at det alle Steder har været forbunden med Vanskelighed at skaffe passende tempereret Lokale til Opbevaringen, thi selv om Bøtterne er smaa, tager de dog ikke ringe Plads. Der er sket en betydningsfuld Forandring i Aar, idet flere Kredse har forladt Bøtterne og i Stedet for bruger smaa Kasser, som rummer et kg Smør. Disse smaa Prøver tager saa ringe Plads, at det let lader sig gøre at opbevare dem under den 14 Dages Henstand i tempereret

Rum, ligesom selve Bedømmelsen foregaar i opvarmet Lokale. De mindre Prøver synes ikke for smaa for Bedømmelsen, hvad flere til at begynde med frygtede.

Lignende smaa Prøver, men udtaget af Smørtræerne med en dertil indrettet Smørsøger, har jo for øvrigt som tidligere omtalt været brugt i mange Aar som Grundlag for Ugebedømmelser i et af vore store Smøreksporthfirmaer. I det forløbne Aar har flere fulgt samme Metode, ligesom vore Smøreksporth-Foreninger ogsaa begynder at gaa over til den mindre Pakning ved Bedømmelsen. Vejen staar herved aaben for en Ugebedømmelse af alt dansk Smør, Bedømmelsen kan gennemføres med fornøden Sikkerhed, og den Smørmængde, der ved den lange Henstand er udsat for Foringelse, er paa Grund af Pakkernes ringe Størrelse af underordnet Betydning. Allerede er vi langt fremme, idet den overvejende Del af Mejerierne allerede har Ugebedømmelse, og saa hurtigt er det gaaet navnlig det sidste Aar, at den endelige Løsning ikke kan ligge langt ude.

Ogsaa i Aar har nogle af mine Kredse holdt Forsøgs-Smørudstillinger, og Lysten til at fortsætte synes fremdes at være tilstede. Hertil egner Pakkerne sig bedre end Bøtterne, idet Mejerierne som Regel kun har en Bøtte, hvilket er for lidt, naar der er Tale om at foretage Forsøg, der som Regel gaar ud paa at lave Smør i to paa hinanden følgende Dage med en eller anden forud bestemt Ændring og saa gennem en Bedømmelse søge Oplysning om Holdbarheden. I en af Kredsene havde man allerede i Fjor af den Grund anskaffet et ekstra Hold Bøtter, men sligt er overflødigt i Kredse med Pakker.

Sammen med Bøtteudstillingerne holder en Del af Kredsene Osteudstillinger, der vel kan virke vejledende, men ikke stærkt ansporende. For Ostens Vedkommende ligger det ansporende i Ostelager-Bedømmelser, som efter nogle Aars Hvile atter er bleven optaget af Mejerifondets Osteudvalg. Desværre synes Mejeriernes Interesse for denne Sag kun ringe. Man maa haabe, at denne for Oste-

sagen saa vigtige Foranstaltning paa en eller anden Maade maa kunne fortsættes, og det vilde maaske være bedst, om de enkelte Kredse selv tog Sagen i deres Haand og gennemførte den paa lignende Maade, som den i gammel Tid gennemførtes i Aarhus, Randers og Hjørring Amter. Maaske Interessen ad den Vej kunde vækkes og den Forstaaelse brede sig, at Lager-Bedømmelsen er en god Hjælper fremad for Ostesagen.

Spørgsmaalet om Fælleslagre for Ost har i Aarets Løb været drøftet ved flere Lejligheder, ligesom Osteudvalget har haft det til Behandling. Der er næppe megen Uenighed om Nyttens, Vanskeligheden ligger i, at man under de nuværende Forhold er ængstelig for at gøre Forsøget. Derimod er Osteloven bleven gennemført og ført ud i Praksis, og man maa nu haabe, at den ikke vil komme til at gøre Fortræd, men virke efter sit Formaal: at fremhjelpe det sunde i vor Osteproduktion. I øvrigt maa det siges, at hele Ostesagen maaske i særlig Grad har følt Prisfaldet, saa ikke faa Mejerier helt har indstillet Produktionen.

III.

Beretning fra Statskonsulent Niels Pedersen.

Jeg har i det forløbne Aar været paa Rejse i 260 Dage ialt, og Arbejdet har fordelt sig som nævnt i det efterfølgende:

Mejerier. 71 Gange har jeg aflagt Besøg paa Mejerier for at give Raad og Vejledning ved Produktionen eller ved Omlavning af Lokaler, holde Foredrag ved Mejerigeneralforsamlinger eller Møder afholdt i Anledning af et eller andet Spørgsmaal, der har Interesse for Kredsen, samt i nogle Tilfælde for at efterse Mælken.

Udstillinger. 52 Gange har jeg været tilkaldt som Dommer ved Udstillinger, heraf 6 Udstillinger ved

Forsøgslaboratoriet, 2 provinsielle Mejeriudstillinger, 1 Forsøgsosteudstilling og Resten Bøtteudstillinger.

Ved Bøtteudstillingerne har jeg som oftest givet en kort Omtale af det udstillede Smør eller af Spørgsmaal vedrørende Produktionen, som har haft særlig Interesse paa nævnte Tidspunkt.

Endvidere har jeg deltaget i de ugentlige Bedømmelser af Ugeproduktion og Holdbarhedsprøver i den Udstrækning, som min Tid har kunnet tillade hos efternævnte Firmaer: 31 Gange i Nørrejylland Smøreksporthøjskole, 15 Gange hos Maypole Dairy & Co., 20 Gange i Dansk Andels-Smøreksporthøjskole, 20 Gange hos Cooperative Wholesale og 8 Gange hos Grosserer Stilling Andersen, Esbjerg.

I April og September deltog jeg i Bedømmelsen af Ostelagre i 1. Distrikt.

Møder. Ifølge Indbydelse har jeg deltaget i 19 Møder, hvoraf Delegeretmøder i Landbo-, Mejeri- og Mejeristforeninger, Repræsentantmøde i Mejeristforeningernes Fællesorganisation, det aarlige Konsulentmøde og Udvalgmøder i Statens Mejeriudvalg.

Foredrag. Jeg har holdt 24 Foredrag, væsentligst paa Mejerigeneralforsamlinger og Mejerimøder, hvor Emnet har været et eller andet Mejerispørgsmaal, som Mælkens Afregning, Mælkens Behandling, Mejeribrugets Stilling o. lign.

Ligesom tidligere Aar har jeg været Censor ved Afgangsprøverne for Mejerister paa Dalum, Ladelund og Ribe Mælkeriskoler og været Sekretær i det jyske Mejeriudvalg.

Fra 9.—28. Juni deltog jeg i den af det danske Mejeribrug udsendte Delegations Rejse til Messen i Bordeaux, angaaende hvilken Rejse jeg tillader mig at henvise til den Beretning, som Delegationen afgav efter sin Hjemkomst.

Det svundne Aar har atter bragt en betydelig Forøgelse i Mælkeproduktionen, saa vi nu ved Aarets Slut-

ning staar med omtrent normal Produktion regnet efter Tiden før Krigen.

Priserne har før Smørrets Vedkommende været jævnt gode, og selv om de i det hele og store har været nedad-gaaende, saa har de dog været af den Beskaffenhed, at de sammen med gode Flæskepriser har dannet et jævnt godt Grundlag for en rentabel Mælkeproduktion, og dette har sikkert ikke været helt uden Indflydelse paa Stigningen indenfor Mælkeproduktionen, ikke mindst i Betragtning af den Usikkerhed og de stærkt vigende Priser, som har gjort sig gældende overfor Handelen med Heste og Kvæg. Lige før Aarets Slutning blev vi desværre Vidne til en saa mægtig Nedgang i Smørprisen, at det var nær ved at skabe Panik blandt Mælkeproducenterne, men det maa dog haabes, at disse har bevaret Ligevægten, selv om Udsigterne til at faa de dyre Oliekager betalt foreløbig bliver ret ringe. Heldigvis er Forstaaelsen af, at Betingelsen for en lønnende Mælkeproduktion først og fremmest er at opretholde Køernes Mælkeydelse, saa almindelig udbredt, at man kan haabe, at de mægtige Konjunktur- og Valutasvingninger, vi saa jævnlige bliver Vidne til, ikke kommer til at øve alt for stor Indflydelse paa Produktionsviljen. Endvidere maa det haabes, at de høje Priser paa Oliekager ikke vedblivende kan opretholdes, saaledes at en Nedgang her kan bidrage til igen at skabe det rette Forhold mellem Udgifts- og Indtægtssiden.

Osteproduktionen, der jo under Krigen tog et saa mægtigt Opsving, har ogsaa siden bidraget ikke uvæsentligt til at gøre Mælkeproduktionen rentabel. Men Priserne her har i det forløbne Aar været stærkt svingende og til Tider bragt baade Producenter og de Handlende ret følelige Tab. Det betydelige Prislefald, der fandt Sted først paa Sommeren, bevirkede en stor Nedgang i Produktionen for Aarets sidste Halvdel.

Selv om vor Afsætning af Smør til England forholdsvis har været stigende i Aarets Løb, hvilket vel nok kan betragtes som en Følge af, at England ophævede Ratione-

ringen af Smør afvigte første April, saa har der dog stadig vist sig Vanskeligheder i Retning af at opnaa Priser, som af os kan anses tilstrækkelige for en fuldt lønnende Mejeriproduktion, og de Bestræbelser, der som Følge heraf er gaaet ud paa at skabe nye Markeder, synes virkelig at skulle faa et heldigt Udfald for Schweiz's, Frankrigs og Belgiens Vedkommende, idet Afsætningen mod Aarets Slutning synes at blive mere regelmæssig. Skal vi imidlertid have Haab om at bevare disse Markeder, gælder det først og fremmest om at levere en Kvalitet, som fuldt ud kan tilfredsstille Kunderne, og her bliver Vanskelighederne for saa vidt større, som der udelukkende er Tale om fersk Smør, idet man ganske i Flæng sætter Mejerierne til at producere denne Vare uden at tage tilstrækkelig Hensyn til de lokale Forhold og Arbejdsmaader, der er nødvendige for en saadan Produktion. Vi har fra tidligere Tid Erfaringer med fersk Smør for det engelske Marked og Parisermarkedet, hvor vanskelig en saadan Produktion er, navnlig i Sommertiden; men vi maa ikke være blinde for, at skal der skabes et Renomé i Frankrig og andre Lande, hvor der kræves fersk Smør, maa der ikke blot kunne leveres et tilfredsstillende Produkt om Vinteren, men ogsaa i Sommertiden. Hvorom alting er: fersk Smør kræver en endnu omhyggeligere Behandling end Produktionen af salt Smør. Man ser imidlertid ikke saa sjældent Smør, som bærer Præg af, at en saadan Forstaaelse ikke ganske har gennemsyret vore Mejerier. Fersk Smør skal ikke mindre end salt Smør have en god Konsistens, der skal være tæt uden at være tyk, og der maa ikke ses Spor af Fugtighed ved Søgning eller Gennemskæring. Dertil kræves, at det skal være vasket saa kraftigt, at Kærnemælken ganske er vasket bort, for at forhindre en senere Eftersyrning i Smørret. Disse forskellige Forhold stiller betydelige Krav til Produktionsforholdene og kræver betydelig Forstaaelse hos Producenten, et Forhold, vi maa være absolut klar over, dersom vi skal have

Haab om, at det skal gaa os godt med en saadan Produktion.

Dertil kommer, at Smørret skal saa hurtigt i Markedet som paa nogen Maade muligt, hvorfor der kræves hyppigere og mere direkte Dampskibsforbindelse. Den nuværende Forbindelse over England med Omlastning til franske Baade er lidet formaalstjenlig og spilder Tid samtidig med, at Fragtudgifterne forøges unødvendigt, og yderligere lider Emballagen uforholdsviis meget ved den hyppige Omlæsning, saa vore Dritler ofte kommer frem i en ret sørgelig Forfatning med manglende Baand, ituslaaede Staver og indslaaede Endebunde og Laag. Alt dette bevirker, at Emballagen slet ikke opfylder sin Bestemmelse: at beskytte Smørret mod Forurening. Her bør sikkert foretages Reformer; hvorvidt disse bør gaa i Retning af sværere Drittelmateriale eller mindre Fustager — eller maaske begge Dele, — tør jeg ikke udtale mig om. Vi maa ikke være blinde for, at siden vi er gaaet over til den maskinmæssige Fremstilling af Drittelmaterialet, er dette blevet svagere og derigennem mindre modstandsdygtigt end de gamle haandlavede Dritler. Min Opfattelse gaar i hvert Fald ud paa, at noget maa der gøres paa dette Omraade, og at det er paa høje Tid.

Fjerkræavl i Frankrig.

Af Statskonsulent W. A. Kock.

Fjerkræavl spiller en betydelig Rolle i Frankrig, hvis Klima er fortrinlig egnet for denne indbringende Avl. Fra gammel Tid har man lagt Vægt paa Udviklingen af specielle Landracer, og særlig for Hønsenes Vedkommende findes der mange af disse, hvis Egenskaber væsentlig gaar i Retning af fint, hvidt Kød. Som Tilfældet er i de fleste andre Lande, findes der kun faa store Hønsrier i Frankrig. Det er de mange Produktioner fra de større og mindre Landbrugere, der betyder noget, og som aarlig beløber sig til store Værdier. Omtrent enhver Landmand holder Høns, der ofte har Friheden, saa de selv kan finde megen Føde, og Pasningen er da i Almindelighed overladt til Kvinderne. Særlig i Nordfrankrigs rige Frugtegne holdes meget Fjerkræ, der her lever under de mest fortrinlige Betingelser, samtidig med at de gavner Frugttræerne ved at befri disse for Larver og Insekter og tilføre Gødning. Adskillige, særlig mindre Landbrugere, Arbejdere og Smaahandlende har indrettet sig Fedebure og tjener sig en god Biindtægt ved at fede Kapuner og Poularder, der, behandlede efter alle Kunstens Regler, stadig henregnes til det fineste Fjerkræ, der produceres i Verden.

Den Hønsrace, man mere end nogen anden anvender til Fedning i Frankrig, er en almindelig Landrace ved Navn la Bresse, der tillige er en god Lægger af hvidskallede ca. 60 g store Æg. Racen forekommer i sort, graa

og hvid Farvevarietet. Førstnævnte Varietet, der er mindst og ofte ikke vejer over $1\frac{1}{2}$ à 2 kg har det fineste Kød. For at bringe Størrelsen op, har man mange Steder krydset la Bresse med svær Race, særlig de ogsaa i Frankrig hjemmehørende og meget skattede Faverolles, og da naaet en Vægt af $2\frac{1}{2}$ à 3 kg. Det er praktisk set mest disse Krydsninger, der tilføres Markedet fra den stærkt fjerkræproducerende Egn mellem Rhône, Saône og Ain og som paa Paris' Marked gaar under Navnet »le moelleux«. Som Tilfældet er i andre Egne af Frankrig, f. Eks. Houdan, har denne Egn ogsaa sine særlige Fjerkræmarkeder, hvoraf det største almindeligvis afholdes hver Mandag i Byen Louhans. Før Krigen var Tilførselen paa en saadan Markedsdag ofte 15 à 20,000 Stkr., og alene fra denne By afsendtes der i 1913 1952 Tons Fjerkræ til de større franske Byer og Udlandet. Før Krigen var der et godt Marked i Tyskland, særlig i Hamborg for de største fedede Fjerkrækroppe, som Belgien ligeledes var en stor Leverandør af, og der er vedblivende god Efterspørgsel efter denne fine og delikate franske Vare, som der bl. a. forbruges en Del af ved den franske Riviera, naar Sæson-tiden er inde. Før 1914 varierede Priserne fra 1 frc. pr. $\frac{1}{2}$ kg i August til November til $2\frac{3}{4}$ frcs. pr. $\frac{1}{2}$ kg i Marts—April. Sidste Aar har Priserne svinget fra 4 til 12 frcs. pr. $\frac{1}{2}$ kg levende Vægt.

Interessen for Fjerkræfedning er i nævnte Egn af Frankrig af gammel Dato, og særlig Kvinderne har et fortrinligt Haandelag med Hensyn til den rette Behandling af Fjerkræet, enten dette gælder Opdræt eller Fedning. For mange mindre Jordbrugere, som denne Egn er særlig rig paa, betyder Fjerkræholdet en ikke ringe Bindtægt, og megen Tid ofres paa dette. Det til Fedning bestemte Fjerkræ opsættes i Bure, anbragte hvor der ikke er for store Temperaturforandringer og hvor der er roligt. Fedningen strækker sig over 4 à 5 Uger, og Foderet, der gives to Gange daglig, bestaar almindeligvis af $\frac{1}{3}$ Majsmel, $\frac{1}{3}$ Boghvede og $\frac{1}{3}$ Bygmel, udrørt i skummet

Mælk til en tyk Grød. Ofte tilsættes lidt smeltet Fedt eller Talg. Efter at Fjerkræet, der er behandlet med stor Varsomhed, er slagtet, anvendes megen stor Omhu med Hensyn til Plukningen og Presningen, hvorved Kroppene faar et mere kompakt og smukt Udseende. Efter at Fjerkræet er plukket, uden at den mindste Beskadigelse eller Rift i Skindet har fundet Sted, omsluttet Kroppen stramt med et fint Stykke Linned, der er dyppet i Mælk, hvorved Kroppen næste Morgen, naar den er afkølet, faar en kompakt Form og et hvidligt Udseende. Ben og Vinger er herved holdt tæt ind til Kroppen, saa man knapt kan skelne disse. Ved denne Behandling faar de fine hvide Kroppe et ensartet Udseende.

Fra det i Louhans værende Landbrugsselskabs Side gøres der en Del for at ophjælpe Fjerkræavlen, og megen Vægt lægges paa at faa udbredt la Bresse Racen, særlig den sorte Varietet, da man frygter for, at den megen Indkrydsning af fremmed Blod skal faa en forringende Indflydelse paa Kødets Finhed. Ved Afholdelse af Udstillinger for slagtet Fjerkræ, der ofte har omfattet henved 2000 Numre, søger man at vække Kappelstrid og virke belærende. Det blev iøvrigt fortalt mig, at der paa saadanne Skuer har været fremstillet slagtede fedede Kapuner, der har vejte ikke mindre end 6 Kilo.

Mindre Meddelelser.

Behæftelsen af faste Ejendomme solgte i 1920. Der solgtes i 1920, i Følge »Statistiske Meddelelser« Nr. 6, følgende Antal Landejendomme:

		heraf behæftet efter Salget
Gaarde med 12 Tdr. Hartk. og derover	45	44
Gaarde med 1—12 Tdr. Hartk.....	1.868	1.734
Huse med under 1 Td. Hartk.....	4.191	3.705
Ialt...	6.104	5.483

Af de solgte Landejendomme var altsaa ca. 90 pCt. behæftede efter Salget.

Den samlede Købesum for de 5483 Landejendomme, der var behæftede efter Salget, var 195 Mill. Kr. Ved Salget indestod som Behæftelser ialt 79 Mill. Kr., medens af Købesummen 28 Mill. Kr. blev indestaaende, saaledes at den samlede Behæftelse efter Salget udgjorde 107 Mill. Kr. eller omtrent 55 pCt. af Købesummen.

Behæftelsesprocenten i Forhold til Købesummen fremgaar for hver af de 3 Grupper af nedenstaaende Oversigt, hvor der tillige er tilføjet, hvor meget Behæftelserne før Salget udgjorde af Salgssummen, samt Forskellen mellem de 2 Rækker af Procenttal:

	I Forhold til Købesummen udgjorde Behæftelserne		
	ved Salget	efter Salget	
	pCt.	pCt.	Forskel
Gaarde m. 12 Tdr. Hartk. eller derover	46	59	13
Gaarde m. 1—12 Tdr. Hartkorn.....	41	56	15
Huse m. under 1 Td. Hartk.....	38	52	14
Tilsammen...	41	55	14

Med Hensyn til Prioriteternes Rentefod foreligger der kun Oplysninger for de Behæftelser, der allerede indestod ved Salget, 79 Mill. Kr. Af dette Beløb forrentedes ca. 16 Mill. Kr. med

4 pCt. eller derunder, 30 Mill. med 4—4 $\frac{1}{2}$ pCt., 19 Mill. med 4 $\frac{1}{2}$ —5 pCt. og 14 Mill. med over 5 pCt. Den procentvise Fordeling efter Rentefod fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

	Behæftelsen ved Salget, procentvis fordelt efter Rentefod				Tils.
	4 pCt. ell. derunder	4-4 $\frac{1}{2}$ pCt.	4 $\frac{1}{2}$ -5 pCt.	over 5 pCt.	
Gaarde med 12 Tdr. H. ell. derov.	17	34	29	20	100
Gaarde med 1—12 Tdr. H.....	18	38	25	19	100
Huse med under 1 Td. H.....	25	39	21	15	100
Tilsammen ...	20	38	24	18	100

Af Landbrugsejendommene havde de mindste (Husene) altsaa de billigste Laan og de store Gaarde de dyreste.

Verdensproduktionen af Sukker 1913—1922. Krigens Indflydelse paa hele Jordens Næringsliv har været særlig stor, hvad Sukkerproduktionen angaar. Følgende Tal viser Produktionens Størrelse i 1000 ton i forskellige Aar:

	1913—14	1916—17	1919—20	1921—22
Roesukker	8.908	5.150	3.264	4.824
Rørsukker	9.869	11.425	11.904	10.785
Ialt...	18.777	16.575	15.168	15.609

Sidste Aar var altsaa Verdensproduktionen over 3 Mill. ton mindre end Aaret før Krigen begyndte. Særlig falder den stærke Tilbagegang i Produktionen af Roesukker i Øjnene, den er gaaet ca. 47 pCt. tilbage, medens Rørsukkertilvirkningen er vokset med ca. 20 pCt. Før Krigen optog Rørsukret 53 pCt. og Roesukkeret 47 pCt. af Verdensproduktionen, medens Tallene i det sidst anførte Aar var ca. 70 og 30 pCt.

Den Forskydning indenfor Produktionen, der har fundet Sted, skyldes først og fremmest Forholdene i Rusland og Tyskland. Sukkerroeindustrien i det første Land har ikke kunnet bringes paa Fode efter Krigen og Revolutionen, og udgør nu kun $\frac{1}{25}$ af den gamle Produktion. I Tyskland var Arealet, dyrket med Sukkerroer, i 1913—14 436,000 ha, i 1919—20 258,000 ha og i 1921—22 333,000 ha. Der er formentlig ingen Tvivl om, at Tyskland snart vil være naaet op til sit gamle Standpunkt, men for Ruslands Vedkommende har dette vist lange Udsigter.

Husdyrbruget i 1921

med særligt Henblik paa Kvægbruget og Kvægavlen.

Af Statskonsulent *Axel Appel*.

1921 frembød som Helhed daarlige Vilkaar for et lønnende Kvæghold og Husdyrhold i det hele. Der blev arbejdet godt i de mange enkelte Kvægbrug for at bringe Kvægbestanden og særlig dennes Produktion op til Stillingen før Krigen, og det bar Frugter, og man blev endelig ogsaa færdig med de som Følge af Krigen udstedte forskellige Forbud og Forordninger, og vi fik atter fuld Bevægelsesfrihed! Alligevel gik det ikke godt! Og Grunden var i første Linie de højst ustadige, svingende og stadigt dalende Priser paa de dyriske Produkter, særlig paa Kvæg og Kød, men ogsaa paa vort Hovedprodukt: Smørret, et Prissfald, der blev særlig føleligt ved Aarets Slutning.

Vi var vel nok alle belavede paa, at de slette Valutaforhold i flere af vore tidligere gode Aftagerlande og den deraf delvis følgende ringe Købeevne vilde bevirke nedadgående Priser, men der var næppe mange, der havde tænkt sig, at de gamle Markeder i den Grad skulde skuffe, som de viste sig at gøre. Hertil kom yderligere, at de naturlige Ernæringsvilkaar for Sommeren 1921 som Helhed var daarlige, et Forhold af overordentlig økonomisk Rækkevidde.

Ernæringsforholdene.

Det var kun med ret gode Foderbeholdninger — særlig af Roer, der i 1920 kun havde givet en lille Middel-høst — at man begyndte Vinterfodringen i 1920—21. Da ikke faa Roebeholdninger havde taget Skade af den stærke Frost i Oktober—November 1920, kneb det yderligere med Opbevaringen. Imidlertid fik vi et ganske usædvanlig tidligt Foraar med tidligt og rigeligt Græs, hvad der bødede paa Forholdene. Al Plantevækst var ca. en Maaned forud for det sædvanlige, og i Slutningen af April var Udbinding af Kvæg almindelig og meget Kvæg var allerede ude i første Halvdel af Maaneden. Alt tegnede saaledes særdeles lovende, men saa fik vi stærk og langvarig Tørke (Juni og en Del af Juli), og Ernæringsforholdene blev slette. Græsmarkerne var afsvedne, og for at holde Huld og Ydelse nogenlunde oppe hos Kvæget, blev det nødvendigt at bøde paa den utilstrækkelige Ernæring dels med Hø, dels med Kraftfoder, hvilket betød fordyret Produktion. Heldigvis fik vi et udmærket Efteraar med rigeligt Græs og godt Vejr, saa Kreaturerne kunde holdes længe ude.

Den stigende Produktion har, særlig grundet paa den daarlige Sommergræsning, krævet et stort Forbrug af Kraftfoder i 1921, der tynger stærkt paa Kvægholdets Budget. Indførselen af Foderstoffer har været i stærk Stigning, hvilket fremgaar af nedenstaaende Tal. Indførselen var i

	1921 Mill. kg	1920 Mill. kg	1919 Mill. kg
Oliekager	388	271	130
Oliekagemel og Skraa	44	25	1
Hvedeklid	13	5	19
Tilsammen...	445	301	150

Det er en halv Gang saa meget som i 1920 og tre Gange saa meget som i 1919. Hovedparten af de indførte

Oliekager var Bomuldsfrøkager, derefter Kokus- og Hørfrøkager. At Oliekagerne vedvarende staar i saa høje Priser er meget beklageligt. Vi kan ikke undvære dem. Og »Revolutionen« i Landbruget med Lucerne og Solsikke som Redningsplanke (Ensilage), som der raabes højt op om i vore Blade, skal man foreløbig ikke fæste megen Lid til.

Høsten i 1921, der jo spiller en meget stor Rolle for indeværende Aars Husdyrhold, er opgjort til et samlet Kornudbytte af 23,65 Mill. Dobbeltcentner mod 22,19 i 1920, eller 7 pCt. større, men dette stiller sig ret forskelligt for de forskellige Kornsorter. Forholdene paa de magre Egne stillede sig noget gunstigere end ventet. Jylland havde ringere Høst end Øerne i Forhold til Aaret forud. Halmmængden i 1921 var lidt lavere end i 1920 (2,82 mod 2,84 Mill. Tons), Agerhø 0,95 mod 0,97 og Enghø 0,71 mod 0,68. Roerne gav en jævn god Middelhøst, bedre end ventet. Det samlede Udbytte af Rodfrugthøsten er opgivet til 160,2 Dobbeltcentner mod kun 145,5 Mill. Dobbeltcentner i 1920. Udbyttet for hele Landet i 1921 var betydeligt større end Gennemsnittet for de senere Aar, og Merudbyttet skyldtes navnlig Kaalroer og Kartoffler.

Mælkeudbyttet — Mejeriproduktionen — har i Vinteren 1920—21 og Sommeren 1921 i og for sig været upaaklagelig, fraregnet de ikke faa Besætninger, hvor Mund- og Klovesygen, der var stærkt udbredt i Januar—Februar, hærgede Besætningerne — og Mælkeudbyttet i 1921 pr. Ko har været paa Højde med Udbyttet før Kri-gen. Og det maa iøvrigt indrømmes, at Malkekøerne i 1921 i og for sig har klaret sig godt, idet der, trods dalende og stærkt varierende Smørpriser, dog i 1921 har været et bedre Forhold mellem Smørpris og Kraftfoderpris, end der var i 1920. Vi regner her ikke med Forholdene ved Aarets Slutning — sidste Halvdel af December

— hvor Smørprisen faldt til 2,90 Kr. pr. kg. Thi mens vi i 1915 og 1920 kun fik 12 kg Kraftfoder for Prisen af 1 kg Smør, saa havde vi i 1921 et Forholdstal af 14,5. Iøvrigt var ogsaa Kraftfoderpriserne meget svingende, lavest i Maj med 26—27 Øre pr. kg for Bomuldsfrøkager, højest med 39 Øre i August. Gennemsnitsprisen for Aaret laa omkring 32 Øre. For Opdræt og delvis for Fedning var 1921 et slet Aar.

Produktionen og Udførselen af Fedevarer.

I 1921 har Produktionen været stærkt stigende for de fleste dyriske Produkter. Men de stærkt dalende Priser har medført, at Værdien af de udførte Varer langt fra er forøget i Forhold til Udførselen, idet Værdien er ringere for flere Varegrupper, og den samlede Merværdi af udførte indenlandske Varer er kun 23 Mill. Kr. større.

Værdi af Udførsel af indenlandske Varer i Mill. Kr.

	1921	1920	1919
Levende Dyr	112	115	27
Flæsk, Kød o. a. Slagteriprodukter.....	350	239	36
Smør, Fløde, Mælk og Ost	488	538	243
Æg.....	148	183	99
Tilsammen...	1098	1075	405

Trods en betydelig Stigning i Antal af udførte levende Kreaturer, af Smør og tildels Æg, er Værdien af Udførselen for disse Varer betydeligt mindre end Aaret forud, og kun den meget stærkt forøgede Udførsel af Flæsk i Forbindelse med jævnt gode Priser har kunnet opveje Nedgangen i Værdien af levende Dyr, Smør og Æg saaledes, at Værdien af ovennævnte fire Hovedgrupper af Varer er 23 Mill. Kr. større end i 1920.

Mængden af udførte Landbrugsvarer i 1921 stiller sig i Forhold til de to foregaaende Aar og til Normalaaret 1913 før Krigen paa følgende Maade:

Udførsel af indenlandske Varer.

	1921	1920	1919	1913
	1000 Stkr.	1000 Stkr.	1000 Stkr.	1000 Stkr.
Heste	19.2	22.9	1.3	25.3
Hornkvæg	133.4	61.1	32.3	152.4
	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg
Flæsk	85.3	42.4	0.9	126.4
Oxe- og Kalvekød, fersk...	7.5	17.5	8.0	15.1
Smør	92.1	74.8	36.6	91.0
Fløde	0.9	2.7	1.7	28.05
Sødmælk	1.1	6.2	2.5	0.5
Ost	12.5	9.7	2.6	0.3
	Mill. Snese	Mill. Snese	Mill. Snese	Mill. Snese
Æg	32.4	27.3	16.9	22.7
	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg
Korn, uformalet	55.0	21.7	11.6	89.0
Rugmel	9.5	11.5	8.0	4.7
Kartofler	63.1	216.5	125.5	13.9

Mens Udførselen af Heste var $3\frac{1}{2}$ Tusind Stkr. færre, var Udførselen af Hornkvæg steget meget, idet Antallet var fordoblet. De $\frac{3}{4}$ af det udførte Kvæg gik til Tyskland (101,054 Stkr.), og Størstedelen af Resten til Belgien (27,500 Stkr.), til Schweiz 4514. Udførselen af fersk Kød i slagtet Tilstand gik ned med 10 Mill. kg. Holland var den største Aftager med 3,1 Mill. kg; til Tyskland og Schweiz gik 2,0 og 1,4, Resten til Storbritannien og Frankrig.

Udførselsmængden af Flæsk er fordoblet fra 1920 til 1921 og naaede i dette Aar op til $\frac{2}{3}$ af Udførselsmængden i 1913. Udførselen var saa godt som udelukkende til Storbritannien. Af levende Svin reduceredes den store Udførsel i 1920 af godt 53,000 Stkr. til 8700 Stkr.

Smørudførselen steg fra 74,8 Mill. kg i 1920 til 92,1 Mill. kg i 1921 og var saaledes lidt større end i 1913 (91,0). De $\frac{2}{3}$ gik til Storbritannien, Resten til forskellige Lande som Schweiz, De forenede Stater, Sverige, Norge og Belgien.

Osteudførselen ikke blot holdt sig, men ud-

videdes og udgjorde i 1921 $12\frac{1}{2}$ Mill. kg mod 9,7 i 1920 og kun 0,3 Mill. kg i 1913. De $\frac{5}{6}$ gik til Tyskland.

Udførselen af Æg var atter stigende i 1921, nemlig til 32,4 Mill. kg, hvoraf de $\frac{7}{8}$ gik til Storbritannien.

Kartoffeludførselen aftog stærkt — fra 216,5 Mill. kg til 63,1 Mill. kg. — Norge og Sverige aftog betydelige Mængder, mens Tyskland gik meget tilbage som Aftager.

Hvad Priserne angaar, da er der jo stærk Nedgang for 1921. Smørprisen har været stærkt svingende og Afsætningen ujævn og tildels vanskelig. Aaret begyndte med en Notering (6. Januar) af 605 Kr. pr. 100 kg for at falde til 442 Kr. i Februar og atter at stige til 578 i April, dale til 380 i Maj og naa 582 i August; derefter var der stadig Nedgang til vi naaede den uhyggelige Notering af 290 i næstsidste Uge af December, der sluttede med 300. Aarets Gennemsnitsnotering blev 462 Kr. pr. 100 kg, og Smørproduktionen var ganske lønnende.

For Kreaturer og Kød dalede Priserne i Aarets Løb med fra 40 til 50 pCt., efter Kvalitet. Københavns Notering for 1. Kl. Stude og Kvier var for 50 kg slagtet Vægt i Gennemsnit ca. 129 Øre. — Den offentliggjortes i de tre første Maaneder i slagtet Vægt, Resten af Aaret i levende Vægt. Her er regnet med 55 pCt. Kød vægt. En Sammenstilling af Priserne i Kroner pr. 50 kg sl. Vægt for en Aarrække viser følgende:

1899	42.00	1911	54.16
1900	45.60	1912	58.60
1901	45.64	1913	60.81
1902	48.00	1914	58.98
1903	51.34	1915	89.30
1904	49.52	1916	132.00
1905	50.10	1917	121.10
1906	52.20	1918	186.40
1907	51.66	1919	202.80
1908	47.90	1920	183.72
1909	47.90	1921	128.20
1910	49.70		

Dette er Prisfaldet paa 1. Kl. Varer (Stude og Kvier), men Prisfaldet paa Tyre, ringere Køer og ringere Kvaliteter i det hele taget er langt stærkere.

Kælvækøer, der ved Aarets Begyndelse kostede 1000 Kr., gik ned til 400—500 Kr. Det tidligt opkøbte Græskvæg gav i 1921 stort Tab. Paa Ribe Marked kostede i April prima Græskreaturer op til 75 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg levende Vægt.

Skønt Priserne paa Æg ikke var nær saa store som i 1920, maa de betegnes som særdeles gode ogsaa for 1921, og da vi havde en meget stor Produktion, blev Indtægten af udførte Æg alligevel meget betydelig, nemlig 148 Mill. Kroner. Vi har ingen Sinde haft saa stor en Hønsbestand som i 1921, idet denne udgjorde 17,097,125 Stkr. uden det sydlige Jylland, mens den kun var 15,140,072 i 1914. Det har været en overordentlig fin Forretning i flere Aar at være Hønsholder, og alle burde anstrenge sig for at faa de bedst mulige Høns og behandle disse rationelt. I saa Henseende foreligger der jo nu officielt en Række gode Erfaringer, der bør tages til Følge.

For Svineholdet har 1921 været et godt Aar, trods den Nedgang i Priserne, der ogsaa fandt Sted her. Udførselen er fordoblet i det forløbne Aar fra 42,4 til 85,3 Mill. kg. Gennemsnitsnoteringen for 1921 var omkring 3 Kr. pr. kg; højst i April med 3,76, lavest i November med 2,14. Værdien af udført Flæsk, Kød og andre Slagteriprodukter er steget fra 239 til 350 Mill. Kroner i 1921. Svineholdet var i 1921 for hele Landet vokset til at udgøre 1,429,908 mod 1,115,992 i 1920 og Antallet af drægtige Søer er øget fra ca. 83,000 til 123,000, en Fremgang paa ca. 50 pCt. Bestanden i 1914 var ca. $2\frac{1}{2}$ Mill. Stkr., og vi havde i 1921 saaledes kun ca. 53 pCt. af Antallet i 1914.

Avlsarbejdet.

Trods de nedadgaaende Tider med lavere og tildels meget lave Priser paa Kvægavlsprodukter, er Avlsarbej-

det foregaaet upaaklageligt. De væsentlige Midler til Avlens Fremme er udnyttet vel endog i stigende Grad efter at Krigsperiodens Indvirkning herpaa nu er endelig ophørt. Bestræbelserne for at skaffe sig gode Avlsdyr og derved sikre de bedst mulige Fremskridt gennem et godt og bevidst Udvalg har givet sig gode Udslag.

Den Registrering af danske Avlsdyr, der saa smaat paabegyndtes i 1920, har for Korhornskvæget og den jyd-ske Hest Vedkommende vundet særdeles god Tilslutning i 1921. For det røde danske Malkekvægs Vedkommende er det derimod gaaet noget smaat foreløbig, men Tilslutningen kommer nok; for det jyd-ske Kvægs Vedkommende fik man paa Grund af forskellige Forhold begyndt Foranstaltningen lidt sent, men der kan formentlig ventes god Tilslutning i indeværende Aar. Der er ingen Tvivl om, at denne Foranstaltning er en gavnlig og tidssvarende Reform, og at vi trænger til at faa den officielle Bogføring over vore Avlsdyr udvidet ud over Elitestambogens Rammer.

Til Bedømmelse af Avlsarbejdets Energi og Omfang ude hos Opdrætterne har vi i Kvægavls- og Kontrolfor-eningsarbejdet en ganske god Pegepind. I saa Henseende maa vi ikke klage over 1921; dog synes den Stigning i Antallet af Kvægavlsforeninger, der har gjort sig gælden-

	1921		1920		1919		1918		1917		1916	
	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre
Jylland med Samsø	777	860	794	879	712	787	633	683	631	684	589	642
Sjælland med Møen	164	186	163	177	147	161	155	164	178	190	161	175
Fyens Stift	121	158	120	154	117	139	112	132	108	132	106	126
Lolland-Falster	57	82	58	81	51	74	48	72	51	74	47	68
Bornholm	32	42	28	36	29	36	32	39	32	36	29	33
Tilsammen	1151	1328	1163	1327	1056	1197	980	1090	1000	1116	932	1044

de i de senere Aar, ikke at ville fortsætte sig, hvorimod Kontrolforeningernes Virksomhed nu atter er i god Udvikling efter Krigens nedstemmende Indvirkninger. Men der er fremdeles saare langt til, at baade Kvægavls- og Kontrolforeninger faar den Udbredelse og Udnyttelse i det hele, som de fortjener. Alt for mange holder sig uden for Bevægelsen og ser til, skønt de trænger haardt til at komme med i den, og Tiden skulde synes at mane til, at alle Hjælpemidler nu udnyttes. Det er en daarlig Spar-sommelighed at holde sig tilbage.

Bevægelsen i en længere Aarrække afspejler sig i nedenstaaende Tal.

Her er en lille Nedgang paa 12 Foreninger, der udelukkende falder paa Jylland (17), mens der er en Fremgang paa samtlige Øer af 5 Foreninger. Tilbagegangen for Jyllands Vedkommende findes indenfor Korthornsforeningerne, der kun har 313 Tyre mod 347 i 1920.

For Jyllands Vedkommende er Forholdet racemæssigt dette, at af de 860 Kvægavlsforeningstyre var:

Af jydsk Race	362	eller	42.09 %
- Korthorns-Race	313	—	36.40 -
- rød dansk Race	185	—	21.51 -

Jyderne har det samme Antal som i Fjor (1920); rødt dansk er noget øget, men her spiller de sønderjydske

1915		1914		1913		1912		1911		1910		1909		1908	
Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre
545	594	543	611	527	584	579	660	675	783	719	828	763	894	783	947
155	170	168	183	181	199	207	229	245	270	259	282	282	317	292	328
110	126	109	131	113	125	111	126	118	129	124	139	134	154	142	163
35	50	37	44	36	44	45	54	38	47	41	55	46	55	48	54
29	33	28	34	30	36	30	36	32	41	33	43	30	43	31	42
874	973	885	1003	887	988	972	1105	1108	1270	1176	1347	1255	1463	1296	1534

Landsdele med ind. For Korthornets Vedkommende er det første Gang siden 1902, at Procenttallet er blevet mindre. At det delvis hænger sammen med de daarlige Kødpriiser, er vel sandsynligt.

Kontrollforeningerne har i 1921 været i meget god Fremvækst; der er Fremgang i samtlige Provinser undtagen Lolland-Falster, der staar med samme Antal som i 1920. Oplysningerne i »Lommebog for Mejerister« 1922, der er indsamlet omkring ved 1. Oktober 1921, viser, at det samlede Antal Kontrollforeninger her i Landet da var 736 mod 657 i 1920, en Fremgang paa 79 Foreninger, hvoraf Hovedparten — de 54 — falder paa Jylland, 18 paa Sjælland med Møen, og 7 paa Fyen. Medlemsantallet var 18,799 mod 15,707 i 1920, og Koantallet 260,809 mod 220,194. Da vi har 1,271,514 Køer, saa er det jo en ringe Del af disse, der endnu er under Kontrol, nemlig $20\frac{1}{2}$ pCt. eller kun hver 5. Ko i Landet.

Avlsdyrpriserne er ogsaa blevet paavirkede af Prisfaldet paa Kvægavlsprodukter, men der er fremdes i 1921 betalt meget gode Priser for virkelig gode Dyr af fortrinlig Afstamning. »Jydske Husdyravls« har for 1921 Oplysninger om Salg af 32 jydsk Tyre til en Gennemsnitspris kontant af 2156 Kr. mod 2428 Kr. i Fjor for 45 og 2028 Kr. paa Vilkaar mod 2272 Kr. i 1920. Den dyreste Tyr af de 32 kostede 6500 Kroner kontant og 5500 Kr. paa Vilkaar (2 Aar gammel), den billigste 1000 Kroner.

»Sjællands Stifts Landbrugstidende« beretter om Salg af 27 Tyre (alle solgte ved Auktion) til en kontant Gennemsnitspris af 1822 Kroner og 1348 paa Vilkaar. Højeste Pris var 5000 Kroner kontant og 3000 Kroner paa Vilkaar. Ved Efteraarsskuet, afholdt af Sjællands Stifts Opdrætterforening, solgtes 19 Tyre til 1000 Kr. Stykket og derover; Gennemsnitsprisen for de 11 var 1568 Kr.; højeste Pris 4100 Kr.

Forbundet af sjællandske m. fl. Kvægavlsforeninger meddeler, at i 1920—21 er der indkøbt til Kvægavlsforeninger 53 Tyre til en Gennemsnits-

pris af 2210 Kr. kontant og 1429 paa Vilkaar; af disse var 9 indkøbte paa Fyen til en Gennemsnitspris af 3000 Kr. kontant og 2856 paa Vilkaar.

»Fyns Stifts Landbrugstidende« giver for 1921 kun ganske enkelte Oplysninger om Salg af Tyre.

De jydsk e Kvægavlsforeninger stod i 1921, i Henhold til Meddelelser om »Kvægavlen i Jylland«, med meget dyre Tyre i Forhold til hele det nuværende Prisniveau. Kun 11 pCt. af samtlige Tyre er indkøbt for under 1200 Kr. pr. Stk. mod 61 pCt. i 1917, 94 pCt. 1914 og 97 pCt. i 1911. 16,34 pCt. af de jydsk e Tyre, 23,63 pCt. af de rød e dansk e og 37,30 pCt. af Korthornstyre er indkøbt til 3000 Kr. kontant og derover.

Hvad hele Dyrskuevirksomheden angik, da var denne baade betydelig og omfattende; mange Dyr og mange Mennesker.

Til det jydsk e Ungskue i Hjørring var der imidlertid udeblevet forholdsvis mange af de anmeldte Dyr, særlig af Heste. Vejen var lang og Transporten meget dyr, ja altfor dyr. De gode og bedste Dyr kom dog frem, men der manglede for mange af Middelstanden. Skuet var iøvrigt særdeles godt, særlig for det jydsk e Kvæg og for Hestene. Her solgtes Aarets dyreste jydsk e Tyr, Hvirvelkær Dux, for 6500 Kr. kontant og 5500 Kr. paa Vilkaar. Tyren var tillagt hos *Jens Nielsen*, Hvirvelkærgaard, Als, Østjylland, og solgtes til *Johs. Overgaard*, Stautrup, Kvægavlsforeningen »Jydens Haab« ved Aarhus. Hvirvelkær Dux er Søn af Stautrup Als, Stbg. Nr. 2147, tillagt i Stautrup, og en ret fremragende Tyreproducer.

Baade Sjælland og Fyn holdt i 1921 store Fællesskuer, henholdsvis i Holbæk og Odense, med udmærket Tilslutning. Holbækskuet var stort og interessant for baade Kvægets og Hestenes Vedkommende. For Kvægets Vedkommende var Tilslutningen meget god, og for Hestenes Vedkommende var de fra De samvirkende jydsk e

Hesteavlsforeninger udstillede Hingste og Hopper en stor Attraktion for Skuet.

I Odense, hvor der samtidig med Fællesskuet var Statsskue, var det en stor og fortrinlig Samling rødt dansk Malkekvæg baade af Tyre, men især af Køer, der her blev præsenteret og vidnede om den fynske Kvægavls fremskudte Stade. Men mon det dog ikke vilde være i Avlens og dermed i Fynboernes egen Interesse, om man paa Fællesskuet ved Bedømmelsen af Tyrene omgikkes Prædikater: 1. Præmie med lidt større Varsomhed end Tilfældet er. Jydske Opdrættere, af hvilke adskillige jo er de fynske Opdrætteres gode Kunder, var noget desorienteret ved de mange, ret forskellige, Indehavere af 1. Præmier, og Resultatet af Præmieringen af de 3 Aars Tyre paa Statsskuet i 1921 stod just ikke heller i noget særlig godt Forhold til Præmieringen af ældste Hold Tyre paa Fællesskuet i 1920.

F a a r e h o l d e t er i stadig Nedgang. Bestanden var i Juli 1921 kun 484,000 Stkr. mod 515,000 i 1914, en Nedgang paa 31,000 eller 6 pCt. Mens der er Fremgang i Antallet af Faar paa Øerne fra 1914 til 1920 paa ca. 7000 Stkr., er der en Nedgang fra 1920 til 1921 paa godt 9000 Stkr., eller 8,9 pCt., mens Tilbagegangen i Jylland (de sønderjydske Landsdele ikke medregnet) kun er 2,7 pCt.; for hele Landet er der fra 1920 til 1921 en Nedgang paa 4 pCt. Interessen for at forbedre Faareavlen synes dog i mange Kredse at være lige levende, og der er handlet livligt med Avlsdyr, om end til nedadgaaende Priser; der er dog betalt over 250 Kr. for rigtig gode Gimmerlam faldne efter en 1. Kl. indført engelsk Oxforddowns Vædder, og for 2 Vædder- og 7 Gimmerlam fra samme Opdrætter opnaaedes en samlet Pris af 3575 Kroner.

Ogsaa i 1921 har Mund- og Klovesygen hærget vore Kvægbesætninger, men med Undtagelse af Aarets første Maaneder dog kun i forholdsvis ringe Grad. Ellers har Sundhedstilstanden i det hele og store været upaaklagelig.

Proprietær C. Grut-Hansen.

Proprietær *Grut-Hansen*, Kollerkolle, afgang ved Døden den 30. Maj d. A. Det var en god dansk Mand, som dermed blev kaldt bort, en Mand, som ved sit personlige Arbejde i Hjemmet og i det offentlige Livs Tjeneste har bidraget meget til at højne det danske Landbrug og dets Anseelse baade hjemme og ude.

Grut-Hansen blev født den 29. Oktober 1867. Han tilhørte en af Landets kendte Slægter, en Slægt, som har fostret mange betydelige Mænd i forskellige Samfundsstillinger. Faderen var den ansete Storkøbmand, Etatsraad *H. P. Hansen*, Moderen var af engelsk Oprindelse. Det var et rigt og godt Hjem, hvor mange gode Interesser plejedes, et Hjem, hvor Alvor, Virketrang og Pligt troskab vurderedes højt. Grut-Hansen prægedes stærkt af denne Hjemmets Aand, han kunde ikke ligge paa den lade Side, men maatte arbejde mod de Maal, som han satte sig, han var energisk, viljestærk og dertil redelig i al sin Færd. Han var ikke som Folk er flest, men meget selvstændig i sin Tankegang og satte sig høje Maal.

Han var Student, men vilde være Landmand og blev det ogsaa. Den teoretiske Undervisning fik han i Kaptajn *la Cours* Tid paa Lyngby Landbo-skole. Og praktisk Landbrug lærte han paa Fyn hos forskellige dygtige og ansete Landmænd. En Tid var Grut-Hansen Forvalter paa Anhof hos Forpagter *Willumsen*, som med Beundring saa den Energi, hvormed den unge Mand kastede sig ind i Arbejdet for at uddybe sine agrariske Kundskaber.

Allerede i sit 25. Aar overtog Grut-Hansen den smukke Ejendom Kollekolle, som er beliggende i en af Landets skønneste Egne, lige ved Furesøen, knap 18 Kilometer fjernet fra Hovedstaden. Her udførte han sin Manddoms Gerning, og her satte han sig det Minde, som vil bevare hans Navn til fjerne Tider. Gaarden kom i god Drift, praktiske Landbrugsbygninger rejstes i god Harmoni med de smukke Omgivelser omkring det gamle hyggelige, men ikke særlig imponerende Stuehus med den dejlige Park. Det var dog særlig Kvægavlen, som havde Grut-Hansens Interesse, det er Kollekolle-Stammen, som nu er kendt og anset langt ud over Landets Grænser, der blev hans Mesterværk.

Det var en almindelig sammenkøbt Besætning, som Grut Hansen overtog. Den tilfredsstillende ham ikke. Maalet stilledes straks paa Stammedannelse. Stamkøer af god Afstamning fra flere af de kendte fynske Besætninger blev anskaffet og dertil Tyre, som efter Datidens Begreber maatte antages at kunne give godt Afkom. Den bedste Pleje for voksne og unge anlagdes samtidig. Men Tiden var fordringsfuld, Maalet for den røde danske Malkerace ændredes noget eller skærpedes. Man fordrerede fremdeles store, harmonisk byggede Køer med stor Mælkeydelse, men dette var ikke længere tilstrækkeligt, Mælken skulde tillige være fed. Man kom ind i Kontrolforeningernes Periode. Grut-Hansen indsaa det berettigede i disse Fordringer til Racen og indstillede øjeblikkeligt Arbejdet paa at tilfredsstille dem, Kollekolle-Stammen skulde give fed Mælk. Alle Sejl sattes til for at naa dette

Maal. Et Par gode Medhjælpere fik Proprietæren i Tyrene Dan og Hermod. Intet er jo fuldkomment i denne Verden, Kollekolle-Stammen heller ikke. Men den be-
staar gennemgaaende af store, velbyggede Køer, som gi-
ver megen og fed Mælk. Og det er en af de mest ansete
Kvægstammer i Landet. Ved De samvirkende sjælland-
ske Landboforeningers Konkurrence mellem hele Kvæg-
hold, som afsluttedes i Aaret 1913, tildeltes der da ogsaa
Grut-Hansen en Guldmedaille for hans gode Kvægstamme.

Det var en høj og smuk Anerkendelse ved Siden af
de mange Præmier, blandt hvilke et stort Antal Æres-
præmier fra Skuerne i Amtet og endnu større Skuer.

Kollekoll-Stammen har da ogsaa et godt Navn ude
blandt Landboerne i det røde danske Malkekvægs Op-
land. En Mangfoldighed af Tyre er solgt fra Kollekolle,
særlig til Sjælland, men ogsaa til andre Landsdele.

Og paa denne Maade som Opdrætter ved Spredning
af gode Stamtyre, hvis Efterkommere tælles i tusindvis,
kom Grut-Hansen til at gøre Gavn for sit Land i en Ud-
strækning, som er meget betydelig.

Men ogsaa paa anden Maade virkede Grut-Hansen
som en af Landets bedste Sønner. Kollekolle stod aaben
for Besøg saavel for Landets Børn som for Udlændinge.
Mange danske Landmænd har besøgt Kollekolle for at
lære noget. Og en Mængde Udlændinge har paa Kolle-
koll dannet sig deres Forestilling om den røde danske
Malkerace. Paa Kollekolle ligger en Bog, hvor mange
berømte Udlændinge og mange Selskaber fra Ind- og Ud-
land har indskrevet deres Navne. Et større Selskab af
engelske Landmænd lod Grut-Hansen hente i sin Baad i
Lyngby. Derfra førtes de over Fursøen til den smukke
Landingsplads ved Kollekolle. Grut-Hansen var en hyg-
gelig Vært for sin Gæster og en vidunderlig Vejleder, naar
disse fulgte ham ud til den gode Besætning i Staldene
eller paa Marken. Han kendte hvert Dyr og deres ind-
byrdes Slægtskabsforhold. Hvert Individ i hans Hjord
havde sin Historie.

At Grut-Hansen har stiftet stor Gavn for det danske Landbrug ved at aabne Kollekolles Porte for Landets egne og for Landets Gæster, er uden for al Tvivl.

Grut-Hansens Betydning for det danske Landbrug er dog ikke hermed udtømt. Ogsaa paa anden Maade kom hans Dygtighed og Virketrang Landet til Gode. Saaledes var Grut-Hansen i mange Aar Formand for Københavns Amts Landboforening samt Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift. Han var endvidere Medlem af Det kongelige danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad, og Selskabet havde et højt skattet Lærested paa Kollekolle. Han var Medlem af den sjællandske Statstyreskuekommission, og sidst, men ikke mindst, Medstifter og Medlem i Bestyrelsen af den sjællandske Opdrætterforening.

Ogsaa hans egen Kommune drog Nytte af hans alsidige Kundskaber og hans gode Evner som Administrator. I mange Aar indtog Grut-Hansen Stillingen som Formand for Værløse Sogneraad.

Under Højtideligheden paa Kollekolle, inden Grut-Hansen førtes til sit sidste Hvilested i Familiebegravelsen paa Holmens Kirkegaard, fremkom der talrige Beviser paa den Agtelse og Hengivenhed, som Sognets Beboere nærrede for den Afdøde. Grut-Hansen bliver savnet dér som mange andre Steder.

Ære være hans Minde!

Peter Aug. Mørkeberg.

Johannes P. Leegaard.

Det var »et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord«, der afsluttedes ved Inspektør *Leegaards* Død den 24. Juni. Et jævnt Liv, thi det forløb uden store Omskiftelser, et virksomt Liv, der var optaget af fremragende dygtigt Arbejde, derfor ogsaa et »muntert« Liv, saaledes som det som Regel former sig for den, der gør Fyldest i sit Kald og nyder sine Med-

borgeres Agtelse og Tillid.

Leegaard var runden af gammel jysk Bondeæt. Han fødtes 1845 i Bested ved Thisted som Søn af Gaardmand *P. Nielsen Leegaard*, fik sin første Uddannelse paa Faderens Gaard, blev Højskoleelev, tog Landbrugseksamen 1873, var et Aarstid beskæftiget ved Jernbaneanlæg, lærte Mejeribrug, (bl. a. hos Fru *Hanne Nielsen*, Øverød), virkede som Mejeriassistent og Konsulent, knyttedes 1878 til Docent *Fjords* fulde Tilfredshed til hans Mejeri- og Centrifugeforsøg, overtog 1886 ved *N. Buus'* Død Stillingen som Inspektør paa Rosvang og forblev her til 1918, da Gaarden blev solgt og han flyttede til en Villa ved

Ladelund Landbrugsskole, hvis Forstander er gift med en Datter af ham.

Leegaard var altsaa i en Menneskealder knyttet til Rosvang, og her var det, den Virksomhed udførtes, der stillede ham i Rækken af vore dygtigste praktiske Landmænd. Udtørringen af den ca. 1500 Tdr. Ld. (ca. 850 ha) store Sjørring Sø fandt Sted i Aarene 1858—66, den var begyndt af Kaptajn *Jagd* og forestodes af Landhusholdningsselskabets senere Sekretær Ingeniør *Hannemann*. Buus tiltraadte 1867 Inspektørstillingen ved »Sjørring Sø«, hvis Bund endnu ikke var tør, men efterhaanden forvandlede Arealet til frodige Engdrag, og Rosvang voksede frem som en Mønstergaard. Der indførtes en rationel Frøavl af Alm. Rapgræs og Eng-Rævehale, der enkelte Aar kunde give en Bruttoindtægt af over 50,000 Kr., og hvorved der fremkom en ogsaa i Udlandet stærkt søgt Vare. Ogsaa paa Kvæg- og Mejeribrugets Omraader udførtes der paa Gaarden et fremragende dygtigt Arbejde af meget stor Betydning. Buus' Virksomhed paa Rosvang var kendt over hele Landet, og Arven var tung at løfte efter ham, men Leegaard formaaede det. Han tog, i Modsætning til Buus, kun lidt Del i det offentlige Liv, han fulgte, bevidst eller ubevidst, *Goethes* Ord: »nur in der Begrenzung zeigt sich erst der Meister«, og levende interesseret som han var for alt indenfor Landbruget, særlig hvad det kulturtekniske angaar, i Besiddelse af betydelige tekniske Evner, nøgtern og kritisk vejende det nye, som brød frem, men ikke bange for at gribe til, naar det var rigtigt, førte han Udviklingen paa Rosvang videre i Buus' Spor, Gaardens Udbytte blev mere end fordoblet, han forbedrede Bygningerne eller opførte nye, anlagde ordentlige Veje, forøgede Besætningen og dens Ydelse, saa der ved hans Fratrædelse var foruden Ungkvæg en Kobesætning paa over 300 Malkekøer med et gennemsnitligt aarligt Mælkeudbytte af ca. 3500 kg. Inde og ude herskede en fortrinlig Orden, hvert Aar kom der mange Besøgende for at se og lære, og Ros-

vang var et stærkt søgt Lærested, saaledes havde Landhusholdningsselskabet baade under Buus og Leegaard mange Lærlinge anbragte der.

Som fremhævet deltog Leegaard kun lidt i det offentlige Liv. Han var i sin Tid Formand for Thisted Amts Ulykkesforsikring og Mejeriforening samt Medlem af nogle Bestyrelser for lokale Andelsselskaber, og ved sin Død var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad (siden 1886) og af Bestyrelsen for Foreningen af danske Landbrugskandidater. Selskabet havde valgt ham til Medlem af sit Belønningsudvalg og paaskønnede i høj Grad det store, altid samvittighedsfulde og grundige Arbejde han — som iøvrigt alle dette Udvalgs andre Medlemmer — udførte ved Undersøgelsen og Beskrivelsen af de Husmandslodder, som de til Modtagelsen af Selskabets Sølvbægre indstillede drev.

Af praktiske Landmænd er der vistnok kun faa, der er saa belæste som Leegaard var det, specielt paa naturvidenskabelige Omraader. Hans levende Kundskabstrang var sikkert født af hans grundige og redelige Natur, der ikke kunde nøjes med overfladisk Besked, men selv maatte trænge ind i de forskellige Problemer. Selv overfor filosofiske Emner stod han ikke fremmed.

Leegaard var et sjældent tolerant Menneske, jævn og ligefrem i sin Færd, en stille Mand uden mange Omsvøb, mere hørende efter end talende, men tog han til Orde, hørtes altid hans af Kendskab til Emnet og sund Sans baarne Tale med fortjent Opmærksomhed.

Gaardejer P. Nielsen.

Landhusholdningsselskabet har til sin store Beklagelse i det sidste Par Maaneder mistet ikke færre end 4 Medlemmer af Bestyrelsesraadet: af de ved almindelig Stemmegivning valgte Proprietær *Grut-Hansen* og Inspektør *Leegaard* og af de ved Landboforeningerne valgte Godsforvalter *A. M. Andersen* og den Mand, hvis Navn staar over disse Linier. I

Følge den i Fjor paa Grund af de 4 sønderjyske Amters Indlemmelse i Danmark foretagne Lovændring skal fremtidig Selskabets Bestyrelsesraad forøges med 4 umiddelbart og 4 af Landboforeningerne valgte Medlemmer. Nu vil altsaa efterhaanden 12 nye Medlemmer faa Sæde i Selskabets Bestyrelsesraad.

P. Nielsen, der ejede Nordbygaard ved Daugaard Station, skal have haft en udpræget Ordenssans, der gjorde sig gældende i alt, hvad han beskæftigede sig med. Han var en dygtig Landmand og en Handlingens Mand, i Besiddelse af en sund Begavelse, en venlig og imødekommende Optræden, og derfor blev der ogsaa betroet ham en Del offentlige Hvery. Nielsen

var bl. a. fra 1911 til 1921 Formand for Vejle Amts Landboforening og ved sin Død for Hingsteskuekommissionerne for 10. og 11. Distrikt; hans Arbejde i denne Stilling var stort og paaskønnet, og Statskonsulent *Aug. Kjær* har sagt, at han var en af de »førende Mænd« indenfor den jyske Hesteavl. Han valgtes af Landboforeningerne i Vejle Amt 1914 til Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad og var ligeledes Medlem af Selskabets Belønningsudvalg.

Nielsen, der pludselig afgik ved Døden den 3. Juli omtrent 60 Aar gammel, var i Ordets gode Betydning en »jydesindig« Mand. Det laa ham fjærnt at gøre overilede Skridt, vove sig længere frem, end han kunde bunde, han udtalte sig først om en Sag, naar han nøje havde gennemtænkt den, fremsatte da sine Anskuelser klart og jævnt og var altid sine Meninger bekendt, han var urban i Optræden og behagelig i Samarbejde. Hvor han har haft sin Gang, vil han efterlade sig et Savn.

Bernhard Olsen.

Den 17. Juli døde Stifteren af Dansk Folkemuseum *Bernhard Olsen*. Han fødtes i København den 9. September 1836. Det danske Nationalmuseum, hvortil *Rasmus Nyerup* i 1806 lagde Grundplanen, og som i det derefter følgende Hundredeaar gennem *Thomsens*, *Worsaaes*, *Sophus Müllers* o. fl.'s Arbejde udvikledes til en Samling, der paa enestaaende Maade har kastet Lys over Danmarks Historie — særlig dets Kulturhistorie — i Oldtiden og Middelalderen, standser som bekendt ved Tiden for Enevældens Indførelse (1660). Det blev Bernhard Olsens Livsgerning at føre Udviklingen videre fra det Tidspunkt, hvor Nationalmuseets 2den Afdeling standser og op imod vor Tid. I Sverige havde *Arthur Hazelius* i 1872 planlagt det kulturhistoriske Størværk, der benævnes »Nordiska Museet«. Dette var i 1878 udviklet saa vidt, at Hazelius kunde demonstrere det paa Verdensudstillingen i Paris. Ved Studiet af denne Afdeling vakte hos Bernhard Olsen Tanken om her hjemme at skabe en Samling til Belysning af den danske Bondestands Liv i svundne Tider. Sin Tanke forelagde han for den daværende Direktør for de danske historiske Samlinger (senere kaldet Nationalmuseet) Kammerherre *Worsaae*, og under hans Medvirkning lagdes Planen til Dansk Folkemuseum. For Bernhard Olsen var der aldrig langt fra Tanke til Handling. Allerede 1879 grundlagdes

Folkemuseet. Dette Aar foranstaltede Industriforeningen i København en Udstilling, til hvilken der indsamledes en Mængde Genstande fra Bondehjem. Efter indgaaende Forhandlinger mellem B. Olsen, Kmh. Worsaae og Redaktør *Topsøe* (»Dagbladet«) blev det besluttet at erhverve det til Udstillingen tilvejebragte Materiale som Grundlag for et nyt, kulturhistorisk Museum, hvis Ordning og videre Udvikling lagdes i Bernhard Olsens kyndige og virksomme Hænder. Den 8. August 1885 aabnedes Samlingen under Navnet »Dansk Folkemuseum« for Publikum i den samme Bygning, hvor den endnu er anbragt, tæt ved Frihedsstøtten og ved den nuværende Hovedbanegaard. Takket være B. Olsens utrættelige Samlerflid, der fandt uvurderlig Støtte fra Bondestandens og Lærerstandens Side, tilvejebragtes her efterhaanden en overordentlig righoldig Samling, der iøvrigt snart udvidedes til ogsaa at omfatte Borgerstandens daglige Liv, og som tilsammen udgjorde den længe savnede Fortsættelse af Nationalmuseet — fra første Færd selvskrevet til at udgøre en 3die Afdeling under dette [1) Oldtiden, 2) Middelalderen, 3) den nyere Tid]. For at Samlingen paa levende Maade kunde illustrere Folkets Liv, nøjedes B. Olsen — der var Museets selvskrevne Direktør — ikke med at ordne Genstandene efter Alder, Brug, Materiale eller andet System, men han indførte den nye Fremgangsmaade at fremstille Interiører, navnlig Stuer fra forskellige Egne og Samfundslag, med Genstandene anbragt paa deres oprindelige og naturlige Plads.

B. Olsens Planer gik imidlertid videre end til Indsamling af almindelige Museumsgenstande, idet han allerede i Firserne grundede den særlige Afdeling under Folkemuseet, som i de senere Aar maaske har tildraget sig mere Opmærksomhed end selve Hovedsamlingen, nemlig det saakaldte »Frilandsmuseum«. Tanken hermed var at bevare typiske gamle Bygninger, særlig Bondegaarde. Da saadanne af nærliggende Grunde ikke kan ventes bevarede — i hvert Fald ikke i deres oprindelige

Skikkelse — der, hvor de er byggede, maatte de erhverves — ved Køb eller Gave —, nedtages, flyttes og genopføres i en Samling paa et dertil egnet, fredet Sted, hvor de kunde være sikrede for kommende Slægter. Virkeliggørelsen af denne Plan optog i væsentlig Grad Bernhard Olsens sidste 20 Arbejdsaar. Som Hjemsted for sit »Frilandsmuseum« valgte Bernhard Olsen et Areal paa 15 Tønder Land ved Lyngby. Det var afgørende for dette Valg, at der paa dette Sted i Forvejen fandtes en Række Virksomheder, der hver paa sin Vis virkede i Landbooplysningens Tjeneste: Landbrugsmuseet, Grundtvigs Højskole, Landboskolen, Statens Forsøgsstation m. v., samt at Stedet var let tilgængeligt fra Hovedstaden og dog laa ude i den frie Natur og i naturskønne Omgivelser.

1901 aabnedes Frilandsmuseet for Publikum. Der var da tilvejebragt en meget karakteristisk Bondegaard (bygget 1685) fra Husumegnen, en Dobbeltgaard fra Skaane, men bygget i Overensstemmelse med en i det nuværende Danmark samtidig (17. Aarh.) benyttet Bygge- maade, samt et Par mindre Huse. I de forløbne Aar er Frilandsmuseet vokset til en hel lille Landsby, og en videre Udvikling er planlagt. Ejendommeligt for B. Olsen var det, at han ikke nøjedes med netop at faa disse interessante gamle Gaarde bevaret, men at det samtidig var ham magtpaaliggende at skabe smukke og tiltalende Omgivelser omkring dem. Skønne Rosenhaver, gammeldags Lavendel- og Buksbombække, grønne Plæner og smukt anlagte Gange pryder derfor Stedet til megen Glæde for de mange Besøgende.

Gennem et langt Livs utrættet og uegennyttigt Arbejde har Bernhard Olsen ydet et Bidrag som ingen anden til anskuelig Belysning af den danske Bonde- og Borgerstands daglige Liv, og udfoldet en Livsgerning, der vil mindes til sene Tider. Da hans Livsaften skønnedes at stunde til, var det ham en stor Beroligelse at vide sit Værk sikret for Fremtiden paa den Maade, at saavel Folkemuseet som Frilandsafdelingen indgik som et Led

i Nationalmuseet, hvis ledende Mænd sikkert vil bygge videre paa den udmærkede Grund, som Bernhard Olsen har lagt.

Det bør endnu tilføjes, at Bernhard Olsen ikke var ensidig Samler og »Museumsmand«. Han havde et aabent Øje for Tilværelsens mangeartede Fremtoninger. Og han var en varmhjertet dansk Mand. Dette udtales smukt i en af højt ansete Mænd underskrevet Hyldestadresse, der blev ham overrakt paa Folkemuseets 25. Aars Jubilæumsdag: »Det Størværk, som her er udført, bunder i Kærlighed til vort Fædreland og Tro paa dets Fremtid. Dansk Folkemuseum er et Udslag af Trang til Genrejsning efter Tab og trange Tider. Lykkelig den, der paa slig Vis har udløst en af sit Folks bedste Tanker«.

K. Hansen.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921.

IV.

Beretning fra Statskonsulent Th. J. Brask.

I alt har jeg i 1921 været paa Rejse i 249 Dage og har saaledes Aaret igennem været meget optaget. Mit Arbejde har formet sig i Hovedsagen som i tidligere Aar og har væsentligst gaaet ud paa at søge Mælkeriprodukternes Kvalitet opretholdt eller forbedret.

Smørrets Kvalitet har gennemgaaende været god; men vi har dog endnu flere Undtagelser herfra end strengt nødvendigt for at faa Reglen bekræftet. Det synes som om Smørfejlen »oljet«, der i en Aarrække nærmest var i Tiltagen og især var fremtrædende i Krigsaarene, nu igen er noget i Tilbagegang. Det samme kan desværre ikke siges om Fejlen »sur« eller »ostesur«, der er en meget almindelig og ubehagelig Sommergæst. Denne Fejl har sin Højsæson i Maanederne August til Oktober; men det forekommer mig, at den i de senere Aar i højere Grad end tidligere ogsaa har været fremme i Foraars- og Sommermaanederne. Den er nu ubetinget den værste af vore Smørfejl, og meget vilde være vundet, hvis man kunde komme dertil, at den kunde undgaas. For at muliggøre dette vil det være nødvendigt i langt højere Grad end hidtil praktiseret, at faa Smørret underkastet en Holdbarhedsbedømmelse. Der bliver nu bedømt meget af det danske Smør paa Eksportørernes Lagre; men desværre

foregaar denne Bedømmelse altfor ofte paa den Maade, at det er frisk eller forholdsvis frisk Smør, der bedømmes, og man faar da ikke det rette Billede frem af Smørrets Holdbarhed. Sagen er nemlig den, at meget af det sure Smør er fint, saa længe det er frisk. Det er Holdbarheden, det kniber med, og dette Forhold bliver man kun klar over, hvis Smørret bedømmes ca. 14 Dage gammelt eller ældre.

I Sommertiden var Mug paa Smørret en ret ofte forekommende Fejl. Jeg tror dog ikke, at der er nogen særlig Grund til Ængstelse i den Anledning, da jeg antager, at Aarsagen ligger lige for og er af forbigaaende Natur, idet den maa søges i den mangelfulde Afkøling af Smørret under dettes Henstand paa Mejerierne. Vinteren 1921 var nemlig i Lighed med sin nærmeste Forgænger saa mild, at saa godt som ingen Mejerier fik samlet Is. Som Følge heraf havde de Mejerier, som ikke har Kølemaskine, intet Kølerum til Opbevaring af Smørret. En Del af dem købte ganske vist Is fra Norge eller fra Fryseværk; men da denne Is var dyr — ca. 40 Kr. pr. Ton — købte de fleste ikke mere end strengt nødvendigt til Brug ved Smørrets Fremstilling. Kølerummene blev paa den Maade et daarligt Opbevaringssted for Smørret. Deres Indretning hindrer som Regel Udluftning, der normalt skal ske ved Luftens Cirkulation mellem Isrum og Kølerum, og Resultatet blev saa let, at Rummet i Stedet for at være koldt og tørt blev fugtigt og befængt med Skimmel.

Jeg havde Indtryk af, at Efteraarets Klager over Roesmag i Smørret i 1921 lød oftere og kraftigere end sædvanlig. Hvorvidt dette var berettiget, tør jeg ikke udtale mig om med Bestemthed; men jeg synes der er en Del, som taler for Rigtigheden heraf. Mange Steder i Landet var Høavlne ringe, og meget af Høet blev opfodret allerede i Sommertiden, da Græsningen paa Grund af Tørken svigtede. Brugte man saadanne Steder Roer med Blade i sædvanlig Udstrækning uden at kunne give Tilskud af Hø og samtidig sparede paa Kraftfoderet, der var dyrt,

maa det have knebet med at holde Køernes Fordøjelse i Orden. Under saadanne Forhold skal Roesmagen nok gøre sig gældende, og det kan vise sig umuligt selv ved nok saa omhyggeligt Arbejde paa Mejerierne at raade Bod paa den skete Skade.

Der ytres af og til Tvivl om, at Fodringen kan øve Indflydelse paa Smørrets Kvalitet under Nutidens fremskredne Teknik. Her synes jeg man aarlig har et fyldestgørende Bevis for, at det ikke gaar an paa dette Omraade at lade 7 og 5 være lige. Hvorfor skulde vi ellers hvert Aar have Smør med Roesmag?

Syrningsanlægene for Skummetmælk, der i Krigsaarene med den ringe Mælkemængde nogle Steder var sat ud af Virksomhed, er nu som Regel taget i Brug igen, mange Steder i fuld Udstrækning og somme Steder under saadanne Forhold, at Efterspørgslen efter syrnet Mælk ikke al Tid kan tilfredsstilles.

Jeg har i Aarets Løb besøgt 50 Mejerier. Mejeribesøgene har været foranlediget f. Eks. af tilstedeværende Smørfejl, Planer om Omlavning ved Bygninger eller Maskinanlæg, Afholdelse af Foredrag eller Tilstedeværelse af for højt Vandindhold i Smørret. Det sidstnævnte Forhold forvoldte i Sommer- og Efteraarstiden ret mange Steder Vanskeligheder, som Regel foraarsaget af Mangel paa Afkølingsmateriale.

Af Foredrag har jeg i 1921 holdt 13 om forskellige Mælkeribruget vedrørende Emner. Ved de store provinssielle Mejeriudstillinger i Randers og Odense talte jeg om det udstillede Smør, og ved »Dansk Mejeristforening«s Delegeretmøde talte jeg om Smørfejl.

Som Dommer har jeg fungeret ved Forsøgslaboratoriets lovbefalede Smørbedømmelser, de provinssielle Mejeriudstillinger, Bøtteudstillinger i sædvanligt Omfang, 1 Forsøgsostestilling, Mejerifondets Ostelagerbedømmelser og mange Holdbarhedsbedømmelser paa forskellige Smørfirmaers Lagre.

Efter Indbydelse har jeg overværet en Del Møder,

f. Eks. Landbodelegeretmøderne paa Fyn og i Jylland, Delegeretmøder i Dansk Mejeristforening, Mejeriernes Fællesorganisation og jydsk Mejeriforeninger, det alm. Konsulentmøde og en Del mindre Møder og Udvalgsmøder.

Som Fællescensor var jeg tilstede ved Afgangsprøven for Mejerister paa Mælkeriskolerne Dalum, Ladelund og Ribe.

Min Korrespondance pr. Brev og Telefon har været i Tiltagende. Iøvrigt har jeg af skriftligt Arbejde produceret forskellige Artikler til Dag- og Ugeblade samt den i Tidsskrift for Landøkonomi Side 205 offentliggjorte Beretning om Mælkeribruget i Danmark i 1921, hvortil jeg iøvrigt tillader mig at henvise.

V.

Beretning fra Statskonsulent Anton Christensen.

I Indberetningen for 1920 meddeltes, at der som Helhed var ringe Afsætning af Landbrugsmaskiner; dette gælder ogsaa om Aaret 1921, og de danske Landbrugsmaskinfabrikker havde et trangt Aar — enkelte har endogsaa maattet standse Virksomheden.

I Egne, hvor der indlægges Elektricitet, er der anskaffet en Del Selvrensere og Kværne, men af de egentlige Jordbrugsredskaber og Markmaskiner har man været tilbageholden med Nyanskaffelser.

Maskinimportørerne har selvfølgelig ogsaa gennemgaaende haft en ringe Omsætning.

Interessen for Motorpløve og Tractorer kulminerede i 1919, den kølnede i 1920 og er ikke bleven varmere i 1921. Men Aaret havde dog ogsaa sin Kæphest inden for Maskinvæsenet, og det er M a l k e m a s k i n e r n e. 1908—10 var der nogen Interesse for Maskinmalkning, og der installeredes i disse Aar en Del Anlæg omkring i Landet. Man var dog flere Steder utilfreds med

Maskinmalkningen, og da det under Krigen blev vanskeligt at faa godt Gummi til Malkemaskinerne, blev disse kun holdt i Gang paa faa Ejendomme. 1920 fik man atter Interesse for Malkemaskinerne; denne Interesse øgedes betydeligt i 1921 og resulterede i, at der mod Slutningen af Aaret var ca. 400 Malkemaskinanlæg i Danmark; af disse er de tre Fjerdedele i Jylland, og navnlig findes der forholdsvis mange Anlæg i det østlige Jylland mellem Vejle og Randers. Efter Anmodning fra Forsøgslaboratoriet har jeg bistaaet en Smule ved de Malkemaskinsøg, som Laboratoriet foretog i 1921, og om hvilke der er gjort Rede i 108. Beretning fra Forsøgslaboratoriet samt i Tidsskrift for Landøkonomi 1922, S. 113—124 og S. 176—190.

Det er dog kun en ubetydelig Del af Forsøgene, jeg har beskæftiget mig med, og min Indsigt i Malkemaskiner er for ringe til, at jeg kan yde noget værdifuldt Bidrag paa dette Omraade.

I Aarets Løb har jeg været beskæftiget med nogle Enkelt- og Nyhedsprøver, f. Eks. med den amerikanske Bæltetractor »Bates steel mule«, der er prøvet paa Store Vildmose, hvor den bugserede en meget stor Moseplov, og paa Statens Gaarde ved Hillerød, hvor den gik med en almindelig trefuret Tractorplov; den har arbejdet tilfredsstillende.

Vildmosekommissionen anskaffede i Foraaret 1921 en stor Motorfræser fra *Heinrich Lanz*, Mannheim.

Fræsere blev prøvet i Store Vildmose, hvor den i Sommerens Løb fræsede et betydeligt Areal, det er en af de Enkeltmaskiner, som har vakt mest Opmærksomhed her i Landet.

En anden Form af et Motorkultiveringsapparat er i Aarets Løb udgaaet fra *Chr. Andersens* Maskinfabrik, Holbæk. Det er en Kultivator kombineret med en hurtiggaaende Knivtromle, som trækkes af en lille Tractor og færdigbehandler Jorden til Saaning ved en Overgang.

Hyllebergs Patentkartoffeloptager, som fremkom for 2—3 Aar siden, er i Tidens Løb undergaaet nogle Ændringer og var ved en Prøve i Efteraaret 1921 fremkommen i en Skikkelse, saa den fører Kartoflerne op i en medfølgende Vogn. Maskinen har vakt en Del Opmærksomhed i Jylland, hvor adskillige er i Brug.

Nogle Forbedringer i Udkastemaskinernes Styring og Dybderegulering er foretaget med Perfekt, som er konstrueret af Gaardejer *J. P. Knudsen*, Grindløse pr. Jullerup. Der er prøvet et tysk dobbeltrensende Tærskværk, anmeldt af Landbrugsmaskin-Kompagniet, et nyt Radrenskværk »Triumf«, samt en Kunststenskværn fra *Smidt & Sønner*, Tved ved Kolding. Desuden er der foretaget Sammenligningsprøve mellem en tofuret Fraugdeplov og en Oliver tofuret Plov, begge til Tractorer.

En Ajlenedfælder, der har vakt en Del Opmærksomhed i Tyskland, blev prøvet i Forsommeren 1921 paa Landbohøjskolen og paa Statens Forsøgsstation ved Lyngby.

Om disse Enkelt- og Nyhedsprøver er der gjort Rede i 27. Beretning fra Statens Redskabsudvalg.

I Slutningen af 1921 begyndte paa Landbohøjskolen under betydelig Tilslutning en Hovedprøve med Kværne. Prøven iværksattes efter Anmodning fra nogle Husmands- og Landboforeninger.

Efter Anmodning fra det islandske Landbrugselskab var jeg i Sommeren 1921 paa Island for at bistaa ved Ordningen af en Landbrugsudstilling samt ved Afholdelse af nogle Redskabsprøver. Jeg mødte megen Venlighed og Imødekommenhed, og Samarbejdet med Islænderne var som Helhed godt. I Ugeskrift for Landmænd 1921, S. 473—74, har jeg givet en kort Oversigt over Landbrugsudstillingen i Reykjavik. Mine Indtryk fra det islandske Landbrug har jeg bl. a. Steder medelt i et Foredrag i Odense og Omegns Landboforening, gengivet i »Fyns Stifts Landbrugstidende« 1921,

Nr. 45 og 46, samt i Det kgl. danske Landhusholdnings-selskab (optaget i Tidsskrift for Landøkonomi 1922, S. 261—291).

I Slutningen af September var jeg nogle Dage i Shrawardine i Nærheden af Shrewsbury for at overvære en Konkurrence-Prøve med forskellige Jordbearbejdnings-redskaber til Motorkraft. I »Vort Landbrug« for 1922, Nr. 4, S. 56, har jeg givet en kort Omtale af denne Prøve.

Mellem Aar og Dag faar jeg Besøg af adskillige Opfindere, som forelægger deres Idéer og søger Oplysning om, hvorledes de kan faa Idéerne omsatte i brugelige Maskiner. Som oftest savner Opfinderne Kapital, og Maskinfabrikanterne er i disse Aar selvfølgelig utilbøjelige til at sætte Penge i nye, usikre Opfindelser; det er derfor meget vanskeligt at faa nye Idéer vedrørende Landbrugsmaski-nerne ført ud i Livet og prøvet i Praksis.

Der savnes et Fond, hvorfra en sagkyndig og upar-tisk Komité kan anvise Midler til Realisation af Opfindel-ser, som efter Komitéens Mening indeholder gode Tanker.

Den almindelig Konsulentvirksomhed med Hensyn til Korrespondance, Konference, Deltagelse i Møder, Afholdelse af Foredrag er gaaet omtrent som i de foregaa-ende Aar; desuden har jeg bistaet ved enkelte Landbrugs-kursus samt Demonstrationer omkring i Landboforenin-gerne.

Dels som Følge af Optagethed med Prøvearbejder og dels fordi der ikke raades over Midler og Medhjælp, har jeg med Beklagelse maattet afslaa adskillige Anmod-ninger om at bistaa ved Kursus, Forevisninger o. lign.

Den litterære Virksomhed er omtrent af samme Art og Omfang som tidligere Aar; foruden Prøveberetninger har jeg affattet nogle Oversigter og Artikler til Fagblade, Tidsskrifter, Aarbøger, Leksikaer m. m.

Nye Medlemmer

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab,

optagne i Juni Maaned 1922.

Selskabets Bestyrelse har optaget følgende som Medlemmer af Selskabet. Hvor intet andet er anført, er Vedkommende indmeldt ved Sekretariatet.

1. Ingeniørkaptajn *K. Prytz*, Hølgersvej 8, Charlottenlund.
2. Forvalter *Lars Peter Fabricius*, Møltrup pr. Vildbjerg, ved Forpagter *Selchau Hansen*, Alslevgaard.
3. Assistent, Landbrugskandidat *N. Aage Hansen*, Fjords Allé 1, København V., ved Professor *Bøggild*.
4. Inspektør *N. Brink*, Sandholt Avlsgaard pr. Vesterhæsing, ved Sekretær *Ivar Dokken*.
5. Cand. phil. *Jens Juel*, Krabbesholm pr. Roskilde, ved Kammerherre *Juel*, Mejlgaard.
6. Hr. *Einar Obel*, Pabst Stock Farm, Oconomowoc, Wiscounsins, U. S. A., ved Proprietær *Willumsen*, Anhof.
7. Professor ved Landbohøjskolen *Söncke A. Knudsen*, Vodroffsvej 49, København V., ved Professor *Bøggild*.
8. Overretssagfører *L. Tønnes Pedersen*, Egholm Skovgaard, Sæby pr. Roskilde.
9. Forpagter *K. Lassen*, Lindholm pr. Roskilde, ved Kammerherre *Juel*, Mejlgaard.
10. Maskinfabrikant *A. Mandrup*, Roskilde.
11. Bestyrer *Poul Poulsen*, Dyrehavegaard pr. Klampenborg.

Mindre Meddelelser.

† **Godsforvalter A. M. Andersen**, Gjerrild Søgaard, afgik ved Døden den 9. Juni, 63 Aar gammel. Den Afdøde ejede i mange Aar Trustrupgaard, var i en Aarrække Administrator for Katholm Gods og blev 1908 Godsforvalter for Stamhuset Benzon. Hr Andersen tog virksom Del i det offentlige Liv, han var saaledes fra 1912—21 Formand for Grenaa Landboforening og for Djurslands samvirkende Landboforeninger. Ved Landhusholdningsselskabets Generalforsamling i December 1921 blev han af de Landboforeninger i Randers Amt, der er Medlemmer af Selskabet, indvalgt i dettes Bestyrelsesraad, men naaede ikke at deltage i noget af Raadets Møder. Den Afdøde skildres af Folk, som har kendt ham, som en klog, meget arbejdsom Mand, der var i Besiddelse af en stærk Vilje til at fremme, hvad der særlig laa ham paa Sinde.

Præmiering af Husmandsbrug. I Fundatsen for det under Landhusholdningsselskabet i 1914 henlagte »*Brødr. Bendix*' Jubilæumslegat« hedder det, at Legatrenten subsidært kan uddeles som Præmie for veldrevne mindre Landbrug. Dette har fundet Sted i Aar, idet Selskabet har uddelt 1000 Kr. af Legatrenten til saadanne Landbrug. Selskabet tilskrev de samvirkende Husmandsforeninger i Nørrejylland og Sønderjylland, paa Sjælland, Fyn og Lolland-Falster og anmodede dem om at udpege nogle veldrevne Husmandsbrug, som de kunde ønske hver tildelt en Præmie paa 100 Kr. samt et Hædersdiplom.

Foreningerne paatog sig beredvilligt dette Hverv, og følgende har hver faaet Diplom og Pengepræmie tilstillet, idet denne dog (i Henhold til Husmandsforeningernes Henstilling) for de 2 Sønderjyders Vedkommende blev delt i 2 Dele à 50 Kr.: Husmand *Lars Jørgen Larsen*, Tinggyden pr. Assens, Hmd. *Frits Jensen*, Tryggelev pr. Tryggelev, Hmd. *Ducinus Sørensen*, Ravnsvad pr. Ikast, Hmd. *Anton M. Renberg*, Tøvind pr. Erslev (Mors), Hmd. *S. P. Christensens* Enke, Sjørsløv pr. Sjørsløv, Hmd. *Ole Bennedsen*, Spandet pr. Arnum, Hmd. *H. Chr. Hansen*, Lange-lund pr. Agerskov, Hmd. og *Bødker Lund*, Storkemark pr. Søllested, Hmd. *Søren Hansen*, Stolpehusene pr. Haarlev, Parcellist *Hans Jacob Christiansen*, Ølse-magle pr. Køge, og Parcellist *Hans P. Sørensen*, Haarlev Præste-mark pr. Haarlev.

Statskontrollerede Produktioner i 1921. Spiritus. Produktionen heraf var i Fjort 4,4 Mill. Liter à 100 pCt. mod 3,4 Mill. l i 1920, 4,5 Mill. l i 1919, 3,3 Mill. i 1918 og 14,3 Mill. i Gennemsnit af Aarene 1911—15. Af Produktionen denature-redes 2,6 Mill. l i 1921. Ligesom i 1920 fik Fabrikerne i Fjor Ret til at bringe 300,000 Flasker Brændevin pr. Maaned i Han-delen her i Landet, hvilket svarer til 1,2 Mill. l Spiritus à 100 pCt. Naar hertil lægges det tilladte Salg af indført Spirituosa som Cognac, Whisky, Likør m. m., kan det samlede person-lige Forbrug pr. Individ anslaaes til 1,1 l mod 2 l i 1920, 1,2 l i 1919, 0,4 l i 1918, 2,6 l i 1917, 8,7 l i 1916 og 11 l i 1911.

Øl. Produktionen af stærkt Øl (Pilsner, Lagerøl og Por-ter) var i 1921 1,5 Mill. hl mod 1,6 Mill. hl i Fjor, det vil sige, at disse 2 Aar staar med en større aarlig Produktion end noget foregaaende Aar. Af svagt Øl var Produktionen, der i en Aarrække stadig har været aftagende, 0,9 Mill. hl i 1921. Af Raastoffer anvendtes i Fjor ca. 28,089 t Bygmalt, 3358 t Majs, 1063 t Ris, 1699 t Sukker og 418 t Humle.

Det samlede Forbrug af ren Alkohol i Form af Spiritus, Øl og Vin kan for Aaret 1921 og de nærmest foregaaende Aar anslaaes til pr. Indbygger:

1921.....	2.5 l	1917.....	3.1 l
1920.....	2.8 -	1916.....	6.5 -
1919.....	2.3 -	1911—15 gennemsnitl...	6.5 -
1918.....	1.5 -		

Sukker. Den samlede Produktion paa vore 9 Sukkerfabriker var 141,3 Mill. kg i 1921 mod 152,7 Mill. kg Aaret før, 135,2 Mill. kg i 1919, 141,3 Mill. kg i 1918 og 162,4 Mill. kg i 1913, i hvilket Aar Produktionen naaede sit Maksimum. — I Løbet af 1921 afvikledes Sukkerrationeringen fra 1. Oktober at regne, medens det bestaaende Forbud mod Indførsel af Sukker bortfaldt fra 1. November. Indførselen til Forbrug her i Landet var i 1921 4,3 Mill. kg Sukker og Udførselen 9,2 Mill. kg, hvoraf 5,7 Mill. kg til England, 1,2 Mill. kg til Norge og ca. 2 Mill. kg til Island, Færøerne og Grønland. Det indenlandske Forbrug af Sukker udgjorde 134,7 Mill. kg mod 120 Mill. kg i 1920 og 112,5 Mill. kg i 1919.

Margarine. Produktionen var i 1920 naaet op paa samme Størrelse som i Aarene før Krigen og holdt sig i 1921 paa det samme Kvantum. Der produceredes 55,7 Mill. kg. Indførselen og Udførselen var lige store, hver $\frac{1}{2}$ Mill. kg. Gennemsnitsforbruget pr. Indbygger var i Aarene 1912—14 ca. 15 kg aarlig, i 1915—16 19 kg og i 1917 11 kg. I 1918 var der ikke Margarine i Handelen, medens Forbruget i 1919—21 har været henholdsvis 12,6, 17,0 og 17,0 kg pr. Indbygger.

Det almindelige Konsulentmøde i Aar. D'hr. Konsulenter, der har Emner at bringe i Forslag til Sektionsmøderne, anmodes om inden 1. September at sende Meddelelse herom vedrørende Husdyrbrug og Mejeribrug til Statskonsulent *P. A. Mørkeberg*, Toftholms Allé 12, Hellerup, og vedrørende Planteavl til Statskonsulent *K. Hansen*, Vestervang, Lyngby. Emner, der ønskes behandlede paa den anden Dags Møde, bedes indsendte til Det kgl. d. Landhusholdningsselskab, Vestre Boulevard 34, København B.

Rettelse. I Gengivelsen af Statskonsulent, Docent *Anton Christensens* Foredrag: Indtryk fra Islands Landbrug (6. Hefte) er der i Fodnoten S. 278 indløbet en Fejl; der skal staa: »der regnes med, at 1,7 kg Tunhø svarer til 1 dansk Foderenhed«.

Dansk Landbrug.

Foredrag holdt d. 25. og 26. Juli 1922 ved »Norden«s Sommerkursus
paa Hindsgavl for Studerende Ungdom
af *Chr. Sonne*.

(De her gengivne Foredrag var af Forp. Sonne oprindelig ikke tænkt afgivne til Trykning. Men Hr. S. har efterkommet en indtrængende Anmodning fra Redaktionen om at udarbejde sit Foredragsmanuskript med Optrykning i nærværende Tidsskrift for Øje).

49 Aar er forløbne, siden jeg som meget ung Landvæsenselev modtog min første Indvielse til Landmandsgerningen. Jeg har derfor haft Adgang til paa nærmeste Hold at følge Fagudviklingen indenfor dansk Landbrug i den sidst forløbne halvhundredaarige Periode. Og det er denne Udvikling og denne Periode, vi her skal beskæftige os med.

Vort Udgangspunkt bliver altsaa Begyndelsen af Halvfjerserne, Tidspunktet umiddelbart efter den fransk-tyske Krig. Og vi vil begynde med at klargøre os Billedet af det danske Landbrugs daværende Udformning.

Det var Jorddyrkingen, som dengang var det afgørende Hovedled i den enkelte Landbrugsbedrift, saaledes at Udbyttet af denne — navnlig af Kornavlén — var hovedbestemmende for det enkelte Landbrugs Driftsøkonomi. Men lad os forstaa dette rigtigt. Ogsaa nu er Jorddyrkingen og den derved vundne Planteavl Grundlaget for det enkelte Landbrugs Driftsøkonomi. Og saaledes bør det absolut være, forsaavidt som et rationelt økonomisk

Husdyrhold bør for den alt overvejende Del baseres paa Egenavl af Fodermateriale. Men medens man i et nutidigt Landbrug indretter sin Avl og sin Jorddyrkning med et stort Husdyrholds Tarv for Øje, fordi man regner med gennem Husdyrholdets Produktion at kunne udbringe Afgroederne til den højeste Værdi, var Forholdet i Begyndelsen af Halvfjerserne et ganske andet.

I Modsætning til nu tilstræbte nemlig det enkelte Landbrug at faa sin Hovedindtægt gennem Kornavl, medens Kreaturholdets fornemmeligste Opgave skønnedes at være Fortæring af Halmen og Produktion af Gødning, idet man saa bødede paa Halmfoderets Magerhed ved Avl af Hø til Vinterbrug, samtidig med at Kreaturerne Sommerernæring foregik paa de Græsmarker, som maatte medtages i Driften for at afværge Jordens Udpining ved alt for udstrakt Dyrkning af Kornafgroeder.

Forholdet var imidlertid i Virkeligheden det, at Dattidens Jorddyrkning var — selv maalt med vor nutidige Maalestok — i mange Landbrug forbavsende god. Og jeg mindes fra mine første Læreaar at have set mange Afgroeder, som baade m. H. t. Renhed, Fylde og Kærneudbytte stod fuldt ud Maal med de bedste nutidige.

Sagen var, at vor Jord dengang endnu sad inde med en vis jomfruelig Produktionsevne. Det var dengang af forholdsvis ny Dato, at man gennem Mergling, Kløvedyrkning og god Jordbearbejdning havde bragt Liv i Omsætningen af Jordens Plantenæringsstoffer og faaet taget disse fuldt ud i Brug. I denne Forbindelse spillede ogsaa den almindelig udbredte Renbrakning af Jorden en stor Rolle. Den foretoges i de veldrevne Landbrug med 7- eller 8-aarige Mellemrum. Og en velbehandlet Brakmark, der efterlod Jorden ukrudtsfri og i behørig skøret Tilstand, betragtedes i mine første Landmandsdage som et afgørende Maal for Landmandens Dygtighed.

Og denne Kreds af unge Tilhørere, som først nylig har overskredet Tærskelen til Skelsaar og Alder, og som forhaabentlig har en lang Række Leveaar i Behold, vil for-

mentlig finde, at et halvt Aarhundrede er et overmaade langt Spand af Aar. Men den landbrugsfaglige Udvikling, som var raadende herhjemme for et halvt Aarhundrede siden, bør De dog ikke tænke Dem forlenet med noget forhistorisk Præg.

Der var dengang i Modsætning til nu en gennemgaaende Forskel mellem Driften af de store Landbrug — Herregaardsbrugene — og de mindre Brug: Gaardmandsbrugene, og saaledes, at Herregaardsbrugene i Almindelighed var de bedst drevne.

Det var saaledes paa disse, at man ved Brug af gode Redskaber og ved omhyggelig Brakbehandling forefandt den bedste Jordbearbejdning. Det var endvidere disse, som gik i Spidsen med Foretagelse af den ved Aarhundredets Midte begyndte D r æ n i n g af Jorderne. Og det var ydermere de store Gaarde, som efter engelsk Mønster var begyndt at optage F o d e r r o e d y r k n i n g, som i Midten af Halvfjerdserne beslaglagde ca. 10 000 ha — mod de ca. 300 000 ha, som vi nu dyrker hermed.

Ogsaa var det de store Gaarde, som først nyttiggjorde Benyttelse af g o d U d s æ d, ikke blot af Kornarterne, men af gode Græsmarksplanter, navnlig af Kløverarterne, som gav rige Afgrøder paa en Jord, der endnu kun kendte lidet til den nyere Tids Kløvertræthed. Det var endelig i de store Brug, at man allerede dengang havde faaet Øjet op for Værdien af K u n s t g ø d n i n g, navnlig Fosforsyregødning og Guanoen fra det regnløse sydamerikanske Kystdistrikt, saaledes som denne udbødes med Peru Guanoen som den værdifuldeste Repræsentant herfor.

Kort sagt: allerede for et halvt hundrede Aar tilbage var de større Landbrug m. H. t. Jorddyrkning og Kornavl kommen ind paa den Udviklingslinie, som i naturlig og tidssvarende Fortsættelse og Udformning har ført til vore Dages Udvikling.

Yderligere kan anføres, at det Arbejdsmateriel, som for 50 Aar siden var taget i Brug i de fremskredne Landbrug, ikke var væsensforskelligt fra det nu anvendte.

Men lad mig, for at give en rigtig Forestilling om Forholdene, i korte Træk skildre Tilstanden i de Landbrug, hvor jeg for 48—49 Aar siden modtog min første faglige Uddannelse.

Det benyttede Plovmateriel var hjemligt Fabrikat, maaske noget enkelt i Konstruktionen i Sammenligning med det nutidige moderne Sving. Men det betingede absolut lige saa god Pløjning, som Nutidens Materiel — hvilket turde være Hovedsagen.

Af Harver benyttedes gode Letharver, Sæddækkere og Svenskharver. Kultivator kendtes ikke. Men med de 3 førstnævnte Harvetyper kunde man fortræffeligt give Jorden en Bearbejdning, der ikke lod nogetsomhelst tilbage at ønske.

Saa anvendtes endvidere i hine Tider i ikke ringe Udstrækning et Jordbearbejdningsredskab, som senere er gaaet af Brug, nemlig *G r u b b e r e n*, til dyb Bearbejdning af Jorden. Det var et Redskab, som krævede stor Trækraft, nemlig 4 Heste ved en Arbejdsbredde af kun rigelig $\frac{1}{2}$ Meter. Det løsnede Jorden i indtil $\frac{1}{3}$ Meters Dybde. Men det gik af Brug, fordi man opdagede, at dets Oprodnings i Klumper af Jorden under det ordinære Pløjelag ødelagde Jordens Kapillaritet eller Haarrørvirkning.

Tromlemateriellet var det ringeste Led af Datidens Jordbearbejdningsredskaber. Man var nemlig gennemgaaende henvist til Brug af glatte Tromler. Føst noget senere — i Firserne — kom Ringtromler og Cambridgetromler i Brug, hvilket betød et afgjort Fremskridt.

Saamaskiner var almindelig benyttede, baade som Korn- og som Frøsaamaskiner. Men det var gennemgaaende Bredsaamaskiner. Først for ca. 40 Aar siden begyndte nemlig Radsaamaskinerne at vinde Terræn.

Græsslaamaskiner var i udstrakt Brug, og selvaflægende Mejemaskiner begyndte at trænge sig frem. Men i de Tider raadede Landbruget over rigelig Arbejdskraft. Paa den større Gaard, hvor jeg først lærte Landvæsen, kunde der saaledes mod en Dagløn af 1 Krone skaffes

fuldt tilstrækkelig Arbejdskraft, saa Trangen til disse Maskiner var ikke stor. Det var væsentlig senere, først for ca. 30 Aar siden, at Selvbinderne fik Indpas her i Landet og meget hurtigt vandt almindelig Udbredelse.

Naar jeg saa tilføjer, at allerede paa mine første Læresteder var Damptærskning normeret, vil det ses, at i det store og hele var det da benyttede Driftsmateriel ikke væsensforskelligt fra det i vor Tid almindelig benyttede.

Saa har vi Husdyrholdet! Om Holdet af Arbejdsheste er intet særligt at bemærke. Det var i alt væsentligt for 50 Aar siden, som det er nu, gode og velfodrede Trækheste, der benyttedes.

Hvad Kreaturholdet angaar, var man for 50 Aar siden i de fremskredne Brug begyndt at faa Øje for, at det var uforsvarlig Økonomi at behandle dette som et nødvendigt Onde, blot egnet til at fortære Kornafgrødernes Halm samt at producere en overmaade mager Gødning. Sansen for en ganske anderledes kraftig Vinterfodring var da allerede almindelig udbredt. Fra Landbohøjskolens Lærestol forkyndte Professor *Prosch* den uomtvistelig rigtige Læresætning, at man skal give Husdyrene en saa vidt mulig ligelig og rigelig Ernæring Aaret rundt, hvis man vil opnaa økonomisk Produktion. Hvoraf maatte følge, at det er daarlig Økonomi at byde Husdyrene en rigelig Sommerernæring i Form af gode Kløver- og Græsafgrøder, for derefter at lade dem halvsulte i Vinterhalvaaret.

I Henhold hertil var Benyttelse af Kraftfoder til Kreaturerne bleven ret almindelig — i alt væsentligt i Form af formalet Korn, idet Oliekageimport dengang kun i ringe Udstrækning fandt Sted, saaledes at Oliekageforbruget var væsentlig begrænset til det lille Kvantum, som den indenlandske Oliepresning ydede — væsentligst af Raps- og Hørfrøkager, samtidig med, at Forbruget af Hvedeklid, ogsaa indførte, tog Fart. Medens man i navnlig det nordlige og vestlige Jylland havde Kreaturfedning for Øje, var det i det øvrige Land Mælkeproduktionen, som var Hovedformaalet for Produktionen.

Som et Vidnesbyrd om, hvorledes Forholdet havde udviklet sig, kan anføres, at i vort allerfremmeligste Herregaardsbrug herhjemme — ejet og ledet af Geheimeraad *Tesdorpf* — var der henimod Aarhundredets Midte begyndt en Indførsel af Anglerkvæg for dermed at grunde et Hold af produktive Malkekøer. Og Indførsel af Anglerkvæg og det noget sværere røde nordslesvigske Kvæg har i det Hele taget dannet Grundlaget for vort nuværende røde danske Kvæg. Men paa de Tesdorpf'ske Gaarde var man m. H. t. Anvendelse af Kraftfoder naaet saa vidt, at man midt i Halvtredserne anvendte i Gennemsnit ca. 500 kg Korn*pr. Ko.

Og Interessen for rationel Mejeridrift var vakt — navnlig efter at man i Tredserne havde faaet Mejeridriftens Teknik sat i System ved Indførelse af regelmæssig Brug af Termometer og Vægt, og efter at en fra en engelsk Smørudstilling hjemført Guldmedaille havde givet dansk Smør et Ry i England, som virkede i høj Grad opmuntrende og fremmende paa Smørproduktionen.

Det anvendte System for Udvinning af Fløden var almindeligst de fra Holsten indførte flade Træbøtter, i hvilke Mælken opsiedes i et tyndt Lag, og hvor den henstod i kølige Mælkekældere, i Reglen et Par Døgn. Hist og her anvendtes de meget store rektangulære, flade saakaldte Destinationske Fade, lavet af Støbejern og indvendig emaillerede. Men allerede i Halvfjerdsernes Begyndelse indrettedes mange Steder Vandmejerier, hvor Mælken opsiedes i ca. $\frac{2}{3}$ m høje Blikspande, som hensattes i Vandbassiner, hvor Mælken saa henstod 30 à 40 Timer, forinden den færdigskummedes. Betingelsen for et godt Resultat var imidlertid, at Vandet var tilstrækkelig koldt, og herpaa skortede det gennemgaaende. Man tyede saa til Anvendelse af Is eller Sne som Afkølingsmidler for Vandet, hvilket forbedrede Forholdet betydeligt.

Men alle de her nævnte Flødeudskillelsemethoder var, set i Nutidsbelysning, mangelfulde. Der krævedes stor Plads, fordi Mælken maatte henstaa lang Tid — fra ca. 24

til 48 Timer. Forbruget af Mælk til 1 kg Smør var normalt langt højere end nu, omkring 30 kg mod de nuværende 24—25 kg. Og havde man med den saakaldte »tunge Mælk« at gøre, kunde Forbruget stige langt højere, idet ingen af de her nævnte Systemer kunde overvinde dennes Utilbøjelighed til at udskille Fløden.

Dette kunde derimod Centrifugen. Men denne var for 50 Aar siden endnu ikke naaet ud over Forsøgsstadiet, og det var først en halv Snes Aar senere — i Begyndelsen af Firserne — at den slog igennem og dermed gik sin Sejrsgang som det overalt benyttede Middel til Flødeudskillelse.

Endnu blot den Bemærkning, at selv om man til det her omhandlede Tidspunkt var i de fremskredne Brug vundet ganske godt frem med Hensyn til Mælkeproduktion, laa jo dog det gennemsnitlige Udbytte pr. Ko lavt og oversteg næppe Halvdelen af, hvad der nu præsteres af et tidssvarende Hold af Malkekøer.

Der er hermed i korte Træk tegnet et Omrids af Udviklingen paa Landbrugets forskellige Omraader for 50 Aar siden. Og det vil heraf fremgaa, at der allerede da i de fremskredne Brug, ogsaa for Husdyrbrugets Vedkommende, var tilrettelagt en Udvikling, af hvilken de nu vundne Fremskridt naturlig har kunnet afledes.

Og forinden vi herfra gaar over til nærmere at omhandle Udformningen af det sidste Halvhundredaars Fremskridt, vil vi ganske kort dvæle ved den Indsats til Fremme af Udviklingen, som blev præsteret af nogle Enkeltmænd, som har indlagt sig uvisnelig Fortjeneste ved et intelligent og maalbevidst Arbejde i det danske Landbrugs og dermed i det danske Samfunns Tjeneste.

Som Foregangsmand blandt danske Landbrugspraktikere, skal her kun nævnes een: Geheimeraad *Tesdorpf*, som ved sin Dygtighed, sit Klarsyn, sin utrættelige Arbejdsflid og levende Trang til paa alle Omraader at fremme Landbrugets Udvikling, ragede højt op over sine

samtidige, og som ved sin Landbrugspraksis afgav et Eksempel, der virkede i højeste Grad befrugtende.

Tesdorpf var født i Hamborg 1817 og ejede, kun 30 Aar gammel, udstrakte Godser paa Falster og samlede under sin Ledelse ca. 3000 ha af Landets bedste Jord, som han drev mønsterværdigt lige til sin Død 1889. Han var Foregangsmand paa alle Omraader, paa Jorddyrkingens som paa Husdyrbrugets og Mejeribugets Omraade. Han nærrede den dybeste Forstaaelse af Videnskabens Evne til at støtte Landbrugets Praksis, og hans fortræffelig drevne Landbrug stod altid aabne for mangesidig videnskabelig ledet Forsøgsvirksomhed. Som mangeaarig Præsident for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab udøvede han endvidere en meget omfattende frugtbringende Virksomhed dels ved at faa inddraget under Arbejdet for Landbrugets Fremme dygtige Mænd som f. Eks. Prof. *Segelcke* og Docent *Fjord* — og dels ved at fremme Af-sætning i Udlandet af vore Landbrugsprodukter, navnlig Smør, Slagtekvæg og Svin.

Som sin Tids ypperste Foregangsmand paa vort praktisk-landøkonomiske Virkefelt var Tesdorpf's Navn kendt og hædret over hele Norden. Og det var en ypperlig tourneret, af svensk Courtoisie og Veltalenhed formet Hyldest, som ved et festligt Samvær ved Landmandsforsamlingen i Nykøbing paa Falster 1872 bragtes Tesdorpf af den svenske Professor *Hjalmar Nathorst*, som sluttede sin Tale for Tesdorpf med Ordene: »Danmark har kun een Tesdorpf — Sverige har ingen.«

Her nævnes saa endvidere Professor *Segelcke*, der er betegnet som »det danske Mejeribrugets Fader«. Hans Virksomhed i Mejeribugets Tjeneste faldt navnlig i den 25-aarige Periode fra 1860 til midt i Firserne. Tesdorpf var som Præsident i Landhusholdningsselskabet virksom for at skaffe *Segelcke* bedst mulig Adgang til at virke som Vejleder, bl. a. ved at faa ham ansat som Selskabets Konsulent i Mejeribrug.

Allerede ved Landmandsforsamlingen i Odense 1863

hævdede Segelcke Nødvendigheden af den vordende Landmands Uddannelse i Mejeribrug ved et særligt Kursus — en Anvisning, som fra den Tid at regne blev fulgt i vid Udstrækning og bidrog mægtigt til vort Mejeribrugs Udvikling. Hertil bidrog ogsaa de af Segelcke i Tredserne indstiftede talrige Smørudstillinger, hvorhos han med Utrættelighed i Tale og Skrift virkede for Udbredelse af rationel Mejeridrift, baseret paa systematisk Brug af Thermometer, Vejning og Regnskabsføring.

Segelckes Arbejdsfelt var *M æ l k e n s B e h a n d l i n g*, og hans Betydning for økonomisk Udnyttelse af denne vigtige Side af dansk Landbrugsproduktion var overordentlig stor, og stor nok til at hans Navn til sene Tider vil mindes med Hæder.

En anden Landbrugets Vejleder, som med lysende Skrift har indskrevet sit Navn i Dansk Landbrugs nyere Udviklingshistorie — Docent *N. J. Fjord* — virkede ogsaa paa fremragende Vis paa et enkelt og saare vigtigt Omraade af Mælkens Behandling, nemlig for at opnaa den fuldkomnest mulige Udskillelse af Fløden. Men han virkede endvidere som Leder af vort landøkonomiske Forsøgslaboratorium paa forskellig Maade til at fremme et rationelt og økonomisk Husdyrhold.

I Begyndelsen af Halvfjerserne — altsaa netop for et Halvthundredaar siden — da Vandmejeriet betegnede det mest fremskredne Maal for Mejeribrugets Udvikling, men da samtidig en udstrakt Anvendelse af Afkøling ved Is eller Sne erkendtes paakrævet, blev Fjord af Tesdorpf opfordret og formaaet til at udfinde den hensigtsmæssigste Maade til at opbevare Is og Sne til Mejeribrug. Ved omfattende Forsøgsarbejde løste Fjord til Fuldkommenhed denne Opgave i Forbindelse med Spørgsmaalet om Isens eller Sneens mest økonomiske Anvendelse i Mejerierne.

Fjords næste Arbejdsopgave i Landbrugets Tjeneste var en Sammenligning mellem de forskellige Mejerisystemer med Hensyn til Smørudbytte, støttet til den af ham selv indførte Forsøgsmetode ved bevægelige Forsøgsstationer

hos de praktiske Landmænd. For Centrifugens Udvikling herhjemme var Fjords mekaniske Snille og praktiske Sans af stor Betydning. Han førte vor Andelsdrift for Mejeribruget ind i et solidt Spor ved sit Kontrolapparat til Bestemmelse af Fedtmængden i den enkelte Leverandørs Mælk og ved den af ham udfundne Differensberegning til Betaling af Mælken efter Fedtindhold.

Endvidere gennemførte Fjord — ogsaa som Leder af det i 1883 oprettede Landøkonomiske Forsøgslaboratorium — epokegørende Fodringsforsøg med Svin og Malkekøer og iværksatte ogsaa til betydelig Fremme af Smørproduktionens Kvalitet de saakaldte »sammenhængende Rækker af Smørudstillinger«.

Det var saaledes en omfattende og frugtbringende Vejledervirksomhed, som Fjord udfoldede, og en Virksomhed, som i høj Grad vandt ham det danske Landbrugs levende Taknemlighedsfølelse.

Endelig nævner vi endnu i denne Forbindelse een Foregangsmand, hvis Navn med Hæder vil mindes til sene Slægter, nemlig Hedeopdyrkeren *Dalgas*, Stifteren i 1866 af Det danske Hedeselskab. Med Kraft og Begejstring, og med et lykkelig praktisk Greb paa at besejre alle Hindringer, virkede han for sin Kongstanke: at faa Jyllands øde Hede- og Mosestrækninger nyttiggjorte ved Opdyrking til Landbrugsareal eller ved Tilplantning. I sjælden Grad vandt han den jævne Befolknings Tillid, ogsaa derved, at han med praktisk Sans først fremmede saadanne Kulturarbejder, der hurtig giver Vederlag for det præsterede Arbejde, saasom Engvanding, Tilvejebringelse af Mergel, Afvanding af Kær- og Hedemoser samt Forbedring af Vejene. Men ogsaa Hedeplantningen naaede under *Dalgas'* kyndige og energiske Ledelse langt frem, idet der ved hans Død 1894 var tilplantet ca. 15,000 ha, medens yderligere et rigelig saa stort Areal var forberedt til Plantning.

Baade som utrættelig Agitator og Administrator vandt *Dalgas* fortjent Anerkendelse og Tillid i alle Kredse. Og

med ham bevarer vi Mindet om en Mand, som ved fremragende Evne og Vilje fik Lykke til efter den for Danmark saa ulykkelige Fredslutning 1864 at samle en stor Del af Nationen til et kulturelt Opbygningsarbejde af vidtrækkende og blivende Betydning.

Vi har her omtalt enkelte af de Mænd, som gik forrest i den landbrugsfaglige Udvikling herhjemme og viste Vejen for de mangfoldige, som efter Evne fulgte den saaledes anviste Kurslinie.

Det er nævnt, at denne Kurslinie paa afgørende Maade tilstræbte et stort Salg af dyriske Produkter — Smør, Flæsk, Kød og Æg — til væsentlig Afløsning for eller Supplering af det Salg af Korn, som hidtil havde været Landbrugets fornemmelige Salgsindtægt.

Endnu i Tredserne var Overskudsudførselen af Korn her fra Danmark større end Overskudsudførselen af Dyr og dyriske Produkter, nemlig henholdsvis et Par og tredive mod et Par og tyve Millioner Kroner. I 1872 — altsaa netop det Aar, hvor det Halvhundredaar begynder, som vi her beskæftiger os med — stod Udførselsværdien af disse to Hovedgrupper (Korn og dyriske Produkter) omtrent lige. Men derefter ændres Forholdet, saaledes at Udførselen af Dyr og dyriske Produkter stadig stiger, medens Kornudførselen stadig aftager samtidig med, at en Indførsel af Foderstoffer tager Fart. 10 Aar senere, altsaa 1882, balancerede Værdien af vort udførte Korn netop med Værdien af indført Korn og Foderstoffer, saaledes at her ikke fremkom noget Udførselsoverskud. Men samtidig levnede Eksportværdien af Dyr og dyriske Produkter et Overskud af 80 Mill. Kr. Denne Forskydning har saa fortsat sig i de derpaa følgende 40 Aar, saaledes at vi i Fjor havde en Overskudsudførsel af dyriske Produkter til rundt regnet 1150 Mill. Kr., mod en Overskudsindførsel af Korn og Foderstoffer til Værdi ca. 300 Mill. Kr.

Overskudet i vor Favør af vort Landbrugs Omsæt-

ning med Udlandet var saaledes i 1921 850 Mill. Kr. eller ca. 10 Gange saa stor som 40 Aar tidligere.

Vi har hermed angivet det opnaaede Slutningsfacit. Men naar vi saa iøvrigt vil analysere Enkelthederne i Udviklingen i det sidste Halvhundredaar, er det naturligt først at dvæle ved Jorddyrkningen og Planteavlens som den naturlige Basis for al vor dyriske Produktion.

Thi vel var der en Periode i Halvfemserne, hvor Amerika kastede store Mængder af saa billig Majs ind paa ogsaa vort Marked, at det fristede til Svineproduktion ogsaa uden Tilknytning til Landbrug. Denne fandt derfor ogsaa Sted. Men uden Adgang til Mælkeriaffald, Roer, Lucerne etc. som Foder, og til Halm som Strømateriale hænger en saadan Produktion dog i nogen Maade i Luften. Den hørte derfor snart op, og vort Lands dyriske Produktion kan med Føje betragtes som en ren og skær Landbrugsproduktion, tilvejebragt ved en naturlig Vekselvirkning mellem Planteavl og Husdyrhold — en Vekselvirkning, hvor Planteavlens leverer Fodermaterialet og Husdyrholdet Gødningen.

Ca. tre Fjerdedel af Danmarks samlede Areal benyttes landbrugsmæssigt og heraf er atter ca. to Femtedel opdyrket og taget under landbrugsmæssig Benyttelse i de sidste 60 Aar.

Naar vi taler om, at Korndyrkning var det dominerende Led i Landbrugsproduktionen ved Begyndelsen af det 50 Aars Tidsafsnit, som her omhandles, maa det ikke forstaaes saaledes, at vor nuværende Kornavl som Følge af Husdyrholdets Udvikling er mindre end dengang.

Tværtimod. Jorderne var jo dengang begyndt at blive udpinte og gav for smaa Afgrøder — et Forhold, som den iværksatte stærkere Fødring med Produktion af værdifuld Gødning bidrog til at raade Bod paa.

Og gennem det sidste Halvhundredaar er der af Landets dyrkede Jord uden store Svingninger anvendt omtrent samme Del til Korndyrkning, nemlig ca. 45 pCt. Da nu den dyrkede Jord er forøget væsentlig, følger heraf, at

Kornarealet ogsaa er vokset. Det var saaledes i 1870 ca. 1 Mill. ha og i 1920 en Ottendedel større. Denne Arealforøgelse i Forbindelse med et stigende Foldudbytte har foranlediget, at Landets Kornavl voksede fra ca. 17 Mill. hkg i 1872 til ca. 23 Mill. hkg som Gennemsnit af de sidste 5 Normalaar før Krigen: 1909—13.

Det vil altsaa ses, at Husdyrproduktionens Udvikling ikke er købt paa Bekostning af Landets Kornavl, men at denne tværtimod samtidig er gaaet endog meget væsentlig frem.

Som omtalt har den ved et rationelt Husdyrhold stedfundne forøgede Produktion af god og næringsrig Staldgødning bidraget væsentlig hertil. Men ogsaa andre afgørende Faktorer har paa iøjnefaldende Maade medvirket.

Først en stærkt forøget Brug af Kunstgødning — i Normaltiderne umiddelbart før Krigen aarlig ca. 40,000 Tons Kvælstofgødninger og op imod 200,000 Tons Fosforsyregødninger foruden Kaligødninger og til en samlet Værdi af en Snes Mill. Kr.

Dernæst en mere rationel Dyrkning paa den rene re Jord, som Rodfrugtdyrkningen fremskaffede — endvidere ved Brug af det bedre Sædskifte, som en udstrakt Rodfrugtdyrkning ogsaa betingede, saaledes at Kornet kunde dyrkes efter bedre Forfrugt, idet man i vid Udstrækning kom bort fra den meget uheldige Dyrkning af to eller flere Vaarsædsafgrøder i Træk — yderligere: Brug af Midler til Bekæmpelse af Sygdomme i Kornet, saasom Bejsning af Hvede mod Brand, Afsvampning af Vaarkornet mod Brand og Stribesyge, samt Anvendelse af Mangansulfat mod Lys Bladpletsyge. Og hertil kommer saa — sidst, men ikke mindst — de bedre Sorter og Stammer af vore forskellige Kornarter, som i den nyere Tid har vundet almindelig Udbredelse. I saa Henseende har vort Lands Planteavlsforsøgsstationer spillet en meget betydelig Rolle, og denne begrænses ikke blot til Udpegning af de Kornsorter, som

ved sammenlignende Dyrkning og for Jorder af forskellig Beskaffenhed har vist sig at give størst Udbytte, men fra de paagældende Forsøgsstationer er endvidere i stort Omfang fremlagt Resultatet af omfattende Forsøg, som har haft til Hensigt at udrede den Indflydelse paa Høst-udbyttet, som udøves af de forskellige Dyrkningsfaktorer, saasom Saatid, Saamængde, Gødningsanvendelse, forudgaaet Jordbearbejdning m. v.

Det er de her anførte Momenter, som tilsammen taget har bidraget væsentligt til at fremme vor Kornavl, og som har foranlediget, dels at Danmarks Kornudbytte pr. Arealenhed — Foldudbyttet — er for flere af vore Kornarter (Hvede og Rug) højere end noget andet Lands, og dels at Danmarks Kornavl pr. Indbygger er større end noget andet europæisk Lands, nemlig ca. 7 hkg pr. Indbygger, medens Rumænien kommer næstefter med ca. 6 hkg pr. Indbygger — et Forhold, som under Verdenskrigen satte Danmark i Stand til trods daarlig Høst, trods Spærring af Tilførsel af Korn og Foderstoffer og trods Vanskeligheden ved under de paagældende Omstændigheder at ernære baade Befolkningen og Landets store Husdyrhold, dog at afse antagelige Kornmængder til Sverige og Norge, hvor Kornavl pr. Indbygger normalt henholdsvis er ca. Halvdelen og Fjerdeparten af Danmarks.

I adskillige ikkeeuropæiske Lande er Kornavl pr. Indbygger langt større. I Canada saaledes ca. 16, i Nordamerikas forenede Stater ca. 12 og i Argentina ca. 10 hkg. I Modsætning hertil kan nævnes, at Normalhøsten i Schweiz levner ca. $\frac{1}{2}$ hkg Korn pr. Indbygger.

Vi har nu altsaa set, hvorledes Udbyttet af Landets Kornavl er gaaet frem i det her omhandlede Halvhundredaar. I dette har imidlertid Dyrkningen af en anden Gruppe af Kulturplanter, nemlig *Rodfrugterne*, vundet meget stor Udbredelse. I Begyndelsen af Halvfjerserne indtog disse kun et meget beskedent Areal — ca. 5000 ha. Nu derimod indtager Foderroerne ordinært ca.

300,000 ha, medens Sukkerroedyrkningen beslaglægger ca. 40,000 ha.

Naar Roedyrkningen har naaet et saa stort Omfang — i Forhold til Husdyrholdet større end noget andet Lands, nemlig rigelig 7 Tons Roefoder for hvert beregnet voksent Kreatur — skyldes det den Omstændighed, at man meget tidligt gennem praktiske videnskabelige Forsøg fik klarlagt Foderroernes meget store Foderværdi. Dette var for saa vidt tiltrængt, som jeg fra mine yngste Landmandsaar mindes at have hørt Landmænd erklære, at saalænge deres Vandpumpe kunde give Vand, fandt de det formaalsløst at dyrke Roer. De fæstede sig altsaa mere ved Roernes store Vandindhold, end ved det Tørstofindhold, hvorpaa det kommer an.

Fodringsforsøgene viste imidlertid, hvad Praktisis yderligere til Overflod har stadfæstet, at Rodfrugternes Foderværdi er overordentlig stor, og saaledes, at en Arealenhed af Roer producerer større Foderværdi end af nogen anden Afgrode — en vellykket *L u c e r n e m a r k* muligvis undtaget.

Hertil kommer yderligere, at Foderroerne afgiver det saftige, letfordøjelige Bidrag til Vinterfoderet, som er i høj Grad tiltrængt. De befordre i fremtrædende Grad Fordøjeligheden af de i og for sig tungtfordøjelige kvælstofrige Oliekager og yder det tiltrængte Supplement af Sukkerstoffer til Oliekagernes Næringsindhold. Rodfrugtdyrkningen kan derfor siges at have været *N ø g l e n* til *U d v i k l i n g e n* af et rationelt Kreaturhold herhjemme. Og dens Betydning rækker endnu videre. Thi den *R e n h o l d e l s e* af *J o r d e n*, som Rodfrugterne kræver, muliggjorde i stort Omfang Afskaffelsen af de uproduktive Renbrakarealer. For 50 Aar siden indtog saaledes Renbrakken ca. 190,000 ha af Landets Jord, medens den nu er reduceret til $\frac{1}{3}$, saaledes at der herved er indvundet rigelig 125,000 ha til Dyrkning. Som fortræffelige Forfrugter for Kornafgrøderne bidrog de — som alt nævnt — til at fremme Kornavlens. Og den forøgede Gødningspro-

duktion, som de gav Anledning til, fremmede betydeligt vor Jords Produktionsevne.

Kort sagt: baade for Husdyrholdets Udvikling og for en rationel Jorddyrkning har Rodfrugtdyrkningen været af fundamental og uvurderlig Betydning.

Under Omtalen af Planteavlen bør endnu henpeges paa den nyere Tids stærkt vakte Interesse for øget Dyrkning af Græsmarksbælgplanter, der i Lighed med Bælgplanterne i Almindelighed er Kvælstofsamlere, som formaar at tilegne sig Luftens frie Kvælstof — hvoraf en betydende Del efterlades i Afgrødens Rodnet — og saaledes sparer Landmanden for Tilførsel af det Kvælstof, som er væsentlig kostbarere end de andre Gødningsstoffer. Denne udvidede Dyrkning gælder navnlig Lucerne og Kællingetand, som har faaet forøget Betydning, efter at Kløvertræthed mange Steder har rejst en — forhaabentlig kun midlertidig — afgørende Hindring for Dyrkning af Rødkløver.

Men iøvrigt er Landbrugets nutidige Plantedyrkning ikke paa afgørende Maade væsensforskellig fra den Dyrkning, som fandt Sted for 50 Aar siden.

Som anført er det dyrkede Areal væsentlig udvidet. Rodfrugtdyrkningen har taget en enorm Vækst, og Dyrkningen af andre Foderafgrøder for Husdyrholdets Ernæring er ligeledes vokset stærkt, samtidig med, at Brakarealerne er væsentlig reduceret. Dyrkningen foregaar endvidere nu paa gennemgaaende renere og stærkere gødet Jord end for 50 Aar siden, ligesom Sædskiftet er forbedret, navnlig ved at man har forladt den fleraarige Dyrkning af Kornafgrøder i ubrudt Rækkefølge samt Benyttelsen af 3- eller 4-aarige Græsmarker. Til Afløsning for disse sidste er man i de senere Aar i ret vid Udstrækning og sikkert med Held gaaet over til Anvendelse af 3-aarige Lucernemarker.

Og saa sidst, men ikke mindst, maa udhæves det Opsving, som Landets Planteavl har naaet ved Benyttelsen af godt Sædefrø af yderige Sorter og Stammer.

Sædefrøets gode Kvalitet med Hensyn til Renhed og Spireevne sikres ved vor for ca. 50 Aar siden oprettede Statsfrøkontrol, som i de senere Aar analyserer ca. 30,000 Frøprøver aarlig, og hvorved enhver Jordbruger har let Adgang til at sikre sig god Saavare. Og Benyttelsen af gode, yderige Stammer og Sorter er sikret ved det Arbejde, der herhjemme, i Lighed med Arbejdet paa den sydsvenske Planteformælingsstation *Svalöf*, er gjort for Fremskaffelsen af saadanne.

Dette Planteformælingsarbejde er væsentlig udført paa Statens Planteavl-forsøgsstationer, hvor der tillige er udført et meget betydeligt Forsøgsarbejde, omfattende alle Sider af Planteavl, hvorunder ogsaa meget indgaaende Forsøg og Undersøgelser vedrørende Opbevaring og Brug af Landbrugets Produktion af fast og flydende Gødning.

Denne Statens Forsøgsvirksomhed til Støtte for Planteavl skal her kort omtales. Den er afledet af en Forsøgsvirksomhed, som for 50 Aar siden iværksattes af en intelligent og for Landbrugets Planteavl levende interesseret Skolelærer, *P. Nielsen*, som har indlagt sig stor Fortjeneste, navnlig ved sit Arbejde for Forbedring af Græsmarkerne. Den nuværende statslige Forsøgsvirksomhed omfatter 6 Stationer i Jylland og 6 paa Øerne med et samlet Areal af 444 ha. — Hertil kommer saa en Forsøgsvirksomhed, som siden 1895 er optaget af vore Landboforeninger og nu drives ved over 100 af disse under Ledelse af provinsielle Planteavlsudvalg med dertil knyttede Konsulenter. Ogsaa til disse Forsøg yder Staten Tilskud paa Vilkaar af, at Foreningerne af egne Midler dækker Halvdelen af Omkostningerne. Til saadanne Forsøg har Staten i de senere Aar tilskudt ca. 400,000 Kr. aarlig, og for sidste Aar androg Tilskudet til Statens egne Planteavl-forsøg mellem 7 og 8 hundrede Tusind Kroner.

Hvad Planteavl iøvrigt angaar, ønsker jeg at afslutte Omtalen af denne med et talmæssigt Maal for dens Udvikling igennem den her omhandlede Periode. Vi kan

ikke her som for Husdyrbrugets Vedkommende benytte Eksportstatistiken som Maal. Thi Planteavlens Udbytte præger ikke direkte, men kun indirekte Eksportstatistiken ved at indgaa i den indre Omsætning som Ernæring for Mennesker og Dyr.

Der foreligger imidlertid en Produktionsstatistik for Planteavlen, som vi kan benytte som Maal. Den regner med Afgrødeenheder à 1000 Foderenheder, idet en Afgrøde-Enhed omfatter 1000 kg Korn, 1000 kg Roetørstof, 2500 kg Hø og 5000 kg Halm. Denne Statistik skal her anføres for Femaaret 1875—79, og da Produktionen er bleven væsentlig forstyrret i Krigsaarene, vil vi sammenligne med Femaaret 1910—14, altsaa det første og sidste Femaar af en kun 40-aarig Periode.

Høstudbyttet i Mill. Afgrødeenheder var da:

	Kornafgr. (incl. Halm)	Rodfrugter & Kartofler	Høafgrøder	Ialt
1875—79.....	2.20	0.18	0.45	2.83
1910—14.....	2.89	1.71	0.70	5.31
Fremgang pCt. ..	31.4	850	55.5	87.6

Havde vi Tallene for Begyndelsen af Halvfjerserne og faar vi nu i Aar, hvor Følgerne af Krigen skulde være forvundne for vor Planteavl, en normal Høst, tør denne sikkert regnes at omfatte det dobbelte Antal Afgrøde-Enheder af Høsten for 50 Aar siden.

Endnu kan tilføjes, at Værdien af Grøntfoder og Græs — ikke indbefattet i ovenstaaende Taloversigt — regnes at udgøre normalt ca. 1,5 Mill. Afgrøde-Enheder.

I Tidsrummet 1875 til 1914 steg Landets Folke- mængde med ca. 50 pCt. Stigningen i Høstudbyttet har altsaa været væsentlig stærkere end Befolkningstilvæksten, hvilket Forhold imidlertid ifølge Sagens Natur ikke tør ventes fortsat.

Vi vender os dernæst til H u s d y r h o l d e t, hvor vi væsentlig vil begrænse vor Omtale til Kreaturholdet og Svineholdet, idet Faareholdet som en naturlig Følge af

Udviklingen er gaaet tilbage fra ca. 1,8 Mill. Stkr. i 1871 til $\frac{1}{2}$ Mill. Stkr. i 1920, medens Hesteholdet vel er vokset stærkt — nemlig fra 317,000 Stkr. i 1871 til 563,000 Stkr. 1920 — og tilmed ved rationel Ledelse af henholdsvis sværere og lettere Avl er gaaet betydeligt frem baade med Eksport og Landbrugets eget Behov af Trækkraft for Øje. Og vel har vi i Normaltiderne en aarlig Udførsel af ca. 25,000 gode Heste, samtidig med, at vi indfører omkring et halvt saa stort Antal mindre og billigere Heste, saaledes at vi paa Hestekontoen har en Overskudsværdi af omkring 15 Mill. Kr. — i Krigsaarene gaaende op til et langt større Beløb. Men sammenlignet med Udførselsværdien af Smør og Flæsk vil det ses, at Hesteførselen kun modsvarer en forholdsvis beskedent Procent af Landbrugets øvrige Eksportværdi.

Ved **Kreaturholdet** fæster vi os særlig ved den mælkeproducerende Del af dette, altsaa ved Malkekøerne. Vi har to nationale Racer, nemlig **Det røde danske Kvæg** og **Den jydsk Kvæg race**. Den førstnævnte er saa godt som eneraadende paa Øerne og har endvidere en Del Udbredelse i den sydlige — eller sydøstlige — Del af Jylland. Det røde danske Kvæg er blevet til ved Indførsel af de veludviklede slesvigske Malke-racer: Anglerkvæget, Det nordslesvigske Kvæg og det nu forsvundne Ballumkvæg. Denne Indførsel begyndte efter Midten af forrige Aarhundrede og tog særlig Fart i 70erne og 80erne. Dels ved Renavl af det saaledes indførte Kvæg og dels ved dettes Benyttelse til Avl og Forædling af Øernes gamle lyserøde eller brogede Kvæg er det — takket være det indførte Kvægs Nedarvningsevne og Tilpasning til Forholdene — lykkedes at fremskaffe det solidt raceprægede og meget produktive røde danske Kvæg. Den harmoniske Bygning og Mælkeydelsen er fremmet ved et Forædlingsarbejde, hvor man særlig har lagt Vægt paa Tyrenes Afstamning fra Mødre, som i flere Led har ydet megen og fedtrig Mælk.

Det jydsk Kvæg er en gammel national Race, som

menes at være af fælles Oprindelse med det hollandske Kvæg og Bretagnekvæget. Den er broget ligesom dette. I tidligere Tid lagdes der særlig Vægt paa Kødproduktionen, og da Racen var trivelig, fandt der en omfattende Fedning Sted, særlig af Stude.

Efter Andelsmejeriernes Opstaaen i Firserne lagdes der i stigende Grad Vægt paa Udviklingen af det jyske Kvægs Malkeevne, hvilket i fremtrædende Grad er lykkedes, saaledes at Mælkeydelsen nærmer sig det røde danske Kvægs, men vel gennemsnitlig ligger en halv Snes Procent under denne. — Vi har Kontrolforeningstal for 1915—16 som viser, at ca. 40,000 fynske røde Køer gav i Gennemsnit 3608 kg Mælk med 3,65 pCt. Fedt, medens i 1916—17 98,000 jyske Køer gav i Gennemsnit 3054 kg Mælk med 3,57 pCt. Fedt. Sammenligningen gælder jo imidlertid 2 forskellige Aar, og i 1916—17 var Krigsrationeringen vel allerede følelig. Ogsaa maatte man jo for at drage en paalidelig Sammenligning kende Mængden af det anvendte Foder. Denne var for det røde Kvæg 2924 F.-E. pr. Individ, men det tilsvarende Tal for det jyske Kvæg har jeg ikke rede paa. Iøvrigt er jo Mælkeudbyttet pr. Ko overordentlig vekslende for de enkelte Landbrug og for de enkelte Egne. Som Eksempel paa, hvor højt man sine Steder nu er naaet — trods det, at Eftervirkningerne af Krigsperiodens Nedstemning af vor Mælkeproduktion endnu ikke er helt overvunden — kan anføres, at den lige offentliggjorte Mejeri-Drifts-Statistik for 1920—21 angiver Gennemsnitsudbyttet af Ryslinge Andelsmejeris 598 Køer til 3916 kg.

I Jyllands sydlige og vestlige Del er endvidere K o r t h o r n s r a c e n stærkt udbredt. Som Maal herfor kan anføres, at af 860 Kvægavlsforeningstyre i Jylland var i 1921 rigelig en Trediedel — nemlig 313 — af Korthornsrace. Hos Korthornskvæget skattes jo dets hurtige Vækst, tidlige Modenhed og gode Kropbygning, samtidig med, at det er lykkedes at udvikle Mælkeydelsen, saaledes at denne

i mange Tilfælde staar Maal med, hvad gode Malkebesætninger af de førnævnte Racer yder.

Endnu kan nævnes, at der her i Landet findes et mindre Antal Besætninger af de smaa *J e r s e y k ø e r*, navnlig bekendte ved at de yder meget fedtrig Mælk. Der har paa sine Steder været Vanskeligheder ved at faa Opdrættet af Jerseykvæget tilstrækkelig levedygtigt. Men man synes nu ved Racens Akklimatisering at være kommet ud over Vanskelighederne, og der fældes gennemgaaende nu en gunstig Dom over Jerseybesætningerne, som dog ikke forefindes i særlig stort Tal. —

Hvad *S v i n e a v l e n* angaar, er denne saa godt som udelukkende bygget op paa Krydsning af Søer af danske — haardføre, trivelige og frugtbare — Landsvin med Orner af den store Yorkshirerace, som giver Flæsket den af det engelske Marked søgte fine Kvalitet. Avlen er derfor bygget op og vedligeholdes stadig ved Avlscentre for henholdsvis Tillæg af Søer af ren Landrace og af Orner af ren Yorkshirerace. Af Staten og Andelsslagterierne i Forening udpeges og kontrolleres saadanne Avlscentre, af hvilke der som statsanerkendte Avlscentre findes rigelig 100 for Avl af Søer af Landrace og ca. Fjerdeparten for Renavl af Orner af Yorkshireracen.

Med Omtalen af vort Lands Kreaturhold og Svinehold har vi fremholdt de to Hovedkilder for det nutidige danske Landbrugs Indtægter. Thi Eksportværdien af Mejeriprodukter, Flæsk og Slagtekvæg er i det sidste Halvhundredaar steget enormt og godtgør Rigtigheden af, at vort Landbrugs Produktionslinie er ændret fra et omfattende Kornsalg til et dominerende Salg af Husdyrprodukter.

En Paavisning af de Momenter, som har været særlig medvirkende til den paagældende Kursændring i vor Landbrugsproduktion, turde være det næste naturlige Led i nærværende Fremstilling.

I saa Henseende kan anføres:

- 1) Det stærke Prisfald paa Korn i Halvfjerserne som Følge af det Overmaal af billigt produceret Korn, som de oversøiske Lande og Østeuropa tilførte Verdensmarkedet;
- 2) den herved vakte Trang til Udvikling af andre landøkonomiske Produktionsgrene og samtidig vakt Forstaaelse af, at Danmarks Beliggenhed i Forhold til navnlig det engelske Hovedmarked, bød gunstige Betingelser for omfattende Fremstilling af dyriske Eksportvarer, især af saadanne, som kræver hurtig Fremføring;
- 3) at Prisfaldet for gode dyriske Produkter var væsentlig mindre end for Korn, saa Udlandets billige Udbud af Korn og andet Fødemateriale kunde udnyttes med Fordel til øget Fremstilling af dyriske Produkter; og
- 4) det iøjnefaldende Forhold, at et stort, velfodret Husdyrhold vilde — ved værdifuld Gødningsproduktion og ved et Driftssystem med udstrakt Avl af Foderafgrøder — betinge en tiltrængt Forøgelse af Jordens Produktionsevne samt Forbedring af dens kulturelle Tilstand, bl. a. ved den Renholdelse, som Rodfrugtarealerne kræver.

Væksten i den dyriske Produktion har vi allerede omtalt, men lad os til yderligere Belysning endnu en Gang anføre følgende Tal for Overskudseksporten i Mill. Kr.

	Korn	Dyr & dyr. Prod. (Fødemidler)	Ialt
1880.....	+ 25	+ 72	97
	Korn & Foderstoffer		
1914.....	÷ 141	+ 616	475
1920.....	÷ 186	+ 1055	869

At Forventningerne er blevet indfriet med Hensyn til Driftsændringens gode Indflydelse paa Jordens Produktionsevne, er allerede omtalt, med Paavisning af, at Høstudbyttet af Korn, Rodfrugter og Hø steg for Femaaret 1875—79 til 1910—14 fra 2,83 til 5,31 Mill. Afgrøde-Eenheder i aarligt Gennemsnit. Og dette vil atter sige, at

medens Danmarks Gennemsnitshøst i det første af de 2 Femaar udgjorde 1820 Foderenheder pr. ha., var denne i det sidste Femaar steget til 2775 F.-E. pr. ha, eller en Forøgelse af rigelig 50 pCt. af Høstudbyttet pr. Arealenhed.

Krigsaarenes Reduktion og Standsning af Danmarks tilvante Import af Fodermidler og Kunstgødning med derved fremtvunget Reduktion af Husdyrholdet og stærk Rationering af Foderforbruget har nødvendig maattet hidføre en Standsning af den her skitserede Udvikling. Imidlertid tør Forholdene snart ventes genoprettede, saaledes at Udviklingen kan fortsættes af det danske Landbrugs særprægede Produktion.

Til Belysning heraf tjener følgende Tal:

Vor H e s t e b e s t a n d udgjorde i 1914 568,000 Stkr. I 1918 var Tallet reduceret med 10 pCt., men har nu igen naaet Bestanden fra 1914.

Antallet af M a l k e k ø e r var i 1914 1,310,000. Det dalede i 1918 med 22 pCt. til 1,024,000. I Sommeren 1921 var Tallet atter steget til 1,200,000 og tør vist allerede nu ventes næsten at have naaet Maksimumtallet før Krigen.

S v i n e h o l d e t led mest under Krigsvanskelighederne. Tallet var i 1914 2,5 Mill. Det reduceredes til 1918 med $\frac{4}{5}$ til ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Siden da er det ved Tællingen i Fjor steget til $1\frac{2}{3}$ Mill., saa i Løbet af et Aarstid endnu vil vi formentlig have naaet Maksimaltallet før Krigen. Hvad endelig angaar H ø n s e h o l d e t, har dette nu naaet ca. 17 — mod de normale ca. 15. Mill., og mod i 1918 ca. 10 Mill.

Det er en Selvfølge, at Eksportmængderne har maattet paavirkes stærkt af den her omtalte Nedgang af Husdyrbestanden under Krigen. Forholdet er følgende, Eksportmængden angivet i 1000 Tons:

	Smør	Bacon	Æg
1914.....	101	147	29
1918.....	40	3	20
1921.....	92	82	40

England er jo Hovedaftager af vore dyriske Landbrugsprodukter, og at disse spiller en vis Rolle for Englands Konsum, fremgaar af, at af Englands samlede Import i 1914 dækkede det danske Smør 44 p Ct., det danske Flæsk 53 p Ct. og de danske Æg 24 p Ct.

Det kan her anføres, at ogsaa den danske Lovgivning til Sikring af god Kvalitet af Landets Eksportvarer — bl. a. gældende Smør, Bacon, Kød og Ost — har væsentlig støttet Eksportproduktionen.

Den indtil Krigen fortsatte stærke Vækst af Danmarks Fremstilling og nu fortsatte Udvikling af den dyriske Produktion skyldes Sømmenspil af en Række harmonisk samvirkende Faktorer, saaledes:

1. Et omfattende fagligt Oplysningsarbejde ved een højere landbrugsvidenskabelig Lærestanstalt — Den kgl. Landbohøjskole, med et normeret $2\frac{2}{3}$ Aars Kursus, og hvis Afgangseksamen i 1921 absolveredes af 110 Eksaminander — endvidere ved 22 Landbrugsskoler samt 24 Folkehøjskoler, af hvilke nogle ogsaa meddeler Landbrugsundervisning.

2. Et omfattende Forsøgsarbejde med dertil knyttet konsultatorisk Virksomhed, og udøvet af saavel Staten som af Landbrugets egne faglige Organisationer.

3. En mangesidig faglig Organisation af lokale og centraliserede Foreninger, som, støttet af en stærkt udbredt og benyttet Fagpresse, dels virker i Almindelighed til Fremme af økonomisk Landbrugsproduktion — hvorunder som et betydende Led talrige Kontrolforeninger (i 1921: 752) til Støtte for billig Produktion af fedtrig Mælk — dels overvaager Produkternes Afsætning i Udlandet.

4. Specialorganisationer til rationelt ledet Forædling af saavel Husdyr som Kulturplanter.

5. Andelsorganisations Principet, som mere end noget andet har bidraget til den stærke Udvik-

ling af Landets dyriske Produktion. Størst Betydning har dette Princip haft for Mælkeproduktionen. Interessen for denne var nemlig holdt nede, ved at Smaabrugernes Mælk langtfra udbragtes til samme Værdi som de større Jordbrugs, hvis Smør noteredes 50 à 60 pCt. højere end Smaabrugenes. Ved Overgang til Behandling paa Andelsmejeri sikredes der imidlertid ogsaa Smaabrugene fuld Pris paa deres Mælk, hvilket paa afgørende Maade har øget Interessen for denne Produktion.

Det første danske Andelsmejeri oprettedes 1882. I 1920 var Tallet vokset til 1362, og disse modtager og behandler ca. 85 pCt. af Landets samlede Mælkeproduktion.

En tilsvarende Procent af Landets Salgssvin modtages og behandles paa Andelssvineslagterierne, af hvilke findes 46.

Landets Andelsmejerier er forenede i én fælles Andelsorganisation, og ganske det samme gælder for Andelssvineslagterierne.

Yderligere findes der en Landet omfattende Andels-Ægekseksportforening samt 15 Andels-Kreaturkseksportforeninger, ogsaa samlede i en Centralorganisation. Ogsaa ved Dannelsen af Foreninger til Indkøb af Foderstoffer, Gødning, Kul og andre Forbrugsvarer — af hvilke en Del hidrører fra egen Fremstilling — samt ved Drift af Bankvirksomhed har dansk Landbrug gjort Brug af Andelsprincippet.

Talmæssig set er Landets mest omfattende Andelsorganisation »Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger«, hvilke Foreninger leverer Medlemmerne almindelige Forbrugsvarer. Fællesforeningen var nemlig i 1920 naaet til at omfatte 1729 Foreninger, og dens Omsætning udgjorde da 203 Mill. Kr. med en Værdi af de paa dens egne Fabriker fremstillede Produkter af 42 Mill. Kr., hvorhos dens opsparede Fonds udgjorde 26 Mill. Kr.

Naar Andelsprincippet her hjemme har slaaet saa stærkt igennem og navnlig haft indgribende Betydning for

vort Landbrugs dyriske Produktion og særlig dets Mælkeproduktion, skyldes dette, at en Række samvirkende Faktorer begunstigede Andelssagens Vækst og Trivsel. I saa Henseende bør først nævnes Landets Befolkningstæthed, betydelige Husdyrhold og gode Vejnet, som tilsammen taget muliggjorde en let gennemførlig Indsamling indenfor et begrænset Omraade af fornøden Mælk til Driften af et større Mælkeri. Men af afgørende Betydning har det endvidere været, at der ud over Landet i de enkelte Kredse aldrig savnedes dygtige Mænd, rundne af Landbefolkningens Rod, som forstod at overtage Ledelsen af det paagældende Andelsforetagende, og om hvem Andelshaverne skarede sig med Tryghed og Tillid. Og naar disse Mænd har gjort fortræffelig Fyldest baade som Agitatorer for Andelssagens Vækst og som Administratorer af dens enkelte Virksomheder, bør det fremhæves, at vore Landbrugsskoler, vore Folkehøjskoler og vor fortræffeligt ledede landøkonomiske Fagpresse har været af vidtrækkende Betydning, først og fremmest for Dygtiggørelsen af disse Mænd til Overtagelse af Ledervirksomheden, men tillige for Beredning af Jordbunden indenfor den store Kreds af Andelshavere, som samledes under deres Førerskab.

6. Vi har dernæst **E j e n d o m s f o r d e l i n g e n s** Indflydelse paa det benyttede Driftsystem.

Kun ca. 18 pCt. af Danmarks Landbrugsareal optages af 4300 Brug med over 60 ha. 84,200 Brug har et Tilliggende af fra 10—60 ha og i Gennemsnit 27 ha, optagende tilsammen $\frac{2}{3}$ af det samlede Landbrugsareal. Og 103,000 Smaabrug med indtil 10 ha og i Gennemsnit 5 ha optager de resterende 15 pCt.

Resultatet heraf er, at mere end Halvdelen (54 pCt.) af Landets Areal er fordelt paa 167,000 Brug med indtil 30 ha og med i Gennemsnit 11 ha — altsaa Smaabrug.

Ved Statsstøtte er der siden 1900 foretaget **J o r d u d s t y k n i n g**, hvorved er tilvejebragt 9400 Smaabrug, til hvis Oprettelse Staten har ydet Laanebeløb af

ialt 60,5 Mill. Kr. Disse Brugs gennemsnitlige Areal er ca. 4 ha.

Den saaledes iværksatte Tilvejebringelse af Smaa-brug fortsættes fremdeles og i de seneste Aar navnlig ved fuldstændig Udstykning af en Del større Gaarde og ved Arealer af de under Præstegaarde paa Landet henlagte Embedsjorder.

Ogsaa den her skitserede Ejendomsfordeling støtter imidlertid Udviklingen af et rationelt Husdyrhold med dertil knyttet Produktion. Thi navnlig i de mindre Brug er Husdyrholdet undergivet Brugerens personlige Omhu. Den herved vundne Støtte for Opnaelse af et godt økonomisk Driftsresultat øger Interessen for at gøre Husdyrholdet saa stort som muligt. Og hertil kommer yderligere, at det herved bliver muligt for den mindre Jordbruger at anvende sin fulde Arbejdsevne i den hjemlige Bedrift, bl. a. ved Pasning af et forholdsvis stort Rodfrugtareal.

Vil man danne sig en klar Forestilling om det danske Landbrugs nutidige Særpræg, maa man forstaa, at de sidste Decenniers Udvikling af faglige Fremskridt er trængt igennem tilbunds, altsaa til de mindste som til de større Jordbrugere. Gennem Fagpressen og den faglige konsultatoriske Virksomhed følger nemlig ogsaa den mindre Jordbruger Udviklingen med aarvaagen Opmærksomhed og véd i sin Bedrift at udnytte enhver god Vejledning. Ogsaa han lægger saaledes Vægt paa at opdrætte Malkedyr med stor Mælkeydelse og med fed Mælk, og han præsterer sin Indsats til et tilfredsstillende gennemsnitlig aarligt Mælkeudbytte af Landets Køer — vel i Normaltider omkring 2800 kg pr. Ko — ligesom hans Planteavl og Foderanvendelse er bygget over rationelle Principper.

Det vil af det her anførte fremgaa, at vi i de sidste Aar har tilstræbt at raade Bod paa Krigsperiodens uheldige Paavirkning af vor Husdyrbestand med dertil knyttede Produktion. Vi fortsætter altsaa ad de hidtil med Held fulgte Baner.

Vi er opmærksomme paa, at den ved Krigen svækkede Købeevne og dermed forbundne Trængsel for Udkommet med Konkurrence ved billig Produktion kan berede Afsætningen af vor dyriske Produktion Hindringer. Vi søger, og vi udnytter derfor enhver Afsætningsmulighed, som maatte frembyde sig for disse, idet vi næppe i samme Omfang som før Krigen tør regne med England som saa godt som Eneaftageren for vor Produktion. Og vi er nu som tidligere paa det rene med, at Fyldestgørelsen af strenge Krav til Varens Kvalitet er et uomgængelig nødvendigt Vilkaar, men ogsaa en betydningsfuld Støtte for at kunne bestaa i den paagaende Konkurrence om Vareleverance, som der nu maa regnes med.

Man har hævdet, at dansk Landbrug ved sin nuværende Udformning er bleven dels industrialiseret og dels i fremtrædende Grad afhængigt af fremmede Tilførsler. Det første er rigtigt — det sidste er kun delvis rigtigt.

Rigtigt er det nemlig, at en umiskendelig Industrialisering har fundet Sted. Thi Bearbejdningen eller Forberedelsen til Salg af Landbrugets stærkt forøgede Produktion af Mælk og Svin har jo krævet omfattende industrielle Anlæg, hvortil ogsaa kommer Kvægeksporthæder, Sukkerfabriker m. v.

Men hvad Paastanden om vor Afhængighed af Udlandets Tilførsel af Produktionsmidler angaar, forholder det sig dermed saaledes, at selv om vi normalt af Korn og Foderstoffer indfører adskilligt over 1 Mill. Tons, saa udgør Landets egen Avl dog ca. $\frac{6}{7}$ af Landbrugets samlede Behov af Korn og Foderstoffer, saaledes at kun een Syvendedel behøves indført. I denne Indførsel spiller Oliekagerne Hovedrollen til Dækning af Kreaturholdets Krav til æggehviderigt Foder. Som foran nævnt kan imidlertid henpeges paa, at i de seneste Aar stræber man hen til at blive saa vidt muligt uafhængig af Udlandets Tilførsel, saa vor Landbrugsproduktion i videste Omfang kan blive selvhjulpen. Og en stærkere forøget Avl af Lucerne, afslaaet dels grøn til Sommerfoder og dels til Hø-

beredning til Vinterbrug, vil formentlig efterhaanden i nogen Grad reducere Behovet af importeret Oliekagefoder.

Saaledes som dansk Landbrug efterhaanden er bleven udformet kan det til enhver Aarstid give sin Udøver nok at tænke paa og nok at arbejde med.

De Krav, der stilles til Driftsledelsen af et Landbrug i moderne Lignelse med en mangesidig Produktion, er, som det vil ses, væsentlig større, end hvor Ledelsen gælder et Brug med overvejende Græsproduktion og Kvæg-fødning, saaledes som det f. Eks. kendes i Marskegnene med Jorder, som er særlig egnet for omfattende Græsproduktion.

Nutidigt dansk Landbrug stiller derfor i Virkeligheden Krav til Driftlederens mangesidige Indsigt, indvundet ved erhvervet Kendskab baade til de teoretiske Love for en rationel Landbrugsproduktion og til den praktiske Udnyttelse af disse i Bedriften.

Landøkonomisk Skattegravning foregaar i nærværende Periode under ugunstige Vilkaar, for saa vidt som Driftsudgifterne — hvorunder Jordrente, Skatter, Arbejds-løn og forholdsvis høje Priser paa de Produktionsmidler, der skal købes — er store i Forhold til Priserne paa Landbrugets Salgsvarer. Men selvfølgelig er Udsigterne til Opnaaelse af et gunstigt Driftsresultat størst for den Driftsleder, som forener solid teoretisk Indsigt med et praktisk Greb paa Tingene. Driftslederens praktiske Evne er i det hele taget af meget stor Betydning for Gennemførelsen af god Landbrugsøkonomi. Og saaledes, at hvis Landmanden mangler noget af den alsidige Indsigt, der skaber den fuldt udstyrede Driftsleder, vil efter min Opfattelse den uteoretiske Praktiker have større Udsigt end den upraktiske Teoretiker til at bevare sit økonomiske Fodfæste.

De Krav, som Landbrugsvirksomhed nu om Dage stiller til sin Udøver, er i det hele taget saa betydelige, at de Tider er omme, hvor Optagelse af en Landmands Ger-

ning blev betragtet som den naturlige Tilflugt for Familiens daarlige Hoved eller *enfant terrible*. Det er nemlig simpelthen alt for dyrt, idet der i moderne Landbrug manøvreres med saa store Værdier, at haandgribelige Misgreb kan blive særdeles kostbare, og saaledes, at der foreligger dyrekøbte Erfaringer for, at Landbrug i ukyndig Mands Haand ejer en forbløffende Evne til at give endog store Kapitaler Ben at gaa paa.

Men for den Landmand, som forstaar sit Kram, og hvis Arbejdsvirksomhed er tilrettelagt paa et rimeligt økonomisk Grundlag, frembyder Landmandsgerningen særdeles tiltalende Sider, og er vel indenfor Rækken af de forskellige Erhvervsvirksomheder særlig egnet til at udvikle og opretholde en sund Sjæl i et sundt Legeme.

Der er for det første det tiltalende ved Landmandsgerningen, at den er umiddelbart værdiskabende og skaber tilmed de Livsfornødenheder, som maa siges at være fundamentale, og som indtil for mindre et Aarhundrede siden næsten fuldstændig dækkede vor hjemlige Befolknings Behov i Henseende til Fødemidler, Beklædning, Belysning og Brændselsmateriale, saaledes at Datidens Landmand i videste Forstand kunde være selvhjulpen.

Og Landmandsgerningen er værdiskabende under en anden og mere positiv Form end de øvrige Led af vort Erhvervsliv, hvor uundværlige disse end hver for sig maa erkendes at være.

H a a n d v æ r k e t — i vore Dage væsentlig sysselsat med Reparationsarbejde — besørger Vedligeholdelsen af Befolkningens Brugsgenstande — selvfølgelig en uhyre nyttig og uundværlig Virksomhed. Men egentlig værdiskabende kan den ikke siges at være — i hvert Fald ikke saaledes, at den u d e f r a hjemfører til Samfundet betydende Værdier til Dækning af det Behov, som maa indføres fra Udlandet.

Dette sidste gør derimod Skibsfarten, som i gunstige Tider ved Fart paa Udlandet har kunnet indsejle og hjemføre betydelige Fragtbeløb og derved ydet sit

gode Bidrag til Samfundets Handelsbalance, og saaledes skaber Værdier til Kredit for Samfundshusholdningen.

H a n d e l e n, som formidler den nødvendige Om-sætning af forhaandenværende Vareværdier, kan ikke i den Forstand siges at være værdiskabende. I hvert Fald er det vanskeligt at se, hvorledes en selv nok saa intelligent og mangleddet i n d e n r i g s k Omsætning af Varer skulde — nationaløkonomisk set — kunne hævdes at skabe Værdier.

Gaar vi saa til I n d u s t r i e n, maa denne ifølge sin Natur erkendes at være værdiskabende, og er for adskil-lige Landes Vedkommende den Hovedkilde, hvorfra Ind-tægterne udefra flyder. Den Omstændighed, at vor Indu-stri skal hente sine Produktionsmidler — Jern, Kul, Staal o. s. v. — udefra, hæmmer i nogen Grad den Udvikling, som vor intelligent og dygtigt ledede Industri iøvrigt har Betingelser for at naa, og som man kun kan ønske frem-met mest muligt, fordi Ernæringsproblemet herhjemme ikke vil kunne løses paa nogenlunde tilfredsstillende Maade, med mindre en levedygtig Industri yder sit gode Bidrag hertil.

Men vender vi saa tilbage til Landbruget, saa skaber det Værdierne ved Brug af Danmarks Jord, uden at dette under nogen Form sker paa andres Bekostning, og uden nævneværdig Afhængighed af udefra tilførte Produktions-midler. For J o r d d y r k n i n g e n s Vedkommende kun Tilførsel af Kunstgødning, hvis Værdi normalt ikke mod-svarer 3 pCt. af vor Høstværdi. Og for v o r o p d r e v n e d y r i s k e P r o d u k t i o n hidtil omkring Syvendepar-ten af vor Høstværdi — og som anført arbejder vi paa at reducere vor Afhængighed af denne hidtidige omfat-tende Indførsel af navnlig Oliekager.

Altsaa: ifølge de her givne Naturforhold bliver Land-bruget i fornemmelig Grad vort Lands værdiskabende Erhverv og har derfor den tiltalende Opgave ved sin Pro-duktion og ved sin Eksport at yde et dominerende Bidrag til vort Samfunds internationale Handelsbalance.

Som første Led i de tiltalende Sider ved Landmandsgerningen har jeg altsaa her peget paa dens værdiskabende Evne.

Jeg vil dernæst nævne dens Adgang til Udløsning af den vist de fleste Danske iboende Trang til at sysle med Jord. Med egen Jord lyder Løsenet og Kravet i vore Dage. Aah nej. Det er slet ikke det, hvorpaa det kommer an. Jeg har under min mere end 30-aarige Praksis som selvstændig Landbrugspraktiker aldrig ejet en ha Jord, men kun virket som Forpagter. Imidlertid har det ingenlunde betinget nogen Afkortning i min Glæde over at drive dansk Jord, at jeg kun var Lejer og ikke Ejer.

Og saa er Landmandsgerningen saa herligt egnet til at styrke Friheds- og Uafhængighedsfølelsen og til at give ranke Rygge. Thi den Landmand, der rettidigt faar betalt i hvert Fald sine Renter eller sin Forpagtningsafgift samt sine Skatter — men helst naturligvis tillige øvrige forfaldne Regningskrav — han har dermed løst Adgangstegnet til at kune bære sin Hat, som han vil, og dermed tillige til at anlægge Løsenet: Mit Hus er min Borg og min Mark er mit Kongerige. Og indenfor dette Kongerige er han souverain — saavidt man da overhovedet kan tale om sliq Souverainitet i vore Dage, hvor en tidssvarende saakaldet fri Forfatning skaber et saadant Utal af Lovparagrafer, at der skal en stærkt udviklet Manøvredygtighed til at undgaa at blive hildet i de derved tilrettelagte Fod-Angler.

Lad mig iøvrigt i denne Forbindelse lige nævne, at i denne Landmandsgerningens uvilkaarlige Styrkelse af Friheds- og Uafhængighedsfølelsen har vi den dybere-liggende naturlige psykologiske Forklaring paa den danske Bondestands afgørende Indflydelse paa den nyere Tids Udformning af dansk Politik.

Ogsaa Landmands arbejdets Vekslen med Aarstiderne bidrager til at holde Sindet frisk. Thi Virksomheden er jo i høj Grad mangesidig

med Varetagelse af Bedriftens med Aarstiderne vekslende Tarv baade derude paa Marken og hjemme i Stalden. Og hvert Aar, naar Vaaren blæser ind med Sønden- og Vestenvind og med Foraarssol over drivende Tørvejrs-Skyer, er dermed Optakten givet til den Foraars travlhed, der altid vækker lyse, frejdige og højstemte Forventninger i Landmandens Sind.

Thi til Foraarssaaningen knyttes ufravigelig — jeg tale af egen mangeaarig Erfaring — Haabet og Forventningen om, at nu er det Medgangsaaar inde, som vil bringe en Rekordhøst, der staar Maal med de lyseste Forventninger. Den kommer aldrig — eller saa godt som aldrig. Thi enten er det for tørt eller for vaadt eller for koldt eller for varmt. Noget er der altid i Vejen. Men Lykken er jo heldigvis ikke alene betinget af, at man ser sine Ønsker og Forhaabninger opfyldte. Der kan heldigvis fremvokse megen Lykkefølelse af blot at turde haabe. Og trods Landmandens som oftest skuffede Høstforventninger maa det erkendes, at medens Underet Aar efter Aar fuldbyrdes derude paa Marken med Sædekornets og Frøets Vækst og Udvikling til moden Afgrøde — saa skabes der samtidig i stort Maal i Landmandens Sind Glæde over Gerningen og dermed adskilligt af den Lykkefølelse, som vi alle tilstræber.

Man ynder at betegne Landmandsgerningen som i fremtrædende Grad materiel, og har en iøjnefaldende Tendens til at underbygge denne Karakteristik med Betragtninger vedrørende Møddingen og hvad dens er, herunder Gødningskørselen og Gødningsduften.

Nu være det straks indrømmet, at Møddingduften ikke er særlig egnet til at stemme Sindet poetisk. Og jeg afstaar gerne fra nærmere at analysere det æstetisk tiltalende i den Kendsgerning, at G ø d n i n g f o r g a a r, men d e n s V æ r d i s t o f f e r g e n o p s t a a r som uundværlige Næringsmidler for Mennesker og Dyr — eller vi ser Gødningens Stofskifte fuldbyrdet saaledes, at den, anvendt i Havebrugets Tjeneste, skaber en Blomsterpragt, der fry-

der vort Øje og skænker os Gødningsduftens Modsætning i Form af herlig Blomsterduft.

Men ganske bortset herfra, tør jeg trøstigt hævde, at Landmandens Gerning i fremtrædende Grad aabner Adgang til Dyrkelse af den Idealisme, som er sund og kun af det Gode, fordi den har sin faste Rod i det virkelige Liv.

Thi denne Idealisme gror af Landmandsgerningens intime Tilknytning til den frie og friske Natur og med Gerningens Tilpasning til de Naturlove, som uanset de af Mennesker udfærdigede Lovparagraffer bestaar evigt uforanderligt frem gennem Tiderne — saa vist som Landmanden trygt kan bygge sin Virksomhed paa Forvisningen om, at efter Vinter kommer Vaar og efter Regn kommer Solskin — eller omvendt.

Og dette Landmandens nære Forhold til og Samarbejde med den friske Natur og de lovbundne Naturkræfter stemmer eller bør stemme Sindet modtageligt for ogsaa anden Paavirkning end den rent jordbundne, som er den umiddelbart udadvendende Side af Landmandsgerningen.

Og tiltrænger nu disse mine mangelfuldt formulerede Betragtninger en nærmere uddybende Forklaring — hvilket sikkert er Tilfældet — saa lad mig hente denne tiltrængte Forklaring ved en Henvisning til en *Jeppe Aakjærs* Digtning.

Ingen dansk Digter synes mig nemlig i højere Grad end han at have fundet et rammende og fuldttonende Udtryk for den sunde Styrkelse og Livsglæde, der rinder af Landmandens Gerning derude i den frie Natur, hvor Vinden stryger frisk over Ager og Eng.

Hver Aarstid faar i hans Digtning sin Charme, hvad enten den gælder Vaar, Højsommer, Efteraarsslud eller Vinterkulde og Snefog. Altid er Grundtonen i hans Digtning den, at derude paa Bondelandet, hvor Luften er frisk, og hvor Naturen udfolder sig frit og ubudent, der er under de skiftende Aarstider den sundeste og bedste Arbejdsplads for Udfoldelse af menneskelig Virkeevne. Det

er for ham ikke Jordens Bonitet, det kommer an paa. For ham er der lige saa megen Glæde at hente ved Dyrkning af mager Hedejord som af den fede Muld. Thi det større Slid med den magre Jord giver jo forøget Arbejdsglæde ved Bevidstheden om, at det her i fornemmelig Grad blev Sliddet, som skabte Arbejdsfrugterne.

Og Adgangen til Glæde over Naturen med dens Dyr- og Planteliv er fælles for den magre og den fede Jord. Det er kun af det gode, om vi som *Jeppe Aakjær* kunde faa Øjet opladt for al den Skønhed, Naturen fremholder for os — om vi som han indstiller vort Øre til at frydes ved den Jubel over blot det at leve, som lyder til os gennem Vibens og Lærkens Foraarsbebudelse og til at glæde os over Himlens andre Fugle, over Lammenes, Grisenes, Kalvenes og alle andre Smaaskabningers utøjlede Glæde over at være dukkede op paa Verdensscenen — og om vi kunde tilegne os noget af hans Evne til at indfange Poesi, endog fra de voksende Afgrøder, saaledes som f. Eks. denne har fundet et formskønt Udtryk i Havrens og Ruggens Sange, af hvilke her til Slutning skal gengives et Par Vers:

Jeg er Havren. Jeg har Bjælder paa,
mer end tyve, tror jeg, paa hvert Straa.
Bonden kalder dem for mine Fold.
Gud velsigne ham, den Bondeknold!

Jeg er Havren. Mine Bjælder gaar
over lyse Vange Aar for Aar,
ringler om, hvor Sang og Kærve gror
herligt sammen paa den danske Jord.

Eller:

Jeg lægger mig i Læet her ved Storrugens Rod,
jeg lytter, og jeg lytter til det synger i mit Blod;
den hvide Rug, den blide Rug, som mod min Tinding slaar
— det er som tusind Fingre smaa paa Sølvtangenter gaar.

Det lyder som af Leg i en spændbuet Hal,
 hvor Dansen lokker Ringlelyd af Lampernes Krystal.
 Det Lokkespil, det Klokkespil fra Sommerrugens Top,
 det er den kjære danske Lyd, hvormed vi voksed op.

Ikke sandt — naar den modnende Havremark og den modnende Rugmark kan inspirere til saa lødige Poesi, saa forekommer det mig, at *Jeppe Aakjær* dermed har frigjort os Landmænd for Sigtelsen for at være knyttet til en ensidig jordbunden og materiel Virksomhed.

Thi lad være, at denne i det store Hele tager Sigte paa noget saa materielt som at skaffe Dækning for Behovet af Fødemidler. Saa er og bliver dog vist ret beset en tilfredsstillende Løsning af Ernæringsproblemet det fundamentale af alle Samfundsproblemer. Hvad er Helten uden Mad og Drikke! Ja — Afholdsbevægelsen, den virker ganske vist for det negative, at hindre Heltens frie Adgang til at faa noget at drikke. Men Landbruget virker for det positive at skaffe Helten og hans Samtidige tilstrækkeligt at spise. Og hvorledes man end vender og drejer det, tror jeg, at Landbrugsvirksomheden som samfundsnyttig Gerning rangerer højt. Eller er Forholdet ikke rettelig dette, at Krigsperioden belærte os om, at det er en Livsbetingelse for ethvert Samfund at finde Veje og Midler til en forsvarlig Løsning af Ernæringsproblemet.

Og i samme Grad som Hjemlandets Jord og den dertil knyttede Produktionsvirksomhed yder Dækning for Nationens Behov af Fødemidler, og i samme Grad som denne derved ernæringsmæssig set bliver selvhjulpen — i samme Grad bliver ogsaa det paagældende Samfunds Husførelse solidt underbygget.

I Henhold hertil bliver Landbrugsvirksomheden af indgribende samfundsmæssig Betydning. Det gælder i det store Hele overalt. Men det gælder særlig, hvor et Lands Jordbund og naturlige Hjælpekilder — som for Danmarks Vedkommende — udpeger den dyrkelige Jord som Nationens væsentlige Arbejdsgrundlag og Virkefelt.

Men det, jeg med dette afsluttende Led af mine her fremholdte Betragtninger gerne har villet pege paa, er dette, at samtidig med at Landmandsgerningen har den betydningsfulde Mission at yde sin afgørende Indsats til Løsningen af det fundamentale Ernæringsproblem, saa er hele Formen for denne Gernings Udøvelse en saadan, at der i fuldeste Maal for Landmanden er Adgang til fra de Omgivelser, i hvilke han færdes og virker, at vinde ogsaa sjælelig Vækst gennem den Friskhed, Skønhed og den Naturens evigt upaavirkelige Lovbundethed, som under hans daglige Gerning holdes ham for Øje.

Og ud fra det Synspunkt bliver det baade kønt og rigtigt, naar *Jeppes Aakjær* lader Havrens Bjælder ringle om,

at Sang og Kærve gror
herligt sammen paa vort Hjemlands Jord.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921.

VI.

Beretning fra Statskonsulent Johs. Jensen, Aabenraa.

Aaret 1921 har for det sønderjyske Mejeribrug i Fortsættelse af Aaret 1920 været et Arbejdsaar, hvor det Dødvande, som Krigen lagde over de fleste økonomiske Foretagender — Mejeribruget ikke undtaget — har maattet vige for det sunde økonomiske Livs friske Strømninger.

Det har været et Arbejdsaar, men ogsaa et Aar fuldt af Fremskridt; og selv om vi kunde have ønsket disse betydelig større, gaar vort Mejeribrugs Udvikling dog den rette Vej frem mod større Produktion, bedre Kvaliteter og bedre Økonomi.

Mit Arbejde har i høj Grad været præget af ovennævnte Forhold, og min Tid har været stærkt optaget. Jeg har været paa Rejse i 257 Dage, og Arbejdet har været som følger:

M e j e r i b e s ø g: Jeg har i 1921 besøgt 85 Mejerier, dels efter, dels uden Opfordring. Enkelte Mejerier har først sendt Bud efter mig, efter at de ved Forsøgslaboratoriets Bedømmelser var kommet saa langt ned med Smørrets Kvalitet, at de fik Opfordring til at søge Konsulenthjælp; men fra de fleste Mejerier, hvor der var noget i Vejen med Kvaliteten, har jeg faaet Anmodningen om at komme til Stede, længe før dette Stadium var naaet. Dette er sikkert ogsaa den rette Fremgangsmaade, idet der jo hængaar alt for lang Tid, og Smørret

skal være meget daarligt, førend Mejerierne faar at vide, at der er Fare for Lurmærket og Konsulenten foreslaas tilkaldt. I flere Tilfælde har jeg uden Opfordring besøgt Mejerier, hvis Smør ved Udstillingerne — eller endnu hyppigere ved Lagerbedømmelserne — havde faaet en lav Karakter. En Del Mejeribesøg er ogsaa gaaet ud paa at give Raad ved Omforandring af Mejeriernes Lokaler eller ved Anskaffelse af ny Maskiner og disses Montering, og i nogle Tilfælde har jeg besøgt Mejerierne for at se ny Maskiner og Apparater og for i det hele taget at tale med Mejeribestyrerne om det daglige Arbejde.

F o r e d r a g: I nær Forbindelse med Mejeribesøgene ligger Foredragene, hvoraf jeg ialt har holdt 39, deraf 34 i Mejerikredsene. Disse Foredrag har hyppigt handlet om Mælkens Behandling, Mælkens Afregning eller Mejeribrugets Rentabilitet. Det sidste Spørgsmaal har nemlig været meget omdisputeret i mit Distrikt, idet alt for mange Mælkeproducenter har været inde paa, at det ikke var rentabelt med de daværende Prisforhold paa Mælk og Oliekager at bruge sidstnævnte i nævneværdig Grad. Der har derfor fra Landboforeningernes Side og i Mejerikredsene været sat en Agitation i Gang for en bedre Fodring af Malkekøerne, hvoraf jeg paa Mejerierne har taget min Del.

U d s t i l l i n g e r: Jeg har været Dommer ved 13 Smørudstillinger og har 7 Gange deltaget i de lovbeftalede Smørbedømmelser paa Forsøgslaboratoriet. Under de 13 Smørudstillinger falder ogsaa de provinsielle Udstillinger i Randers, Odense og København, medens de 10 falder indenfor mit Distrikt. Dette Antal er, sammenlignet med, hvad man er vant til i det øvrige Land, meget lille, og Grunden hertil er den, at Bøtteudstillingerne endnu i 1921 afholdtes samlede for alle fire Amter, og at Udstillingernes Antal kun var 4. Dette ændres i Aar derhen, at der afholdes 6 Bøtteudstillinger, og Foreningsområdet deles i to Kredse: Haderslev Amt for sig, medens de tre øvrige Amter danner én Udstillingskreds.

I 1921 begyndte man indenfor Sønderborg Amts Mejeristforeningskreds at afholde Holdbarhedsprøver paa den Maade, at man i Stedet for 10-Punds Bøtterne gik over til 4-Punds Bøtter, for derigennem at gøre Kvalitetsforringelsen, som en saa lang Opbevaring vil medføre, saa lidt tabbringende som muligt. Smørret opbevares ved 10—12° C. i mindst 3 Uger, inden det bedømmes. Man har ogsaa ved disse Holdbarhedsprøver optaget Forsøg med Fejlen »Mug«, og det har vist sig her, som saa mange Gange før andre Steder, at man ved en rationel Behandling af Træ saavel som Pergamentpapiret med Salt i de 99 af 100 Tilfælde kan beherske Fejlen. Disse Holdbarhedsprøver er nu ogsaa bleven tagne op i de andre tre Mejeristforeningskredse og afholdes i et Antal fra 6—12 Gange aarlig. Der er ingen Tvivl om, at disse Holdbarhedsprøver er et Skridt i den rigtige Retning. Vi faar vort Smør bedømt 14 Dage gammelt ved Forsøgslaboratoriet, Bøtteudstillingerne og, naar man er heldig, ogsaa paa Lagrene. Om Bedømmelsen af disse sidste gælder, at Smørret her som Regel bedømmes alt for frisk, selv om vi gerne giver de Holdbarhedsprøver, som gennemføres paa en hel Del Lagre, vor fulde Anerkendelse og Tilslutning. Men desværre vægrer mange Smøreksporthører sig ved at tage Holdbarhedsprøven op, og indtil da, mener vi, at Fremgangsmaaden fra Sønderborg Amt er praktisk gennemførlig. Smørbøtterne er billige, lette at transportere, og er de lavet éns allesammen, lette at stille op, og jeg mener at kunne udtale, at de sønderjyske Mejeribestyrere har haft megen Glæde af disse Holdbarhedsprøver.

I Lighed med tidligere har jeg ogsaa i Aar deltaget i Lagerbedømmelserne hos de tre sønderjyske Smøreksporthøringforeninger, nemlig 43 Gange hos Sønderjysk Smøreksporthøringforening i Vojens, 35 Gange hos Haderslev Smøreksporthøringforening og 12 Gange hos Sønderborg Amts Eksporthøringforening.

Disse Lagerbedømmelser har sikkert den allerstørste Betydning for Arbejdet for at fremme Smørrets Kvalitet,

idet de giver en Ensartethed i Kvaliteten og en Sikkerhed i Produktionen, som udenforstaaende maa savne.

Forudsætningen for, at dette kan ske, er dog, at Lagerbedømmelserne udføres paa fuldtud betryggende Maade, hvilket ogsaa er Tilfældet hos de fleste Eksportører; men nægtes kan det ikke, at Lagerbedømmelserne enkelte Steder har for meget af Tilfældighedens Præg, og da er de værre end ingen Ting.

Mejerierne maa derfor ved Smørsalget ikke alene stille Krav om at faa Smørret bedømt paa Lageret, men maa samtidig forlange, at Bedømmelsen udføres paa en saadan Maade, at man med Tillid kan bøje sig for dens Resultater.

Efter Opfordring fra den schweiziske Regerings Repræsentant i København, Hr. *Mai*, har jeg 15 Gange udtaget Stikprøver af det af samme opkøbte Smør til Schweiz paa Vamdrup Station.

Jeg har som tidligere været Fælles-Censor i Fysik ved de tre Mælkeriskoler Dalum, Ladelund og Ribe og holdt Foredrag ved Undervisningsmødet for Mejeribestyrere paa Ladelund.

Endvidere har jeg efter Indbydelse overværet en Række Møder, baade lokale Landboforenings- og Kvægavlsmøder etc. saavel som større Møder, af hvilke jeg nævner Fællesorganisationens Aarsmøde, Foreningen af jyske Landboforeningers Aarsmøde, Dansk Mejeristforenings Delegeretmøde, alle i Aarhus, og de samvirkende jyske Mejeriforeningers Delegeretmøde i Aalborg. Endelig deltog jeg i December Maaned i det almindelige Konsulentmøde i København.

Ved Siden af ovennævnte har jeg varetaget Sekretærstillingen indenfor Sønderjysk Mejeriforening og haft Sæde i en Del Udvalg fra Overgangstiden, hvis Arbejde først er afsluttet i indeværende Aar.

Endelig har jeg ført en ret udstrakt Korrespondance og telefonisk besvaret en Mængde Spørgsmaal.

Mejeribrugget har i Aaret 1921 været præget af den

Konjunkturedgang, som begyndte 1920. Der har været nogen Usikkerhed i Produktionen, navnlig paa Grund af de store Prissvingninger, Mejeriprodukterne har været underkastet, og Mejeribrugets Rentabilitet har været ikke lidt omdisputeret.

Det viser sig dog, at hvor man arbejder med gode, ydedygtige Kobesætninger, har Prisforholdene dog ikke været anderledes, end at Aaret som Helhed har givet et — omend kun mindre — Overskud.

Afsætningsforholdene har været vanskelige baade for Smør og Ost, men det viser sig dog, at dansk Smør betales med Priser, som ligger ca. 15. pCt. højere end Priserne paa Kolonismørret. Det er Spørgsmaalet, om vi fremdeles kan holde denne Overpris, der vil blive afgørende for vort Mejeribrugets Fremtid, og i Erkendelse heraf er det, at der i Tiden efter Krigen er slaaet stærkere til Lyd for en bedre Kvalitet af Mælken end tidligere. Der er da ogsaa i mit Distrikt oprettet 2 ny Mælkebedømmelsesforeninger, ligesom tre andre fra før Krigen allerede i 1920 traadte i Virksomhed efter Krigenes Dvaletid. To af de sidstnævnte sorterer under Smørsalgforeninger, idet man gaar ud fra, at naar Smørret skal bedømmes og betales efter Kvalitet, saa bør det samme ogsaa være Tilfældet med Mælken. Denne Fremgangsmaade burde maaske ogsaa tages op indenfor Laandets øvrige Smøreksporthforeninger, da det vil være meget lettere at gennemføre Kvalitetsbetalingen af Mælk, hvor vi har en tilsvarende Kvalitetsbetaling af Smørret.

Der kan ved en regelmæssig og godt gennemført Mælkebedømmelse opnaas gode Resultater, hvad jeg har haft god Lejlighed til at se de sidste Aar. Men der mangler alligevel meget, førend vi faar den topfine Mælk, saadan som vi faar den fra enkelte Leverandører indenfor hver Mejerikreds. Og naar vi undersøger Forholdene, viser det sig, at disse faa Leverandører næsten uden Undtagelse har Afkølingsforholdene i Orden paa en saadan

Maade, at Mælken bliver afkølet baade Sommer og Vinter. Dette er Vejen fremad til bedre Mælk! At der ogsaa skal herske den størst mulige Renlighed ved Malkningen og ved Spandevask er saa indlysende, at det burde forstaas uden synderlig Omtale.

Opdræt og Fedning af Kyllinger i Belgien.

Af Statskonsulent W. A. Kock.

Ligesom Tilfældet er i Frankrig, har Fedning af Fjerkræ fra gammel Tid været Genstand for megen Interesse i Belgien. Før Krigen dannede Fedning af unge Haner og Høner i visse Egne af Belgien en hel Industri, som man nu, omend det vil tage mange Aar at naa det tidligere Standpunkt, søger at vække tillive igen. Det belgiske Landbrugsministerium lægger megen Vægt paa at faa Sagen hurtig genoptaget, og under Ledelse af Professor *Frateur* fra Forsøgsstationen i Louvain søger man at udbrede den i Belgien hidtil til Fedning anvendte Race Coucon de Malines, hvorom Kræfterne i visse Egne af Landet udelukkende er samlet. Coucon de Malines Hønen er en Landrace, der har været kendt i umindelige Tider og som meget mulig i sin nuværende Type er Resultatet af Krydsning af den gamle Landrace med Brahmas og Kochins. Senere er der opstaaet en anden større og mere vægtig Type ved at Racen er krydset med de gamle blaa Bryggerske Kamphøns. Denne dobbeltkammede Varietet kaldes af Befolkningen kalkunhovede Malines og kan et Aar gamle naa en Vægt af over 5 kg. Det, der økonomisk set kendetegner Racen er dens rigelige, meget fine og hvide Kød, gode Fedevne og udmærkede Efteraars- og Vinterlægning. Æggene er brunskallede og vejer fra 55 til 70 Gram pr. Stk., og de vel dunsatte Kyllinger er haardføre. Foruden de almindeligst forekommende gøgespættede findes bl. a. sorte og hvide.

Det er en bekendt Sag i Belgien, at Beboerne i Omegnen af Aerschot, Heyst-op-den-Berg, Mechlin og Haecht i mange Aar har opdrættet store Mængder af Kyllinger og saa langt tilbage, som der kan huskes, hver Lørdag bragt til Markedet i Malines store graatavlede benbefjedrede $3\frac{1}{2}$ à 4 Maaneder gamle Hane- og Hønekylinger, der Mand og Mand imellem benævntes »Cuckoo« og heraf skriver sig Racens Navn Coucon de Malines. Man regner i Belgien med, at Kyllinger af denne Race, der er født i Marts eller April, lægger gennemsnitlig fra Oktober til Slutningen af Juli 100 à 120 Æg hver, og ved Siden af at være en god Efteraars- og Vinterlægger afgiver Racen, hvad der tillige er af største Betydning for Opdræt af Vinterkyllinger, tidlige og palidelige Rugere. Det er saaledes ikke ualmindelig, at mange Kyllingeopdrættere i Januar, ja selv i December Maaned, i et opvarmet Værelse har 4 eller 5 Høns gaaende med henved Hundrede Kyllinger, hvoraf flere inden Paaske vil ende deres Tilværelse som de verdenskendte Brysseler Poularder. Foruden de mange mindre Kyllingeopdrættere findes der særlig i Omegnen af lille Brabant større Opdrættere, der betjener sig af Rugemaskiner og kunstig Opdræt og kan frembringe tusindvis af Kyllinger. Før Verdenskrigen lagde en af disse større Kyllingeopdrættere i hver Uge fra December til Juli over 5000 Æg til Rugning og havde ingen Vanskelighed med at afsætte Kyllingerne.

Lige fra gammel Tid er den største Del af de paa Markedet bragte Kyllinger købt til Fedning af Beboerne fra en anden Egn beliggende mellem Loonderzeel, Opwijk og Termonde med Buggenhoutskoven som Midtpunkt. Senere er Kyllingemarkederne skiftevis blevet afholdt i Malines, Londerzeel og Merchtem. I sin Tid havde jeg Lejlighed til at besøge et saadant Marked, hvor der var tilført c. 10 000 Kyllinger, og man fortalte mig, at det højeste, der var naaet, var 52 000 Kyllinger paa Markedet i Malines. De opkøbte Kyllinger, der i $3\frac{1}{2}$ Mdrs. Alderen kan veje op til 2 kg, i alt Fald for Hanekyllingernes Ved-

kommende, transporteres almindeligvis i smaa Vogne trukket af 3 eller 4 Hunde og opsættes ved Ankomsten til Federiet i Tremmebure anbragte i et Udhus. Fedefoderet gives i henved 3 Uger og bestaar af Boghvedemel, indeholdende baade Kærne og Skaller, blandet med Kærnemælk eller skummet Mælk samt lidt smeltet Fedt. De slagtede fedede Kyllinger afsættes i Bryssel, hvis Indbyggere af Befolkningen i Brabant fra gammel Tid kaldes Kyllingespisere, og derfra transporteres de til Udlandet.

For at fremme Fjerkræavlens har man dannet Klubber og Foreninger, der foranstalter Foredrag afholdte samt bistaar Medlemmerne ved Anskaffelsen af Avlsdyr, Redskaber o. s. v. og ved Afsætningen af Produkterne.

Boganmeldelser.

Bogholderi eller Regnskab. Under ovenstaaende Titel har Landbrugskandidat *H. Hansen Nørgaard*, der er Bogholderilærer ved Handelsdagsskolen »Jysk Handelshøjskole« i Aarhus, skrevet en 84 Sider stor Afhandling i »Den danske Landmandsbog«s 3die Bind. Afhandlingen foreligger ogsaa som Særtryk.

Den foreliggende Behandling af Spørgsmaalet er tænkt som en hjælpende Haand til de Læsere, der i Praksis tumler med Regnskaber og Regnskabsproblemer uden at have det Kendskab til Teorien, der betinger den fulde Forstaaelse af Faget. Men, som Forfatteren udtrykkelig betoner, maa den ikke opfattes som et Forsøg paa at skrive en Lærebog for Skolen. Afhandlingen følger de samme Principper, der ligger til Grund for Bogholderiundervisningen paa Handelsskolerne, og som tidligere er behandlet f. Eks. af Undervisningsinspektør *J. Klit* i »Lærebog i dobbelt Bogholderi« og mød særligt Henblik paa Landbruget af Konsulent *N. Nielsen* (Vindskovgaard) i forskellige Pjecer om Bogholderi for Landmænd. Forfatteren slaar kraftigt til Lyd for det dobbelte Bogholderi, og ved Behandlingen af Regnskabsspørgsmaalet deler han Afhandlingen i tre Hovedafsnit, nemlig:

- I. Bogholderi i Almindelighed,
- II. Landbrugets indre Omsætning,
- III. Undervisningsproblemet.

Det første Afsnit er det største, og det er navnlig her, man kan spore *J. Klits* Paavirkning. I dette Afsnit behandles Bogholderiets Anlæg (Status eller Formueregnskab), Bogholderiets daglige Førelse, Bogholderiets Afslutning og Bogholderiets Praksis, og der er givet talrige instruktive Eksempler til Føringen af Regnskabet over den ydre Omsætning. Her er ogsaa givet en meget god Fremstilling af Betalingen ved Check og Vekselaaccept, hvilket dels med Henblik paa Afværgelse af Rentetab og dels som Følge af Pengeknapheden vinder mere og mere Indpas i Landbruget.

I det andet Hovedafsnit behandles paa 14 Sider forskellige

Spørgsmaal ved Regnskabet over Landbrugets indre Omsætning. Her synes Forfatteren i lidt for høj Grad at have fæstet sig ved Vanskelighederne i at faa udført paalidelige Mængdebestemmelser og tilstrækkelig korrekte Vurderinger. Men paa den anden Side maa man give ham Ret, naar han hævder, at Begynderne i Landbrugsregnskab bør holde sig til Regnskabet over den ydre Omsætning alene. Hvis de straks tager Regnskabet med over den indre Omsætning, vil de nemlig paa Grund af den ret betydelige Ulejlighed ofte tabe Modet og Lysten til Regnskabsføring.

I Afsnittet om Undervisningsproblemet fastslaar Forfatteren det som en Kendsgerning, at Faget ikke kan læres gennem Læsning alene saa lidt som gennem Foredrag. Forfatteren kommer herunder ogsaa ind paa sin gamle Kæphest: Bogholderiundervisningen ved Landbohøjskolen, og han fremhæver her, at det ogsaa for Bogføringsundervisningen gælder om at komme ind paa Laboratorieprincippet. Men da man ved Praktiseringen af dette i noget større Omfang maa have ret smaa Hold, stiller det jo forøgede Krav til Lærerkrafter.

I det hele maa Afhandlingen betegnes som læseværdig og da i Særdeleshed for Folk, der selv beskæftiger sig med Landbrugsregnskab.

Ivar Dokken.

Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik. 25. Aarsberetning (Regnskaber for 1921). Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved A. Axelsen Drejer. 279 Sider. (Odense).

Mejeri-Drifts-Statistiken fejrer i Aar et Jubilæum, idet den har udsendt sin 25. Aarsberetning. De Forventninger, der i sin Tid knyttedes til Driftsstatistiken, er ikke blevne skuffede, thi disse aarlige Beretninger indeholder ved deres Oversigter og Tabeller en Rigdom af Oplysninger om vort Mejeribrugs driftsmæssige Forhold, som er af stor Interesse for Fagets Udøvere.

Den nu udsendte Beretning viser, at ogsaa Mejeriaaret 1920—21 (gaaende fra Efteraaret 1920 til Efteraaret 1921) har været præget af Verdenskrigens Efterdønninger. Endnu er Antallet af Køer pr. Mejeri og det aarlige Mælkeudbytte pr. Ko ikke naaet op til, hvad de var i 1914, og Mejeribruget præges stadigt af en vis Usikkerhed med Hensyn til Udførselen, som har givet sig Udslag i de meget stærke (og saare uheldige) Svingninger, endog fra Uge til Uge, i Priserne paa Smør, Mælk og Ost. Men Beretningen viser dog heldigvis, at den Udvikling, henimod normale Tilstande, som alt gjorde sig gældende i det næstsidste Driftsjaar, har fortsat sig i det sidste. Krigsperiodens

og de nærmest følgende Aars snærende administrative Bestemmelser er ophørte, Antallet af Køer pr. Mejeri og den aarlige Mælkemængde pr. Ko er stigende — den sidste var i Fjor 2503 kg mod 2644 kg i 1914 —, og mange vigtige Opgaver, som i de unormale Aar var traadt i Baggrunden, lægger atter Beslag paa Interessen.

For Mejeribrugets Rentabilitet er det jo af stor Betydning, hvor megen Mælk der medgaar til et kg Smør. Forbruget er som bekendt nedadgaaende, det har i de 25 Aar, Mejeri-Drifts-Statistikken har bestaaet, været oppe paa ca. 27 kg Mælk, i 1914 var det 25.4 kg, i 1918: 25.2 kg, i 1920: 24.8 kg og i Fjor 25.0 kg. Forbruget er altsaa steget lidt i det sidste Aar, og er Stigningen end ubetydelig, vil den dog under Hensyntagen til Mælkemængde og Smørpris være ensbetydende med en Mindre-indtægt for samtlige Andelsmælkerier af flere Millioner Kr. Næste Aarsberetning vil forhaabentlig vise, at Forbruget atter er gaaet ned, og ikke blot vil en omhyggelig Renskning og Renkærning kunne bidrage hertil, men ogsaa Fremskaffelsen af federe Mælk. Det er derfor glædeligt, at Tendensen hos Mælkerierne afgjort gaar i Retning af at afregne efter Fløde- eller Fedtenheder, saaledes afregnede i Fjor kun en Femtedel af Mælkerierne paa anden Maade.

Den gennemsnitlige Smørpris pr. kg, der i 1920 naaede op til 634.5 Øre eller det højeste, den nogen Sinde har været, var i Fjor 520.9 Øre. Faldet var altsaa betydeligt, men samtidig er Driftsudgifterne faldne — Udgiften til Brændsel pr. 1000 kg indvejet Mælk var i Fjor 413.8 Øre mod 607.2 Øre i 1920 —, saaledes at de virkelige Driftsudgifter (uden Osteproduktionsudgifter) pr. 1000 kg Sødsmælk var 2756 Øre mod 3023 Øre i det næstsidsste Driftsaar. Nettoindtægten pr. Kande (2 kg) af den til Smørlavning anvendte Sødsmælk bliver for samtlige Mælkerier 49.2 Øre mod 62.0 Øre i 1920.

Osteproduktionen, navnlig af Sødsmælksost, er tiltagen. De Mælkerier, der kun har lavet Skummetmælks-Ost eller kun har anvendt indtil 20 pCt. Sødsmælk til Osten, har haft en mindre Fortjeneste, end hvis de havde anvendt Mælken til Smør, hvori- mod de Mælkerier, som har brugt over 20 pCt. Sødsmælk i Oste- mælksblandingen, har haft et Udbytte af 1.83 Øre pr. 2 kg udover, hvad Mælken vilde have udbragt ved Smørproduktion.

Hver af Driftsstatistikens Beretninger viser, at økonomisk set er det uheldigt at bygge smaa Mælkerier eller at dele et større Mælkeri, thi jo mindre et saadant er, desto større bliver forholdsvis dets Driftsudgifter. Der er en Forskel mellem store og smaa Mælkerier paa ca. $\frac{3}{4}$ Øre pr. kg Mælk.

Aktieselskabet De danske Sukkerfabrikker 1872 — 20 April — 1922. Et Festskrift udarbejdet af *Povl Drachmann* og *L. Estrup*. 190 Sider i stort Kvart. (Københ.).

Aktieselskabet De danske Sukkerfabrikker har i Anledning af deres 50 Aars Bestaaen udsendt et anseeligt, meget smukt udstyret Skrift med en Rigdom af nydelige Billeder*). Dets to Forfattere har paa udmærket Maade redegjort for Fabrikkernes Historie og til denne knyttet kortfattede interessante Oversigter over Rør- og Roesukkerets Historie, evropæisk og dansk Sukkerpolitik, den staaende og omskiftelige Kamp mellem Rørsukkeret og Roesukkeret om Verdensmarkedet m. m. De Bemærkninger vedrørende økonomiske og industrielle Forhold i Almindelighed, som findes spredte i Værket, bidrager ogsaa deres til at gøre Tilegnelsen af dette Jubilæumsskrift om et ægte landbrugsindustrielt Foretagendes Opstaaen, Vækst og Betydning lettere og interessantere end Tilfældet er for de fleste andre Festskrifters Vedkommende.

Som bekendt var det den af *Napoleon* i 1806 iværksatte Fastlandsspærring, der udelukkede Rørsukkeret fra Continentet og gav Stødet til, at Sukkerfabrikationen af Roer begyndte at tage stærkt Opsving**). Ogsaa herhjemme forsøgte vi Dyrkning af »Sukkerbeder«, og 1812 blev der indrettet en lille Roesukkerfabrik ved Tranekjær paa Langeland, men da Fastlandsspærringen ophørte med Napoleons Fald og Rørsukkeret paany vandt Indgang, nedlagdes Fabriken. Enkelte Gange blev der senere slaaet til Lyd for paany at faa Roesukkerindustrien optaget herhjemme, saaledes af Teknologen Professor *Wilkins*, der i 1830'erne forgæves virkede herfor. Man stillede sig absolut afvisende, man betragtede Agitationen for »Runkelroesukkerfabrikationen« nærmest »som et Foster af en urimelig Higen for selv at producere alt, hvad man bruger, i Stedet for at holde sig til de Fabrikationer, der bedst passer til Landets Ejendommeligheder«, man mistvivlede om, at Danmarks Jord og Klima passede for Dyrkningen af Sukkerroer, man troede, at en Sukkerindustri kun kunde opretholdes ved høj Toldbeskyttelse og vilde blive »et Dødsstød for vore Kolonier«. Det var først i Slutningen af 1860'erne, Stemningen her i Landet, om end ikke hos Landmændenes store Flertal saa dog hos ikke saa faa fremsynede Agronomer, slog om. Grundene hertil var navnlig to: den

*) Blandt de mange Portrætter, der findes, savnes *Erhard Frederiksen*, der har haft en meget stor Betydning for Sukkerfabrikkerne, hvad Festskriftet jo ogsaa fuldt ud anerkender.

**) Europas første Roesukkerfabrik kom 1802 i Gang i Schlesien.

tyske Roesukkerindustri vældige Opsving i disse Aar, og at Landbrugets Foregangsmænd indsaa, at vi savnede en Kulturplante, der kunde bringe Sædskiftet i Harmoni med den stærkt stigende Anvendelse af Driftskapital, som nødvendiggjorde en intensivere Benyttelse af Jorden. Ingen Plante kunde i denne Retning tænkes at passe bedre end Sukkerroen, og Landhus-holdningsselskabet afholdt med denne nogle Dyrkningsforsøg, som gav et gunstigt Resultat. Brødrene *Johan Ditlev* og *Erhard Frederiksen* opførte 1872 for egen Regning »Sukkerfabriken Lolland«, der begyndte Kampagnen Aaret efter, og væsentlig paa Opfordring af Godsejer *Ingerslev*, Marselisborg, Lensbaron *Reedtz-Thott*, Gavnø, og Kammerherre *Sehested Juul*, Ravnholdt, tog Gehejmeetsraad *Tietgen* i 1872 Initiativet til Stiftelsen af »Aktieselskabet De danske Sukkerfabrikker«, der straks nøje blev knyttet til vor gamle, vel udviklede og rentable Raffinaderivirksomhed af Rørsukker*). Aktieselskabets første Sukkerfabrik blev anlagt i Odense og begyndte Virksomheden ogsaa i 1873.

Indførelsen af Roesukkerindustrien i Danmark var unægtelig et møjsommeligt Foretagende. Straks stillede Regeringen sig alt andet end venlig til Sagen, thi den frygtede for, at Toldindtægten af det indførte Rørsukker skulde blive formindsket i væsentlig Grad, og der var i hine Frihandelsaar saa langt fra Tale om at give den nye landbrugsindustrielle Virksomhed en Haandsrækning, som Loven af 3. Maj 1873 faktisk stillede den hjemlige Roesukkerindustri absolut ugunstigere end den udenlandske. Dernæst manglede Landbruget Forstaaelse af og Interesse for Sagen, og det svigtede Forventningerne baade med Hensyn til Tegning af Roearaler og af Aktiekapital. Samtidig indtraadte der et stærkt Fald i Sukkerpriserne. Brødrene *Frederiksen* maatte i 1877 med Tabet af hele deres Formue opgive deres heroiske Kamp for at holde deres Fabrik oven Vand, og i de 5 første Aar arbejdede Fabriken i Odense med Tab. Men den klamme Ligegyldighed, som saa ofte møder det nye, maatte vige for Kendsgerningernes Magt, der efterhaanden aabnede Landmændenes Blik for Sukkerroedyrknings store Indflydelse paa Landbrugsudviklingen i betydelige Dele af Landets frugtbareste Egne, de begyndte i voksende Maalestok at dyrke Sukkerroer og vedblev hermed, selv naar Sukkerpriserne og med dem Roepriiserne var stærkt dalende. Landbruget og De danske Sukkerfabrikker havde fundet hinanden, om end Forbindelsen mellem dem ikke havde Karakteren af et Inklinationsparti, men snarere af et Fornuftægteskab.

*) Det ældste danske Sukkerraffinaderi stammer vistnok fra 1620.

Aktieselskabet har ofte været udsat for Verdensmarkedets Kastevinde, og det er interessant at læse, hvad Festskeftets med-deler herom. Det fortæller, hvorledes det stadig er lykkedes en overlegen administrativ, teknisk og merkantil Ledelse — navnlig 3 Navne paatrænger sig her: *Tietgen*, *Hagemann* og *Gammeltoft* — at ride Stormene af og navigere Skibet frelst i Havn. Aldrig har Bestyrelsen disponeret fra Dag til Dag eller i Med-børstider faldet til Ro med paa nødtørftig Vis at besørge de lø-bende Forretninger, men altid har den disponeret paa langt Sigt, og dette turde være en Hovedgrund til, at Selskabet har faaet en saa stor Betydning saavel for Landbruget i vide Egne som for vort økonomiske Liv — en Betydning, der bl. a. viste sig under Verdenskrigen, da Danmark med Hensyn til Forbruget af Sukker var bedre stillet end noget andet Land baade af de krigsførende og de neutrale Stater.

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Aarsskrift 1922.

Redigeret af Bibliothekar *Raphael Meyer*. I—XII + 295 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

Tiende Beretning om sammenlignende Forsøg med Svin fra statsunderstøttede Avlscentre. 109. Beretning fra Forsøgs-laboratoriet. 109 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

1. Beretning om Afkomsundersøgelser. (Sammendrag af Under-søgelser af Afkom efter sjællandske Tyre i Tidsrummet 1913—1921). Ved Konsulent *J. Fisker*. **2. Beretning om Præmiering af Familiegrupper af Kvæg paa Grundlag af Bedømmelse i Hjemmet.** Udarbejdet af Dommerudvalget ved dets Sekretær *J. Fisker*. 132 Sider. Udgivet af De sam-virkende Landboforeninger i Sjællands Stift. (Københ.).

Landbrugsbogholderi. Af Landbrugskandidat *H. H. Nørgaard*. Særtryk af Forfatterens Afhandling i »Den danske Land-mandsbog«. 90 Sider. (Aug. Bangs Forlag. Københ.).

Beretning om Statsdyrskuekommissionens Virksomhed i Aaret 1921. Udgivet paa Landbrugsministeriets Foranstaltning. 414 Sider. (Københ.).

Stambog over Heste af lettere Race. XIV. Ved fhv. Stats-konsulent *J. C. A. Schwarz-Nielsen*. Udgivet af De sam-virkende danske Landboforeninger. 163 Sider. (Københ.).

Kreaturholdet og Anvendelsen af Landbrugsarealet 1921. (Sta-tistiske Meddelelser. 4. Række, 64. Bind 2. Hefte). 97 Sider. Udgivet af Det statistiske Departement. (Københ.).

J. Chr. A. Schwarz-Nielsen.

Julius Christian August Schwarz-Nielsen fødtes den 27. Maj 1847 i Kolonien Frederiksborg i Grønland som Søn af den derværende Missionspræst. Faderen blev senere forflyttet til Lolland, og Sønnen blev 1867 Student fra Nykøbing Latinskole. Han valgte Officersvejen, blev 1874 Premierløjtnant, overgik som saadan til Rytteriet, gennemgik 1877

—79 Ride- og Beslagskolen, tog samtidig 1. Del af Veterinæreksamen og afsluttede Studiet ved at tage Dyr lægeeksamen 1882, udnævntes 1884 til Ritmester og ansattes som Medlem af Remontekommissionen. Af Aldershensyn overgik han 1899 til Forstærkningen og afskedigedes 1909.

Schwarz-Nielsen ejede fra Ungdommen af en levende Interesse for hippologiske Spørgsmaal. Han redigerede fra 1899 til medio 1908 »Tidsskrift for Hesteavl« og foretog flere Studierejser for at sætte sig ind i forskellige Landes Hesteavl, saaledes til England, Frankrig og Tyskland (Oldenburg). Dels herved og dels som Formand for Mønstringskommissionen og inspicerende Officer hen-

holdsvis i Næstved og Randers Amter fik han betydelig Indsigt i Hesteavl ude og hjemme, og det laa derfor nær, at han, da Kræfterne begyndte at svigte de samvirkende sjællandske og fynske Landboforeningers Konsulent i den lettere Hesteavl, Dyrslæge *L. V. Oppermann*, i 1904 ansattes som dennes Medhjælper og faktisk kom til at udføre Konsulentarbejdet. Fra den 1. April 1909 blev Schwarz-Nielsen paa Landboforeningernes Initiativ udnævnt til Statskonsulent i den lettere Hesteavl; han fratraadte Stillingen den 31. Marts i Aar.

Pligtopfyldende som en god Officer er det, besjælet af Iver for at virke i sit Kald som en retskaffen Mand, hensynsfuld i sin Optræden som en Gentleman, var Schwarz-Nielsen afholdt og havde let ved at samarbejde med Folk. I sin Ungdom havde han betaget lyttet til Professor *Prosch's* aandfulde Forelæsninger, han var en svoren Tilhænger af sin fremragende Lærers Renavlsprincipper og af dennes Hævdelse af, at Fremgang indenfor vor Husdyravl kun naas paa Grundlag af vort hjemlige, efter vore stedlige Forhold afpassede Materiale. I den staaende, aldrig hvilende Strid mellem Hippologerne hævdede han sine, altsaa *Prosch's*, Standpunkter til det yderste, men aldrig lod han sig i Stridens Hede forlede til at vige bort fra en ridderlig Optræden overfor anderledes tænkende og handlende. Henrik Ibsen har engang skrevet: »Det er Viljen som det gælder, den enten frigør eller fælder« — det var den gamle, brave Ritmesters gode og stærke Vilje, der frigjorde ham, og ved hans Afgang som Statskonsulent og nu ved hans Død har der fra alle Sider lydt Tak og Paaskønnelse for hans gode, trofaste Arbejde gennem mange Aar.

Historien gentager sig. Allerede i 1890 førtes der Forhandling om Ansættelsen af en Statskonsulent i den lettere Hesteavl, og den nødvendige Bevilling til en saadan gaves paa Finansloven for Finansaaret 1890—91. Da

imidlertid Spørgsmaalet om Statskonsulentens Ansættelse og Afgørelsen af Valget mellem de forskellige Principper for Avlen kom til at ligge for, viste det sig — saaledes som Ministeriet udtalte i en Skrivelse til Folketingets Finansudvalg — »at Meningerne angaaende det nævnte Principspørgsmaal vare saaledes delte, at Ministeriet maatte nære Betænkelighed ved paa dette Tidspunkt at gribe ind ved Ansættelsen af en Statskonsulent«. Nitten Aar skulde hengaa, før en saadan blev udnævnt. Nu, da Spørgsmaalet om Schwarz-Nielsens Efterfølger ligger for, synes de forskellige Anskuelse, der raader indenfor »Hestfolkene«, atter at skulle lægge Sten i Vejen for Ansættelsen, thi »under Hensyn til de meget divergerende Anskuelse mellem de forskellige Retninger indenfor den lettere Hesteavl« har Ministeriet anset det for rigtigst foreløbig at lade Stillingen henstaa ubesat (jvnfr. Landhusholdningsselskabets Aarsberetning for 1921—22, Side 77—78). Nødigt skulde der atter hengaa 19 Aar, før Statskonsulenten bliver ansat!

Planteavl 1921.

Af Statskonsulent K. Hansen.

De Forskydninger, der foregaar i Landbrugsjordens Benyttelse fra det ene Aar til det næste, er som oftest kun smaa. I Overensstemmelse hermed var Jordbenyttelsen i 1921 meget nær den samme som i 1920, særlig naar Afgrøderne sammenlignes gruppevis. Der benyttedes saaledes til*)

	1921	1920
Kornafgrøder ca.	1,235,000 ha	1,216,000 ha
Rodfrugter og Kartofler ca.	431,000 -	431,000 -
Grønfoder, Græsning og Hø (paa Agermark)	911,000 -	961,000 -

Medens Rodfrugtarealet er uforandret, er der foregaaet en mindre Forøgelse af Kornarealet paa Bekostning af Græs- og Grønfodermarkerne. Disse Tal tyder ikke paa, at der endnu er gjort Skridt til den Overgang til billigere Driftsformer, som der nu undertiden er Tale om, men snarere paa, at man endnu agter at opretholde Produktionen uformindsket.

Indenfor de enkelte Hovedgrupper af Afgrøder er der foregaaet adskillige Forskydninger, der delvis er Udtryk for den for Tiden raadende Udviklingsretning. For Kornafgrøderne samt Bælgædens og Boghve-

*) De statistiske Tal i nærværende Oversigt gælder hele Landet (altsaa incl. de sønderjydske Amter), hvor ikke andet er nævnt.

dens Vedkommende stiller Dyrkningsomraadet sig i 1921 i Sammenligning med det forudgaaende Aar saaledes (Tallene afrundede):

	1921	1920	Forøgelse fra 1920 til 21
	ha	ha	pCt.
Rug.....	226,100	226,600	÷ 0.2
Hvede.....	88,900	72,800	32.2
2rd. Byg	227,300	218,000	4.3
6rd. Byg.....	26,900	31,800	÷ 24.1
Hvid Havre.....	361,400	356,000	1.5
Graa Havre.....	88,500	85,400	3.6
Blandsæd.....	193,900	200,700	÷ 3.4
Bælgsæd.....	18,900	17,600	6.0
Boghvede.....	3,300	3,900	÷ 15.7

Det med Rug besaaede Areal undergik, som det ses, for Landet som Helhed ingen Forandring. Paa Øerne var der imidlertid en Tilbagegang i Rugarealet paa 11 pCt., størst paa de sydlige Øer og i Københavns, Præstø og Sorø Amter. I Jylland er der i de fleste Egne en lille Forøgelse af Rugarealet.

H v e d e n har vundet stærkt forøget Udbredelse, forholdsviis stærkest i Jylland, nemlig 30 pCt. mod 19 pCt. paa Øerne. Den absolute Forøgelse af Hvedearealet er dog betydelig større paa Øerne end i Jylland, nemlig 9600 ha mod 6500. Størst er Forøgelsen i Frederiksborg, Holbæk, Odense og Aarhus Amter samt i de sønderjydske Amter med Undtagelse af Tønder Amt, hvor der saa godt som ingen Hvede dyrkes — skønt store Dele af den inddigede Marsk maaske med Fordel kunde dyrkes som Agerjord og da vistnok frembyde fortrinlig Hvedejord. Hvededyrkingen har i Løbet af det sidste halve Hundredaar været Genstand for meget store og karakteristiske Svingninger. Dette fremgaar af følgende Tabel, idet der her er set bort fra Sønderjylland. Følgende Arealer, angivet i ha, dyrkedes med Hvede i de anførte Aar og Landsdele:

	1876	1896	1912	1921
Sjælland	23,787	9,849	21,978	35,326
Bornholm	1,368	636	1,115	2,538
Lolland-Falster	15,205	10,700	11,204	9,649
Fyen, Langeland m. v.	12,461	7,415	8,588	12,989
Sydøstl. Jylland	6,594	5,227	8,506	14,457
Nordl. Jylland	1,372	308	1,068	2,360
Sydvestl. Jylland	1,142	267	1,585	3,446
Hele Landet	61,929	34,403	54,044	80,765

Fra 1876, da Hvededyrkningen er paa sit Højeste, aftager Arealet nogenlunde jævnt indtil 1896, da det naar sit mindste Omfang, der kun er lidt over det halve af, hvad der fandtes i 1876. Paa Sjælland gaar det endog betydeligt under Halvdelen, i Nord- og Vestjylland gaar det ned til en Fjerdedel, medens Nedgangen er mindst paa Lolland-Falster og i det sydøstlige Jylland. Fra 1896 foregaar der en (ujævn) Opgang, der foreløbig kulminerer i 1921. Opgangen er særlig stor paa Sjælland, der i sidstnævnte Aar havde et omtrent $3\frac{1}{2}$ Gange saa stort Hvedeareal som i 1896, og i det sydøstlige Jylland (Vejle, Aarhus og Randers Amter), der nu maa regnes for et af de betydeligste hvededyrkende Landomraader. Paafaldende er det, at Lolland-Falster i 1921 ikke alene staar meget væsentligt lavere end i 1876, men endog lavere end i 1896, der dog frembød en betydelig Nedgang fra 1876. Regnes Lolland-Falsters Hvedeareal som Procent af hele Kornarealet, bliver Tallet $14\frac{1}{2}$, medens det tilsvarende Tal for hele Sjælland (med Møen) er $13\frac{1}{2}$, for Møen alene 18, for Københavns Amt ca. 16, for Præstø Amt $15\frac{1}{2}$, for Bornholm 15, for Sønderborg Amt 18 pCt. Og regnes endelig Hvedearealet som Procent af al Agerjord, bliver Forholdet noget nær det samme. Lolland-Falster har da 7.2 pCt. Hvedeareal, Sjælland 6.5, Holbæk Amt 6.5, Bornholm 6.5, Præstø Amt 7.0, Sorø Amt 7.6, Københavns Amt 7.8, Møen 8.9 og Sønderborg Amt ligeledes 8.9 pCt. Maribo Amt er saaledes ikke længere Landets mest hvededyrkende Amt; indtil videre er

dette Sønderborg Amt; men ogsaa Københavns og Sorø Amt overgaar i denne Henseende Lolland-Falster.

Grunden til den stærke Tilbagegang i Hvededyrkingen i de 20 Aar 1876—96 var hovedsagelig de faldende Kornpriser. Man var vant til væsentlig at betragte Hveden som Salgsafgrøde, og da Fordelen ved Salg blev mindre og mindre lønnende, gik man som bekendt mere og mere over til at dyrke »Foderkorn«, hvorhos det ogsaa vejede til i Betragtningen af dette Spørgsmaal, at »Hveden tærer stærkere paa Jorden« end Rugen. At dette ikke kan være andet, men at dette ikke behøver at betinge noget Tab, naar Hveden giver 28 à 30 Fold*) og Rugen kun 15 à 17, gjorde man sig næppe altid klart. De senere Aars stærke Udvidelse af Hvededyrkingen skyldes utvivlsomt — i Forening med de bedre Priser — for en væsentlig Del Erkendelsen af, at det i Almindelighed svarer bedst Regning at dyrke den Afgrøde, der under de givne Forhold giver mest uden ensidigt Hensyn til Salgspriser — saa meget mere som Hvede jo erfaringsmæssigt er fortrinligt Foderkorn. Og man er efterhaanden bleven mere og mere fortrolig med, at Jorden skal have passende Erstatning for, hvad hver Afgrøde berøver den.

Det med Byg i 1921 dyrkede Areal var paa det nærmeste af samme Størrelse som i 1920 — kun ca. 1000 ha større. Men medens 2rd. Byg er gaaet frem med 9400 ha, svarende til 4,3 pCt., frembyder 6rd. Byg en Tilbagegang paa 8500 ha, hvilket udgør 24 pCt. Den forholdsvis lille Fremgang for 2rd. Byg fordeler sig nogenlunde jævnt over Landets fleste Egne, idet den dog er størst i de sønder- og vestjydske Amter. Formindskelsen af Arealet med 6rd Byg er størst paa Øerne og det sydøstlige Jylland, gennemsnitlig 42 pCt. Men ogsaa i de gamle Egne for 6rd. Byg, Nord- og Vestjylland, er der en kendelig Tilbagegang, og i Sønderjylland er Formindskelsen 27 pCt. Tilbagegangen i Arealet med 6rd. Byg er dog ingenlunde

---

*) Ved Fold forstaas her altid hkg (Dobbeltcentner) pr. ha.

af ny Dato. I ældre Tid var 6rd. Byg næsten det eneste Byg, man kendte i store Dele af Landet. Først saa sent som 1896 fik man talmæssig Rede paa, i hvor stor Udstrækning dette Byg dyrkedes, og i den siden da forløbne Aarrække er det gennemgaaende gaaet meget stærkt tilbage. Amtsvis fordeler 2rd. og 6rd. Byg sig saaledes i 1896 og 1921:

Amt	1896		1921	
	Byg ialt ha	heraf 6rd. pCt.	Byg ialt ha	heraf 6rd. pCt.
Københavns	17,504	45.0	14,088	8.4
Frederiksborg	13,056	16.9	10,939	5.3
Holbæk	24,531	7.2	21,391	2.5
Sorø	18,693	4.9	17,160	3.0
Præstø	20,306	4.7	19,761	2.0
Bornholm	4,301	18.6	3,323	4.5
Lolland-Falster	24,982	1.5	32,479	0.5
Svendborg	19,653	8.8	18,561	3.6
Odense	19,393	4.5	19,759	2.0
Vejle	15,646	38.5	11,035	12.0
Aarhus	18,436	3.5	13,050	3.0
Randers	16,657	4.8	14,384	2.9
Aalborg	13,697	37.5	7,066	34.0
Hjørring	12,489	60.1	6,704	63.7
Thisted	7,629	65.7	9,205	38.6
Viborg	14,677	46.2	9,485	18.6
Ringkøbing	8,867	86.5	4,476	68.9
Ribe	9,114	88.4	4,180	54.9
Haderslev	—	—	6,614	19.2
Aabenraa	—	—	3,060	10.9
Sønderborg	—	—	4,768	3.3
Tønder	—	—	2,587	36.9
Hele Landet	—	—	254,202	10.6
Uden Sønderjylland	279,702	23.3	237,173	11.2

Det fremgaar af Tabellen, at Bygarealet — naar der ses bort fra Sønderjylland — er formindsket med ca.

42,500 ha. Næsten i alle Amter har der fundet Nedgang Sted undtagen paa Lolland-Falster, der frembyder en anseelig Forøgelse. I flere nord- og vestjyske Amter er Arealet gaaet ned til det halve eller derunder. Hvorvidt denne ret betydelige Formindskelse af Bygarealerne i alle Tilfælde har været økonomisk forsvarlig er en Sag for sig; for saa vidt Bygget er erstattet med Blandsæd, og hvor Talen er om gode Bygjorder, har det vistnok ofte været en tvivlsom Forretning. Men det, som her navnlig skulde vises, er den forholdsvis stærke Tilbagegang i Dyrkningen af seksradet Byg. Denne ses ret klart ved Sammenligning mellem de to Procent-Rubriker i Tabellen; disse viser ikke alene, at seksradet Byg næsten er forsvundet i de gode Kornegne, men at det ogsaa procentvis er gaaet stærkt tilbage i de Egne, hvor man i alt Fald tidligere mente at se sin Fordel ved at dyrke dette Byg. Kun i Aalborg og Hjørring Amter har det endnu omtrent uformindsket Dyrkningsomraade i Forhold til hele Bygarealet. Hvorvel ikke faa Dyrkningsforsøg tyder paa, at det i mange Tilfælde er fordelagtigere at dyrke toradet Byg, er der dog Grund til at tro, at det sidstnævnte under visse Forhold har sin fulde Berettigelse.

Havre dyrkedes paa Øerne i meget nær samme Omfang i 1921 som i det forudgaaende Aar. I Jylland udvidedes Havrearealet med 7500 ha. Udvidelsen var forholdsvis størst for Graa Havre, hvis Areal forøgedes med 10 pCt. i Nordjylland og med 18 pCt. i de sønderjydske Amter.

Blandsæd — overvejende Blanding af Byg og Havre — optager stadig et uforholdsmæssigt stort Areal, der synes foreløbig at have kulmineret i 1919, da det udgjorde ca. 202,000 ha. I 1920 gik det ned til 188,800 ha og i 1921 til 181,500 ha, naar de sønderjydske Amter lades ude af Betragtning. En fortsat og stærk Indskrænkning af Blandsædarealet vilde vistnok være fordelagtig. Blandsæddykningen skulde gerne begrænses til de Lokalteter, hvor den betinger vitterlige Fordele, og da vilde

Blandsædarealet utvivlsomt skrumpe meget stærkt ind. (Nærmere Betragtninger over dette Spørgsmaal er iøvrigt anført i den tilsvarende Oversigt for 1920).

Det med Bælg s æ d dyrkede Areal, der i 1920 var omtrent 4 Gange saa stort som i 1912, er i det sidste Aar kun forøget med 1200 ha eller ca. 7 pCt. Forøgelsen fordeles sig nogenlunde ligelig over hele Landet, men er dog størst i Vest- og Nordjylland. I Sønderjylland er Bælg-sædarealet formindsket.

Rodfrugterne indtog i 1921 et samlet Areal af samme Størrelse som i 1920. Indenfor Gruppen »Rodfrugter« er der imidlertid foregaaet adskillige Forskydninger, for hvilke der i det følgende kortelig skal gøres Rede.

Efter at Krigsforholdene havde foranlediget en betydelig udvidet Dyrkning af Kartoffler, der i 1919 beslaglagde 96,000 ha mod 61,000 ha i 1912, gik Kartoffelarealet allerede i 1920 ned til 87,600 og i 1921 yderligere til 79,900, Arealerne i Sønderjylland fraregnet, svarende til en Formindskelse af ca. 9 pCt. fra 1920 til 21.

Arealet med Foderroer — Runkelroer, Kaalroer og Turnips — er ialt forøget med 13,500 ha. Forøgelsen falder udelukkende paa Kaalroearealet, der er vokset med 21,300 ha, medens Runkelroearealet er formindsket med 6600 ha, og Turnipsarealet er gaaet ubetydeligt tilbage. Paa Øerne er Kaalroerne i de senere Aar i ret stor Udstrækning rykket ind ved Siden af Runkelroerne, hvilke sidste i tilsvarende Grad har maattet vige Pladsen. Særlig fremtrædende har denne Bevægelse været paa Sjælland, hvad følgende Tal viser:

	1921	1920	1919
Runkelroer.....	29,961 ha	33,904 ha	37,581 ha
Kaalroer.....	22,596 -	15,891 -	13,138 -
Tilsammen ...	52,557 ha	49,795 ha	50,719 ha

I 1907 optog Kaalroerne kun 1900 ha paa Sjælland og kun 2900 ha paa Øerne ialt. Runkelroerne har imid-

lertid vundet mere Terræn i Jylland end de har tabt paa Øerne. I 1907 optog de nemlig i Jylland 19,400, 1912 26,900 og 1921 44,100. Disse Forskydninger er sikre Vidnesbyrd om, at Landmændene ikke længere er hildede i den Vildfarelse, der i sin Tid havde ikke ringe Udbredelse, at Lille Belt dannede Skellet mellem Rodfrugtarterne, saaledes at der Vest for dette Skel kun kunde dyrkes Kaalroer og Turnips, og Øst for Skellet kun Runkelroer (og Sukkerroer).

Ombytningen fra Runkelroer til Kaalroer eller omvendt foregaar paa flere Maader og af forskellige Grunde. Paa Øerne indfører man jævnlig Kaalroerne paa Runkelroernes Bekostning ud fra den Formening, at de første giver større Afgrøder end de sidste. Høststatistiken — der i sin nuværende Skikkelse ganske vist ikke kan være noget nøjagtigt Udtryk for, hvor meget der virkelig er avlet — bekræfter dog ikke denne Opfattelse. Bortset fra 1920, da Kaalroerne gav et betydeligt Merudbytte, har de i Reglen givet noget mindre end Runkelroerne, i Gennemsnit for 1914—18 saaledes 492 mod 542 og i 1909—13 527 mod 544 hkg pr. ha. Som Regel har Runkelroerne derhos et noget højere Tørstofindhold, oftest ca. $\frac{1}{2}$ pCt. Hertil kommer, at Runkelroerne er mere holdbare. Den anførte Begrundelse gælder derfor næppe, hvor Runkelroerne trives godt. Er Jorden derimod ikke »sund« — er Dræning og Mergling ikke i Orden —, og Runkelroerne derfor trives mindre godt eller pletvis endog mislykkes, har man en mere holdbar Begrundelse for Overgang til Kaalroer; i saadanne Tilfælde, navnlig paa uensartede Jorder, foretrækker adskillige at saa en Blanding af de 2 Arter og da ved Udtyndingen lade Kaalroerne blive staaende, hvor Runkelroerne er svage eller mangler. Ikke faa foretrækker Kaalroerne, fordi de bedre end Runkelroerne taaler Efteraars-Nattefrosten og tillige bedre taaler, at Frosten naar dem i Kulerne. Hvor Runkelroer iøvrigt lykkes godt, vil der vistnok sjældent være nogen sikker Fordel ved helt at gaa over til Kaal-

roer, hvorimod der kan være god Mening i — saaledes som ogsaa flere og flere gør — at tage f. Eks. halvt Kaalroer og halvt Runkelroer. Herved vil man i Reglen opnaa den mest ensartede samlede Roeavl fra Aar til Aar, idet Runkelroerne som oftest vil lykkes bedst i de mindre gode »Kaalroeaar« og omvendt. Tillige opnaar man ved denne Fremgangsmaade gennemgaaende en bedre Fordeling af Arbejdet, særlig ved Optagningen, og dette betyder jo, at man med en givet Arbejdsstyrke bedre kan faa det hele gjort i rette Tid. I Jylland vil man paa Jorder, hvor Runkelroerne blot trives jævnt godt, og som er befængt med Kaalbroksvamp, have den særlige Fordel ved hel eller delvis Overgang til Runkelroer, at man herved afværger eller formindsker Tabet ved Kaalbrok.

Arealet med **Sukkerroer** var i 1921 ca. 34,700 ha eller ca. 10 pCt. mindre end i 1920. Af Formindskelsen falder over Halvdelen paa Fyen, hvis Sukkerroeareal formindskedes med 30 pCt. fra det forudgaaende Aar.

Frøarealerne fordelte sig i 1921 saaledes i ha: (se S. 445).

Det samlede Frøareal er 2600 ha eller 11 pCt. mindre end i 1920. Størst er Tilbagegangen i Havefrøavl, nemlig 71 pCt., samt i Avlen af Gulerod-, Kaalroe- og Sneglebælgfrø. Ogsaa Avlen af Runkelroe-, Turnips- og Rajgræsfrø er gaaet stærkt ned. Derimod er der (procentvis), en meget stærk Forøgelse af Avlen af Rødkløverfrø (73 pCt.), ligesom Hundegræs frembyder en betydelig Forøgelse, Sukkerroefrø en mindre Fremgang. Nedgangen fordeler sig over hele Landet undtagen Østjylland, hvor der har fundet en mindre Forøgelse Sted.

Uanset den stærke Nedgang, siden Krigstidens Spekulations-Produktion fandt Sted, har en fornuftigt ledet og omhyggeligt gennemført Frøavl sikkert en i økonomisk Henseende betydelig Mission. I 1921 udførtes der dansk Frø for et Beløb af henvend 14 Mill. Kr. (+ ca. 3 Mill. Kr. for genudført udenlandsk Frø). Ved Siden heraf dækkedes Landets Forbrug af Rodfrugt- og Græs-

Frøarter	Sjælland	Bornholm	Lolland-Falster	Fyen	Østl. Jylland	Øvrige Jylland	Hele Landet
Runkelrøe	123	1	27	132	206	118	607
Kaalrøe	425	2	13	162	87	89	778
Turnips	402	6	47	168	193	47	863
Gulerød	59	—	5	35	9	12	120
Sukkerrøe	518	4	71	209	150	36	988
Rødkløver	351	34	24	79	75	88	651
Sneglebælg	314	1	63	42	14	21	455
Andre Bælgplanter	215	1	18	29	32	185	480
Hundegræs	5418	45	623	1525	1760	366	9737
Alm. Rajgræs	514	7	32	318	337	243	1451
Ital. Rajgræs	523	4	49	226	270	91	1163
Eng-Svingel	1136	18	70	346	657	141	2368
Ager-Hejre	116	—	6	19	141	123	405
Andet Græs	131	1	4	4	66	147	353
Hvidkaal	157	2	19	50	6	6	240
Blomkaal	23	—	1	3	17	—	44
Andre Kaalsorter . .	34	1	2	57	1	9	104
Andet Havefrø . . .	53	—	3	58	6	9	129
Ialt	10512	127	1077	3462	4027	1731	20936

frø i alt væsentligt af Hjemmeavl, ligesom den indenlandske Avl dækkede en ikke ringe Part af Forbruget af Bælgplante- og Havefrø. Dansk Frø har nu faaet Indpas i næsten alle agerdyrkende Lande og nyder, saa vidt det kan skønnes, god Tillid. Kan denne Tillid yderligere underbygges ved særlige Foranstaltninger, saaledes som det i Aarets Løb drøftedes i snævrere Kredse, turde der være ikke ringe Udsigt til, at Frøavl og Frøeksport kan blive af virkelig Betydning for vort Landbrug.

Lucerneyrkingen gør nu taalelige Fremskridt paa Øerne. Fra en ubetydelig Begyndelse, der første Gang blev konstateret i 1896 med ca. 250 ha, var Lucernearealet i 1907 vokset til 3900, i 1912 til 7400 og i 1921 til 15,000 ha. Fortsættes denne Fordobling af Arealet endnu nogle Gange med faa Aars Melleumrum,

naar Lucernen omsider at faa den Betydning paa Øerne, som den i Følge dens Værdi bør have. I Jylland synes dette derimod at have meget lange Udsigter. I denne Landsdel optog Lucernen paa ovennævnte Tidspunkter henholdsvis ca. 50, 3200, 2300 og 2200 ha (Sønderjylland med 183 ha i 1921 fraregnet). I Jylland synes en ganske lignende Betragtning angaaende Lucernen nu at gøre sig gældende som i gamle Dage gjaldt for Runkelroernes Vedkommende. Sammenligningen kan vistnok endda gøres gældende direkte. Der er nemlig næppe megen Tvivl om, at hvor Runkelroerne i Jylland trives godt, dér vil ogsaa kunne dyrkes Lucerne, naar Bakteriespørgsmaalet løses paa den lette Maade, hvorpaa dette nu lader sig gøre. Det synes iøvrigt, at man for Lucernes Vedkommende i ikke ringe Grad forser sig paa Spørgsmaalet om dens Varighed. Der er Grund til at fremhæve, at Lucernedyrkningens Lønsomhed paa ingen Maade er betinget af en vidtgaaende Varighed. Meget varige Lucerne-marker opnaas overhovedet næppe ret mange Steder her i Landet. Men dette er heller ikke afgørende. Giver den kun godt Udbytte i 2 à 3 Aar, er der ingen Tvivl om, at dens Dyrkning svarer udmærket Regning. Angaaende Lucerne- og Runkelroedyrkning i Jylland skal eksempelvis nævnes, at Nørvang, Hatting og Bjerre Herreder i Vejle Amt i 1921 havde 4377 ha med Runkelroer, men kun 91 ha med Lucerne. Et saadant Forhold er næppe naturligt begrundet og vil forhaabentlig heller ikke vedblive at bestaa ret længe.

Under nærværende Afsnit skal endnu nævnes, at Arealet med *S p i n d p l a n t e r* — H ø r og H a m p — trods ihærdig Agitation fra enkelte Sider, særlig for Hørdyrkning, nu er ganske forsvindende. I 1918 optog disse to Planter 166 ha, heraf 56 paa Sjælland, 54 paa Fyen og 51 i Jylland. I 1921 er dette i og for sig ubetydelige Areal skrumpet ned til 43 ha, bortset fra 20 ha i Sønderjylland, heraf 18 ha i Haderslev Amt. Det nævnte Areal var ganske overvejende besaaet med Hør. Det kan da

fastslaas, at Spindplanter for Tiden praktisk taget ikke dyrkes i Danmark. Dette Forhold kan der for saa vidt være Grund til at beklage, som Dyrkning af Hør og Hamp og Fremstilling af Brugsvarene heraf vilde i nogen Grad bidrage til at bedre vor slette Handelsbalance og til at raade Bod paa Arbejdsløsheden. I 1921 androg Indførslen af Spindstoffer og Produkter heraf ca. 150 Mill. Kr. foruden Silke og Uld. En meget væsentlig Del af denne Sum er betalt dels for Hør og Hamp og Varer fremstillede heraf, dels for mer eller mindre tarvelige Surrogater herfor. Men Statistikens Tal for Ind- eller Udførsel kan ikke blive enebestemmende for Produktionsretningen. For Producenten — *in casu* Landmanden — bliver det afgørende, hvad der betaler sig bedst. Det kan ofte være vanskeligt nok til enhver Tid at have Rede herpaa og at rette sig derefter, saa meget mere som det jo som oftest ikke er den samme Produktionsgren, der gennem længere Tid svarer bedst Regning. Men der er i hvert Fald næppe mange, der vil indregistrere Hør- og Hampdyrkingen blandt de særlig fordelagtige Produktionsgrene. Lønsomheden ved denne Avl strander paa Industrien, der under vore nuværende Forhold neppe vil være i Stand til at aftage Raavarene til en for Dyrkerne antagelig Pris. Hør- og Hampdyrkingens Skæbne i Danmark gennem det sidste Hundredeaar kan illustreres ved følgende Tal for de hermed dyrkede Arealer:

1837.....	8070 ha
1866.....	6302 -
1876.....	2807 -
1888.....	720 -
1901.....	55 -
1921.....	43 -

Aarsagen til, at Hør dyrkingen — thi de anførte Arealer har til enhver Tid ganske hovedsagelig været dyrket med Hør — fra at have haft et forholdsvis anseeligt Omfang nu for længst er saa godt som ophørt, er

dels at søge i Konkurrencen med fremmede Spindstoffer og med den fremmede Industri, dels — og for en meget væsentlig Del — i, at Hjemme fliden, gennem hvilken Hørren for største Delen oparbejdedes til Brugsvarer, efterhaanden er sygnet hen. Og det vil vistnok være ligesaa ørkesløst at prøve paa at genoplive den afdøde Hjemme flid paa dette Omraade som at optage Kampen med Udlandets Raastoffer og Industri.

Paa Sortsspørgsmaalets Omraade har der i de seneste Aar været en livlig — stundom maaske lidt for livlig — Bevægelse, særlig for Kornarternes Vedkommende. Hvilken Udbredelse de hidtil vigtigste Sorter af Rug, Hvede og 2rd. Byg har, foreligger der Oplysninger om fra Arealtællingerne i 1918 for Rug og Hvede og for 2rd. Byg 1921. Resultatet heraf fremgaar af følgende Tabel, hvis Tal betyder pCt. af de respektive Landsdeles hele Areal med henholdsvis Rug, Hvede og 2rd. Byg.

Landsdel	Rug 1918			Hvede 1918			2rd. Byg 1921		
	Bretagne- (Brat- tingsborg) Rug	Petkus-Rug	Andre Rugsorter	Tystofte Smaahvede	Dronning Wilhelmina	Hvedesorter	Prentice- og Prinsesse-Byg	Andre navn- givne Sorter	Ubekendte Sorter
Sjælland.....	37	38	25	74	7	19	69	20	11
Bornholm	23	44	33	81	6	13	69	15	16
Lolland-Falster.....	13	55	32	65	14	21	51	44	4
Fyen, Langeland	18	64	18	59	13	28	65	26	9
Østl. Jylland	33	50	17	71	8	21	55	31	14
Nordl. Jylland	17	61	22	59	4	37	38	31	31
Vestl. Jylland	54	33	13	77	7	16	40	29	31
Sønderjylland	—	—	—	—	—	—	29	34	37
Hele Landet...	35	46	19	70	9	21	58	28	14

Det ligger i Sagens Natur, at de Opgivelser, der ligger til Grund for disse Tal, ikke i alle Tilfælde kan forud-

sættes at være rigtige, bl. a. paa Grund af Usikkerhed og Uensartethed i de gængse Sortsbenævnelser, og at Tallene som Følge heraf bliver noget usikre. Paa den anden Side er der dog ingen Grund til at betvivle, at de i Hovedsagen er rigtige. Det, som da først falder i Øjnene ved Betragtning af Tabellens Tal, er den Kendsgerning, at den ganske overvejende Part — mere end fire Femtedele — af det Korn, der dyrkes af de 3 Arter, tilhører Sorter, der er Landmændene bekendte. Dette er samtidig et Udtryk for god faglig Oplysning og for, at bestemte — og det vil gennemgaaende sige gode — Kulturformer nu i Hovedsagen har afløst de ubestemmelige Blandingsvarer, der for en ikke lang Aarrække siden optog en meget betydelig Del af Landets Kornarealer. Tallene viser i Overensstemmelse hermed, at de Sorter, der gennem paa-lidelige Dyrkningsforsøg er udpeget som de under de fleste Forhold værdifuldeste: Brattingsborg- og Petkus-Rug, Smaahvede og Wilhelmina-Hvede samt Prentice-Byg, i det hele er fremherskende. Paa den anden Side giver Tallene Grund til at tro, at der dog endnu paa dette Omraade er adskilligt — i visse Egne ikke saa ganske lidt at rette. At man paa Øerne og i Østjylland dyrker Petkus-Rug er sikkert lige saa rigtigt, som at man i de store vestjydske Amter med overvejende sandede Jorder foretrækker Brattingsborg-Rugen. Mon den ikke ogsaa burde tildeles en større Part af Nordjyllands Rugjorder? Hvad der skjuler sig i Rubriken »Andre Rugsorter« vides ikke sikkert. Hist og her træffes Heinrichs Rug, der dog ikke i Forsøgene har kunnet maale sig med de to foran nævnte Hovedsorter. Adskillige Jordbrugere vilde vistnok navngive deres Rug som Campine-Rug, Zeelander-Rug, Provsti-Rug, og i magre Heedegne træffes endnu »Hede-Rug« (»Smaarug«). Af de 3 førstnævnte Sorter er der dog næppe andet end Navnet tilbage, og saa vel disse som Hede-Rugen kunde vistnok overalt med Fordel ombyttes med efter Omstændighederne Petkus- eller Brattingsborg-Rug. Men en betydelig Part af de Jorder, som

Tabellens 3die Talkolonne repræsenterer, er utvivlsomt besaaet med Rug, om hvilken Ejerne ikke ved andet sikkert, end at det er »Rug« — og noget tilsvarende gælder sikkert de tilsvarende Opgivelser for Hvede og Byg. I de allerfleste saadanne Tilfælde vil det sikkert være fordelagtigt at kassere det ukendte til Fordel for en kendt og god Sort.

I de allerseneste Aar har adskillige nye Rugsorter tildraget sig Opmærksomhed og begyndt at vinde Udbredelse: Stjerne-Rug og Staal-Rug fra Svaløf, Storm-Rug fra Weibullsholm (Skaane) og Borris-Rug fra Borris Landbrugsskole. De er inddraget i saavel Forsøgsstationerne som i flere Landboforeningers Forsøg. Det vil herigenem vise sig, om nogen af disse Sorter fortjener Udbredelse.

For Hvedens Vedkommende ses det af Tabellen S. 448, at Tystofte Smaahvede 1918 optog 70 pCt. af hele Landets Hvedeareal, Dronning Wilhelmina 9 pCt. Det er muligt, at Tallet for Smaahvede nu er noget lavere, idet ogsaa her nye Sorter har begyndt at vinde Indgang. Dette gælder navnlig Panser-Hvede fra Svaløf, som der er reklameret stærkt for, og som muligvis ogsaa har visse Fortrin, uden at dette dog endog er fastslaaet paa fyldestgørende Maade, og Weibullsholms Standard-Hvede. En af nu afdøde Forsøgsleder *Knud Larsen* fremstillet Sort, Trifoliums-Hvede Nr. 14, har i det sidste Aar begyndt at vinde Udbredelse. Enkelte nye Sorter fra Svaløf — foruden Panser-Hvede —, Weibullsholm og Abed har ligeledes tildraget sig Opmærksomhed, hvilket i særlig Grad synes berettiget for et Par nye Abedsorters Vedkommende. De »Andre Hvedesorter«, der er opført i Tabellens 3die Rubrik under Hvede, er antagelig for en ikke ringe Del Tystofte Standhvede og Abed Storaks-Hvede samt forskellige Stammer af Squarehead-Hvede fra ældre Tid.

Endelig fastslaar Tabellens sidste Afsnit, hvad man længe har ment at vide, at *P r e n t i c e - B y g* for Tiden

er vort Lands mest udbredte Bygsort. Dette er for saa vidt meget glædeligt, som denne i det store Hele ubestrideligt er vor værdifuldeste Bygsort. Da Prentice-Bygget imidlertid som bekendt er tilbøjelig til, navnlig i regnfulde Somre, paa meget frugtbare og gødningskraftige Jorder at give Lejesæd, har man i en Aarrække søgt at fremstille Sorter, der forbandt et stivere Straa med Prentice-Byggets store Ydeevne og fortrinlige Kvalitet. Dette meget attraaværdige Maal er dog langtfra naaet endnu; om det nogensinde naaes, maa Tiden vise. Allerede *Erhard Frederiksen* arbejdede paa denne Opgaves Løsning, men med negativt Resultat. En Tid haabede man, at Goldthorpe-Byg var Fremtidens Byg paa de gode Jorder; men denne Sort bragte nærmest kun Skuffelse. Saa fik vi Svaløfs Hannchen-Byg indført, men dette viste sig snart at være ganske utilfredsstillende, bl. a. paa Grund af dets store Modtagelighed for Brand. At de i sin Tid stærkt udskregne Gartonske Sorter var værdiløse for vore Forhold var paa Forhaand ventet og blev snart bekræftet. Derefter holdt Svaløfs Guld-Byg sit Indtog. Dette har i de senere Aar faaet betydelig Udbredelse, fordi det staar bedre op og er tidligere modent end Prentice-Byg. En stor Del af det Byg, der i Tabellen er indbefattet under »Andre navngivne Sorter«, er utvivlsomt Guld-Byg. Ved Forsøgsstationerne har dette gennemgaaende givet mindre Udbytte baade af Kærne og Halm end Prentice-Byg, om det end, hvor sidstnævnte gav Lejesæd, gav mere Kærne. I Landboforeningernes lokale Forsøg har Guld-Bygget som oftest været Prentice-Bygget underlegent. Forholdet kan illustreres ved Forsøgene i de sjællandske Landboforeninger. Naar Tystofte Prentice-Byg gav 100, gav Guld-Byg i Gennemsnit af

15 Forsøg i 1913	96 Kærne, 89 Halm
13 — - 1914	97 — 91 —
15 — - 1915	97 — 83 —
10 — - 1916	101 — 87 —
11 — - 1917	93 — 82 —

6 Forsøg i 1918	93	Kærne,	87	Halm
3 — - 1919	97	—	81	—
2 — - 1920	99	—	88	—
7 — - 1921	97	—	84	—

Disse Resultater turde opfattes som et gyldigt Udtryk for, at Guld-Byg ikke er »Fremtidens Byg«. Vil man indvende, at disse Forsøg alle skriver sig fra en enkelt Landsdel, vil et nærmere Studium af Beretningerne fra de øvrige Landsdele og fra Statens Forsøgsstationer vise sig i Hovedsagen at bekræfte Resultaterne af de sjællandske Forsøg, om end disse viser den bedste indbyrdes Overensstemmelse. Særlig for store Dele af Jylland er der Grund til ogsaa at lægge nogen Vægt paa, at Guld-Bygget giver betydeligt mindre Halm. At Guld-Byg desuden synes at være alt andet end godt Maltbyg er, særlig for de stærkt bygsælgende Egne, et yderligere Minus af ikke ringe Betydning. Binder-Byg, som adskillige, da det for nogle Aar siden kom frem, satte nogen Lid, blev ligeledes nærmest en Skuffelse. Det nyeste er Abed Rex-Byg, der i hvert Fald under visse Forhold foreløbig lover godt, om end de lokale Forsøg i Jylland og Sjælland hidtil ikke har været dette Byg særlig gunstige. Man vil med Interesse følge de fortsatte Forsøg med denne Sort. — Naar Tabellen S. 448 viser, at Prentice-Bygget i Gennemsnit for hele Landet optager 58 pCt. af Arealet med 2rd. Byg, da er det højst sandsynligt, at dette Tal er for lavt, idet rimeligvis en Del af det som »Andre Sorter« opgivne ogsaa er Prentice-Byg, som de paagældende Jordbrugere har under ufuldstændige Navne som »Tystofte Byg«, »Abed Byg«, »Lyngby Byg« osv., ligesom rimeligvis ogsaa en Del af det som »ubekendt« opgivne er Prentice-Byg.

Af Havresorter har der i en lang Aarrække været dyrket talrige Sorter her i Landet, og dette er fremdeles Tilfældet, idet der stadig kommer nye frem, efterhaanden som de ældre kendes uværdige til fortsat Dyrkning. Bortset fra en Mængde temmelig ubestemmelig Havre, nær-

mest af Hovedtypen »Dansk Havre«, er Svaløfs Sejer-Havre vistnok nu den mest udbredte. For det danske Jordbrug er Sejer-Havren afgjort den værdifuldeste Kulturform, Svaløf hidtil har leveret. Gul Næsgaard-Havre — den første Frugt af *H. A. B. Vestergaards* flittige og dygtige Forædlingsarbejde, og som i sin Tid med Fordel afløste megen »Dansk Havre«, kan i sin hidtidige Skikkelse ikke maale sig med Sejer-Havre. Denne har derimod i de senere Aar faaet en Konkurrent i Kron-Havre, ligeledes fra Svaløf. Særlig i Jylland har Kron-Havre tildraget sig Opmærksomhed. Efter 6 Aars Forsøg i Landboforeninger i Jylland (ialt 82 Forsøg) ser det dog ikke ud til, at den frembyder nogen Fordel fremfor Sejer-Havre. Har den end gennemgaaende givet et ubetydeligt Merudbytte af Kærne, har Halmudbyttet til Gengæld været kendelig mindre. Den eneste Havre, der i Jylland med Sikkerhed kan siges at overgaa Sejer-Havre, er Hede-Havre (en fra Lyngby Forsøgsstation udgaaet Type af den gamle jyske Graa Havre). Merudbyttet af Hede-Havre i Forhold til Sejer-Havre var i Gennemsnit af

7 Forsøg i 1915.....	325 kg Kærne,	286 kg Halm	pr. ha		
4 — - 1916.....	287 -	—	÷ 69	-	—
11 — - 1917.....	212 -	—	196	-	—
12 — - 1918.....	489 -	—	427	-	—
24 — - 1919.....	348 -	—	201	-	—
19 — - 1920.....	211 -	—	431	-	—
21 — - 1921.....	51 -	—	÷ 19	-	—

Det gaar dog paa ingen Maade an at generalisere dette Forhold. Ganske bortset fra, at Hede-Havre — som al Graa Havre — har en højere Skalprocent end alle nu dyrkede Sorter af gul og hvid Havre, vil den paa gode, sunde Jorder ved rettidig Saaning næppe kunne staa Maal med Sejer-Havre i Kærneudbytte. Hede-Havre hører sikkert kun hjemme paa tarvelige Jorder og taaler bedre sen Saaning end hvid og gul Havre. Det Arbejde, der ligger til Grund for Hede-Havrens Fremkomst, er iøvrigt

saa simpelt og saa lidet omfattende, at det næppe vil falde vanskeligt at fremstille endnu bedre Typer af Graa Havre. En saadan foreligger maaske allerede i Vester-vang-Havre. Et Forsøg paa ved Krydsning af Hede-Havre med den tyndskallede Stjerne-Havre at fremstille en værdifuldere Melleform har foreløbig ikke givet positivt Resultat. — Iøvrigt har Aaret — og de seneste Aar — ikke frembudt noget af afgørende Betydning paa Havre-yrkningens Omraade. Indtil videre afventer man nu Resultaterne af Dyrkningsforsøg med forskellige nye Sorter, særlig fra Abed.

Paa Rodfrugtdyrkningens Omraade blev der ved Arealtællingen 1921 indsamlet Oplysning om, i hvor stor Udstrækning hhlvs. Barres-Runkelroe, Eckendorfer-Runkelroe samt andre og ubekendte Runkelroesorter dyrkes. Resultatet heraf blev, at af de 104,400 ha, der var besaaet med Runkelroer, var 94,200 ha besaaet med Barres, 5200 med Eckendorfer og 5000 ha med andre Sorter. Det vil altsaa sige, at Barres optager 94 pCt. af Landets Runkelroearreal, Eckendorfer 3 pCt. og andre Sorter, herunder navnlig Elvetham, ligeledes 3 pCt. Forholdet er nogenlunde ens hele Landet over, undtagen i de sønderjydske Amter, hvor Eckendorfer endnu dyrkes i forholdsvis stor Udstrækning, men hvorfra den ventelig snart vil blive fortrængt af Barres. For saa vidt det er de til enhver Tid bedste Barresstammer, der dyrkes — og der er Grund til at antage, at dette i alt væsentlig er Tilfældet —, er der paa dette Omraade — takket være i Særdeleshed nu afdøde Forsøgsleder *L. Helwegs* systematiske og utrættelige Arbejde — naaet en Ensartethed, som det var ønskeligt at faa gennemført ogsaa paa andre Omraader, hvor ikke særlige Forhold retfærdiggør Dyrkningen af afvigende Kulturformer.

Siden det for nogle Aar siden lykkedes paa Studsgaard Forsøgsstation at fremstille en Kaalroestamme, der var mere modstandsdygtig overfor Kaalbrok end Kaalroer i Almindelighed, har denne Studsgaard-Kaalroe (Bang-

holm) faaet stor Udbredelse, og Efterspørgslen efter Frøet har ikke kunnet tilfredsstilles. Man har derfor prøvet, om der blandt udenlandske Kulturformer af Kaalroe fandtes lignende modstandsdygtige Sorter. En saadan synes det, man har fundet i en tysk Sort, Wilhelmsburger-Kaalroe, der maaske dog ikke er fuldt saa modstandsdygtig mod Kaalbrok, men som til Gengæld synes at give noget større Udbytte end Studsgaard-Kaalroen. — Ogsaa paa Guleroddyrkningens saare beskedne Omraade maa Landmændene indprente sig et nyt Sortsnavn: Lobbericher — et Navn, der har Udsigt til at kunne undergaa en interessant Methamorfose i det agrariske Tungemaal. Den synes dog ikke at adskille sig fra den gammelkendte gode Sort Champion udover at give et noget større Bladmasse; men for Gulerødderne er dette jo ogsaa et Plus. — Iøvrigt kommer der stadig nye Rodfrugtstammer frem, hver forsynet med sit autoriserede Romertal, saafremt de bestaar Eksamen ved Forsøgsstationerne. Det er ikke nogen let Opgave for Landmændene at balancere mellem de mangfoldige Stammer og Numre. Alene de Stammer, der for Tiden bærer Prædiketet »1. Klasse«, udgør saa vidt ses for Runkelroer 13, for Kaalroer 3 (5), for Turnips 12, for Gulerødder 5. Disse 33 Rodfrugtformer, der alle bærer Mærket IV eller V, maa nøje holdes ude fra alle de mange tidligere 1. Klasses Stammer med lavere Numre. Strengt taget er dette flere Kulturformer, end Landmændene har Brug for. Derved er jo imidlertid ikke noget at gøre. De, som fyldestgør Kravene ved Eksamensbordet, maa selvfølgelig have 1. Karakter uden Hensyn til, om det er faa eller mange. Et Held er det, at det i de fleste Tilfælde er nogenlunde ligegyldigt, hvilken 1. Kl. Stamme man vælger indenfor samme Art og Sort.

Ogsaa af Kartofler fremstilles der nu nye »Stammer« i stort Antal, og det synes at gaa adskilligt lettere end man skulde vente og end kyndige Folk tidligere har troet muligt ad vegetativ Vej. Det maa jo imidlertid erindres, at Kartoffelsorterne som oftest er fremkommen ved Frø-

formering (efter Krydsning). Hvis man da har slaæet flere tilsyneladende ens Individers Knolde sammen og grundet Formeringen herpaa, i Stedet for paa det enkelte Individ, er Sagen vel forklarlig nok. Og strengt gennemført Familieavl er jo af forholdsvis ny Dato i det praktiske Forædlingsarbejde. Af nyindførte Kartoffelsorter har navnlig »King Edward« vakt Opmærksomhed, idet man har ment, at denne Sort skulde forbinde stor Ydeevne med en særlig god Salgskvalitet. Hvorvidt dette vil bekræfte sig, kan dog ikke endnu betragtes som afgjort.

L a n d e t s s a m l e d e H ø s t i 1921 af Korn, Kartofler, Hø og Halm udgjorde 56.2 Mill. Høst-Enheder*), hvilket er 2.6 Mill. H.-E. mere end i 1920. Ses der bort fra Sønderjylland, udgjorde Høsten 52.6 H.-E. mod 48.0 Mill. i Gennemsnit for Femaaret 1916—20. Betragtes dette sidste Tal — altsaa Gennemsnittet af det sidste Femaar — som »Middelhøst«, gav 1921 saaledes 4.6 Mill. H.-E., svarende til 4,600,000 hkg »Kornværdi« over »Middelhøst«. Dette i og for sig smukke Helhedsresultat fremkommer imidlertid ved Sammenlægning af højst uensartede Enkeltheder, idet Høstudbyttet var ualmindelig forskelligt saavel fra Egn til Egn som for de forskellige Afgrøder.

Med Henvisning til Afdelingschef *H. Hansens* udførlige Redegørelse for *Vejrforholdene* i Landbrugsaaaret 1920—21 (Tidsskrift for Landøkonomi 1921, S. 480) skal herom meddels følgende i Forbindelse med en Omtale af de enkelte Afgrøder.

Uagtet Høsten i 1920 trak længe ud, blev Rugen dog for største Delen saaet nogenlunde rettidig og gennemgaaende i meget bekvem, passende fugtig Jord. Un-

---

*) 1 Høst-Enhed regnes her = 100 kg Korn = 100 kg Røetørstof = 100 kg Kartoffeltørstof = 25 kg Hø = 500 kg Halm.

der Efteraarsmaanedernes omtrent normale Temperatur og passende Nedbør udviklede den sig godt inden Vinteren, og i den ualmindelig milde Vinter, der uden Afbrydelse gik over i Foraaret, voksede den meget kraftigt til og saa i Foraaret og Forsommeren særdeles lovende ud. Men Vejrforholdene i Juni og Juli betingede en højst forskellig endelig Udvikling af Rugen. Som Helhed faldt Regnen sparsomt i disse 2 Maaneder saavel som i Maj, men — bortset fra det nordligste Jylland — sparsomst over Jyllands magre Egne med de store Rugarealer. Her blev Rugen paa talrige Marker næsten gold. Paa Øerne faldt der de fleste Steder tilstrækkelig Regn til Rugen — dennes Fordringer i saa Henseende er jo ikke store — og ikke mere, end at den blev staaende op og blev særdeles godt kærnesat. Resultatet blev, at den paa Øerne i Gennemsnit gav ca. 23 Fold, hvilket meget nær svarer til Gennemsnittet af det sidste Femaar før Krigen (1909—13); i Præstø Amt gav den 27 imod $24\frac{1}{2}$, og paa Lolland-Falster endog 28 imod 26. I Vejle, Aarhus og Randers Amter naaede den derimod kun til omkring 12 Fold mod 16 à 17 i 1909—13, i Aalborg og Hjørring Amter 12 à 13 mod 15 à 16, i Thisted Amt 10 mod $18\frac{1}{2}$, i Viborg, Ringkøbing og Ribe Amter 8 à 9 mod 13 à 15. I de sønderjydske Amter var den forholdsvis god. Det store Foldudbytte paa Øerne kunde dog ikke opveje Tilbagegangen i Arealet, og Arealforøgelsen i Jylland opvejede langt fra det lave Foldudbytte. Landets samlede Rughøst blev opgjort til 3.1 Mill. hkg (Tønder à 100 kg), eller, naar Sønderjylland for Sammenligningens Skyld fradrages, 2.88 Mill. imod 4.5 Mill. i 1909—13. Det maa dog erindres, at Rugarealet i den mellemliggende Aarrække er formindsket betydeligt.

For H v e d e n var Forholdene i Saatiden gennemgaaende mindre gunstige end for Rugen. En væsentlig Del af Hveden blev først saaet i Oktober, for en stor Del endda langt hen i denne Maaned. Da August og September i de fleste Hvedeegne havde givet forholdsvis lidt

Regn, og Oktober var næsten regnløs i de samme Egne, var Jorden ved Hvedesaaningen delvis stærkt udtørret og lidet bekvem. Vinteren var imidlertid, som foran nævnt, usædvanlig mild, og efter Nytaar var der næsten ingen Frost, ligesom Nattefrost i Foraaret var ubetydelig. Ogsaa i Foraarsmaanederne laa Temperaturen adskillige Grader over Normalen. Juni var ganske vist nærmest kølig, medens Juli atter bragte normal Varme. Da Regnmængden over Størstedelen af Hvedeegnene var nogenlunde tilstrækkelig for Hveden og ikke større, end at den, ligesom Rugen undgik at gaa i Leje, og da endelig Solskinsmængden lige fra Vinter til Høst var usædvanlig rigelig, var Forholdene nærmest ideelle for Hveden, der som bekendt først og fremmest kræver Varme og Sol. Resultatet blev da ogsaa et usædvanligt stort Foldudbytte, i Særdeleshed paa Øerne. I Gennemsnit for hele Landet gav den 34 Fold mod 30 for 1909—13, paa Øerne 36 mod 30, i Præstø Amt og paa Lolland-Falster 38 mod 30. Da tilmed Hvedearealet, som tidligere omtalt, var udvidet betydeligt, forstaas det, at den samlede Hvedehøst var meget stor: 3.03 Mill. hkg for hele Landet, eller uden Sønderjylland 2.77 Mill. hkg mod 1.5 for 1909—13. Det er utvivlsomt den største Hvedehøst, Danmark nogensinde har haft, og er temmelig nær af samme Størrelse som den samtidige Rughøst — mere end dobbelt saa stor som Hvedehøsten i Gennemsnit for 1909—13. Da Forbruget af Hvede til Menneskeføde i Danmark under normale Forhold opgives til 72 kg pr. Indbygger, vil det ses, at Hvedehøsten 1921 meget rigeligt dækker Landets Forbrug i et Aar, efter at der er fradraget Saasæd og 10 pCt. Svind og Smaasæd. Ikke desto mindre indførte vi i Aaret 1. Juli 1921—30. Juni 1922 ca. 450,000 hkg uformalet Hvede og 485,000 hkg Hvedemel. Det maa herefter forudsættes, at der i Løbet af det nævnte Aar er opfodret omkring 1 Million Tønder Hvede. Hvorvidt dette har svaret Regning, maa bl. a. afgøres ved en Sammenligning af Priserne paa den

ene Side paa Hveden og Hvedemelet og paa den anden Side paa Foderstofferne.

For Vaarsædens Vedkommende var Udsigterne fra Foraaret af de bedst mulige. Det var faktisk Foraarsvejr omtrent fra Nytaar. I Februar var Jorden fuldt tjenlig til Besaaning, og adskillige saae Bælgsæd i denne Maaned. I første Halvdel af Marts var Saaning af Vaarsæd almindelig paa Øerne, og inden Marts Maanedes Udgang var paa Øerne det allermeste Vaarsæd saæt. Ogsaa i Jylland var Saaningen i fuld Gang i Marts og var i Hovedsagen tilendebragt inden Midten af April.

Over største Delen af Jylland gav Marts Maaned normal Regnmængde eller derover. Paa Øerne faldt Regnen i denne Maaned sparsomt. Den sydlige Halvdel af Sjælland samt Lolland-Falster og Møen fik kun 16 à 18 mm mod 40 som det normale. April gav kun 23 mm, nogenlunde ens over hele Landet, medens Normalen for denne Maaned er 35. Maj gav 30 imod 41; Yderlighederne i denne Maaned var Hjørring Amt med 55 og Ribe Amt med kun 17 mm. Den kritiske Juni, der normalt giver 47 mm for hele Landet, gav gennemsnitlig kun 27, og meget ulige fordelt, idet hele Jylland — med Undtagelse af Hjørring Amt, der atter blev begunstiget med 27 mm — kun fik 12 à 15, Thisted Amt endog kun 8, Fyn og Samsø fra 10 til 20 mm. Den vestlige Del af Sjælland fik 20 à 30, medens den østlige Halvdel fik 40 à 50, Lolland-Falster 56 mm.

Under disse Forhold blev Vaarsædhøsten for Landet som Helhed ingenlunde daarlig. 2rd. Byg gav lidt over Gennemsnit for 1909—13, Hvid Havre og Blandsæd lidt under, 6rd. Byg betydeligt under, og Graa Havre meget langt under. Men Udbyttet var højst forskelligt fra Egn til Egn. Lolland-Falster havde saaledes 31 Fold Byg, 34 Fold Havre og 33 Fold Blandsæd mod henholdsvis 25, 25 $\frac{1}{2}$ og 24 $\frac{1}{2}$ for 1909—19. I Gennemsnit for Øerne var Foldudbyttet af 2rd. Byg 27, 6rd. Byg 24 $\frac{1}{2}$, Havre 25, Blandsæd 24 $\frac{1}{2}$ mod henholdsvis 24 $\frac{1}{2}$, 23, 22 $\frac{1}{2}$ og 23 for

1909—13. Men Jylland kom baade absolut og relativt langt lavere. Her var Foldtallet for 2rd. Byg 19, 6rd. Byg 15, Hvid Havre 16, Graa Havre 8, Blandsæd 15, medens de tilsvarende Tal for 1909—13 var $20\frac{1}{2}$, $18\frac{1}{2}$, $18\frac{1}{2}$, $12\frac{1}{2}$ og $17\frac{1}{2}$. I de østlige og nordlige Dele af Jylland nærmede Foldtallene sig dog i de fleste Tilfælde til 1909—13, undtagen for Graa Havre (paa de magreste Jorder). Daarligst var Ribe Amt, hvor Foldene var for 2rd. Byg (paa de bedste Jorder) 14, 6rd. Byg 10, Hvid Havre $9\frac{1}{2}$, Graa Havre (de letteste Jorder) 6, Blandsæd 11. For 1909—13 var de tilsvarende Tal for Ribe Amt: 18, 15, 15, 11 og $16\frac{1}{2}$.

Det samlede Kvantum Vaarsæd, der høstedes, var følgende, angivet i Mill. hkg (uden Sønderjylland):

	1921	1920	1914-18	1909-13
2rd. Byg	5.26	4.61	4.31	4.49
6rd. Byg	0.41	0.53	0.69	0.96
Hvid Havre	6.25	6.02	5.84	6.70
Graa Havre.....	0.70	0.82	0.86	1.10
Blandsæd.....	3.48	3.48	3.26	3.61
Boghvede.....	0.016	0.022	0.022	0.024
Bælgsæd.....	0.30	0.34	0.072	0.087
Ialt...	16.46	15.82	15.05	16.97

Naar saaledes Vaarsædhøsten som Helhed blev efter Omstændighederne meget god — om end langt fra saa stor som ventet fra Foraaret —, da er der ikke Tvivl om, at dette i meget væsentlig Grad skyldtes den tidlige Saaning. Var Saaningen foregaaet 2 à 4 Uger senere, saaledes som det i store Dele af Landet hyppigst finder Sted, var Høsten utvivlsonst bleven langt mindre. Den nedarvede Skræk for at saa »for tidligt« — hvad sikkert kun meget faa i vor Tid har prøvet, i hvert Fald af de Landmænd, hvis Jorder er i nogenlunde forsvarlig Orden, og dette er jo nu til Dags de flestes — er vel i kendeelig Aftagen, idet flere og flere gennem Erfaring bliver belært om, at det ikke alene »gaar an« at saa tidligt, men

at dette — selvfølgelig med fornuftig Hensyntagen til Forholdene — i Almindelighed er det eneste rigtige; men endnu kan man næsten hvert Foraar Landet over se ikke faa af baade store og smaa Marker ligge urørt paa et Tidspunkt, da de forlængst burde og kunde have været tilsaaet. Et velkendt Forsvar for den sene Saaning er, at der herved kommer mindre Ukrud i Sæden end efter tidlig Saaning. Som oftest er der ikke ret meget Hold i dette Argument; og i hvert Fald er sildig Saaning et kostbart og som Regel oven i Købet lidet virksomt Middel mod Ukrud.

Kartoflerne gav fortrinligt Udbytte, i alle Egne betydeligt over det normale. For Øerne opgives Gennemsnitsudbyttet til 148 hkg (Tønder) pr. ha mod 131 hkg i 1909—13, for Jylland til 166 mod 145, for hele Landet 162 mod 141. Den samlede Kartoffelhøst var for hele Landet 13.66 Mill. hkg, hvilket var 1.3 hkg mere end i 1920. Uden Sønderjylland var Avlen 13.12 Mill. mod 8.40 i 1909—13. Selv om ovennævnte Gennemsnitsudbytte, 162 hkg, maa kaldes godt i Forhold til de fleste tidligere Aar, er det i Virkeligheden for lille Afgrøde i Forhold til de meget store Dyrkningsudgifter. Alene Fradrag af Læggekartofler formindsker Afgrøden med 25 à 30 hkg pr. ha. Desværre trykkes Kartoffelafgrøderne — og dermed Kartoffeldyrkningens Lønsomhed — mere og mere af ondartede Sygdomsangreb: først og fremmest Kartoffelskimmel og Bladrullesyge, fremdeles Sortbensyge, Mosaiksyge, »Kransskimmel-Fodsyge« (mon ikke vore fortræffelige Plantepatologer kunde finde et lettere og mindre sammensat Navn til denne og adskillige andre plantepatologiske Fremtoninger!). Navnlig overfor Bladrullesygen, der vistnok nu maa betegnes som den mest ondartede Kartoffelsygdom, staar man jo endnu desværre næsten hjælpeløs, idet Anskaffelse af Læggekartofler fra sygdomsfrie Marker — bortset fra den store Bekostning derved — bliver mere og mere vanskelig, efterhaanden som Sygdommen breder sig. Der er ingen Tvivl om, at

Kartoffelsygdømmene aarlig volder vort Landbrug Milliontab. Anslaaes den gennemsnitlige Afgrødefor mindskelse til 15 Tønder pr. ha — og Forsøg berettiger til at anse dette Tal for at være meget lavt —, vil Værditabet paa et Areal af 80,000 ha og med en Gennemsnitspris af 5 Kr. pr. Tønde, udgøre 6 Millioner Kr. Forebyggelse af dette Tab er jo imidlertid betinget b a a d e af Paavisning af overkommelige, praktisk gennemførlige Bekæmpelsesmidler, og disse Midlers Anvendelse i Landbruget. I begge Henseender er vi vel et Stykke paa Vej, men i begge Retninger er desværre langt tilbage.

Afgrøderne af F o d e r r o e r n e er beregnet til følgende Størrelser i hkg pr. ha:

Aar	Runkelroer			Kaalroer			Turnips			Gulerødder		
	Jylland	Øerne	hele Landet	Jylland	Øerne	hele Landet	Jylland	Øerne	hele Landet	Jylland	Øerne	hele Landet
1921.....	432	481	460	453	473	457	379	414	386	213	251	217
1920.....	385	458	428	416	522	435	362	429	374	195	284	204
1914—18.	458	542	508	435	492	445	384	451	396	248	293	254
1909—13.	485	544	530	463	467	527	393	461	401	269	326	280

Efter Høststatistikens Tal avles der saaledes af alle Foderroearter og gennemsnitlig i alle Aar mindre Afgrøder i Jylland end paa Øerne. Dette var navnlig ogsaa Tilfældet i 1921. Runkelroerne gav paa Øerne størst Afgrøder i Præstø og Frederiksborg Amter samt paa Lolland, Falster og Bornholm (ca. 517 hkg), mindst i Odense Amt (404); i Jylland stod Randers Amt øverst (474), dernæst Aarhus og Vejle Amter (ca. 446); Ringkøbing, Ribe og Viborg Amter var lavest (omkring 390 hkg). Kaalroerne naaede paa Øerne højest i Svendborg (579) og Præstø Amt (539), lavest i Holbæk Amt (367); i Jylland gav de mest i Thisted Amt (527), dernæst i Vejle og Aarhus Amter (485); mindst gav de i Ribe Amt (405 hkg).

Foderroeavlens var iøvrigt — og er sædvanligvis — meget forskellig i Forhold til Husdyrbestandens Størrelse i Landets forskellige Egne. Under Forudsætning af, at Høststatistiken paa dette Punkt er nogenlunde rigtig, og naar Foderroerne (Runkelroer, Kaalroer, Turnips og Gulerødder) fordeles paa Hornkvæget, avledes der i 1921 pr. Stk. Hornkvæg i

Aarhus Amt	77 Hkg.	Præstø Amt	52 Hkg.
Randers —	72 —	Holbæk —	51 —
Vejle —	65 —	Sorø —	51 —
Københavns Amt	64 —	Bornholm	48 —
Svendborg —	63 —	Aalborg Amt	45 —
Viborg —	58 —	Hjørring —	45 —
Odense —	57 —	Ribe —	42 —
Thisted —	55 —	Aabenraa —	40 —
Ringkøbing —	55 —	Haderslev —	38 —
Sønderborg —	54 —	Lolland-Falster	35 —
Frederiksborg —	53 —	Tønder Amt	15 —

Herved maa dog erindres, at Sukkerroedyrkingen i de paagældende Egne betinger et større eller mindre Tilskud af Roefoder til de anførte Roemængder. Særlig stort er dette Tilskud for Lolland-Falsters Vedkommende. Bortset herfra var Roeavlens i Forhold til Kvægbestanden størst i de østjydske Amter og i Københavns og Svendborg Amter, mindst i Tønder Amt (Marsken), dernæst i Haderslev, Aabenraa og Ribe Amter. Naar der ses bort fra Tønder Amt, har de mindst roedyrkende Amter kun ca. halvt saa stor en Roemængde pr. Stk. Hornkvæg som de stærkest roedyrkende. I Gennemsnit for hele Landet kunde der tildeles hvert Stk. Hornkvæg ca. 53 hkg Foderroer.

Sukkerroerne gav i Gennemsnit for hele Landet 250 hkg pr. ha imod 270 i 1914—18 og 300 i 1909—13. Størst var Udbyttet paa Lolland-Falster, nemlig 270 hkg, medens Fyen kun havde ca. 210 hkg.

Frøhøsten var gennemgaaende nærmest knap, men temmelig forskellig efter Afgrødens Art. Runkel-

roerne gav meget smaa Afgrøder, bl. a. paa Grund af stærke Bladlusangreb. Sukkerroefrøet lykkedes noget bedre, idet Overvintringen var god. Ogsaa Kaalroe- og Turnipsmarkerne overvintrede godt og gav henimod Middelhøst. Det samme gjaldt Rajgræsserne og Eng-Svingel, medens Knudegræs gav fuldt saa store Afgrøder som normalt for denne Avl. Ager-Hejre og Timothe gav meget smaa Afgrøder. De forholdsvis smaa — dog i de senere Aar heldigvis voksende — Arealer med Kløverfrø saavel som Sneglebælg og Kællingetand gav jævnt gode Afgrøder af upaaklagelig Kvalitet. Det bekræfter sig stadigt, at Kløverfrøavlens det ene Aar med det andet er en meget lønnende Forretning, om det end er af de Produktioner, der kan svinge stærkt fra Aar til Aar.

H ø h ø s t e n var for Landet som Helhed af samme Størrelse som i 1920, nemlig 16.6 Mill. hkg, deraf 5.4 Mill. paa Øerne mod 6.4 i 1920, og 11.2 i Jylland mod 10.1 Mill. hkg i 1920. Paa Øerne gav Agerhøet 1 Mill. hkg mindre end i det forudgaaende Aar, medens Enghøet var uformindsket. I Jylland gav saavel Ager- som Enghø lidt mere end i 1920. Den samlede Høhøst var (uden Sønderjylland) 13 pCt. mindre end Gennemsnittet for 1909—13.

H a l m m æ n g d e n var i Følge Høststatistiken — der dog paa dette Punkt er temmelig usikker — paa det nærmeste af samme Størrelse som i 1920, nemlig ca. 28 Mill. hkg. I enkelte Egne af Jylland var Halmudbyttet dog betydelig mindre end i 1920, i Vejle Amt saaledes 1.4 mod 1.8 Mill. og i Ribe Amt 1.2 mod 1.4 Mill. hkg. Til Gengæld avledes i Randers, Aalborg og Hjørring Amter betydelig mere Halm end i det forudgaaende Aar. For hele Landet laa Halmmængden 25 pCt. lavere end i Gennemsnit af 1909—13. Det var en udbredt Opfattelse, at Halmhøsten i større Dele af Jylland var ganske usædvanlig lille. Mange havde derfor ventet stor Halmangel, og paa Øerne blev der gjort Skridt til at forsyne de halmfattige Egne i Jylland med Halm. Det var dog kun ganske

smaa Mængder, der transporteredes fra Øerne til Jylland; man hjalp sig igennem med det, man havde plus et Tilskud fra bedre stillede Egne i overkommelig Afstand.

Endelig foreligger der en Beregning over Udbyttet af Græs og Grønfoder. Dette svarede herefter for hele Landet til 1572 Mill. Foder-Enheder mod 1536 Mill. i 1920. Forbruget af Foder-Enheder i Form af Græs og Grønfoder er beregnet til gennemsnitlig 799 F.-E. pr. »voksent Kreatur«, naar samtlige græsædende Husdyr efter en til dette Brug fastsat Skale omregnes til »voksne Kreaturer«. Forbruget vekslede fra 944 i Odense Amt til 717 i Viborg Amt.

I efterfølgende Tabel er anført Størrelsen af det

Amter	Høst-Enheder pr. ha		Større eller mindre end Landets Gennemsnit	
	1921	1909—13	1921	1909—13
			pCt.	pCt.
Lolland-Falster	35.9	33.0	+ 38	+ 21
Præstø Amt	33.8	30.3	+ 30	+ 11
Svendborg Amt	33.6	33.6	+ 29	+ 23
Bornholms —	32.6	30.6	+ 25	+ 12
Københavns —	32.5	30.3	+ 25	+ 11
Sorø —	31.6	31.0	+ 22	+ 13
Holbæk —	30.0	31.8	+ 15	+ 17
Odense —	29.7	32.6	+ 14	+ 19
Frederiksborg Amt	28.7	28.2	+ 10	+ 3
Aarhus Amt	27.6	29.2	+ 6	+ 7
Thisted —	26.4	27.6	+ 2	+ 1
Randers —	25.7	27.5	÷ 1	+ 1
Vejle —	25.3	27.7	÷ 3	+ 1
Hjørring —	22.3	23.1	÷ 14	÷ 16
Aalborg —	21.7	22.8	÷ 17	÷ 17
Sønderjylland	21.3	—	÷ 18	—
Viborg Amt	21.3	23.8	÷ 18	3
Ringkøbing Amt	19.5	22.1	÷ 25	÷ 19
Ribe Amt	18.0	20.5	÷ 31	÷ 25
Hele Landet...	26.0	27.4	—	—

s a m l e d e H ø s t u d b y t t e af Korn, Rodfrugter og Kartofler samt Hø og Halm pr. ha for hvert Amt, omregnet til Høst-Enheder (jfr. S. 456, Fodnoten). Til Sammenligning er anført det tilsvarende Udbytte for 1909—13, samt hvor meget hvert Amts Gennemsnitsudbytte afveg fra hele Landets Udbytte. Amterne er ordnede efter Udbyttets Størrelse i 1921.

Tallene i Tabellens 2 første Talkolonner kan udenvidere betragtes som ligesaa mange »Fold« (hkg Korn pr. ha), idet samtlige nævnte Høstprodukter er omregnet til »Kornværdi«. Det bemærkes, at Græs- og Grønfoderudbyttet i k k e er indbefattet i denne Tabel.

Efterat F o r b u g e t af K u n s t g ø d n i n g i Krigsaarene paa Grund af Tilførselsvanskelighederne var gaaet stærkt ned, er der, som det maatte ventes, atter kommen Opgang heri. Navnlige er Anvendelsen af K v æ l s t o f g ø d n i n g taget overordentlig stærkt til. I 1920 indførtes ca. 105,000 Tons Kvælstofgødning. Heraf udgjorde Norgesalpeter (d. v. s. norsk Kalksalpeter) vistnok ca. 60,000 Tons, medens Chilialpeter og norsk Natronsalpeter udgjorde ca. 43,000 Tons. I 1921 var Forholdet noget nær det samme: den samlede Indførsel var ligeledes ca. 105,000 Tons, hvoraf lidt under 50,000 Tons var Norgesalpeter og ca. 55,000 Tons Natronsalpeter (fra Chile og Norge). Der er saaledes foregaaet en mindre Forskydning fra Kalksalpeter til Natronsalpeter. Af svovlsur Ammoniak ses der ikke at være indført noget, medens den indenlandske Produktion heraf vistnok hovedsagelig er brugt. Karbidkvælstof (Kalkkvælstof, Calciumcyanamid, »Luftkvælstof«), hvoraf der undertiden har været et ikke lille Forbrug, er omtrent gaaet ud af det danske Marked — og herved er der sikkert ingen Skade sket. Det meget kvælstofrige Ammoniumnitrat (salpetersur Ammoniak) har ingensinde slaaet an her i Landet.

F o r F o s f o r s y r e g ø d n i n g e r n e s Vedkommende synes Forbruget i 1921 at have været paafaldende

lille, naar man alene ser paa dette Aars Indførsel, der kun udgjorde 23,000 Tons Raafosfat, svarende til omkring den dobbelte Mængde 18 pCt.s Superfosfat, samt ca. 53,000 Tons Superfosfat og 4500 Tons »Thomasmel«. Den forholdsvis ringe Indførsel af Raafosfat finder imidlertid tildels sin Forklaring deri, at der i 1920 indførtes et usædvanlig stort Kvantum heraf, nemlig 104,000 Tons, hvilket maa forudsættes at have bidraget til at dække Forbruget i 1921. Ved Siden heraf indførtes i 1920 55,000 Tons Superfosfat. Den aarlige Gennemsnitsindførsel i de 2 Aar er dog betydelig mindre end i Aarene forud for Krigens, særlig naar det tages i Betragtning, at Landet er bleven større.

Af Kaligødning indførtes i 1921 ca. 14,000 Tons. Dette maa nærmest kaldes lidt i Sammenligning med Forbruget i tidligere Tid, og i Betragtning af, at der i 1920 kun indførtes 4600 Tons. Imidlertid henlaa der utvivlsomt Beholdninger fra de nærmest foregaaende Aar.

I det store Hele synes der for Tiden at være Tilbøjelighed til at forøge Tilskuddet af Kvælstofgødning paa Bekostning af Fosforsyre og Kali. Dette hænger selvfølgelig sammen med, at de lokale Gødningsforsøg som oftest — naar der ses bort fra Mose- og Kærjorder samt Enge — viser størst Udslag for Kvælstofgødning. Der er heller ikke Tvivl om, at Anvendelse af Fosforsyre og Kali i særdeles mange Tilfælde kun har bragt liden eller ingen Fordel. Paa den anden Side skal man selvfølgelig være varsom med at generalisere Resultaterne af de lokale Gødningsforsøg, ligesom det ud fra en almindelig Betragtning maa ventes, at jo mere Kvælstofgødning der anvendes, desto mere Udsigt vil der være til, at ogsaa Fosforsyre- og Kaligødning vil svare Regning. Hvem der vil have bedst mulig Sikkerhed i dette ikke uvigtige Spørgsmaal maa imidlertid henvises til Vejledning gennem Gødningsforsøg paa egen Jord. Det er derfor meget betimeligt, at Udførelsen af saadanne Forsøg stadig fortsættes, og at man ikke har ladet sig paavirke af den Betragtning,

der undertiden er kommen til Orde, at der nu ikke længere er Grund til at fortsætte med de lokale Gødningsforsøg, eller at disse nu i hvert Fald bør indskrænkes stærkt. Der er stadig Grund til at erindre, at ved Kunstgødningsanvendelse er Udgiften, naar alt kommer til alt, den sikre Side af Sagen; der er da al Grund til saa vidt muligt at skaffe sig Sikkerhed for, om man kan vente en mindst lige saa stor og selvfølgelig helst noget større Indtægt. Skulde Arbejdet ved den lokale Forsøgsvirksomhed efterhaanden blive uoverkommeligt, maatte Indskrænkning sikkert hellere finde Sted paa andre af denne Forsøgsvirksomheds Omraader end netop paa Gødningsforsøgenes.

Forsøgsvirksomheden til Planteavlens Fremme saavel ved de faste Forsøgsstationer som den lokale Forsøgsvirksomhed har været fortsat i samme Spor som hidtil og i omtrent samme Omfang som i de nærmest foregaaende Aar. Fra Statens Forsøgsvirksomhed er der dels offentliggjort enkelte Beretninger i »Tidsskrift for Planteavl«, dels udsendt et større Antal korte »Meddelelser« til Vejledning for Jordbrugere, hvorhos der om den samlede Virksomhed foreligger en udførlig Aarsberetning fra Statens Planteavlsudvalg. Om den lokale Forsøgsvirksomhed har saavel Landboforeningernes som Husmandsforeningernes Fællesforeninger som sædvanlig udsendt omfattende Beretninger. Af herhenhørende Publikationer skal endnu nævnes Statsfrøkontrollens Aarsberetning samt Det statistiske Departements Redegørelse for Aareltællingen 1921 og for Høsten samme Aar.

Hestene i 1921.

Af Statskonsulent *Aug. Kjær.*

For det danske Landbrug som Helhed har der været Enighed om, at Aaret 1921 har staaet i det store Prisfalds Tegn, foruden at Afsætningen af Landbrugsprodukterne ofte har været yderst vanskelig, hvilket ikke mindst har gjort sig gældende overfor Hestene, saa Hesteavlens i høj Grad har faaet den økonomiske Depression at føle. At Sommergræsningen som Følge af den ringe Nedbør var mindre god, og at Høsten særlig i Jylland »fyldte for lidt« bidrog yderligere til at sætte Stemningen blandt Hesteopdrætterne ned, saaledes at 1921 med Rette kan betegnes som en af den danske Hesteavls magre Aar. Naar Stillingen har været en saadan, maa Skylden herfor først og fremmest søges i det almindelige Prisfald samt i Afsætningsforholdene, der viste sig endnu mere ugunstige end i 1920, derimod er det vanskeligt paa afgørende Maade at fastslaa, hvilken Indflydelse den hjemlige Hestebestands Størrelse har udøvet paa Hestepriserne, men nogen Oplysning vil man maaske kunne faa fra nedenstaaende Tabel, hentet fra »Statistiske Meddelelser« 4. Række, 64. Bind, 2 Hefte.

I Forhold til 1920 er Hestebestanden i hele Landet saaledes gaaet tilbage med 0,6 pCt., eller 3789 Stkr., men da det ved nærmere Eftersyn viser sig, at Antallet af Heste i de sønderjydske Landsdele siden Tællingen i 1920 er steget fra 38,310 til 41,153 Stkr., er Tilbagegangen for

	Hele Landet			Hele Landet undt. Sønderjylland		
	15. Juli 1921	15. Juli 1920	Til- vækst 1920—21	15. Juli 1921	15. Juli 1914	Til- vækst 1914—21
			0/0			0/0
Hingste, 3 Aar og derover	4906	4982	÷ 1,5	4672	4161	+ 12,3
Vallaker, 3—6 Aar	81576	76448	+ 6,7	74827	53879	+ 38,9
— , 6—11 -	66880	64690	+ 3,4	61857	80796	÷ 23,4
— , 11 Aar og derover	66278	65955	+ 0,5	63436	54476	+ 16,4
Ialt Vallaker	214734	207093	+ 3,7	200120	189151	+ 5,8
Hopper, 3—6 Aar	84985	86228	÷ 1,4	79445	66435	+ 19,6
— , 6—11 -	87337	86235	+ 1,3	81382	97062	÷ 16,2
— , 11 Aar og derover	63154	62774	+ 0,6	60158	73924	÷ 18,6
Ialt Hopper	235476	235237	+ 0,1	220985	237421	÷ 6,9
Plage, 1—2 Aar	55461	58348	÷ 4,9	50714	49938	+ 3,6
— , 2—3 -	45124	41404	+ 9,0	41902	38114	+ 9,9
Ialt Plage	100585	99752	+ 0,8	92616	87052	+ 6,4
Føl, under 1 Aar	42287	54713	÷ 22,7	38442	49455	÷ 22,3
Tilsammen	597988	601777	÷ 0,6	556835	567240	÷ 1,8

det gamle Lands Vedkommende 6632 Stkr., en Tilbagegang, som desværre ikke er foraarsaget af en forøget Eksport, men derimod af en stærk Nedgang i Tillæget — Føllenes Antal, — som Følge af Prisernes Dalen og dermed opstaaet formindsket Interesse. Selv om der saaledes er en Nedgang i det samlede Antal, maa man ikke være blind for, at der i det forløbne Aar har været en ret stor Stigning i Antallet af Vallaker i den særligt salg-bare Alder — 3 til 6 Aar — hvilket der er nogen Grund til at tro kan have været medvirkende til yderligere at trykke Priserne, saa meget mere, som Efterspørgslen har været størst efter Hopper.

Ud over det foranførte skal jeg ikke foreløbig for Hestestyrkens Vedkommende fordybe mig i en Sammenligning mellem 1920 og 1921, da jeg formener, at en

Sammenligning mellem 1921 og det sidste normale Aar før Krigen — 1914 — frembyder langt mere Interesse. Sammenligningen kan selvfølgelig kun finde Sted for »det gamle Land«s Vedkommende. Hesteantallet er nu ca. 10,000 Stkr. mindre end 1914 samtidig med, at de yngre Aldersklasser forholdsmæssig set er gaaet frem. Vallakerne, 3—6 Aar, er tiltaget meget stærkt i Antal, hvilket desværre ogsaa gælder dem over 11 Aar, selv om det ikke er sket i samme Omfang. Som Helhed taget er Vallakerne Antal forøget med 5,8 pCt., men til Gengæld er Hopperne siden 1914 gaaet 6,9 pCt. tilbage, en Tilbagegang, som maaske særlig skyldes de sidste Aars stærkere Efterspørgsel efter Hopper til Eksport, hvilket synes særligt at være gaaet ud over de ældre, da Hopper, 3—6 Aar, er tiltaget med ca. 20 pCt.

Plagene er ogsaa gaaet stærkt frem i Antal, medens Føllene er langt færre end i 1914, hvilket ikke kan forundre den, der er bekendt med i hvilken Grad Hesteeksportens usikre Forhold i April—Juni Maaned 1920 foraarsagede, at et meget stort Antal Hopper ikke førtes til Hingst før Haussen i Hestepriserne i Juli Maaned medførte, at Hingstene pludselig fik meget travlt. Der er derfor Grund til at tro, at der i 1921 er flere sildigt fødte Føl end almindeligt, og at Nedgangen derfor er knap saa stor, som de anførte Tal angiver.

Antallet af Hingste over 3 Aar er lidt mindre end i 1920, men til Trods herfor har vi endnu altfor mange. Sammenlignet med 1914 er der en Tilvækst paa ikke mindre end 12,3 pCt., og paa Baggrund af den stærke Tilbagegang i Antallet af Føl bliver Misforholdet i højeste Grad iøjnefaldende, thi selv om ikke alle Hingste over 3 Aar faar Lov at bedække, er der desværre ingen Tvivl om, at alt for mange, og som Følge deraf ogsaa for daarligere Hingste faar Lejlighed til at formere sig. At Tilstanden ikke er lige uheldig overalt, viser omstaaende Tabel, der angiver Forholdet mellem Antallet af Hingste over 3 Aar og Føl i 1921 i de forskellige Amter.

Amt	Antal Hingste over 3 Aar	Føl	Antal Hingste pr. 100 Føl
1. Tønder	68	1496	4,6
2. Haderslev	59	1068	5,5
3. Aabenraa	52	702	7,4
4. Ribe.....	163	2090	7,8
5. Randers	309	3829	7,8
6. Sønderborg.....	55	579	9,5
7. Svendborg.....	239	2510	9,5
8. Thisted	180	1769	10,2
9. Hjørring	285	2733	10,4
10. Ringkøbing.....	305	2933	10,4
11. Viborg.....	366	3497	10,5
12. Vejle	173	1599	10,8
13. Aalborg.....	411	3749	10,9
14. Odense	277	2483	11,2
15. Aarhus	305	2587	11,4
16. Bornholm.....	67	553	12,1
17. Holbæk	303	1930	15,7
18. Sorø.....	213	1281	16,6
19. Frederiksborg	184	1071	17,2
20. Præstø.....	270	1482	18,2
21. Maribo	262	1428	18,3
22. Københavns	261	895	29,2

Som man vil se, indtager de sønderjydske Amter en fremskudt Plads med Hensyn til et forholdsvis ringe Antal Hingste, hvilket utvivlsomt skyldes, at før Genforeningen kun kaarede Hingste maatte bedække fremmede Hopper. Man maa indrømme, at den tvungne Kaaring, med Hensyn til at holde de fra Eksteriørens Side daarligste Hingste ude af Avlen, har gjort megen Gavn, og det er muligt, at en eller anden efter at have gennemgaaet denne Tabel vil finde, at vi netop her i Danmark trænger til at faa den tvungne Kaaring indført i Lighed med saa mange andre Steder, saaledes at vort Hingstehold kan blive begrænset, og Tillæget blive baseret paa et mindre Antal, men som Følge deraf bedre Faderdyr,

hvilket utvivlsomt vil være til Gavn for den almindelige Avl. Naar jeg dette til Trods dog maa erklære mig som en Modstander af den tvungne Kaaring, saa skyldes det, at denne ofte har vist sig som en saa god Vogter for den nederste Ende, at »Spidserne«, de, der betinger Avlens Fremgang, ikke er bleven stærkt nok fremhævede, saa Kaaringen i nogen Maade har virket som en Hemsko for de store Fremskridt, men hvad der især faar mig til at indtage en saadan Stilling er, at jeg véd, at den Slags Tvangsforanstaltninger er den danske Folkekarakter imod og derfor kan bevirke noget helt andet end de tilsigter. Nej, Vejen maa være den at gøre den store Flok af Opdrættere klar over, at de vel har Frihed til at benytte, hvilke Hingste de vil, men at det for Samfundets, Sagens og deres egen Skyld er en Nødvendighed, at enhver føler det som en Frihed under Ansvar. Foranstaaende Tabel taler højt om, at man ikke alle Steder føler dette Ansvar lige stærkt, men jeg er overbevist om, at skal det lykkes at faa dette Forhold ændret i god Retning, da maa Hingsteholdets Størrelse Gang paa Gang drages frem og belyses paa Grundlag af særlige statistiske Undersøgelser, de vi har er for almindelige og ufuldstændige til, at de formaar mere end at hjælpe til at kaste et Strejflys over dette betydningsfulde Spørgsmaal. Hvor ofte hører man ikke og i en undskyldende Tone en Udtalelse som denne: »Vi har for faa kaarede og statspræmierede Hingste til, at de kan betjene samtlige de Hopper, der skal bedækkes, og da jeg mener, at min Hingst er lige saa god som N. N.s — (enhver So synes jo bedst om sine Grise) — finder jeg ingen Anledning til ikke at lade den bedække.« Hvor mange kaarede og statspræmierede Hingste, der findes her i Landet, er der desværre ingen der ved, men gennemgaar man Statsdyrskuekommissionens Beretning for Aaret 1921, faar vi desværre Klarhed over, at de i dette Aar for Afkom og som Individ præmierede Hingste, som hører til de bedste samt er i deres kraftigste Alder, langt fra i

1920 er bleven udnyttet i den Grad, som ønskeligt var, idet 261 Hingste, præmierede ved samtlige Statsskuer, med Undtagelse af Sjælland, og hvorom der foreligger Oplysninger, i 1920 har bedækket 18,025 Hopper eller 69 i Gennemsnit.

Ser vi nærmere paa Enkelthederne, viser det sig, at

		1 har bedækket mellem	170 og 180 Hopper		
1	—	—	160 - 170	—	—
3	—	—	150 - 160	—	—
6	—	—	140 - 150	—	—
5	—	—	130 - 140	—	—
7	—	—	120 - 130	—	—
10	—	—	110 - 120	—	—
17	—	—	100 - 110	—	—
17	—	—	90 - 100	—	—
25	—	—	80 - 90	—	—
35	—	—	70 - 80	—	—
31	—	—	60 - 70	—	—
17	—	—	50 - 60	—	—
28	—	—	40 - 50	—	—
20	—	—	30 - 40	—	—
20	—	—	20 - 30	—	—
15	—	—	10 - 20	—	—
3	—	—	1 - 10	—	—

Der er paa Grundlag heraf Føje til at udtale, at ikke alene for mange daarlige Hingste faar Lov til at formere sig, men de gode udnyttes langt fra i den Grad, som de skulde og burde. Naar vi træffer saa mange daarlige Heste trindt om i Landet som vi gør, saa kan Aarsagerne hertil være forskellige, men en af disse, og ikke den mindst vigtige, er sikkert de mange daarlige Hingste, der benyttes, og selv om de bedækker for en billigere Pris end de gode, er deres Afkom i det store og hele af en saadan Kvalitet, at Sparsommeligheden maa siges at være yderst uheldigt anbragt, da Opdrætningsprisen paa en god og en daarlig Hest praktisk talt er den samme, men Værdien højst forskellig. Ikke mindst i en Tid,

som den vi nu er inde i, gælder det om at producere Kvalitetsvare, og selv om netop Krisen vil bevirke, at mangan daarlig Hingst uskadeliggøres, saa er der ingen Tvivl om, at der vil blive altfor mange tilbage, og at en Kamp mod disse vil være i højeste Grad nødvendig. Men for at skabe tilstrækkeligt og overbevisende Grundlag for en saadan Kamp, maa der skaffes større Klarhed over, hvordan Stillingen er, og det vil derfor være paa sin Plads, om der gennem Statistisk Bureau med visse Mellemrum fremskaffes Oplysning om, hvor mange Hopper hver af Bedækningshingstene over 3 Aar vedkommende Aar har bedækket, samt hvor mange af disse Hingste, der er kaa-ret eller tilkendt Præmie ved et Stats- eller Fællesfor-eningsskue. Jeg tillader mig at tro, at disse Oplysninger vil virke hen til at aabne Øjnene paa mange af dem, der nu tager Sagen med overlegen Ro, og mener, at her ikke er Grund til at gøre noget.

Som i andre Lande er den danske Hesteavl's Formaal ikke begrænset til at producere et enkelt Hesteslags, men omfatter saavel svære som lette, og uden at de forskellige Avlsomraader er skarpt adskilte fra hinanden. Da der saa tilmed indenfor de forskellige Avlsretninger hersker nogen Uenighed om, hvilke Racer, der er særligt egnede til at tilfredsstille saavel Opdrætter som Forbruger, er det forstaaeligt, at der paa visse Steder er opstaaet en Konkurrence mellem de forskellige Racer. Denne Kon-kurrence med den deraf følgende Uro gør sig særligt gæl-dende paa Sjælland og Fyn, medens man paa Halvøen med ægte jydsk Sejghed og Troskab har holdt fast ved den stedeagne Trækrace. Ud af et forholdsvis daarligt, uensartet og forblandet Grundmateriale er det lykkedes Jyderne, i Løbet af et halvt Aarhundrede ved Hjælp af et, som Tiderne har skiftet, mere og mere maalbevidst Udvalg samt en forbedret Pleje, at oparbejde en Race, der paa sit nuværende Udviklingstrin kan hævde sig mel-lem de middelsvære Trækracer. Fremgangen er skabt under Renavlens Fane, og Avlsformaalet, at skabe en

køn, trivelig Trækhest, saa stor og svær som de stedlige Forhold tillader, med god Bredde og Dybde samt af godt Slag og med god Overlinie, med føre, laadne Ben, gode Hove og god Bevægelse, særlig i Skridt, er ikke et slumrende Fremtidshaab, der stille og roligt er gemt hen til bedre Tider, thi kaster man et Blik paa et større jydsk Hesteskue, og særlig paa det for kort Tid Tid siden afholdte Jubilæumsdyrskue i Horsens, maa man indrømme, at der er gjort og stadig gøres en Indsats for at naa frem til dette Maal, og hvad mere er, man er godt paa Vej hen derimod. Naar dette er Tilfældet, saa skyldes det i høj Grad Enighed om en stærk Fremhæven af Typen, den Type, som samtidig med, at den bedst muligt tilfredsstiller Øjeblikkets Krav, er i Overensstemmelse med Racens Særegenheder, de ydre Kaar og den som de Avlsdyr besad, der sikrest har formaet at hæve Racens Standpunkt, der er heri ikke alene en fornyet Understregen af den bevidste Stræben frem mod det fælles Maal, men at der arbejdes paa et erfaringsmæssigt, underbygget Grundlag, og ikke paa flygtige Stemninger. Er der saaledes i Jylland god Enighed om Udgangspunkt (Race) og Maal, saa maa man ikke derfor tro, at man dér er blind for de Mangler, som endnu klæber ved den jydsk Hest, og at en stille, søvlig Ro hviler over Arbejdet. Diskussionen om Midlerne til at afhjælpe disse Fejl gaar stadig livlig, virker ansporende og fremmende, men uden at Arbejdet forstyrres deraf, eller Maalet tabes af Sigte. Paa Baggrund heraf tegner Billedet for Fyns og især for Sjællands Vedkommende sig adskilligt mørkere, thi Uenigheden giver sig her stærke Udslag, ikke blot i Ord, men ogsaa i Handling, og det gælder ikke alene Avlsretning og Race, men ogsaa Type.

Skal Hesteavlens virkelig føres frem, da slaar det ikke til at indføre nye Racer, og at man officielt holder disse ude fra hinanden — paa Sjælland præmierer man

endnu Krydsninger — men man maa indenfor de enkelte Racer samle sig om en bestemt og paa Erfaringer begrundet Type, paa lignende Maade som foran skildret, og Lederne — Dommerne — maa her gaa foran, thi uden en fast Fremhæven af Typen bliver i det praktiske Liv selv en Raceavl kun en Tilfældighedernes Avl, en maalløs Hoppen frem og tilbage. Det er derfor ikke nye Racer vi trænger til, men mere maalbevidst Arbejde med dem vi har, samt en indgaaende Forstaaelse af, at Valg af Race, Avlsdyr og hvad hertil hører ikke er tilstrækkelig til at sikre et virkeligt godt Resultat af Avlsarbejdet, men at de ydre Kaar, der bydes Hestene, og ikke mindst de unge, er medbestemmende. I 1921 har Forstaaelsen af Plejens Betydning vundet frem, om end med smaa, saa dog sikre Skridt, og i samme Grad som den enkelte Opdrætter forstaaer sit Ansvar og forøger sin Evne, ikke alene til at udvælge sine Avlsdyr, men ogsaa at pleje disse og deres Afkom, vil ikke alene Opdrætteren selv, men ogsaa den Avl, han er inde paa, høste Gavn deraf, foruden at Trangen vil afsvækkes betydeligt til at søge Hjælp hos andre, formentlig højerestaaende Racer, der er skabt under og tildels af bedre ydre Kaar end de, der kan bydes her i Landet.

Som i foregaaende Aar har Hesteavlsforeningerne, som Ejere af de bedste Hingste, i 1921 som tidligere været den betydningsfuldeste Faktor for Hesteavlens Opretholdelse og Fremme. I Højkonjunkturernes glade Tid tiltog Foreningernes Antal stærkt, og mange af de bestaaende udvidede deres Hingstehold ganske betydeligt, hvilket selvfølgelig medførte, at Hingstepriserne gik i Vejret, men ikke alene af den Grund forøgedes Hesteavlsforeningernes Udgifter, Foderlønnen gik stærkt i Vejret, enkelte Steder op over 3000 Kr. pr. Hingst, og naar det desuagtet løb rundt, skyldtes det ikke alene det større Antal Hopper, der førtes til Hingst, men ogsaa at Bedækningspengene gik stærkt i Vejret. Det stærke Omslag i Konjunkturerne, og ikke mindst de usikre Forhold for Af-

sætningen af Heste, medførte allerede i 1920, at mange Hesteavlsforeninger, med store Udgifter og et begrænset Virkeomraade samt med en ikke fremragende Hingst, kom til at staa overfor en Krise, da Udgifternes Nedgang ikke kunde holde Trit med Indtægternes. I 1921 har ogsaa en Del af de svagest funderede Hesteavlsforeninger maattet indstille Virksomheden, og selv om dette maa beklages, er der ingen Grund til at formene, at en saa betydningsfuld Faktor, som Hesteavlsforeningerne er, skal være truet med Hensyn til Eksistensmulighederne, thi selv om flere kæmper en haard Kamp for Tilværelsen, saa har jeg rundt omkring i Opdrætterkredse fundet en saadan Forstaaelse af Hesteavlsforeningernes Betydning for saavel den stedlige Avl som Avlen i Almindelighed, at jeg ingen Tvivl nærer om, at de Foreninger, der har Eksistensberettigelse, ogsaa nok skal ride Stormen af.

Selv om Hesteavlsforeningerne her i Landet hver for sig særligt arbejder som Hingsteholdsforeninger, er det dog lykkedes dem og først og fremmest gennem deres provincielle og racemæssige Sammenslutninger, at udvide Arbejdsomraadet i høj Grad, og blandt de Opgaver, som saaledes er taget op, finder jeg særlig Grund til at pege paa Kaaringerne for saavel Hingste som Hopper. Hingste kaaringerne er som bekendt frivillige, og omfatter kun 3- og 4-aarige Hingste, — undtagelsesvis kan enkelte Steder ogsaa medtages ældre — og Formaålet er at udpege de Hingste, hvis Eksteriør ifølge de gennem Tiderne vundne Erfaringer giver Løfter om, at de kan fremme Avlen. Hertil kommer endvidere, at Kaaringerne afholdes lige før Bedækningstiden, hvilket yderligere forøger deres Betydning. Denne Form for Hingste-kaaringerne er speciel dansk og har bestaaet sin Prøve gennem Aarene i en saadan Grad, at den ikke alene benyttes for den hjemlige Avlsretning, hvor den først toges i Brug, men ogsaa af samtlige andre her i Landet, der

betyder noget, hvad enten de er baserede paa stedegne eller fremmede Racer.

Da »den jydsk Hest« har langt den største Udbredelse her i Landet, ligger det nær først at se paa Hingste-kaaringerne for denne Race, for hvilken saavel Kaaringspladser som disses Antal gennem en lang Række af Aar har været fastslaaet. Imidlertid kom hertil i 1921 Tønder — for de sønderjydske Landsdele — saaledes at der, som det vil fremgaa af nedenstaaende Tabel, afholdtes Kaaring for Hingste af jydsk Race paa ikke mindre end 15 Steder, hvoraf de 12 i Jylland. Der er ingen Tvivl om, at et saa stort Antal er unødvendigt for Halvøens Vedkommende, og Gang efter Gang har der ogsaa hævet sig Røster for at faa dette Forhold ændret, saa Kaaringerne paa de enkelte Pladser kunde faa en større Til-

Kaarings- plads	Anmeldte				Mødte				Kaarede			
	1920		1921		1920		1921		1920		1921	
	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars
Tønder	—	—	38	17	—	—	34	14	—	—	8	4
Bramminge..	3	7	9	6	3	4	7	5	2	3	3	3
Holstebro . . .	17	4	25	13	16	2	24	13	6	—	4	2
Thisted	14	6	13	8	10	4	12	7	3	2	2	2
Brønderslev .	10	6	13	6	9	4	10	6	4	2	1	3
Aalborg	26	7	9	8	15	6	8	5	2	3	2	—
Viborg	21	17	8	12	17	16	5	9	1	2	1	2
Hobro	8	7	5	2	6	7	5	2	1	—	—	—
Randers	43	21	50	19	34	18	40	12	7	3	9	5
Aarhus	26	12	19	9	23	10	18	8	2	1	3	1
Horsens	27	4	16	6	23	3	16	4	5	1	3	1
Vejle	6	6	5	2	5	4	5	1	—	1	2	—
Odense	16	17	11	9	16	17	11	9	5	4	3	3
Roskilde	12	2	6	3	11	2	4	2	3	—	—	—
Nykøbing F..	3	6	4	5	3	6	3	5	2	1	—	—
Ialt	232	122	231	125	191	103	202	102	43	23	41	26

slutning og dermed blive mere belærende, Resultatet af Bedømmelserne mere ensartet, foruden at Mulighederne for Salg vilde forøges. Desværre lykkedes det ikke disse Røster at faa fornøden Tilslutning, og først med Kaaringerne i 1923 vil der ske en haardt tiltrængt Ændring af dette Forhold.

Tilslutningen til Kaaringerne fra Publikums Side var meget stor, maaske større end tidligere, hvortil det gennemgaaende gode Vejr ogsaa bidrog.

Anmeldelsernes Antal har saaledes praktisk talt været det samme som i 1920, men da Avlsomraadet siden da er blevet forøget med de sønderjydske Landsdele, gør der sig i Virkeligheden en mindre Tilbagegang gældende, til Gengæld synes de anmeldte at være mødt frem i forholdsvis stort Antal.

For de sønderjydske Landsdeles Vedkommende var det danske Kaaringssystem noget nyt og uprøvet, og da der i disse Landsdele herskede nogen Uenighed, baade om Avlsformaal og Midler til at naa dette, er det forstaaeligt, at man fra alle Sider imødesaa den første Hingstekaaring efter dansk Mønster med en vis Usikkerhed. Dommerne var som nord for Kongeaaen 3 folkevalgte og 2 »fødte«. Der blev kaaret 8 Tre- og 4 Fireaars Hingste, men af disse var henholdsvis kun 2 og 1 tillagt i Landsdelene, medens de øvrige var fødte og tildels hjemmehørende nord paa. For dem, der arbejder for en saakaldt slesvigsk Hest, en Mellemtig mellem en lettere Træk- og en Kørehest, blev Kaaringen absolut en Skuffelse, og Resultatet viste, at man i de sønderjydske Landsdele for Flertallets Vedkommende, ogsaa hvad Avlsformaal angaar, slutter sig til det jydsk.

Naar samtlige Kaaringer for 3-aarige Hingste af jydsk Race tages under et, saa svarer Antallet af kaarede omtrent til 1920, selv om der er en ringe Tilbagegang, hvilket skyldes Øerne. Med Hensyn til Kvalitet, da staar Aargangen over den tilsvarende i 1920, det gælder ikke alene de bedste, men ogsaa Gennemsnittet. Ulfborg og

Omegns Hesteavlsforenings Hingst »Ull«, der allerede ved Ungskuet i Kolding vakte berettiget Opsigt, var absolut Aargangens »Spids«, den er kun 1 m 77 i Højdemaal — Baand — men Vægten er ikke mindre end 975 kg. Den er køn, ualmindelig dyb og muskuløs, Bringen særdeles bred, og Lyske fyldig, men Ryggen er lidt lav og Hofterne ikke brede, derimod er Laarene fortrinlige. Benene er meget føre, korte og faste, Hovene gode og Bevægelsen i Skridt udmærket. Men foruden den blev der kaaret et ret stort Antal gode Hingste, og der er Grund til at fremhæve, at Ensartetheden i Type, Race- og Hankønspræg er gaaet stærkt frem, ligesom Fremgangen med Hensyn til Form, naturligt godt Slag, Reellitet i Bentøjjet og Skridtgangens Længde og Frihed er meget bemærkelsesværdig. For den der, som jeg, efter en længere Udenlandstur i 1914 maatte hævde, at for mange af de jydsk Hest manglede det naturlige gode Slag, som der i Udlandet lagdes saa megen Vægt paa, og at Skridtgangen gennemgaaende var for kort, er det en Tilfredsstillelse allerede nu, og trods alle Genvordigheder, at kunne konstatere, at det Arbejde, der siden den Gang er sat ind paa at faa disse Fejl afhjulpne, har baaret god Frugt, og den jydsk Hest derved bragt ind i en saavel for Opdrætter som Forbruger mere paaskønnet Form. Gennem dette Arbejdes Resultater, ikke alene i 1921, men helt op til Øjeblikket, synes jeg ikke blot der gives stærke Antydninger af, hvor bøjelig den jydsk Hesterace er og dens betydelige Evne til at give Udslag for et maalbevidst Arbejde, men ogsaa en fornyet Opfordring til gennem Arbejdets videre Udvikling i Retning af forbedret Udvalg og Pleje at forøge Fremskridtene. Men er der saaledes paa mange Punkter sket betydelige Fremskridt, saa er der ingen Tvivl om, at med Hensyn til Overlinie — god, stiv Ryg — da er der nærmest Tilbagegang; om Aarsagerne hertil kan Meningerne være delte, men der er Grund til at have Opmærksomheden henvendt paa dette Punkt, og søge den afhjulpen, ikke mindst gennem Udvalget.

Ved Hingstekaaringerne er den treaarige Afdeling altid stærkest repræsenteret, og da den mere end den 4-aarige har Nyhedens Interesse, er det kun af det gode, saa meget mere som den jydsk Race nu er kommen paa et saadant Udviklingstrin og er saa tidligt moden, at Overraskelser af nogen videre Betydning sjælden finder Sted fra 3 til 4 Aar. Ved Kaaringerne faar man derfor det bedste og mest begrundede Skøn over denne Aargangs Kvalitet, hvilket desværre ikke kan siges om de 4-aarige, hvor altfor mange af de tidligere kaarede Hingste ikke giver Møde. I mange Tilfælde er Grundene hertil af økonomisk Art, men hvor berettigede disse end kan synes, er der ingen Tvivl om, at der ved Udeblivelsen tilside sættes en god Lejlighed til at gøre Reklame, ikke alene for vedkommende Hingst og for at faa flere og bedre Hopper, men ogsaa for Racen og Egnen, idet Kaaringerne gerne er besøgt af et ret stort Publikum andet Steds fra. I 1921 kaarede der 26 4-aarige Hingste mod 23 Aaret forud, og »Spidsen« var som i 1920 Hesteavlsforeningen »Fremtiden«s Hingst »Pax«, der i Aarets Løb havde udviklet sig særdeles godt, var bleven grovere og tungere, men Benene kan endnu, selv om de er reelle og laadne, ønskes førere og den regelmæssige Bevægelse kraftigere.

Med den Udvikling, som Hesteavlsforeningerne har, er det naturligt, at ikke alene de bedste, men ogsaa det overvejende Antal af de kaarede Hingste tilhørte, eller efter Kaaringen blev købt til saadanne, men det kan desværre ikke skjules, at ikke mindre end 18 3-aarige og 17 4-aarige af de afviste tilhørte Avlsforeninger. For største Delen var disse Hingste indkøbte som Føl og til meget høje Priser, et Vink om det farlige for Hesteavlsforeningerne i at komme for vidt ind i Følspekulationen, thi selv om det af og til gaar rigtig godt, jo flere der vover det, des ringere Udsigt er der for den enkelte til at faa den eftertragtede Matador, og ikke mindst i den nuværende kritiske Tid kan en mislykket Hingstespekulation give »Bagslag« af faretruende Natur for Foreningens Bestaaen.

Alle de kaarede var i direkte Hankønslinie »Munkedalere«, men ikke mindre end 40 3-aarige og 24 4-aarige af disse var »Aldrupperne«, og de øvrige 3 har endda gennem Mødrene rigeligt Aldrup-Blod i Aarerne. Gennem disse Tal faar man et Indtryk af i hvilken Grad alt det, der duer noget mellem de jyske Hingste, er indavlet paa Aldrup Munkedal, og denne Hingsts umaadelige Betydning for den jyske Hesteavl. Gang efter Gang har der hævet sig Røster, der advarede mod Indavl, og mange er de, som af Frygt herfor søgte til andre Slægter, men Resultaterne af denne Søgen har altid vist sig meget nedslaaende. Vil man have Hingste, der duer noget, og som er i Stand til at føre Avlen videre frem, maa man holde sig til de Slægter og Familier, der er Livskraft og Fremdrift i, og da er der ingen Vej uden om »Aldrupperne«. Hvor der ikke er benyttet den snævraste Indavl, og hvor man har indavlet paa noget godt, har Resultaterne vist sig saa gode, at der ingen Anledning er til at føle nogen Frygt, saa meget mere som den nuværende Generation allerede er ret stærkt fjernet og de kommende Generationer vil være endnu stærkere fjernede fra Aldrup Munkedal.

Hvad Kaaringerne for Hingste af belgisk Race angaar, da har der været afholdt saadanne i Odense og Roskilde, begge Steder sammen med Jyderne, hvorfor der blandt Dommerne har været 2 Mand »fra hver Side« og med Statskonsulenten i den svære Hesteavl som Formand. Der er saaledes paa dette som flere andre Punkter kommen et Samarbejde i Stand mellem de to ellers saa stærkt konkurrerende Avlsretninger, et Samarbejde, som kun kan hilses med Glæde, og som forhaabentlig vil gøre Arbejdet bedre og mere intenst indenfor begge. Med Hensyn til Tilslutningen og Resultatet saavel i 1920 som 1921 henvises til omstaaende Tabel. I Modsætning til de jyske Kaaringer omfatter »de bel-

Kaarings- plads	Anmeldte						Mødte						Kaarede					
	1920			1921			1920			1921			1920			1921		
	3 Aars	4 Aars	5 Aars	3 Aars	4 Aars	5 Aars	3 Aars	4 Aars	5 Aars	3 Aars	4 Aars	5 Aars	3 Aars	4 Aars	5 Aars	3 Aars	4 Aars	5 Aars
Odense ..	9	12	4	9	11	2	7	11	4	8	8	2	5	4	1	2	1	1
Roskilde .	4	3	1	5	5	1	3	3	—	4	5	1	1	2	—	—	3	1
Ialt...	13	15	5	14	16	3	10	14	4	12	13	3	6	6	1	2	4	2

giske« ogsaa 5-aarige, der, paa Grund af at være indførte fra Udlandet, ikke har været fremstillede ved Statskue.

Selv om den belgiske Avl her i Landet og særlig paa Sjælland ikke er helt ung mere, viser det sig dog vedblivende nødvendigt at indføre Avlsdyr og særlig Hingste. I Tiden før Krigen foregik denne Indførsel selvfølgelig fra Racens Hjemland, men da Belgiens Hesteavl lagdes øde af Krigsbegivenhederne, maatte man søge Hjælpen andet Steds. Det var særlig Holland, der traadte til, og selv om der har lydt mange Lovord om den svære hollandske Hesteavl, saa er der her Grund til at fremhæve, at for faa af de Hingste, der kom hertil, formaaede at gøre denne Ros berettiget, dertil var for mange for højstillede og savnede det ønskede Trækhestepræg, selv om de, hvad Prisen angaar, ogsaa var højt paa Straa. Ikke mindst paa Grund af de ved Versaillesstraktaten skabte Forhold og dermed følgende Krav om Aflevering af Heste af belgisk Type fra Tyskland til Belgien og tildels til Frankrig, blev der skabt en forøget Efterspørgsel efter Heste af belgisk Race, der gav en Avl af saadanne stærk Vind i Sejlene og forøgede dens Udbredelse i 1921. Det er derfor ganske naturligt, at der er arbejdet stærkt indenfor den belgiske Avl paa Øerne, og der er bragt store Ofre, gennem Indkøb af kostbare Avlsdyr, for yderligere

at føre Avlen frem; i hvilken Grad man har været heldig, skal Tiden vise, til at skabe Enighed og Samling om en fælles Type synes de indkøbte Hingste imidlertid ikke at have været særlig formaalstjenlige, men maaske kan deres Virkning blive størst ad indirekte Vej, saa man samles om en noget mindre, men til Gengæld dybere og tungere Hest end den, som de senere Aar særlig har bragt i Forgrunden indenfor denne Race her i Landet.

Hingstekaaringerne for den lettere Avl — Frederiksborg- og Oldenborgheste — har gerne været afholdt sammen med Hoppekaaringer, og derfor mere spredte. Da jeg ikke er i Besiddelse af særlig Sagkundskab overfor disse to Racer, skal jeg ikke fordybe mig i Enkeltheder.

Hoppekaaringerne, der som bekendt af Husdyrloven kræves afholdt hvert tredje Aar, er i 1921 fortsat i samme Spor som tidligere, og der er ingen Tvivl om, at denne Foranstaltning til Avlens Fremme, som den sættes bedre og bedre i System, yderligere vil vinde Opdrætternes Sympati og faa større avlsmæssig Betydning, saa meget mere som Optagelsen i Stambøgerne særligt sker paa Grundlag af Kaaringerne.

Blandt andre Opgaver, som Hesteavlsforeninger eller deres Sammenslutninger har taget sig af, skal jeg nævne Indkøb og Bortauktionering af Hoppeføl og Plage til Medlemmerne. En Del Hesteavlsforeninger har i 1921 foretaget saadanne Opkøb, men i større Stil har det kun fundet Sted gennem Sammenslutningerne paa Øerne; saaledes har »Belgisk Opdrætterforening paa Sjælland« i Efteraarets Løb indført en Del Hoppeføl fra Belgien, Kvaliteten sagdes at være god, hvilket de ved Auktionen erlagte Priser ogsaa talte for. For Fyns Vedkommende har »Fyns belgiske Hesteavl« ligeledes, men her i Landet, indkøbt og bortauktioneret Hoppeføl og Plage af belgisk Race, medens »De samvirkende fynske Hesteavlsforeninger«

som i tidligere Aar har indkøbt Føl og Plage i Jylland. At denne Foranstaltning, der er af overordentlig stor Betydning, og som i de foregaaende Aar har haft god Tilslutning, i 1921 paa Grund af de daarlige Priser paa Heste, ikke har mødt den Interesse hos Foreningernes Medlemmer som tidligere er givet.

Medens Kaaringerne som bekendt er »Privatforetagender«, indtager Dyrskuerne en noget anden Stilling, idet de enten afholdes eller støttes af Staten.

Til Statshingsteskuerne var der i 1921 anmeldt 480 Hingste over 4 Aar og hørende til forskellige Racer, heraf præmieredes 377, medens der i 1920 var anmeldt 481 og blev præmieret 366. Angaaende Præmiernes Fordeling indenfor de enkelte Skuekredse og til de forskellige Racer skal jeg henvise til hosstaaende tabellariske Oversigter til Sammenligning med de i »Tidsskr. f. Landøk.« 1921, Hefte 10, Side 410 og 412 anførte over samme Emne.

Præmier til Hingste af jydsk Race.

Skuekreds	Afkomspræmie							Individspræmie						
	1.	1.B	2.A	2.	2.B	3.	4.	1.	2.	2.B	3.	4.	Værdig til 4.	Brugbar eller præmie-værdig!
1.	—	3	3	—	1	5	—	—	3	—	4	—	3	—
2.	—	2	3	—	4	7	2	1	1	—	8	5	—	—
3.	—	—	—	5	—	6	—	1	1	—	2	4	3	—
5	—	1	—	—	1	4	5	—	—	3	3	—	3	—
6.	—	—	2	—	3	9	4	1	—	—	3	2	—	1
7.	—	—	1	3	—	4	2	—	3	—	5	2	—	—
8.	—	1	—	2	—	3	—	—	1	—	4	1	—	1
9.	—	—	1	—	1	9	2	2	1	—	2	1	—	2
10.	1	—	1	—	2	2	1	1	2	—	3	1	—	1
11.	—	2	1	—	4	3	—	—	1	1	2	1	—	1
12.	—	2	—	1	2	4	4	—	1	—	2	6	—	—
13.	1	1	—	5	—	8	—	1	4	—	3	4	—	—
14.	—	—	—	1	—	1	2	—	2	—	2	4	—	1
Ialt...	2	12	12	17	18	65	22	7	20	4	43	31	9	7

Lige saa lidt i Aar som i Fjor kan der paa Grundlag af den Slags Opgørelser fældes nogen Dom over de enkelte Racers saavel som Skuekredsens øjeblikkelige kvalitative Stilling, dertil er »Skønnet«, hvorpaa det hele hviler, for afvigende. Naar jeg desuagtet igen i Aar har medtaget disse Opgørelser, skyldes det, at der muligvis i Aarens Løb derved kan kastes Lys over de enkelte Racers og Skuekredsens Stilling og erholdes Antydninger om Op- og

Præmier til Hingste af belgisk Race.

Skuekreds	Afkomspræmie							Individspræmie						
	1.	1.B	2.A	2.	2.B	3.	4.	1.	2.	2.B	3.	4.	Værdig til 4.	Brugbar eller præmie-værdig
1.	—	—	2	—	2	2	—	—	8	—	2	—	4	—
2.	—	—	1	—	1	2	—	1	6	—	7	1	—	—
4.	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt...	—	—	5	—	3	4	—	1	14	—	9	1	4	—

Præmier til Heste af Frederiksborg Race.

Skuekreds	Afkomspræmie							Individspræmie						
	1.	1.B	2.A	2.	2.B	3.	4.	1.	2.	2.B	3.	4.	Værdig til 4.	Brugbar eller præmie-værdig
1.	—	4	10	—	2	3	—	1	3	—	10	—	5	—
4.	—	1	4	—	3	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Ialt...	—	5	14	—	5	3	—	1	3	—	10	—	7	—

Præmier til Hingste af svært og lettere Halvblod.

Skuekreds	Afkomspræmie							Individspræmie						
	1.	1.B	2.A	2.	2.B	3.	4.	1.	2.	2.B	3.	4.	Værdig til 4.	Brugbar eller præmie-værdig
1.	—	—	2	—	1	1	—	—	1	—	5	—	2	—
2.	—	—	1	—	1	2	1	—	—	—	2	1	—	—
4.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Ialt...	—	—	3	—	2	3	1	—	1	—	7	1	3	—

Nedgangsperioder. Som sædvanlig bærer Opgørelserne Vidne om nogle af de Uoverensstemmelser, der hvad Formen angaar stadig klæber ved Statshingsteskuerne.

I Aarets Løb er der gjort Forsøg paa at faa lidt større Overensstemmelse med Hensyn til Præmiegruppernes Antal, men uheldigvis paa den Maade, at disse i nogle Kredse indskrænkedes til fire, og 4. endda uden Penge. Da imidlertid Præmiegrupperne i Forvejen var for store og indenfor de enkelte rummede for uensartede Størrelser, vandt »Reformen« ingen større Tilslutning, og den gamle, hævdvundne Ordning med 4 Præmiegrupper samt Præmieværdig vil sikkert igen blive anvendt overalt.

Svingninger i Antallet af Præmier til de forskellige Racer vil der selvfølgelig være fra Aar til Aar, der er derfor ingen Grund til at komme nærmere ind paa disse Variationer, jeg skal kun pege paa det store Antal af 2. Præmiehingste blandt »Belgierne«, det er saa meget mere paafaldende, som 2. Præmie blandt Hingstene hidtil har været forbeholdt »den lavere Adel«, og 3. Præmie den hæderlige Middelstand, hvilke sidste i sin Helhed taget er og bliver den mest talstærke.

Medens Tilslutningen til Statsskuerne saaledes i 1921 har været som Aaret forud, kan det samme ikke altid siges om Fællesforeningernes og Landboforeningernes Skuer, idet de stærkt dalende Hestepreiser ogsaa paa dette Punkt synes at have øvet nogen nedstemmende Virkning. Landboforeningernes Dyrskuer er afholdt i praktisk talt samme Udstrækning som i Fjor, og deres Betydning er og bliver den samme.

Hvad Fællesforeningernes Skuer angaar, da er disse henholdsvis for Jyllands, Fyns, Sjællands og Lolland-Falsters Vedkommende afholdt i Hjørring, Odense, Holbæk og Maribo.

Særlig synes Tilslutningen til det noget langt ude i Periferien henlagte Ungskue i Hjørring at have været mindre end sædvanlig, men til Gengæld var Kvaliteten af de fremmødte god, og selv om en Del af den gode Middel-

stand for Hingstenes Vedkommende holdt sig hjemme, saa var det dog særlig de mindre gode, for ikke at bruge noget stærkere Udtryk, der glimrede ved Fraværelse. Det 3-aarige Hingstehold dannede en ikke stor, men meget god Samling af ensartede, gennemgaaende velprægede Individier med »Ull« i Spidsen. De toaarige Hingste var gennemgaaende tiltalende, af godt Slag og ensartede, saa de svarede godt til den ældre Aargang. Spidsen beklædtes af den store, stærkbenede, godtgaaende »Boldrup Karmark«s Søn »Sejr«, der stod alene i Holdet med 1. Pr.

Udstillingen af Hoppeplage var selvfølgelig ret stærkt lokalt præget, men som Helhed taget god, og hvad de 3-aarige angaar, da stod de 2 1. Pr.-Hopper lidt tilbage for dem i 1920, men til Gengæld var 2. Pr.-Hopperne bedre. De 2-aarige Hopper var meget bedre end det tilsvarende Hold i Kolding.

De 3 øvrige Fællesforeningers Skuer kunde jeg ikke overvære og skal derfor ikke komme ind paa en dyberegaaende Karakteristik af dem, men kun nævne, at 4 jydskke Hingste, »Værum Dux«, »Pax«, »Ull« og »Sejr« samt 4 jydskke Hopper af de samvirkende jydskke Hesteavlssforeninger var udstillet ved Fællesskuet i Holbæk udenfor Konkurrence.

Hvad O m s æ t n i n g e n a f A v l s d y r angaar, der i de nærmest foregaaende Aar havde været meget livlig, saa viste der sig, som Aaret 1921 skred frem, en mere og mere iøjnefaldende Stilstand, og skønt en Del kaarede i 1921 forblev usolgte, var der dog ved Kaaringerne en ret livlig Handel med Hingste og til gode Priser, hvilket gjaldt saavel Belgier som Jyder, men op mod Sommeren gik Handelen helt i Staa, saaledes at der mig bekendt f. Eks. ikke solgtes nogen Hingst ved Ungskuet i Hjørring. Derimod blev der ved Efteraarets Plageskuer solgt et Par lovende 1¹/₂ Aars Hingste.

U d f ø r s l e n af Heste i 1921 laa i de første af Aarets Maaneder stille, men da Tyskland havde faaet Forholdene med Hensyn til Afleveringerne til Ententen ordnet,

og det gjaldt saavel Antal som Type, gav det enkelte større Hestehandlere Monopol paa Indførslen og Afleveringen, og derigennem paa Opkøbet. Dette Forhold søgtes af den tyske Stat senere hen ændret, idet Afleveringen bortliciteredes i Partier, men i Praksis blev det saa nogenlunde det samme, saa meget mere som der yderligere fra tysk Side var truffet Foranstaltninger til Indførslens Begrænsning og Regulering. Der var saaledes skabt Mulighed for at tvinge Priserne ned, hvilket utvivlsomt ogsaa er benyttet i fremtrædende Grad. Da hertil saa endvidere kom, at Belgien og tildels Frankrig stillede Krav om Heste af belgisk Type, og disse ved Afleveringen betaltes med en højere Pris, var Forholdene yderst ugunstige for den danske Hesteudførsel. Som bekendt har Sverige i de senere Aartier oparbejdet sig en Trækhesteavl paa Grundlag af belgisk Materiale, og da dette Land havde et ret stort Overskud af Heste, men af Frygt for Mund- og Klovesyge ikke gav fremmede Opkøbere Adgang, blev Følgen, at man eksporterede Hestene til København, hvor Tyskerne tog, hvad de kunde bruge, medens Resten, de daarlige, spredtes rundt om her i Landet og forøgede vort i Forvejen for store Udvalg af daarlige Kvaliteter. Alt dette bidrog selvfølgelig til at tvinge Priserne ned paa de danske Heste. At Græsningen var knap og Høsten ikke syntes tilfredsstillende, skulde ikke forøge Lysten og Evnen til at holde igen, tilmed da Efterspørgslen især gjaldt Hopper, og man havde rigeligt af Valakker, hvorfor Priserne yderligere trykkedes. Selv om Importen fra Sverige efter 1. Juli gik ned og Efterspørgselen efter jyske Heste forøgedes efter dette Tidspunkt, saa daledede Priserne dog stadig, hvortil den vigende Markkurs gjorde sit. Uagtet man skulde mene, at Tyskland under de givne Forhold, hvor Opkøb af Heste her i Landet ikke alene var en Nødvendighed paa Grund af Afleveringen, men ogsaa, omend kun i mindre Grad, for Dækning af dets eget Forbrug, selv maatte bære Kurstabet, saa viste det sig dog, at man paa Grund af Monopolsystemet samt da de tyske Opkøbere

saa lidt som muligt benyttede Markederne, — hvorfor Folk fik det mindst mulige at vide om Priserne — fik Held til at lade de danske Hesteopdrætttere bære en Del af Kurstabet.

Hvad de betalte Priser angaar, da har de selvfølgelig svinget noget, men Forholdet faar man sikkert paa en slaaende Maade belyst derigennem, at De samvirkende fynske Landboforeningers Notering den 31. Januar 1921 offentliggjorde Priserne paa gode unge Heste til 1600—1800 Kr., medens Priserne den 19. December samme Aar var 700—800 Kr. Under Forhold som de ovenfor skildrede er det naturligt, at mange Opdrætttere syslede med Tanker om at finde Udvej til at modarbejde Monopolhandelens Følger, og et Resultat heraf blev »Thylands Hesteeksportforening«. Naar man kender Jydernes Lyst til at handle og deres Uvilje til at overlade deres Hestes Forhandling til andre, forstaar man, at Forholdene har været mere end almindelig ugunstige. Hesteeksportforeningen i Thy har i Aarets Løb omsat et ganske betydeligt Antal Heste, ogsaa for Ikke-Medlemmer, og Resultatet synes at være godt. Der gjordes derfor trindt om i Jylland Forsøg paa at starte saadanne S sammenslutninger, men Realisationen strandede paa Folks Ulyst til at lade en anden handle for sig.

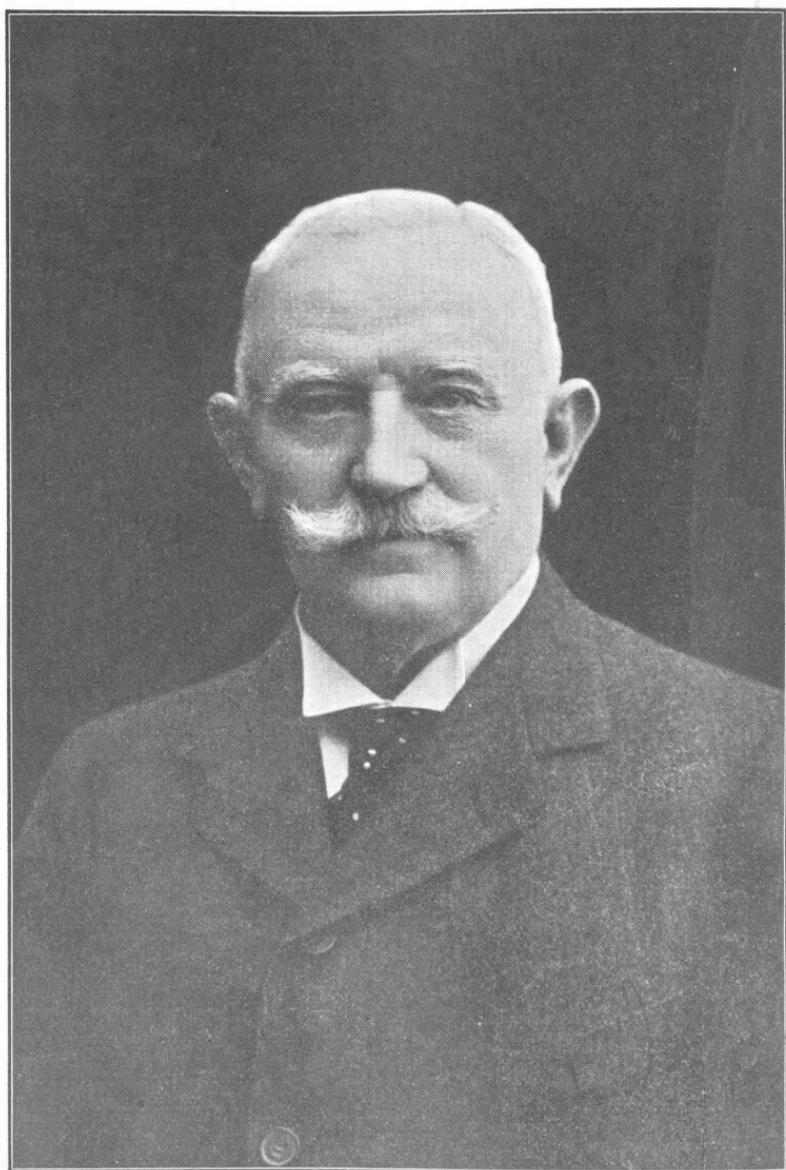
Hvad Udførelsens Størrelse angaar, da har den tal-mæssig set kun været ret tilfredsstillende, idet der er udført 19,242 Stkr. Heste og 325 Stkr. Føl mod 24,115 i 1920, men samtidig har Indførslen været 11,850 Heste og 100 Føl, saa Overskudsudførslen kun er 7617 Stkr., hvilket altsaa er betydeligt mindre end i 1912 og 1913, hvor Overskudsudførslen var henholdsvis 9721 og 10,135 Stkr. Medens Udførelsens Størrelse kan klagøres, ligger en Fast-sættelse af den samlede Værdi paa Grund af de stærkt dalende Priser saa usikker, at jeg føler mig ude af Stand til med nogen reel Begrundelse at fremføre nogen Angivelse heraf, kun finder jeg Anledning til at fremdrage, at Værdien af Overskudsudførslen sikkert har været for-

holdsvis mindre i 1921 end i 1912 og 1913, idet et relativt større Antal af de indførte har været Heste fra Sverige og altsaa af større Værdi end de Smaaheste, vi før Verdenskrigen fik fra Rusland og Island.

Som et lille Lyspunkt i alt dette Mørke finder jeg Grund til at anføre, at Frankrig henimod Aarets Slutning gik ind paa ved Afleveringen at modtage danske Heste som danske; jeg formener, at der heri kan søges en Anerkendelse af de danske Heste; hvorvidt dette kan faa Betydning ud over Dagen og Vejen, maa Fremtiden vise.

LENSGREVE B. WEDELL

Lensgreve B. Wedell.

Lensgreve *Wedell* døde den 7. Oktober, 82 Aar gammel. Et virksomt og nyttigt Liv er afsluttet, og med Vemod er modtaget Budskabet om, at nu var denne Hædersmand ikke længere blandt de Levende.

Grev *Wedells* Anlæg og Interesser knyttede ham fra Ungdommen af til Landbruget, og alt som ung Mand vandt han sig et Navn i dette. Da han, kun 27 Aar gammel, havde købt *Borupgaard* i Aarhus Amt, begyndte han at oparbejde den Besætning af jysk Malkekvæg, der efterhaanden vandt Ry som en af *Halvøens* bedste og hjembragte de højeste Præmier ved de jyske Fællesskuer og Landmandsforsamlingerne. Han tiltraadte Besiddelsen af *Grevskabet Wedellsborg* 1883 og viste som Administrator af sine omfattende fynske Besiddelser ikke blot en Dygtighed, som vandt almindelig Anerkendelse, men tillige en offervillig Interesse for Landbrugets Fremskridt i Almindelighed, saaledes var i mange Aar *Grevskabet Hjemsted* for forskellige landøkonomiske Forsøg, dem *Grev Wedell* ydede saa vel personlig som pekuniær Støtte. Han var en retsindig og human Jorddrot med gamle Tiders patriarkalske Præg over sig: hjemme paa *Gaarden* en myndig Mand med egen Vilje, dertil hjælpsom og forstaaende overfor *Grevskabets* Arbejdere, for hvilke han lod opføre sunde og tidssvarende Boliger, i høj Grad

afholdt af alle, der var knyttede til hans Besiddelser. Men hans Velvilje og Humanitet havde intet med Øllebrødsbarmhjertighed at gøre, og en for vidt dreven Godmodighed var ikke hans Fejl. Han var, sagt med faa Ord, en Type paa noget af det bedste og mest karakteristiske i dansk Godsejerstand.

Det sædvanlige var jo tidligere, at de af vore Godsejere, der havde Lyst til og Evner for det offentlige Liv, som Regel begyndte i Sogneraad og Amtsraad for at gaa over til Landsting eller Folketing. Grev Wedell var i sin Tid Sogneraadsformand og Medlem af Amtsraadet, men han søgte ikke over til det politiske Liv. Grunden hertil maa vist søges i en personlig Beskedenhed, parret med en vis Mangel paa Selvsikkerhed, naar han kom bort fra sine Enemærker og skulde færdes i Kredse, i hvilke han ikke havde sit Hjerte og sit Blod, saaledes som Tilfældet var, hvor Landmænd samledes. Ogsaa heri ligger sikkert Grunden til, at han kun paatog sig faa, og vistnok yderst nødig, Hverv udenfor Landbruget.

Grev Wedells offentlige Virksomhed i dette faldt fornemmelig i Landhusholdningsselskabet. Det var et Bevis paa den Anerkendelse, han havde vundet i den offentlige Mening, da han i December 1894 indvalgtes i Præsidiet, i hvilket han sad til Udgangen af 1911. I disse 17 Aar havde han efterhaanden til Kolleger Kammerherre *Castenschiold*, Kaptain *la Cour*, Kammerherre *Sehested*, Hofjægermester *Friis*, Professor *Segelcke*, Kammerherre *Bech* og Professor *Westermann*, Mænd tildels af vidt forskellig Karakter og Temperament. Men med sit vennesele Sind, sin af alle anerkendte Retsindighed arbejdede han fortræffeligt med dem alle, og han kunde være Kittet, der bandt de stridbare Viljer sammen. Præsidentstillingen var for Grev Wedell alt andet end nogen Sinecure Post, men han røgtede Gerningen med en aldrig svigtende Samvittighedsfuldhed. Han var en interesseret Formand i talrige af de af Selskabet nedsatte Udvalg, aldrig udeblev han fra noget Møde, og altid paatog han

sig de Anmodninger, der rettedes til ham, t. Eks. om at repræsentere Selskabet eller Landbruget ved inden- og udenlandske Møder og Sammenkomster — han var saaledes Formand for den Komite, der forestod den danske Landbrugsafdeling paa Verdensudstillingen i Paris 1900. Dertil kom, at hans personlige Optræden altid gjorde Forhandlingerne lette mellem ham og de mange, meget forskellige Mennesker, han som Præsident traadte i Forbindelse med. Baggrunden for hele hans Virksomhed i Selskabet var hans Ønske om og Vilje til overfor Samfundet at indfri nogle af de Forpligtelser, som han følte hans Fødsel, sociale Stilling og Rigdom paabød ham.

Grev Wedell hørte af Naturen nærmest til dem, der følger, ikke til dem, der fører an. Men da han ved sin omfattende Gerning havde erhvervet sig praktisk Sans og sund Dømmekraft, og da hans Grundsætninger var faste, vilde han kun være med til at fremme, hvad der for ham var attraaværdigt. Og der var Perspektiv i hans Opfattelse, baade Forgrund og Baggrund. Da han modtog Storkorset og skulde vælge sit Valgsprog, blev dette: Følg med Tiden og ej med Strømmen, og det var al Ære værd, at han højt oppe i Aarene havde Øje for, hvad godt der var fremme i Tiden og var rede til at støtte det. Men ogsaa den nationale Fortid levede i ham, hans historiske Sans var udviklet, og han vilde ingen radikale Brud med det nedarvede. Han var paa engang en frisindet og konservativ Mand, som med en lille Omskrivning kunde gøre *Benjamin Disraeli's* Ord til sine: Jeg er konservativ, for saa vidt jeg vil bevare alt, hvad der er godt i vore politiske, sociale og økonomiske Forhold, radikal, for saa vidt jeg gaar med til at fjærne alt, hvad der er slet i dem.

— Vi er nutildags mindre raske, end vore Fædre var, til at spaa, at Navn og Ry vil bevares ned gennem Tiderne, thi vi ser, at naar fremragende Mænd paa Grund af Alder eller Død forlader Rækkerne, glider de hurtigt ud af selve Samtidens, endsige Eftertidens, Bevidsthed.

Kun enkelte Navne af hvert Slægtled bevares. Imidlertid vil de, der nøjere har kendt og arbejdet sammen med Grev Wedell, sikkert altid frede om hans Minde. Trofasthed mod Personer og Sager hørte til hans Dyder, og trofast vil han selv blive erindret af de mange, der nu ved hans Død genkalder i deres Erindring, hvad de skylder ham.

H. Hertel.

„Tørvs Anvendelighed til Fremstilling af Elektricitet“.

Saaledes lyder Titlen paa en Betænkning, der i Maj Maaned i Aar er afgivet af et under Vildmosekommissionen i Oktober 1921 nedsat Udvalg til Behandling af et af Ingeniør *M. Ib Nyeboe* udarbejdet Projekt vedrørende Anlæg og Drift af et Elektricitetsværk i Store Vildmose.

Udvalgets Medlemmer var Direktør *A. R. Angelo*, Ingeniør *S. A. Faber*, Professor *Wm. Rung*, Professor *E. Schou* og Dr. phil. *A. Mentz*, Medlem af Kommissionen og Udvalgets Formand. Som Sekretær fungerede undertegnede.

Under en indledende Behandling af Sagen paa et Kommissionsmøde den 4. Oktober 1921 var Udvalgets Elektroteknikere enige i, at der teknisk set intet kunde være til Hinder for at anvende Tørv til Elektricitet. Som Eksempel herpaa henvistes til den i samme Anledning undersøgte elektriske Kraftcentral paa Auricher Wiesmoor i Oldenburg. Idet Udvalget da ansaa Spørgsmaalet om Økonomien ved Brug af Tørv samt Spørgsmaalet om Af sætning af den producerede Elektricitet som det for Sagen afgørende, har det i Betænkningen præciseret sin Op gave til at omfatte en Behandling af Spørgsmaalene: 1) Prisen for Produktion af Tørv og 2) Omkostningerne ved Anlæg og Drift af et med Tørv drevet Elektricitetsværk samt Afsætningen af den udvundne Elektricitet.

Som Grundlag for en Besvarelse af det første Spørgsmaal tilvejebragtes et betydeligt Materiale vedrørende

Tørvefabrikation, dels saaledes som den foregaar ved en Række af Landets større Tørveværker, hvis Produktionsomkostninger for 1921 meddeltes, dels efter den af Ingeniør M. Ib Nyeboe i 1921 paa Store Vildmose praktiserede nye »Hydropeat-Metode«, dels endelig efter en foreslaaet ny Afskrælningsmetode, der skulde bygge paa det svenske Princip for Optagning af Tørv til Strøelse, en Art Skæretørv.

De fra andre Moser om Produktionsomkostningerne meddelte Tal lod sig imidlertid ikke uden videre overføre som gældende ogsaa for Vildmosens Forhold. Det i St. Vildmose forekommende Tørvemateriale er nemlig saa let, at der af dette til Fremstilling af for Eks. 1 Ton lufttør Tørv regnes at ville medgaa 1,6 Gang saa stor Kubikmasse som af Tørv fra en normal Mose. Heraf følger, at Tørvefabrikation, drevet under iøvrigt lige Forhold, vil komme til at stille sig dyrere i Vildmosen end i en normal Mose.

I Betænkningen er derfor opstillet Beregninger over, hvorledes Produktionsomkostningerne menes at ville stille sig, dels i en normal Mose, dels i St. Vildmose og i begge Tilfælde paa Basis af saavel Skære- og Ælte- som Hydropeat-Metoden samt paa Basis af forudset faldende Arbejdspriser, i hvilken sidste Henseende Beregningerne er udførte for tre Daglønsstater, nemlig af: 12 — 9 og 6 Kr.

Resultatet af disse Beregninger viser, at Hydropeat-Metoden er de andre Metoder overlegen med Hensyn til billig Produktion. Udvalget udtaler da ogsaa i Betænkningen: . . . »Saafremt man overhovedet maatte tilraade Anlæget af Elektricitetsværk i Store Vildmose, bør Tørveproduktionen derfor baseres paa Hydrotørv. Eventuelt kunde der tillige blive Tale om at fremstille en vis Mængde Skæretørv til Anvendelse i Sommermaanederne«.

De for Hydropeat-Metoden fundne Tørveproduktionspriser, der er bleven lagt til Grund for Beregning af Elektricitetens Produktionspriser, fremgaar af følgende Oversigt:

	Ved Daglønsfortjeneste: 12 Kr.	9 Kr.	6 Kr.
Tørv fra normal Mose.....	pr. Ton: 10,51· Kr.,	8,83 Kr.,	7,13 Kr.
Tørv fra Vildmosen.....	—	13,60 —	11,28 — 8,94 —

Behandlingen af Opgavens 2. Spørgsmaal baseres paa en Leverance af Elektricitet til Fabrikker i Nørre-Sundby paa aarligt 8 Mill. kWh, og idet Tabet til Ledning m. m. anslaas til 1,3 Mill. kWh, regnes der med en Produktion paa ialt 9,3 Mill. kWh.

Gennem Betænkningens derefter følgende detaljerede Beregninger over Anlægs- og Driftsudgifter bestemmes Elektricitetsprisen for en Mængde Tilfælde, idet der baade regnes med Damp turbineanlæg for Tørv og for Kul samt med Gasmaskinanlæg for Tørv, og idet der tillige for hvert enkelt af disse Tilfælde regnes med en Række forskellige Tørve- og Kulpriser samt med følgende aarlige Udnyttelsestider: 8000, 6000, 4000 og 2000 Timer, af hvilke de 8000 Timer svarer til kontinuerlig Drift.

Blot for de to Tilfælde, hvor Elektricitetsprisen beregnes for Tørv og Kul, anvendt i Damp turbineanlæg i kontinuerlig Drift, ønskes der her givet et Overblik gennem Uddrag af Beregningerne.

1. Brændsel: Tørv.

Anlægget: Centralisationen er beregnet til ialt 1,636,000 Kr., Ledning og Transformatorer til 160,000 Kr.

Driften: Centralisationens samlede aarlige Udgifter, eksklusive Brændsel, er beregnet til 340,000 Kr. Udgiften pr. solgt kWh, eksklusive Brændsel, bliver da 4,25 Øre.

Tørveforbruget pr. produceret kWh er beregnet saaledes:

fra normal Mose	2,3 kg
fra Vildmosen	3,2 kg og
pr. solgt kWh til henholdsvis.....	2,68 og 3,72 kg

Herefter og i Henhold til de forannævnte Produk-

tionspriser for Tørv er beregnet følgende Brændselsudgifter:

Tørv fra normal Mose, Pris pr. solgt kWh: 2,82 Øre,
2,37 Øre, 1,91 Øre,

Tørv fra Vildmosen, Pris pr. solgt kWh: 5,05 Øre, 4,18
Øre, 3,33 Øre.

Lægges hertil de ovennævnte 4,25 Øre, fremkommer den fuldstændige Pris for Elektriciteten, der da stiller sig saaledes:

Fra normal Mose, Pris pr. kWh: Øre 7,07—6,62—6,16.
Fra Vildmosen — » 9,30—8,43—7,58,

hvilke Priser gælder for Elektriciteten leveret til Fabrikker i en Afstand af 20 km fra Centralen.

2. Brændsel: Kul.

Anlægget: Centralisationen er beregnet til ialt 1,589,000 Kr., Ledning og Transformatorer til 110,000 Kr.

Driften: De samlede aarlige Udgifter, eksklusive Brændsel, 307,000 Kr. Udgiften pr. solgt kWh, eksklusive Brændsel, bliver da 3,97 Øre.

Svarende til følgende Kulpriser pr. Ton: 45 Kr., 35 Kr., 25 Kr., er Brændselsudgiften beregnet at blive pr. kWh: 5,18 Ør, 4,03 Øre, 2,88 Øre.

Lægges hertil de ovennævnte 3,97 Øre, fremkommer den fuldstændige Pris for Elektriciteten, der da stiller sig saaledes:

Ved Brug af Kul..... pr. kWh: Øre 9,15—8,00—6,85
— Tørv fra normal Mose — 7,07—6,62—6,16
— Tørv fra Vildmosen — 9,30—8,43—7,58

Disse Tal betragtes som Hovedresultat af samtlige foretagne Beregninger. Iøvrigt skal Udvalgets i Betænkningen fremsatte Udtalelser om »Undersøgelsernes Resultat« her gengives in extenso:

- »1) Den sammenlignende Beregning af Prisen for Elektricitet, produceret ved Tørv og Kul, har ført til det Resultat, at med de nu gældende Arbejdspriser synes Tørv fra normal Mose, anvendt som Brændsel til Kedelfyring til Drift af Dampmaskiner i et ved Mosen anlagt Elektricitetsværk, at kunne konkurrere med Kul af middelgod Kvalitet, selv naar disse staar i en Pris af kun ca. 25 Kr. pr. Ton og regnes anvendt i et i Nærheden af Forbrugsstedet beliggende Dampmaskineværk.

Tillige viser Sammenligningen, at Gasmaskiner, drevet med Tørv fra normal Mose, giver en højere Produktionspris end Dampmaskiner, og desuden vil Gasgeneratorerne indføre et Usikkerhedsmoment, som ikke haves ved Dampdrift. Kun ved en meget stor Udnyttelse af Værket er den ved Gasmaskiner opnaaede Produktionspris lidt gunstigere end eller jævnbyrdig med den ved Dampmaskiner opnaaede Produktionspris.

- 2) I Betragtning af, at de tekniske Vanskeligheder ved Anvendelse af Tørv til Kedelfyring nu maa anses for i det væsentlige at være overvundne, bliver der tilbage af Usikkerhedsmomenter foruden Prisspørgsmaalet ogsaa Fremskaffelsen af den nødvendige Mængde af Brændtørv. Men da denne Usikkerhed skyldes enten Vejrforhold eller Arbejdsforhold eller begge Dele i Forening, vil Spørgsmaalet om, hvilke Ulemper denne Usikkerhed medfører, ikke kunne afgøres ved Oprettelse af et rent Forsøgsværk, men kræver Anlæg af et permanent Elektricitetsværk, der paa normal Maade indgaar som Led i Landets Forsyning med Elektricitet.
- 2) Da Resultatet af de foretagne Undersøgelser viser, at et paa Store Vildmose anlagt Elektricitetsværk hovedsagelig paa Grund af Tørvens ringe Kvalitet ikke har Udsigt til at give Produktionspriser, som kan konkurrere med Kul, og da Beliggenheden af et saadant

Værk er ret afsides i Forhold til de Steder, hvor Elektricitet i større Mængde forbruges, egner et saadant Værk sig ikke til at give det rigtige økonomiske Billede af et med Tørv drevet Elektricitetsværk, idet dette tværtimod bør oprettes paa et Sted, hvor der haves Tørv fra normal Mose til Raadighed, og hvor der findes normale Udnyttelsesmuligheder for Elektriciteten i ikke for stor Afstand.

- 4) Da man som foran nævnt ikke kan anbefale Anlægget af et rent Forsøgsværk, og da det formodes, at Staten ikke ønsker selv at oprette et permanent Værk, maa Spørgsmaalet om Oprettelse af et saadant ved en Mose i Danmark og Valget af det bedst egnede Sted henvises til det private Initiativ, eventuelt med Støtte fra det offentliges Side.
- 5) I Betragtning af, at danske Mosers Udnyttelse til Fremstilling af Elektricitet er et Spørgsmaal, som vil kunne faa vidtrækkende nationaløkonomisk Betydning, skal man sluttelig udtale, at for saa vidt som der fra privat eller anden Side maatte fremkomme Forslag om Anlæg paa et gunstigt Sted af et med Tørv drevet Elektricitetsværk, nærer Udvalget den Opfattelse, at Gennemførelse af et saadant Forslag bør nyde Støtte fra offentlige Myndigheders Side.«

Selve det Spørgsmaal, hvorpaa Udvalget blev nedsat — Oprettelse af et Elektricitetsværk i Store Vildmose — maa ganske vist herefter siges at være bleven afgjort til den negative Side; men ved at Udvalget samtidig har behandlet Problemet »Tørvs Anvendelighed til Fremstilling af Elektricitet« i Almindelighed, har dets nu afgivne Betænkning faaet Betydning langt ud over det specielle Tilfælde: Store Vildmose.

Alene den Omstændighed, at nævnte vigtige Problem, der ret jævnlig har været fremdraget i Diskussioner om vore Tørvemosers rationelle Udnyttelse og om Landets Elektricitetsforsyning ved Hjælp af egne Kraftkilder, en-

delig nu har været gjort til Genstand for en saa omfattende og kyndig Behandling, har sin store Betydning. Den nu til Raadighed stillede Betænkning indeholder en Række af værdifulde Oplysninger, der kan drages til Nytte under Behandlingen af fremtidige Planer om Tørve-Elektricitet.

Af Betænkningens forskellige vigtige Slutninger turde vistnok den, at Tørv paa nuværende Tidspunkt, anvendt til Fremstilling af Elektricitet, maa anses at kunne konkurrere med Kul til en Pris af 25 Kr. pr. Ton, være af mest vidtrækkende Betydning, idet den maa berettigede til Troen paa, at en Praktisering af en saadan Anvendelse af Tørv herefter egentlig kun venter paa den rette Lejlighed. Hvis man nemlig for Alvor tror paa, at Tørv her paa heldig Maade kan træde i Stedet for Kul, bør naturligvis Landets eget Brændsel foretrækkes for indført. Overgangen til saadan Brug af Tørv vil betyde, at Landet bogstavelig talt kan grave sin Elektricitet op af Jorden, og at de Penge, som maatte medgaa hertil, da vil kunne tjenes af danske Hænder og komme vor Samfundsøkonomi til Gode, hvorimod akkurat det omvendte er Tilfældet, naar Landet nu af sine kontante Beholdninger erhverver Elektricitet, der produceres af Kul og Olie, fremtidig maaske ogsaa af udenlandske Vandfald. Mon et Land som Danmark, der virkelig besidder store Mosearealer, har Raad til at lade saadanne Forhold uænsede? Næppe.

Imidlertid maa det erkendes, at Udvalget ikke uden videre tilraader fremtidig at anvende Tørv i Stedet for Kul til Elektricitetsproduktion; det tager i Betænkningen visse Forbehold, der støtter sig paa, dels at der ikke er ført noget egentligt Bevis for, at den til Drift af et større Elektricitetsværk fornødne Mængde af Tørv til enhver Tid vil kunne være til Stede, dels at det saare vigtige Spørgsmaal om, hvorledes i Fremtiden Forholdet mellem Tørve- og Kulpriser vil stille sig, henstaar ganske ubesvaret.

Dette sidste Forhold, som naturligvis ingen paa Forhaand kan v i d e noget om, betegner i Virkeligheden det

springende Punkt i hele den omhandlede Sag. En Afgørelse i denne maa derfor til syvende og sidst træffes ud fra et Skøn.

I Henhold til Betænkningen anses det altsaa for muligt i Øjeblikket at producere Tørv, der med Fordel kan anvendes fremfor Kul til en Pris af 25 Kr. pr. Ton. Sandsynligheden taler dernæst afgjort for, at Tørveprisen lidt efter lidt kan bringes yderligere ned, idet faldende Arbejdspriser og efterhaanden tilkæmpede tekniske Fremskridt paa det tørvemaskinelle Omraade, navnlig det sidste, maa muliggøre stedse billigere Produktion? For Kulenes Vedkommende synes der — set paa Baggrund af Prisniveauet fra før Krigen — nærmest kun at være Mulighed for ret smaa Forskydninger i Prisen nedefter, hvorimod de endnu herskende ustabile, delvis urolige Forhold meget vel kan tænkes at foranledige endog meget store Stigninger i Prisen. At vi kan blive tvunget til paany — gennem Perioder — at arbejde med Kul til baade 50 og 100 Kr. pr. Ton, bør i denne Forbindelse ikke lades ude af Betragtning.

Hvis man da i Øjeblikket stod overfor Valget mellem at anlægge et for Kul og et for Tørv indrettet Elektricitetsværk, vilde — Rigtigheden af de her anførte Slutninger forudsat — Valget af et med Kul drevet Værk i Virkeligheden rumme langt den største Risiko. Men dette og alle gunstige Tørve-Elektricitetsberegninger til Trods vil det uden al Tvivl endnu i Afgørelsens Stund komme til at koste de Ansvarshavende alvorlige Overvindelser at bestemme sig for Springet fra de klippefaste Kul over paa den bløde Mosegrund. Dog — uden saadanne Spring nu og da vindes intet nyt Land, og Springet ventes derfor gjort.

Af Vigtighed bliver da Valget af Mose. Udvalget har om dette Spørgsmaal paa Grundlag af det om Tørveproduktion hidtil oplyste henvist til at anlægge Elektricitetsværket ved en normal Mose, hvor der findes Udnyttelsesmuligheder for Elektricitet i ikke for stor Afstand. Iøv-

rigt hævder Elektroteknikerne den Opfattelse, at Produktionen og Fremskaffelsen af den til enhver Tid fornødne Tørvemængde er en Opgave, som det maa blive de specielle Tørveteknikeres Sag at løse, og at det samlede Foretagendes Udfald i højeste Grad vil komme til at bero paa, hvorledes netop disse Arbejder kan gennemføres.

Saafernt den Type af Moser, hvortil Vildmoserne hører, ikke skulde kunne komme i Betragtning i Tilfælde som her, hvor Tørven tænkes anvendt paa Stedet, vilde dette for saa vidt være uheldigt, som Udsigten til med Fordel at udnytte saadanne Moser industrielt dermed vilde være stærkt forringet. Som antydet i Betænkningen er Vildmosens Tørv for let til at kunne bære Omkostninger til nogen nævneværdig Forsendelse; hvis den da heller ikke kan bruges paa Stedet, bliver der tilbage nærmest kun Muligheden for dens Forædling til Briketter, Koks, eller lignende Produkter, der bedre taaler nogen Transport; men denne, maaske endnu noget fjærne Mulighed bør ikke være disse Mosers eneste. Det tør da ogsaa antages, at saadanne kvalitativt set ringere Moser fremdeles maa kunne inddrages i Overvejelser, der omhandler Tørvs Anvendelse til Elektricitet, saafremt der i Tide her er sørgt for, at de vigtigste Forhold for Udøvelsen af Tørvfabrikation, navnlig Afvandings- og Læggepladsforhold, er bragt i den bedst mulige Orden. I saa Henseende maa for St. Vildmoses Vedkommende siges, at de af Vildmosekommissionen her iværksatte, grundlæggende Kultiveringsarbejder — Udgrøftning og Fræsning — viser sig forbavsende hurtigt at kunne gøre den hidtil i Naturtilstand henliggende, lyngbevoksede og tuedannede Mose farbar og saaledes tilgængelig, at ikke alene Opdyrkning, men ogsaa tørveindustrielt Arbejde hurtigt vil være muliggjort. Mosen indeholder paa mægtige Strækninger fra 2—5 m dyb Tørv, hvoraf uden Skade for Arealernes senere Kultivering Hovedmassen vil kunne anvendes til Fremstilling af Elektricitet. Iøvrigt gælder om baade Lille og Store Vildmose, at de ingeniunde er at betragte som rene Sted-

børn fra Naturens Side; i visse Henseender er de, sammenlignet med Landets øvrige Moser, forlenet med betydelige Fortrin, saaledes deres umaadelige Størrelse og Tørverigdom, der indebærer Muligheden for Drift gennem langt Aaremaal af her til Lands vældige Kraftcentraler, et Forhold, der under givne Forudsætninger nok kan tænkes at faa afgørende Betydning. Selve de storslaede Pladsforhold paa Vildmoserne er desuden en betydende Faktor for Virkeliggørelse af billig Tørveproduktion, naar denne skal drives i stor Stil og paa langt Sigt.

Mulig maa det findes hensigtsmæssigt til et første nogenlunde stort Tørve-Elektricitetsværk at vælge den bedst mulige Mose med de for Elektricitetens Afsætning gunstigst mulige Forhold. Men modnes først Planen om Danmarks Elektrificering, om end blot stykkevis, f. Eks. Øerne for sig og Jylland for sig, og der hertil maatte blive Brug for Tørv i stort Omfang, da — om ikke før — turde sikkert Timen være inde, hvor der vil blive spurgt om Vildmosernes Tørv.

Jul. Rasmussen.

Sekretær for Vildmosekommissionen.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1921.

VII.

Beretning fra Statskonsulent N. Balle.

Til Trods for de daarlige Tider synes Elektriciteten vedblivende at skulle vinde frem snart sagt over hele Landet, selv paa dets magreste Egne. At jeg ikke i alle Tilfælde anser denne Udvikling for heldig og tilraadelig, har jeg tidligere antydnet. Dette gælder særlig for de fattigste Egne, hvor Beboelsen er spredt, og Prisen paa Elektriciteten følgelig bliver særlig dyr, men ogsaa paa saadanne Egne, hvor man med Tiden med større Fordel vilde kunne komme med under en Oplandscentral. Hermed være dog ikke sagt, at jeg i alle Tilfælde anser en saadan Løsning for den mest fordelagtige, thi Forholdene kan ligge saadan, at et lille selvstændigt Værk vil være at foretrække frem for at være Aftager fra et Højspændingsværk. I nogle Tilfælde er jeg blevet taget med paa Raad om, hvorvidt et Elektricitetsværk burde anlægges eller ikke, men i de fleste Tilfælde er min Medvirken først blevet paakaldt ved Værkets Aflevering. Da der ofte af økonomiske Hensyn er anvendt brugte Motorer og Dynamoer samt Akkumulatorer fra mindre heldige Fabriker ved saadanne mindre Værker, er Afleveringsprøverne langt fra altid forløbet tilfredsstillende, og adskillige har maattet gentages flere Gange, forinden Leverandøren har naaet at faa Anlægget bragt i en saa forsvarlig Tilstand, at Afleveringen har kunnet finde Sted.

Ret hyppigt har jeg i det forløbne Aar modtaget Forespørgsler om mindre Vandforsyningsanlæg, og undertiden har jeg foretaget Rejser for at vejlede ved Anlæg af saadanne, men jeg har under denne Virksomhed i høj Grad følt Savnet af, at der hidtil ikke er blevet foretaget sammenlignende Prøver med forskellige Pumpesystemer og Vandforsyningsanlæg, og det vilde efter min Mening være meget ønskeligt, om f. Eks. Statens Redskabsudvalg ved først givne Lejlighed vilde afholde saadanne sammenlignende Prøver mellem de efterhaanden mange Firmaer, der paatager sig Levering og Installation af automatiske Vandforsyningsanlæg.

Til Trods for et energisk Arbejde med Vindmotorforsøgene, særlig af Ingeniør *Arnfred*, Askov, lykkedes det kun at naa frem til at fastslaa de Maalemetoder, der for Fremtiden burde anvendes ved Undersøgelserne, og det ringe Salg af Vindmotorer og den deraf følgende mindre Interesse for Prøverne hos Fabrikkerne medførte, at den oprindelige Plan om at gennemføre Prøverne ved at opstille Møllerne ved Askov maatte opgives, og de afsluttende Prøver foretages paa allerede eksisterende Anlæg rundt i Landet.

Da en stor Del af de Opfindelser, der mellem Aar og Dag tilstilles Teknologisk Institut til Bedømmelse og Undersøgelse, falder ind under Begrebet Kraftmaskiner og saaledes tilfalder mig, faar jeg ofte herved et ret betydeligt Arbejde. Skønt det i langt de fleste Tilfælde drejer sig om ret værdiløse Paahit, findes der dog ogsaa enkelte Guldkorn iblandt, som det kan være en Fornøjelse at arbejde med og bidrage til at bringe frem. Iøvrigt kan jeg fuldt ud slutte mig til en Udtalelse af Statskonsulent *Anton Christensen* i hans sidste Beretning om det ønskelige i, at der fandtes et Fond til Fuldkommengørelse og Afprøvning af de forholdsvis faa virkelig lovende Opfindelser, hvor Opfinderen ikke selv har Raad til at afholde de dermed forbundne Udgifter.

Om Traktorerne har der ogsaa i det forløbne Aar

været stille — Traktorfirmaer forsøger at realisere de under Højkonjunkturerne indkøbte Lagre, dog vist som Regel uden Held til Trods for stærkt reducerede Priser.

Mange Steder er Traktordriften opgivet, og Traktoren stillet til Side, kun anvendt i Ny og i Næ til stationære Arbejder, men der findes dog ogsaa adskillige Landmænd, hos hvem Traktoren indgaar som et uundværligt Led i Gaardens Maskiner, og hvor den passes med den Omhu, som er nødvendig. En virkelig interessant Nyhed paa Traktoromraadet er bragt paa Markedet af det kendte svenske Landbrugsmaskinfirma »Munktell«. Af Ydre minder den lidt om »Fordson«, men Motoren er en 2 cyl. 2 Takts Raaolomotor. Baade hvad Udførelse og Brændstofforbrug angaar er denne nye Traktor den amerikanske Traktortype absolut overlegen, hvorimod den naturligvis paa langt nær kan konkurrere med f. Eks. en »Fordson« i Prisbillighed.

Ved adskillige retslige Stridigheder om Traktorer har jeg været Skønsmand eller Voldgiftsmand.

I Vintersæsonen har jeg været ret stærkt optaget af at tilrettelægge og holde Foredrag ved Maskinkursus for Landmænd saavel paa Teknologisk Institut som paa flere Steder ude i Landet. Det er en Glæde at se den Interesse, som særlig Landbrugets Ungdom lægger for Dagen overfor maskintekniske Spørgsmaal og da i Særdeleshed for Forbrændingsmotoren i dens mange forskellige Former.

VIII.

Beretning fra Statskonsulent W. A. Kock.

Selv om Udbyttet ikke har staaet paa Højde med tidligere Aar som Følge af, at Priserne paa Æg og Fjerkrækød har ligget lavere, har velpassede Fjerkræhold dog givet Indtægter, der er værd at regne med. Der er stadig megen Interesse for Fjerkræavl, og da i Særdeleshed for Hønseshold, og der har navnlig i de senere Aar kunnet

spores langt mere Forstaaelse for Sagens Betydning. Man er saaledes mere tilbøjelig til at indføre Forbedringer, bl. a. ved at indrette gode Høsehuse og anskaffe Rugeæg og Haner fra gode, rigtlæggende, kontrollerede Hønsesætninger, og man indser mere og mere, at skal Fjerkræholdet give et godt Nettoudbytte, det være sig indenfor et større eller mindre Landbrug, maa det betragtes som et Led indenfor Bedriften og som Kvægholdet ledes efter en bestemt veltilrettelagt Plan. Arbejdet, der er forbundet med Pasningen af Hønsene er ikke vanskeligere og mere omfattende, end at det let kan overkommes, men Hovedsagen er, at man ikke tillægger eller holder mere Fjerkræ, end man kan overkomme at faa passet godt og kan give gode Pladsforhold og Betingelser at leve under, og endelig bør man ikke — som Tilfældet saa ofte er — sprede Kræfterne over flere Racer, idet det desværre som oftest ender med, at Hønsesætningen før eller senere kun udgør en broget Forvirring.

I mange Aar har jeg slaaet stærkt til Lyd for at faa saavel Foreninger som Enkeltmand til at optage Kontrolspørgsmaalet for Hønsenes Vedkommende, og det er glædeligt at se, at denne betydningsfulde Sag er i god og sikker Udvikling. Paa dette Omraade udretter Fællesudvalget for Fjerkræavlens stadig et grundigt efterfølgelsesværdigt Arbejde. De af Udvalget hvert Aar foranstaltede Hønsesævningskonkurrencer følges med Opmærksomhed af de praktiske Fjerkræavlere, og Efterspørgselen efter Rugeæg fra de bedste Hold, der er anerkendte som Avlscentre, bliver stadig større og større. Centrenes Opgave er i første Række at afgive Rugeæg til Fremavlere, der hvert Aar til meget billig Pris aftager adskillige Tusinde af disse. Ad denne Vej kan det gode Materiale blive spredt mest muligt, og jeg har Indtryk af, at Fremavlsarbejdet stadig vies mere Interesse ude i Foreningerne.

Fra England og Holland har der været rettet Forespørgsler til mig angaaende Indkøb af Rugeæg og Avlsdyr, og jeg har henvist Køberne til vore bedste Opdræt-

tere. Det er særlig vore brune og hvide Italienerne, der søges, idet disse har et godt Navn i Udlandet, og jeg har Følelsen af, at denne Sag godt kunde gribe noget mere om sig ved passende Avertering fra Opdrætternes Side i de større udenlandske Fagblade. Man er sikkert villig til at betale efter vore Forhold gode Priser for første Klasses Rugeæg og Avlsdyr, men der kræves høj Ydelse og gode Afstammingsforhold at vise tilbage paa. For Aar tilbage stillede man ikke denne Fordring, men efter Krigen er der i de fleste Lande taget fat med megen Energi for at fremme den økonomiske Side af Sagen, og man er fuldt ud klar over, at det er ikke nok at faa spredt Racehøns, hvor smukke de saa end er. Ydelse og Afstammingsforhold tages nu ganske anderledes i Betragtning, og man forstaar tilfulde at værdsætte Betydningen af, at en Hane f. Eks. i 5 à 6 Slægtled saavel paa fædrene som mødrene Side stammer fra stærkt rigtydende Høner.

Der er vedblivende en Del Interesse for Gaaseavl, men jeg nærer nogen Ængstelse for, at Indførselen af slagtede Gæs vil komme til at indvirke paa Priserne og maaske derved kølne Interessen noget for denne Avl, som det var lykkedes at faa ind i et godt Spor.

Jeg har før henledt Opmærksomheden paa, at danske Landmænd, der driver større Ejendomme, med stor Fordel kunde optage Kalkunavl, og min Anskuelse har ikke forandret sig i saa Henseende. Ikke mindst med Kalkuner gælder det om at sikre sig et godt Avlsmateriale, der har lige og langt Brystparti, gode fyldige Laar og ikke for lange Løb, hvad mange Kalkuner er tilbøjelige til at have. Grundet paa sin Størrelse og Haardførhed vil Bronze-Kalkunen, som vi har gode Besætninger af herhjemme, være særlig velegnet at arbejde med. Efter sidste Tælling har vi kun 49,400 Kalkuner her i Landet, et Antal, som sikkert med Fordel kunde forøges, i alt Fald noget. Som jeg har haft Lejlighed til at skrive i »Tidsskrift for Landøkonomi«, er der et stort Forbrug af Kalkuner i England, som paa langt nær kan tilfredsstilles af den hjemlige Pro-

duktion, og man hævder, at Produktionen i England omtrent kunde fordobles uden Fare for Overproduktion af den af Englænderne saa yndede Julespise.

Beretninger fra de fleste Lande viser, at Fjerkræavl len efter Krigens Ophør har været Genstand for en hurtig Udvikling, og i flere Lande er Produktionen nu nærmest paa samme Højde som før Krigen. Ogsaa fra de forskellige Regeringers Side vies Sagen mere og mere Interesse, og det er ganske betydelige Beløb, der ydes for at støtte denne. For at samle Fjerkræavlere fra forskellige Lande til fælles Forhandling, har der i Haag været afholdt en Fjerkræavlerkongres med tilhørende Demonstrationsudstilling, som var meget belærende, og som jeg paa Landbrugsministeriets Vegne deltog i. I en Beretning har jeg gjort Rede for de paa Kongressen førte Forhandlinger, som jeg fulgte med stort Udbytte, samt omtalt Udstillingerne fra de forskellige Lande. Kongressen medførte for mit Vedkommende en Del Arbejde med at udarbejde Foredrag og statistiske Tavler samt skaffe Udstillingsmateriale tilveje til den danske Afdeling, ligesom jeg ledede Optagelsen af den under Kongressen og nu senere her i Landet i forskellige Foreninger, for Landbohøjskolens Elever og ved Konsulentmødet fremviste Fjerkræfilm. Fra andre Lande, hvor der paa mit specielle Omraade er saa mange fortrinlige Kræfter med i Arbejdet, og hvor Udviklingen særlig i de senere Aar har været saa stor og rig, er der meget for mig at lære og drage Nytte af. En Del Tid er derfor medgaaet dels til Rejser i Udlandet og dels til de nødvendige videre Studier. Flere af de Artikler, som jeg i Aarets Løb har skrevet om Fjerkræavl, har saaledes omhandlet Spørgsmaal af Interesse fra Udlandet.

Ser vi hen til Handelsomsætningen med Æggene, da er det betydelige Produktioner og store Værdier, der her er Tale om. De høje Priser har fremkaldt Produktioner fra mange Lande, der har meldt sig som nye Leverandører paa Hovedmarkedet for vore Æg, England. Da det i Konkurrencen er Kvaliteten, vi skal leve paa, gælder det

bl. a. om, at vore Hønselere er saa paapasselige som muligt, ikke mindst med at faa fjernet de rugelystne Høns fra Rederne, idet store Mængder af Æg herved lider Skade, fraset det uøkonomiske i ikke at faa saadanne Rugehøns afvænnet hurtigst muligt. Stor Fordel vilde være opnaet, om man kunde komme ind paa at producere Handelsæg, der var ubefrugtede.

Som Købere af vore Æg har foruden England, som stadig er den store, den dominerende Kunde, ogsaa meldt sig Sverige, Schweiz og Norge, og det har i denne Forbindelse sin Interesse at anføre, at medens Norge i 1911 indførte for 264,100 Kr. Æg fra Danmark, steg denne Indførsel i 1917 til 1,928,000 Kr. og i 1920 til 14,297,300 Kr. Det er saaledes en Kunde, der er værd at regne med, men det er muligt, at den Omstændighed, at Stortinget med 79 mod 60 Stemmer har forhøjet Ægtolden fra 20 til 50 Øre pr. kg, vil faa forringende Indflydelse paa vor Æghandel med Norge, hvor Staten i Aar har bevilget 42,000 Kr. til Fjerkræavlens Fremme, deraf 25,000 til Oprettelse af Fjerkræavlscentre. I 1921 har vi leveret ca. 45 pCt. af Englands Ægindførsel, der androg 63 Millioner Snese eller under Halvdelen af, hvad den var i 1913, hvor vi leverede ca. 20 pCt. og Rusland Halvdelen af de til England indførte Æg. Vor Ægudførsel har i 1921 andraget 32½ Millioner Snese og Indførselen 32,000 Snese, medens Værdien af vor Ægekspport beløb sig til 148 Millioner Kroner mod 183 Millioner i 1920 og 99 Millioner i 1919. Som jeg tidligere har omtalt, androg Eksporten af Æg og Fjerkræ fra Kina til Europa allerede før Krigens Ophør betydelige Beløb, og for 1920 berettes det, at Kina af friske, præservede og frosne Æg har eksporteret for over 33 Millioner Kr. til det engelske Marked.

Mine Rejsedage, ialt 138, har fordelt sig paa Tilsynsrejser til Avlscentre og konkurrerende Hønselhold, Møder, Foredrag og Besøg for at give Vejledning. I Lighed med tidligere Aar har jeg holdt en Del Foredrag i Landbo- og Husmandsforeninger og paa Landbrugsskoler samt del-

taget i det sjællandske Delegeretmøde, Forsøgslaboratoriets Efteraarsmøde, Konsulentmødet og flere Udvalgsmøder, udarbejdet den aarlige Beretning for Fællesudvalget for Fjerkræavl, ligesom jeg gennem Brevveksling, Telefonsamtaler og Besøg i Hjemmene har ydet Vejledning i faglige Spørgsmaal. Flere Udlændinge har jeg været behjælpelig under deres Studierejser her i Landet, og fra Landbrugsministeriet og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har jeg modtaget Sager til Besvarelse.

IX.

Beretning fra Statskonsulent Axel Appel.

Idet jeg iøvrigt henviser til min Afhandling om »Husdyrbruget i 1921 med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget«, optaget i »Tidsskrift for Landøkonomi« Hefte 8, 1922, hvori der er gjort Rede for Rørelser og Forhold paa Husdyrbrugets Omraade, skal jeg her i Korthed omtale en Del af de Arbejdsfelter, der i omfattende Grad har lagt Beslag paa min Arbejdskraft.

S t a m b o g s f ø r e l s e n har som sædvanlig været et omfattende og betydningsfuldt Led i min Virksomhed. Som en Følge af min Sygdom i 1919—1920 blev Udgivelsen af 27. Bind af Stambog over Tyre af jydsk Race udsat til Finansaaret 1920—21, og i Februar Maaned 1921 udkom da et Dobbeltbind, 27. og 28., omfattende Tyre af to Aargange og rummende 95 Stkr. (Nr. 2191—2285), hvoraf de 94 eller de 99 pCt. er udgaaet af fem Tyreslægter og kun én falder uden for. De 94 Tyre fordeler sig til de fem Tyreslægter paa følgende Maade: Til Hannerupslægten 46 Tyre eller omtrent Halvdelen af samtlige optagne Tyre; til Elkjærslægten 18; til Assistentslægten 16 Tyre; til Bjeragerslægten 8 og til Gøngeslægten 5.

Hannerupslægten bliver i stigende Grad den førende blandt de jyske Tyreslægter; Elkjærslægten forplantes nu kun væsentligst gennem Stautrupgrenen, gennem Stautrup Drot.

Jeg har i 1921 fuldendt Udarbejdelsen af 6. Bind af Stambog over Korthornstyre, der udkom i Juli 1921, rummende 131 Tyre (Nr. 395—525), et meget betydeligt Antal. Aarsagen til denne stærke Tilgang er dels den betydelige Indførsel af engelske Tyre i 1918—1920, dels Indlemmelsen af de sønderjydske Landsdele, fra hvilke 17 af de 131 optagne Tyre hidrører. Over Halvdelen af de i 6. Bind optagne Tyre er fødte uden for Landets Grænser. Ogsaa for Korthornets Vedkommende gør visse Tyreslægter sig stærkt gældende. Som nyt er der i 6. Bind udarbejdet en Fortegnelse i Stambogsnummerorden for samtlige Tyre i de 6 Bind, hvor der for den enkelte Tyr ved saakaldte Blodsbogstaver (a, b, c, d, e, f.), hvor a betegner Landkorthorn og f betyder Fuldblød, er angivet Blodsgraden.

Da jeg ved Sygdom i 1920 var forhindret i at overvære de forskellige Stats- og Landboforenings Skuer for der delvis at optage Stambogsmaterialet til 6. Bind, foretog jeg i Foraaret 1921 ret omfattende Rejser i Ribe, Ringkøbing og Viborg Amter samt i de sønderjydske Landsdele for at se det paagældende Avlsmateriale paa Hjemstedet; en iøvrigt lærerig og frugtbringende Rejse, om end noget besværlig.

Dyrskuevirksomheden — med Sigtning af Tyrematerialet, baade jydsk og Korthorn — med Stambogsførelsen for Øje har beslaglagt en rum Tid af Sommeren 1921. For første Gang afholdtes i 1921 Statstyrskue i de sønderjydske Landsdele, nemlig i Aabenraa. Heldigvis er der dernede bevaret et godt ældre Tyremateriale af Korthornsracen, der var mødt ret talrigt frem, men med 3—4 Aars Tyrene var det sløjt, og Fremstillingen som Helhed var ogsaa sparsom. At man hidtil paa Landboforenings-Dyrskuerne undtager de ældre Tyre til Præmiering svækker Fremstillingen paa Statsskuet. For Foreningstyrenes Vedkommende skal imidlertid Tyre over 3 Aar møde og være præmieret paa et Statsskue for at kunne opnaa Statstilskud.

Dyrskuevirksomheden i 1921 var iøvrigt baade bety-

delig og omfattende; Statsskuerne har nu igen samme Størrelse som før Krigen. Foruden samtlige Statstyreskuer i Jylland — paa Thisted nær, der holdtes samtidig med Skuet i Aabenraa — har jeg overværet Statstyreskuet i Odense samt en stor Del Landboforeningsskuer i Jylland.

Ved Ungskuet i Hjørring holdt jeg Foredrag over Udstillingen af Kvæg og Faar. Udviklingen har medført, at Foredragene over Dyrene ved disse Aars Skuer nu holdes fra Dommertribunen og ved Fremføring af en Del af Udstillingsdyrene som Demonstrationsmateriale — godt og mindre godt, som Forholdene gør det ønskeligt. Baade Opdrætterne — ogsaa saadanne, hvis Dyr just ikke roses overdrevent — som Tilhørerne i Almindelighed synes at befinde sig vel ved denne Ordning; det samme gør Tale- ren. Her kan mange komme til baade at høre og se.

Samarbejdet med Kvægavls- og Kontrolforeningernes Fællesledelser og Institutioner lægger paa forskellig Maade Beslag paa min Tid. Om disse Foreningers Virksomhed, Kaar og Trivsel i det forløbne Aar er der givet Meddelelse i den før omtalte Afhandling i »Tidsskrift for Landøkonomi«, hvortil der her henvises.

Foredragsvirksomheden har jeg af forskellige Grunde maattet indskrænke til de store Fællesskuer, de aarlige fælles Kvægavls- og Kontrolforeningsmøder, Fælleskaaringer osv., hvor mange Mennesker kan faaes i Tale.

Som Formand for Foreningen af jydsk Landboforeningers Regnskabsudvalg, der særlig har Kontrolforeningernes Ve og Vel for Øje, som ogsaa Regnskabsforeningernes gode Trivsel, som Medlem af samme Forenings Udvalg for Tilsyn med Kvægbesætninger i Jylland og paa Samsø, ved hvilket Hverv der er rig Lejlighed til at følge med i Udviklingen af vore bedre og bedste Kvæghold og derigennem medvirke til disses gode Vedligeholdelse og Videreudvikling, som Medlem af Statens Husdyrbrugsudvalg, der nu planlægger og leder Fodringsforsøgene, der udøves gennem Forsøgslaboratoriet, som Medlem af De

samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse og som Medlem af Statsdyrskuekommissionen er en ikke ringe Del af min Arbejdskraft optaget. Det følger af sig selv, at Deltagelse i Møder og Rejser i denne Anledning er ret omfattende.

Til Registreringen af Avlsdyr har jeg paa forskellig Maade været knyttet i det forløbne Aar, idet jeg har deltaget i Raadslagninger om denne Foranstaltnings heldigste Udførelse, ligesom jeg har overværet de afholdte Prøve- eller Standardkaaringer, der er afholdt for Kort-horn i Gredstedbro i Marts 1921, og for jydsk Kvæg i Galten ved Randers i Maj samme Aar, hvor jeg begge Steder har holdt Foredrag og Kritik over det fremstillede Materiale og Kaaringsresultatet.

I Registreringens Tjeneste har jeg sammen med Medlemmer af Registreringsudvalget for Korthorn foretaget en Rejse til Husum og Ejdersted for at forhandle om Overleveringen af en Del utrykt Stambogsmateriale til Anvendelse ved Optagelsen i den danske Registerstambog for Dyr fra de sønderjydske Landsdele. Paa denne Rejse havde vi Lejlighed til at gøre os bekendt med Korthornsavlen i Ejdersted, hvorfra vi har hentet og fremdeles henter en betydelig Del Avlsdyr, fornemlig Tyre. Ogsaa i Ejdersted maa Blodet fornyes — fra Storbritannien —, hvis den rette Standard skal holdes. Til Selvedligeholdelse er Omraadet for begrænset.

Som tidligere er der fra Landhusholdningsselskabet og Landbrugsministeriet oversendt Sager til Betænkning og Erklæring, ligesom min literære Virksomhed — foruden Stambogsarbejdet — har omfattet Artikler og Afhandlinger til Tidsskrifter og landøkonomiske Ugeblade samt enkelte Dagbladsartikler. Som sædvanlig har her været Udsendinge fra fremmede Lande, der har søgt Oplysning om vore Arbejdsmaader og ønsket at gøre sig kendt med vore Forhold paa Kvægavlens og Kvægholdets Omraade. Den begærede Hjælp er ydet, forhaabentlig til Gavn for de fremmede og ikke til Skade for os selv.

X.

Beretning fra Statskonsulent Aug. Kjær.

I 1921 har min Virksomhed som Statskonsulent i den svære Hesteavl i store Træk fulgt de samme Baner som Aaret forud, og paa en saadan Maade, at min Arbejdsevne har været fuldt ud taget i Brug, idet Avlsomraadets Forøgelse med de sønderjydske Landsdele har udvidet Arbejdsmarken betydeligt.

Om de nærmere Enkeltheder vedrørende den svære Hesteavls Forhold skal jeg tillade mig at henvise til Artiklen Hestene i 1921 i »Tidsskrift for Landøkonomi« Hefte 10, 1922.

Som sædvanlig har Kaaringerne for saavel Hingste som Hopper lagt stærkt Beslag paa mig, og særlig i Aarets første Maaneder; men som i 1920 har jeg ogsaa afholdt Hoppekaaringer i Maj og September Maaned.

I Sommertiden har jeg været meget stærkt optaget af Besøg paa Afkomsskuer, Statshingsteskuer samt Landbo- og Fællesforeningsskuer, men som i tidligere Aar har flere af Hingsteskuerne været afholdt paa samme Tidspunkt, hvorfor jeg for Stambogsføringens Skyld har maattet besigtige nogle Hingste efter Dyrskuesæsonens Afslutning.

I September og Oktober har jeg overværet Plage-skuerne i Randers og Horsens.

Som Stambogsfører og Medlem af Udvalget for Stambogsføringen for Heste af jydsk Race har jeg deltaget i dette Udvalgs saavel som Fællesudvalgets Møder, ved hvilke Møder der opnaedes en Ordning saaledes, at Registreringen og Elitestambogsføringen for Heste af jydsk Race underlagdes et af De samvirkende danske Landboforeninger samt de provinsielle Sammenslutninger af Hesteavlsforeninger for Heste af jydsk Race valgt Udvalg, og med Undertegnede som Stambogsfører og Sekretær. Udformningen af de endelige Regler fandt Sted saaledes, at Registreringen kunde paabegyndes 1. Januar 1922.

Som Stambogsfører har jeg i 1921 udarbejdet Stam-

bog for Heste af jydsk Race, Hingste Bind XXVIII og Hopper Bind XIX.

I Følge Husdyrlovens § 13 har jeg i Marts Maaned foretaget Anvisning af Hopper til Bedækning hos fremragende Hingste tilhørende Hesteavlsforeninger. Bekendtgørelse herom og Oplysning om, hvor Ansøgningskemaer kunde erholdes, udsendtes i Februar gennem Ritzaus Bureau.

De udpegede Hingste var: »Boldrup Karmark«, Stbg. Nr. 1607. »Ning Herreds Karmark«, Stbg. Nr. 1545. »Sønderherreds Karmark«, Stbg. Nr. 1589. »Baunen«, Stbg. Nr. 1497. »Hanherreds Munkedal«, Stbg. Nr. 1621. »Massa«, Stbg. Nr. 1675. »Værum Dux«, Stbg. Nr. 1669. »Dux Højby«, Stbg. Nr. 1677. Desuden havde Hørning Hesteavlsforening velvilligst stillet 8 Bedækningsretter til »Dux«, Stbg. Nr. 1489, til Raadighed. Prisen var 100 + 660 Kr. pr. Hoppe. Der indkom 69 Ansøgninger, og der anvistes 8 til »Boldrup Karmark«, 8 til »Værum Dux«, 8 til »Sønderherreds Karmark«, 8 til »Ning Herreds Karmark«, 8 til »Dux«, 2 til »Massa«, 2 til »Dux Højby« og 1 til »Hanherreds Munkedal«.

Hvad den rent konsultatoriske Virksomhed angaar, da har jeg som sædvanlig ydet Hjælp til forskellige Institutioner saavel som til Private, og min Korrespondance har derfor været omfattende; tillige har jeg til Fagskrifter affattet Redegørelser vedrørende den danske Hesteavl og dens nærmere Forhold.

Som sædvanlig har jeg deltaget i et stort Antal Møder, saaledes i Statsdyrskuekommissionens aarlige ordinære Møde samt et særligt Udvalgsmøde, det aarlige Konsulentmøde, Delegeretmøderne i Aarhus, Nakskov og København, Repræsentantmøderne i Hesteavlsforeningernes Samvirksomheder i Aarhus, Odense, Roskilde og Nykøbing F., Forsøgslaboratoriets Efteraarsmøde o. m. fl.

I Aarets Løb har jeg i Lighed med tidligere Aar afholdt et ret stort Antal Foredrag.

XI.

Beretning fra Statskonsulent Peter Aug. Mørkeberg.

Smør og navnlig Flæsk har været i forholdsvis god Pris, sammenlignet med andre Landbrugsprodukter, i Aaret 1921, medens Kød og Ost er betalt med vigende og urentable Priser. Interessen hos Landboerne har derfor særlig været koncentreret om Avlen af Malkekvæg og Svineavl. Trods de daarlige Tider har der saaledes været Liv i de Bedrifter, hvis Interesser jeg særlig har at varetage, det røde Kvæg og Svinene. Og mine Assistenten og jeg har da ogsaa haft Arbejde nok Aaret igennem.

Et af de Arbejder, som har lagt særlig Beslag paa mig er **Stambogsføringen for Tyre af rød dansk Malke race**. 23de og 24de Bind af Stambogen er udarbejdet og udsendt i Aarets Løb, og Kildematerialet til 25de og 26de Bind er indsamlet. Dermed er vi komne et godt Skridt frem mod Maalet, at hver Aargang Tyre føres frem i fuld Belysning, saa snart Tiden er inde, da de i Henhold til Reglerne kan præsenteres med et selvstændigt Stbg. Nr. Men helt paa ret Køl er vi dog ikke komne endnu i saa Henseende. I Krigsperioden var det Pengemangel, der bremsede denne Sag. Nu kunde den fremmes hurtigere end Tilfældet er, hvis ikke andre Opgaver krævede min Tid og Opmærksomhed.

Saa er der **Stambogsføringen for Køer og Registreringen af rødt dansk Malkekvæg**. Det er ikke Arbejder, som skal fremmes direkte gennem min Pen, men Foretagender af stor Interesse for Udviklingen af den røde danske Malke race, og saaledes Emner, som jeg maa have Opmærksomheden henvendt paa. De sorterer ligesom Stambogsføringen over Tyre under De samvirkende danske Landboforeninger, som har nedsat særlige Udvalg til deres Fremme. Og disse Udvalg har vist mig den Opmærksomhed at indbyde mig til deres Møder. Ud af egen Erfaring kan jeg derfor meddele, at disse Sager varetages med al den Opmærksom-

hed, som de fortjener, og at de i det her omhandlede Aar har været Genstand for alvorlige Forhandlinger. Det er som bekendt nye Sager, som derfor ikke endnu fremmes ved en ren automatisk Virksomhed. De skal falde rigtigt i Leje først. Stambogen over Køer af rød dansk Malke-race har nok nu taget endelig Form. Den var som det erindres provinsiel med en fynsk, en sjællandsk, en lol-land-falstersk og en jydsk Afdeling. I Aaret 1921 frem-kom første Bind af De samvirkende danske Landbofor-eningers Stambog for Køer af rød dansk Malke-race fra hele Landet med en Stambogsfører for hver af nævnte Provinser samt en for Bornholm og med De samvirkende danske Landboforeningers Konsulent som den, der sam-ler det hele til en Enhed. Det er et smukt, solidt og i det hele godt Arbejde. Det er vedtaget at fortsætte med det uden væsentlige Ændringer og med et Bind hvert Aar. Registreringen for Kvæg af rød dansk Malke-race er ogsaa indledet, men det lader til at trække i Langdrag, inden den falder i Traad. Der er foreløbig kun indmeldt faa Dyr til Registrering. Foretagendet har endnu næppe an-taget sin endelig Form og er stadig Genstand for Drøf-telse. — Oprindelig havde man tænkt sig et fælles Regi-streringskontor for Heste og Kvæg. Nu er der 4 Registre-ringskontorer, et for hver af følgende Racer: Heste af jydsk Race, Korthornskvæg, jydsk Malkekvæg og rødt dansk Malkekvæg.

F a m i l i e s t a m b o g s f ø r i n g e n vinder stadig Fremgang og større Tilslutning i Opdrætternes Kreds. Det er de lokale Konsulenters Arbejde paa Landbofor-eningernes eller Kvægavls-Fællesledelsernes Vegne at an-lægge Familiestambøgerne og at holde dem i Orden. Ved det kongelige Landhusholdningsselskabs Bistand holder jeg mine Afskrifter af de vigtigste Familiestambøger à jour til Støtte for min Konsulentvirksomhed.

D y r s k u e r e g l e r n e er stadig Genstand for nye Overvejelser, Tiden kræver Ændringer. I Aarets Løb har jeg deltaget i Overvejelser om de fynske Dyrskuerer.

Og ved det sjællandske Kvægavlsmøde i Marts 1921 indledede jeg en Diskussion om de sjællandske Dyrskueregler. Paa Sjælland bestemmes Præmierækken paa Dyrskuerne ved Hensyntagen baade til Eksteriør og Afstamning, medens man for Aar tilbage har forladt denne Fremgangsmaade paa Fyn og Lolland-Falster, hvor man tildelede de præmierede Dyr 2 Anerkendelser, en for Eksteriør og en for Afstamning. Det var efterhaanden blevet min Opfattelse, som deles af mange af de Mænd, der har Ansvar for Dyrskuereglerne, at man nu ogsaa paa Sjælland burde holde de 2 Anerkendelser adskilte og lade Præmierækken bero ene paa Eksteriørbedømmelsen. Og denne Opfattelse gjorde jeg gældende ved nævnte Møde. Senere har Sagen været fremme til Forhandling dels i Forbundet af sjællandske m. fl. Kvægavlsforeninger, dels paa et Møde, som den sjællandske Opdrætterforening holdt med De samvirkende sjællandske Landboforeningers Kvægbrugsudvalg, den sjællandske Statstyreskuekommission, Forbundet af sjællandske m. fl. Kvægavlsforeninger og andre, og endvidere ved det sjællandske Delegeretmøde. Ved disse Møder var jeg ogsaa til Stede. Nogen Afslutning paa Sagen bragte Aaret ikke. Der var fremdeles Kyndige, som holdt paa det bestaaende. Men paa Foranledning af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift blev Sagen lagt i De samvirkende danske Landboforeningers Haand. Man mente, at det maatte være en Landssag, som burde gøres til Genstand for Drøftelse af Delegerede fra de forskellige provinsielle Fællesforeninger eller provinsielle Kvægavls-Fællesledelser med det Maal at faa ensartede Grundprinciper for Bedømmelsen paa Dyrskuerne Landet over. Dette Delegeretmøde blev først holdt i indeværende Aar.

A f s t a m n i n g s b e d ø m m e l s e er et Arbejde, som omfattes med levende Interesse i alle Opdrætterkredse, og et Arbejde, som gaar forud for ethvert Dyrskue paa Øerne. Paa Fyn har man forlængst antaget Fællesdommere for Afstamningsbedømmelse ved Skuerne, me-

dens man paa Sjælland har behandlet denne Sag selvstændigt ved hver enkelt Landboforening, dog saaledes, at mange Landboforeninger har tilkaldt Sagkyndige som Hjælpere og Vejledere ved Arbejdet. Paa det sjællandske Delegeretmøde 1920 toges denne Sag op til Behandling, og man vedtog at indføre Fællesdommersystemet for Afstamningsbedømmelsen ved de fremtidige sjællandske Lokalskuer. I 1921 traadte denne Bestemmelse i Kraft, og jeg havde den Ære at blive valgt som en af Fællesdommerne ved de sjællandske Dyrskuer. I Aarets Løb fungerede jeg dog kun ved enkelte Skuer, da jeg blev optaget paa anden Maade.

Dyrskuerne har jeg ikke fulgt i samme Udstrækning som sædvanlig, en Udenlandsrejse i Dyrskue-tiden hindrede mig deri. Jeg fik saaledes ikke Lejlighed til at stifte det intime Bekendtskab med den nye Afgrøde af Avlsdyr, som jeg plejer, og som er meget gavnlig for min Virksomhed. Men nogle Skuer overværede jeg dog, inden jeg forlod Landet, og Kolleger blandt de lokale Konsulenter viste mig det Hensyn at foretage Beskrivelser af de væsentligste Avlsdyr paa de Skuer, som jeg udeblev fra, og overlod Beskrivelserne til mig til Brug ved den officielle Stambogsføring, der saaledes ikke lider noget Skaar ved min Fraværelse.

Som omtalt i forrige Aarsberetning opholdt jeg mig i Slutningen af 1920 noget i Sønderjylland for at være vore Landsmænd dér behjælpelig med at organisere Avlen af rødt dansk Malkekvæg efter dansk Mønster. Dette Arbejde er uddybet yderligere i 1921, idet jeg efter Aftale med de ledende Sønderjyder formaaede Konsulent *J. Fr. Pedersen*, Odense, til at holde en Række Møder i Sønderjylland for at faa Kvægavls- og Kontrolforeningerne i Gang og for at styrke Fællesorganisationen i dens Arbejde. Nogen Korrespondance har jeg haft i den Anledning som ogsaa angaaende andre Kvægracer dernede, Korthornet undtaget.

Kvægavls- og Kontrolforeningernes

Virksomhed har jeg fulgt paa sædvanlig Maade. Det hører ikke under mit Arbejdsfelt at beskæftige mig direkte med de enkelte Foreninger, hvorimod Sagen som Helhed har min fulde Opmærksomhed. Og denne Sag har jeg haft Lejlighed til at følge ved Deltagelse i Møder, foranstaltede af Kvægavls- og Kontrolforeningernes Fællesledelser paa Øerne, de jydsk og det sjællandske almindelige Kvægavlsmøder, som er foranstaltede af de respektive Fællesforeninger, og endvidere gennem Dyrskuerne og Stambogsføringen. Noget egentligt Nyt er der maaske ikke at meddele om denne Sag, der jo gennem Aarene er indarbejdet i et solidt Spor, men det kan i Korthed siges, at disse Institutioner har haft et godt Aar.

Svineavlen har optaget mig meget. Det er navnlig Avlscentrene, som jo rummer Eliten af vor Svinebestand, der lægger Beslag paa min Tid. Det store Detailarbejde i hele denne Sag udføres af mine Assistenters, som aarlig tilser Centrene 2 eller flere Gange. Personlig tilser jeg ogsaa en Del af disse hvert Aar og har ligeledes gjort det i 1921, men mit Arbejde er ellers i det væsentlige af administrerende Natur. Ad forskellige Veje, ved Samarbejde med mine Assistenters, ved Stambogsarbejde, ved Besøg paa Dyrskuer, gennem Indberetninger og paa andre Maader søger jeg at danne mig et Billede af hele Situationen, og i Henhold dertil griber jeg ind, hvor jeg finder det er paa krævet eller betimeligt.

Som omtalt i tidligere Aarsberetninger har vi alt i længere Tid trængt til Blodfornyelse i vore Yorkshirecentre. Disse danner som bekendt kun et lille Samfund paa ca. 150 Stamsøer og et halvt Hundrede Stamorner. Selv med den kyndigste Ledelse undgaar man ikke Indavl i en saa lille Bestand. Og Indavlen med en Del af dens skadelige Følger var da ogsaa øjensynlig i Centrene ved Begyndelsen af dette Beretningsaar. Vi havde kun indført faa nye Stamdyr her til Landet siden 1911, da det sidste større Indkøb af Yorkshiresvin i England fandt

Sted. Det var paa høje Tid, at vi atter hentede Forstærkning derfra. Men ingen herhjemme havde det Overblik over den engelske Yorkshireavl, som var nødvendigt for at være vejledende ved Indkøbene; selv manglede jeg meget i saa Henseende, da jeg ikke havde været i England siden 1911. Den Gang var jeg ret godt kendt med den engelske Yorkshirebestand, som jeg i sin Tid havde studeret ret grundigt og derefter fulgt under mine Besøg i England, som i Reglen gentoges hvert 3die Aar. Nu var der gaaet 10 Aar, siden mit sidste Besøg, og 10 Aar er en lang Tid for Svineavlen med dens hurtige Generationsveksel. Typen kunde have ændret sig meget og Stammerne skiftet Plads ved Tilgang af nye Opdrættere og Afgang af gamle. Desuden havde vi i Mellemtiden haft den store Krig med dens dybt indgribende Virkninger paa Erhvervslivet.

Jeg søgte derfor Landbrugsministeriet om et Stipendium til en Studierejse i England, og derpaa modtog jeg et imødekommende Svar. Forinden min Afrejse indbød jeg Ejerne af de danske Yorkshirecentre samt de 9 Distriktsformænd og mine Assistentter til et Møde i Odense, hvor vi drøftede Yorkshireavlens Standpunkt her i Landet. Man var enige om, at vi trængte til at indføre nogle nye Stamdyr, og at disse burde hentes fra Modercentrene i England. Og der fremkom Ønsker om at indkøbe 8 Orner og 5 Søer. Mit Tilbud om at stille mig til Disposition ved Indkøbet, naar jeg havde endt min Orienteringsrejse, blev modtaget, og Forsamlingen udpegede 2 af Avlscenter-ejerne til i Forening med mig at foretage Indkøbet, nemlig d'Hrr. *H. P. Hansen*, Sdr. Esterbølle, og *P. Herping*. De skulde møde mig derovre, naar jeg var præpareret til at modtage dem.

Saa rejste jeg til England den 15de Juni og kom først tilbage i Midten af August, Udflugten varede over 8 Uger. I den Tid besøgte jeg 25 af de bedst renommerede Avlscentre for Svin af den store Yorkshirerace, spredte over England og Skotland, og jeg saa de 2 ledende Dyrskuer for England og Skotland, nemlig »Royal Show« i Derby

og »Highland Show« i Stirling foruden nogle mindre Skuer. Desuden benyttede jeg Lejligheden til at hilse paa nogle af de Agenter i London, som sælger vort Flæsk.

Jeg var saa heldig at faa udmærket Vejledning til Turen, idet Præsidenten og Sekretæren for »The National Pig Breeders Association«, Mr. E. Wherry og Mr. A. Hobson, modtog mig med største Velvilje og ikke alene var mig behjælpelig med at lægge Rejseplanen, men desuden fremsendte Introduktioner til alle de Opdrættere, som jeg vilde besøge. Opdrætterne var saaledes forberedte paa mit Besøg, og de gav mig Lejlighed til at gaa Besætningerne systematisk igennem paa samme Maade, som jeg gennemgaar vore hjemlige Avlscentre, naar jeg tilser disse.

Mod Slutningen af min Orienteringsrejse tilkaldte jeg de 2 danske Opdrættere, som skulde foretage Indkøb. Og med disse gjorde jeg Turen om igen til de væsentligste Svinehold, hvor der var Udsigt til at gøre passende Indkøb.

Dette Indkøbsarbejde gik iøvrigt hverken let eller hurtigt. Vi maatte langt omkring. Selvfølgelig havde vi kun Brug for fremragende Avlsdyr, og disse var vanskelige at finde efter vor Smag, de skulde jo tilfredsstille os alle 3. I tidligere Aar gik Indkøbet lettere. Sagen var, at Yorkshiresvinets Type havde forandret sig. Og Ændringerne betød efter vor Opfattelse ikke Forbedringer i alle Retninger. I de mellemliggende 10 Aar havde man ved Dyrskuebedømmelsen systematisk søgt at fremme Yorkshiresvinets Størrelse og at forbedre dets Ryglinie, medens man havde set gennem Fingre med Hensyn til dets Type og Skinkernes Form og Fylde. Og dette maalbevidste, konsekvent gennemførte Arbejde havde sat sit Præg paa Yorkshirebestanden som Helhed. Dyrskuerne i England er endnu mere vejledende for Opdrætterne ved Udvalget af Avlsdyr end Tilfældet er herhjemme. Vi fandt mange højt præmierede Dyr for højstillede og for spidstrynede med for flade Skinker. At de engelske Opdrættere og

Dommere, med hvilke jeg diskuterede dette Spørgsmaal, indrømmede Berettigelsen af denne Opfattelse, hjalp jo ikke paa den øjeblikkelige Situation. Men usandsynligt er det forøvrigt ikke, at der vil blive taget Hensyn dertil ved den fremtidige Avl, og at Typen som Følge deraf atter vil ændre sig noget efter vort Ønske. Der er Elementer nok indenfor de forskellige engelske Yorkshirestammer til at frembringe denne Forandring, naar de blot udnyttes. Blandt disse Yorkshiresvin, som tilfredsstillende vort Ideal, søgte vi de Dyr, som vi købte. Og det er vort Haab, at disse indkøbte Dyr maa kunne overføre deres Egenskaber paa det danske Afkom. Vi vil nu følge deres Virkning i saa Henseende i Avlscentrene og paa Forsøgsstationerne.

Ved denne Rejse har jeg skaffet mig et nyt Indblik i den engelske Yorkshireavl, saa jeg nu kender de bedste Besætninger, de væsentligste Opdrættere og de betydeligste Dommere. Havde jeg haft Lejlighed til at anvende den dobbelte Tid paa Arbejdet, vilde det ikke have været for meget, og jeg vilde have faaet et endnu solidere Udbytte.

Mit Forhold til Avlscentrenes Drift i Almindelighed skal jeg ikke komme nærmere ind paa. Det var i 1921 som i de foregaaende Aar. Men jeg skal fremdrage enkelte Træk af Bedriften, som maaske har nogen almen Interesse.

Som omtalt i min forrige Aarsberetning blev i 1920 de indledende Skridt i Sønderjylland foretaget for at bringe Svineavlen i denne Landsdel ind i samme Organisation som det øvrige Land. Den sønderjydske Fælles-Landboforening ønskede, at Udviklingen skulde gaa den Vej, og De samvirkende danske Andels-Slagterier, under hvilke Organisationen (Avlscentrene) sorterer, havde ikke noget imod denne Ordning, Staten ejheller.

De sønderjydske Landsdele kom til at danne et nyt Distrikt, 9de Distrikt, omfattende Haderslev-, Aabenraa-, Sønderborg- og Tønder-Amter med et lokalt Avlscenterudvalg i hvert Amt. Den 7. Januar 1921 ansatte Landbrugsministeriet Konsulent *Jørg. Frank* som Assistent ved

Svineavlens Ledelse i dette Distrikt. Og den 16. April 1921 beskikkede Landbrugsministeriet Gaardejer *H. Schmidt*, Øster Lindet, som Formand for Bedømmelsesudvalget i Distriktet. Hermed var Apparatet i Orden, saa Arbejdet for Dannelsen af Svineavlscentre, Tilsynet med disse og Statsanerkendelsen af samme kunde begynde. Den 16. Februar 1921 holdt jeg i Vojens et Møde med de saaledes kaarede Mænd, som skulde have med Sagen at gøre og instruere dem om Virksomheden, som derefter sattes i Gang.

Den første Frugt af dette Arbejde var, at der den 1. September 1921 udpegedes 7 Avlscentre for Svin af Landrace og 2 Avlscentre for Svin af Yorkshirerace, som modtog Statsanerkendelse, medens 17 andre Svinehold toges under Inspektion som Prøvecentre.

Vort Avlscenteromraade blev saaledes forøget, og Avlscentrenes Antal steg, saa vi den 1. September 1921 ialt havde 132 statsanerkendte Avlscentre for Svin af Landrace og 29 statsanerkendte Avlscentre for Svin af Yorkshirerace her i Landet. Desuden havde vi 28 Prøvecentre for Landracen og 5 for Yorkshireracen.

Afsætningen fra Centrene har i Aarets Løb været god. Fra 1. Septbr. 1920 til 31. August 1921 blev der som Avlsdyr solgt 1547 Orner og 2900 Søer fra Landsvinecentrene og 522 Orner og 344 Søer fra Yorkshireracene. Fra Avlscentrenes Dannelse indtil 31. August 1921 er der ialt solgt 20,614 Orner og 54,266 Søer som Avlsdyr fra vore statsanerkendte Landsvinecentre; og fra Yorkshireracene er der udgaaet 8010 Orner og 3273 Søer som Avlsdyr i Tiden fra 1. Oktober 1903 til 31. August 1921.

Ejerne af de statsanerkendte Avlscentre har som bekendt indordnet sig i 3 Organisationer, en jysk, hvortil 9de Distrikt har sluttet sig, en fynsk og en for 1ste, 2det og 3die Distrikt (Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm). Som sædvanlig har hver af disse Organisationer ogsaa i 1921 holdt deres Aarsmøder, ved hvilke faglige

Spørgsmaal drøftes. Til disse Møder har jeg været indbudt, og ved det jydsk Møde, samt ved Mødet for 1ste, 2det og 3die Distrikt har jeg holdt orienterende Foredrag.

Med mine Assistent er har jeg som i hvert af mange foregaaende Aar holdt et 2 Dages Møde, ved hvilket hver Assistent aflægger Beretning om sit Distrikt, og hvor der iøvrigt drøftes faglige Spørgsmaal af aktuel Interesse. En Frugt af Mødet i 1921 var Nedsættelse af et Udvalg, som skulde udarbejde Indmeldelsesblanketter for Svin ved Landets Skuer. Vi venter, at disse vil faa almindeligt Indpas, og at Indmeldelsesblanketterne herefter vil danne et solidt Grundlag for den Afstammingsbedømmelse, som plejer at gaa forud for ethvert Skue.

Landets 3 Forsøgsstationer for Svin, som staar i intimt Samarbejde med vore Avlscentre (Bregentved, Elsesminde og Over Løjstrup), har i Aarets Løb været i fuld og tilfredsstillende Drift. Som Statskonsulent i Svineavl har jeg Adgang til de forskellige Forsøgsraads Møder. I Aarets Løb har jeg tilset samtlige Forsøgsstationer.

En privat Forsøgsstation af mindre Omfang er i 1921 oprettet i Roskilde, sorterende under de 3 samvirkende Landboforeninger i Københavns Amt, Husmandsforeningerne i Oplandet, samt Roskilde Andels-Svineslagteri. Det er Hensigten, at denne skal optage Forsøgsmateriale fra Medlemmer af nævnte Institutioner, forsaavidt saadanne Medlemmer melder sig og er villige til at indordne sig under en bestemt Driftsplan. Lederne af Sagen har indhentet nogle Raad hos mig, ligesom jeg har haft Lejlighed til at se Forsøgsstationen og at faa Indblik i dens Drift.

Det officielle Stambogsarbejde for Svin har ogsaa krævet nogen Tid. Der er ganske vist ikke udkommet nogen ny Svinestambog i Aarets Løb. Men 10de Bind af Stambogen er blevet forberedt, hvorved navnlig mine Assistent er har haft et betydeligt Arbejde. Det fører Materialet à jour til 1. September 1921. Som bekendt er Svinestambøgerne voluminøse og derfor

kostbare. De udgives af De samvirkende danske Landboforeninger, men den ordinære Stambogsbevilling rækker ikke saa langt som til Dækning af Omkostningerne ved denne Stambog. De samvirkende danske Andelsslagterier er da traadt hjælpende til. De gav et betydeligt Bidrag til Svinestambogens 8de Bind og financierede fuldstændigt 9de Bind. Nu har de ogsaa stillet betydelige Midler til Raadighed til 10de Bind.

I Aarets Løb har de sortbrogede Svin givet Anledning til adskillige Forespørgsler og en Del Korrespondance, ligesom de har foranlediget, at jeg har maattet skrive et Par Artikler til Landbrugspressen. Det er Efterdønninger fra »Royal Show« i Derby 1921, vi her har med at gøre. Paa dette Skue var der en stor Fremstilling af sortbrogede Svin af forskellige Racer, som vakte betydelig Opmærksomhed, da Afdelingerne for disse Svin var større end sædvanlig, hvilket dels ligger i Opdrætternes Propaganda for Racen, dels i at Skuet holdtes i disse Racers særlige Opland. Efter Skuet har man saa gjort sig Umage for Racernes Udbredelse i fremmede Lande, ogsaa Danmark. Det er særlig Racerne: »Gloucestershire old spot« og »Wessex Saddle Back«, som søges introducerede her. Imidlertid foretrækker vore Svineslagterier hvide Svin. Og da nævnte sortbrogede Racer efter mit Skøn desuden ikke frembyder nogensomhelst Fordele i Forhold til vor egen Landrace, har jeg fundet Anledning til at advare mod deres Udbredelse her i Landet. Særlig er »Gloucestershire old spot« en meget grovknoglet og krovskindet Race, som rimeligvis vil virke forringende paa Kvaliteten af vort Flæsk.

Med De samvirkende danske Andelsslagterier, under hvilke Svineavlscentrene sorterer, staar jeg selvfølgelig i stadig Forbindelse. Til disse har jeg afgivet forskellige Betænkninger og Beretninger i Aarets Løb, ligesom jeg til deres Delegeretmøde har afgivet 2 Beretninger om Svineavlens Ledelse, dels en almindelig Beretning, dels en Beretning om de statsanerkendte Avls-

centres Beliggenhed, Størrelse, Produktion og Salg af Avlsdyr.

I Aarets Løb har jeg deltaget i mange Møder. Foruden de allerede omtalte kan jeg nævne De provinsielle Landboforeningers Delegeretmøder, Statsdyrskuekommissionens Møder, Forsøgslaboratoriets Aarsmøde og Konsulentmødet samt flere Landboforeningsmøder. Ved flere af Møderne har jeg holdt Foredrag.

Som i de foregaaende Aar har jeg ogsaa i 1921 været Censor i Husdyrbrug ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Og dette Arbejde var endda usædvanlig omfattende, da over 100 Landbrugskandidater havde indstillet sig til Eksamen.

Skriftlige Arbejder har krævet megen Tid. Opmærksomheden er allerede henledet paa nogle af disse. Hertil skal føjes, at jeg har afgivet forskellige Betænkninger og Beretninger til Landbrugsministeriet, Det kgl. Landhusholdningsselskab, Statsdyrskuekommissionen, De samvirkende danske Landboforeninger og Veterinærfysikatet. Til Landbrugsraadet har jeg skrevet en Artikel om Svineavl. Til Landbrugspressen og Dagspressen har jeg ogsaa leveret nogle Bidrag. Korrespondancen med Opdrætterne har været ret omfangsrig.

Bestyrelsesmødet

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

den 19. Oktober 1922.

Til Stede var Præsidenterne: Forpagter *Chr. Sonne*, Lensgreve *Fr. Moltke* og Kammerherre *N. Juel*. Af Bestyrelsesraadet var mødt Dhrr.: Professor Dr. med. *B. Bang*, Frederiksberg, Redaktør *A. Bing*, København, Professor *B. Bøggild*, Frederiksberg, Forretningsfører *L. P. Frederiksen*, Hurup, Branddirektør *C. Hansen*, Holbæk, Forstander *Hauch*, Asmildkloster Landbrugsskole, Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, Forstander *J. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole, Forpagter *H. Junker*, Lerchenborg, Forpagter *O. Knipschildt*, København, Baron *G. Lerche*, Klampenborg, Gaardejer *H. Mortensen*, Solrød, Godsejer *A. Pontoppidan*, Constantinsborg, Forstander *H. Rasmussen*, Næsgaard, Forpagter *G. F. Schroll*, Odense, Kammerherre *C. Sehestedt-Juul*, Ravnholt, Kammerherre *A. Tesdorpf*, Pandebjerg, og Proprietær *J. Willumsen*, Anhof.

Den ledende Præsident, Forpagter *Sonne*, bød Bestyrelsesraadet Velkommen og rettede en særlig Velkomsthilsen til Raadets 2 nyvalgte Medlemmer, d'Hrr. Redaktør *Anton Bing* og Forstander *H. Hauch*. Endvidere omtalte Forpagter *Sonne* forskellige Mænd, der er afgaaede ved Døden, siden Bestyrelsen sidst var samlet: Kammerherre *A. Hage*, Proprietær *Grut-Hansen*, Justitsraad *H. Wulff*, Godsforvalter *A. M. Andersen*, Inspektør *J. Lee-gaard*, Gaardejer *P. Nielsen*, Musæumsdirektør *Bernhard*

Olsen, Statskonsulent, Ritmester *Schwarz-Nielsen*, Proprietær *H. la Cour*, Lensgreve *Wedell*, forh. Planteavlskonsulent *Aage Madsen-Mygdal* og Godsejer *C. Branth*. Man gik derefter over til Dagsordenen.

Det første Punkt paa denne var: Eventuel Nedsættelse af et Udvalg til at drøfte Reglerne for Landhusholdningsselskabets Uddannelse af Landvæsenlærlinge. Der havde Dagen i Forvejen været afholdt et Møde af de Tilsynsførende med Selskabets Læresteder og Præsidiet, paa hvilket Møde dels Selskabets Lærlingeinstitution indgaaende var drøftet, dels vedtaget at foreslaa Bestyrelsen at nedsætte et Udvalg til Behandling af Lærlingeinstitutionen og fremsætte Forslag til Ændringer i den. Dette vedtoges. Udvalget fik følgende Sammensætning: Inspektør *Froberg*, udtjent Landvæsenlærling, Landbrugskandidat *Gormsen*, Kontorchef *Hertel*, Forpagter *Schroll*, Forpagter *Sonne*, Baron *Wedell-Neergaard* og Proprietær *Willumsen*.

Gentagne Gange har Præsidiet drøftet Spørgsmaalet om Udsættelsen af en ny Prisopgave og har bl. a. forhandlet Sagen paa et Møde med de under Selskabet sorterende Statskonsulenter. Blandt de Prisopgaver, der blev bragte i Forslag, kan nævnes den af Statskonsulent *Mørkeberg* foreslaaede: »Kvægavlens Standpunkt i Sønderjylland (Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Amter) med særligt Henblik paa Raceforholdene og Avlens Ledelse«. Præsidiet kunde samstemme med det ønskelige i at udsætte denne Prisopgave, men da det paa det nævnte Møde med Statskonsulenterne blev fremhævet, at det vilde være rigtigst at vente nogle Aar med denne Opgave — dette Synspunkt blev navnlig gjort stærkt gældende af Mejerikonsulenten for de 4 sønderjyske Amter, Hr. *Johs. Jensen* — har Præsidiet besluttet at henstille til Bestyrelsesraadet at udsætte den af Statskonsulent *K. Hansen* foreslaaede Prisopgave vedrørende »Undersøgelser og Forsøg over Agertidslens Bekæmpelse«.

Prisopgaven bør tage Sigte paa Sagens landbrugsmæssige, umiddelbart praktisk Side og maa formentlig gaa ud paa en paa selvstændige Undersøgelser og foreliggende Erfaringer bygget Anvisning paa praktisk gennemførlige Fremgangsmaader til virksom Bekæmpelse af Ager-Tidslen. Da en Undersøgelse af denne Art vil kræve flere Aar, vil det være nødvendigt at give en forholdsvis lang Frist for Indlevering af Besvarelserne, og da Undersøgelsen vil kræve et meget betydeligt Arbejde og være forbundet med anseelige direkte Udgifter, vil det være meget ønskeligt, at Præmien for Opgavens tilfredsstillende Løsning bliver forholdsvis høj. Præsidiets henstillede nu til Bestyrelsesraadet, at Selskabet udsætter den nævnte Prisopgave, hvad der vedtoges.

Som bekendt er der for Tiden i Mejerikredse en betydelig Interesse for ved en bedre Behandling af Mælken at fremskaffe Muligheden for en Fremgang af Smørkvaliteten, og Landhusholdningsselskabet har drøftet Spørgsmaalet om Udgivelsen af en Vejledning i Mælkens Behandling med forskellige mejerikyndige Folk, der alle har udtalt, at det vilde være meget ønskeligt, om en saadan Vejledning blev udgivet. Da Præsidiets kunde slutte sig til de fremsatte Ønsker, foreslog det, at Selskabet skulde udgive en saadan Vejledning, omfattende Mælkens Behandling under Malkning, Afkøling, Opbevaring og Transport; Vejledningen skulde være kortfattet og koncis, højest udgøre ca. 80 Sider indbefattet Billeder, og den skulde helst have en stor Udbredelse, eventuelt gennem Mejeriforeningerne. Under Diskussionen herom blev der fremhævet det ønskelige i, at ogsaa Mælkens Behandling i selve Mejeriet blev medtaget. — Bestyrelsen vedtog, at Selskabet skal udgive den nævnte Vejledning, der bør være kortfattet og koncis. Forstander for Statens Forsøgsmejeri, Hr. A. P. Hansen, har paataget sig Skriftets Udarbejdelse.

Efter at der var givet forskellige Meddelelser om den af »Udvalget vedrørende Afsætning af

dansk Sædefrø til Udlandet« udfoldede Virksomhed, vedtoges det dels at søge foretaget en Revision af 2 tidligere udarbejdede Pjecer, der medfulgte de udsendte Frøprøver samt at lade Pjecerne oversætte paa Engelsk, dels at søge Udvalget suppleret med Formanden for Dansk Frøhandlerforening, Grosserer *K. Stallknecht*, og Assistent ved de bevægelige Rodfrugtforsøg *J. Chr. Lunden* i Stedet for afdøde Forsøgsleder *L. Helweg*. Udvalgets Medlemmer er for Tiden Forpagter *Chr. Sonne* (Formand), Direktør *K. Dorph Petersen*, Statskonsulent *K. Hansen*, Kontorchef *Hertel* og Forsøgsleder *E. Lindhard*, medens Fuldmægtig i Statens Planteavljudvalg *L. P. M. Larsen* bistaar Udvalget som dets Sekretær.

Direktøren for Thorvaldsens Musæum, Hr. *Oppermann*, har rettet en Anmodning til Selskabet om at skænke Musæet den Buste af *Andreas Peter Bernstorff*, som findes i Selskabet. Busten er modelleret af Thorvaldsen, Musæet ejer den ikke og har ikke kunnet opspore, at den findes andre Steder end i Selskabet. *A. P. Bernstorff* var i sin Tid Medlem af dette, men har ikke som Farbroderen været Præsident, og af Selskabets Arkiv synes det at fremgaa, at han ikke har spillet nogen Rolle indenfor Selskabet, men at han har sympatiseret med og som Statens øverste Embedsmand har søttet Selskabets Reformbestræbelser i Slutningen af det 18. Aarhundrede, derom er der ingen Tvivl. Der kan jo være Tale om flere Fremgangsmaader, nemlig at afvise Direktør *Oppermann's* Anmodning, eller skænke Musæet Busten eller deponere den i Musæet, saaledes at Selskabet bevarer Ejendomsretten til den og kan kræve den tilbage for bestandig eller for kortere Tid, naar det ønsker det; endelig at skænke Busten til Musæet, mod at dette lader tage en Gibsafstøbning af den til Opstilling i Selskabet. Det vedtoges at tilbyde Musæet det sidste Alternativ.

Den næste Sag paa Dagsordenen var: Henstilling fra Præsidiets til Bestyrelsesraadet om at

stille Forslag til Selskabets Medlemmer om Valget af 6 Medlemmer af Bestyrelsesraadet. I Henhold til den paa Generalforsamlingen i Fjor vedtagne Lovændring, der er begrundet i de 4 sønderjyske Amters Indlemmelse i Danmark, skal Antallet af de af Selskabets Medlemmer valgte Medlemmer af Bestyrelsesraadet forøges fra 18 til 22. Da endvidere 2 af de umiddelbart valgte Medlemmer af Raadet er afgaaet ved Døden, nemlig Proprietær Grut-Hansen og Inspektør Leegaard, bliver der altsaa at vælge 6 nye Medlemmer. Efter en indgaaende Drøftelse vedtog Bestyrelsen at henlede Medlemmernes Opmærksomhed paa følgende Mænd som eventuelt nye Medlemmer af Bestyrelsesraadet: Forpagter *W. Branth*, Juellinge, Forstander *N. Bredkjær*, Tune Landboskole, Proprietær *A. P. Damsgaard-Sørensen*, Randers, Gaardejer *Niels Nielsen*, Farringløse, Proprietær *J. H. Schmidt*, Vojensgaard (Aabenraa Amt), og Forpagter *J. Theilmann*, Hvidkilde.

Efter at Forslag til Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1. April 1923 til 31. Marts 1924 var behandlet og vedtaget til Fremlæggelse paa den kommende Generalforsamling Fredagen den 15. December, gav Kammerherre *A. Tesdorpf* en Række Meddelelser om Landbrugsraadets Virksomhed i den forløbne Del af Aaret.

Om Uddannelsen af Husholdningselever oplystes det, at da Uddannelsen begyndte den 1. November 1920 havde der meldt sig 10 Elever, af hvilke imidlertid de 6 af forskellige Grunde ønskede at fratræde, før Uddannelsen var færdig. Af de 4 tilbageblevne ønskede de 2 en toaarig Uddannelse, som altsaa først vil være afsluttet til den 1. November i Aar. De 2 andre, som var færdige til 1. November i Fjor, fik meget gode Vidnesbyrd. Til 1. November 1921 antoges 6 unge Piger til Uddannelse, og ingen af disse er falden fra. De 5 af dem ønskede en toaarig Uddannelse og bliver altsaa først færdige til November 1923. I Aar har der meldt sig 6

Elever, af hvilke imidlertid de to paa Grund af Sygdom ikke vil komme under Uddannelse. Nu til 1. November vil Selskabet altsaa have 9 Husholdningselever. Tilgangen til denne nye Institution er altsaa kun ringe, og for at gøre den mere bekendt og bidrage til en større Tilgang har Selskabet foretaget forskellige Skridt, for hvilke der blev gjort nærmere Rede. Hidtil er Eleverne kun modtagne til 1. November, men det vil muligvis fremme Tilgangen, hvis Selskabet ogsaa vil modtage Elever til 1. Maj, og Bestyrelsen ønsker derfor, at dette Spørgsmaal bliver drøftet indenfor det Udvalg, der er nedsat for at bistaa Selskabet med Hensyn til Uddannelsen.

Af de om det landøkonomiske Rejsebureau givne Meddelelser fremgaar, at dettes Arbejde atter i det forløbne Aar er vokset meget stærkt. Det har i Foraarets og Sommerens Løb foruden af Danske haft Besøg af flere Hundrede Udlændinge. Det har ordnet 22 Selskabsrejser for Udlændinge fra 10 Lande og bistaaet med at planlægge 5 Selskabsrejser af Danske til Ulandet. Det har forestaaet Udvekslingen af unge Landmænd mellem Danmark paa den ene Side og Finland, Polen, Estland og Letland paa den anden Side, og det har efter Henstilling af et Par af vore Ministerier og danske Studenter internationale Komite medvirket ved Anbringelsen af forskellige udenlandske Studenter i et Par Maaneder ved danske Landbrug, en Anbringelse der nærmest er at betragte som et Slags Rekreationsophold mellem Foraars- og Efteraarssemestret. Bureauets Korrespondance har været 4 Gange saa stor som i Fjor, og medens Bureauet oprindeligt kun holdtes aabent fra 1. Maj til 30. September, er det nu aabent hele Aaret.

Der blev paa Selskabets Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i December Maaned i Fjor givet udførlige Meddelelser om de Forhandlinger vedrørende Meteorologisk Instituts fremtidige Virksomhed, i hvilke Selskabet havde deltaget (jvnfr. nærv. Tidsskrift S. 130—133). Selskabet nævnte en Række Opgaver, som

Institutet formentlig bør tage op, for at dets Virksomhed kan blive af større Betydning for Landbruget end hidtil, samt fremhævede, at hvis Institutets Arbejdsplan ændres i Overensstemmelse hermed, vil det være ønskeligt, at Institutet henlægges fra Marineministeriet, under hvilket det nu sorterer, til Landbrugsministeriet. Af forskellige Grunde ønskede imidlertid Marineministeriet, at Institutet vedblivende henhører under det, men fremhævede samtidig, at Institutet stiller sig forstaaende til de af Selskabet fremsatte Ønsker og erklærer sig rede til at søge disse imødekommet, og som et Udtryk herfor foreslaar det, at der nedsættes et permanent Udvalg, hvis første Opgave skal være at tilrettelægge en Arbejdsplan for dets Virksomhed, med hvilken Landbruget kan være tjent. Under de fortsatte Forhandlinger fastholdt Selskabet Ønsket om, at Institutet henlægges under Landbrugsministeriet, dog var dette Ønske ikke det afgørende for Selskabet, men det afgørende var, om Landbrugets Krav bliver fyldestgjort, og Selskabet kunde derfor tiltræde, at der bliver nedsat et staaende Udvalg, saaledes sammensat, at Landbruget faar Adgang til at gøre sine Krav gældende og faa dem respekterede. Om alle disse Forhandlinger er der, som sagt, tidligere givet Meddelelse.

Der er senere sket følgende i Sagen. I Skrivelse af 16. Februar 1922 meddelte Marineministeriet Landbrugsministeriet, at et af det nedsat Udvalg til at overveje forskellige Spørgsmaal vedrørende Meteorologisk Institut havde foreslaaet Oprettelsen af et fast Meteorologi-Raad paa 12 Medlemmer, i hvilket bl. a. 2 Medlemmer, udpegede af Landbrugsministeriet, og 3 Professorer ved Landbohøjskolen (1 i Landbrugets Jorddyrkning, 1 i Havebrug og 1 i Skovbrug) skulde indtræde. Og Marineministeriet spurgte nu Landbrugsministeriet, om Landbrugets Interesser maatte anses for at være fyldestgørende varetagne, naar Meteorologi-Raadet fik en saadan Sammensætning. Selskabet fik Lejlighed til at udtale sig herom, og det fremhævede i sit Svar, at det vedblivende fastholdt Øn-

sket om Institutets Henlæggelse under Landbrugsministeriet, men at det iøvrigt ansaa Oprettelsen af det foreslaede Raad for et betydeligt Fremskridt. Dog henstillede Selskabet til Overvejelse, om Meteorologi-Raadet ikke burde reduceres til 9 Medlemmer, af hvilke mindst 3 maatte være Landbrugets Repræsentanter. — Senere modtog Landbrugsministeriet en ny Skrivelse fra Marineministeriet, i hvilken dette efter fornyede Overvejelser foreslog Meteorologi-Raadet reduceret fra 12 til 9 Medlemmer og at give det følgende Sammensætning: 3 Professorer ved Landbohøjskolen (i henholdsvis Landbrug, Havebrug og Skovbrug), 2 Medlemmer udpegede af Landbrugsministeriet, 1 Medlem valgt af Hedeselskabet og 3 Medlemmer repræsenterende henholdsvis Skibsfarten, Fiskeriet og Luftfarten. Dette Raad skal samles mindst en Gang aarlig med Institutets Direktør og Statsmeteorologerne. Ogsaa om denne Skrivelse har Selskabet haft Lejlighed til at udtale sig, og det har kunnet tiltræde Forslaget, idet det gaar ud fra, at det staar Meteorologi-Raadet frit for at holde Møder, saa ofte det ønsker og til dem indbyde Direktøren og Statsmeteorologerne, naar det anses for nødvendigt. — Det kan tilføjes, at Meteorologi-Raadet endnu ikke er nedsat, og at Sagen endnu ikke er endelig ordnet.

Udgivelsen af Landhusholdningsselskabets Regnskabsbøger til Brug for Landbrugsskolerne. Paa Forslag af Landbrugs-lærerforeningens Repræsentant i Selskabets Regnskabsudvalg, Forstander *H. P. Larsen*, Mallings Landbrugsskole, har Selskabet ladet udarbejde et særligt Hefte af sine Regnskabsbøger til Brug ved Landbrugsskolerne. Medens Hovedbogen er forbleven uforandret, da der er Brug for omtrent hele denne Bog, er der efter Forslag af Forstander *Larsen* lavet et særligt Hefte bestaaende af Kassebogen, Besætningsregnskabet og Arbejdsregnskabet. Heftet er paa 80 Sider i Stedet for de 200 Sider de

3 Regnskabsbøger ellers udgør, saaledes at der spares 120 Sider overflødig Papir, hvorved Prisen kan sættes betydeligt lavere end hidtil. I Begyndelsen af September Maaned meddelte Selskabet samtlige Landbrugsskoler, at det forberedte denne særlige Skoleudgave af sine Regnskabsbøger, og den 16. Oktober udsendte det et Prøveeksemplar med Opgivelse af Prisen til alle Skolerne.

Den 13. September meddelte executor testamenti, Dommerfuldmægtig *Carl Eilers*, i Dødsboet efter Jægermesterinde *Hansine Skov*, Enke efter Forpagter, Jægermester *Fr. Skov*, Tybrind, at der i Afdødes Testamente findes Bestemmelse om et Legat paa 20 000 Kr., der skal bære Navn af »Jægermester, Forpagter *Frants Skovs* Legat til unge Landmænds videre Uddannelse«, samt forespurgte Selskabet, om dette i Overensstemmelse med det i Testamentet fremsatte Ønske vilde bestyre Legatet. Herpaa svarede Selskabet selvfølgelig, at dette skulde være det en Ære og Glæde, og det har fremsendt et Udkast til Fundatsen for Legatet.

Den sidste Sag paa Dagsordenen var endelig en Meddelelse om, hvorfor Selskabet i Foraaret havde bestemt sig til at udsætte en Prisopgave vedrørende »Anvisning til Fremstilling af dansk Roquefortost« (jvnfr. Tidsskriftet Side 204). Præmien er 500 Kr., den præmierede Besvarelse maa højst udgøre 64 almindelige Tryksider, Indleveringsfristen udløber den 31. December i Aar, og Dommerudvalget bestaar af Inspektør *Ellbrecht*, Statskonsulent *Hørlyck* og Mejeribestyrer *Justesen*. — Selskabet har overvejet Ønskeligheden af at udsætte en anden Prisopgave, nemlig angaaende Bladlusenes Bekæmpelse, da Bladlusene som bekendt i Nutiden har anrettet meget store Ødelæggelser baade paa vore Kornsorter og Havebrugsplanter. Efter at Selskabet havde forhandlet med Fru mag. scient. *S. Rostrup* og Statens Planteavlskontor

om Sagen, besluttede det dog ikke at udsætte Prisopgaven, da nyttige Anvisninger til Bekæmpelsen næppe vil kunne gives, før der forud er foretaget omfattende systematiske og biologiske Undersøgelser over nogle af de særligt skadelige Bladlusarter.

Mindre Meddelelser.

† Proprietær *H. C. la Cour* døde den 28. September 80 Aar gammel. Han var Søn af den højt ansete Landmand *L. U. la Cour* paa Trinderup ved Holstebro og Broder til Kaptajn *J. Chr. la Cour* og Professor *Poul la Cour*. Han var i mange Aar Ejer af Trinderup. — Med Landhusholdningsselskabet traadte den Afdøde 2 Gange i Forbindelse: 1. Gang i 1865, da han sammen med Fætterten, den senere Forstander paa Næsgaard *A. la Cour*, ansattes som Selskabets Konduktør ved den samme Aar af Selskabet begyndte Forsendelse af levende Kreaturer til Storbritannien, 2. Gang, da han 1898 valgtes til Medlem af dets Bestyrelsesraad, i hvilket han sad til 1909. Medlem af Landstinget var han i 20 Aar. — *la Cour* var en djærv Landmandsnatur, der aldrig, hvad enten det drejede sig om politiske eller faglige Spørgsmaal, veg en Tomme fra sin Overbevisning, men altid var parat til, som et fransk Ord siger, »at betale med sin Person«.

Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab vil blive afholdt Fredagen den 15. December henholdsvis Kl. 1 og Kl. 7.

Konsulentmødet i Aar finder Sted Tirsdag den 5. og Onsdag den 6. December paa Landbohøjskolen. Paa den første Dag afholdes Sektionsmøder vedrørende Husdyrbrug og Plantekultur, medens det almindelige (samlede) Konsulentmøde finder Sted den anden Dag. Sektionsmøderne begynder Kl. 9 Formiddag, den anden Dags Møde Kl. 10. Paa dette sidste vil der blive holdt Fore-

drag af Docent, Statskonsulent *Anton Christensen*, Forstander for Forsøgsmejeriet *A. P. Hansen*, Veterinærfysikus, Professor Dr. med. *C. O. Jensen* og Professor *O. H. Larsen*. — Paa Sektionsmøderne vil følgende indlede Forhandlingsemnerne. Paa Sektionsmødet for Planteavl: Afdelingsbestyrer *K. A. Bondorff*, Direktør *K. Dorph-Petersen*, Statskonsulent *K. Hansen* og Konsulent *P. O. Overgaard*. Paa Sektionsmødet for Husdyrbrug og Mælkeribrug: Konsulent *Lars Frederiksen*, Statskonsulent *Joh. Jensen* og Professor *Møllgaard*.

Endvidere afholdes Mandag den 4. December, ligeledes paa Landbohøjskolen, et Sektionsmøde for Landbrugsregnskab og Driftsstatistik. Til dette Møde indbydes kun direkte af Udvalget for det landøkonomiske Driftsbureau, og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab udbetaler ingen Diæter for denne Dags Møde.

Landejendomssalg og Landejendomspriser i 1921. Angaaende disse bragte Tidsskriftet S. 111—112 nogle Oplysninger for Aaret 1920. Nu foreligger Det statistiske Departements Redegørelse for i Fjor, af hvilken Redegørelse det fremgaar, at den Nedgang i Salget af Ejendomme med mindst $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn, der begyndte med Aaret 1919, har fortsat sig i 1921. Antallet af solgte Ejendomme var i Fjor kun 8204 eller over 10,000 mindre end i 1918 og 2—3 Tusinde mindre end i Aarene umiddelbart før Verdenskrigen. Af de i 1921 solgte Ejendomme var 3294 Gaarde og 4920 Huse. Af det samlede Antal Salg var 1320 »Familiesalg«, det vil sige Overdragelse til Børn, Svigerbørn o. l. Antallet af Tvangssalg var i aarligt Gennemsnit af Femaarene 1900—04 og 1913—17 henholdsvis 197 og 73, i 1918 solgtes 47 Ejendomme ved Tvangssalg, i 1919 27, i 1920 22 og i 1921 55. Salgsprisen pr. Td. Hartkorn var for hele Landet:

	For Jord og Bygninger	For Besætning og Inventar	Den samlede Salgspris
	Kr.	Kr.	Kr.
1919	Huse..... 27.344	11.226	38.570
	Gaarde..... 15.506	6.136	21.642
1920	Huse..... 25.203	13.678	38.881
	Gaarde..... 13.811	7.940	21.751
1921	Huse..... 25.124	12.410	37.534
	Gaarde..... 13.700	6.363	20.063

Af Tabellen fremgaar, at Salgsprisen pr. Td. Hartkorn for Ejendomme uden Besætning og Inventar i 1921 laa ikke saa lidt under Prisen i 1919, men kun var ubetydeligt lavere end i 1920. Værdien af Besætning og Inventar viser derimod i Fjor en ret betydelig Nedgang fra 1920, i hvilket Aar Priserne naaede deres Højdepunkt; Nedgangen beløber sig til knap 10 pCt. for Huse og op mod 20. pCt. for Gaarde. Den samlede Salgspris pr. Td. Hartkorn udgjorde i Fjor ca. 37,500 Kr. for Huse og ca. 20,100 Kr. for Gaarde, medens Værdien i 1920 var henholdsvis ca. 38,900 Kr. og ca. 21,800 Kr.

Landejendomspriserne pr. Td. Hartkorn har i 1921, som sædvanlig, været betydeligt højere i Jylland end paa Øerne og langt højere for Husene end for Gaardene. Indenfor disse er de mindste Gaarde betalt højere end de mellemstore og disse atter højere end Gaardene med 12 Tdr. Hartkorn og derover. Forskellen mellem Salgspriserne er meget betydelig, hvad der fremgaar af følgende Tal.

Ejendommens samlede Salgspris var i 1921 for

Huse		Gaarde				Ialt Gaarde Kr.
$\frac{1}{4}$ —1 Td.	1—2	2—4	4—12	12 Tdr.		
Hartkorn	Td. Hrtk.	Td. Hrtk.	Td. Hrtk.	Hrtk.	20.063	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	og derover		
37.534	27.129	21.878	18.349	Kr. 16.685		

Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1921—22.

(Fra 1. Oktober 1921 til 30. September 1922).

Af Afdelingschef H. Hansen.

Oktober 1921 fik, med meget hyppige sydvestlige og vestlige Vinde, en Middeltemperatur, der defleste Steder blev mellem $1\frac{1}{2}$ og $2\frac{1}{2}$ ° højere end normalt. Kun nogle faa Dage i Maanedens — den 1., 4., 5., 24., 25. og 30. — var lidt koldere end Normalen, medens alle de øvrige Dage var milde; særlig mild var Perioden fra den 10.—20. med Dagsmidler, der gennemsnitlig blev 4° for høje og Maksimumstemperaturer, som paa flere Dage naaede op mellem 15 og 23°. Adskillige Stationer langs Kysterne og paa de mindre Øer var helt frostfrie; men iøvrigt forekom Nattefrost kun een eller nogle faa Gange paa Indlandsstationerne, især Natten til d. 25.; Frosten naaede paa de koldeste Stationer i Jylland ned til ca. ÷ 4—÷ 6°, paa Fyn og Sjælland til ca. ÷ 2—÷ 3°. I Maanedens to første Tidøgn var Vejret som Regel tørt, naar fraregnes enkelte Dage som den 3., 7., 14. og 19., paa hvilke der mange Steder faldt Regn, omend som Regel i mindre Mængder; i sidste Tidøgn faldt der til Gængæld næsten hver Dag Regn over store Omraader af Landet; den 23. maalt store Regnmængder — helt op til 46 mm — i Størstedelen af Jylland. Hele Maanedens Nedbør blev de fleste Steder adskilligt mindre end Normalen; i Jylland fik dog

Aalborg, Randers, Viborg og Aarhus Amter indtil 5 pCt. for meget, medens Hjørring, Thisted og Ringkøbing Amter fik ca. 10 pCt., Vejle og Ribe Amter ca. 25—30 pCt. og Sønderjylland ca. 55 pCt. for lidt; paa Øerne havde de fynske Amter, Bornholm og Maribo og Præstø Amter ca. 35—40 pCt., Frederiksborg Amt ca. 25 pCt. og de øvrige sjællandske Amter ca. 5—15 pCt. for lidt. Torden forekom paa 9 Dage, især i de to første Tidøgn, men Uvejrene havde som Regel kun ringe Udbredelse over Landet. Solskinstimernees Antal var gennemsnitlig ca. 70 pCt. større end normalt. Den 23.—24. rasede en orkanagtig Storm fra Retninger omkring Nord; Stormen, der skyldtes et Stormcenter, som under stærk Uddybning bevægede sig fra England hen over Nordsøen og Danmark til Østersøen, forårsagede langs Kattegats, Bælternes, Øresunds og Østersøens Kyster et voldsomt Højvande — indtil ca. 1,9 Meter over dagligt Vand —, der flere Steder anrettede meget betydelige Ødelæggelser.

November 1921 havde Vinde overvejende fra østlige og sydøstlige Retninger med koldt Vejr. Naar undtages nogle faa Dage i Tiden mellem den 15. og 25., var Temperaturen hver Dag under Normalen og Afgivelserne fra denne var ofte meget betydelige. Middelttemperaturen for hele Maaneden blev derfor i Størstedelen af Jylland og i det indre af Fyn og Sjælland lavere end 1° og paa et Omraade i Midtjylland mellem Silkeborg, Herning, Skandeborg og Vejle endog lidt under Frysepunktet; i Forhold til Normalen blev den de fleste Steder ca. 2½—3° for lav. Frost forekom meget hyppigt; i det indre af Jylland havde de fleste Stationer 22—25, paa Fyn 19—21 og paa Sjælland 18—23 Frostdage; Frosten indtraf væsentlig i to Perioder i Maanedens første og sidste Halv-

del, adskilte af nogle Dage lige efter Maanedens Midte; den var gennemgaaende strengest den 8.—10. og 26.—29. og naaede paa de koldeste Stationer ned til ca. $\div 10$ — $\div 14$ °. I Maanedens to første Tidøgn faldt der ret jævnlige Nedbør, hyppigst som Regn, men ogsaa adskillige Gange som Sne, over store Omraader af Landet, medens sidste Tidøgn havde tørt Vejr. Nedbøren var ulige fordelt; den var gennemgaaende lille i den nordlige Halvdel af Jylland og rigelig i Halvøens sydlige Del og paa Øerne; i Sammenligning med Normalen fik Randers og Aalborg Amter 10 pCt. og Hjørring, Thisted og Ringkøbing Amter ca. 25—35 pCt. for lidt, medens de øvrige jyske Amter, de fynske Amter, Bornholm, Maribo og Præstø Amter fik ca. 20—40 pCt., Sønderjylland 52 pCt. og Sorø, Holbæk, Frederiksborg og Københavns Amter 5—15 pCt. for meget. Maaneden indledes, den 1.—3., med en meget heftig Nordveststorm; den 6.—7. indtraf der atter Storm, men denne Gang fra østlige Retninger, over Øerne og den sydlige Del af Kattegat; i Resten af Maaneden var Vindforholdene rolige.

December 1921 havde overvejende sydvestlige og vestlige Vinde; Temperaturen var i Maanedens første Halvdel hyppigst noget for lav, men til Gengæld var den i sidste Halvdel hver Dag over Normalen og Afvigelserne fra denne var som oftest meget betydelige, saa at hele Maanedens Middeltemperatur de fleste Steder blev mellem 1 og 2 ° højere end normalt. Frostdagenes Antal beløb sig gennemsnitlig til 13, medens det normale Antal er 18. Frosten forekom væsentlig den 1.—6., 11.—14. og 25.—27.; den var gennemgaaende strengest den 3.—6., men naaede dog ingen Steder nogen særlig lav Værdi; de laveste Temperaturer var paa de koldeste Stationer i Jylland ca. $\div 8$ — $\div 11$ ° og paa Øerne ca. $\div 6$ — $\div 8$ °. Vejret var

meget regnfuldt, især den 6.—8. og 15.—31., da der næsten hver Dag faldt Regn i Størstedelen af Landet. Nedbøren var størst i den sydlige Halvdel af Jylland og i Sønderjylland, hvor der mange Steder faldt mellem 100 og 125 mm, men var i øvrigt overalt betydelig større end Normalen; i Sammenligning med denne fik Københavns, Frederiksborg, Holbæk, Aarhus, Vejle, Ribe, Ringkøbing og Viborg Amter over 100 pCt. og de øvrige Amter og Sønderjylland fra ca. 60—80 pCt. for meget. Torden hørt paa 9 Dage i Maanedens sidste Halvdel; men kun den 20. og 29. havde Uvejrene større Udbredelse over Landet. Storm og stormende Kuling, væsentlig fra Retninger omkring Nordvest, forekom meget hyppigt i Maanedens sidste Halvdel; den 17.—18. og 31. rasede Stormen flere Steder med orkanagtig Styrke.

Januar 1922 var kold; naar undtages nogle faa Dage — den 1.—3. og 10.—11. —, der havde nordvestlige Vinde med mildt Vejr, herskede der paa næsten alle de øvrige Dage Vinde fra Retninger omkring Øst og Sydøst med Temperatur under det normale; særlig store var Afvigelserne fra Normalen den 23.—24. og 27.—29., der havde Dagsmidler, som blev ca. $3\frac{1}{2}$ — 5° for lave. Hele Maanedens Middeltemperatur blev i Størstedelen af Landet mellem $\div 1$ og $\div 2^{\circ}$, men var dog i adskillige Egne, saavel i det indre af Jylland som paa Øerne, mellem $\div 2$ og $\div 2\frac{1}{2}^{\circ}$; i Sammenligning med Normalen blev den de fleste Steder mellem 1 og 2° for lav. Frost-dagenes Antal beløb sig gennemsnitlig til 27 (normalt 22), og mange Steder kom Temperaturen overhovedet ikke over Frysepunktet i Maanedens sidste Tidøgn. Frosten var dog ikke særlig streng; de absolut laveste Temperaturer naaede de fleste Steder kun ned til ca.

÷ 7—÷ 9°. Nedbøren var lille, især i Vendsyssel, paa Djursland og i Nord- og Midtsjælland. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring Amt 73 pCt., Aarhus, Vejle, Ringkøbing og Ribe Amter samt Sønderjylland ca. 10—15 pCt. og de øvrige Amter ca. 20—50 pCt. for lidt. Nedbøren faldt væsentlig i Maanedens første Halvdel og i Regelen som Sne.

Februar 1922. Den kolde Periode, der gav Januar sit Præg, fortsattes ind i Februar, hvis første 13 Dage alle var kolde; dette gjaldt særlig Dagene fra den 3.—7., der havde Dagsmidler, som blev ca. 8—11° for lave; efter denne kolde Periode var Temperaturen nogle Dage snart lidt over og snart lidt under Normalen; men herefter fulgte saa en mild Periode, fra den 18.—28., i hvilken Dagsmidlerne hver Dag var over Normalen; Afvigelserne fra denne var dog som Regel ret moderate og kun den 25.—27. blev særlig milde, ca. 4½—6° mildere end normalt. Hele Maanedens Middeltemperatur laa i Størstedelen af Landet mellem ÷ 2 og ÷ 3°; i Forhold til Normalen blev den de fleste Steder mellem 1½ og 2½° for lav. Frostdagenes Antal var gennemsnitlig 22 (normalt 20) og de frostfri Dage indtraf alle i Maanedens sidste Tidøgn, medens Temperaturen i første Tidøgn de fleste Steder overhovedet ikke naaede op til Frysepunktet. Frosten var gennemgaaende strengest fra den 5.—7., da de laveste Temperaturer de fleste Steder naaede ned til ca. ÷ 14—÷ 22°. Den vedvarende Frost i Januar og første Halvdel af Februar foraarsagede Islæg i Hovedfarvandene, hvilket i hele Maaneden beredte Skibsfarten store Vanskeligheder og i ca. 14 Dage næsten fuldstændig standsede denne. Vinden blæste i den kolde Periode hyppigst fra Retninger omkring Øst eller Syd, i Maanedens sidste Halvdel overvejende fra Retninger omkring Sydvest, og Vindforhol-

dene var i Reglen rolige. Nedbøren var lille, ca. 10—30 mm, i Størstedelen af Landet; i Sammenligning med Normalen havde paa Øerne Bornholm, Maribo og Holbæk Amter ca. 7—12 pCt. og de øvrige Amter ca. 20—35 pCt. for lidt; i Jylland fik Sønderjylland og Thisted Amt ca. 5—10 pCt. og de øvrige Amter ca. 20—50 pCt. for lidt. Nedbøren faldt overvejende i den milde Periode i Maanedens sidste Halvdel, i sidste Tidøgn som Regn ellers væsentlig som Sne; i den kolde Periode faldt der enkelte Dage lidt Sne, men Mængderne var oftest ubetydelige.

M a r t s 1 9 2 2 havde de første 18 Dage Vinde overvejende fra Horizontens vestlige Halvdel med Temperatur over Normalen, i Resten af Maaneden Vinde fra Retninger omkring Øst med koldt Vejr. Hele Maanedens Middeltemperatur var næsten overalt mellem 1 og $2\frac{1}{2}^{\circ}$; i Forhold til Normalen blev den de fleste Steder ca. $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}^{\circ}$ for høj. Frostdagenes Antal var gennemsnitlig 18 (normalt 19), men Frost en indtraf næsten udelukkende i Maanedens to sidste Tidøgn; den var strengest omkring den 22., da de laveste Temperaturer i Jylland naaede ned til ca. $\div 7$ — $\div 13^{\circ}$, paa Fyn til ca. $\div 4$ — $\div 6\frac{1}{2}^{\circ}$, paa Sjælland til ca. $\div 6$ — $\div 8^{\circ}$, paa Lolland-Falster til ca. $\div 4$ — $\div 5\frac{1}{2}^{\circ}$ og paa Bornholm til ca. $\div 6^{\circ}$ ved Kysten og ca. $\div 10^{\circ}$ i det indre af Øen. Nedbøren var de fleste Steder mellem 40 og 60 mm; i Sammenligning med Normalen fik Ringkøbing Amt 5 pCt. for lidt; Thisted og Randers Amter havde den normale Nedbør, medens de øvrige Amter gennemgaaende fik fra 10—30 pCt. for meget. Nedbøren faldt paa Dagene i første Tidøgn og næsten udelukkende som Regn; i sidste Halvdel faldt der enkelte Dage Sne, men kun i ubetydelige Mængder. Solskinstimernes Antal var gennemgaaende ca. 25 pCt. større end normalt.

April 1922 var kold med hyppig Nattefrost. Den kolde Periode, der herskede i sidste Tidøgn af Marts, fortsattes ind i April, hvis 12 første Dage var $2-3^{\circ}$ koldere end normalt; herefter fulgte nogle milde Dage, den 13.—19., med Dagsmidler, der blev fra ca. $2-6^{\circ}$ for høje, men saa kom Kulden atter og vedvarede Maanedens ud, saa at Dagene fra den 20.—30. gennemsnitlig blev ca. $2\frac{1}{2}^{\circ}$ for kolde. Hele Maanedens Middeltemperatur blev derfor de fleste Steder mellem 1 og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end normalt. Nattefrost forekom overordentlig hyppigt; gennemsnitlig var Frostdagenses Antal 13, medens det normale Antaler 7; i 1917 var der ligeledes 13 Frost-dage i April, ellers er der i denne Maaned ikke indtruffet et saa stort Antal siden 1888, der havde 17 Dage med Frost. Frosten forekom i Aar væsentlig den 1.—11. og den 21.—23.; den var gennemgaaende strengest Natten til den 1., 2., 3. og 11.; de laveste Temperaturer naaede de fleste Steder ned mellem ca. $\div 4$ og $\div 8^{\circ}$, naar undtages et Omraade i Vendsyssel, hvor Temperaturen Natten til den 3. sank ned til saa lave Værdier, som ikke hidtil er iagttaget i April Maaned, nemlig $\div 19,0^{\circ}$ paa Fossevangen ved Vildmosen, $\div 15,7^{\circ}$ i Tylstrup og $\div 14,6^{\circ}$ i Raunstrup ved Hjalperup; den hidtil laveste Temperatur, der var maalt i April, var $\div 13,1^{\circ}$. Vinden var temmelig variabel, men blæste dog overvejende fra Horizontens østlige Halvdel i de kolde Perioder, medens Sydvest- og Vestvinde var de fremherskende i de mellemliggende milde Dage. Nedbøren var ulige fordelt; i Vestfyn, den sydlige Halvdel af Jylland og i Thy faldt der ca. 50—65 mm, medens der iøvrigt de fleste Steder faldt mellem 25 og 45 mm og paa Størstedelen af Sjælland endog kun ca. 20—30 mm. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring, Randers og Maribo Amter ca. 5—10 pCt. og de sjællandske Amter

ca. 20—30 pCt. for lidt, medens Bornholm, Svendborg og Aalborg Amter samt Sønderjylland fik ca. 10—15 pCt. og de øvrige Amter fra 30—75 pCt. for meget. De første Dage i Maaneden faldt der mange Steder Sne, men oftest i ringe Mængde; den overvejende Del af Nedbøren faldt fra den 12.—14. og 22.—28. og væsentlig som Regn, naar undtages den 22. og 23., da der faldt en Del Sne, som imidlertid ret hurtigt smeltede. Solskinstimernes Antal var omtrent normalt.

M a j 1 9 2 2 fik, med Vinde overvejende omkring Vest og Nordvest, en Middeltemperatur, der i Jylland blev ca. $\frac{1}{2}^{\circ}$ og paa Øerne ca. $\frac{3}{4}$ — $1\frac{3}{4}^{\circ}$ højere end normalt. I Maanedens første Halvdel var Dagene fra den 1.—4. og den 9.—14. temmelig kølige, medens den 5.—8. var milde; i sidste Halvdel var Temperaturen næsten hver Dag over Normalen; særlig varme var den 22.—26. med Dagsmidler, der blev ca. 4 — 8° for høje og Maksimumstemperaturer, der mange Steder naaede op mellem 25 og 30° . Nattefrost, ca. $\frac{1}{2}$ — 2° , forekom en enkelt Gang paa de koldeste Stationer i Jylland, især Natten til den 13., medens Stationerne paa Øerne var frostfrie, naar undtages en enkelt særlig kold Station. N e d b ø r e n v a r l i l l e i S t ø r s t e d e l e n a f L a n d e t, varierende de forskellige Steder mellem ca. 15 og 50 mm; i Sammenligning med Normalen fik dog Hjørring Amt 20 pCt. for meget og Aalborg Amt omtrent den normale Nedbør, hvorimod de øvrige Amter havde fra 20—50 pCt. og Sønderjylland endog 60 pCt. for lidt. Over større Omraader af Landet faldt der Regn den 1.—5., 13., 18.—19. og 23.—24., men Regnmængderne var i Reglen kun smaa. Torden forekom af og til, men var som oftest meget lokal og kun den 23. og 24. havde Uvejrene Udbredelse over Størstedelen af Landet. Storm eller stormende Kuling fra Retninger omkring Nordvest herskede over store Strækninger

den 1., 9., 27. og 31. Solskinstimernes Antal var gennemgaaende ca. 15 pCt. større end normalt.

J u n i 1 9 2 2 havde Vinde overvejende omkring Vest og k ø l i g t V e j r. Naar undtages Dagene fra den 8.—10. og 12.—14., der blev ca. 1—2½ ° for varme, var Temperaturen hver Dag under Normalen; men Afgivelserne fra denne var i Reglen ret moderate og naaede kun de sidste 5 Dage i Maaneden op omkring 3 °. Middeltemperaturen blev de fleste Steder ca. 1—1½ ° for lav, naar undtages Lolland-Falster, hvor den kun blev ½ lavere end normalt. Nattefrost, indtil ca. 1½ °, forekom en enkelt Nat i Begyndelsen af Maaneden paa et Par særlig kolde Stationer i Jylland, men iøvrigt naaede den absolut laveste Temperatur ned under + 2 ° paa adskillige jyske og et Par fynske Stationer. Døgnets Maksimumstemperatur kom temmelig sjældent op over 20 ° og kun paa en Tredjedel af alle Stationerne naaede den et Par Gange, væsentlig den 9.—10., op mellem 25 og 28 °. I Maanedens to første Tidøgn faldt der kun den 4., 11.—12. og 17.—18. Regn over større Omraader, medens der i Slutningen af Maanedens, fra den 22.—30., faldt Regn hver Dag i Størstedelen af Landet. Regnmængden beløb sig de fleste Steder til ca. 50—60 mm; i Hjørring Amt, paa Samsø, Lolland og Bornholm faldt der dog kun ca. 30—45 mm. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring Amt 20 pCt. og Maribo Amt og Bornholm ca. 5—10 pCt. for lidt, medens Frederiksborg, Københavns., Svendborg, Ribe, Ringkøbing og Randers Amter fik 5—15 pCt. og de øvrige Amter og Sønderjylland ca. 25—35 pCt. for meget. Torden forekom paa 14 Dage og paa adskillige af disse, særlig den 4., den 24.—27. og den 30. havde Uvejrene Udbredelse over store Strækninger af Landet. Solskinstimernes Antal var stort paa de fleste Dage ind-

til den 23.; det samlede Antal Solskinstimer i hele Maanednen blev gennemgaaende ca. 15—20 pCt. større end normalt.

Juli 1922 havde Vinde overvejende omkring Vest med køligt og meget ustadigt Vejr. Kun paa 5 Dage i hele Maanednen var Temperaturen over Normalen, ca. $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ °; alle de øvrige Dage var kølige med Dagsmidler, der hyppigst var mellem $1\frac{1}{2}$ og 3 ° for lave; hele Maanedens Middeltemperatur blev derfor de fleste Steder mellem 1 og $1\frac{1}{2}$ ° lavere end normalt. Vejret var meget ustadigt; Nedbørsdagens Antal var gennemsnitlig 18 (normalt 13); adskillige Stationer havde endog 20—25 Dage med Regn, og tørt Vejr over større Strækninger af Landet var det egentlig kun den 7.—8., 11.—14. og 21.—23. De Regnmængder, der maales i de enkelte Døgn, var i Reglen ikke særlig store, naar undtages Dagene fra den 16.—19., da der mange Steder maales meget betydelige Mængder, især paa Øerne; paa de bornholmske Stationer maales saaledes mellem 50 og 98 mm den 17. og paa de fleste sjællandske Stationer mellem 30 og 60 mm den 18.; fra den 16.—19. maales i Sydsjælland og paa Lolland-Falster gennemsnitlig 80 mm og paa Stationen i Maribo endog 113 mm. Nedbørsmængden i hele Maanednen var ulige fordelt; den var gennemgaaende mindst i den nordlige Halvdel af Jylland, hvor der de fleste Steder faldt ca. 60—75 mm — paa en Strækning omkring Viborg og Skive endog kun 35—45 mm —, og størst, ca. 150—165 mm, i den østlige Halvdel af Lolland og i det indre af Bornholm. I Sammenligning med Normalen fik paa Halvøen Hjørring Amt den normale Nedbør og Aalborg, Thisted og Viborg Amter 5—10 pCt. for lidt, medens de øvrige Amter havde noget mere end normalt; Randers, Aarhus, Ringkøbing og Ribe Am-

ter fik saaledes 5—10 pCt. og Vejle Amt og Sønderjylland 20—25 pCt. for meget; paa Øerne havde Frederiksborg Amt 30 pCt., Præstø Amt 70 pCt., Maribo Amt 85 pCt., Bornholm 130 pCt. og de øvrige Amter 40—45 pCt. mere end normalt. Torden forekom paa 20 Dage, men Uvejrene var som Regel ret lokale. Skydækket var ofte stort; Solskinstimernes Antal blev gennemsnitlig 25 pCt. for lille.

August 1922 havde ligesom Juli overvejende vestlige Vinde med køligt og ustadigt Vejr. Naar undtages den 17. og 22., der blev ca. $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ ° for varme, var Temperaturen fra den 1.—27. hver Dag under Normalen og Afvigelserne fra denne beløb sig hyppigt til 2—3°; de sidste 4 Dage i Maaneden blev temmelig varme, den 30. endog ca. $4\frac{1}{2}$ ° for varm. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder ca. $1-1\frac{3}{4}$ ° lavere end normalt. I den kolde Periode var Nattemperaturen undertiden meget lav; Natten til den 7. kom den saaledes paa adskillige Stationer i det indre af Halvøen ned paa $+2-+3$ ° og paa en enkelt Station endog $\frac{1}{2}$ ° under Frysepunktet. Nedbørsdagens Antal var gennemsnitlig 17 (normalt 15) og adskillige Stationer havde endog Regn paa 20—24 Dage. Paa de fleste Dage i Maaneden faldt der Regn over større Omraader, og det var egentlig kun tørt Vejr i Størstedelen af Landet den 6.—7., 14.—15. og 27.—30. De fleste Regndage gav mere moderate Regnmængder; men enkelte Dage, især den 8., 9., 23. og 24., faldt der mange Steder mellem 20 og 50 mm. Nedbørmængden for hele Maaneden var meget forskellig i de forskellige Egne af Landet; den var mindst, ca. 35—60 mm, i den nordlige Halvdel af Jylland og størst, mellem 100 og 150 mm, i den vestlige Del af Ribe Amt, i Sønderjylland, Sydfyn, den vestlige Halvdel af Lolland og i Egnen mellem Køge,

Næstved, Haslev og Storehedinge. Sammenlignet med Normalen fik i Jylland Ribe Amt og Sønderjylland ca. 15—20 pCt. for meget, medens Vejle og Ringkøbing Amter fik ca. 5—15 pCt. og de øvrige Amter ca. 30—55 pCt. for lidt; paa Øerne var Nedbøren normal i Frederiksborg Amt, medens Københavns, Holbæk, Svendborg og Odense Amter fik 5—10 pCt., Sorø Amt ca. 20 pCt. og Præstø og Maribo Amter samt Bornholm ca. 30—45 pCt. for meget. Solskinstimernes Antal blev gennemsnitlig ca. 15 pCt. større end normalt.

September 1922. Det kølige Vejr, der havde hersket gennem de to foregaaende Maaneder, fortsattes ind i September; kun 4 Dage, væsentlig i Begyndelsen af Maaneden, blev ca. $\frac{1}{2}^{\circ}$ for varme; alle de øvrige Dage var kølige og Dagene fra den 24.—27. endog mellem 3 og 4° for kolde med Nattemperaturer, der de fleste Steder var nede i Nærheden af Frysepunktet og paa adskillige jyske og enkelte fynske og sjællandske Stationer endog sank ned under dette. Hele Maanedens Middeltemperatur blev ca. 1—1 $\frac{1}{2}^{\circ}$ for lav. Det ustadige Vejr fortsattes godt 3 Uger ind i September; i første Tidøgn forekom der dog nogle faa Dage, den 4.—7., med tørt Vejr, hvorimod der i andet Tidøgn kun var en eneste rigtig Tørvejrsgang, nemlig den 11.; endelig bragte sidste Tidøgn den saa længe ventede Tørvejrperiode; dog gav den 29. atter Regn. Nedbøren var stor i hele Landet; den var størst i Øst- og Midtjylland og paa en Strækning tværs over det sydlige Sjælland, hvor der faldt 100—125 mm. I Sammenligning med Normalen fik Aalborg, Viborg, Randers, Aarhus, Vejle og Sorø Amter 70—115 pCt., Thisted, Ringkøbing, Ribe Amter og Sønderjylland ca.

15—25 pCt. og de øvrige Amter ca. 40—65 pCt. for meget. Vinden blæste fra den 15.—23. hyppigst fra Retninger omkring Nordvest, paa de øvrige Dage overvejende fra østlige Retninger; den 20. rasede en heftig Nordveststorm over Landet. Solskinstimernes Antal blev ca. 10 pCt. mindre end normalt.

I hosstaaende Tabeller er der i Tabel 1 for hver Maaned i Landbrugsaaet 1921—22 opført Varmeafvigelsen fra Normalen, saavel for de 5 Grupper, hvori Landet sædvanlig inddeles i klimatisk Henseende, som for hele Landet samt for Bornholm, hvis Temperaturforhold ofte kan være noget afvigende fra de øvrige Landsdeles. Som Tabellen viser, var Oktober og December gennemgaaende milde, November, Januar, Februar og April kolde; Marts var mild i første, kold i sidste Halvdel; Maj blev temmelig varm, hvorimod de øvrige Maaneder i Landbrugsaaet, Juni—September inkl., alle var kølige, og det samme gælder i endnu højere Grad om den efterfølgende Oktober Maaned. Middeltemperaturen for hele Landbrugsaaet blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{2}$ og $\frac{3}{4}$ ° lavere end normalt. Temperaturforholdene var saaledes ret ugunstige i næsten hele Landbrugsaaet; allerede i Efteraaet mødte, som omtalt, November med Kulde og meget hyppig Frost; i Januar og Februar, da Jorden som Regel var bar, kom saa den lange og vedvarende, omend ikke særlig strenge, Frostperiode, der bl. a. ogsaa foraarsagede store Isvanskeligheder for Skibsfarten i vore Hovedfarvande. I Foraarsmaanederne var Temperaturforholdene heller ikke gunstige; første Halvdel af Marts var nok temmelig mild; men den fortsattes af en kold Periode, der strakte sig over Maanedens sidste Tidøgn, næsten hele April og lidt ind i Maj — med meget hyppig Nattefrost

indtil ca 24. April —; sidste Halvdel af Maj var gennemgaaende temmelig varm og Sommervarmen begyndte at vise sig i Dagene fra den 22.—26.; men saa var denne ogsaa forbi for i Aar; i de egentlige Sommermaaneder manglede Sommervarmen næsten fuldstændig, naar undtages enkelte, spredte Dage. Af Sommerdage ø: Dage, paa hvilke Maksimumtemperaturen er naaet op til 25°, indtraf der ved Landbohøjskolen kun 4 (normalt 15), og disse forekom alle i sidste Tidøgn af Maj. Den første Nattefrost i Efteraaret 1921 indtraf over større Strækninger i det indre af Halvøen allerede i Tiden mellem den 18. og 27. September; men iøvrigt begyndte Nattefrosten i Indlandet først omkring den 24.—25. Oktober og langs Kysterne og paa de mindre Øer i Tiden mellem den 3. og 8. November; til Sammenligning skal anføres, at Middeldatum for første Frost om Efteraaret i Indlandet falder ca. 5.—10. Oktober i Jylland, ca. 15.—20. Oktober paa de større Øer og i Begyndelsen af November langs Kysterne og paa de mindre Øer. I Foraaret 1922 indtraf den sidste Nattefrost næsten overalt i Tiden fra den 21.—24. April; adskillige særlig kolde Stationer i Jylland havde dog en enkelt Gang Nattefrost i Maj — især Natten til den 13. —, og et Par Stationer havde endog lidt Frost i Begyndelsen af Juni. Middeldatum for sidste Frost om Foraaret er iøvrigt i Indlandet ca. 10. Maj i Jylland, ca. 1. Maj paa Fyn og Sjælland og ca. 15.—20. April paa Lolland-Falster og langs Kysterne. Den absolut højeste Temperatur, der i Landbrugsaaet maalttes her i Landet, var 31,7° (den 24. Maj), den absolut laveste ÷ 22,0° (den 5. Februar).

Tablet 2 indeholder for Landet som Helhed Antallet af Dage med Frost, med Nedbør og med Taage samt Luftens Fugtighedsgrad og Skydækket, beregnet som Gennemsnit af Observationer fra ca. 30 Stationer saavel i Landbrugsaaet 1921—22 som Normalen for 32 Aar. Tabellen viser, at

Tabel 2.

	Frost dage		Nedbør dage		Taagedage		Fugtigheds- grad i pct.		Skydække (0—10)	
	1921—22	Normal	1921—22	Normal	1921—22	Normal	1921—22	Normal	1921—22	Normal
Oktober 1921	1	3	11	17	6	6	85	86	6.1	6.5
November	18	10	12	14	5	9	87	89	6.9	7.1
December	13	18	18	15	11	11	89	91	7.5	7.6
Januar 1922	27	22	13	13	2	13	88	91	6.9	7.2
Februar	22	21	10	12	12	11	89	90	6.8	7.0
Marts	18	19	12	13	9	11	86	87	6.4	6.3
April	13	7	13	11	2	7	79	80	5.6	5.7
Maj	»	1	9	11	2	4	74	75	5.4	5.1
Juni	»	»	11	10	1	3	74	75	5.0	4.9
Juli	»	»	18	13	1	3	82	77	7.5	5.5
August	»	»	17	15	1	3	82	80	6.0	5.5
September	0.5	»	15	14	2	4	83	84	6.0	5.3
Alle 12 Maanedes	113	101	159	158	54	85	83	84	6.3	6.1

Frostdagenes Antal var forholdsvis stort i November, Januar og April og forholdsvis lille i December; hele Landbrugsaaet fik 12 pCt. flere Frostdage end normalt. Nedbørsdagens Antal var forholdsvis lille i Oktober, stort i December, Juli og August; hele Landbrugsaaet fik det normale Antal. Taage forekom i de fleste Maaneder sjældnere end normalt. Fugtighedsgraden og Skydækket var i Juli betydelig større end normalt.

Tabel 3 viser Nedbørens Mængde i Millimeter for hvert Amt o. s. v. I hele Landbrugsaaet fik Danmark gennemsnitlig 685 mm, hvilket er 12 pCt. mere end normalt. Af de enkelte Amter havde Hjørring Amt den mindste Nedbør med 556 mm, Vejle Amt den største med 816 mm. I Forhold til Normalen var Nedbøren i Hjørring Amt 8 pCt. og i Thisted Amt 4 pCt. for lille, medens alle de øvrige Amter fik mere end normalt; Randers, Viborg og Ringkøbing Amter samt Sønderjylland fik 4—7 pCt., Ribe, Aarhus, Odense, Svendborg, Frederiksborg og Københavns Amter fra 10—15 pCt., Vejle, Holbæk, Sorø, Præstø og Maribo Amter 16—19 pCt. og Bornholm endog 33 pCt. for meget. Som tidligere omtalt, var Nedbøren i Oktober under Normalen, naar undtages nogle af de østjydske Amter, der fik indtil 5 pCt. for meget; i November var den lille i den nordlige Halvdel af Jylland, rigelig i Sydjylland og paa Øerne, og i December var den overalt betydelig større end normalt. Af de forskellige Maaneder i 1922 havde Januar, Februar og Maj kun lille Nedbør, medens der i Marts og April de fleste Steder, især i Jylland og paa Fyn, faldt en Del for meget: Sjælland fik i Marts 15—25 pCt. over, i April 20—30 pCt. under Normalen. Juni gav de fleste Steder rigelig Regn, naar undtages Vendsyssel, Lolland-Falster og Bornholm, der fik henholdsvis 21 pCt., 9 pCt. og 5 pCt. for lidt. I Juli var Nedbøren stor paa Øerne, medens Afgang fra Normalen var ret ringe de fleste Ste-

Tabel 3.

N e d b ø r .

(Millimeter.)

	1921	1921	1921	1922	1922	1922	1922	1922	1922	1922	1922	1922	1922	1922
	Oktober	November	December	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12	Maaned
Hjørring Amt.	68	35	78	11	15	41	35	49	34	64	38	88	556	
Thisted »	81	38	96	32	38	45	52	36	52	61	54	87	672	
Ringkøbing »	79	46	115	40	26	39	59	35	52	71	81	91	734	
Ribe »	64	74	117	41	28	53	57	20	59	80	117	93	803	
Viborg Amt. . . .	74	34	101	27	22	42	45	37	65	63	53	108	671	
Aalborg »	75	43	80	24	18	42	42	42	57	62	51	116	652	
Randers »	77	44	75	20	16	36	34	33	51	71	49	116	622	
Aarhus »	82	59	104	34	23	44	52	28	65	76	62	115	744	
Vejle »	62	76	112	39	29	52	69	22	67	84	88	116	816	
Samsø	60	63	71	28	24	36	27	24	40	77	62	99	611	
Odense Amt. . .	46	69	81	31	26	51	50	21	56	86	83	86	686	
Svendborg » . .	51	78	86	35	30	50	41	21	51	93	87	93	716	
Langeland	51	80	88	44	33	48	37	24	50	99	99	89	742	
Holbæk Amt	62	47	83	21	23	41	19	21	51	85	76	82	611	
Sorø »	58	53	79	22	23	48	25	21	56	95	84	96	660	
Frederiksborg»	51	45	95	23	19	42	25	25	51	98	76	78	628	
Københavns »	58	52	87	27	18	48	23	26	54	93	78	75	639	
Præstø »	44	62	79	28	24	51	24	21	55	114	91	79	672	
Maribo Amt . . .	44	64	80	28	28	52	30	21	43	128	103	76	697	
Vestjylland	73	48	102	31	27	45	51	35	49	69	73	90	693	
Østjylland	74	51	94	29	22	43	48	32	61	71	61	114	700	
Sønderjylland . .	41	88	94	40	37	55	41	18	63	90	109	86	762	
Fyn	52	73	82	35	28	46	39	23	49	89	83	92	691	
Sjælland	55	52	85	24	21	46	23	23	53	97	81	82	642	
Lolland-Falster.	44	64	80	28	28	52	30	21	43	128	103	76	697	
Danmark	1921—22	60	58	89	29	25	46	38	27	51	91	80	91	685
	Norm. (32Aar)	75	50	47	40	32	39	34	41	46	67	79	59	609
	Afv. i pCt. . .	-20	+16	+89	-28	-22	+18	+12	-34	+11	+36	+1	+54	+12
Bornholm	48	71	80	42	26	44	34	27	37	136	79	90	714	

der i Jylland; i August faldt der rigelig Regn paa Øerne og i den sydlige Del af Halvøen, medens der i dennes nordlige Halvdel faldt betydelig mindre end normalt; i September var Regnmængden stor overalt, for Landet som Helhed 91 mm eller 54 pCt. for stor, hvilket er en ret sjælden stor Nedbør i September; i 1918 var Regnmængden dog betydelig større, nemlig 127 mm som Gennemsnit for hele Landet. Nedbøren for de 3 Maaneder, Juli, August og September tilsammen (Tab. 4) var i Aar for Danmark som Helhed 262 mm eller 28 pCt. større end normalt; Hjørring og Thisted Amter fik dog i dette Tidsrum ca. 10 pCt. for lidt, og Viborg og Ringkøbing Amter fik kun 4 pCt. for meget; derimod fik de øvrige jyske Amter og Sønderjylland fra 15—25 pCt., de fynske Amter 30 pCt., de nordsjællandske ca. 25—30 pCt., de sydsjællandske ca. 45—50 pCt., Maribo Amt 57 pCt. og Bornholm endog 75 pCt. for meget. Hvad der særlig bidrog til den store Afvigelse fra Normalen i Sydsjælland og paa Lolland-Falster, var den store Regnmængde, der faldt i disse Egne den 16.—19. Juli, og paa Bornholm det store Regnskyl midt i Juli, der gav en Nedbør, som paa flere af Stationerne var i Nærheden af 100 mm. Særlig karakteristisk for de 3 Maaneder, Juli—September, var det store Antal Regnvejrsdage. Den Regnperiode, som begyndte den 22. Juni, fortsattes i 3 Maaneder lige til den 21. September, uden at der i dette Tidsrum forekom, hvad man kunde betegne som en Tørvejrperiode. Det normale Antal Regndage for 3 Maaneder er paa denne Tid af Aaret ca. 40, men i Aar slap man i Tiden fra 22. Juni til 21. September de fleste Steder ikke med mindre end 50—60, ja, adskillige Steder fik endog 65—68 Dage med Regn. Nedbøren i hele Tidsrummet April—Septbr. inkl. (Tab. 4) var henholdsvis

Tabel 4. N e d b ø r. (Millimeter.)

	Juli—Septbr. inkl.			April—Septbr. inkl.		
	1922	Normal	Afvigelse i pCt.	1922	Normal	Afvigelse i pCt.
	mm	mm		mm	mm	
Hjørring Amt.....	190	209	— 9	308	330	— 7
Thisted »	202	227	—11	342	350	— 2
Ringkøbing »	243	234	+ 4	389	361	+ 8
Ribe »	290	249	+16	426	383	+11
Viborg Amt.....	224	215	+ 4	371	341	+ 9
Aalborg »	229	200	+15	370	321	+15
Randers »	236	204	+16	354	328	+ 8
Aarhus »	253	220	+15	398	352	+13
Vejle »	288	231	+25	446	364	+23
Sønderjylland	285	243	+17	407	377	+ 8
Samsø	238	177	+34	329	284	+16
Odense Amt.....	255	197	+29	382	318	+20
Svendborg »	273	209	+31	386	337	+15
Langeland	287	178	+61	398	295	+35
Holbæk Amt.....	243	187	+30	334	291	+15
Sorø »	275	189	+45	377	303	+24
Frederiksborg »	252	206	+22	353	316	+12
Københavns »	246	192	+28	349	311	+12
Præstø »	284	191	+49	384	306	+25
Maribo Amt.....	307	195	+57	401	315	+27
Bornholm.....	305	174	+75	403	275	+47

2 og 7 pCt. for lille i Thisted og Hjørring Amter, medens den i alle de øvrige Dele af Landet var større end normalt; de jyske Amter fik fra 8—23 pCt., de fyn-

Tabel 5. Vindhypighed for hele Landet. (Procent.)

	N.	NØ.	Ø.	SØ.	S.	SV.	V.	NV.	Stille
Oktober 1921	7	3	1	5	13	21	28	19	3
November —	7	8	21	24	11	9	7	10	3
December —	4	2	6	6	12	25	26	18	1
Januar 1922	8	12	21	28	7	5	10	8	1
Februar —	7	9	8	12	18	25	15	4	2
Marts —	9	13	13	8	7	14	19	14	3
April —	10	12	10	18	16	12	8	11	3
Maj —	3	2	2	5	8	24	31	22	3
Juni —	6	4	5	6	4	17	31	23	4
Juli —	6	5	6	8	10	19	26	18	2
August —	3	3	4	11	9	19	29	19	3
September —	5	11	22	16	3	10	14	15	4
Alle 12 Maaneder	6	7	10	12	10	17	20	15	3
Normal (32 Aar)	6	9	11	12	10	16	19	13	4

ske 15—20 pCt., de sjællandske 12—25 pCt., Lolland-Falster 27 pCt. og Bornholm 47 pCt. for meget.

Tabel 5 angiver Vindhypigheden i Procent i de enkelte Maaneder og hele Landbrugsaaet; dette fik et lille Overskud af nordvestlige, vestlige og sydvestlige og et lille Underskud af nordøstlige og østlige Vinde. I Oktober, December, Maj og Juni var Vinde fra Sydvest, Vest og Nordvest betydelig hyppigere og Vinde fra Horizontens østlige Halvdel betydelig sjældnere end normalt; i November, Januar og September blæste Vinden meget ofte fra Sydøst og Øst og forholdsvis sjældent fra Sydvest og Vest; i Februar var Vinde fra Syd og Sydvest, i Marts Vinde fra Horizontens nordlige Halvdel og i April Syd- og Sydøstvinde forholdsvis hyppige; i Juli og August var Vindfordelingen omtrent normal.

Tabel 6 indeholder Solskinstimernes An-

Tabel 6. Antal Timer med Solskin.

	Tylstrup	Bovbjerg	Aarslev (Fyn)	Lyngby	København	Tystofte	Næsgaard (Falster)	Bornholms Højskole
Oktober 1921.....	133	93	135	132	123	142	144	129
November —	40	38	59	46	47	60	61	64
December —	32	23	27	33	30	33	30	29
Januar 1922.....	38	48	63	63	58	72	59	56
Februar —	78	59	68	63	51	70	63	32
Marts —	132	106	118	97	86	113	104	94
April —	184	166	183	183	149	191	208	204
Maj —	264	219	293	276	263	286	300	317
Juni —	305	225	296	282	268	272	293	282
Juli —	187	127	170	160	161	154	163	166
August —	256	158	200	219	201	206	198	—
September —	166	131	134	124	116	135	139	139
Alle 12 Maaneder	1815	1393	1746	1678	1553	1734	1762	—
Normal for Aaret.....	—	1329	1403	—	1397	—	—	—
April—September inkl. 1922	1362	1026	1276	1244	1158	1244	1301	—
Normal (April—Septbr.) ...	—	1056	1123	—	1139	—	—	—

t a l for hver Maaned og hele Landbrugsaaet fra 8 Stationer, endvidere det samlede Antal Solskinstimer i Tidsrummet April—Septbr. inkl. tillige med den 18-aarige Normal for Stationerne Bovbjerg, Aarslev og København. Efteraars- og Vintermaanederne havde forholdsvis meget Solskin; i Foraars- og Sommermaanederne var Solskinstimernes Antal noget større end Normalen, naar undtages Juli og September, i hvilke det var henholdsvis ca. 25 pCt. og ca. 10 pCt. for lille. I hele Landbrugsaaet blev Antallet ca. 15 pCt. og i Tidsrummet April—Septbr. inkl. ca. 5 pCt. større end normalt.

Oversigt
over
Landbrugsraadets Virksomhed
i Tiden 1. Oktober 1921—1. Oktober 1922.

[Paa Bestyrelsesmødet den 19. Oktober gav Kammerherre *A. Tesdorpf*, der er Landhusholdningsselskabets Repræsentant i Landbrugsraadet og Medlem af dets Præsidium, følgende Meddelelser]:

Raadets Virksomhed i denne Periode har været en naturlig Fortsættelse af Arbejdet i den forudgaaende Tid og i alt væsentligt i de samme Former, som ved de første Aars Virksomhed efterhaanden har fæstnet sig. Det kan nu siges, at Landbrugsraadet har faaet den Autoritet og Anerkendelse som Landbrugets Fællesrepræsentation, der danner Grundlaget for og betinger dets Eksistens. Ikke mindst i det sidst forløbne Aar har det Gang paa Gang vist sig overordentlig heldigt, at der var en saadan Repræsentation til at varetage det danske Landbrugs Interesser overfor Regering og Rigsdag samt i Forholdet til Udlandet og i Forholdet til de andre Erhverv.

R a a d e t s S a m m e n s æ t n i n g.

I Raadets Sammensætning er der sket enkelte Ændringer. I Henhold til Vedtægterne skulde der i Foraaret ske Nyvalg til Raadet for et Tidsrum af 3 Aar. Resultatet af disse Valg blev:

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab genvalgte: Kammerherre *A. Tesdorpf* og Kontorchef *H. Hertel*.

Andelsudvalget genvalgte: Direktør *L. Broberg*, Direktør *Fr. Møller*, Direktør *And. Nielsen* og Direktør *N. Porse*. I Stedet for Ole Olsen valgtes: Forpagter *J. Theilmann*.

De samvirkende danske Landboforeninger genvalgte: Gaardejer *P. P. Pinstrup*, Gaardejer *Niels Nielsen*, Forstander *H. Hauch* og Forpagter *Chr. Sonne*. I Stedet for Statskonsulent *Fr. Hansen*, som er afgaaet ved Døden, valgtes: Folketingsmand *Mads Lambæk*.

Paa Landbrugsraadets Møde den 29. Marts 1922 genvalgtes *Pinstrup* som ledende Præsident, ligesom *And. Nielsen* og *Tesdorpf* genvalgtes som Medlemmer af Præsidiets. Paa samme Møde genvalgtes de hidtidige Revisorer, Kasserer *H. M. Knudsen* og Revisionschef *Jensen-Taars*. Til Sekretær for Raadet valgtes Fuldmægtig *A. Høgsbro Holm*, idet Sekretær *L. Frederiksen* ønskede at fratræde fra 1. April 1922.

Møder.

Landbrugsraadet har i den heromhandlede Periode afholdt 6 Møder, nemlig den 8. Decbr. 1921, 24. Jan., 29. Marts, 14. Juni, 13. Juli og 1. Septbr 1922. I samme Tidsrum har Præsidiets holdt 12 Møder, nemlig 13. Oktbr., 9. Novbr., 7. Decbr. 1921, 16. Jan., 15. Febr., 16. Marts, 27. Marts, 4. Maj, 31. Maj, 5. Juli, 26. Juli og 31. August 1922. Desuden har der paa Raadets Foranledning været afholdt forskellige Møder; den 21. Decbr. 1921 og den 12. Septbr. 1922 havde Raadet saaledes indbudt til et Møde mellem de Organisationer og Eksportører, som var interesserede i en Kvæg-eksport til Belgien. Ved Raadets Møde den 13. Juli, der afholdtes paa Karolinelund i Horsens, behandlede Spørgsmaalet om danske Landmænds Overtagelse af Godser i Litauen. Hertil var indbudt Repræsentanter for de interesserede Organisationer. Senere er paa Raadets Foranledning afholdt flere Møder om denne Sag. I Forbin-

delse med Raadets Møde den 1. September var der indbudt til en Sammenkomst til Drøftelse af vor Landbrugs-eksports Stilling. Heri deltog Statskonsulenterne i Udlandet, samt Repræsentanter for Landbrugsministeriet og de interesserede Organisationer. Præsidiets havde den 14. Februar en Sammenkomst med Minister *Nørgaard* i Prag om Muligheder for Afsætning af danske Landbrugsprodukter i Czekoslovakiet, den 29. Marts deltog Præsidiets i et Møde i Landbrugsministeriet angaaende Genuakonferencen og den 18. Novbr. 1921 i et Møde i Komitéen for udenlandske Udstillinger. Desuden har Repræsentanter for Raadet i adskillige Tilfælde deltaget i Møder og Sammenkomster af anden Art.

Udvalg og Kommissioner.

Radet er fremdeles repræsenteret i en Række Udvalg og Kommissioner, af hvilke kan nævnes: Valutakommissionen, Erhvervenes Ruslandsudvalg, Pas- og Portoreformkomitéen, Det czechoslovakiske Handelskammer, Udvalget angaaende Erhvervenes Oplysningsbureau, Udvalget angaaende Næringslovens Revision, Kartoffelkontroludvalget, Udenrigsministeriets Udvalg til Behandling af Spørgsmaalet om Kredit til Centraleuropa og Udvalget for Dansk Købestævnes Branchestævne.

Endvidere har Raadet nedsat en Række Udvalg til Behandling af øjeblikkelig aktuelle eller periodisk tilbagevendende Spørgsmaal. Af saadanne Udvalg har i det sidste Aar virket bl. a.: Udvalget for Vareudveksling med Udlandet, Foreløbigt Udvalg angaaende Landmandsfor-samling og eventuel Landbrugskongres, Udstillingsudvalget i Anledning af Levnedsmiddeludstillingen i London og Udvalget til Planlægning af Samarbejde med Andelsudvalgets handelsstatistiske Kontor.

Ialt er Raadet repræsenteret i 16 Udvalg eller Kommissioner.

Regnskabet.

Det sidst aflagte Regnskab gældende for Tiden 1. April—31. December 1921 balancerer med 104,788 Kr. 71 Øre, heraf er 87,500 Kr. Indtægt ved Bidrag, Resten Beholdning og Renter.

Virksomheden.

Raadet har ligesom tidligere ogsaa i det sidst forløbne Aar haft en Række

Sager til Erklæring

fra Ministeriet eller andre offentlige Myndigheder. Af saadanne Sager kan nævnes:

a. **Andelsforeningernes Beskatning.**
Paa Raadets Møde den 24. Januar 1922 vedtoges det overfor Regering og Rigsdag at udtale Raadets enstemmige Tilslutning til det af Andelsudvalget i Anledning af Skattelovsrevisionen stillede Forslag, der gik ud paa, at Andelsselskaberne altid bliver pligtige til at betale Skat af den Del af deres Nettooverskud, der hidrører fra Omsætningen med Ikke-Medlemmer, og altid bliver fritaget for at betale Skat af den Del af Overskudet, der hidrører fra Omsætningen med Medlemmer. For Øjeblikket maa de Andelsselskaber, som ogsaa handler med Ikke-Medlemmer, betale Skat af hele deres Nettoudbytte. Landbrugsraadet benyttede Lejligheden til overfor Regeringen og Rigsdagen at fremhæve Andelsselskabernes store Betydning for dansk Landbrug som en effektiv Regulator for varefordyrende Tendenser.

b. **Ophævnning af Farvningsbestemmelserne for Margarine.** I Efteraaret 1921 udtalte Raadet overfor Landbrugsministeriet Ønsket om, at den i Lov af 19. April 1907 indeholdte Farvningsbestemmelse for Margarine opretholdtes. I Anledning af, at Foreningen af danske Margarinefabrikanter, De samvirkende

Købmandsforeninger i Danmark og Københavns Husmoderforening for nylig har henvendt sig til Ministeriet for at faa Forbudet hævet, er Raadet atter anmodet om en Udtalelse. Sagen behandlede paa Landbrugsraadets Møde den 24. Januar d. A., hvori Raadet delte sig i et Flertal, som sluttede sig til en af De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation afgiven Erklæring, hvorefter Flertallet af Mejeriforeningernes Opfattelse var den, at en Ophævelse af Forbudet kunde tolereres, naar det blev forbudt at blande Smørfedt i Margarine, og et Mindretal, som vedblivende fuldtud ønskede Forbudet opretholdt.

c. **T o l d l o v e n.** Paa Raadets Møde den 24. Januar 1922 vedtoges det, i Tilslutning til den under 15. Juni 1921 Finansministeriet tilsendte Skrivelse om Toldloven, at tilstille Folketingets Udvalg angaaende Toldlovsrevisionen en Henvendelse, hvori man henstillede, at Landbrugsmaskiner og Redskaber, som fabrikeres her i Landet, Bindegarn, Vogns mørelse, Smør- og Ostefarve samt Osteløbe gjordes todfri, samt at Tolden paa andre Landbrugsmaskiner og Redskaber, Transportspande, Ledningstraad, Hegnstraad o. a. nedsattes.

Paa en ny Henvendelse fra Finansministeriet har Raadet i September d. A. henvist til det tidligere fremsatte og fremhævet, at man slutter sig til Værditoldprincipets Gennemførelse i dansk Toldlovgivning under den Forudsætning, at der straks gennemføres en mærkbar gradvis Nedgang i selve Beskatningsbeløbet.

d. **K o n s u l a r i n s t r u k t i o n e n.** Raadet har efter Anmodning tilstillet Erhvervenes Oplysningsbureau en skriftlig Redegørelse for de Ønsker, Landbruget nærer med Hensyn til Revisionen af Konsularinstruktionen.

e. **T a k s t e r f o r o f f e n t l i g V e j n i n g o g M a a l i n g.** Af Landbrugsministeriet er Raadet anmodet om en Udtalelse angaaende en Indstilling fra et af Handelsministeriet nedsat Udvalg til Behandling af Spørgsmaalet om Takster for offentlig Vejning og Maaling. Raadet svarede, at en Forhøjelse af de gældende Takster, saa-

ledes som foreslaaet i Indstillingen, i Øjeblikket var urimelig, og at der snarere var Grund til nu at nedsætte Taksterne.

f. **Lurmærkets Registrering.** Gennem Gesandtskaberne i Udlandet gøres der for Tiden et Arbejde for at faa Lurmærket registreret som kollektivt Mærke i de paagældende Lande. Raadet har til Landbrugsministeriet afgivet en Udtalelse om, i hvilke Lande man kunde ønske Lurmærket saaledes indregistreret.

g. **Vort Smørmarked i Frankrig og Belgien.** Raadet har efter Anmodning af Landbrugsministeriet drøftet, hvad der kunde gøres for at forbedre de uheldige Forhold paa vort Smørmarked i Belgien og Frankrig, og har gennem Ministeriet protesteret overfor den franske Regering mod den Toldforhøjelse paa Smør, som er indført i Frankrig i April Maaned d. A.

h. **Handelsministeriets Studierejse til Schweiz.** Handelsministeriet har anmodet Raadet om at udpege en Mand til at deltage i en Studierejse til Schweiz, som skulde undersøge Forudsætningerne for og Virkningerne af de der trufne Beskyttelsesforanstaltninger mod udenlandsk Konkurrence. Raadet har paa Mødet den 1. September d. A. afslaaet at vælge en Repræsentant til denne Rejse og fremhævet, at det danske Landbrug ikke kan fravige sin Mening om at anse Importregulering som den værste Form for Beskyttelse, hvilke Erfaringer et og andet Industriland end maatte have gjort om dette Forhold.

i. **Forslag til Lov om Handel med Frø.** Raadet har fra Landbrugsministeriet modtaget Udkast til en Lov om Handel med Frø med Anmodning om at udtale sig om Betimeligheden af et saadant Lovforslags Fremsættelse. Forslaget behandles for Tiden af et af Raadet nedsat Udvalg, bestaaende af Præsidiet og Landstingsmand *H. Hauch* samt Repræsentanter for D. L. F. og F. D. B.

k. **Fordeling af Understøttelse til**

landøkonomiske Studierejser. Raadet har efter Anmodning af Landbrugsministeriet gennemgaaet og afgivet Indstilling om de til Ministeriet indkomne Ansøgninger om Rejseunderstøttelse.

Endvidere er Raadet anmodet om og har afgivet Udtalelser bl. a. i følgende Spørgsmaal: Kartoffelladningen i S/S »Balsam«, den czekoslovakiske Sukkerekспорт, kondenseret Mælk og Smør til Polen, kondenseret Mælk paa det østrigske Marked, Landbrugets Deltagelse i forskellige udenlandske Messer og Udstillinger.

Henstillinger til Landbrugsraadet.

Fra forskellige Institutioner og Personer modtager Landbrugsraadet Henvendelser og Henstillinger om Sager, som man ønsker fremmet eller undersøgt. Af saadanne Sager har været behandlet: Forpagtning af Landejendomme i Randstaterne, specielt i Litauen. Herom har været ført en omfattende Korrespondance og afholdt en Række Møder og Sammenkomster. Endnu er ingen Afgørelse i Sagen truffet. Raadet har faaet Anmodning om at medvirke til Oprettelse af et Denmark House i London. Det internationale Andelsforbund har fremsendt til Andelsudvalget 2 Resolutioner angaaende: Stabilisering af de internationale Valutakurser og Afskaffelse af Pasantordninger. Raadet har modtaget disse Henvendelser fra Andelsudvalget og har indbragt Resolutionerne til Regeringen og Rigsdagen med sin Tilsutning.

Raadet har efter Henvendelse fra Direktør *Ammen-torp* beskæftiget sig med Spørgsmaalet om Oprettelse af et czekoslovakisk Handelsselskab. Det internationale Landmandsforbund har ved adskillige Henvendelser søgt at interessere Raadet for sin Virksomhed, der er af agrarpolitisk Natur. Dansk Købestævne i Fredericia har anmodet Raadet om at være behjælpelig med Gennemførelsen af et Branchestævne for Nærings- og Nydelsesmidler. Fra Komitéen for den internationale Kvægavlskongres i Hol-

land 1923 har man modtaget flere Henvendelser, og Raadet har imødekommet et Ønske om at udpege en Mand til at fungere som Sekretær for Kongressen her i Landet. Raadet har anmodet Konsulent *L. Frederiksen* herom. Raadet har efter Anmodning af Foreningen af jydsk Landboforeninger ydet et Tilskud til Foreningen til det sortbrogede jydsk Kvægs Fremme, til Undersøgelse af Afsætningsmuligheder for Avlsdyr og Brugsdyr af sortbroget jydsk Kvæg. Fra Formændene for De forenede Landboforeninger i Præstø Amt er modtaget en Henvendelse om at søge fremkaldt Forhandling i Striden om Sukkerroepriisen. Fra Konsulent *M. K. Kristensen* og Danske Landboforeningers Frøforsyning er rettet Henvendelser om Kornnoteringerne. — Fra den sønderjydske Fællesledelse af Korthornsavl er modtaget Henvendelse angaaende Nedsættelse af Fragtsatser for Transport af Avlskvæg. — Godsejer *Moesgaard Kjeldsen* har henledt Raadets Opmærksomhed paa Spørgsmaalet om Publiceringen af Vejrmeldingerne fra Meteorologisk Institut.

H e n s t i l l i n g e r f r a L a n d b r u g s r a a d e t .

Som det ses, er det Spørgsmaal af vidt forskellig Art og Rækkevidde, der rejses udefra, og til hvis Gennemførelse man ønsker Landbrugsraadets Bistand. Raadet har ogsaa paa eget Initiativ rejst en Række Spørgsmaal, som man har ment burde tages op. Der er saaledes rettet Henvendelser til Nationalbanken om en Nedsættelse af Diskontoen. Endvidere er der fra Raadet rettet Henvendelse til Landbrugsministeriet om Ansættelse af en Statskonsulent i Frankrig og Belgien.

A n d r e S a g e r .

Af andre Sager end de ovennævnte, som er behandlet af Raadet i det sidste Aarstid, kan nævnes: Eksport af Avlskvæg (Letland, Kina, Czekoslovakiet o. s. v.), Be-

kendtgørelse af danske Dyrskuer i Udlandet, Spørgsmaalet om danske Navne paa Ost til Eksport, Vareudveksling med Polen og Czekoslovakiet, Fremskaffelse af Oplysninger om Kartoffelmarkederne i de forskellige Lande, Eksportruiter til Frankrig. Udenlandske Landbrugsselevers Studieophold her i Landet og danske Landmænds Studieophold i Udlandet. Forholdsregler mod Indslæbning fra Norge af Hestesygdommen smitsom Anæmi. Toldfrihed for Kakaoskaller og Kakaoaffald, Reguleringen af Kreatureksporten til Belgien. Raadet har foranlediget Deltaelse fra dansk Side i forskellige udenlandske Udstillinger, saaledes i Riga, Reval, Prag og London. Kopier af Raadets Film, det røde danske Malkekvæg, demonstreres ved Verdensudstillingen i Rio de Janeiro, og den er blevet fremvist ved Landbrugsudstillinger i Reval og Kovno.

Man har under Overvejelse at udgive et Billedværk om dansk Landbrug, væsentligst til Brug ved Agitation i Udlandet.

Rejser og Delegationer.

Raadet har ligesom tidligere Aar foranstaltet eller ved Repræsentanter deltaget i forskellige Rejser og Delegationer. I Dagene fra den 23.—26. Oktober 1921 deltog saaledes Sekretær *L. Frederiksen* og Fuldmægtig *Høgsbro Holm* i en Rejse til Belgien for at undersøge Forholdene vedrørende vor Eksport af Slagtekvæg dertil. I Maj Maaned 1922 var Konsulent *Frederiksen* paa Landbrugsraadets Vegne i Holland, Belgien, Frankrig og Czekoslovakiet for at undersøge Markedsforholdene. I Juni Maaned 1922 var Direktør *And. Nielsen* og Forstander *N. Bredkjær* paa Landbrugsraadets Vegne i Litauen med Henblik paa Spørgsmaalet om danske Landmænds Overtagelse af Forpagtninger i Litauen. I September Maaned var Forpagter *Sonne* Raadets Repræsentant ved Levnedsmiddeludstillingen i London. Sidst i samme Maaned besøgte *Høgsbro*

Holm Udstillingen og var samtidig i Belgien for at undersøge Forhold vedrørende Kreatureksporten.

Sekretariatets Virksomhed.

Raadet har hidtil haft en Overenskomst om Samarbejde med Andelsudvalgets handelsstatistiske Kontor. Fra 1. September d. A. er dette Kontor ophævet, og dets Arbejde er derefter overgaaet til Landbrugsraadets Sekretariat.

Sekretariatet besørger Udsendelse af »Landbrugsraadets Meddelelser«, der omfatter de udenlandske Statskonsulenters Indberetninger til Ministeriet, Oversigter over Forhold i Udlandet af Interesse for Landbruget, samt Landbrugsstatistik. Hver Uge udgaar et Nummer af Meddelelserne med Oversigt over Udførslen af danske Landbrugsprodukter. Ved Hjælp af Raadets Bladforhold søger Sekretariatet at skaffe sig en Oversigt over de landøkonomiske Forhold hjemme og ude. Kontoret modtager og besvarer Henvendelser og Spørgsmaal. Raadet modtager ofte Besøg af Udlændinge. Sekretariatet er da disse behjælpelig med Raad og Rejseplaner. Der har saaledes været planlagt og ydet Assistance ved et Studieophold for ca. 50 litauiske Landmænd i Juli Maaned 1922 og ved en Studierejse, som ca. 25 lettiske Landmænd har foretaget igennem Danmark. Disse 2 Rejser har været arrangerede henholdsvis af det litauiske og det lettiske Landbrugsministerium. Af de udenlandske Besøgende har i det forløbne Aar forholdsvis flest været fra de nye Lande, Randstaterne, Polen, Czekoslovakiet o. s. v., der har dog ogsaa været en Del Amerikanere og ikke saa faa Japanere.

Raadet disponerer efterhaanden over en Del Landbrugsfilm, ialt 10, nemlig: 1) Det røde danske Malkekvæg, 2) Fjerkræ-Filmen, 3) Vildmosens Opdyrkning, 4) Norgesalpeters Fremstilling, 5) Malkemaskinen »Omega«. 6) Det national-historiske Optog i Ribe 1921, 7) Oksebrem-

sen og dens Bekæmpelse, 8) Kartoffeldyrkningen, 9) Hereford-Kvæget, 10) Slagterierne i Chicago.

Endvidere er 3 under Udarbejdelse. Disse Films er stærkt efterspurgte til Brug ved Foredrag i Landboforeningerne. De udlaanes mod Betaling.

Raadets Mødesal er stærkt benyttet af Landbrugsorganisationer og Foreninger, som staar i Forbindelse med Landbruget.

Udkomne Bøger.

Danmark. Land og Folk. En historisk-topografisk-statistisk Haandbog. Udgivet ved *Daniel Bruun* under Medvirksomhed af en Række Fagmænd. I.—V. Bind (G. B. N. F. Københ.).

Dette er en Bog om Danmark og hvad dansk er, om alt, hvad vort smukke Land ejer af værdifuldt og egenartet, om de enkelte Egne, Naturen, Klimaet og Plantevæksten, Befolkningen og dens Erhverv, Hovedstaden, Købstæderne og Landdistrikterne, om forhistoriske Mindesmærker, Kirker, Slotte, Herregaarde og Voldsteder, Sogne, Amter og meget mere, skildret dels af 39 Medarbejdere og dels i de ca. 4000 Billeder, Kort, Plancher og Farvetryk, med hvilke Bogen er gennemtrukket. Et stateligt Værk, underholdende at blade igennem!

Men Værket er mere end dette. Det er en Rigdom af Kendsgerninger, de 5 tykke Bind indeholder, og ved at studere dem faar man saa megen nyttig Viden, at man fristes til at føle sig som sagkyndig Historiker, Arkæolog, Topograf og Økonom. Og man faar sin Viden ikke ved en tør Tilrettelæggelse af Stoffet, men ved en levende og fængslende Skildring, der løfter Bogen, fra blot at være en Haandbog til at slaa op i, til at være et Værk, man stadig med Glæde vender tilbage til.

Der kan her ikke være Tale om en egentlig Anmeldelse af Bogen i dens Helhed eller af de enkelte Afsnit, men i Landhusholdningsselskabets Tidsskrift tør det vel være paa sin Plads lige at nævne, at det store, samlede Afsnit (I Binds 2. Bog S. 1—173) om Danmarks Landbrug er fremskaffet af Selskabet.

Enhver Bog er Menneskeværk, og selvfølgelig kan der hist og her findes Mangler i denne, men lad andre om at finde dem frem, Meningen med disse Linjer er kun at paakalde den Opmærksomhed og Interesse for Bogen, som den fortjener. Da Værket er udkommet under Højkonjunkturerne, er det givet, at det maa have været meget dyrt at udgive. Det er at

haabe, at den Offervillighed, der er vist for at skabe et Standardværk om Danmark, maa faa sin Løn i dettes Udbredelse, thi som en besindig Mand, der skyr stærke Ord, for nylig udtalte: Denne Bog uddyber Kærligheden til vort Land.

- Stambog over Køer af rød dansk Malkerace.** II Bind Nr. 1267—1547. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeninger ved Konsulenterne *N. Bonde, J. Fisker, Kr. Frydenlund, K. A. Jensen og Jørg. Fr. Pedersen.* Samlet og udgivet af De samvirkende danske Landboforeninger ved Konsulent *Lars Frederiksen.* 372 Sider. (Odense).
- Beretning om det 35. Delegeretmøde i De samv. Landboforeninger i Fyns Stift d. 14. og 15. November 1921.** Udarbejdet af Foreningens Sekretær. 115 Sider. **Beretning om det fynske Fællesskue 1921.** 41 Sider. (Odense).
- Beretning om den første Verdens-Fjerkrævlerkongres i Haag 1921.** Afgivet af den danske Komite ved Statskonsulent *W. A. Kock.* 7 Sider. (Københ.).
- Statens Redskabsprøver. 27. Beretning. Enkeltprøver og Nyhedsprøver.** 60 Sider. **28. Beretning. Arbejdsprøve med Kværne.** 118 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Høsten i Danmark i Aaret 1921.** Statistiske Meddelelser. 4. R. 65. Binds 3. Hefte. Udgivet af Det statistiske Departement. 63 Sider. (Københ.).
- Statistisk Aarvog 1922.** Udgivet af Det statistiske Departement. 228 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Danmarks Trævækst.** III Fyn med de omliggende Øer og Lolland-Falster. Af *L. A. Hauch.* 126 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- I Studier over Jordbundsbeskaffenhedens Indflydelse paa Bakterielivet og Stofomsætningen i Jordbunden.** II **Undersøgelser over Jordens mannitomsættende Evne.** Af *Harald R. Christensen.* 61 Sider. **Om Bestemmelse af „organisk Stof“ ved Omsætningsforsøg med Jord.** Ved *K. A. Bondorff og Harald R. Christensen.* 11 Sider. **Dyrkningsforsøg med Runkelroefrø, avlet i Udland og Indland.** Ved *E. Lindhard.* 10 Sider. 145.—147. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. (G. B. N. F. Københ.).
- Beretning om Virksomheden i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift i Aaret 1921.** Udarbejdet af Sekretariatet. 123 Sider. (Frederiksberg).
- Tørvs Anvendelighed til Fremstilling af Elektricitet.** Betænkning fra det af Vildmosekommissionen nedsatte Udvalg. 15 Sider. (Københ.).

- Fortegnelse over samtlige Mejerier og Mejeriorganisationer i Danmark.** Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved *A. Axelsen Drejer*. 4. Udgave. 79 Sider. — I Henhold til Fortegnelsen findes der for Tiden 1661 Mejerier i Danmark, af hvilke 1365 er Andelsmejerier og 326 private Mejerier. (Aarhus).
- Oversigt over de af Danmarks geologiske Undersøgelse i Finansaarene 1919—20 og 1920—21 udførte landøkonomiske og praktiske Arbejder.** Af *Victor Madsen*. Med 2 Kort. 35 Sider. (C. A. Reitzel. Københ.).
- Foreningen af danske Landbrugskonsulenters Rejse til Holland, Belgien og Tyskland i Sommeren 1921.** 40 Sider. (Odense).
- Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark.** Udgivet ved den forstlige Forsøgskommission. Sjette Binds 2. Hæfte, 192 Sider (Københ.).
- Beretning om Fællesudvalget for Fjerkræavlens Virksomhed i 1921—22.** Ved *W. A. Kock*. 18 Sider. (Københ.).
- Beretning om Fyens Stifts patriotiske Selskabs Virksomhed i Finansaaret 1921—22.** Udarbejdet af Selskabets Sekretær. 72 Sider. (Odense).
- Kvægavl og Kvægopdræt.** Anden forøgede Udgave. 301 Sider. Udarbejdet af Statskonsulent *Appel*, Forstander *Bredkjær*, Landbrugslærer *Clausager*, Forstander *Fenger*, Konsulent *L. Frederiksen*, Landbrugslærer *Kjær-Nielsen*, Forstander *Morten Nielsen*, Konsulent *Jørg. Petersen* og Forstander *Petersen-Dalum*. — Udgivet af Bogens Forfattere. (Odense).
- Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i Aaret 1921—22.** Udarbejdet af Sekretariatet. 145 Sider. (Københ.).
- Organisk Kemi.** Af *J. Aagaard*. 2. Udgave. 80 Sider. (Aug. Bangs Bogh.).
- Forsøg med forskellig Planteafstand ved Udynding af Sukkerroer.** 16 Sider. Ved *H. A. B. Vestergaard*. **Radsaaning eller Bredsaaning af Frøet i Udlægsmarken.** 20 Sider. Ved *E. Lindhard*. 148. og 149. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. (Københ.).
-

